B.C.S.
I
Inc. 34

GW. 4542

nement.

Boetius de consolatione philo-
sophie necnon de disciplina scho
larium cum cõmento sancti Thome.

Impressum Lugd. Anno M. cccc. lxxxix. g

298324

Prohemium

Thomae Gualensis Anglici ord. Praedicatorum / [illegible] Thomae Anglici ord. Praedicat. [illegible], Thomae Angelici ord. Praed.

Sancti Thome de aquino super libris Boetii de consolatione philosophie cōmentum cuz expositione feliciter incipit.

Philosophie seruias oportet vt tibi contingat vera libertas. Hec sunt verba Senece octaua epistola ad Lucilluz: quia vocari philosophiam scientiā veritatis recte se habet ex secundo methaphisice. Et philosophia affert delectationes mirabiles firmitate ⁊ puritate: ex decimo ethicoruz. Et multis visa est philosophia res mirabilis ⁊ diuina: ex de celo ⁊ mundo Aristo. Item ꝙ nulla scientia similis est philosophie: que clarificat animam ⁊ facit delectari eam in hoc seculo in persecutione ⁊ rectitudine: ex libro de pomo ⁊ morte. Et phia trahit hominem ab obscuritate ignorantie ad sciētiam: a tenebris stulticie ad lucē sapiētie ⁊ ad claritatem intellectus: ex eodem libro Aristo. Item qꝛ phia a superstitione liberat: metu mortis nō conturbat scdm Tul. in li. de finibus bonoruz ⁊ maloruz. Ideo Seneca has ⁊ consimiles cōditiones ⁊ effectus laudabiles philosophie auertens: hortatur nos ad seruitium phie in propositione preposita sic dicens. Phie seruias oportet. Quequidem propositio pōt probari multis rationibus. Primo sic. Illi oportet seruire per cuius seruitutem homini contingit vera libertas: sed philosophia ē huiusmodi: igitur. Maior nota: qꝛ libertas est nobilissima cōditio: quam natura humana desiderat ⁊ affectat. Minor pz per eundem Senecam: qui postq̄ premisit propositionem istam phie seruias oportet: subiungit vt tibi cōtingat vera libertas. Et paucis interpositis dicit. hoc enim. s. ipsuz seruire phie libertas est. Probatur secundo sic. Illi oportet seruire quod animū perficit: vitam disponit: actiones regit: agenda ⁊ obmittēda demonstrat: ⁊ sine quo nemo est securus: phia est huiusmodi: igitur ⁊c. Maior nota. nam iste cōditōnes sunt de perfectōne hominis. Minor declaratur per Senecam. xvi. epistola ad Lucillum loquens de phia dicit. Hec animum format ⁊ fabricat: vitam disponit: actiones regit: ⁊ obmittenda demonstrat: sedet ad gubernandum errantia: fluctuantiuz dirigit cursum: sed sine hac nemo est securus. Probatur tertio sic. Illi est seruiendum quod tradit cognitioni vltimi finis magnum incrementum: philosophia est huiusmodi: igitur ⁊c. Maior nota: qꝛ cognitio vltimi finis magnum incrementum confert ad vitam: ex primo ethicorum. Minor declaratur. Nam vltimus finis vite humane est beatitudo: cuius cognitionez philosophia tradit. Dicit enim philosophia in tertio de consolatione prosa secunda: ꝙ beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et in eodez tertio ostendit philosophia in quo sit vera beatitudo: ⁊ quomodo ad eam perueniatur. Probatur quarto. Illi oportet seruire quod facit hominem parem deo: philosophia est huiusmodi: igitur ⁊ cetera. Maior nota de se. Minor patet per Senecam. xlix. epistola ad Lucillum: qui dicit. Hoc enim mihi philosophia promittit vt me parem deo reddit. Probatur quinto. Illi est seruiendum quod est magistra omniū sciētiarum: nutrix omnium virtutum: summum solatium lapsorum animorum: qd̄ est preuium veri luminis: ⁊ cuius exhortatio est recta sui auctoritate dignissima: philosophia est huiusmodi: igitur ⁊c. Maior nota: qꝛ ratōnabiliter propter has conditiones laudabiles alicui seruitur. Minor declaratur. nam philosophia est magistra omnium virtutum: ex primo de consolatione prosa tertia. ipsa est nutrix omnium virtutum secundo de consolatione prosa quarta. Ipsa est summum solatium lapsorum animorum tertio de consolatione prosa prima. Ipsa est preuia veri luminis quarto de consolatione prosa prima: ⁊ eius exhortatio est recta sui auctoritate dignissima quinto de consolatione prosa prima. Sic ergo patet propositio declarata q̄ dicit. philosophie seruias oportet. Sed diceres quid mihi prodest philosophia si fatuz est. quid mihi prodest philosophia si deus rector est. quid mihi ꝓdest philosophia si casus imperat? Ad hoc respondet Seneca. xiij. Epistola sua. siue inexorabili lege fata nos stringant: siue deus ar

biter vniuersis cuncta disponit: siue casus actiones humanas: siue ordine permiscet adhuc philosophie insistendum est. Philosophia enim nos tueri habet. Hec enim exhortatur vt liberter deo placeamus: vt ipsum sequamur: vt continue fortune resistamus: et vt casus feramus. Licet autem omnes homines natura scire desiderent: tamen pauci de quo dolor est philosophie vacant. quod ideo contingit: quia plures obmissis delectationibus interioribus ad delectationes refugiunt corporales. Non tamen oportet delectationes corporales esse eligibiliores interioribus: quia delectationes corporales impediunt a summo bono: interiores autem ad id promouent. Unde Boetius in tractatu de summo bono dicit. dolere debent qui delectationibus sensualibus detinentur bona interiora omittendo. Nam dediti bonis sensualibus summa bona non attingunt. Quos homines sensuales Boetius quarto de consolatione prosa quarta comparat vespertilionibus dicens. Nequeunt enim oculos suos tenebris affuetos ad lucem perspicue veritatis attollere: similesque sunt auibus quarum intuitus nox illuminat dies excecat. Et licet homines sensuales et vulgares non magnificent nomen philosophie: sed magis blasphemant: nihilominus tamen philosophia in sua dignitate perseuerat: teste Sene. xviij. epistola ad Lucillus. Nunquam inualescet ad tantum malicia neque ad tantum exceditur contra virtutes: vt nomen philosophie sacrum et venerabile permaneat. Sed diceres philosophari non valeo: quia pauper sum: sed si diuitias habuero totum me philosophie dabo. Et hoc videtur rationabile: quia natura per se non est sufficiens ad speculandum sed oportet cibum et potum et reliquum famulatum preexistere. et pro tanto sacerdotes in egypto habitis necessariis propter ammirari ceperunt philosophari. Nec excusatio ratione paupertatis non valet. Audi Sene. xij. epistola ad Lucillus: qui dicit. Non est quo nos paupertas a philosophia reuocet. tolleranda enim est fames quam tollerauerunt quidam in obsidionibus. et quid aliud erat premium patientie illorum quam in arbitrium non cadere: scilicet inimicorum. quanto magis est quod promittitur perpetua libertas nullius hominis timor: et quod animum liberat a furoribus. multis enim ad philosophandum obstitere diuitie.
Paupertas autem expedita secura est. si vis animo vacare pauper fis oportet. aut pauperi similis. quia non potest studium salutare fieri sine cura frugalitatis. frugalitas autem est voluntaria paupertas. hec Seneca. Verum ē igitur ad philosophandum exiguntur necessaria sed sufficiunt hominipauca. non enim oportet futurum felicem deum terre et maris esse: quia natura paucis minimisque contenta est: et secundo de consolatione prosa quinta. Proijce ergo omnia a te et ad philosophiā magno cursu totisque viribus intēde. hec Seneca. xvij. epistola ad Lucillum. Philosophie ergo seruias oportet: vt tibi contingat vera libertas: vt tibi cōtingat vera securitas: vt tibi innotescat felicitas: vt par deo fias: et pcipue vt i aduersitatib et tribulationibus positus per ipsam verissime consoleris: exemplo Boetij quem philosophia in exilium relegatum: ab omnibus bonis pulsum: dignitatibus eruum: multis miseriis afflictum dulcissime consolabatur. de cuius philosophie consolatione agit in libro Boetij qui intitulatur liber de consolatione philosophie: de quo ad presens nostra est intentio.
Hec sufficiant de introductione huius libri. Sed antequam ad litteram accedamus quinque sunt premittenda. Primum de causa suscepti operis. Secundum de causis huius libri. Tertium de titulo huius libri et eius expositione. Quartum de causa intitulationis presentis libri. Quintum de generali summa et sententia huius libri. Circa primum videlicet circa causam suscepti operis quare Boetius hunc librum conscripsit est sciendum: quod Boetius vir eximius consul romanus fide catholicus extitit: qui disputans de fide catholica contra duos hereticos scilicet contra Nestorium et Euticem cum nullus esset qui eis resisteret: Boetius ipsos in cōmuni cōsilio deuicit: sicut patet in libro de duabus naturis in cristo. Tempore vero Theodorici regis gotorum cum idem Theodoricus tyrannidem suam contra romanos veller exercere: et quos libet bonos opprimere: Boetius virtute dei armatus plus omnib alijs sibi restitit: et quos tyrannica rabies inuaserat: Boetius amore iustitie exponēs se periculis ipos liberauit. Videns autem Theodoricus rex gotorum solum ipsum Boetium sibi resistentem cogitabat qualiter ipsum perderet: et cum iustam causam contra eum non inueniret: duas

Prohemium

falsas causas confinxit. Dixit enim Boetium impediuisse quendam delatorem sibi litterarum que continebant accusationem senatus romanorum: vt sic senatus redderetur reus lese maiestatis. Hanc causam tangit Boeti. prosa quarta huius primi dicens. Delatorem ne documenta deferret quibus senatum maiestatis reuz faceret impedisse criminantur. Secundo accusabatur Boeti. ꝙ quasdam litteras direxisset ad imperatorem constantinopolitanum per quas restitueret libertatem pristinam ipsis romanis, hanc causam tangit Boeti. eadem prosa sic dicens. Nam de compositis falso litteris quibus libertatez arguor: speraſſe romanam: quid attinet dicere bis de causis Boeti. per viles personas ⁊ infames accusatus: indefensus reus est iudicatus: ⁊ a rege theodorico papie in exilium relegatus. Boetius autem in exilio positus preteritam prosperitatem secum reputans ⁊ presentem aduersitatem considerans: ne aliquis homo in simili statu positus desperaret: sed vnde cõsolaretur haberet: philosophicam consolationem composuit contra mutabilitatem fortune. Ex quibus dictis patet ꝙ causa susceptri operis est illa: quatenus Boeti. se in exilium relegatum: ab omnibus bonis depulsum: dignitatibus exutum: philosophice se tueretur volens consolari quenlibet hominem in simili statu positum: ne desperet similiter esse contuendum. Secundo videndum est de causis huius libri: cuius causa efficiens fuit Boeti. qui describens materiam huius libri vtitur tam prosa ꝙ metro: imitatus marcianum felicem capellam: qui inde scribẽdo nuptias mercurij ⁊ philogie hoc stilo vsus est: de quo fit mentio vbi dicitur. Egregiaz sobolem cui per stil bondis amorem. Ei superum magna sociasti teste capella. Licet ille liber Boetij multum excellat librum marciani tam nobilitate materie ꝙ priuilegio eloquentie. Boetius enim nec Tullio in prosa nec Virgilio in metro minor reputatur. Vtitur autẽ Boeti. in hoc libro prosa in qua ponit rationes ad consolandum Boetium: probando ꝙ non sit dolendum de amissione rerum temporalium. Vtitur autem metro delectabili: vt dum audiatur meror obliuioni tradatur. Causa materialis huius libri est philosophica consolatio ordinata ad contemptum mundanorum ⁊ ad appetitum summe felicitatis: vel philosophica consolatio persuadens neminem extolli in prosperis: nec deprimi in aduersis. vel aliter causa materialis siue subiectum huius libri est status miserabilis Boeti. philosophica cõsolatione superinducta. Causa formalis tractatus huius libri consistit in eius diuisione de qua videbitur post. Causa autem formalis tractandi est modus agendi Boetij: ⁊ est dyalogus id est sermo duorum. introduxit enim Boetius in hoc libro duas personas: scilicet seipsum suã miseriam deplangentem: ⁊ philosophiam sibi condolentem: ⁊ ipsum super sua miseria consolantem: ⁊ hoc est rationabile. Nam secundum beatum Gregorium. Verus ordo consolationis est vt cum volumus aliquem a merore suspendere. primo studeamus luctui eius concordare. vel ideo causa formalis est dyalogus: quia in quadam parte huius primi libri philosophia introducit fortunam ipsum Boetium alloquentẽ: vbi incidit quedam figura tropi que vocatur ethopeia: de qua dicit grecismus. Ac introducit aliquos ethopeia loquentes. Et cum fortuna loquitur boetius ipsa. Vel potest dici secunduz communiter loquentes: ꝙ causa formalis tractandi est quintuplex: diffinitiua: diuisiua: probatiua: improbatiua: exemplorum positiua: sicut videbitur in libro. Causa finalis huius libri est: vt ipso cognito nosipsos ⁊ quoslibet alios in aduersitatibus ⁊ tribulatione positos philosophica consolatione tueamur: ⁊ ne extollamur in prosperis ⁊ deprimamur in aduersis. Tertio videndum est de titulo huius libri et de eius expositione. Vnde sciendum ꝙ titulus secundum Remigium super Donato est clauis siue ingressus operis sequentis. ⁊ dicitur titulus a titan quod est sol. sicut enim sol illuminat mundum sic titulus librum. Et preponitur titulus libro ad consummationem operis: ⁊ ad laudem auctoris. Est ergo titulus presentis libri talis. Auitij: Manlij: Torquati: Seuerini: Exconsulis: Patricij: Ordinarij: Boetij viri illustris incipit liber de cõsolatione philosophie. Sed queritur quare tot nomina propria ponuntur in titulo? Dicunt aliqui ꝙ forte fuit consuetudo romanorum vt sic nomina ascriberent suorum auorum ⁊ predecessorum.

vel aliter potest dici ꝙ plura nomina ponuntur in titulo propter honorem et laudem ipsius Boe. qꝛ secundum Senecam in libro de clementia ad Neronem. Multa cognomina honori data sunt. Sicut enim vilis persona non vult nominari nisi vno nomine: qꝛ quanto plus nomiatur tanto plus cognoscitur ⁊ tanto magis sordescit: sic honesta persona vult nominari pluribus nominibus: vt sic magis innotescat ⁊ clarescat alijs sua fama. nam omne bonū in commune deductuꝫ magis elucescit. Exponitur autem iste titulus sic. Boetius dictus fuit auitius a quodam nobili romano sic dicto de cuius genere ipse fuit. vel dictus auitius quasi inuictus: ab a qđ est sine ⁊ vicos victoria. Nunq̄ enim Boetius vici potuit vt flecteretur a iure ad iniusticiam: sicut ipse testatur quarta prosa huius primi libri dicens. Nunq̄ a iure ad iniuriam me quisq̄ detraxit. Secundo Boetius dictus fuit maulius: qꝛ de genere mauliorum fuit qui erant nobiles romani. Tertio Boetius dictus fuit torquatus a quodam nobili romano, sic dicto: qui cum singulare bellum iniret cum quodam de gallia ipsum deuicit ⁊ torquem in collo habentem sibi abstulit: cuius ratione dictus fuit torquatus de cuius genere fuit Boetius. Quarto Boetius dictus fuit seuerinus a seueritate. Seuerus enim fuit cum theodorico regi gottorum se opposuit. vel dictus seuerinus quasi sequens veritatem. nunq̄ enim in iudicijs vel amore vel odio flecti potuit a veritate. Quinto Boetiꝰ dictus fuit excōsul: q̄si vnus ex consulibus romanorum. vel exconsul quasi extra consulatum positus quem prius habuit. Exconsulares dicebantur qui iam deposuerant consulatum: et licet ab honore consulatus cessarent: tamen postea plus alijs in magna reuerentia habebantur. Sexto dictus fuit patricius a nobilissimo romano sic dicto de cuius genere fuit Boetius. vel alio modo. Patricij dicebantur nobiles romani qui prouidebant reipublice sicut pater filio: quorum nomina scripta erant aureis litteris: ⁊ ideo dicebantur patres: de quoruꝫ numero vnꝰ fuit patriciꝰ Boe. ꝑꝑ qđ diciꝰ fuit p̄riciꝰ. Septio dicebat̄ ordinariꝰ: qꝛ rēp. ordiauit. vel alit̄. Ordiarij dicebant̄ qui tāte dignitatis erant: vt quolibet ordine digni essent: ⁊ sic fuit Boe. Octauo nomine proprio dictus fuit Boetiꝰ: qđ interpretatur adiutor: qꝛ in necessitate pauperibus subueniebat. Quarto videnduꝫ est de causa intitulationis huius libri. Intitulat̄ iste liber de consolatione philosophica. ¶ Ubi sciendu̅ philosophica consolatio dicitur rationabilis demonstratio declarans: de cuius amissione non est dolendum: et de cuius possessione non est gaudendum. Et qꝛ hoc pertractatur in presenti libro: ideo sic intitulatur. Quinto videndum est de generali summa huius totius libri. Ubi sciendū ꝙ Boe. in hoc libro ostēdit bona temporalia esse transitoria et non consistere totaliter in eis totalē veram felicitatē ⁊ per consequēs nō est dolendum de eorum absentia: nec gaudēdū de eoꝝ presentia: ⁊ neminem debere extolli in prosperis: nec deprimi in aduersis. Ostenditur etiam in presenti libro quid sit summū bonuū: vbi sit situm: ⁊ quomō ad ip̄m perueniatur. Etiam ostenditur ꝙ boni semꝑ sunt potentes: ⁊ mali semper sunt impotentes: ⁊ ꝙ boni nunq̄ desunt sua premia: malis nunq̄ sua supplicia. Post hoc ostenditur quid sit diuina prouidentia: quid casus: quid fatū: quid liberū arbitrium. Et ponit Boe. rationes quibus probat liberuꝫ arbitrium non posse stare cū prouidentia diuina. ⁊ ponit quorūdaꝫ falsam solutionē ⁊ eā improbat. postea ostendit verā solutionem: quaꝫ rationibus confirmat. Ista ⁊ alia plura pulchra determinātur in hoc libro: sicut patebit in sequentibus.

Carmina qui quondam stu. Presens liber Boetij prima sui diuisione diuiditur in quinq; partes: secundum q̄ ponit quinq; libros partiales quos continet. In primo conqueritur se miserijs subiectum. In secundo ponit remedia consolatiua. In tertio determinat de vera felicitate: in quo sit sita: ⁊ quomodo ad eam perueniatur. In quarto mouet quasdam questiones ipsi philosophie. In quinto determinat de casu ⁊ prouidētia diuina. Primus liber incipit hic.

Auitii. Maulii. Torquati. Seuerini. Boetii. Ordinarii. Patricii viri Exconsulis de consolatione philosophię Liber primus feliciter incipit.

Metrum primum heroicum elegiacum.

Carmina qui quondam studio florente peregi.
Flebilis heu męstos cogor inire modos.
Ecce mihi lacerę dictāt scribēda camenę

Carmina. Secundus liber incipit ibi. Post hec paulisper. Tertius ibi. Jam cantum illa finierat. Quartus ibi. Hec cum philosophia. Quintus ibi. Dixerat orationisq; cursum. Quid ⁊ de quo agatur in quolibet libro patebit loco suo. Primus liber diuiditur in xiij. partes: q̄a huius primi libri sunt septez metra ⁊ sex prose: que partes patebūt. que autem sit materia ⁊ intentio cuiuslibet partis similiter patebit. ¶ Notādum autem q̄ primum metrum huius primi libri vocatur elegiacū. Est autem metrum elegiacum quod constat ex vno versu exametro id est sex pedum: ⁊ alio penthametro id est quinq; pedum. Et dicitur elegiacuz ab eleys quod est miseria. elegia est enim miseria. Metrum enim elegiacum inuētum fuit pro describēda miseria: quāuis eo hodie aliqui vtūtur ad alia describēda. vnde Horatius. Vsibus impariter cinctis querimonia primū. Post hec incusa est voci sentētia cōpos. Quis autē fuerit primus adinuētor talis metri elegiaci dubitatur. vnde Horatius. Quis tamē exiguos elegos emiserit auctor. Grāmatici certāt: ⁊ adhuc sub iudice lis ē. Et diuiditur hoc primū in quattuor partes. Prīo Boe. deplangit statū sue miserie ex ꝑte ꝑmutationis studij. Scdo ex ꝑte defectus corꝑalis. Tertio ex ꝑte prolōgationis vite miserabilis. Quarto apostrophat cōtra suos amicos. secūda ibi. gloria felicis. tertia pars ibi. mors hoīz felix. quarta ibi. quid me felicē. prīo facit qđ dictū est. secūdo approbat dictū suuz ibi. Ecce mihi lacere. dicit prīo. Ego Boe. qui quondā tempe prosperitatis studio meo florēte peregi: id est cōposui carmīa supple delectabilia ⁊ iocūda: nūc tempe aduersitatis: flebilis id est dign⁹ vt defleā: vel flebilis id est tristis: cogor inire id est inchoare: mestos modos id est tristia metra de mea miseria. ¶ Notandū sicut dictū fuit prius Boe. vtitur in hoc libro tā prosa q̄ metro. metro qꝛ talis modus scribēdi magis fuit cōueniēs sue materie: sicut eīm potio curatiua q̄ amara est delectabilius sumitur si fuerit aliqua dulcedīe ꝑmixta: sic ratōne phie in prosa tradite libētius a Boetio suscipiūtur si fuerit iocūditate metri dulcorate. Et iō Boeti⁹ nūc vtitur metro nūc prosa: qꝛ alternatis vtit̄ d̄lectabili⁹. vñ auctor poetrie. Qđ sapit insipidū vitiosa frequētia reddit. Itē nota q̄ Boetius incipit libꝝ suū a metro nō a ꝓsa: qꝛ modus scribēdi metric⁹ magis fuit vsitatus apđ ātiquos q̄ prosaicus. vel iō qꝛ metꝝ est delectabili⁹ ꝓsa. vt ergo magis alliciat audientes ad suū libꝝ: iō in principio libri sui vtitur metro. Itē nota circa litterā q̄ carmīa vno mō dicūtur scripta metrica certis pedib⁹ mēsurata. alio mō dicūtur quecūq; dicta vel scripta etiam prosaica que sunt de re delectabili. Boetius autem florente studio cōposuit vtplurimum

carmina prosaica de re delectabili. Edidit enim quedam carmina philosophica: quedam logicalia: quedam theologicalia: sicut patet respicienti eius diuersos libros. tempore autez aduersitatis cogebatur Boetius ad componēdum carmina metrica tristia. ¶ Itē nota studiū est vehemens applicatio animi ad aliquid agendum cum bona voluntate. dico cum bona voluntate: quia in maliuolam animam non introibit sapientia. hec Salomon. Et perfectio discipuli in tribus consistit: ex boetio de disciplina scholariuz: in attentione: docilitate: et beniuolentia. Domini eiz volenti sciētiā ⁊ non: vt oportet studenti impossibilis est possessio boni. Eustratiꝰ primo ethicorum. ¶ Item nota

Et veris elegi flectibus ora rigant.
Has saltē nullꝰ potuit peruicere terror.

ꝙ duplex est studium: florēs et aridum. Ad studiuz florens tria exiguntur. Primo requiritur iuuentus: quia iuuenes perspicaciores sunt senibus. senes autem magis sunt immemores. Secundo requiritur habitus necessariorum: quia natura non est per se sufficiēs ad speculādum: sed oportet necessaria existere: ex quarto ethicorum. Tertio requiritur animi tranquillitas que contingit per sedationem passionum: quia anima quiescens et residens fit prudēs septimo phisicorum. Ubi enim passiones dominantur: ibi intellectus obscuratur: ideo Boetius in fine huius primi hortando nos ad fugam passionum dicit. Gaudia pelle: pelle timorem. Spemqz fugato: nec dolor absit. Nubila mens est vinctaqz frenis hec vbi regnāt. Studium autem est ad quod concurrunt opposite conditiones: scilicet senectus: necessariorum defectus: et animi perturbatio. ¶ Nota ꝙ versus de miseria dicuntur mesti modi. Dicuntur enim modi a modulando: quia pedibus modulantur. Et dicuntur mesti modi ratione materie: quia sunt de tristi materia: scilicet aduersitatis. ¶ Nota ꝙ in primis duobus versibꝰ notatur anthitesis id est cōtraria positio. dicitur enim in primo versu quondaz peregi: cui contrariatur in secundo versu cogor inire id est incboare. Item dicitur in primo versu florente studio: cui contrariatur in secundo flebilis. Item dicitur in primo versu carmina supple iocunda: cui contrariatur in secundo mestos modos. Item notandum ꝙ Boetius rationabiliter deplangit statum suum ex parte permutationis studij philosophici quod versum fuit in studium poeticum quo tunc cogebatur vti. Proposuit enim Boetius dolorem suum metrice et non philosophice consolari. Nam studium philosophicum est studium veritatis: qz secundo methaphisice vocari philosophiam scientiam veritatis recte se habet. Studium autem poeticum est studium falsitatis. nam ex prohemio methaphisice secundum prouerbium mentiuntur multa poete. Item per studium philosophicum acquiritur beatitudo: ex. x. ethicoruz. Per studiuz autez poeticū falsitatis celtitudo: ex secundo methaphisice. ¶ Ecce mihi lacere. Hic Boetius approbat dictum suum. dicit enim ꝙ cogatur inire mestos modos: hoc ipse probat secundo respondet questioni ibi has saltem. primo dicit bene dixi ꝙ cogor inire mestos modos: ecce demonstratio huius ad sensum. nam camene id est muse poetice lacere id est lacerātes mentes hominū: ille dictant mihi scribenda supple carmina metrica: ⁊ elegi id est versus miserie quos muse mihi dictant illi rigant id est humectant ora id est faciem meaz veris fletibus. ¶ Notandum ꝙ secundum poetas. ix. finguntur fuisse muse in monte elicone iuxta fontem cabalinum: de quo fonte loquitur Persius in principio libri sui dicens. Fonte cabalino et cetera. Que muse finguntur poete ministrasse scientiam componendi carmina metrica: et iste muse poetice vocabantur camene quasi canentes amene: eo ꝙ multum delectant homines ratione metri. ¶ Nota ꝙ ille muse poetice dicuntur lacere actiue: quia lacerant id est distrahunt mentes hominum subiicientes ipsas diuersis passionibus: nunc passioni amoris: nunc doloris: sicut patet per Ouidiuz de amore tractantem et per alios poetas. vel dicunt lacere passiue ratione poematum suorum: que poemata dicuntur lacera: quia nō sunt firmitate rationis stabilita. ¶ Ubi notāduz ꝙ quedam carmina dicuntur integra: q̄daz lacera,

Integra sunt carmina philosophica nulla falsitate permixta: sed firmitate rationum stabilita ⁊ animus firmant. Lacera sunt carmina poetica que non instruunt hominem nec consolatur sed lacerant id est distrahunt mentes hominum: nunc reducendo homini ad memoriam voluptates: nunc dolorem: nunc alias passiones. ¶ Item notandum versus elegi principaliter inuenti fuerunt propter miseriam describendam: et quibus versus muse dictabant Boetio per quos Boetius magis suam miseriam reduxit ad memoriam ꝗ per eos consolaretur: ideo elegi erat causa ipsi Boetio veri fletus. ¶ Item notandum duplex est fletus: adulatorius et verus. adulatorius qui est fictus qualis est fletus amasie. Si enim dixerit amasius ad amasiam non diligis me: ipsa incipit flere quare vt per fletum firmius ipsum possit tenere. cum autem nummos non poterit extorquere ab ipso dicit. vade garrio: te non noui vere. alius est fletus verus: qui ex vero cordis dolore et ex vera pietate procedit: ⁊ ad talem fletum Boe. prouocatus fuit per musas dictantes sibi carmina. ¶ Notandum ꝗ hec dictio elegi pōt exponi dupliciter. vno modo ꝗ teneatur nominatiue: ⁊ tūc est sensus elegi. i. versus miserie rigant ora mea fletibus. alio modo ꝗ teneatur genitiue: ⁊ tunc ē sensus camene rigāt veris fletibus ora elegi. i. miseri bois: q. elegus a. um. i. miser ra. rum. Fin Duguitōem.

Me nostrum comites prosequerētur iter.
Gloria felicis olim viridisq; iuuentę:
Solantur męsti nunc mea fata senis.

¶ Das saltem nullus. Hic Boe. rūdet tacite questioni. Quereret aliquis quomodo muse dictāt tibi carmina scribenda: cuz sis in exilio relegatus: q: intrasti fine oī comitiua? Ad hoc respondet Boe. Licet oēs amici mei derelinquerūt me in exilio ꝓpter timorē imperialē: tū has musas nullus terror imperialis potuit vincere quin sequerent nōn iter vsqz i exilio dictātes nobis carmia. ¶ Notandū licet bōa exteriora possint auferri ab hoie per violētiā: sicut per furtū: ꝑ rapinā: ꝑ incēdiū: tū scia nō potest auferri ab hoie. nō enim scia violentia auffertur: nec vetustate ꝓsumit: nec tristicia minuit. vū Senec. ix. Epla ad Lucillū recitat: ꝗ cū Stilbō capta patria: amissis liberis: amissa vxore sua ⁊ alijs bonis: solus ab incendio exierat: requirens fuit a Demetrio nūquid oīa perdidisset. rūdit nihil perdidi: sed oīa bona mea mecū sūt iusticia: virtus: ⁊ prudentia. ⁊ hoc intuit Boe. d. Musas se nō reliquisse. vū et Alanus de plāctu nature de scia dicit. Super oēz possessionē generosa emanat possessio que sparsa colligitur: erogata reuertitur: publicata suscipit incrementū: per quā nobilis thesaur? secretis penetrabilibus nascitur: effectus eterne delectationis acquiritur. Hec est sol per quē mens deijcit a tenebris cordis oculos deliciosa animi paradisus. hec immortalem ex immortali facit: et caducū hoiem in deum deifice mutationis auctoritate conuertit. ¶ Nota circa hēc dictionem saltim ꝗ tres dictiones proferri possunt per tim: que deberent ꝓferre ꝑ tem. vū proferimus saltiz pro saltem: tipus pro tempus: extimplo ꝑ exemplo: qō est contra Duguitionē qui dicit. Tim tria detesto: extimplo timpora saltim. ¶ Gloria felicis. Dic Boe. deplangit statum suum ex parte defectus corporalis. Et primo proponit eum in generali. secundo in speciali. secunda ibi venit ciz. dicit ꝓio quōdā cōsolabatur me gloria felicis. i. ꝓspere iuuentutis: ⁊ gloria viridis iuuente. i. delectabilis iuuentutis: sed nunc fata. i. euentus mesti senis id ē tristis senectutis solantur: id est consolantur mea id est meam partem: quasi diceret prius consolabar dulci iuuentute: nunc autem consolor tristi senectute. secundum illam sententiā sic exponitur littera. Gloria felicis iuuente id est prospere iuuentutis viridis id est delectabilis iuuentutis olim id est quondam supple consolabatur me nunc fata id est euentus mesti senis id est tristis senectutis solantur mea id est meam partem. ¶ Notandum ꝗ communiter illa littera aliter exponitur referendo eam ad musas poeticas sic. Camene que quondam tempore iuuentutis erant gloria felicis et viridis iuuentutis. quod dicitur pro tanto: quia iuuenes olim solebant informari in arte poetica in qua ꝓficientes gloriabant in vsu metrorum ⁊ rigmorum:

*felicis gi missi. f. Gaspar
f. Gaspar z. L
Communis liberis.
Vocabulorum.

bona exteriora

nunc autem camene solantur mea fata inq̃ inesti senis. ¶ Notandum q̃ felix iuuentus est que bonis exterioribus est adornata: de quibus bonis loquitur Aristoteles circa principium libri de bona fortuna dicens. Sine rebus exterioribus quarum fortuna est domina non contingit esse felicem: sed viridis id est delectabilis iuuentus est illa que bonis nature est decorata: scilicet fortitudine: pulchritudine: et agilitate. Unde Aristoteles in ethicis. non omnino felix est qui specie turpis aut solitarius aut carens prole. ¶ Nota q̃ Boetius repræsentat in se statum miserie cum dicit fata mesti senis se consolari: cum minime hominē consolātur: sz magis perturbāt. etiaz cum dicit musas poeticas se consolari similiter repræsentat statum miserie: quia muse poetice nō cedent alicui in solatium: sed potius in alimentuz doloris. Item de significationibus fati ponit Huguitio duos versiculos dicēs. Cōstellario mors parce respōsa deorum. Euentus rerum signantur nomine fati. ¶ Venit eiz properata malis. Dic Boetius declarat in specialī defectum corporalem dicens. Bene dico q̃ fata meste senectutis nunc consolantur me. enim pro quia senectus inopina id est inopinata per appocopam: properata id est festinata: venit in malis id est cū suis malis et incōmodis: et dolor supple quē patior: iussit inesse id est indutit mihi suam etatem. per qd̃ innuitur q̃ nō solum etas inducit dolorez: sed econuerso dolor inducit et causat etatē et senū. Et nunc boetius ponit duo signa sue senectutis dicens. cani supple capilli intempestiui id est ātē debituz tempus funduntur in vertice id est in capite meo. Aliud signuz senectutis ibi q̃ cutis mea laxa id est soluta tremit corpore effeto id est carne consumpta et euacuata. ¶ Nota q̃ hominem senem multa mala et incommoda circū uenīt. nā pellis eius cōtrahitur: cor eius cōcutitur: pulmo eius debilitatur: lōbi eius indurātur: dorsuz incurvatur: mēbra tremunt. Unde poeta dicit. Optamus senū: dū venerit est male ventū. Hoc est gibbosuz surdū cecūq̃ morosum. Propter hoc dicit Boet. q̃ senectus vēit mihi cū suis malis. ¶ Nota circa illā ptez et dolor etatem: q̃ triplex est causa senectutis: scilicet etas: infirmitas: et aduersitas. Senectus q̃ inducitur p etatez naturalis est. que autē inducitur p infirmitatez vel aduersitatē accidentalis est: qualis senectus fuit in Boetio: qui senuerat ppter multitudinē doloris et tristicie. ¶ Notanduz q̃ canicies Boetij fuit intēpestiua. Huguitio dicit intēpestiū est qd̃ est incōgruum: incōueniens: inutile vel sine tempe. Unde intēpestiū dicitur illud qd̃ nō habz ydoneū tempus vel qd̃ nō est cōueniēs p tempe: et q: Boetius iuuenis erat etate: et cū senuerat ex aduersitate: iaz canicies eius fuit intēpestiua. ¶ Nota q̃ in iuuenibus cutis est densa propter multitudinē sanguinis: ex quo sanguine generatur caro: sed q: sanguis diminuitur in senibus: diminuitur etiaz caro in eis: nō cutis seniz est laxa. ¶ Notandū circa hoc vocabulū effeto q̃ ipsuz tractū est a mulieribus prægnantibus: que cū peperierint dicūtur effete id est feru euacuate. vnde dicit Huguitio q̃ fetus est natus mulieris adhuc in vtero existēs. et dicitur a foueo ues. q̃ ibi foueatur. inde fetus ta. tum. id est plenus na. num: inde effetus id est debilis quasi sine fortitudine virū vel viribus euacuatus: inde fetosus fetosum id est plenus feru. Unde in psalmo. Oues eorū fetose id est plene feru. et senes possunt dici effeti quasi extra ferum positi: quia senectus nō est apta ad generandū ferū ¶ Mors hominū felix. Dic Boetius deplangit statum suū et parte duratōis vite miserabilis. Et primo premittit q̃ mors hominū sit felix et que non. et dicit sic. Illa mors est felix q̃ nec inserit id est non inmittit se dulcibus ānis id est tēporibus, psperis cū delectat hominem viuere. Similiter illa mors est felix que sepe vocata venit: mestis supple annis id est tristi-

Venit eiz properata malis iopina senectus
Et dolor etatem iussit inesse suaz.
Intempestiui funduntur vertice cani
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
Mors hoiz felix que se nec dulcib̃ ānis
Inserit: et mestis sepe vocata venit.

bus annis: quia in annis aduersitatis miseri consueuerunt vocare mortez. Tunc ostendit q̄ mors hominum sit crudelis dicens. ¶ Heu q̄ surda aure id est reclusa aure: seua mors id est crudelis auertitur id est spernit miseros homines: ⁊ negat id est nō vult claudere flentes oculos eorum: quasi dicat crudelis mors est: que non permittit miseros mori. et dicit flentes oculos per hoc innuens q̄ in morte oculi hominum claudunt̄tur: ⁊ tunc Boetius deplangit prolongationem sue vite. d.

Heu heu q̄ surda miſos auertitur aure
Et flentes oculos claudere ſeua negat.
Hū leuib⁹ malefida hois fortūa faueret,
Pene caput triſtis merſerat hora meum.
Nūc q̄ fallacez mutauit nubila vultum,
Protrahit ingratas impia vita moras.
Quid me felicez totiens iactaſtis amici
Qui cecidit ſtabili non erat ille gradu.

¶ Dū fortūa malefida. i. perfida mihi faueret. i. arrideret leuibus id est trāsitorijs bonis: tristis hora supple mortis pene merserat id est oppresserat meum caput: quasi diceret tempore prosperitatis semp accelerauit mors opprimere me: nunc autem quia fortuna nubila id est aduersa mutauit fallacem vultum impia id est misera vita protrahit id est prolongat moras supple viuendi ingratas id est odiosas mihi: q̄ ꝓpter miseriam tedebat ipsum Boetiuz viuere. ¶ Nota q̄ licet secundum vulgares et secundum apparentiam hec sententia de morte felici et crudeli videtur vera: tamen secundum rei veritatem est falsa: quia mors etiam tempore prosperitatis potest esse bona. nam secundum Senecam optimū est mori cū delectat viuere. ⁊ tempore aduersitatis potest mors esse mala: quia aduersitas sepe inducit desperationem. Boetius autem repreſentando ſtatum miſeri hominis hanc ſententiaz ponit tanq̄ veram. ¶ Notandum q̄ mors vel comparatur ad vitam p̄ sentem vel futuram. Primo modo illa mors dicitur felix que fugit tempore prosperitatis ⁊ accelerat tempore aduersitatis. Si autem comparatur mors ad vitam futuram: tunc ipsa potest dici bona et mala tempore prosperitatis et etiaz aduersitatis: quia si mors ducit ad gloriam dicitur bona si ad penam dicitur mala. ¶ Notandum secundum Remigium super donatum heu aliquando est monosyllabum: aliquando dissyllabuz sicut metri necessitas requirit. vnde in proposito est dissyllabum dicendo. heu q̄ surda miseros aduertitur aure. ¶ Notandum q̄ hoc verbum auerto: quandoq̄ est passiuum constructum cum ablatiuo mediante prepositione: vt dicendo auerto: a te: ⁊ idē ē qd̄ removeo: aliquando est verbuz deponēs constructum cum accusatiuo: vt dicendo auerto: te: et tunc idem est quod spernо te: ⁊ sic accipitur in proposito: cum mors auertitur id est spernit miseros. vnde versus. In vi passiui notat auerto: removeri. Si sit deponens auerto: spernere signat. ¶ Notandum Boetius appellat fortunam malefidam: quia est decepciua. vnde Seneca. Neminem aduersa fortuna comminuit nisi quem secunda decipit. ⁊ alibi Seneca. Fortuna nemini seruat fidem: nulli obesse semel contenta est. quem nimium fouet hunc stultum facit. Nota fortune bona dicuntur leuia quia transitoria. Non enim perdurat circa hominem secundum Senecam. Illud ñ est tuum qd̄ fortuna fecit esse tuum. Donū enim qd̄ dare potuit: potuit ⁊ auferre. ¶ Notandum q̄ Boe. appellat fortunam nubilam id est obscuraz siue cecā. depingebatur eim antiq̄tus fortuna ceca: q̄ et improuiso accedit ⁊ recedit. vel q̄ cecum reddit hoiem extollendo eum in prosperis et deprimendo in aduersis. ¶ Notandum q̄ Boe. dicit fortuna olim circa se mutasse fallacē vultum: q̄ fortuna olim depingebat duplici facie: anterior alba: posterior aūt parte nigra. per albam designabatur prosperitas: per nigram aduersitas. mutauit ergo fortuna circa Boetiū fallacem vultum prosperitatis: postea ostendit ei vultum aduersitatis.

¶ Quid me felicem totiēs iactaſtis amici. Dic Boetius deplangit ſtatum miſerie ſue apo-

Si mihi ex pte mortis nō est malū mors: ergo est bonū mali. Si autem sapientis est mori, ergo est quid bonum et malum. Tullius 1. de finibus super 19. Ignatus Bonum: nobis, quia [illegible] aut melioribus fuit qui [illegible] in vita, aut certe bonis [illegible] alterius in alterum [illegible] Platō. Cicero lib. de Legib.

forma malefida

strophando contra amicos dicens. O amici mei quid: id est propter quod iactastis. i. iactando dixistis me toties felicez. frustra enim hoc dixistis: quia felicitas mea non erat stabilis. quod patet ex hoc: quia ego cecidi: ⁊ ille qui cecidit de prosperitate in aduersitatem non erat stabili gradu prosperitatis. ¶ Notandum duplex est felicitas. politica que consistit in bonis exterioribus: ⁊ talis nō est stabilis sicuti nec bona exteriora. Alia est felicitas speculatiua que consistit in actu sapiēcie scilicet in speculatione substantiarum separatarum: ⁊ talis felicitas est stabilis ⁊ immutabilis: cuz sit bonum optimum: pulcherrimum: delectabilissimum: ex primo ethicorum.

felicitatis z.C

¶ Prosa prima primi libri.

Hec duz mecum tacitus ipse. Dic incipit prosa prima hui⁹ primi i qua Boetius introducit ꝓ philosophiaz super suam miseriam consolantē. Sibi nota ꝙ Boetius dolēs ⁊ ipsa philosophia ipm cōsolans nō sunt aliud nisi animus dolens ex oppressione sensualitatis: ⁊ ratio cōsolans ex vigore sapientie. ⁊ diuiditur. Primo ostendit Boetius quomodo philosophia sibi apparuit. Secundo quid circa ipsum egerit. secunda ibi. Que vbi poeticas musas. Primo describit apparitionem philosophie quo ad tempus ⁊ ad locum: ⁊ describit eius dispositionem quo ad vultum: quo ad aspectum: quo ad colorem ⁊ vigorem: ⁊ quo ad etatem. Secundo describit philosophiam ꝙtum ad habitum exteriorem. Tertio quo ad ornamenta ⁊ insignia que manibus gestabat. secunda ibi. Vestes erant. tertia ibi. Et dextera quidem. dicit primo. Dum ego Boetius hec que supra in metro dixi tacitus mecum reputarem id est cogitarem: ⁊ querimoniam lachrymabilem id est prouocantē ad lachrymas designarem id est describerem stili officio: visa est mihi mulier astitisse supra verticez. i. supra caput admodū. i. valde reuerendi vultus: oculis ardentibus ⁊ perspicacibus. i. claris vltra communem valentiam hominum. i. vltra homines: que apparuit in colore viuido. i. delectabili: ⁊ apparuit mihi tanꝗ inexhausti. i. inconsumpti vigoris: ꝙuis ipsa foret ita plena cui. i. durationis vt nullo modo nostre crederetur esse etatis. statura eius ambigue id est dubie discretionis. i. cognitionis: quia nunc. i. aliquando cohibebat. i. extendebat sese ad communez mensuraz hominū. i. longitudinem: nunc. i. aliquando videbatur pulsare. i. attingere celum cacumine summi verticis. i. altitudine capitis: que cum caput altius extulisset ipsum etiam celum sua longitudine penetrabat. ¶ Notandum ꝙ Boetius describit philosophiam sibi apparuisse sub specie mulieris: quia philosophia apud grecos ⁊ sapientia apud latinos est generis feminini. vel ideo quia sicut mulier infantes lacte nutrit: sic philosophia minus pfectos nutrit facilibus doctrinis. vel ideo quia Boetius erat eger: mulier autez magis est compassiua ⁊ magis abilis ad consolandum egrum ꝙ vir. Nam secundum Salomonem vbi non est mulier ibi ingemescit eger. ¶ Notādū stare ē erecto mō se habere: ⁊ q: phia erigit hoiez ad delectatōes intellectuales facies cadere sensuales: nō ipa describit stetisse. Et dz stetisse supra vticē: q: phia in aia intellectiua q̄ nō hz organū i vtice. Nā aia intellectiua nullū organū corpalis ē act⁹. Et dz nō stare supra vticē: q: de supo cardine elapsa vēit: vt dicit Boe. tertia psa hui⁹ primi. ¶ Notādū phia dz reuerēdi vlt⁹: q: suos possessores reuerēdos facit. Nā secōz Tullū sola sapia ē q̄ merek honores. Item secōz Tullū iuuentia ē decēs ac natura ḡuitas q̄ bēk philosophiaz: ḡ dz reuerēdi vlt⁹.

Prosa prima primi libri.

Hec dum mecum tacitus ipse reputarem: querimoniamqz lachrymabilem stili officio designarem: astitisse mihi supra verticem visa est mulier. Reuerendi admoduz vultus, oculis ardentibus: et vltra communez hoīm valentiā perspicacibus, colore viuido atqz inexhau

Prosa prima

¶ Notandum illud quod est ardens est penetratiuū: ⁊ q: per rationem ⁊ intellectum que sūt oculi philosophie penetramus intima rerum et quiditates earum: ideo philosophia dicitur apparuisse ardentibus oculis. Et quia per philosophiam speculamur ea que vulgares ⁊ cōmunes nō speculantur: ideo dicitur habuisse oculos perspicaces vltra communem hominū valentiam. ¶ Notandum colo: viuidus est colo: naturalis pulcher et delectabilis: ⁊ quia philosophia in se pulcherria ē: cū sit res mirabilis ⁊ diuina ⁊ delectabilis q: mirabiles affert delectationes: ideo describitur apparuisse in viuido colore. Item philosophia apparuit inextbausti vigoris: q: philosophia cum sit perpetua exhauriri non potest. vel ideo inexhausti vigoris: q: quantūcūq; homo cognoscat de philosophia adhuc restāt plura cognoscēda: quod patz ex diuersitate opinionuz in philosophia: quarum vna destruit aliaz. Item q: philosophia est eterna ⁊ precesserat istum Boetium: ideo dicit eam non fuisse sue etatis.

sti vigoris: q̄uis ita qui plēa foret: vt nullo modo nostre crederetur etatis. Statura discretionis ambigue. Naz nūc quidē ad cōmunem sese hominum mensuraz cohibebat. Nūc vero pulsare celum summi verticis cacumine videbatur. Que cum caput altius extulisset: ipsum etiam celuz penetrabat, sese respicientiumqz hominū frustrabatur intuitus. Vestes erāt tenuissimis filis: subtili artificio, indissolubili materia perfecte: quas, vti post eadez prodente cognouī, suis manibus texuerat. Quaruz speciē veluti fumosas imagines solet caligo quedam neglecte vetustatis obduxerat. Harū in extremo margie. P. gre

¶ Notandum tres sunt partes philosophie essentiales: ex sexto methaphisice: naturalis: mathematica: ⁊ diuina. Secundum naturalem philosophiaz dicit philosophia se cohibere ad cōmunez mensurā hominum inquantum tractat de naturalibus: que cōmuniter via ensus cognoscuntur: inter que natura hominis est summum ad quod peruenitur. Dicitur autem philosophia pulsare celuz quo ad mathematicam: iō quo ad astronomiam inquantum tractat de moribus ⁊ figuris astrorum. Dicitur autem penetrare celum quo ad methaphisicaz inquantuz dirigit in cognitionem dei et substantiaruz separataruz. Et dicitur philosophia frustrare intuitum hominū respicientium: quia perfectam cognitionem substantiaruz separatarum in hac vita habere ñ possumus. Naz sicut se habet oculus nictico:acis ad lumē solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura: ex secundo methaphisice. ¶ Vestes erant tenuissimis filis. Dic Boe. describit philosophiam quantum ad habitum exterio:em. Primo quantum ad materiam vestium. Secundo quantum ad picturam vestium. Tertio quantum ad violentiam vestibus illataz: et legantur partes simul. Dicit primo. Vestes philosophie erant perfecte tenuissimis id est subtilissimis filis: ⁊ erāt ex subtilissimi artificio et ex materia indissolubili: quas vestes ipsa texuerat propriis manibus: vti pro sicut ego cognoui eadem philosophia prodente id est reuelante mihi in tertia prosa huius primi. quarum supple vestium speciem id est pulchritudinem: quedā caligo id est obscura ignorantia: neglecte vetustatis id ē negligentie veterū obduxerat id est offusc auerat veluti solet supple obducere caligo fumosas imagines id est fumo stantes. Tunc ostendit quid fuerit depictum in vestibus eius dicens. ¶ In extremo margine id est in inferiori parte harum vestium legebatur intextum. P. id est practica. in su

periori parte vestium erat intextum. T. id est theorica quod interpretatur speculatiua: ⁊ inter vtrasq; litteras inter. T. ⁊ P. erant quidam gradus insigniti: id est impressi ad modum scalarum: quibus a gradibus ascendebatur ab inferiori littera ad superiorem. Tunc tangit violentiam vestibus illatam dicens. Eandez vestem absciderant id est lacerauerant manus quorūdam hominum violentorum supple facientium violentiam: ⁊ vnusquisq; abstulerat particulas vestis quas poterat aufferre. ¶ Notandū ꝙ per vestes philosophie intelliguntur partes essentiales ⁊ artes liberales. Sicut enim corpus vestibus ornatur: sic philosophia suis partibus decoratur. Per fila autez subtilissima intelligūtur precepta philosophicalia siue ꝓpositōnes philosophicales. Sicut enim vnuz filū in vestib⁹ ordiatur circa aliud: sic vna propositio iuxta aliam: que propositiones dicuntur subtilissime: quia per eas homo subtilia inuestigat. Dicūtur ⁊ huiusmodi precepta subtili artificio contexta ratione ornatus verborum ⁊ sentētiarum que in eis inueniuntur. ⁊ sunt ex materia indissolubili: quia licet a quibusdam exprimantur: tamen in seipsis habent veritatem indissolubilem. ¶ Notandum per manus philosophie per quas suas vestes texuerat: intelliguntur philosophi qui precepta philosophicalia conscripserunt. ⁊ dicuntur rationabiliter manus philosophie: quia nisi fuissent instructi preceptis philosophicis: ea exprimere minime valuissent. ¶ Notandum ꝙ vestes philosophie dicuntur fuisse obducte quadam caligine: quia tempore Boe. artes ad tātam negligentiam deuenerant: q: pauci eas curabant: sed Boe. eas transtulit ⁊ exposuit siue cōmentatus est. Vel ideo vestes philosophie fuerūt fumose: quia ab antiquis obscure fuit tradita philosophia: ab Empedocle poetice: a Platone enigmatice: ab Aristotele sub verborum obscuritate.

cum: in supremo vero. T. legebatur intestuz. Atqz iter vtrasqz litteras in scalarū modum gradus quidam insigniti videbātur: quibus ab inferiore ad superi⁹ elemētū esset ascensus. Eandem tamen vestem violentoruz quorundaz sciderāt manus: ꝑticulas quas quisqz potuit abstulerant. Et dextera quidem eius libellos: sceptrū

V. potuerat.

¶ Nota ꝙ due sunt partes principales philosophie: scilicet practica ⁊ theorica: ideo in veste philosophie erant due littere intexte. s. P. ⁊ T. P. autem erat in inferiori parte vestis: et T. in superiori: per quod innuitur ꝙ practica philosophia est inferior speculatiua ordine dignitatis. Per gradus autem medios qui erant inter vtrasq; litteras intelliguntur scientie eloquentie que sunt: grammatica: logica: rhetorica. ¶ Notandum ꝙ dicitur ascensum fuisse per gradus a practica ad speculatiuam: per hoc innuitur ꝙ homo primo debet esse sufficienter instructus in practicis vt post ascendere valeat contemplatiuis. ¶ Notandum quid sit scindere vestes philosophie. illi tantum dicuntur vestes scindere philosophie qui putant habentes vnam scientiam se esse perfectos philosophos sine alijs. Si autem aliqui sciant vnaz artem sine alia dummodo se cognoscant non esse perfectos philosophos: tales non scindunt vestes philosophie. vel illi scindunt vestes philosophie: qui per extortas expositiones trahunt veras propositiones ad suas falsas opiniones. ¶ Et dextera quidem eius. Hic Boetius describit philosophiam quantum ad insignia ⁊ ornamenta que manibus gestabat dicens. et dextera manus philosophie gestabat libellos: sinistra vero gestabat id est portabat sceptrū id est virgam regalez. ¶ Notandum ꝙ omnis cura ⁊ intentio viri sapientis versatur vel circa contemplationem sapientie que designatur per libellos: vel circa regimen reipublice qđ designatur per sceptruz: ⁊ q: contēplatio sapientie potior est ꝙ regimen reipublice: iō phīa đr in dextera habere libellos: in sinistra vero sceptrū. ¶ Que vbi poeticas musas. Postq̄ Boe.

Prosa prima

ostendit quomodo philosophia sibi apparuit: hic ostendit que circa ipsuz egerit. ⁊ primo ostē dit quomō musas poeticas fugauit. secundo ostendit quomodo de hoc obstupuit. tertio quo modo philosophia sibi appropinquans statuz eius deplanxit. secunda ibi. At ego. tertia ibi. Tum illa. dicit primo. que supple philosophia. vbi pro postq̄ vidit poeticas musas assisten tes nostro thoro id est lecto: quia Boetius tanq̄ eger in lecto decubuit: ⁊ cuz vidit musas dictan tes carmina meis fletibus: ipsa philosophia paulisper id est aliqu antulum commota: ⁊ inflam mata id est incensa tozuis luminibus id est crudelibus vel terribilibus oculis inquit. quis permisit has meretriculas scenicas id est vmbrosas accedere ad hūc egrū qui dolores eius non modo id est non tantum non fouerent id ē sanarent: nullis remedijs id est medicamentis: verum pro sed alerēt supple dolores eius dulcibus venenis. De sunt enim muse que in fructuosis spinis affectuum id ē passionum: necant id est suffocāt vberem id est fertilem fructum rationis fructibus id est in fructib? suis: et mentes hominuz assuefaciunt morbo non liberant. Tunc alloquitur musas dicēs.

vero sinistra gestabat. Que vbi poeticas musas vidit nostro assistentes thoro: fletibusq̄z meis verba dictātes: cōmota paulisper ac tozuis inflāmata lumibus. P. Quis inquit has scenicas meretriculas ad hunc egrum permisit accedere. Que dolozes eius non modo vllis fouerent remediis: verum dulcibus insuper alerent venenis. He sunt enim que infructuosis affectuum spinis vberem fructibus rationis segetem necant: hominumq̄z mentes assuefaciunt: morbo non liberant. Atsi quem prophanuz (vti vulgo solitū nobis) blādicie vestre detraherent minus moleste ferendū putarem. Nihil quippe in eo nostre operę lederentur. Hunc vero eleaticis atq̄z achademicis studiis enutrituz: sed abite potius sirenes vsq̄z in exitiū dulces: meisq̄z cum musis curandum sanan

// v. gerebat.

// v. nullis.

// v. vobis. a. sic fortasse parum sane legendum.

O muse si vīe blādicie detratis sent nobis: quē id est aliquem vir prophanum id est litteratum vti p tanq̄: solitū id est similem vulgo: ego putarem id ferendum id est patiendū minus moleste. quippe in hoc nihil lederentur nostre opere id est nostre sedulitates: sed vos alteristis nobis hunc hominem enutrituz studijs id est scientijs eleaticis id ē aristotelicis atq̄ achademicis platonicis. tunc fugat eas dicēs. ¶ Sed abite id est recedite vos syrenes dulces vsq̄z in exitium id est in mortem: ⁊ relinquite eum curandum meis musis id est doctrinis salutiferis: tunc iste chorus id est turba musarum increpitus id est redargutus mestior: id est tristior: existens: vultum suum deiecit id est inclinauit: humi id est terre: et ruboze confessus verecundiaz tristis excessit id est exiuit: limen id est domum in qua decubuit Boetius.

¶ Notādum q̄ iō muse poetice dicebantur assistere thoro Boetij: quia Boetius studuit metrice dolorem suum conscribere. Item philosophia dicit paulisper commota: per quod innuitur q̄ ira immoderata non debet cadere in virum sapientem: quia virtus consistit in mode ratione passionū. vnde licet irasci sit homini naturale: tamen irasci quādo oportet ⁊ vt oportet ⁊ quantum oportet est hominis virtuosi et sapientis. vnde Seneca. Quid crudelius ira.

Similiter in de virtutibus cardinalibus. esto tardus ad iram. Item interrogatio quandoq; fit causa ignorantie alicuius: aliquando vt ex responsione facta aliquid prodeatur. quandoq; fit propter increpationez faciendam. ⁊ hoc vltimo modo philosophia interrogat di. quis has scenicas meretriculas ⁊ cetera. ¶ Notandum q̃ muse poetice dicuntur meretricule. sicut enim meretrix allicit hominem delectando nihil vtilitatis sibi conferendo ⁊ cõmiscet se cuilibet nõ ex amore: is spe lucri: ita poete nõ scribunt amore scientie: sed vt aliquid laudis vel premij consequãtur: ⁊ delectant ratione metri modicuz vtilitatis conferẽdo: sed diuersas passiones inducendo. Appellat autem philosophia musas meretriculas scenicas: quia carmina poetica in scena consueuerunt pronunciari. ¶ Vbi nota q̃ scena dicebatur locus vmbrosus in theatro vbi abscõdebantur persone pronunciantes carmina tragicia vel comica. Vnde scena interpretatur vmbratio vel vmbra. vel ideo muse poetice dicũtur scenice id est vmbratiles: quia sunt vmbra scientie non vera scientia: cuz obumbrent mentes hominum. Item metrica descriptio doloris non sanat dolorez: sed magis auget: quia considerat io miserie est prouocatiua tristicie. vnusquisq; autem cum diligentia considerat quod scribere vult. Item metrica descriptio dicitur esse dulce venenum: quia placet ⁊ nocet. ratiõe metri placet: sed propter recordationem doloris nocet. Item affectus est vehemẽs animi passio animum torquens: ⁊ verum iudiciuz rationis impediens. ⁊ sunt quattuor: affectus animi: gaudium: dolor: spes ⁊ timor: qui dicuntur infructuose spine: quia suffocãt segetem rationis que est scientia ⁊ virtus. Item licet de omni errore dolenduz sit: potius tamen de errore sapientis q̃ insipientis. nam error sapientis alios exemplo corrumpit: error autem insipientis non: q: ab insipiente non trahitur exempluz. propter quod dicit Salustius. Omnia mala exempla a rebus bonis orta sunt. Ergo dicit philosophia magis dolendum de errore Boe. q̃ alterius profani. Item secundum Duguitionem profanum idem est q̃ templum. Inde profanus id est sacrilegus quasi procul a profano id est a templo. Profanum etiam dicitur quicquid non est sacrũ. vnde omnes laici ⁊ illitterati dicuntur profani quasi procul a profano sapientie. Item secundum Duguitionem opera opere est sedulitas in rebus agendis. opera aũt philosophie est intentio vel labor ad aliquid philosophicum addiscendum. Item eleys est ciuitas grecie in qua studuit Aristoteles. vnde studia sua dicuntur eleatica. Achademia autem fuit ciuitas vel villa in qua studuit Plato. vnde studia sua dicũtur Achademica. Et risq; autem studijs Boetius fuit enutritus. Item philosophia musas appellat sirenes. Sicut enim sirenes dulcedine cantus attrahunt naues periclitando eas: sic muse delectatione metri allicium homines vel mentes hominuz ⁊ rationem aliquo affectu submergunt ⁊ obscurant. Item q̃ vna philosophia conuentum musaruz expulsit signatur: q̃ vnus sapiens sua virtute ⁊ sapientia infinitos errores stultoruz extinguit. ¶ At ego cuius acies. Hic Boetius ostendit quomodo obstupuit de actu philosophie dicens. At ego Boetius cuius acies id est visio mersa: lachrymis caligarat id est obscurata fuerat: vt nec possem dignoscere id est inuestigare: que nam id est que esset hec mulier: tam imperiose auctoritatis id est potentie: ego obstupui id est miratus fui: et defixo id est inclinato visu in terrã: tacitus cepi expectare quidnam deinceps id est consequẽter esset acturа circa me. ¶ Notandum quia Boetius doluit de amissione rerum temporaliũ: eius acies id est ratio ⁊ intellectus: caligarat id est q̃ non potuit cognoscere philosophiam.

dumq; reliquite. B. his ille chorus increpitus deiecit humi mestior vultuz: confessusq; rubore verecundiaz lumen tristis extersit. At ego cuius acies lachrymis mersa caligarat: vt nec dinoscere possem quenam hec esset mulier taz imperiose auctoritatis obstupui: visuq; in terram defixo quidnam deinceps esset actura expectare

¶ Nota ꝙ licet Boetius de actu philosophie obstupuit: tamen tacitus expectauit quid deinceps facere vellet: per hoc innuens se esse talem qui consolationes acciperet. qui enim refutat alios audire: nec audita ratione acquiescunt: tales sibijpsis obstaculum consolationis faciũt ¶ Tũ illa propius accedens. Dic Boetius ostẽdit quomodo philosophia sibi appropinquãs statum eius deplanxit di. Tum illa philosophia accedens propius consedit in extrema parte lecturli id est cordis mei: ⁊ intuẽs vultum meum grauem. i. grauatum luctu: atqꝫ deiectum. i. inclinatum: in humum id est in terrã: merore. i. tristicia: conq̃sta est his versibus sequentibus de perturbatõne nostre mentis. ¶ Nota ꝙ philosophia dicitur sedisse i extrema parte lecturli id ẽ cordis Boe. Nam cum esset in tristicia ⁊ dolore propter amissionem rerum temporalium: parum vel nihil sapientie hẽbat. ⁊ qꝛ tota cura eꝗ erat circa terrena amissa: ideo dicitur habuisse vultum merore deiectus in humum.

tacitus cepi. Tum illa propius accedens in extrema lecturli mei parte consedit: meumqꝫ intuens vultum: luctu graues atqꝫ in humũ merore deiectum: his versibus de nostre mentis perturbatione conquesta est.

Metrum secundum primi libri.

Heu q̃ precipiti mersa profundo.
Mẽs ebet ⁊ propria luce relicta
Tẽdit in externas ire tenebras.
Terrenis quotiens flatibus acta.
Crescit in immensum noxia cura.

Metrum secundum primi libri.

Heu q̃ precipiti mersa profundo. Dic incipit metrum secundus huꝗ primi quod vocatur metrum dactilicum a pede predominante. ⁊ dicitur tetrametrus a numero pedum: a tetra quod est quattuor: q̃ quattuor pedes continet: ⁊ dicitur ypercatalecticũ propter syllabam abundantes post duos pedes in medio versus. Verbi gratia. Primus pes est heu q̃. secundus precipiti: sed syllaba ti huius nominis precipiti superabũdat. tertius ẽ mersa pro. quartus fundo. similiter est in alijs. In hoc ergo metro philosophia deplangit statum Boe. dolendo de perturbatione sue mentis: ⁊ facit duo. primo vniuersaliter phia deplãgit perturbatõem mentis hoim. secũdo specialiter cõuertit planctũ suũ super Boetiũ ibi. hic quondam. primo dicit. ¶ Heu q̃ id est ꝙtum: mens hoim ebet id est obscuratur: mersa precipiti profundo id est cura rerũ temporaliũ que precipitant hoies: ⁊ talis mens relicta propria luce id est cõtemplatõne: tendit id est laborat: ire in tenebras externas id est in ignorantias exteriores. hoc aũt cõtingit hominí quotiẽs supplẽ mens: acta id est agitata: terrenis flatibus id est prosperitatibus vel euẽtibus: cura id est solicitudo rerũ temporaliũ: noxia id est nociua: crescit in immẽsum id est supra modũ. ¶ Nota ꝙ in nobis est duplex virtꝰ: rõnalis ⁊ sensualis. sensus autẽ semp aduersatur rationi: q̃ caro cõcupiscit aduersus spm: ⁊ spiritus aduersus carnẽ. cũ autẽ sensualitas vincit rationẽ: tunc homo est in malo statu regiminis: ⁊ efficitur bestialis. vnde Albertus super tertio de anima dicit. turpe est nobis abiicere regimen superioris: ⁊ induere regimen inferioris virtutis quod nobis cõmune est cum bestijs. Ideo scribitur tertio ethicorum in antiqua translatõe. valde conandũ ⁊ laborandũ est nobis vt virtus nostra cõcupiscibilis subiecta sit rationi. quẽadmodũ enim pueri peruersẽ viuunt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuendum: sic appetitus sensualis ducit nos ad insolentiam: nisi regula rationis fuerit coartatus. plures autem homines sequuntur sensualitatem ꝙ rationem insudantes bonis exterioribus ⁊ delectationibus sensualibus per que impedi

NV. anda, sic habet manuscripti victoriani.

Vtale mens acta, sed cupit acta.

Virtꝰ duplex

untur in speculatione et cognitione summi boni: ideo philosophia hoc deplangens dicit in metro. heu q̃ precipiti. Item cum anima ingerit se curis rerum temporalium profunde preci cipitatur ⁊ ebet: q: a cognitione rerũ ⁊ sui creatoris destituitur: ⁊ destituta cadit in tenebras externas. i. in ignorantias exteriores. ¶ Ubi nota q̃ duplex est ignorantia. quedam naturalis que est in iuuenibus ⁊ decrepitis ⁊ vocatur ignorantia interna: q: ex naturali defectu cõtingit. alia est ignorantia q̃ causatur ex negligentia hominis: qui solicitatur circa exteriora. ⁊ talis dicitur externa: q: est extra naturam: de qua dicitur q̃ omnes homines naturaliter scire desiderant. Prima ignorantia cuz sit naturalis nõ est viciosa: q: turpes a natura nemo increpat neq̃ bonos laudat. Secunda est viciosa cuz sit per hois negligentiaz: de qua loquitur Boetius secundo huius psa. v. Ceteris animantib̃ sese ignorare natura est. hoibus vero vicio venit. Item dicit notia cura. vnde Seneca in puerbijs. Magnã partem perturbationis sibi dedit qui exterioribus se iniecit. Item ratio et intellectus dicuntur lux hois: q: illuminant hoem ad cognitionem creature ⁊ creatoris. dicũtur aũt propria lux hois: q: solus genus hoim viuit arte ⁊ ratione: et probatio methaphisice. ¶ Hic quondã celo liber aperto. Hic phia specialiter cõuertit se ad deplangendũ Boe. ⁊ primo ostendit quanta cõtemplatõne Boe. quondã viguit. secundo ostendit quomõ destitutus a tali contemplatõe solus de terrenis cogitabat ibi. Nunc iacet effecto. Primo phia cõmendat Boe. ab astronomia. secundo a naturali phia. tertio a methaphisica. scõa ibi. Quin et causas. tertia ibi. Quis voluit stabilem. Primo di. Boe. quondã liber. i. solutus a cura rerũ tpalium celo sibi aperto per cognitionẽ suetus fuit ire per rationẽ in ethereos meatus. i. in motus corporum celestium: ⁊ ipse cernebat. i. speculabatur lumina. i. radios rosei solis: visebat. i. cũ desiderio videbat: sydera id est constellatões gelide. i. frigide lune: ⁊ ipse Boe. victor ignorantie habebat oẽm stellã cõprehensam numeris. i. certis computatõibus quecũq̃ stella erratica exercet. i. operatur vagos. i. varios recursus: nunc progrediendo: nũc regrediẽdo: stella inq̃ flexa. i. mota per varios orbes. i. circulos. ¶ Nota q̃ in animo liberato a curis exterioribus cõcessum est philosophari: ideo quedam artes dicũtur liberales: q: filij eorum. i. nobilium qui erant liberati a curis temporalibus talibus artibus vacabant: ideo dicit phia q̃ Boe. quondam liber ⁊c.

z. ignorãtia

Hic quondam celo liber aperto:
Suetus in ethereos ire meatus.
Cernebat rosei lumina solis
Visebat gelidę sydera lunę
Et quecunqz vagos stella recursus
Exercet varios flexa per orbes
Comprehensaz numeris victor habebat

Rep. vtgarios.

v. innumeris. e proprietate

¶ Nota q̃ dicit celo aperto. licet homo planetas celi corporaliter nõ attingat: tamen speculatione cõprehendit. hoc pulchre tangit Dermogist̃ dicens. Magnum miraculum est hõ et animal honorandũ: hic anima intellectiua in naturam dei transit quasi ipse deus sit. hic p naturam anime diis est coniunctus: hic demonum genus nouit: terram colit. elementis cõmiscetur: acumine mentis in maris profunda descendit: celum q̃ videtur altissimum animi facilitate mentur: intentionem anim eius nulla aeris caligo confundit: nec terre densitas eius cogitationem impedit: non aque profunditas aspectum eius obtundit. ¶ Nota q̃ sol in ortu suo apparet roseus propter vapores interpositos inter visum nostrum ⁊ solem. nam album visum per fumũ apparet rubeũ. Etiã licet in meridie vapores sint interpositi: non tũ apparet tũc roseus: eo q̃ illi vapores nõ sunt grossi: sed subtiliari calore solis. ¶ Nota phia. d. lunaz esse gelidã. q̃ nõ est intelligẽdũ formaliter: q: pãe qualitates que sunt: calidũ: frigidũ: humidũ: siccũ: non habent locũ in corporibus celestibus: cum nõ recipiãt pegrinas ipressiones: sz dicitur luna gelida virtualiter vel effectiue: quia frigus et eriaz humores efficit in inferioribus propter quod noctes quibus luna preest sunt gelidiores ⁊ humidiores magis diebus.

homo q̃

Trismegisti locus

Metrus secundū

¶ Nota ꝙ planete dicuntur habere vagos recursus: qz mouentur duplici motu. s. primi mobilis ab oriente in occidentem: ⁊ proprio motu ab occidente in orientem. vel ideo qz quādoqꝫ apparent nobis stationarij: quādoqꝫ retrogradi: quādoqꝫ propinqui: quādoqꝫ aliqualiter remoti. ¶ Nota ꝙ stella erratica dicitur flexa. i. mota p̄ varios orbes circulorū. s. deferentis ⁊ epicicli: ratione quorum circulorum nunc dicuntur progressiui: nunc retrogradi: nunc stationarij vt dictum est: ⁊ habet videri in theorica planetarū vel astronomia. ¶ Quin etiā causas. Dic cōmendat eiz et parte naturalis philosophie di. Quin etiā p̄ certo Boe. solitus fuit rimari id est inquirere causas: vnde. i. propter quas causas: sonora flamina. i. sonorosi venti: solicitent. i. pturbēt: equora. i. planicie: ponti. i. maris: quasi diceret Boetius scuit causas generationis vētorum qui cō mouēt ipsum mare. ¶ Nota ꝙ ex libro meteoorum patet ꝙ ventus generatur et vapore calido ⁊ sicco eleuato per calorem solis: q̄ perueniens ad locum nubium frigiditate nubis repercutitur ⁊ repercussus fertur in latus: ⁊ facit sonum impellendo aerem. ⁊ quia aqua faciliter est diuisibilis: de facili cedit ⁊ reuerberatur per vētos. vel aliter potest intelligi. Antiqui enim dixerunt: ꝙ ideo venti turbant mare: quia in ipso mari generantur venti qui non exeunt: sed faciunt fluxum maris. licet hec opinio non sit vera: quia mare fluit ⁊ refluit tempore determinato sicut bis in die naturali: venti autem generantur tempore indeterminato. ¶ Quis voluat stabilem. Dic philosophia commendat Boe. a methaphisica ⁊ iterato a naturali philosophia dicens. Boe. etiam solitus fuit rimari quis spiritus id est intelligentia: voluat motu diurno stabilem orbem firmamenti. vel etiam cur sydus solis vel aliud habens ortum ⁊ occasum casurum in hesperias vndas id est in aquas maris occidentalis: surgat id est iterum oriatur ab ortu: rutilo id est ab oriente splendido. q. d. Boe. solitus erat inquirere cur stelle que in occidente videntur occidere iterum resurgant in oriente. etiaz solitus erat rimari: quis temperet placidas horas veris id est temporis vernalis: vt ornet terram roseis floribus. Quis dedit id est ordinauit vt autumnus fertilis: anno pleno id est fecundo: influat id est influentiam faciat: grauidis vuis id est botris repletis. etiam erat solitus reddere id est assignare varias causas: latētis nature id est rerum naturalium. ¶ Nota omne quod mouetur ab alio mouetur: ex septimo phisicorum: ergo celum ab alio mouetur. Mouetur autem celum a duplici motore per commentatorem. xij. methaphisice. ab vno coniuncto ⁊ appropriato qui vocatur intelligentia a quo mouetur effectiue. ab alio motore separato qui est deus a quo mouetur in ratione finis. Item dicit orbem celestem esse stabilem. licet enim moueatur ⁊ mutet locum secundum partes: non tamen secundum totuz: ⁊ ꝙ tum ad hoc dicitur esse stabilis id est immobilis. Item causa quare stelle que occidunt iterum oriantur non est alia nisi motus circularis primi mobilis qui secum rapit omnes stellas tam fixas ꝙ erraticas. Item hesperus est stella que de vespere sequitur solem occidentem: a qua stella mare occidentale dicitur hespericum mare: eo ꝙ sol ⁊ hesperus ibi se mergant: non ꝙ ita sit: sed quia vulgares sic opinantur. cum enim stelle occidunt propter interpositionem maris inter visum ⁊ stellas videntur stelle mergi in mare. Item tempus vernale dicitur placidum: quia est conueniens vite hominis. Est enim tempus veris calidum ⁊ humidum in quibus consistit vita: ex libro de morte ⁊ vita. Et ideo illo tempore producuntur flores. Nam materia florum

Quin etiaz causas vnde sonora
Flamina solicitant equora ponthi.
Quis voluat stabilem spiritus orbem
Vel cur hesperias sydus in vndas
Casurum rutilo surgat ab ortu?
Quis veris placidas temperet horas:
Vt terras roseis floribus ornet?
Quis dedit vt pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat vuis
Rimari solitus: atqz latentis

aqueum est humidum subtile bene coctum a calido aereo. qꝛ igitur in vere dñatur calidum aereum ⁊ humidum aqueum subtile qđ parua indiget digestione: ideo in vere cuius calor tẽperatus est flores producuntur. Item vitis multum abundat de humido aqueo et grosso. cuius signum est: qꝛ tempore putationis distillat ab eis quasi humidũ lachrymabile. tale autez humidum grossum multum resistit digestioni: ideo vue ad maturitatem tarde proueniũt. s. tempore autumni. Item Boe. cõsueuit reddere cãs latentes rerũ naturalium qđ fuit indiciũ felicitatis. Nã ſm Virgilium. Felix q̃ potuit reruz cognoscere causas. ¶ Nunc iacet effeto. Hic ostendit philosophia quomõ Boe: destitutus predicta speculatiõe: de terrenis cogitabat dicens. Nunc id est ꝓ tempore doloris: Boe. iacet id est ꝓstratus est: effeto. i. euacuato: lumine. i. speculatione mẽtis: ⁊ ipse pressus colla. i. ſm colla grauidis cathenis passionum que mentez grauãt: gerensq̃ declinum vultu. i. inclinatum põdere amissionis rerum tꝑaliuz: heu cogitur cernere stolidaz terrã. i. bona terrena: que hoĩes stolidos efficiunt. ¶ Nota cathena est ferreum instrumentum quo aliquid contra suam naturam detinetur. Quatuor autem affectus qui sunt: gaudium: spes: timor: dolor: similitudinarie dicuntur cathene: qꝛ animum hominis detinent ⁊ contra suam naturam et rationez ad illicita trahunt. nam ratio semper deprecatur ad optima: ex primo ethicorum. Et propterea Boe. in fine huius primi hortatur fugam passionum ibi. tu quoq̃ si vis. ¶ Item nota non est estimãdum ꝙ Boe. sic esset ita euacuatus lumine mentis sicut littera sonat: qꝛ alias fuisset insufficiens pro compositione huius libri: sed phĩa loquitur hoc compassiue. Ille eĩm est merus stultus qui inclinat se ad terrena diligendo ipsa et nõ eleuando intellectũ suuz ad speculabilia: qualis non fuit Boe. vñ dicit. Augu. Tales sunt hoĩes qualia sunt ea que diligũt: qꝛ dilectõ trãsmutat diligentem in similitudinẽ rei quã diligit. hec Marquardus.

Nature varias reddere causas.
Nunc iacet effeto lumine mentis.
Et pressus grauibus colla cathenis:
Decliuemq̃ gerens pondere vultum.
Cogitur heu stolidam cernere terram.

Prosa secunda primi libri.

Sed medicĩe inquit ~~potius~~ tẽpus est q̃ querele. B. Tum vero totis i me intenta luminib⁹. P. Tu es ne ille

Prosa secunda primi libri.

Sed medicine inquit potius. Hic incipit secunda prosa huius primi in qua phĩa inuestigat morbum Boe. ex quibusdã signis. secundo consolatur ipsum ne desperet secunda ibi. Cumq̃ me non. Primo dicit philosophia. O Boe. ego possem multa conqueri de perturbatõe mentis tue: sed nunc potius medicine tempus est q̃ querele. vero ꝓ sed. tum. i. tunc: mulier illa intenta in me totis luminibus. i. oculis ait. es tu ne ille qui quondam tempore iuuentutis nutritus: nostro lacte. i. facilibus documentis: in etate aũt perfecta educatus. i. nutritus nostris alimẽtis. i. doctrinis difficilioribus: tu euaseras. i. perueneras in robur. i. in fortitudinẽ virilis animi. atqui pro certo nos contuleramus tibi arma talia. i. documenta: que nisi prius abiecisses per obliuionez: ipsa tuerentur te inuicta firmitate. dicit philosophia. agnoscis ne me. quid taces. filuisti ne pudore. i. verecundia: an stupore id est mẽtis alienatione: ego mallem id est magis vellem te filuisse pudore: sed vt ego video stupor oppressit te. ¶ Nota ꝙ philosophia in deplangendo Boetiuz non facit longam moraz: ne Boetius desperet super infirmitate sua: ergo dicit philosophia magis esse tempus medicĩe q̃ q̃rele Item boni medici est totis oculis diligẽter respicere faciẽ infirmi: eo q̃ in facie magꝭ appa

rent signa prenosticationis infirmitatis: ideo philosophia dicitur esse intuita Boetium totis luminibus. Item per arma philosophie intelliguntur precepta philosophicalia: que persuadent minime extolli in prosperis nec deprimi in aduersis. hortatur enim nos philosophia ad magnanimitatem. magnanimus autem est qui cōtra difformes insultus fortune vnanimi mētis constantia militat. De his ⁊ similibus preceptis philosophicis Boe. oblitus fuit propter dolorē. ¶ Nota taciturnitas quādoq; prouenit ex pudore: quandoq; ex stupore. quandoq; enim manifestatur alicui aliquid quod vellet celari: ipse efficitur verecūdus ⁊ oculi eius deprimuntur: facies eius rubet ⁊ auertitur: ⁊ lingua eius in loquendo ligatur. ¶ Nota q̄ stupor vno modo est abundans admiratio mentis: vt ibi. papa stupor mundi. Alio modo est mentis alienatō: ⁊ sic accipitur in proposito: ⁊ inducit taciturnitatem. ex quo enim motus lingue est secūdum conformitatem ad fantasiā turbatur fantasia: sicut contingit in alienatione mentis prepeditur lingua in loquendo: ergo dicit philosophia pudore an stupore siluisti. ⁊ quia taciturnitas proueniēs ex stupore deterior est q̄ que causatur ex pudore: cum ipsa causetur ex aliquo defectu interiori: ideo dicit philosophia mallez pudore siluisses: ¶ Nota secundum Huguitionem pudor est corporis: sed pudicitia est mentis. Est autem pudor verecundia ex aliquo casu innata: non auferens memoriā: sed impediens linguam. Stupor autem est casus memoriam auferens ⁊ linguam impediens. ⁊ peius est tacere stupore q̄ pudore: quia melius est memoriam retinendo non loqui: q̄ loqui ⁊ memoria carere. ¶ Nota philosophia dicit Boetium habuisse nutritum suo lacte. per nutrimentuz lactis intelligitur triuium: scilicet grāmatica: logica: ⁊ rhethorica: quibus iuuenes sunt seriatiz informandi tā q̄ facilibus documentis: sicut puer lacte nutrimēto molli ⁊ facilis digestionis nutritur. Sz per hoc quod dicit virilis animi robur euaseras: scilicet ad scientiam mathematicaz ⁊c. qua tanq̄ per scientiam magis subtilem homo perfecte etatis efficitur. ¶ Nota philosophia contulit Boetio arma non corporalia sed spiritualia: sicut sunt virtutes intellectuales: quas enumerat Aristoteles. vi. ethicorum. ⁊ sunt illa intellectus: sapientia: scia: ars ⁊ prudentia. Et similiter virtutes cardinales que sunt quattuor: scilicet prudentia: iusticia: temperantia ⁊ fortitudo. Et dicuntur cardinales: q: quandam principalitatez sibi vendicant. s. materiā circa quā habent fieri. Illa eniz arma abiecit Boe. quando temporalibus adhesit appetitui sensitiuo annuens: ⁊ ab attentione celestium sequestratus. Et de istis armis dicit apostolus. Abiicite ergo opera tenebraruz: ⁊ induimini arma lucis: sic vt in die honeste ambulemus. ¶ Cūq; nō modo tacitum. Hic philosophia consolatur Boe. ne desperet dicens. Cum philosophia vidisset me: non modo id est nō tantū tacitū: sed prorsus id est totaliter elinguē: q̄ pro ⁊ mutū: ipsa admouit id est opposuit pectori meo leuiter manū: ⁊ inquit id est dixit: nihil periculi est circa hūc hoīem: ipse patitur letargū id est morbū obliuionis: morbum inq̄ cōmunem: mentiū illusarū id est deceptaruz: ⁊ ipse paulisper id est modicū est oblitus sui: sed facile sui recordabitur: siquidez pro certo cognouerit nos philosophiā: ante id est prius: quod vt ipse possit facere: tergamus lumina id est oculos eius: caligantia nube id est obscuritate: rerum mortaliū id est temporalium. hec dixit philosophia: ⁊ veste sua id est contracta conuoluta in rugam sic cauit oculos meos fletibus inundātes id est humectātes: ¶ Nota q̄ tacitus est ille qui nō loq̄tur: lz habeat ptātem lingue ad loquēdū. sz elinguis vl' mutus d'r ille q̄ nō solū nō loq̄tur:

ait: qui nostro quōdaz lacte nutritus: nostris educatus alimētis in virilis animi robur euaseras: Atqui talia cōtuleram⁹ arma: que nisi prius abiecisses: inuicta te firmitate tuerētur. Agnoscis ne me? Quid taces? Pudore an stupore siluisti? Mallem pudore: sed te vt video stupor oppressit. Boeti. Cūqz non modo tacitum: sed elinguem prorsus me mutumqz vidisset:

sed non habet potestatem lingue ad loquendum: et talis fuit Boetius propter stuporem id ē mentis alienationem. ¶ Nota ꝙ philosophia innuens se esse bonā medicam cōsolatur Boetium dicens. nihil periculi est in homine isto: quia secundum Senecam in libro de clementia ad Neronem. Mali medici est desperare ne curetur eger. ¶ Nota ꝙ letargia est infirmitas causata ex oppressione cerebri cuꝫ obliuione ⁊ iungitur continuo somno: ⁊ sic letargus ē morbus inducens obliuionem et somnuꝫ. Inde litargicus et est homo qui patitur talem morbum: ⁊ dicitur a letes quod interpretat̄ obliuio. Etiam letes est fluuius infernalis. Boetius ergo patiebatur letargum id est morbum obliuionis: quia si precepta philosophie in memoria habuisset: nunq̄ de amissione rerum temporalium doluisset. Item dicit letargum esse morbum illusaruꝫ mentium: quia mens illusa est vbi ratio est ligata propter defectum fantasie: sicut in freneticis. vel propter defectuꝫ memorie sicut in letargicis. ¶ Notanduꝫ homo componitur ex anima īmortali ⁊ corpore mortali. Sꝫ qꝛ Boetius oblitus fuit bonorum aīme: ideo dicitur fuisse sui oblitus non totaliter sed paulisper: qꝛ adhuc curam habuit de bonis terrenis que respicunt corpus. Item homo per phīam habet suiipsius perfectam cognitionem. Ad cognoscendum autem illud qd̄ per philosophiam cognoscitur: oportet primo philosophiā cognoscere: ideo dicit philosophia recordabitur sui facile si nos prius cognouerit. Item per vestes philosophie in rugam contractas intelliguntur precepta philosophicalia in vnum volumen congregata: sicut in illo libro quibus ipsa philosophia Boetium consolatur. ¶ Nota ꝙ ad medicum infirmum curare volentez plures requiruntur conditiones. Primo vt qualitates et cōditiones respiciat: et vt humores nocentes cognoscat. Secundo ad loquendum euꝫ moueat. Tertio si pre valida egritudine obmutescat vt manum corpori infirmi adhibeat. Quarto vt eum verbis cōsolatoriis reficiat. sic philosophia videns dolores Boetij. primo eum inspexit. secundo ad loquendum mouit. tertio manum suam corpori apposuit. et quarto verbis consolatoriis reficit.

admouit pectori meo leuiter manum. Philosophia. Et nihil inquit periculi est letargum patitur: communem illusarum mentium morbum. Sui paulisper oblit⁹ est. Recordabitur facile sui: siquidez nos ante cognouerit. Quod vt possit agnoscere paulisper lumina eius mortaliū rerum nube caligantia tergamus. Boeti⁹ hęc dixit. Oculosqꝫ meos fletibus mundantes contracta in rugaꝫ veste siccauit.

Metrum tertium primi libri.

Tunc me discussa liq̄rūt nocte tēbrę.
Luminibusqꝫ prior rediit vigor.
Ut cū pręcipiti glomerant̄ sydera choro

Metrum tertium primi libri.

Tunc me discussa. Hic incipit tertium metrum huius primi libri cuius prim⁹ versus vocatur metrum dactilicum exametrum. secundus dicitur metrum alemanicum ab inuentore. tetrametrum a numero pedum. dactilicuꝫ a pede predominante. ⁊ cathalecticum: qꝛ nulla syllaba abundat nec deficit. In hoc metro Boetius declarat per quoddaꝫ simile quomodo remotis impedimentis vigorem cognitionis recuperauit. ⁊ est talis similitudo. Sicut choro flāte nubes generant̄: et ꝑ interpositionē nubiuꝫ sol et alia astra nobis occultant̄: sic aduersitate iminente hō afficit̄ diuersis passionib⁹ obscurātib⁹ intellectū. ⁊ sicut au

stro flante nubes dissoluuntur ⁊ radij solares reuertuntur: sic aduersitate aduenientе consolatōne philosophica passiones sedantur ⁊ intellectus illuminatur. Dicit ergo in littera. Tūc cum philosophia tersit oculos meos tenebre liquerunt me discussa nocte id est obscuritate. ⁊ prior vigor cognitionis redijt luminibus meis id est oculis: vt pro sicut: sol latet id est occultatur: cum id est quando: sydera id est stelle: glomerātur id est inuuolutur: precipiti choro id est tali vento: ⁊ polus id est celuz stetit id ē stare videtur: nimbōsis imbribus id ē pluuijs nubilosis: ac pro etiā: nox id est obscuritas: funditur ōsuper id est de nubib⁹ in terram: nondum id est non adhuc: astris id est stellis: venientib⁹ i. apparentibus in celo. Si boreas emissus a traitio antro. i. traitie regionis: verberet id est depellat: hanc noctem id est obscuritatem ⁊ reseret clausum diem: tunc phebus id est sol: emicat id est lucet: ⁊ vibratus id est fortificatus lumīe suo: ferit id est percutit oculos hominuz: mirantes subito lumine solis post tenebras.

Nimbosisqz polus stetit imbribus:
Sol latet ac nōdū cęlo veniētibus astris.
Desuper in terram nox funditur.
Hanc si traitio boreas emissus ab antro
Verberet: et clausum reseret diem
Emicat: subito vibratus lumie phębus.
Mirantes oculos radijs ferit.

Prosa tertia primi libri.

Haud aliter tristicię nebulis dissolutis hausi cęluz: et ad cognoscendā

¶ Nota philosophia trahit homines ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie: ex libro de pomo Aristotelis: ⁊ etiam per metristam. Ars hominem firmat: nec sinit esse maluz. Et ergo cuz philosophia siccasset oculos Boetij fugatis tenebris ignorantie redijt vigor intelligētie. ¶ Nota quattuor sunt venti principales qui flant a quattuor partibus mundi: scilicz ab oriente: occidente: septentrione: ⁊ meridie: quoruz quilibet habet duos collaterales: ⁊ sic sunt duodeciz: venti qui his versibus cōtinētur. Flant subsolanus vulturnus ⁊ eurus ab ortu. Atqz die medio nothus heret: affricus austro. Circinus occasum çephirusqz fauoneus afflant. Sed veniunt aquilo boreas ⁊ chorus ab arcto. Chorus ergo est ventus quo flante generantur nubes ⁊ cōglomerantur sydera: sic ꝙ per nubes occultantur. ¶ Nota ꝙ polus est stella que semper in eodem loco videtur: sed hic polus ponitur pro firmamento tanq̄ pars pro toto per sinodochem. ¶ Nota ꝙ polus id est celum dicitur stare quando est obductum nymbosis imbribus: non ꝙ stet: sed quia motus eius tunc nobis non apparet. motum enim celi nō percipimus nisi per motum alicuius stelle. cum autem celum est coopertum obscuris nubibus nulla stella videri potest. ¶ Nota secundum Huguitionem nymbus est nubium densitas ex intempestate orta. ⁊ sic dicit Boeti. hic nymbosis imbribus id est densis pluuijs. ⁊ est ratio: quia tenuis imber non impedit aspectum astrorum. ¶ Nota ꝙ boreas dicitur stare ab antro traitio: quia forte regio traicie est cauernosa: de cuius cauernis exit ventus generatus ex vaporibus siccis in terra. ¶ Nota postq̄ philosophia tersit oculos Boetij ⁊ eosdem a fletu lachrymarum compescuit: restitutus fuit pristino vigori. vnde oculi ipsius Boetij vt ratō ⁊ intellectus obfuscati erant tenebris ignorantie: cum istis temporalibus adhesit: propter amissionem rerum tēporalium diuersis fuit subiectus passionibus. Sed philosophia oculorum caliginez abiecit: cum ipsius intellectum illuminauit tenebras ignorantie fugando: a lumine spirituali vt sciētia illuminando.

Prosa tertia primi libri.

Haud aliter tristicie nebulis. Hic incipit tertia prosa primi libri in qua Boetius ostēdit quomodo philosophiam cognouerit. Et diuiditur: quia primo ostendit quo

modo philosophiam cognouit: ⁊ qualiter de presentia eius ãmirari cepit: et quomodo philosophia sibi respõdit. secundo probat philosophia persecutionem sapientuꝫ a vulgaribus non esse nouam. secunda ibi. Nonne apud veteres. dicit primo. Haud pro nõ: aliter nebulis tristicie mee dissolutis id est fugatis per consolationem philosophie: quoniaꝫ sicut nubes dissoluuntur per flatum boree: sic ego Boe. hausi id est respexi: celum id est furium: ⁊ recepi mentem id est vigorem rationis: ad cognoscendam faciem medicantis id est medici. Itaq; pro ego: vbi id est postq̃: ego reduxi id est conuerti oculos: q̃ pro ⁊: defixi id est stabiliui intuitum in eam respexi nutricem meam philosophiaꝫ: in cuius salubris id ẽ scholis fuerã obuersatus: ab adolescentia id ẽ a iuuentute mea: ⁊ inq̃ id ẽ dixi. O magistra omnium virtutum: quid id ẽ propter quid tu venisti: lapsa id ẽ progressa: superno cardine. i. de celesti porta: i has solitudines id est loca deserta: nñ exilij id est nostre relegationis: an id ẽ nunquid ꝓpter hoc venisti: vt existens rea id est tanq̃ culpabilis: mecum agiteris id est manifestetis falsis criminationibus. Illa philosophia inquit id est dixit. O alumne id est per me nutrite: an id est vtrum te desererez: quasi diceret nõ: nec partirer. i. diuiderez tecum: cõicato laboze. i. diuiso laboze: sarcinaꝫ. i. pondus quam tu sustulisti ob inuidiam: mei nominis. i. ratione sapientie: atqui pro certe: non erat phas id est honestum: phie relinquere iter innocentis incomitatum id est sine comite. supple si ego te deseruissem: ego vererer. i. timerem: meam criminationem. i. meam damnationem ⁊ valde pbozescerem quasi aliquid nouum acciderit supple circa te: enim pro q: nũ. i. nunquid: tu censes. i. iudicas: primum ipam sapientiam esse lacessitam. i. manifestam periculis. i. perturbationibus apud ipsos mores. i. male moziginatos boies. q. d. hoc non est nouũ. ¶ Nota phia dicitur medica. sicut cũ medicus morbo fugato sanitatem inducit: sic phia ignoãtia relegata vitam vtriusq; seculi condonat. nam habetur in libro de pomo Aristotelis. Qui philosophiã inuenerit vitã in vtroq; seculo inuenit. ⁊ alibi. Qui me inuenerit vitam inueniet: ⁊ hauriet salutem a dño. ⁊ ideo dicit Boe. faciem medicantis. ¶ Notandũ q̃ Boe. nõ solum deduxit oculos in phiam: sed defixit in eam intuitũ: per qõ innuitur q̃ qui vult philosophari oportet se totum tradere philosophie per continuum studium ⁊ laborem. Nam sicut vna vrundo aduenjens non facit ver: nec vna dies calida facit estatez: sic nec vna speculatio philosophica facit philosophum. ¶ Nota q̃ tempus opoztunum ad philosophandum est tempus adolescentie. quod innuens Boetius dicit. cuius laribus ab adolescentia fueram obuersatus. Nam etas hominis assimilatur cere: que si nimis est molis vel dura nimis formaꝫ sigilli non recipit nec retinet. si autem est temperate mollis vel dura figuram recipit vel retinet: sic etas nimis tenera: sicut infantia non recipit doctrinam philosophicam: nec etas nimium

medicantis faciem mentez recepi. Itaq; vbi in eam deduxi oculos intuitumq; defixi: respicio nutricem meam: in cuius ab adolescentia laribꝰ obuersatus fuerã philosophiam. Et quid inquã tu in has exilii nostri solitudines. O omniũ magistra virtutuꝫ a superno cardine delapsa venisti. An vt tu quoq; mecum rea falsis criminationibus agiteris. Philosophia. Ut inquit te a lumine desererem: nec sarcinã quam mei nominis ex liuore sustulisti: cõmunicato tecum laboze partirer. Ut qui philosophie phas non erat incomitatum relinquere iter innocentis: meam si criminationem vererer: et quasi nouum aliquid acciderit perhozrescerem.

Nil. an.
Nilla.
v. alumni.
Inuidia.
v. filia.
Hæc alibi sunt explicanda.

dura sicut decrepitus: sed etas temperata qualis est adolescentia que faciliter intelligit: ⁊ intellecta memorie commendat. ¶ Nota per lares philosophie intelliguntur diuerse secte philosophorum: sicut Aristotelis Platonis: quibus Boetius ab adolescentia fuit obuersatus. ⁊ dicit Huguitio ꝙ obuersari idem est qđ conuersari. ¶ Notandum ꝙ philosophia dicitur magistra omnium virtutum: quia omnes virtutes morales docet: vt patet ex ethicis. et dico morales propter virtutes theologicas: que sūt: fides: spes: et charitas. ⁊ dicitur philosophia delapsa a superno cardine: q: omnis sapiētia a domino deo est. nā sicut scribitur in prologo libri de regimine principuz. Deus est qui diuitias sue sapientie influit animabus id est studentibus tribuit gratiam cognoscendi cui nihil est difficile: ⁊ sine quo nihil est possibile possideri. ¶ Nota vt poste a patebit ꝙ Boetius false criminabatur de litteris compositis: ⁊ de impedimento delatoris. ⁊ illđ quod faciebat sapientia dicebat facere arte magica: ideo dicit ad philosophiam. Nunquid venisti vt tu mecum rea falsis criminationibus agiteris. ¶ Nota philosophia tangit tres rationes: propt quas nō debuit dereliquere Boetium. Prima quia nutrix non debet derelinquere suum alumnum. secunda qui patitur propter alium non decet vt deseratur ab illo. tertia quia non decet philosophiam derelinquere innocentem. Boetius autem fuit alumnus philosophie: ipse patiebatur iniurias propter philosophiam et fuit innocens: ergo ⁊c. ¶ Nota secundum Huguitionem: lacesso id est cum desiderio lacero vel vexo vel iniurijs affligo. ¶ Nōne apud veteres quoqꝫ. Hic philosophia ꝓbat persecutionon sapientum a vulgaribus non esse nouam: et hoc primo probat exemplis antiquis. secundo magis modernis. tertio ostendit quid sit faciendum contra insultus vulgariuz. secunda ibi. Quod si nec. tertia ibi. Qui si quando contra. primo dicit. Bene dixi ꝙ persecutio sapientum a vulgaribus et a malis non est noua. nonne apud veteres ante etatez nostri Platonis nos philosophia sepe certauimus magnum certamen: cum temeritate stulticie id est cum stultis ⁊ temerarijs hominibus. eodemqꝫ Platone viuente magister eius Socrates iniuste promeruit victoriam mortis me sibi astante: cuius Socratis hereditatem id est scientie hereditarie relictam suis discipulis cum epicureum vulgus ⁊ stoicum ⁊ ceteri: molirentur id est laborarent: ire raptum id est rapere vnusquisqꝫ pro sua parte: ⁊ cuz ipsi traherēt me philosophiam in partem prede me reclamantem id est contradicentem: qꝫ pro ⁊ renitentem: ipsi disciderunt vestem meam quam texueraz meis manibus: ⁊ ablatis panniculis abierunt credentes me totam sibi cessisse. et quia in istis apparuerunt quedam vestigia nostri habitus id est prudentie: imprudentia vulgarium rata id est opinata: ipsos meos esse familiares id est meos discipulos ratione sapientie: peruertit nonnullos eorum id est aliquos: errore id est persecutione: prophane multitudinis id est indocti vulgi: sicut vulgares solent peruertere doctos. ¶ Nota ꝙ ante tempus Platonis multi sapientes persecuti fuerūt a vulgaribus: ⁊

Nū enim primū censes apud improbos mores lacessitaz periculis esse sapientiā. Nonne apud veteres quoqꝫ ante nostri Platonis etatem magnuz sepe certamē cum stulticie temeritate certauimus. Eodemqꝫ superstite preceptor eius Socrates iniuste victoriā mortis me astante ꝓmeruit. Cuius hereditatem cū deinceps epicureuz vulgus ac stoicū ceterisqꝫ pro sua quisqꝫ parte raptum ire molirentur: meqꝫ reclamātē renitentēqꝫ velut in partez prede traherēt: vestē quā meis texueram manib⁹ disciderunt: arreptisqꝫ ab ea

tempore Platonis Socrates magister eius interiit propter suam sapientiam. Nam ipse cognouit sua sapientia esse vnum deum: alios autem colentes plures deos redarguit. quod percipiens dux athenienssium nomine Anetus coegit ipsum bibere venenum in nomine vnius dei ⁊ nihil sibi nocuit. Postea coegit ipsum bibere venenū in nomine pluriū deorum ⁊ interiit ¶ Nota mortuo Socrate discipuli sui qui scientiam Socratis tanq̃ hereditariam sibi vendicabant inceperūt dissentire in quo magister eorū Socrates posuisset summum bonum. quidam enim suorum discipulorū dicti epicuri dicebant ipsum posuisse summum bonū in voluptatibus. Alij sicut stoici dicebant q̃ in virtutibus: ⁊ quilibet eorum pro defensione sue opinionis rapuerunt auctoritatē phie ipas errore exponendo. propter quod phia dicit illud reclamasse: ⁊ sic male exponēdo sciderunt vestes phie ⁊ particulas abstulerunt. ⁊ q̃uis non essent veri philosophi: q̃ tamen videbantur esse: multi eorum a vulgarib⁹ occisi sūt. ¶ Ob nec Anaxagore fugam. Dic phia probat psecutōēz sapientū exemplis magis modernis dicens. O Boeti si non nouisti fugam Anaxagore: nec venenū Socratis: nec tormēta ẕenonis quoniam ista sunt peregrina id est extranea ⁊ aliena: tamē tu potuisti scire canios i. persecutionem canij: ac Senecas ac sozaneos. i. sequaces Sozani: quorum memoria nō est peruetusta. i. valde antiqua: nec incelebris id est nō sine gloria: quos viros nihil aliud detraxit in cladem. i. mortem nisi q̃ instituti. i. informati nostris moribus ipsi videbantur dissimilimi studijs improborum. Itaq̃ nihil est. i. nō est causa q̃ tu admirere. i. debeas admirari: si in hoc salo vite id est amaritudine nos sapientes agitemur id est veremur procellis id est aduersitatibus malorum circumstantibus: quibus nobis sapientibus maxime propositum est id est intentio displicere pessimis: quorum malorum si sit numerosus exercitus: tamen est spernendus: quia nullo duce supple rationis regitur: sed tantum rapitur errore limphante id est precipitante eos admodum limphe: temere id est stulte: ac passim id est vbiq̃. ¶ Nota q̃ Anaxagoras stulticiam hominum solem pro deo colentium reprehendit dicens solem non esse deum: sed lampadam ardentem: propter quod reus iudicatus est ⁊ in fugam compulsus: ergo dicit philosophia Anaxagore fugam. ¶ Nota dicit Socratis venenum de quo dictum est supra: de quo veneno interiit. Similiter ẕeno multa tormenta ratione sue sapientie sustinuit. ¶ Nota q̃ Sanius: Seneca: Sozanus fuerunt nobiles romani: ⁊ moribus philosophie instructi: propter quod interierunt. Unde Canij dicebantur imitatores a magistro suo Canio. Similiter Sozanij dicuntur a Sozano qui fuit poeta: ⁊ eius sequaces ab eo denominātur. ¶ Nota de seneca dicit Boeti. in disciplina scholarium q̃ Nero familiarem suum precepto: remq̃ Senecam ad eligende mortis arbitrium coegit. ¶ Nota q̃ sapiētes dissimiles studijs sunt improborum: quia dicit Seneca in libro de amicitia, dispares mores disparia sequuntur studia: quo⁹ dissimilitudo dissoluit amicitiā. nec vn q̃ ipsobi ꝓbis: nec ꝓbi ipsobis amici esse ꝓnt nō ob aliā causaz nisi q̃ tāta est inter ipsos distātia; quāta pōt esse studio⁹ malorūq̃

*V. abire.

*Imprud.

*quos.

panniculis: totā me sibi cessisse credentes abire. In quibus quoniam quedā nostri habitus vestigia videbantur meos esse familiares: in prudentia rata nonnullos eorū prophane multitudinis errore peruertit. Quod si nec anaxagore fugaz: nec socratis venenum: nec zenonis tormenta quoniā sunt peregrina nouisti: ac canios atqz senecas: ac sozaneos: quorūz nec peruetusta: nec incelebris memoria est scire potuisti. Quod nihil aliud in cladem detraxit: nisi q̃ nostris moribⁿ instituti studijs improborum dissimilimi videbātur

morum distantia. ¶ Nota q̄ propositum sapientum est displicere pessimis: quia dicit Seneca in de remedijs fortuitorum. Malis displicere laudabile est. et alibi. virtus sese diligit aspnaturq; malum. ⁊ poeta. Opto placere bonis: prauis odiosus haberi. ¶ Nota dicit exercitū malorum esse innumerosum: quia secundum Salomonem stultorum infinitus est numerus: ⁊ peruersi difficulter corriguntur. ¶ Nota q̄ mali nō reguntur duce rationis: quia ratio deprecatur ad optima: mali autem operantur pessima. Ducuntur eiz errore sensualitatis vitam bestialem prosequentes: de quibus dicitur in libro ethicorum. Quidam sunt homines vitam pecuduz eligentes similes Sardanapalo. et ergo dicit philosophia q̄ tales n̄ sunt timendi: quia ex quo non reguntur per rationem: tunc eoruz fatuitas faciliter dissipatur.

Itaqz nihil est quod ammireris si in hoc vite solo circūflantibus agitemur procellis: quibus hoc maxime propositu ē pessimis displicere. Quoruz quidem tametsi innumerosus exercitus spernendus tamen est: quoniam nullo duce regitur: sed errore tantum temere ac passim limphante raptatur. Qui siquando cōtra nos aciem struēs valentior incubuerit: nostra q̄dem dux copias suas in arcez contrahit. Illi vero circa diripiendas inutiles sarcinullas occupantur. At nos desuper irridemus: vilissima rerum queqz rapiētes securi totius furiosi tumult⁹: eoqz vallo muniti: quo grassanti stulticie aspirare phas non sit.

¶ Qui siquando contra nos. Hic philosophia ostendit quid sit faciendum contra insultus malorum dicens. Si exercitus maloꝝ incubuerit id est instituerit: struēs id est faciens: aciem id est bellum contra nos sapientes: quidem ꝓcerto: nostra dux id est ratio: contrahit id est colligit: copias. i. sciētias ⁊ virtutes copiosas: in arcē id est in altitudinem speculatōis celestium: vero pro sed illi mali occupantur circa diripiendas id ē auferendas: inutiles sarcinulas id ē diuitias corporales que sarcina ⁊ pōdus corporis sunt inutile animam submergentes: at nos sapientes in contemplatione celestium constituti irridem⁹ malos rapientes queqz vilissima rerum: nos securi existentes totius furiosi tumultus id ē cōtra furiosum tumultuz malorum: quia nos sumus muniti eo vallo id est munimine quo non sit fas aspirare id ē accedere: stulticie grassanti id est impugnanti nos. ¶ Notandum Boe. hic nostram rationem appellat ducem. vnde ratio diffinitur sic. Est habitus dirigens oēm actionem humanam in vltimum et optimum finem. Item nota per arcem ipse intelligit altitudinem speculationis celestium: ⁊ ad hanc ducit nos ratio: et hoc est vltimum bonum humane vite qd̄ nullus auferre potest. ¶ Nota copie in hoc loco dicuntur appetitus sensitiui. ⁊ dicuntur copie quasi cupie: qꝛ cupiunt res aliquando contra rationem. et tales copias dz regere ratio. ⁊ dz se munire vallo humilitatis et patientie: ⁊ tūc omnes impugnationes aduersitates et miserias eq̄nimiter sustinebit: ⁊ temptationes et delectationes noxias quas suggerit diabolus ⁊ caro ipellit ⁊ mundus cōmouet non timebit. hec Marquardus. Item nota ille merito est deridēdus qui maiori ⁊ meliori bono dimisso eligit et occupatur circa bona valiora: sed sapientes eligunt bona anime que sunt maxime bona primo ethicorum: et vulgares eligunt bona temporalia que dicuntur vilissima rerum: quia impediunt hominem in cognitione summi boni. ¶ Notandum arx arcis est altum edificium in quo hostes pugnant. hic autem accipitur pro contēplatione celestiū ⁊ spe futurorū bonorum. nam per hec duo sapientes oēm aduersitatē

malorum superāt: ⁊ circa contemplationē diuinorum tota intentio sapientis versatur. vnde Boetius in tractatu de summo bono di. Philosophia maxime delectatur in primo principio ⁊ in contemplatione summe bonitatis: ⁊ hec enim est vita philosophorum sine qua nemo viuit vita recta. ¶ Nota de hoc nomine valluz di. Grecista. Est vallus palus circa castrū preacutus. Nexio palorum: sed murus sit tibi vallum. ¶ Nota aspirare secundum Duguitionē est anhelare conari vel deuenire. Item secundum euz grassor grassaris p. g. est inuadere vel crudeliter impugnare.

Metrum quartum primi libri.

Quisquis composito serenus euo:
Fatuz sub pedibus egit superbū:
Fortunamqz tuēs vtrāqz rectus:
Inuictum potuit tenere vultum:
Non illum rabies mineqz ponti:
Versuz funditus agitantis estum:
Nec ruptis quotiens vagus caminis:
Torquet fumificos vesceuus ignes.
Haud celsas soliti ferire turres:
Ardentis via fulminis mouebit:

Metrum quartū primi libri:

Quisquis cōposito serenus euo. Dic icipit quartum metrum huius primi quod vocatur metrum valenticuz ab inuētore: ⁊ constat ex spōdeo dactilo ⁊ tribus trocheis. vñ potest dici metrum trocheicum a pede predominātē. In hoc metro philosophia ostendit qualiter homo debeat se habere: vt persecutiones improborum non preualeant contra ipsum. ⁊ hoc primo declarat quibusdam similibus. secūdo exclamat contra timentes tyrannos. secunda ibi. Quid tantū miseri. dicit primo. Quicūqz homo serenus. i. clarus virtute: composito euo id est ordinata vita: egit id est calcauit sub pedibus: superbum fatum id est euentum rerum temporalium: ⁊ quicunqz tuens id est respiciens: vtramqz fortunaz id est prosperam ⁊ aduersam: rectus id est non flexus: potuit tenere vultum id est animum inuictum ita ꝙ non vincatur prosperitate se extollendo nec aduersitate deprimendo: illuz hominē non mouebit id est turbabit: rabies ponti id est inundatio maris exagitātis id est mouentis: funditus. i. a fundo estum: versum id est ebulitionem versam: qz in ebulitione maris aqua vertitur per fluxum ⁊ refluxum. q. d. Impetus maris faciens ebulitōnē non nocebit illi homini qui non extollitur in prosperis nec deprimitur in aduersis: nec tali homini nocebit ignis vesceui montis: quotiens ille mōs torquet id est emittet ignes fumificos ruptis caminis id est cauernis suis. q. d. nec tali homini nocebit vagus vesceuus suis ignib⁹: nec illum hominem mouebit via ardentis fulminis: soliti id est consueti: ferire celsas turres: ¶ Nota phia tangit tria que non nocent homini qui constans est in vtraqz fortuna. Primuz est rabies maris per quam designantur luxuriosi. sicut enim mare sole ⁊ motu suo incalescit ⁊ fetet: sic luxuriosi concupiscentia sua inardescunt: ⁊ peracta libidine fetēt. De quibus dicit scriptura. Perierunt iumenta in stercore suo. tales luxuriosi non nocebunt homini constanti in vtraqz fortuna. Secundum qd tangit est ignis vesceui montis: per quem designantur auari ⁊ inuidi. sicut enim ignis vesceui montis semper ardet: ita auari ardent in cōcupiscentia bonorum exteriorum. ⁊ sicut ignis eructuans quandoqz consumit loca vicina: sic inuidi quandoqz nocent verbis si non possunt factis. ⁊ tales inuidi non nocebunt homini constanti. Tertium quod tangit est ictus fulminis: per quem intelliguntur superbi. sicut enim fulmen generatur in alto: sic superbi alte se extollunt. ⁊ mirabile videtur de superbis: ꝙ cum alijs hominibus hitare nolunt: ⁊ tñ ad celuz volare nō possunt. tales superbi nō nocebūt hoī cōstāti. Alij ꝑ rabiē maris intelligūt inuidos: ꝑ ignē iratos: ꝑ fulmē supbos: vt dictū est. Alij ꝑ mare qd ē sonorosuz itelligūt auariciā: ꝑ ignē penā corpis: ꝑ fulmē rer̄ ablatōem. ¶ Nota vesceu⁹ est

mons ytalie intrinsecus ardens: qui quandoq; ruptis cauernis emittit ignem qui loca vicia cõsumit. ¶ Nota circa hoc q̃ dicit serenus cuo. Seneca dicit. Talis est animus sapientis q̃ lis est mundus superluminat⁹. talis aũt mundus semper est serenus: ⁊ sic animus sapientis in vtraq; fortuna semper ẽ serenus. vnde Aristo. in ethicis dicit. Sapiens bene scit ferre fortunas: q: se habet sicut tetragonum sine vituperio. ¶ Quid tantum miseri seuos tyrãnos

Quid tantum miseri seuos tyrannos:
Mirantur sine viribus furentes
"Ne speres aliquid nec extimescas
Exarmaueris impotentis iram.
At quisquis trepidus pauet vel optat
Quod non sit stabilis suiq; iuris.
Abiecit clipeum locoq; motus
Nectit qua valeat trahi cathenam.

Hic philosophia exclamat cõtra timentes tyrannos di. Quid id est quare miseri homines mirantur timendo seuos tyrannos furentes sine viribus. q. d. tyrãni sunt impotentes: q: non preualent nisi inquãtũ homo se subijcit eis. ⁊ ad dit. nõ speres aliquid ab bonis temporalibus: nec timeas eos ab aduersitatibus: tunc tu exarmaueris. i. debilitaueris iram impotentis tyranni. sed quicũq; homo trepidus pauet timore malorum temporalium vel optat bona temporalia: talis nõ est stabilis ⁊ sui iuris id est propie libertatis. ipse abiecit clipeum securitatis ⁊ motus a loco stabilitatis. ipse nectit id est cõponit cathenam affectionum qua valeat trahi ad tristiciã ⁊ dolorem mentis. ¶ Nota potestas terrena ad nihil se extẽdit nisi ad largiendum bona temporalia vel ad auferendũ ea: ⁊ ideo nullus subiacet terrene potestati: nisi qui sperat talia bona vel timet eorum ablationem. qui autem non timet nec sperat: ipse est omnino supra vel extra terrenam potestatem. ⁊ quia per consequens terrena potestas sibi nec proficere nec obesse potest. propter quod philosophia exclamat contra illos qui tanq̃ miseros qui spe bonorum temporalium vel timore ablationis eorum subijciunt se terrenis potestatibus dicens. Quid tantum miseri. ¶ Nota circa illud. At quisquis trepid⁹ Seneca dicit in libro de virtutibus cardinalibus. Magnanimitas si insit animo tuo cum magna fiducia viue intrepidus et alacer. magni animi ẽ non vacillare: sed constare et fines vite intrepide expectare. si magnanimus es nunq̃ iudicabis tibi contumeliam inferri ab inimico: sed dices nihil mihi nocuit: sed animum nocendi habuit. ¶ Nota tyrannus quondam dicebatur quidam rex fortis: et dicebatur a tyro id est fortitudine: sed illud nomen est causa appropriata principantibus pessimis. et dicuntur a tyro id est ab angustia quam inferunt suis subditis. ¶ Nota q̃ clipeus sumitur hic pro ratione hominis: quia sicut clipeus defendit nos ne ledamur a telis et a similibus: ita ratio hominis tuetur eum ⁊ prouidet sibi ne offendatur.

Prosa quarta libri primi libri.

Sentis ne inquit hec. Hic incipit prosa quarta in qua philosophia pro inquirit Boe. super attentionem predictorum: et hortatur ipsum ad sui morbi reuelationem. secundo Boetius reuelat morbum suum. ibi. Tum ego. primo dicit. O Boe. nunq̃d sentis. i. intelligis ea q̃ dicta sunt: atq; illabũtur. i. imprimuntur animo tuo. Et subiungit grecũ

Prosa quarta libri primi

Sentis ne inquit hec:atq; aio illabuntur tuo. ~~Expers es lire. alias~~

Εφη· ὄνος πρὸς λύρα.

V. nec.

Es ne asinus ad liram? quid fles? quid manas id est fluis lachrymis. Et subiungit grecum quod tantum valet. Confitere mihi ne abscondas: si expectas operam id est intelligentiam medicantis: oportet vt detegas id est manifestes vulnus tuum. ¶ Nota q̃ proverbium erat apud grecos: cum aliquis audiuit verba alicuius & non auertit nec curauit intellectum verborum illi dicebatur. Es ne asinus ad liram. facis enim sicut asinus positus circa liram qui audit sonum lire: sed non percipit melodiam: nec proportionem sonorum intelligit: nec delectatur in ea: sic aliquis audiēs verba & non curās intellectum eorum dicitur esse asinus ad liram. ¶ Nota siquis voluerit sanari oportet morbum vel vulnus suum detegere & manifestare. Unde Seneca tertia dicit epistola. Nemo per se satis valet vt emergat: sed oportet vt manum porrigat: & alius ipsum extrahat: tunc enim morbi ad sanitatem inclinant: cum ex abdito erumpunt & vim suā proferunt. ¶ Tum ego collecto ī vires animo. Hic Boetius reuelat morbum & dolorē suum. & primo ostendit se esse perturbatum ex his que iniuriose agebātur circa ipsum. secundo ex his q̃ generaliter vidit in alijs. ibi. Videre autem video. Primo ostendit se perturbatum ex sui exilij relegatione. secundo ex meritorum suorum frustratione. Tertio ex iniusta sui condemnatione. Quarto ex fame sue lesione. secunda ibi. Quotiens ego. tertia ibi. Quibus autem. quarta ibi. At vero hic. Adhuc diuiditur. primo facit quod dictum est. secundo respondet obiectioni. ibi. Atqui tu. Dicit primo sic. Tum id est tunc: ego Boetius collecto animo in vires id est resumptis viribus animi dixi: an ne satis eminet id est apparet asperitas fortune seuientis cōtra nos. nunquid adhuc eget ammonitione id est declaratione: nunquid facies id est dispositio huius loci scilicet carceris mouet te: hec cine id est nunquid: hec bibliotheca id est locus studij quem habui in patria: quem tu philosophia delegeras id est elegisti tibi certissimam sedem in nostris laribus: in qua bibliotheca tu mecum sedens disserebas id est disputabas: de scientia rerum diuinarum & humanarum: nunquid erat mihi tunc talis habitus vilis & talis vultus tristis: cum ego rimarer id est inuestigarem tecum secreta nature: cuī describeres mihi vias syderum id est cursus stellarum: radio id est virga geometrali: cum tu formares id est formare docuisti: mores nostros id est mores hominum: & rationem id est dispositionem totius vite: ad exemplar id est similitudinem celestis ordinis: sunt ne ista premia que referimus id est reportamus tibi: obsequētes id est seruientes. ¶ Nota q̃ bibliotheca est locus vbi reponuntur libri. & dicitur a biblio id est iunco in quo antiqui scribebant libros. talem bibliothecam habuit Boe. rome marmoreis lapidibus politam in qua studuit de rebus diuinis & humanis. ¶ Nota Boe. dicit philosophiam sibi elegisse certissimam sedem in bibliotheca. hoc dicit pro tanto: quia licet Boetius esset diuersis officijs & negocijs occupatus: tamen nulli eorum tam certis temporibus tam certa ratione vacabat sicut studio in libris philosophicis: quos in certo loco repositos habuit. ¶ Nota philosophia tractat de reb' diuinis & humanis. Unde Seneca. xxxi. Nō pōt vir' pfecta esse nec equalis tenor vite sine phia: p quā diuina & hūana cognoscuntur: q: si te occupas incipis esse deor' socius. & alibi dicitur. O Lucille scio neminem bene viuere posse & tollerabiliter sine studio philosophie: quia sine studio phie aia egra est.

Asinus ad lyram

* Hec sunt ꝛlla grecca. ἐξαυδᾶ μὴ κεύθε νόῳ.

Es ne asinus ad liram? Quid fles? quid lachrymis manas? Confitere mihi: ne occultes. Si operam medicantis expectas oportet vt vulnus detegas tuum. Boetius. Tum ego collecto in vires animo. An ne adhuc eget ammonitione: nec per se satis eminet fortūe ī nos seuiētis asperitas. Nihil ne te ipsa facies loci mouet. Hecci ne est bibliotheca: quam certissimam tibi sedem in nostris laribus ipsa delegeras: in qua mecum sepe residēs: de humanarū diuinarūq̃ rerum scientia apte disserebas.

Prosa quarta

¶ No. Boetius studuit in naturali philosophia. propter hoc dicit. Cum tecum nature secreta rimarer. studuit etiam in philosophia morali. ergo dicit. Cum mores nostros. studuit etiam in astrologia. propter hoc dicit. Cum mihi syderum vias radio describeres. Ubi nota radius est virga geometralis: qua geometri describunt figuras in puluere suppostro. ¶ Nota q̃ vita humana et mores hominum debent formari ad similitudinem celestis ordinis. sicut enim spere inferiores planetarũ obediunt spere superiori: et regunt motu firmamẽti: sic virtus nostra sensibilis debet obedire virtuti rationali ⁊ regi ab ipsa. turpe enim est abiicere regimen superiorum ⁊ induere regimen inferiorum: quod nobis commune est cum bestijs: sicut dicit Albertus super tertio de anima. ¶ Nota ex quo Boetius ratione sue sapientie in miseriã fuit positus: ideo dicit ad philosophiam. sunt ne hec premia que nos referimus obsequentes tibi. ¶ Atqui tu hanc sententiam. Dic Boetius respondet obiectioni. posset enim phia sibi obiicere dicendo. quale premium debuisti reportare cum tu non studuisti p̃ter cõmune bonum: sed propter vanam gloriam ⁊ propter ꝓpriã vtilitatem? Cui obiectioni respõdet Boetius dicens. O philosophia tu sanxisti. i. cõfirmasti hãc sententiam ore Platonis bnãs eẽ respublicas si eas sapiẽtes rẽgerẽt vel si rectores eãꝝ contigisset studere sapienti: et confirmasti ore eiusdem Platonis necessariũ eẽ reipublice: q̃ a sapientibus regeretur: ne gubernacula. i. regimina commissa: improbisq̃. i. et flagitiosis ciuibus vrbium inferrent pestem: ac. i. etiam: perniciẽ id est damnum bonis hominibus. Igitur ego secutus hanc auctoritatem. i. sententiam q̃ didiscerã a te philosophia inter secreta ocia: ego optaui id est cupiui: trãsferre id est deducere in actum id est in opus: publice ãministrationis id est cõmunis vtilitatis. tu phia ⁊ deꝰ qui inseruit id est infudit te mẽtibus sapiẽtũ: estis mihi conscij id est testes nullã studium me detulisse ad magistratum: nisi cõe studiũ bonoꝝ: quasi diceret nihil mouit me ad magistratum gerẽdũ nisi cõis vtilitas: inde id est propter hoc: mihi erant graues: id est difficiles: q̃ id est ⁊ inuiolabiles id est inexplicabiles discordie cum improbis: ⁊ semper fuit mihi spreta offensio potentiũ pro tuendo iure id est pro iustitia defendenda: qõ habet libertas conscie. i. libera conscia id est nullum timere pro tuendo iure. ¶ Nota secõm Platonem beata est respublica cuius domus philosophus est: et vegenti cui? dõs puer est. et rationabiliter: q̃ phia ⁊ sapia vitã disponit: actões regit: agenda ⁊ omitteda demonstrat. Unde Seneca. xvi. epistola dicit. Si vis

Vita humana

Talis habitus talisq̃ vultus erat cum tecum nature secreta rimarer: cũ mihi syderum vias radio describeres: cũ mores nostros totiusq̃ vite rõem ad celestis ordinis exemplar formares. Neccine premia referimus tibi obsequẽtes? Atqui tu hãc sententiã Platõis ore sanxisti: bãs fore respublicas: si eas vel studiosi sapie regerent: vel earum rectores studere sapiẽtie contigisset. Tu eiusdẽ viri ore hãc sapiẽtibus capessunde reipublice necessariam causam esse monuisti: ne improbis flagitõsisq̃ ciuibus: vrbiũ relicta gubernacula: pestem bonis ac perniciẽ inferrẽt. Hãc igitur auctoritatẽ secutus: quod a te inter secreta ocia didiscerã: transferre in actũ publica ãministratõis optaui. tu mihi ⁊ qui te sapientum mentibus inseruit deus conscii estis: nullum me ad magistratũ: nisi cõmune bonorum omniũ studiũ detulisse.

* Vidbal. ex Ciceronis lib. 3° cap. 17°

omnia tibi subiicere: subiice ⁊ te rationi. Multos enim rexeris: si ratio te rexerit. Et aristoteles in prohemio methaphisice. Sapientis est regere ⁊ ordinare. Ex quibus patet ꝙ regimen reipublice spectat ad sapiẽtes. pro tanto dicit Tullius in principio sue rhetorice. ad rempublicam plurima pertinẽt cõmoda: sed moderatrix ⁊ regulatrix oĩm rerũ presto est sapientia. ¶ Nota ꝙ studiosi sapiẽtie dicũtur illi qui iã per studiũ adepti sunt sapiam. Illi aũt dicũtur studere sapiẽtie qui adhuc studendo acquirũt sapiam. ¶ Nota ꝙ Boe. studiũ vocat ociuz: qꝛ in studio homo ociatur ab exteriori occupatione. de quo ocio siue quiete loquitur Seneca. lxvij. epistola di. Nulla placida est quies: nisi quã rõ coponit. ⁊ illa vera est trãquilitas in qua mẽs bona explicat. ¶ Nota ꝙ deꝰ imittit sapientiaz mẽtibus sapientũ. hoc scribitur in prologo de regimĩe principum. Deus est qui diuitias sue sapientie influit in aĩas sapiẽtum.

Inde cũ improbis graues iexorabilesqꝫ discordie fuere: et quod conscientie libertas habꝫ: pro tuendo iure spreta potentũ semper fuit offensio. Quotiens ego. Conigastuz imbecillis contra cuiusqꝫ fortunas impetum facientem obuius excepi. Quotiens Triguillaz regie prepositũ domus ab incepta perpetrataqꝫ iã prorsus iniuria deieci. Quotiẽs miseros quos infinitis calũnijs: impunita barbarorum semper auaricia vexabat: obiecta periculis auctoritate protexi. Nunquam me a iure ad iniuriam quisquam detraxit. Prouincialium fortunas: tum priuatis rapinis: tum publicis vectigalibus pessundari: non aliter q̃ qui patiebatur indolui.

Libertas

¶ Nota ꝙ libertas cõsciẽtie hẽt nulluz metuere: qꝛ dicit Macrobius. hoc hꝫ libera cõscia proprium: ꝙ siq̃s possideat nulluz potentez metuat. Item Sene. liiij. Sapiens ex libero arbitrio nihil timet imbecillitatẽ hoĩs: qꝛ securitatem dei habꝫ. Et seneca de q̃t tuor ṽtutibus cardialibus dicit Ut iustus sis nõ sufficit ꝙ innocens sis: sed vt innocentes ab iniuria serues. Et idem Iusticia est vinculum diuine ⁊ humane societatis. Quotiens ego Conigastum. Hic Boetius ostendit se perturbatum ex meritorum frustratione suorum. ⁊ primo tangit merita ⁊ beneficia alijs exhibita. secundo tangit frustrationem eorum. ibi. Sed esse. prima in septem partes secundum ꝙ recitat septem beneficia q̃ patebunt. primo dicit. Ego Boe. multotiens ipsum Conigastuz qui fuit officialis regis Theodorici: obuius. i. contrarius: excepi. i. impediui: ipsum facientem impetum. i. insultũ: contra fortunas. i. cõtra bona fortune: cuiusqꝫ hominis imbecillis. i. impotentis resistere. tunc põit secundũ beneficium dicẽs: quotiens ego deieci. i. auerti triguillam sic dictũ: prepositũ regie domus. i. regalis aule: ego ipsum deieci ab incepta ⁊ perpetrata iniuria ipsis pauperibus. tunc subiungit tertium beneficiũ dicens. Quotiẽs ego protexi miseros. i. pauperes quos auaricia barbarorũ id ẽ crudelium hominuz: impunita. i. incastigata: vexabat infinitis calũnijs id est miserijs: illos ego protexi auctoritate mea obiecta. i. exposita: periculis. i. damnis. Nunq̃ quisq̃ id est aliquis: detraxit me id est deflexit a iure ad iniuriam. ¶ Nota ꝙ Conigastus fuit quidaz nobilis familiaris regis Theodorici: qui suus officialis fuit ⁊ totus tyrãnus: qui plures homines inuasit impotentes. s. sua ipsis auferendo: quem Boe. sibi contrarius a suo impetu iniurioso auertit. talis etiam erat Triguilla prepositus aule regie. ¶ Nota secundum Huguitionez ꝙ barbarus idem est ꝙ crudelis incultus ⁊ stolidus: ⁊ est nomen crudelitatis. vnde olim omnes ac vniuerse gentes dicte sunt barbare preter grecos ⁊ latinos. ⁊ barbaria dicitur quedam terra iuxta greciam sita propter crudelitatis excellentiam. ¶ Nota dicit nunquam a iure ad iniuriam: ⁊ hoc debet glosari sic. ego nec sum retractus a iure amore nec odio nec ti-

more nec proprio cōmodo: que omnia solent impedire veruz iudicium. vnde dicit Laborintus Quē nummus persona preces de tramite recto. Non ducunt iudex sydera laude ferit. ¶ Prouincialium fortunas. Hic Boe. ponit quartum beneficiuz dicens. Ego indolui sicut illi qui patiebantur fortunas. i. bona fortune: prouincialium id est illorum hominum: qui tñ. i. aliquādo: pessundari id est subijci: priuatis rapinis. i. occultis tuz. i. aliqñ publicis vectigalib⁹. i. tributis. q. d. cū ꝓuinciales nūc spoliarētur: nūc i tributis bona ipsorum auferendo: ego dolui tantuz sicut qui patiebātur. ¶ Nota ꝙ omnez ciuitatez vel regionē quā romani expugnauerunt fecerunt tributariam vel colonam vel prouinciā. tributariam faciebāt quādo relictis inhabitatoribus terre ad tributum soluendum homies compellebāt. Colonam aūt faciebant cuz expulsis habitatoribus alienos instituerūt ad inhabitandum. Prouinciam autē faciebāt quando aliquem romanum preficiebant illi terre qui collectis redditibus eos romam mitteret: ⁊ inhabitatores illius terre dicebantur prouinciales. Isti prouinciales aliquando molestabantur occultis rapinis. i. extractionibus suorum prefectorum: aliquando publicis vectigalibus. i. tributis que indebito modo ⁊ iniusto exigebantur ab eis: de quo Boetius doluit. ¶ Nota vectigal proprie dicitur tributum qđ datur de vectura. ¶ Nota secundum Huguitionez prouintia est regio subiugata romanis ⁊ tributaria facta. Inde prouincialis id est tributarius. ¶ Euz acerbe famis tempore: Hic ponit quintum beneficium dicens. Cum tempe magne famis esset indicta id est instituta grauis coemptio id est angaria: que coemptio erat profugatura id est punitura campaniam prouinciam: inopia id est paupertate: ego Boe. suscepi certamen contra prefectū pretorij qui induxerat istam coemptionem: ⁊ ratione cōmunis boni ego certaui rege cognoscente: ⁊ deuixi ne exigeretur illa coemptio. ¶ Nota coemptio est institutio super aliqua portione danda de re emenda vel vendenda. ⁊ talis fuit instituta super cāpaniam prouinciā destruendam quā Boetius remouit. ¶ Paulinuz cōsularem viruz. Hic ponit sextum beneficiū dicens. Ego traxi id est liberaui Paulinum virum consularem: cuius opes iam deuorassent spe ⁊ ambitione i. cupiditate: canes palatini id est familiares regis similes canibus: illū traxi a faucibus hiantium id est appetentium opes paulini. ¶ Nota ꝙ familiares regis qui presidebant palatio vocabantur canes palatini. sicut enim canes habent ora hiātia ad cupidas escas: sic isti hiabant ad diripiendas facultates pauperum romanorum. Tunc ponit septimum beneficiū dicēs. Ego interposui me odijs Cypriani delatoris. i. accusatoris: ne pena preiudicate accusationis corriperet id est puniret. Albinū virum cōsularez. ¶ Nota ꝙ Cyprianus qui fuit de familia regis iniuste accusauit virū Albinum cōsularem: qui prius iudicatus fuit ad penam ꝙ accusatus: ⁊ ne ista pena cui adiudicatus fuerat ipm Albinū corriperet: Boe. se exponēs odijs Cypriani accusatoris Albinum saluauit. ¶ Nota ex istis beneficijs enumeratis apparet: ꝙ Boetius non gessit magistratum pro vtilitate propria: sed pro communi bono. si enim propriā vtilitatē intendisset: vtiqz odium ⁊ offensaz potentū euitasset: qđ nō fecit. ⁊ prius. d. nunqꝫ me a iure ad iniuriam quisqꝫ detraxit: ex quo similiter apparet ipsum non quesiuisse

Euz acerbe famis tempore grauis atqz inexplicabilis indicta coemptio profligatura inopia campaniam videretur: certamen aduersum prefectum pretorij cōmunis commodi ratione suscepi: rege cognoscente cōtendi: et ne coemptio exigeretur euici. Paulinum consularem virum: cuius opes palatini canes: iam spe atqz ambitione deuorassent: ab ipsis hiātiuz faucibus retraxi. Ne Albinum consularem virū preiudicate accusatōis pena corripet odijs me Cypriani delatoris opposui. Satis ne i me magnas videor exacerbas-

proprium cõmodum. tales enim frequenter de iure deflectuntur. ⁊ subdit. nunq̃d videor in me id est contra me: exacerbasse id est irritasse satis magnas discordias opponendo me potentibus. q. diceret ímo. ¶ Sed esse apud ceteros tutior. Hic tangit frustrationem suorum beneficiorum dicens. Sed ego debui esse tutior apud ceteros romanos: quibus impendi ista beneficia ⁊ tamen non sum tutus: vt post videbitur: licet ego non meruerim securitatem apud aulicos id est familiares regis aulã habitantes in opponendo me eis amore iusticie. ¶ Nota q̃ vna cã perturbatõis Boetij fuit frustratio suorum meritorum: q̃ amicitia et gratia istorum frustrabatur circa ipsum: quibus multa beneficia ipendit: ⁊ propter quos multa odia ⁊ indignationes incidit.

¶ Quibus autem deferentibus perculsi sumus. Hic Boetius tãgit suam pertubationem ex iniusta sui cõdemnatione. ⁊ primo facit hoc. secundo expurgat se de q̃busdam sibi obiectis. secũda ibi. Quomõ vti? Primo ostendit iniustam sui condemnatiõez et accusatione personarum vilium. Secundo et falsitate crimis sibi impositi. tertio et seueritate iudicij ⁊ peuersitate. secunda ibi. At cuius criminis. tertia ibi. Et cuius vnq̃. primo dicit. Nos sum' perculsi id est percussi: aulicis deferẽtibus. i. accusantibus nos: quorũ vnus erat Basilius qui propter maliciam suam depulsus fuerat a ministerio regis ille compulsus pecunia susceptus est in delatõez id est accusationem nostri nomis. Alij duo accusatores nostri fuerẽt Opilio et Gaudentij quos cum ret Theodoricus propter inumerabiles fraudes ipsorum ordinasset ire in exilium: et ipsi nolent parere id est obedire: sed tuerentur id est defenderent se intrãdo ecclesias: cum illud esset compertum id est reuelatum regi: edixit. i. precepit ret vt nisi infra statutum terminũ discederent ab vrbe Romana deberent repelli: et primo signari in frõtibus cauterio: sicut solent signari malefactores. ⁊ dicit Boetius. quid videtur posse astrui id est conformari huic seueritati q̃ eodez die ipsis accusantibus nos suscepta fuit accusatio. Quid igitur o philosophia est dicendũ. meruerunt ne hoc artes nostre: quasi dicerẽ nõ. Num quid nihil puduit fortunaz de tali accusatione: quasi dicerẽ immo debuit pudere fortunã. ⁊ si non puduit fortunam innocentia accusati: tamen vilitas accusantium debuit esse pudor ipsi fortune. ¶ Nota hoc vocabulum perculsus. dicit Huguitio. percello percellis perculi in p̃terito et perculsum in supino: est idem quod percutere vel potius terrefacere; sed percutere

se discordias. Sz eẽ apud ceteros tutior debui: que mihi amore iusticie nihil apõ aulicos quo magis eẽz tutior obseruaui. Quibus aũt deferentibus perculsi sum? Quorũz vnus Basilius olim a regis depulsus ministerio in delationez nostri nominis alieni eris necessitate cõpulsus ẽ. Opilionem vero atqz Gaudentiũ cũ ob inumeras atqz multiplices fraudes ire in exilium regia censura decreuisset: cũqz illi parere nolentes sacrarum sese ediuz defensione tuerentur: compertũqz id regi fore edixit: vt nisi infra prescriptũ diẽ a rauẽna vrbe discederent: per notas insignitij frontibus pellerentur. Quid huic seueritati posse astrui videtur. Atqui eodem die deferẽtibus eisdẽ nominis nostri delatio suscepta ẽ. Quid igitur. Nostre ne artes ita meruerũt. An illos accusatores iustos fecit premissa damnatio. Ita ne nihil fortunam puduit: si minus accusate innocentie: et accusantiuz vilitas pudori

pertinet ad corpus: sed percellere ad animam. ¶ Nota circa hoc vocabulum deferentibus: quod defero tria significat. Primo idem est quod deporto. Inde delator id est deportator. secundo idem est quod honoro. Inde delator id est honoris exhibitor. Tertio idem est quod accuso. Inde delator id est accusator: qui detegit quod latebat: et sic vltimo modo capitur hic. vnde versus. Accusat defert dat honorem fertque deorsum. ¶ Nota ad testes ydoneos septem requiruntur conditiones: que his versibus continentur. Etas conditio sexus discretio fama. Et fortuna fides in testibus illa requires. Primo requiritur etas: quia pueri non possunt esse testes. Secundo requiritur conditio libera: ideo serui non possunt perhibere testimonium. Tertio requiritur sexus masculinus: ideo mulieres non possunt esse testes. Quarto requiritur discretio: ideo furiosi et stulti non possunt testificari. Quinto requiritur fama: ideo persone infames non possunt testificari. Sexto requiritur fortuna: propter quod pauperes non possunt testificari. Septimo requiritur fides: propter quod infideles non possunt perhibere testimonium. Inter illas conditiones due sunt viliores: scilicet pauptas et infamia. Boe. ergo volens ostendere suam condemnationem iniustam ex vilitate testium accusantium: propter quam repellendi erant a testimonio dicit in vno esse defectum fortune: scilicet in Basilio: sed in aliis duobus: scilicet Opilione et Gaudentio dicit fuisse vicium infamie. ¶ Nota quod nihil videtur seuerius et nequius quam personas viles et damnandas admittere in testimonium contra innocentes. Quia dicit Seneca in de remediis fortuitorum. Non potest habere vllam auctoritatem sententia vbi qui damnandus est male de te loquitur. ¶ At cuius criminis arguimur sententiam queris senatum et cetera. Hic Boeti. ostendit iniustam sui condempnationem ex falsitate criminis sibi impositi. secundo ex dictis infert quandam ammirationem. ibi. Qua in re. Prima in duo secundum quod duo imponebantur Boe. de quibus se excusat. secunda ibi. Nam de compositis. Primum quod sibi imponebatur fuit quod impediuisset quendam nuncium deferentem regi accusationem senatus: vt senatus redderetur reus lese maiestatis. Dicit ergo in littera. O philosophia tu forte queris: summam id est sententiam criminis: cuius criminis causa arguimur. Nos dicimur voluisse saluare senatum: forsan desideras scire per quem modum. dico quod nos criminamur. i. arguimur impediuisse delatorem: ne deferret documenta. i. litteras regi quibus faceret senatum reum lege maiestatis: quid igitur o magistra censes. i. iudicas: inficiabimur. i. negabimus crimen illud ne simus tibi pudori atque. i. sed: ego volui saluare senatum: nec vnquam desistam velle: sed opera. i. diligentia impediendi delatoris: ista cessabit i. cessare debet: quia non est verum: quod impediuerimus delatorem litterarum. nunquid est nephas optare salutem illius ordinis. s. senatus. q. d. non est nephas. iste vero senatus qui consensit in meam damnationem effecerat hoc suis decretis. i. iudiciis ac si esset nephas saluare ipsum: sed imprudentia sibi ipsi mentiens. i. in damnum suum mentiens non potest mutare merita rerum ita quod illud quod prius fuit meritorium postea fiet demeritorium: nec puto esse licitum secundum preceptum Socratis occuluisse. i. occultasse veritatem vel concessisse mendacium: sed quod illud sit ego reliquo tuo et sapientum iudicio veritatem autem huius rei ne lateat posteros. i. successores ego commendaui stilo. i. scripto et memorie.

esse debuisset. At cuius criminis nos causa arguimur: summam queris. Senatum dicimur saluum esse voluisse. Modum desideras. Delatorem ne documenta deferret: quibus senatum lese maiestatis reum faceret impedisse criminamur. Quid igitur o magistra censes. inficiabimur crimen ne tibi pudori simus. At volui nec vnquam velle desistam fatebimur: sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nephas vocabo. Ille quidem suis de me decretis vti hoc nephas esset effecerat: sed sibi semper men

¶ Nota accusatio Boetij fuit detestabilis: q: facta per infames personas. fuit irrationabilis: quia de bono accusabatur. s. de saluatione senatus: quod erat bonum. etiam accusatio eius fuit iniusta quia falsa. accusabatur enim impediuisse delatorem quod falsum fuit.

Reus lese maiestatis

¶ Nota iste dicitur esse reus lese maiestatis qui contra regem vel alium principem aliquid malum machinatur. ¶ Nota infortior aris. prime coniugationis et deponentale. i. est nego. vnde Huguitio inficior aris. proprie nō est fateri factum. quod verum est: sed contra veritatem vti mendacio. vel est proprie inficiari secundum eum rem debitam denegare cum a creditore deposcit: ⁊ etiam est idem quod contendere vel denegare. ¶ Nota dicitur in textu. Nunquid optare salutez senatui nephas vocabo. Duplex est salus spiritualis que ē anime: tēporalis que est corporis. Salutem spiritualem tenemur oībus velle: etiam malis ratione charitatis per quaz etiam mali diligēdi sunt: licet nō in eo ꝙ mali. Salutem vero temporalem tenemur velle omnibus bonis ⁊ precipue amicis. amicorum vero peccantium tenemur salutem velle quādiu sanabiles sunt: vt recuperent virtutem amissam: sed si propter magnitudinem malicie sunt insanabiles dissoluitur amicitia: nec est optanda salus: et q: malicia senatus romanorum erat sanabilis: quia forte senatus compulsus metu regio fuit consentire in damnationez Boetij: ideo optare sibi salutē non erat nephas: licet Boetio turbato hoc videretur. ¶ Nota ꝙ veritas non est occultanda secunduz Socratem. nam qui tacet veritatem alijs nescientibus mentitur. et qui mendacijs consentit similiter facit. ¶ Nota mendacium non est concedendum: quia secunduz Aristotelē ī ethicis. Mēdacium per se prauum est et fugiendum. et primo elencorum duo sunt opera sapientis. Non mentiri de his de quibus nouit: et mentientez posse manifestare. ¶ Nam de compositis falso litteris. Hic Boetius excusat se de secundo crimine sic imposito. imponebatur enim sibi ꝙ scripsisset litteras ad imperatorem Constantinopolitanum pro liberatione romanorum de manu regis Theodorici. vnde dicit in littera. Nam de litteris compositis falso: q: false mihi hoc imponitur: quibus litteris arguor sperasse romanam libertatem: quid attinet dicere: cū non detur mihi locus defensionis: quarum litterarum fraus. i. fraudulentia: fuisset aperta id est manifesta: si nobis licuisset vti confessione. i. allocutione: ipsorum delatorum id est accusatoꝝ: qd̄. s. vti et aīatione accusatoꝝ maxīas vires hz in oībus negocijs. i. causis iudiciarijs. naz que reliqua libertas sperari pōt romanis: quasi diceret nulla. tm̄ eīm rex Theodoricus inualuerat ꝙ nullus potuit vel audebat contra ipz. vtinā posset vlla libertas sperari. vtiqꝫ ita prudenter egissez de negocio ꝙ regi non innotuisset. et respondisset verbo Canij: qui cū accusaret a Gayo cesare filio germanici ꝙ essz reus coniuratōis facte contra se rn̄dit Gaius. si ego scissem tu nescisses. q. d. si essem reus ita prudenter celassem negociū ꝙ ad tuā noticiaz

Salus duplex

Veritas nō occultanda

tiens inprudentia rerum merita non potest immutare. Nec mihi socratico decreto phas esse arbitror: vel oculuisse veritatem vel concessisse mendacium. Verum id quoquomō sit: tuo sapientumqz iudicio estimanduz relinquo. Cuius rei seriē atqz veritatē ne latere posteros queat: stilo etiam memorieqz commendaui. Nam de compositis falso litteris: quibus libertatem arguor sperasse romanam: quid attinet dicere. Quarum fraus apta patuisset: si nobis ipsorum confessione delatorū que in omībus negociis maximas habet vires vti licuisset. Nam que sperari reliqua libertas potest. Atqz vtinam posset vlla. Respondissem Canii verbo: qui cuz a Gaio cesare Germāici filio consci⁹ cō

Prosa quarta

nunq̃ peruenisset. ¶ Nota q̃ in causis iudiciarijs testium siue accusatorum examinatio ma ximas habet vires: quia per eam deuenitur ad rei veritatem: sicut patet de Daniele: qui exa minando duos presbyteros false accusantes Susannam: ipsos de falsitate accusationis co ram omni populo conuicit. similiter Boeti. si datus fuisset sibi locus examinandi suos accu satores: vtiq̃ ipsos mendaces reddidisset. ¶ Nota Canius fuit quidam romanus prudens ⁊ sapiens: accidit vt quidam ex ro manis cõspirarent ⁊ facerent cõ iurationem contra Gaium cesa rem: ⁊ cum Cesar proponeret Ca nio q̃ esset reus illius coniuratio nis facte respõdit. si ego sciuisses ⁊ tu nescisses. Sic Boetius respon dit regi Theodorico si sibi impro peraß de litteris cõpositis super restituenda libertate ipsis roma nis. ¶ Qua in re non ita sensus. Vic Boetius ex dictis infert quã dam ãmirationem. secundo inue bitur contra senatores qui cõsen serunt in suam condemnationem ibi. Sed si pbas fuerit. dicit prio. Ex quo a malis iniuste accusat? sus: qua in re id est propter quod: non ita id est non intantũ: meror id est tristicia: ebetauit. i. oppressit

tra se facte coniurationis fuisse diceretur. si ego inquit scissem: tu nescisses. Qua in re non ita sensus nostros meror ebetauit: vt impios scelerata contra virtutem que rar esse molitos: sed ea que sperauerint ef fecisse vehementer ammiror. Nam dete riora velle: nostri fuerit fortasse defectus: posse autem contra innocentiam que sce leratus quisq̃ conceperit inspectãte deo mõstro simile est: vnde haud iniuria tuo rũ quidã familiarium quesiuit. Siquidẽ de⁹ inquit ẽ: vnde mala. Bona vero vnde

sensus nostros: vt ego querar id est conquerar: impios id est malos: molitos id est machinan tes: scelerata id est nequitiosa: contra virtutem id est virtuosos homines: sed ego ammiror ve hementer id est fortiter: effecisse id est ad effectum produxisse supple: illa que mali sperauerũt id est conceperunt. Nam velle deteriora id est mala: fortasse fuerit nostri defectus id est ex no stro defectu: sed posse supple perficere malum: contra innocentiam id est contra homines in nocentes: ne quisq̃ sceleratus conceperit id est cogitauerit: deo hoc inspectãte supple hoc est simile: monstro id est admirabile: vnde id est pro tanto: quidam tuorum familiarius id est phi losophorum: quesiuit haud iniuria id est non iniuste: siquidẽ pro certo deus est. vnde mala sup ple prouenium: vero pro sed: vnde id est a quo bona si deus non est. q.d. ex quo iniuste a ma lis accusatus sum propter hoc non intantum sum oppressus dolore q̃ conquerar malos ma chinari mala bonis: sed ammiror q̃ illi qui mala concipiunt contra bonos possunt produce re ad effectum. nam velle malum est forte ex nostro defectu: sed q̃ malus possit perficere ma lum contra bonos: deo hoc inspiciente est simile monstro. vnde quidam philosophus non in iuste quesiuit si deus est: vnde prouenium mala. Et si deus non est: vnde prouenium bona.

¶ Nota ex quarto huius duo requiruntur ad aliquem effectum producendum: scilicet volun tas ⁊ potestas. requiritur voluntas: quia nullus aggreditur quod non vult. Requiritur po testas: quia sine potestate voluntas frustratur. q̃ autem mali habent voluntatem offenden di bonos non est mirandum: sed q̃ habent potestatem producendi ad effectum suaz volunta tem deo respiciente est simile monstro. ¶ Nota simile monstro est quod contingit preter inte tionem nature. Sicut ergo monstra fiunt preter intentionem nature: sic videbatur Boetio: q̃ mala preter ordinem diuine prouidentie contingerent. quod non videretur rationale: cum deus sit summe bonus: q̃ aliquo modo sit causa mala fieri: ergo mala in mundo deo inspici ente videtur simile monstro. ¶ Nota q̃ deus non est causa effectiua mali: cum sit summe bo nus: licet sit causa mali permissiua: quia permittit fieri malum: ⁊ sic exponitur auctoritas p pherie dicentis. ¶ Ego dominus faciens omnia: hec faciens bonũ ⁊ creãs malũ supple per

missiue. Aliter dicitur duplex est malum: scilicet malum pene et malum culpe. deus est causa mali pene qđ punit: sed non est causa mali culpe: q: hic est qui peccatum non fecit. ¶ Sed si phas fuerit nephariosbomines qui bonorum et cetera. Hic Boetius inuehitur contra senatum qui consensit in suam condempnationem tangendo suam beniuolentiam quam habuit ad eos. Et dicit si phas fuerit id est ponamus phas esse: nephariosbomines id est malos homines: qui omnium bonorum et totius senatus id est consulatus romane ciuitatis: petunt id est đsiderant: sanguinem id est mortē. nos etiam voluisse: ne perditum id est perdendum quos viderant propugnare bonis hominibus: q̄ pro ⁊ senatui: sed num .i. nunquid nos idez scilicet perdere merebamur: de patribus id est de senatoribus: quasi diceret non: sed o philosophia meministi vt opinor: quoniam me dicturum id est volentem dicere: quid id est aliquid ve pro vel facturum: ipsa semper presens supple existēs dirigebas regebas: ergo nec verbis nec factis offendi senatuz meministi in q̄ philosophia: verone id ē apud veronam ciuitatem cum rex Theodoricus auidus existēs communis exitij id est tormenti senatorū cum ipse crimen lese maiestatis đlatum in Albinum ipse rex moliretur id est laboraret transferre illud crimen ad totum senatū: quāta securitate id est tutela: mei periculi defenderim id est liberauerim: innocentiam vniuersi senat⁹ id est totius consulatus. O philosophia tu scis me ꝓferre id est loqui vera: ⁊ nunq̄ me iactasse in vlla mei laude: cum pro quia minuit quodammodo secretum conscientie: probantis id est laudantis se quotiens quis ostendendo id est manifestando factum recipit: precium fame id est mercedem laudis ab hominib⁹ sed tu philosophia vides quis euentus exceperit id est liberauerit nostram innocentiam: nos subimus id est sustinemus penas falsi sceleris id est false nobis impositi pro premijs vere virtutis. ¶ Nota secundum Senecam dolor duplicatur: cum ab eo a quo donum merueras malum venit. cum igitur Boetius omnē beniuolentiaz exhibuerit senatoribus: grauius doluit de sua offensione. ¶ Nota i ciuitate verona cum Albinus esset accusatus de graui crimine ita vt diceretur reus lese maiestatis: illud crimen rex Theodoricus voluit transferre ad totū senatum: ⁊ ipsum damnare: sed Boetius exponens se periculis senatum liberauit. ¶ Item nota q̄ secretuz conscientie est virtus que minuitur cū aliquid virtuose operatur iactādo se vt cōsequat famam ⁊ laudem populi. Unde Seneca. Conscientiam poti⁹ q̄ famā attēde.

si non est. Sed si phas fuerit nephariosbomines qui bonorum omnium totiusqz senatus sanguinez petunt: nos etiā quos propugnare bonis senatuiqz viderant perditum ire voluisse: sed num idez de patribus quoqz merebamur. Meministi vt opinor quoniam me dicturū quid facturumue presens ipsa semper dirigebas. Meministi inq̄ uerone cum rex auidus communis exitii maiestatis crimen in Albinum delatum ad cunctum senatus ordinem transferre molirentur: vniuersi innocentiaz senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me hec vera proferre et in nulla vnq̄ mei laude iactasse. Minuit enim quodammodo se probantis conscientie secretuz quotiens ostendendo quis factuz recipit fame precium: sed innocentiam nostram quis exceperit euētus vides. Pro vere virtutis premiis falsi sceleris penas subimus.

Et dicit Macrobius. Sapiens gloriam suam in conscientia ponit: stultus autem in laude humana. Unde dicit Isidorus. Qui aliquod donum a deo largitum in laudem suam cõuertit: proculdubio virtutem in vitium transire facit. ¶ Et cuius vnq̃ facinoris. Hic Boetius ostendit se perturbatum ex iudicum seueritate ⁊ inflexibilitate dicens. Cuius vnq̃ facinoris id est peccati: manifesta confessio id est cuius vnq̃ hominis peccatũ manifestuꝫ habuit iudices ita cõcordes in seueritate: vt non aliquos eorum vel ipse error humani ingenij: summitteret id est flecteret ad misericordiam. vel conditio fortune id est euẽtus fortuitus existens incerta cunctis mortalibus supple hoĩbus summitteret aliquos eorum si diceremur voluisse inflãmare id est incendere: sacras edes id est ecclesias: ⁊ si nos diceremur struxisse .i. procurasse: necem id est mortez bonis omnibus: ⁊ sic diceremur iugulare id est punire sacerdotes ĩpio gladio: tamen pro sed: sententia id ẽ iudiciũ damnasset me presentem conuictum ⁊ cõfessum crimẽ: sed nos procul moti id est absentes quingentis milibus passuꝫ ⁊ indefensi: hoc propensius studium id est propter studium intẽsius nos damnamur id est adiudicamur in senatum morti: q̃ pro ⁊ proscriptõni. Et tunc exclamat dicens. O meritos id est dignos: vel beatos iudicio neminem posse conuinci de simili crimine sicut nec ego iuste conuictus sum: cuius reatus id est criminis: dignitatem id est innocentiã: ipsi etiam viderunt id est cognouerunt: qui detulere id est accusauerunt me. ¶ Nota q̃ iudices quandoq̃ mouentur ad misericordiam duplici de causa. primo modo propter errorem humani ingenij: quia humanum ingenium sepe fallitur in iudicio: quia ignorat vtrum aliquando iuste de re sentiat vel non: ⁊ timens deuꝫ ne iniuste iudicet mouetur ad misericordiam parcendo reo. Secundo iudices mouentur ad misericordiam propter euentum fortune qui incertus est hominibus. quod enim iudex in alio damnat: sibi facile per fortunam euenit: ⁊ illud debet recordari. sed nulla illarum causarum mouit iudices ad miserandum Boetio: sed concorditer ipsum damnabant. ¶ Nota q̃ nullus debet damnari etiam pro crimine quantumcũq̃ enormi: nisi sit presens conuictus: vel crimen in iudicio confessus. Boetius autem cum damnaretur non erat conuictus nec crimen confessus: ⁊ erat absens: quia in studio Atheniensi: ergo iniuste erat damnatus. ¶ Nota q̃ Boetius cum damnaretur distabat a loco iudicij quingentis milibus passuum. ⁊ cum mille passus faciunt vnum miliare: ideo bene distabat a quingenta miliaria. ¶ Nota q̃ Boetius damnatus fuit proscriptioni. Huguitio dicit proscriptõ est iudicialis sententia lata contra aliquez: cuius nomen pro scelere de scriptura tabule enee delebatur. Consuetudo enim romana fuit: q̃ nomina senatorum quorum consilio vrbs Romana regebatur aureis litteris in tabula enea scribebantur. vnde ⁊ patres conscripti dicebãtur. ⁊ dicitur proscriptus: quasi procul a scriptura positus. ⁊ sic Boetius erat proscriptus quia nomen suum deletum fuit de tabula enea.

Et cuius vnq̃ facinoris manifesta cõfessio ita iudices habuit in seueritate cõcordes: vt non aliquos vel ipse ingenij error humani vel fortune cõditio cunctis mortalibus incerta summitteret. Si inflãmare sacras edes voluissem: si sacerdotes impio iugulare gladio: si bonis omnibus necem struxisse diceremur: presentem tamẽ sententiam confessum conuictum me punisset. Nunc vero quingentis fere passuum milibus procul moti: atq; idefensi ob studium propẽsius in senatum morti proscriptiõiq; dãnamur. O meritos de simili crie neminẽ posse cõuici. Cuius dignitatẽ reatus: ipsi etiã qui detulere viderũt.

¶ Quam vti alicuius sceleris. Hic Boetius expurgat se de quibusdam obiectis. Secundo ostendit, vnde sumpta fuit ratio obiectionis. secunda ibi. Sed nephas. ¶ Nota Boe. obijciebatur ꝙ ipse vsus arte nigromantica sacrificaret demonibus pro dignitatibus acquirẽdis. de hoc Boetius excusat se dicens. quam supple meam dignitatem: vti pro vt: obfuscarent. i. denigrarent admixtione alicuius sceleris: mentiti sunt meam poluisse cõscientiam: sacrilegio id est demonum obsequio: ob ambitum id est propter cupiditatem dignitatis acquirẽde: atq; ꝓ certe: tu insita id est inserta: nobis pellebas de sede id ẽ de loco cupiditatem omnium rerum mortalium: ⁊ sub tuis oculis nõ erat phas esse locum sacrilegio id est cultui demonum. q; pro ⁊ tu instillabas auribus: ⁊ cogitationibus meis illud pithagoricum deo nõ dijs seruiendum: nec conueniebat me captare id est optare: presidia id est auxilia: vilissimorum spirituum id est demonum: quẽ tu cõponebas id est locabas in hanc excellẽtiã: vt ꝯsimilẽ deo faceres. Preterea inocens Penetral. i. vxor domus mee: cetus. i. multitudo honestissimorum amicorum. Et socer Simachus sanctus ⁊ eque reuerendus ipso actu defendũt me ab omni suspicione huiusmodi criminis. ¶ Nota ꝙ consuetudo inuidorum est cum non possũt alicui suam probitatem auferre: nituntur ipsam saltem aliquo vitio denigrare: ⁊ sic fama Boetij denigrata fuit vitio sacrilegij. ¶ Nota ꝙ sacrilegium est sacre rei furtum: et ponitur sacrilegus pro homine scelerato. etiam sacrilegium est cultura demonum siue ydolorum. Inde sacrilegus id est ydolatra: ⁊ sic capitur in proposito. ¶ Nota ꝙ ambitus media producta est cupiditas honoris. Sed ambitus media correpta est circuitus: ⁊ primo modo accipit hic. ¶ Nota ꝙ philosophia repellit omnem cupiditatem bonorum exteriorum: qđ scribitur in prĩo libro de plantis ꝙ phĩa tria inducit: scilicet mentis illustrationẽ: felicitatis appetitum: ⁊ mollis affluentie contẽptum. ¶ Nota philosophia facit hominem similem deo: non similitudine omni moda: sed participatiua: ita ꝙ homo participat aliquid conditionis diuine: scilicet intelligentie. vnde Seneca. hoc mihi philosophia promittit ꝙ me parem deo reddit. Et alibi dicit. Vir speculatiuus est quasi deus in humano corpore hospitat'. ¶ Nota sacrilegium nom habet locum sub oculis philosophie: q; philosophia per se omnia agenda et facienda ornatissime disponit: et nõ permittit hominem ad vana declinare: quia dicit Tullius in libro de finibus bonorũ ⁊ malorũ. philosophia a superstitione liberat: metu mortis nõ conturbat. ⁊ est superstitio vana religio et ydolorũ cultura. ¶ Nota penetral est secreta camera vel locus secretus interior in domo vel in templo vbi reponuntur dinodia vel aliqua alia. ⁊ ponitur hic pro vxore Boetij per methaphoram ponendo continens pro contento: quia ipsa consueuit morari in penetrali. ¶ Nota ꝙ Simachus fuit quidam nobilis romanus ⁊ socer Boetij: cuius Boetius filiam duxe-

Quam vti alicuius sceleris admixtione fuscarent: ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiã meam polluisse mẽtiti sunt. Atqui et tu insita nobis omnem rerum mortalium cupiditatẽ: de nostri animi sed pellebas: et sub tuis oculis sacrilegio phas locũ eẽ nõ erat. Instillabas. n. auribus cogitatõibusq; quotidie meis. Pitagoricuz illud Enoyhe: nõ qđ est deo et nõ diis seruiendũ: nec conueniebat vilissimorum me presidia spirituũ captare quẽ tu ĩ hãc excellẽtiã cõponebas: vt consimilem deo faceres. Preterea penetral ĩnocẽs domus. Honestissimorum cetus amicorum socer Simachus ẽt sanctus: et eque actu ipso reuerẽdus: ab om

Prosa quarta

rat nomine Elphe: qui Simachus non fuit tantum sanctus interius in affectu: sed etiam reuerendus in exteriori actu sicut dicit Boetius. ¶ Sed o nephas. Dic Boetius ostendit vnde fuerit ratio sumpta obiecti criminis: quia ex ipsa philosophia cui deditus erat. vnde dicit exclamando. O nephas ipsi mali cupiunt fidem tanti criminis de te o philosophia. ⁊ propter hoc videbimur fuisse affines maleficio sacrilegij: quia nos sumus imbuti id est instructi: tuis disciplinis id est doctrinis: ⁊ sumus instituti id est informati tuis moribus: ita non est satis tuam reuerentiam nihil mihi profuisse: nisi vltro id est sponte tu potius lacereris ab illis mea offensione. Vnde dicit Boetius pro tanto: quia iniuriati sunt sibi propter philosophiam: ideo magis iniuriati sunt philosophie q̃ sibi. ¶ Nota quando Boetius vacabat studio fugiebat consortia stultorum: ⁊ querebat secreta loca propter studiũ ideo putabant ipsum loqui cum demonibus et eis sacrificare. Itẽ q: Boetius fere omnia que volebat facere sua sapientia faciebat ideo putabant eum demonem habere familiarem sibi obsequentem: sicut Apulegius opinatus ẽ de Socrate q̃ haberet familiarẽ deum: de quo fecit librum quez intitulauit de deo Socratis. ¶ At vero hic etiam. Dic Boetius ostẽdit se esse perturbatũ ex fame suelesione dicens. Dic cumulus id ẽ augmentatio accedit nostris malis: q̃ estimatio id est iudiciũ: plurimorum id est vulgarium: nõ spectat id est non respicit merita rerum sicut homo meretur: sed spectat euentum fortune id est iudicat hominem secundum q̃ fortuna se habet circa ipsum: et tantum iudicat vulgus esse prouisa a deo: que commendauerit felicitas id est prospera fortuna: quo fit id est ex quo sequitur: vt estimatio bona deserat infelices. vnde me piget id est teder reminisci qui nũc sint rumores populi de me ⁊ q̃ multiplices q̃ pro ⁊ dissone id est discordes sententie sint de me. nam quidem dicunt me reum esse pridez: non hoc tantum diterim id est volui dixisse: vltimam esse sarcinam id est grauissimum pondus a diuerse fortune: q̃ dum aliquod crimen affigitur id est imponitur: miseris id est infelicibus: ipsi creduntur meruisse supple: illa que ipsi miseri perferunt id est patiuntur. Et ego bonis omnibus pulsus: quia in exilium relegatus et eruptus dignitatibus: quia damnatione proscriptus: et fedatus id est maculatus estimatione: ego qui prius virtute honestus reputabar: nunc scelere deformis reputor: ⁊ tulli id est recepi: supplicium id est penam ob beneficium i. propter beneficiũ. ¶ Nota q̃ vulgares non iudicant secundum merita rerum vtruz homo mereatur aliquid vel non: sed iudicant secundum euentum fortune, vnde hominem bene for

ní nos crimis huius suspicione ofendũt. O o nephas. Illi vero de te tãti crimis capiunt fidez: atqz hoc ipso videmur affines fuisse maleficio: qz tuis instituti moribus imbuti disciplinis sumꝰ. Itaqz nõ est satis nihil mihi profuisse tuam reuerẽtiam: nisi vltro tu potius mea offensione lacereris. At vero hic etiã nostris malis cumulus accedit: quod estimatio plurorum nõ reruz merita: sed fortune spectat euentum: eaqz tantuz iudicat esse prouisa: que felicitas cõmẽdauerit. Quo fit vt estimatio bona prima omniuz deserat infelices. Qui nũc populi rumores q̃ disso ne multiplicesqz sentẽtie piget reminisci. Hoc tantum diterim ego vltimam esse aduerse fortune sarcinam: q̃ dum miseris aliquod crimẽ affigitur: q̃ pferunt meruisse creduntur. et ego siquidem bonis oib?

Philosophos in repub. admittit Plato.

matum iudicant felicem: male fortunatum iudicant miserum: sed tale iudicium falsum est, vnde dicit Seneca, xiv. epistola, Non felicem hunc estimas: quem vulgus appellat felicem: ad quem pecunia confluit: sed illum cui omne bonum in animo est erectum ⁊ extensum. Item bona estimatio deserit infelices: quia primum malum quod infelices incurrunt est ꝙ vulgus male de ipsis opinatur. credit enim vulgus ea que miseri patiuntur ꝙ ex merito talia patiantur. ¶ Videre autem video. Dic Boetius ostendit se esse perturbatum ex his que vidit in mundo generaliter: scilicet bonos deprimi: ⁊ malos extolli dicens. Ego video: videre id est cognoscere: nephanias officinas id est malas societates sceleratorum hominum fluitantes gaudio: ꝙ pro ⁊ letitia: ⁊ quēꝙ perditissimum id est pessimum: imminentem id est insistentem: nouis fraudibus delationum id est accusationum: ⁊ video bonos iacere postratos id est depressos terrore nostri discrimis: ⁊ etiam video quēꝙ flagitiosum id est prauum hominem: incitari ad audiendum id est ad presumendum: facinus id est peccatum: impunitate id est sine pena. vero pro sed incitari premijs ad efficiēdum id ē ad perpetrandum: facinus id est peccatum: autem pro sed: ego video: insontes id est innocentes: nō modo id est non tantum priuatos securitate: verum etiam defensione. Itaꝙ p ergo: libet id est placet mihi exclamare ad deum celi: quare talia permittat in mundo: vt mali exaltentur: ⁊ boni deprimantur. ¶ Nota ꝙ Boetius qui erat turbatementis ⁊ in statu miserie videbatur ꝙ mali in hoc mundo essent potentes: ⁊ viuerent impuniti: boni autem impotentes ⁊ viuerent irremunerati: sed philosophia in. iij. huius ipsum consolādo probat malos semper esse impotentes: ⁊ bonos esse potentes: ⁊ malis nunq̄ deesse sua supplicia: bonis nūq̄ sua premia. ¶ Nota ꝙ officine dicuntur domus officialium vbi reponuntur ea que ad ipsos spectant ⁊ ad eorum officia: sicut sunt cellaria ⁊ granaria ⁊ alia huiusmodi. hic autem accipiuntur officine pro congregatione malorum: ⁊ dicuntur ab officio officis qō est nocco noces.

pulsus: dignitatibus exutus: existimatione fedatus: ob beneficium pertuli supplicium. Videre autem video nephanias sceleratorum officinas gaudio leticiaq̄ fluitantes perditissimum quenq̄ nouis delationum fraudibus imminentem iacere: bonos nostri discriminis terrore postratos flagitiosum quenq̄: ad audendum quidem facinus impunitate: ad efficiendum vero premijs incitari: insontes autem non modo securitate: verum ipsa etiam defensione priuatos. Itaq̄ libet exclamare ad deum celi.

Metrum quintum primi libri.

Telliferi conditor orbis.
Qui perpetuo nexus solio.
Rapido celum turbine versas.

Telliferi conditor orbis. Dic incipit quintum metrum huius primi quod dicitur pindaricum ab inuentore: anapesticum a pede predominante. Est autē anapestus pes contrarius dactilo constans ex primis duabus breuibus: ⁊ tertia longa syllaba: ⁊ est metrum achataleticum id est sine defectu. In hoc aūt metro Boetius exclamat contra prouidentiam diuinā admirans: ꝙ omnia regantur a deo p̄ter act̄ hūanos: Iz hoc falsum sit: tamen Boetius sic videbatur secundū statū turbatū, ⁊ diuidit. pro cōmendat diuinam

Metrum quintū

prouidentiam et gubernatione celestium ⁊ terrestrium. secundo tangit actus humanos non regi a deo. tertio rogat deum vt reparet actus hominum. secunda ibi. Omnia certo. tertia ibi. Quisquis rerum. prima diuiditur. Primo commendat regimen diuine prouidentie circa celestia. secundo magis circa terrestria. ibi. Tua vis variuz tēperet. Primo dicit o conditor: id est creator: orbis: stelliferi id est ferentis stellas: qui nexus id est adiunctus: perpetuo solio id est eterne sedi: versas id ē frequēter vertis: celum rapido turbine id est veloci motu: ⁊ cogis sydera pati legem id est debitum ordinē: vt ipsa luna nunc id est aliquādo lucida pleno cornui: sicut in plenilunio: obuia id est opposita: toris flammis id ē lumibus: fratris. i. solis: ipsa luna condat. i. abscondat minores stellas que in plenilunio non videntur propter maius lumen: ⁊ tu cogis nunc. i. aliquādo: vt ipsa luna existens pallida obscuro cornu: ipsa existens propior phebo id est soli: perdat id ē amittat: lumina id est lucem quasi diceret: tu facis vt luna quanto magis recedit a sole: tātō magis illuminatur: ⁊ lumine suo obscurat minores stellas. ⁊ quanto magis appropinquat soli: tanto plus obscuratur. ⁊ tu cogis vt hesperus. i. stella vespertina qui agit algentes. i. frigidos actus: tempore noctis. i. in crepusculo: qd̄ est prima pars noctis sequēdo solem. iste hesperus de mane lucifer dictus pallens in ortu phebi: iterum mutat solitas habenas. i. solitos cursus. nam cū de vespere sequitur solem de mane precedit ipsuz: ⁊ stringis. i. coartas: lucem id est diem breuiore mora: tempore bruine. i. hyemis: frondiflue. i. facientis frondes fluere: ⁊ cūferuida estas venerit: tunc tu diuidis. i. distinguis: agiles horas i d ē breues horas noctis: quasi diceret tu facis q̄ tempore hyemali noctes sunt pluriores diebus: in tempore estiuali econuerso. ¶ Nota q̄ deus dicitur conditor stelliferi orbis: q: ab ipo dependet celum et tota natura: et duodecimo metaphisice. ⁊ dicitur residere in perpetuo solio: q: in celo qd̄ est perpetuum. nā celum est locus deorum ⁊ spirituum. ⁊ omnes barbari ⁊ greci et quicūq̄ putant deos esse eum locum qui sursum est deo attribuūt tanq̄ immortale immortali coaptantes: primo celi et mundi. et dicitur vertere celum rapido turbine motus enim firmamenti dicitur rapidus: q: suo motu rapit secum alias speras. Unde nota verso est verbum frequentatiuum: ⁊ significat frequenter vertere. et in hoc innuitur: q̄ celum semper moueturet non cesseabit: q: dicit cōmentator. non est timendum q̄ celum stet. et ratio: q: mouēs celum mouet sine fatigatione et sine pena. xij. metaphisice. Item deus est nexus perpetuo solio id est: iunctus perpetuo celo. Unde deus tripliciter est in vniuerso: scz essentialiter seu presentialiter: sacramēt aliter seu ministerialiter: et misericordialiter. Essentialiter seu presentialiter in sua vera claritate in qua ipsum homo nunq̄ vidit sicut dicit propheta. deuz nemo vidit vnq̄ sicut ipse est in perpetuo solio. sacramentaliter seu mysterialiter deus est in sacramento eucharistie: quod rata fide credimus. sed misericordialiter deus est vbiq̄ scōm quod dicit scriptura. misericordia domini plena ē terra. et inde prouenit dictū cōmune secūdū q̄ dicit scriptura. deus est vbiqz. ¶ Nota secundum Hugu. solium est sedes regalis et solidis lignis facta: dicta a soliditate id est a firmitate. ¶ Nota q̄ deus cogit sydera pati legem non violentia nec coacta motione: quia nullum violentum perpetuum: sed cogit ea voluntaria ordiatōe obseruare legē id est deteriatū motū: vt tpe eis statuto oriantur ⁊ occidātur ¶ No. q̄ luna de se ē corp' oppacū recipiēs lumē a sole: ⁊ in ea parte qua est versus solē illūiatur. cū

Legemqz pati sydera cogis.
Vt nunc pleno lucida cornu.
Totis fratris obuia flammis.
Condat stellas luna minores.
Nunc obscura pallida cornu.
Phebo propior lumina perdat.
Et qui ~~nunc~~ tempore noctis.
Agit algentes hesperus ortus.
Solitas iterum mutat habenas.

autem directe opposita sit soli sicut in plenilunio: tunc lumine suo obscurat minores stellas: eo ꝙ maius lumē offuscat minus. sed cum luna est in illa parte celi in qua est sol sicut contingit in coniunctione: tunc superior pars que est versus solez est illuminata: ⁊ inferior pars que est versus nos est obscurata: ⁊ tunc nihil videmus de luna: sed cū icipit elōgari a sole: tūc ꝑs elōgata icipit modicū appere nobis: ⁊ tūc dicim⁹ eē nouiluniū. ⁊ q̄to pl⁹ elōgat tāto pl⁹ appet nobis illumīata. ¶ Nota Boe. dicit solez esse fratrem lune: quia secundum fabulas iupiter concubens cum latona genuit ex ea duos gemellos: scilicet phebum qui dicitur sol ⁊ dianā q̄ d̄r luna: ⁊ sic ſm fabl̄as est frater lune. ¶ Nota stella que de vespere sequitur solez ⁊ de mane precedit habz diuersa nomina. patet per versus. Lucifer aurora venus vesperus hesperus idem. Quomodo autez sit possibile ꝙ eadem stella de vespere sequatur solez ⁊ de mane p̄cedat. dicunt aliqui ꝙ hoc non cōtingit in vna ⁊ eadem parte āni: sed in diuersis. dicunt enim ꝙ in estate sequitur solez ⁊ in hyeme p̄cedit: sed hoc est contra omnes auctores. d. hoc esse in eodem tempe anni. Alij dicunt ꝙ mercurius ⁊ venus sint stelle similis coloris ⁊ q̄titatis: quarum vna quādoqz sequitur solez ⁊ alia precedit: ⁊ sic videtur esse vna stella que sequitur ⁊ precedit: sed hoc non est Hugui. dicit ꝙ venus est altior sole: ⁊ loquitur secunduz antiquos astrologos qui locauerunt venerem supra solem. cū igitur contingit ꝙ venus ⁊ sol simul veniunt ad occasuz: qr venus est altior diutius videtur in sero q̄ sol. eadem ratione citius videtur in mane: q̄uis eque cito discurrant. nam citius videntur ascendentia remota q̄ propinqua: ⁊ diutius videntur descendentia remota q̄ propinqua: licet equali motu incedant. sed moderni astrologi locant venerem sub sole. Alij dicunt ꝙ vna est stella que vno tempore sequitur solem alio tempore precedit. ⁊ dicunt secundū Ptolomeū: ꝙ illa stella habet eclypticum in cuius circūferentia defertur corpus eius. Est autem eclypticus circulus paruus cuius centruz est in circūferētia orbis deferentis. nunc autem est ita: ꝙ eclypticus veneris semper est cum sole: ita ꝙ si protrahatur linea a centro terre: per centrū eclyptici veneris ad firmamentum eadem linea transibit per centrum solis vel non multum distabit ab eo. cum autem venus feratur in circuitu eclyptici: aliquando erit in eadem linea cuz sole: aliquando precedit: aliquando sequitur. Itē mora solis super oriçontē facit diem: cum dies sit latio solis super terram: mora autem solis sub oriçonte facit noctem. ⁊ quia sol longiorem facit moram tempore estiuali super oriçontē: ⁊ breuiorem sub oriçonte: ideo dies estiuales longiores sunt noctibus. in hyeme autez fit ecōuerso: propter quod dies hyemales breuiores sunt noctibus. ¶ Tua vis varium temperat annuz. Hic Boetius commendat regimen diuine prouidentie magis circa terrestia id est circa partes anni dicens. O deus tua vis id est virtus: temperat id est ordinat: varium annum id est diuersas partes anni: vt mitis çephirus id est ventus vernalis: reuehat id est reducat frondes: aquas aufert id est destruit: spiritus boree id est flatus boree: ⁊ tua vis temperat vt quecūqz semina vidit arcturus illa stella altas segetes. i. lōgas segetes vrat syrius. i. stella canicula tpe estiuali. ⁊ subdit nihil solutū. i. segregatū antiqua lege. i. eterna lege diuine prouidētie: linq̄t. i. derelinq̄t opus ꝓprie stationis. i. ad qd̄ operandū est statutū. ¶ No. ꝙ q̄ttuor sunt ꝑtes āni: ver: hyēs: autumn⁹: ⁊ estas. In vere flat vēt⁹ q̄ d̄r çephir⁹ q̄ ē collateralis fauo

Phebi pallens lucifer ortu:
Tu frondiflue frigore brune.
Stringis lucem breuiore mora.
Tu cum feruida venerit estas.
Agiles noctis diuidis horas.
Tua vis varium temperat annum:
Ut quas boree spiritus aufert:
Reuehat mitis zephirus frondes:
Queqz arcturus semina vidit:
Syrius altas vrat segetes.
Nihil antiqua lege solutum
Linquit proprie stationis opus.

nij. ⁊ qꝛ flatus eius est leuis: ideo dicitur mitis ⁊ producit viridia in hyeme: ⁊ maxime in prin
cipio viget flatus boree qui est vētus collateralis aquilonis: cuius flatus est fortis ⁊ frigid⁹
⁊ destruit viridia denudando arbores. ¶ Nota ꝙ arcturus est stella circa maiorem vrsam
que dicitur videre semīa: qꝛ tempore sui ort⁹ quo oritur cuꝫ sole tunc seminat sicut in autūno
¶ Nota syrius est stella que alio noīe dicit canicula, et dicit syri⁹ a syren qd̄ est tractus ꝓp.
longum tractū caloris: ⁊ appart
cū sol ē in cancro: ⁊ dr̄ vrere sege-
tes. i. maturare. Nota de arcturo
d. Isi. i li. ethymologiaꝝ arctur⁹
est sidus post caudā maioris vrse
positū: ⁊ oritur tpe autūnali. sed
Vegeti⁹. d. arctuꝝ oriri post idus
septēbris post. xij. kal. octobris.
Item. d. Isi. canicula est stella. ⁊
dicit syrus que estiuis mensibus
in medio centro celi ⁊ iuncta cum
sole duplicatur calor ei⁹ ⁊ dissol-
uūtur corpora ⁊ euaporāt: a qua
stella dicuntur dies caniculares
in quib⁹ moleste sunt purgatōes.

Omnia certo fine gubernas.
Hominum solos respuis actus:
Merito rector cohibere modo:
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices premit insontes
Debita sceleri noxia pena.
At peruersi resident celso
Mores solio: sanctaqꝫ calcant:
Iniusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus.
Clara tenebris iustusqꝫ tulit
Crimen iniqui.
Nihil periuria nil nocet ipsis.
Fraus mendacii compta dolore.
Sed cum libuit viribus vti.
Quos īnumeri metuunt populi.
Summos gaudent subdere reges.

¶ Omnia certo fine gubernas.
In ista pte Boetius tangit act⁹
hoīm nō regi a ꝓuidentia diuina
sed derelictos regimini fortune di
cens. O deus tu gubernas oīa
certo fine id est certo ordine ad fi
nez: ⁊ respuis. i. spernis regere so
los actus hoīz. O rector deus tu
merito cohibere. i. coercearis: cur
lubrica fortūa: versat. i. vertit: tā-
tas vices. i. alternationes: qꝛ ipa
premit insontes. i. inocētes noxia
pēa debita sceleri. i. hōi scelerato: ⁊ ꝑuersi mores. i. hoīes ꝑuersi i morib⁹: residēt in celso solio
i. alto loco: ⁊ ipsi nocētes: i. mali: calcāt sctā colla. i. colla sanctoꝝ hoīm: īiusta vice. i. īiusta
alternatōe: qui sancti potius deberēt calcare colla nocentum q̄ econuerso: ⁊ clara virtus. i.
homo clare virtutis: iacet condita. i. abscondita: obscuris tenebris. i. ab hoībus vicio obscu
ritatis: ⁊ iustus homo tulit. i. sustulit crimen iniqui hominis: ⁊ periuria nil nocent ipsis iniq̄s
nec fraus compta. i. ornata: mendaci colore id ē falsa apparentia nocet ipsis: sed cuꝫ prauis
libuit vti viribus. i. exercere vires: quos prauos metuunt innumeri populi. i. vulgares: tūc
ipsi gaudent subdere id est supplantare: summos reges. i. bonos et sapientes: quoꝝ est rege
re ⁊ alios gubernare. Item deus omnia gubernat certo fine: qꝛ dicit cōmentator. x. metha-
phisice. deus est mēsura omnium et regula ⁊ infallibiliter verum metrum. et cōmentator di-
cit primo celi et mundi. Entia diuina nos gubernant ⁊ regunt. in nobis sunt quasi finis. Itē
illud quod est sapientissimum regit certo fine cum sapientis est regere: sed deus est sapientis
sim⁹: eo ꝙ sapientia a deo processit. vnde scriptura. omnis sapientia a deo est. ¶ Nota Boe.
vidit in mundo bonos deprimi et malos exaltari: cum tamen potius fieret econuerso: ideo si
bi videbatur ꝙ actus et operationes hominum non regerentur a deo: sed magis a fortuna:
que hunc humiliat et hunc exaltat: ideo Boetius deo conqueritur.

¶ O iam miseras respice terras. Dic Boe. rogat vt deus regat actus hominum ⁊ homines sicut regit celum di. O quisquis deus es tu qui nectis id est coniungis: federa id est cõcordias rerum: respice miseras terras id est homines in terris habitantes. nos enim homines non sumus vilis pars: sed valde nobilis: tãti tui operis id est mũdi: nos quatimur. i. concutimur: salo. i. mari ⁊ amaritudine fortune: ideo tu deus comprime. i. restringe: rapidos fluctus id est magnos impetus fortune: ⁊ eo federe. i. regine quo regis immẽsuz celuz: tu firma. i. robora: stabiles i. boies stabiles in terra. ¶ Nota Boe. d. hominem nõ esse vilem p tem mundi: quia scribitur in prologo libri de pomo Aristo. homo ẽ dignissima creaturarum: similitudo omnium: ad imaginem dei factus. ⁊ secundo de anima. quodã modo anima conuenit cum omnibus creaturis. conuenit enim cuz angelis in intelligendo: cum bruti in sentiendo: cum plantis vegetando: cum lapidibus in essendo. ¶ Nota Boe. comparat fortunaz salo. i. mari. sicut. n. nauis vndis marinis iactatur in altũ nũc ⁊ nunc in profundũ: sic homo per fortunam nunc in prosperitate leuatur: nũc in aduersitate deijcitur.

O iam miseras respice terras.
Quisquis rerum federa nectis.
Operis tanti parsqz non vilis.
Homines quatimur fortune salo.
Rapidos rector comprime fluctus.
Et quo celum regis immensum.
Firma stabiles federe terras.

¶ Prosa quinta primi libri.

HEc vbi continuato. Dic incipit quinta prosa huius primi in qua Boet. ostendit quomodo P. se habuit ad suam querimoniam: ⁊ quid ex ea cognouerit. secundo. P. quedaz dicta Boetij irrationabilia paruipendit. Tertio sub breuitate ecolligit ea que ipsuz Boe. perturbant. Quarto philosophia dat modum remedendi ipsum Boe. secunda ibi. Ita non tam me loci huius. tertia ibi. Et tu quidem de tuis. quarta ibi. Sed quoniam plurimus. Dicit primo. Postq̃ ego Boetius delatraui id est contra rationem locutus sum: hec supple p̃ dicta continuato dolore. i. assidua turbatiõe: illa supple philosophia placido vultu nihil mota. i. tracta: meis questionibus id est meis querimoniis: inquit. i. dixit: cum. i. quando ego vidissem te Boe. mestum. i. tristem: q̃ pro ⁊: lachrymantem id est flentem: illico id est statim cognoui te miserum: q̃ pro ⁊: exulem id est patientem exiliuz: sed q̃ longinquum id est remotuz esset illud exilium: ego nesciebam id est ignorabam: nisi tua oratio id est sermo: mihi prodidisset id est reuelasset: sed tu supple Boe. quidem pro certe non es pulsus q̃ procul id est valde remote: a patria id est a iudicio rationis: sed aberrasti id est deuiasti: at pro sed: si te mauis id est magis vis estimare pulsum a patria potius supple tu ipse pepulisti te Boeti. nam pro quia: quidem pro certe: id supple repellere te a patria nunq̃ fuisset phas id est licitum. cuiq̃ sup

¶ Prosa quinta primi libri.

HEc vbi continuato dolore delatraui: illa vultu placido: nihilqz meis questibus mota. P. Cũ te inquit mestum lachrymantez te vidissez: illico miserum exulemqz cognoui. Sz q̃ id lõginquum esset exiliuz: nisi tua prodidissz oratio nesciebam. Sed tu q̃ procul a patria non quidẽ pulsus es: sed aberrasti. Atsi te pulsuz estiari mauis: te potiꝰ ipse pepulisti

Prosa quinta

ple boim: si enim reminiscaris. i. recorderis cuius patrie. i. de qua patria: sis oriundus id est natus: non vti pro sicut supple ciuitas athenienſium quondam regitur imperio. i. ex precepto multitudinis id est multorum rectorum. Sequitur grecum quod tantum valet in latio: sed vnus est dñs et vnus rex: vnus et princeps: qui gaudet de frequentia. i. de frequēti inhabitatione: ciuium. i. incolarum ⁊ non de pulsione. Cuius regis agi. i. duci: frenis. i. preceptis: atq; p ⁊: obtemperare. i. obedire iusticie sūma est libertas. An pro nunquid ignoras illam antiquissimam legem id est statutum: tue ciuitatis i. recte actionis: qua sanxitū id ē confirmatum est: ius nō esse. i. ad eam nō pertinere: exulare. i. exilium pati: quisquis id ē quicūq; maluerit. i. optauerit: fundare. i. locare in ea ciuitate: sedem. i. habitationem suam: naz pro q: qui continetur. i. cōprehenditur vallo ac munimine eius supple ciuitatis: nullus metus. i. timor ē illi vt mereatur esse exul: at pro ſz: quisquis deserit. i. cessauerit velle inhabitare eam ciuitatem: pariter desinit etiam mereri. i. meritum consequi. ¶ Nota q̄ delatrare p prie est canū: in proposito aūt delatrare est vrgente dolore contra rationē loqui. ⁊ sic Boe. quia dicit actus hominum nō regi a deo contra rationem loquebatur: ergo dicit se delatrasse. ¶ Nota nō

Εἰς ἀφορὰς ἐλθεῖν, οὐδὲ βασανίζειν;

Nam id quidem de te nunq̄ cuiq̄ phas fuisset. Si eniz cuius oriundus sis patrie reminiscaris: non vti athenienſium quondam multitudinis iperio regitur: sed vnus dominus est et vnus rex: vnus et princeps. Qui frequentia ciuium non depulsione letatur. Cuius agi frenis atqz obtēperare iusticie summa libertas est. An ignoras illam tue ciuitatis antiquissimā legem: qua sanxitum est eius exulare: si eē quisquis in ea sedem fundare maluerit. Nam qui vallo eius ac munimine cōtinetur: nullus metus est ne exul eē mereatur. At quisquis inhabitare eaz velle desierit: piter desinit etiā mereri. Itaqz

est hominis sapientis moueri ex his que dicuntur ab insipiente contra rationē: sed magis debet insipientem instruere ⁊ ipsum consolari: ergo philosophia non fuit mota ex questib? Boetij sed magis ipsum consolabatur. ¶ Nota philosophia cognouit Boetium esse miserum ⁊ exulem miser est ille cuius animus sequitur mutationem rerum temporalium: ita q̄ extollitur in prosperis: et deprimitur in aduersis. Exul in proposito est ille qui mutat regionem: sed qui agit contra rationem. ¶ Nota q̄ per lacrymas potest cognosci q̄ ratio hominis sit turbata: sed quantum turbata sit non cognoscitur nisi sermone dolentis: ergo dicit philosophia lacrymis cognoui te esse exulem: sed quantum esset exulum nesciebam: nisi tua ratio mihi prodidisset. ¶ Nota ille pulsus est a patria qui omnino rationem amittit: sed ille aberrat qui infra patriam in aliquo rationem retinet et in aliquo amittit. Boetius autem non erat pulsus procul a patria: quia non totam rationem amiserat. credebat enim omnia regi a deo sed in hoc aberrabat: q̄ actus hominum a deo regi non putabat. ¶ Nota de patria hominis que est recta ratio loquitur Seneca in de remedijs fortuitorum dicens. patria est vbicunq; homo bene est. illud autem quod bene in homine est non in loco est: in hominis inq̄ potestate est si sapiens est non peregrinatur: si stultus exulat. ¶ Nota a patria rationis nullus Boetiū expulit: nisi ipse seipsum: q: Boe. non alieno impetu: sed proprio defectu terminos ⁊ limites rationis exiuit. ¶ Nota ciuitas Athenienſium regebatur imperio multitudinis. primo eiz eam regebant reges: postea succedente tempore principes. rādem pro regimine eius singulis annis eligebant. xxxviij. sapientes. ſz pria rōis tm vno principe regit. i. deo q̄ est rīa recte rōis. ¶ No. bō dī oriūdus a pria rōis: inq̄tū aia eius intellectiua que vtik recta rōe a deo oriū.

¶ Nota intantum homo manet in patria rationis inq̃tum deo subiicitur ⁊ legi diuine: ⁊ q̃a deus in subiectione suorum delectatur: ideo letatur in multitudine ciuiũ ⁊ non in expulsione eorum. repellitur autem aliquis a patria rationis deo rebellando ⁊ a recta ratione recedẽdo ¶ Nota qui obtemperat se deo est summe liber: q̃ inq̃tum aliquis agit fm rectam rationem intantũ est liber: sed per obtemperare se deo homo maxime agit scẽm rationẽ: ergo talis maxime liber est. Unde Seneca. liij. epistola dicit. Queris q̃ sit libertas. libertas vera est nulli rei preterq̃ deo seruire: equanimiter p̃spa ⁊ aduersa ferre: ⁊ fortunã in equuꝫ ducere. ¶ Nota q̃ a ciuitate rationis nullus exulat nisi per affectionem temporalũ. talis autẽ affectio est voluntaria: ⁊ ideo sola volũtate aliquis exulat a tali ciuitate. ⁊ q̃ talis affectio non põt hominẽ occupare q̃diu est infra termios recte rõnis: iõ. d. philosophia. nam qui valo eius ⁊c. ¶ Itaq̃ non tam me loci huius. Dic philosophia quedaꝫ dicta irrationabilia Boe. peruipẽdit dicẽs. Ex quo aberrasti a patria rõnis: itaq̃ pro ergo: non tam id est non tantum: facies id est dispositio: huius loci id est exilij: q̃ id est q̃tum: tua facies id est interior: dispositio mẽtis tue: mouet id est perturbat me philosophiam. ⁊ q̃ superius conquestus fuit de carentia bibliothece librorum: istam carentiam peruipendẽs philosophia. d. nec ego phia requiro id est inuestigo: parietes bibliothece cõptos id est ornatos: ebore id est ossibus elephantum: at proetiam: vitro id est gemmis preciosis: q̃ id est inquãtuꝫ supple ego requiro: sedem id est tranquillitatem tue mentis: in qua mente non collocaui id est non posui libros: sed id. i. illud quod facit precium. i. preciositatem: libros. s. sententias meorũ librorum. ¶ Nota q̃ Boe. supra conquerendo de statu suo solum deplanxit incommoda corporalia non curans deiectionem animi sui. vnde philosophia contra hoc soluꝫ deplangit sui animi deiectionem: ⁊ incommoda corporalia paruipendit. ⁊ quia superius. iiij. prosa. d. Boe. nunquid non mouet te facies huius loci: ideo philosophia hic sibi respondens. d. multoplus moueor propter animi tui deiectionem q̃ propter locum exilij in quo existis. Domo enim fortis animo: omni loco vtitur pro patria. vnde Ouidius in libro de fastis. Omne solum forti patria est: vt piscibus equor. ⁊ quia etiam conquestus fuit de bibliotheca respondet. P. q̃ ipse potius deplangat sententias librorum quas per oblitionem perdidit q̃ carentiam bibliothece ⁊ librorum. ¶ Et tu quidem de tuis. Dic. P. sub breuitate recolligit que Boe. perturbauerunt dicens: ⁊ tu Boe. dixisti vera de tuis meritis id est factis in commune bonuꝫ id est propter omnium hominum vtilitatem: sed supple dixisti pauca supple beneficia tibi euenisse pro multitudine gestorum id est factorum tuorum: ⁊ tu memorasti id est recitasti: nota id est manifesta cunctis hominibus de honestate. s. de saluatione senatus: vel falsitate id est compilatione falsarum litterarum: obiectorum id est imputatorum tibi: quidẽ pro certe: tu strictim putasti id est existimasti: attingendum supple esse recte id est rationabiliter: de sceleribus id est de vitijs: q̃ pro ⁊ fraudibus id est deceptionibus: delatorum id est accusantium: q̃ ea id est

non tam me loci huius: q̃ tua facies mouet. Nec bibliothece potius cõptos ebore ac vitro parietes: q̃ tue mentis sedẽ requiro. In qua non libros: sed id quod libris precium facit librorum quondã meorum sententias collocaui. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem: sed pro multitudine gestorum tibi pauca dixisti. De obiectorum quidem tibi vel honestate vel falsitate cunctis nota memorasti. De sceleribꝰ fraudibusq̃ delatorum recte tu quidem strictimq̃ attingendũ putasti: q̃ ea melius vberiusq̃ recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuisti etiaꝫ vehementer iniusti

omnia ista celebrentur. i. memorentur melius: q̃ pro ⁊ vberius id est copiosius: ore id est sermone: vulgi recognoscentis id est memorantis omnia. etiam tu Boe. increpuisti vehementer id est fortiter: factum id est opus iniusti senatus supple totius: ⁊ tu etiam doluisti de nostra criatione id est vituperatione: ⁊ tu etiam fleuisti. i. defleuisti: damna id est crimina: lese opinionis id est immaculate fame tue. postremo id est vltimo: dolor incanduit aduersus fortunam id est contra fortunam: q̃ pro ⁊ supple tu Boe. conquestus es non compensari id est retribui: equa id est digna premia: meritis. i. pro meritis: in extremo. i. in fine: seuientis muse id est furientis metri: tu proposuisti. i. dedisti: vota id est preces: q̃ ea pax supple diuine ꝓuidentie: regeret terras id est homines terrenos: vti pro sicut regit celum. ¶ Nota q̃ ista omnia fuerũt causa ꝑturbationis mentis Boetij ⁊ pertractãtis ea in quarta ꝓsa ⁊ in fine metri. O stelliferi.

factum senatus: de nostra etiam criminatione doluisti: lese quoq; opinionis damna fleuisti. Postremo vero aduersus fortunam dolor incanduit: conquestusq; nõ equa meritis premia compensari. In extremo muse seuientis: vt vtiq; celum terras quoq; pax regeret vota posuisti. Sz quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit: diuersumq; te dolor: ira: meror distrahunt: vti nunc mentis es: nõdũ te validiora remedia contingunt. Itaq; leuioribus paulisper vtemur: vt que in timorez perturbationibus influentibus induruerunt: ad acrioris vim medicaminis recipiendam tactu blandiore molescant.

Metrum sextum primi libri.

Cum phebi radijs graue.
Cancri sydus inestuat.

¶ Sed quoniã. Hic philosophia dat modum medendi ipsum Boe. dicens. Sed quoniam plurimus tumultus id ẽ valde magna multitudo: affectuuz id est passionuz: incubuit id est institit tibi: ⁊ dolor ira ⁊ meror id ẽ tristicia distrahũt te: diuersuz id est ad diuersa: ideo sicut nunc mentis es nondum: cõtingunt id est respiciũt te: validiora remedia id est fortiora medicamẽta. Itaq; nos vtemur paulisper. i. modicũ leuioribꝰ remedijs vt ea q̃ induruerũt. i. idurauerũt: in tumorẽ id ẽ in iflatura: perturbationibus. i. tristicijs animi: influentibus id est euenientibus: illa molescant id est mollia fiant: blandiore tactu id est leuiori medicina: ad recipienduz vim acrioris id est fortioris medicaminis. ¶ Nota q̃ Boe. fuit distractus multitudine affectionum s. ira merore ⁊ dolore. Nam ira trahit hominẽ ad vindictaz: dolor ad desperationem: meror ad totius mentis aggrauationem: ideo dicit philosophia q̃ sua perturbatio iam non possit sustinere fortiora remedia: sed velit sibi adhibere leuia: vt per talia preparatus ⁊ dispositus consequenter posset recipere remedia acriora.

Metrum sextum primi libri.

Cum phebi radijs graue. Hic incipit sextum metrum huius primi quod dicitur metrum gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominante. Est autem coriambus pes constans ex prima ⁊ vltima longa ⁊ duabus medijs breuibus. vnde primus pes huius metri est spondeus. secundus coriambus. tertius pirrichus qui est pes constans ex duabus breuibus: et loco eius aliquando ponitur iambus qui constat ex prima breui ⁊ vltima longa. In hoc ergo metro philosophia probat dictum suum per exempla. dicit enim q̃ Boetio pro nunc non conuenirẽt remedia fortia: sed alio tempore.

probat ergo ꝙ omnia requirant tempus determinatum: et si fiant extra suum tempus non prosperantur: ⁊ hoc probat tribus exemplis. secundo tangit tempora non permisceri que deꝰ distinxit: vbi signat tempora. Primum exemplum est de semine quod si seminatur in indebito tempore non profert fructum: vt si quis seminaret in iulio vel in augusto. vnde dicit sic in littera. Cum pro quando graue sydus cancri illius signi: inestuat id est inardescit: radijs phebi id est solis: tuꝫ id ē i illo tempore: qui credidit id est cōmisit: larga semina. i. copiosa semia: sulsis id est cauernis terre negantibus supple spem messis: talis elusus i. frustratus fide id ē beneficio: cereris id est dee frugū: pergat. i. accedat: ad arbores quernas. i. quercuum ⁊ vescātur fructibus eorū. Tunc ponit ſm exemplum de floribus quos homo frustra querit tempore hyemali: cuꝫ tempus eorū sit in vere. vnd̄ dicit in littera. Tu lecturus. i. collecturꝰ violas: nunq̄ petas. i. accedas purpureum nemus. i. floridam siluam: cū i. quādo: cāpus stridens. i. sonās: campus inhorruit. i. horribiliter apparuit: seuis aquilonibus id ē crudelibus ventis hyemalibus. Tunc ponit tertium exemplum ⁊ est de vuis que mature sunt in autumno: ⁊ ideo frustra querantur tempore vernali. vnde dicit. si libeat frui vuis nō queras auida id est cupida: manu strigere vernos palmites. i. vernales vites: bachus deus vini potius cōtulit sua mūera. i. vuas: autūno. i. tpe autūni. ¶ Nota ꝙ sydus cancri dr̄ graue: qꝛ sole existēte in cancro hoīes grauantur nimio calore: quo tēpore non est seminādū: qꝛ ad hoc ꝙ semē conualescat requiritur humor: qui calor solis feruido tpe resoluitur ⁊ euaporat. ¶ Nota ſm fabulas cū pluto rapuerat proserpinam: mater eius Ceres querens ip̄am in terris ⁊ nō inueniens: denegauit hoībus beneficium frugum: ⁊ tunc hoīes pergebāt ab arbores querquuꝫ ⁊ comedebant glandes: ⁊ sic loquitur phia in littera. ¶ Nota de hoc ꝙ dicit stridens campus dicit Hugu. ꝙ strideo strides vel strido stridis est fortiter sonare vel dentes cōcutere vel frēdere. ¶ Signat tēpora proprijs. Hic oñdit phia tpa non permisceri: que deꝰ distinxit dicēs. Deus signat id ē ornat tpa aptās ea proprijs officijs: nec tempore deus patit̄ misceri vices i. alternationes temporꝝ: ita ꝙ tempus vni officio deputatū cōueniat alteri: quas vices temporꝝ ipse coercuit. i. constrinxit. ⁊ addit sicut quercus aliquo tpe nno debito frustratur in q̄rendo: sic illud qd̄ deserit certū ordinē precipiti. i. festina via: illud non habet letos exitus. i. prosperum euentum: sic a simimili si phia relicto debito tempore ministrasset. B. fortez medicinam: nō fuisset prosperata in medicādo ip̄m. ¶ Nota ꝙ per debitū ordinē res conseruātur in suo esse ⁊ in sui natura. ⁊ qd̄ deficit ab ordine etiā deficit ab esse. vñ Boe. quarto huiꝰ secūda prosa. Est enim quod retinet ordinem seruatq̄ naturā. qd̄ vero ad hoc deficit: esse quod in sui natura situm est dereliquit: propter quod debitus ordo in omnibus est obseruandus. vnde poeta. Est ordo summa lunes sapientis in arte. Ergo dicit philosophia qd̄ precipiti via.

Tum qui larga negantibus.
Sulsis semina credidit.
Elusus cereris fide.
Quernas pergat ad arbores.
Nunq̄ purpureum nemus.
Lecturus violas petas.
Cum seuis aquilonibus.
Stridens campus inhorruit.
Nec queras auida manu
Vernos stringere palmites.
Vuis si libeat frui.
Autumno potius sua.
Bachus munera contulit.
Signat tempora propriis.
Aptans officiis deus.

Prosa sexta

¶ Nota omne agens in agendo debet prestituere sibi bonum finem: quia ratione boni finis agens meretur: ⁊ ratione mali finis demeretur. vnde Poeta. Non datur extimplo bona post primordia merces. Congrua: sed rectus premia finis habet. Cum igitur inordinatio impediat bonitatem finis: ideo vitanda est.

Nec quas ipse coercuit.
Miseri patitur vices.
Sic quod precipiti via.
Certum deserit ordinem.
Letos non habet exitus.

Prosa sexta primi libri.

PRimuz igitur pateris: ne me pauculis rogationibus statuz tue mẽtis attigere atqz tẽtare: vt qui modus sit tue curationis intelligã Boe. Tu vero arbitratu inq̃ tuo que voles: vt respõsurum rogato. Philosophia. Tũ illa Hunccine ĩquit mũdũ temerarijs agi: fortuitisqz casib⁹ putas. An nullũ credis ei inesse regimẽ rõnis. Boe. Atqui inq̃ nullo existimauerim modo: vt fortuita temeritate tam certa moueantur. Verũ operi suo cõditorem presidere deũ scio: nec vnq̃

Prosa sexta primi libri.

PRimum igitur pateris. Hec est sexta ⁊ vltima prosa hui⁹ primi in qua phia inquirit causaz radigalem infirmitatis Boe. ex quibusdã interrogationibus. Et primo philosophia captat beniuolẽtiam Boe. Secũdo ponit suas interrogationes ibi. tum illa. Dicit primo anteq̃ adhibeaz tibi remedia: ne pro nũquid: pateris id est admittis me philosophiaz: primũ pauculis rationibus id est interrogatõnibus attingere per cognitionez: atqz tentare id est rimari: statum id est dispositionez tue mẽtis: vt intelligam id est cognoscã quis sit modus tue curationis. i. sanatõnis: vero pro sed ego Boe. inquam id est dixi: tu philosophia rogato. i. interrogato: tuo arbitratu id est secundum tuam voluntatem que voles: vt pro sicut: respõsurum id est volentez respondere. ¶ Nota q̃ philosophia more boni medici non solũ scrutatur causas doloris per signa extrinseca sicut medici per vrinam ⁊ pulsum: quia hec signa quãdoqz fallunt: sed etiam scrutatur causas doloris Boe. per responsionem ad questiones. ⁊ primo captat eius beniuolentiam reddendo ipsum attentum per hoc quod dicit pauculis rogationibus. ¶ Nota q̃ infirmi habent naturalem impotentiam nihil patiendi: ergo ex facili conturbantur non soluz per multas interrogatõnes: sed ex vna sola. Volens ergo philosophia mouere paucas questiones Boetio infirmo primo captat eius beniuolentiam. ¶ Cum illa. Hic phia facit interrogatões. Secũdo causas totius infirmitatis ex responsionibus Boetij recolligit. Tertio ostendit primum curabilem esse dando modum procedendi circa curationem eius. Secũda ibi. Quare plenissime vl̃ egritudinis tue rationez ⁊c. tertia ibi. Sed sospitatis actori. Primo philosophia querit de mũdi gubernatione. secundo de circunstantijs gubernationis. ibi. Sed dic mihi. Adhuc diuiditur: qz primo philosophia querit. Secũdo Boetius respondet. tertio phia eius responsionem approbat dicens. Ego o Boeti putas hunc mundum agi id est regi temerarijs: qz pro ⁊: fortuitis casibus id est euentibus: an id est nunquid tu credis nullũ regimẽ rationis. i. prouidẽtie diuine inesse ei mundo. Ego Boetius inquam id est dixi: atqui id est certe: non existimauerim id est putauerim vllo modo: vt tam certa entia moueantur id est regantur: fortuita temeritate. i. improuisa stulticia: sed scio deũ conditorẽ id est creatorẽ: presidere suo operi. i. sue crea-

tioni:nec dies fuerit vnq̃ id est in aliquo tempore:equi dies depellat id est renoueat me Boetium ab hac veritate sententie iam dicte. Tunc philosophia approbans eius responsionez dicit.philosopia inquit id est dixit.ita est.,nam tu cecinisti id est dixisti etiã illud:paulo ante id est in quinto metro huius primi:q̃ pro et.tu deplorasti id est planxisti:tantum id est solummodo:ipsos homines esse exortes id est carentes:vel non participes diuine cure id est diuine prouidentie. namq̃ pro quitu mouebare id ẽ dubitasti de ceteris supple creaturis quin regerentur ratione supple prouidentia dei: autem pro sed: pape est interiectio ammirantis.ego ammiror: vehementer:q̃ tu locatus id est posit' in tam salubri sententia egrotes id est langues:veruz pro sed:nos perscrutemur altius: id est profundius: ego nescio quid supple sit illud:quod ego coniecto.i.opinor abesse tibi:quid id ẽ aliquid. ¶ Nota q̃ infirmitas Boe. partim fuit ex ordinata affectione.in quantum enim Boetius doluit de temporalium rerum amissione et partim fuit ex fala existimatõe quãtũ ad duo.Existimabat enim malos homies esse felices et potentes.secũdo existimabat homines non regi a diuina prouidentia:ergo philosophia inquirit causam radicalem:propter quã Boetius incidit in istas incõmoditates: et quia dixit totius morbi fuit ignorãtia diuine gubernationis quãtuz ad homines: ideo primo querit de mundi gubernatione. ¶ No. q̃ Boeti' innuit duas rationes q̃ mundus regatur a deo. primã ibi.Tam certa que talis est.Ea que sunt certa et determinata non reguntur a casu et fortũa:cum regimen talium sit incertum:sed entia huius mũdi sunt certa: quia a certis causis producta.Secundam rationem innuit ibi.Verum operi suo:que talis est.Causatum regitur a sua cã: sed deus est causa mundi:cũ ab ipso dependeat celum et tota natura: ergo et cetera.¶ Nota philosophia rationabiliter miratur q̃ Boetius credens mundum regi,a deo putabat homines nõ regi ab ipso:quia posset philosophia sic arguere. Deus regit mundus secundum te.Boeti. sed homines sunt principalis pars mundi: sicut paus dixisti in metro. operis tanti pars q̃ non vilis:ergo homines reguntur a deo. ¶ Sed dic mihi quoniaz a deo mundum regi. Dic philosophia querit de circunstantijs gubernationis mundi. secundo quia res gubernate diriguntur in suum finem:ideo secundo querit de fine rerum.7 quia gubernatio dei secundum rei veritatem etiam est circa homines:ideo tertio querit de cognitione hominis.secunda ibi.Sed dic mihi.tertia ibi.Sed hoc quoq̃.primo dicit.Sed o Boeti dic mihi philosophie quoniam non ambigis id est non dubitas: mundum regi id est gubernari a deo:etiã nunquid aduertis id est cognoscis quibus gubernaculis mũdus regatur.Ego Boetius inquam id est diri:vix nosco sententiam id est intellectum:tue rogationis id;est tue in-

fuerit dies qui me ab hac sentẽtie veritate depellat. Philosophia. Ita est inquit Nam id etiam paulo ante cecinisti:hominesq̃z tantum diuine exortes cure esse deploraſti. Nam de ceteris quin ratione regerentur nihil mouebare. Pape autẽ vehemẽter ammiror:cur in tam salubri sententia locatus egrotes. Verum altius perscrutemur nescio quid abẽ cõiecto.

Sed dic mihi quoniam a deo mundum regi non ambigis: quibus etiã gubernaculis regatur aduertis. Boetius. Vix inquam rogationis tue sententia nosco: nedum ad inquisita respondere queã. Philosophia. Num inquit fefellit abesse aliquid per quod velut hiãte valli robore in aĩm tuũ pturbationũ morbus irrepserit.

terrogationis: ne dum id est adhuc: non queam id est possum: respondere ad inquisita id est ad interrogata: supple philosophia inquit id est dixit: non fefellit id est decipit: me supple philosophiam abesse id est deficere tibi aliquid per quod velut byante id est patente: robore id est firmitate: valli id est munitionis: morbus perturbationum irrepserit id est subintrauerit in tuum animum: quasi diceret. nunquid enim verum fuerit quod predixi tibi aliq̃d abesse per quē defectus dolor intrauit te sicut aptum hostium. ¶ Nota ꝙ deus non regit mundum aliquibus gubernaculis extrinsecis: q: sic non esset per se sufficientissimus: sed regit ipsum sua potentia que attribuitur patri: sua sapiēcia que attribuitur filio: sua pietate ⁊ clemēcia q̃ attribuitur spiritusancto: ⁊ de hoc patebit in secundo huius. ¶ Nota illō quod aliquis homo vir intelligit aliquo modo intelligit: licet cuz difficultate. ex hoc ergo ꝙ Boetius dicit se vir intelligere interrogationē philosophie: innuit se aliquo modo itelligere: tamen cū difficultate propter dolorem opprimētem rationem: ⁊ iō respondere non potuit. ¶ Nota quando robur valli alicuius munitionis biat propter aliquam rupturam in eo factam: tunc hostes ingrediuntur munitionem. sic a simili quando munitio ratōnis qua animus muniitur tanq̃ vallum biat propter defectum alicuius cognitionis: tunc necessario perturbat ōes affectuum subintrāt animum. ¶ Sed dic mihi memmisti ne. Hic philosophia querit de cognitione finis rerum dicens. Dic mihi ne id est an: memisti id est recorderis quis sit finis rerum supple omnium: ve pro vel: quo id est ad quem finem intentio totius nature tendat id est laboret ego Boetius inquam id est dixi: audieram supple olim: sed mero: id est perturbatio: ebetauit id est obscurauit. memoriam id est intellectuz. Atqui pro certo: scis vnde cuncta id est omnia entia: processerint id est principium suum habuerunt. ego Boetius inquam id est diri noui: ꝙ pro ⁊: respondi deum esse principium omnium rerum. ⁊ dicit philosophia: quid id est quomodo: potest fieri hoc vt cognito id est noto principio scilicet omnium rerum: ignores id est nescias quis sit finis rerum supple omnium. verum pro sed. hi mores perturbationum ⁊ ea valentia id est vigor vel potestas perturbationuz est: vt quidem id est certe: possint mouere homiez loco id est a stabilitate perfecte cognitionis: autem pro sed non possint euellere supple radicitus: ꝙ pro ⁊: extirpare id est eradicare sibi totum. ¶ Notandum philosophia consequenter ⁊ rationabiliter querit Boetium an cognoscat finem omnium reruz: quia finis est causa causarum. ⁊ est optimum: cuius gratia alia fiunt. propter quod ignorato fine nihil pfecte cognoscitur eorum que sunt ad finem. nam secundum exigentiam finis cetera moderantur. ¶ Nota qū principium ⁊ finis coincidunt in vnum sicut in circulo: idem est principium ⁊ finis: tūc videtur mirabile: ꝙ tunc principium cognoscatur ⁊ finis ignoretur. cum ergo deus sit principium ⁊ finis omniuz rerum: cognito ipso sub ratione principij: videtur etiam cognosci sub ratione finis. ꝙ autem deus sit principium omnium patet: quia ab ipso deriuatum est singulis esse ⁊ viuere: primo celi ⁊ mundi. d. ꝙ autem sit finis omnium patet: quia gratia eius omnia fiunt: ⁊ ad ipsum ordinantur. nam in rebus constantibus ex arte ⁊ natura semper vitius est propter melius. deus autem est optimuz eorū que in natura sunt: ex prohemio metaphisice. ¶ Nota licet perturbati aliqualem cognitionem rerum habeant: tamen impediuntur ne p:

Sed dic mihi: memministi ne quis sit reruz finis: quo ve totius nature tendat intentio. Boetius. Audieram inquam: sed memoriam meroz ebetauit. Atqui scis vnde cuncta processerint. Boeti. Noui inquā deumqz esse respondi. Philosophia Et quid fieri potest: vt principio cognito quis sit rerū finis ignores. Verū hi perturbationum mores ⁊ ea valentia est: vt mouere quidem loco hominē possint: euellere autē sibiqz totuz extirpare nō possunt.

fecte cognoscāt. licet ergo Boetius aliqualiter cognouerit deum esse principium rerum: tamē q: turbatus fuit: perfecte naturam huius principij ñ cognouit: ⁊ ideo ignorauit ipsum esse finem rerum. ¶ Nota q̄ passio est motus particule appetitiue sub fantasia boni ⁊ mali: ſm Eustratium secundo ethicorum. et hi sunt mores passionuz. q̄ possunt homines mouere a stabilitate perfecte cognitionis: sed totaliter ip̄m non possunt euellere ab omni cognitione.

passio

¶ Sed hoc quoq; respōdeas velim. Hic philosophia facit aliam interrogationē de cognitione humane nature dicens. Sed ego etiam velim: tu respondeas id est responsum des: hoc id est ad hoc ne pro nunquid: tu meministi id ē scis te esse hominem. Ego Boe. ni inquam. i. dixi: quid id est ꝓpt̄ quid: nō meminerim id est sciueri. ⁊ querit vlteri⁹ philosophia. Igitur ne id est nunquid: poteris proferre id est dicere: quid sit homo id est diffinitōem hominis. Respondet Boe. Nunquid philosophia tu interrogas me hoccine id est h̄ an id est vtrū sciam me esse rationale: atq; pro ⁊ mortale animal ego Boetius scio et confiteor id ē fateor: me esse hic supple animal rationale ⁊ mortale. Et illa sup. philosophia. d. ne pro nūquid nihil nouisti te esse aliud q̄ aīmal rationale mortale. d. Boetius nihil supple. phia inquit id est dicit. iaz ego scio aliam causam supple q̄ ignorantiam diuine prouidentie vel maximam causam tui morbi: ⁊ tu desisti id est cessasti: nosce id est nocere quid sis.

Sed hoc quoqz respondeas velim. hominem ne te esse meministi Boeti. Quid ni inquā meminerim. Philosophia. Quid igr̄ homo sit: poteris ne proferre. Boeti. Hoccine interrogas: an esse me sciam rationale animal atqz mortale. Scio: et id me esse confiteor. Philosophia. Et illa. Nihil ne te aliud esse nouisti. Boe. Nihi. Philosophia. Iam scio inquit morbi tui aliam vel maximam causam quid ipse sis nosse desisti. Quare plēissime vel egritudinis tue rationē: vel aditum reconciliande sospitatis inueni. Nam quoniam tui obliuione confunderis: et exulem te et exspoliatum propriis bonis esse doluisti: qm̄ v̄o q̄s sit rerū finis ignoras neq̄

¶ Nota licet homo sit mortalis ſm corpus: non tamen secundū animam intellectiuam: que est dignior pars hominis. Et q: Boetius dixit se esse nihil aliud q̄ animal rationale ⁊ mortale: ideo non quesiuit nisi bona mortalia: de quorum bonoꝝ amissione doluit non curans ꝑtem immortalem: scilicet aīam rationalem: cuius debuit appetere bona immortalia: ideo philosophia dicit q̄ Boetius se non nouerit. ¶ Nota q̄ causa maxima morbi hoīs est seipsum ignorare: quia dicit Boetius secundo huius prosa quinta: q̄ conditio humane nature est cū se cognoscat q̄ ceteras res excellat. Cum autem nosce se desierit eadem natura infra bestiaz redigatur. nam ceteris animantibus sese ignorare naturaliter est: hominibus vero vicio venit. et dicit Themistius super de anima. Quid turpius est anime cum sit aliorum cognoscitiua: q̄ suipsius est ignara? Animam seipsam ignorans quomodo de alijs fida putabitur cognoscitiua: quasi diceret nullo modo.

¶ Quare plenissime. Hic philosophia ex dictis Boetij recolligit omnes causas totius infirmitatis eius dicens. Quare pro igitur ego philosophia inueni plenissime ⁊ perfectissime: rationē. i. causam: tue egritudinis. i. infirmitatis: vel inueni aditum. i. accessum: recōsiliāde so

Prosa sexta

spitatis id est recuperande sanitatis tue: quod declarat. Nam pro quia: quoniam tu confunderis id est confusus es: oblitione id est ignorantia tui ipsius: tu doluisti te esse exulem: ⁊ pro ⁊: exspoliatum id est privatum: propriis bonis id est divitijs: quoniam pro quia: tu ignoras id est nescis quis scit finis rerum omniuz: tu arbitraris id est putas: nequaz id est malos: atq; pro ⁊: nephanios id est iniquos homines esse potentes: ⁊ pro ⁊ felices. Quoniaz pro quia tu oblitus es quibus gubernaculis id est regiminibus ipse mundus regatur: tu estimas id est opinaris: has vices id est vitas alternationes: fortunaruz id est reruz fortuitarum: fluitare id est vagari sine rectore: iste sunt magne cause: non modo id est nō solum ad morbum: verum pro sed: sunt ad interitum id est ad mortem vel ad perditionez anime. ¶ Nota homo se ipsum ignorans extra limites recte rationis positus est: ⁊ talis dicitur esse exul vt prius visum est. ¶ Nota homo seipsum ignorans tantum se estimando esse mortalem dolet de amissione reruz mortalium. ergo dicit philosophia: qz tu oblitione confunderis: exulem te ⁊ exspoliatum propriis bonis doluisti. ¶ Nota ex assecuratione vel perditione vltimi finis homo dicitur potēs vel impotēs: ex quarto huius. ḡa ergo Boetius ignorauit vltimum finem rerum: ideo putabat malos esse potentes. ¶ Nota Boetius ignorauit quibus gubernaculis mūdus regeretur: ideo ignorauit ⁊ deus sua bonitate omnia disponeret: ⁊ ergo putabat vices fortunaruz esse sine rectore. ¶ Sed sospitatis auctori grates. Dic philosophia ostendit Boetium esse curabilem dando modum procedendi circa curationem eius dicens. Tu des grates auctori sospitatis id est sanitatis: ⁊ nondum id est non adhuc: natura id est vigor naturalis: destituit id est deseruit te: totum id est totaliter: nos philosophia habemus maximum fomitem id est radicem: tue salutis id est sanitatis: scilicet verā sententiam id est intellectum de mundi gubernatione: ⁊ tu credis eam supple gubernationē nō esse subditam id est subiectam temeritati casuum supple fortuitorum: sed diuine rationi. igitur nihil pertimescas iam tibi. Boetius ex hac minima scintillula id est parua veritate: illuxerit vitalis calor: id est ardor: mere veritatis animam viuificans. Tunc dat modum procedendi circa curationem eius dicens. Sed quoniam pro quia: nondum id est non adhuc est tēpus firmioribus remedijs vti: ⁊ constat id est manifestum est eam esse naturam mentium: vt quotiens abiecerint veras opiniones: induantur id est inuoluantur falsis opinionibus: ex quibus falsis opinionibus: caligo id est obscuritas: perturbationum id est passionum: orta id est creata: confundit illum verum intuitum id est cognitionem mentis: ego supple philosophia tentabo attenuare id est remouere paulisper id est modicum hanc caliginem: leuibus id est facilibus: ⁊ pro ⁊ mediocribus fomentis id est medicinis: vt demotis id est remotis tenebris: fallacium affectionum id est falsarum opinionum vel passionum: possis cognoscere id est intelligere splendorem id est claritatem: vere lucis id est lucide veritatis.

homines atq; nephanios potētes felicesq; arbitraris. Quoniaz vero quibus gubernaculis mundus regatur oblitus es: has fortunarum vices estimas sine rectore fluitare: magne non ad morbum modo: verum ad interitum quoq; cause. Sed sospitatis auctori grates: ⁊ te nondum totum natura destituit. Habemus maximum tue fomitem salutis veram de mundi gubernatione sententiam: ⁊ eam non casuum temeritati: sed diuine rationi subditā credis. Nihil igitur pertimescas. Iam tibi ex hac minima certe scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniā firmioribus remedijs nondum tempus est: vti

¶ Nota sicut in morbo corporali vigente principali membro puta corde potest per medicinas introduci sanitas alijs membris: sed naturali calore destituente ipsum cor frustratur spe sanitatis: sic in morbo spirituali manēte in Boetio cognitione illius principij: ꝙ deꝰ gubernet mundum potest procurari salus quātum ad errorem in alijs. ergo dicit philosophia quasi congratulando Boetio. debes reddere grates auctori sospitatis. ¶ Nota quando intellectus abijcit veram opinionē statī afficit falsa opīone: qꝛ intellectꝰ nō abijcit veram opinionem nisi propter aliquaz persuasionē per contrarium. nihil aūt cōtrariatur vero nisi falsum: ideo intellectus non potest abijcere veruz nisi accipiendo falsum. ¶ Nota tenebre affectionum impediunt rectum iudiciuz: qꝛ tristicia stupefacit ⁊ corrūpit naturā: ex ethicis. sed amor et odium peruertunt iudicium secundū Ptolomeū in cētilogio. Ire ⁊ cōcupiscentie venereorum maxime transmutant corpus ⁊ quibusdam infamijs inficiunt: septimo ethicoꝝ. impedit ira animum ne poscit discernere veꝝ secundum Cathonem.

et eam mentium constat esse naturaz: vt quotiens abiecerint mentes veras: falsis opinionibꝰ induātur: ex quibus orta perturbationū caligo: verum illum confundit intuitum. Hanc paulisper lenibus mediocribusqz fomētis attenuare tentabo: vt dimotis fallaciū affectionū tenebris: splendorem vere lucis possis agnoscere.

Metrum septimum primi libri.

Nubibus atris Condita nullum.
Fundere possunt Sydera lumen
Si mare voluēs Turbidꝰ auster.
Misceat estum Vitrea dudum.
Parqz serenis Vnda diebus.
Mox resoluto Sordida sceno.
Visibus obstat. Quiqz vagatur.
Montibus altis Defluens amnis.
Sepe resistit Rupe soluti.
Obice saxi Tu quoqz si vis.

Metruz septimum primi libri.

Nubibꝰ atris condita nullum. Hic incipit septimuz ⁊ vltimū metrū huiꝰ primi qd vocatur metrum adonicū ab inuentore: dimetrū a numero pedū: dactilicuz a pede p̄dominā te. In quo metro phia probat ꝑ exempla qd. d. dicit enim phia ꝙ caligo perturbationum impedit intuitum veritatis. hoc primo ꝓbat phia tribus exemplis. secundo hortatur nos ad fugaz perturbationum. ibi. tu quoqz si vis. prima in tres secundum tria exempla que patebunt. Dicit prīo sydera condita. i. abscondita: atris nubibus id est obscuris nubibus nullum lumen possunt fundere ad illuminandum terram. tunc ponit secundum exemplum. Si turbidus auster id est obscurus ventus: voluens id est mouēs mare: misceat id est commisceat cum sceno qd est in fundo: estum maris id est feruorem: tunc vnda maris dudum id est prius: vitrea id est transparens ad moduz vitri: par id est similis: serenis id est claris diebus: mox id est statim supple illa aqua facta sordida per flatum venti resoluto sceno. i. eleuato luto: obstat id resistit: visibꝰ id est oculis nō potentibus penetrare vndas maris. tunc ponit tertium exempluz. Amnis id est fluuius qui de altis montibus vagatur id est discurrit: ille sepe resistit id est reflectitur: obice id est obiectione: soluti saxi id est rupti lapidis: rupe id est de monte. ¶ Nota similitudo quā pretendit philosophia est ista. Sicut sydera consueta nobis lucere et terrā illuminare cessant hoc facere propter interpositionem nubium obscurarum: sic intellectus ⁊ ratio que lucent

et illuminant hominem in cognitione veritatis impediuntur caligine perturbationum.
¶ Nota ꝙ similitudo secundi exempli in hoc consistit. sicut aqua maris manente clara ad modum vitri visus potest eam penetrare et videre que sunt sub aqua: sed si turbatur illa per ventum tunc obstat visui: sic animus hominis quietus non impedit iudicium rationis: sed si moueatur et turbetur affectione temporalium: statim obsistit rationi impediens eius iudiciū

Lumine claro Cernere verum.
Tramite recto Carpere callem.
Gaudia pelle: Pelle timorem:
Spemqꝫ fugato Nec dolor assit.
Nubilia mens est Vinctaqꝫ frenis.
Hec vbi regnant.

Explicit liber primus
Boetii de cōsolatōne.

¶ Nota ꝙ similitudo tertij exempli talis est. Sicut aqua currens de altis mōtibus libere recto tramite procedit et per obstaculum lapidis qui resoluitur de monte impeditur ne recte ꝓcedat: sic ratio libera non impedita recte iudicat. si autem ratio afficitur motibus affectuuꝫ: impeditur in iudicio ⁊ veritatis cognitione. ¶ Nota ꝙ rupes est moles lapidea siue mons lapideus: sed saxum est ꝑs resoluta a rupe id est a monte.
¶ Tu quoqꝫ si vis. Hic philosophia hortatur ad fugam perturbationum siue affectionuꝫ animi dicens. Si tu vis cernere id est videre vel iudicare: verum id est veritatem: claro lumine id est vera cognitione: et si vis etiam capere id est attingere: callem id est viam veritatis: recto tramite id est processu rationis: tunc tu pelle id repelle gaudia supple: que sunt de bonis presentibus: et pelle id est remoue a te timorem supple de futuro malo qꝫ pro et: tu fugato spem supple: que est de bona fortuna: nec etiam assit dolor supple qui est de presenti amissione bonorum supple: que mens est nubila id est obscura vel operta: qꝫ pro et vincta id est ligata: frenis id ē ligaminibus: vbi id est in qua mente hec supple predicta regnant: id est dominantur: scilicet gaudium de presentibus bonis: timor de futuro malo: spes de futuro bono: dolor de presenti malo. ¶ Nota sicut prius tactum est affectio est motus ꝑticule sensitiue sub fantasia boni vel mali animum afficiens: ⁊ rectum rationis iudicium impediēs. Et sunt quatruor affectiones tales principales ad quas omnes alie reducūtur scilicet: gaudium: spes: timor: ⁊ dolor: quarum sufficientia sic accipitur. Omnis passio vel est respectu boni vel mali. Si respectu boni hoc dupliciter: vel respectu boni presentis: sic est gaudiū quod est de presenti bono. Si est respectu boni absentis: sic est spes que est de futuro bono. Si autez passio est respectu mali hoc dupliciter: vel respectu mali presentis: sic est dolor qui est de presenti malo: si est respectu mali absentis est timor qui est de futuro malo. ¶ Nota ꝙ iste passiones non sunt pellende: vt non sint in animo hominis: quia vix inuenitur homo sine ipsis: sed sic sunt pellende vt non dominentur in homine. Unde sedare homini passiones: vt non dominentur est hominis virtuosi: quia virtus consistit in moderatiōe passionum.
¶ Si autem regnant ⁊ dominentur in homine: tunc impediunt iudicium rationis. propter quod dicit Eustratiꝰ super libro ethicorū. oportet reluctari contra passiones sensitiuas: que si preualuerint impediunt vires anime. ¶ Nota iste passiones et affectiones si ordiantur ad terrena: tunc non sunt nociue. attamen possunt esse meritorie ⁊ virtuose si fuerit ad debitos fines ordinate. Unde Richardus in libro duodecimo patriarcharum dicit. Ordinatum ⁊ verum gradum tunc habemus quando de veris et eternis bonis gaudemus. Etiam timor est virtuosus si fuerit ad deum ordinatus: quia scriptum est. Initium sapientie timor domini. Etiam idem Richardus dicit. Prima virtutum proles sine qua certus haberi non potest est

timor dei. Item spes vt dicit idem Richardus efficitur ordinata: si de indulgentia venie generatur. Unde dicit. vere ⁊ absq; dubio q̄to quis frequentius q̄toq; vehementius de suo interno reatu dolore afficitur: tanto certior tantoq; securior per spez de indulgentia venie efficitur. Similiter dolor ē virtuosus qñ fit ad deplangendū culpā. Unde Richardus. Quāto q̄s vehementius metuit penaz quā meruit: tanto acerbius plangit culpam quam fecit.

¶ Prosa prima libri secundi.

Post hec paulisp obticuit. Hic est secundus liber Boetij de consolatōne philosophie qui cōtinuatur ad librum precedentez in hūc moduz. Postq̄ philosophia in primo libro inuestigauit causas radicales infirmitatis Boetij: in hoc secundo procedit ad eius curatōez. Primo adhibendo sibi remedia leuia. Secundo remedia validiora in libris cōsequentibus. hunc eiz moduz medicandi philosophia p̄misit Boetio. ⁊ diuidit iste liber i xvi. ptes: q: octo sunt p̄se ⁊ octo metra hui⁹ scdi. ptes in processu patebūt. q̄d aūt in qualibet parte agatur similiter videbitur. Prima prosa diuiditur. Primo ostendit Boe. quid philosophia egerit post predicta ⁊ resumit vnā causam doloris Boe. secundo philosophia ponit quēdam effectum fortune. Tertio excusat se de quodam. Quarto tangit oportunitatez medendi Boe. Quito procedit ad leuia medicamenta eius. Secunda ibi. Intelligo. Tertia ibi. Sed vt arbitror. Quarta ibi. Sed tēpus est. Quita ibi. Quid est igitur o Boe. Primo dicit. Post hec que dicta sunt philosophia obticuit id est tacuit: paulisper id est modicum: atq; pro ⁊ vbi id est postq̄: collegit id est intellexit: meam attentionem id est diligentiam: modesta taciturnitate id est temperato silentio: exorsa est id est incepit loq̄ sic .i. taliter: si pro q: ego cognoui causas .i. rōnes radicales: q; p ⁊ habitū .i. dispositōez tue egritudis .i. infirmitatis: tu boe tabescis .i. tristaris affectu: q; p ⁊ desiderio prioris fortune q̄ fuit tibi prospera ea fortuna: mutata i. variata apud te: p̄uertit .i. mutauit: statū .i. dispositōez: tui aī .i. tue mētis sicuti tu tibi fingis ¶ Nota q̄ phia post predicta obticuit vt boe. magis aīo deliberato verba phie colligere posset ⁊ sibi respōderet: q: scdm Senecā in prouerbijs: deliberare vtilia mora tutissima est. Deliberandū est diu q̄cquid faciēdū est. semel discute q̄d audias: p̄ba quid credas: ⁊ iō phia obticuit tanq̄ lassata ex q̄stionibus prius motis. vnde Sene. libro de v̄tutibus cardialibus. nō sp̄ in actu sis: sz interdū aīo tuo requiē dato: vt req̄es illa sit plena sapia ⁊ v̄tute. ¶ Nota de b̄ q̄ dicit modesta taciturnitate duplex ē taciturnitas. q̄dā moderata: alia sup̄flua. Moderata taciturnitas ē qñ tacet cū tacendū ē: de q̄ loq̄tur Sene. in p̄uerbijs dicēs. Tene sp̄ vocis ⁊ silētij tēperamentū: tñ in hoc libētius te incūbe vt libēti⁹ audias q̄ loq̄ris. qui eim nescit tacere nescit loqui. Sup̄flua taciturnitas est qñ tacetur cū loquēdū ē: de q̄. d. poeta. Naz nimiū tacuisse nocet. ¶ Nota q̄ boe. in statu miserie nō erat magnanimus: q: habuit aīm p̄uersuz fortūa. Magnanim⁹. n. ē q̄ cōtra difformes īsult⁹ fortūe vnanimi mētis cōstātia militat scdm albertū sup̄ prio li. ethi. Et sene. pria epl'a ad Lucillū dicit. Primū argumētū cōposite mētis existimo posse cōsistere ⁊ secū morari. ¶ Nota q̄ phia dicit fortunā esse mutatā circa Boe. sicut ip̄e fingit: hoc dicēte p̄ tāto: q: scdm rei veritatē fortuna nō erat circa ip̄m mutata sicut phia infra p̄babit. ¶ Intelligo multiformes. Hic phia pōit effectū fortune di. Ego

Prosa prima libri secundi.

Post hec paulisper obticuit: atq; vbi attentionem meaz modesta taciturnitate collegit: sic exorsa est. Philosophia. Si penitus egritudinis tue causas habitumq; cognoui: fortune prioris affectu desiderioq; tabescis: ea tantum animi tui statum sicuti tibi fingis mutata peruertit.

intelligo.i.cognosco multiformes fucos id est deceptiones: illius prodigij id est fortune: ⁊ eousq; id est tandiu scz ipsa fortuna exercet blandissimam familiaritatem cum his quos nititur id est laborat: eludere id est decipere: dum id est donec: confundat id est eneruat intollerabili dolore eos quos fortũa insperata id est sine spe: reliquerit id est dimiserit: cuius scz fortune si tu Boe. reminiscare id est recorderis naturam mores: ac ꝓ etiam: meritum id est dignitatẽ: nec etiã cognosces te Boe. in ea fortuna habuisse aliquid pulchrum nec amisisse: ⁊ per consequens d̃ amissione eius nihil est dolendũ.

Intelligo multiformes illius prodigii fucos et eousq; cũ his quos eludere nitit̃ blandissimam familiaritatem exercet: dũ intollerabili dolore confundat eos quos insperata reliquerit. Cuius si naturaz mores ac meritũ reminiscare: nec habuisse te in ea pulchrum aliquid nec amisisse cognosces. Sed vt arbitror: haud multũ tibi hec in memoriam reuocare laborauerim. Solebas enim presentem quoq; blandientem virilibus incessere verbis: eamq; de nostro auditu prolatis insectabare sententiis. Verũ omnis subita mutatio rerum non sine quodam quasi conflictu contingit animorum. Sic factum ẽ vt tu q̃ paulisp̃ a tua tranquilitate discesseris. Sz tẽpus est nunc haurire te aliq̃d

¶ Nota ꝙ prodigium est miraculum preter solitum cursum nature proueniens. ⁊ dicitur prodigiũ quasi porro producens homines in admirationem. vel secundum Huguitionem prodigiũ est monstrum ad vastandum paratum a prodigo gis. quod ẽ vasto as. fortuna autem potest dici prodigiuz primo qꝛ ducit homines in admirationem eo ꝙ bonis mala ⁊ malis bona tribuit. vel dicitur prodigium secundo modo: quia vastat animum hominis. prospera enim fortuna vastat animum hominis per nimiam sollicitudinez: aduersa per nimiam desolationẽ ¶ Nota fucus in vna significatõne dicitur color superpositus naturali colori ⁊ põitur pro deceptõne: qꝛ talis color decipit visum cũ facit mulierez difformem apparere pulchram. ¶ Nota ꝙ fortuna sua familiaritate decipit hominez et confundit: qꝛ dicit Seneca in libro de consolatione filij helye. Neminez aduersa fortuna cõminuit nisi quẽ fecunda decepit. ⁊ dicit in prouerbijs. fortũa quẽ nimium fouet hũc stultum facit. fortuna nulli semel obesse cõtenta est. fortũa vitrea est dum splendet frãgitur. Et Sene. iij. epl'a di. Neminẽ eo fortuna ꝓuexit vt nõ tantũ illi minaretur quãtũ promiserat. noli huius tranquilitati confidere. memento ꝙ mare euertitur ⁊ eodem die vbi luserũt nauigia absorbentur. ¶ Sed vt arbitror haud. Dic phĩa excusat se de quodã di. Sed vt ego phĩa: arbitror. i. opinor: haud multũ. i. non multum laborauerim reuocare id est reducere tibi hec supple predicta de moribus fortune in memoriam. enim pro quia tu solebas id est consuetus fuisti: presentem id est astantem fortunam: quoq; pro et blandientem id est applaudentem: incessere id est arguere: virilibus id est asperis verbis: q̃ pro ⁊: insectabare id est persequebaris eam fortunam: de nostro auditu id est de nostra informatione prolatis id est pronunciatis sententijs: verũ pro sed omnis subita id est festina mutatio: non cõtingit. i. aduenit: sine quodã conflictu. i. turbatione aĩoꝝ: sic. i. taliter factũ est. s. de te vt tu discesseris paulisper. i. modicum a tua tranquilitate. i. a tue mentis quiete. ¶ Nota ꝙ sapiẽtis ⁊ magnanimi est cõtra fortunã cõstanter militare ⁊ nõ pusillo animo succumbere. vñ Seneca libro de clementia di. O magnos viros qui maligne fortune succumbere nesciunt et aduersas res sue virtutis experimenta faciunt. Nam secundum aristotelem primo ethicorum.

Sapiens scit bene ferre fortunam: quia hēt se sine vituperio sicut tetragonum. corpus enim tetragonum quocūq; proijcitur firmiter stat sicut animus sapientis constans permanet quacunq; fortuna eminente. ¶ Nota ꝙ quies animi fit per sedationem passionum que causatur ex ordinatione rationis cum deliberatione: sed subite mutationes preueniunt deliberationez rationis: ideo mutant ⁊ turbant animum: propter quod dicit philosophia. omnis subita mutatio rerum non cōtingit sine cōflictu animorum. ¶ Sed tempus est te haurire aliquid. Hic philosophia tangit oportunitatem medēdi ipsum boetiūz dicens. Sed tēpus est id est instat te boe. haurire id est recipere: ac pro etiam degustare aliquid molle id ē facile: atq; pro ⁊ iocunduz id est delectabile: quod lene vl delectabile trāsmissuz ad interiora scilicet tui animi fecerit viam validioribus haustibus id est fortioribus remedijs. igitur pro ergo suadela id est persuasio: rhetorice dulcedinis id est rhetorici ornatus: assit id est sit p̄sens: que rhetorica procedit tantum id est solummodo: tunc recto calle id est recta via: nō deserit id est relinquit: nostra instituta id est documenta. Cunq; hac scz rhetorica: musica. i. ars metrica: vernula id est famula: nostri laris. i. nostre domus scz assit: ⁊ succinat id est decantet: nunc id est aliquando leuiores modos id est faciliores versus: ⁊ nunc id est aliquando grauiores id est difficiliores. ¶ Nota ꝙ philosophia inuitat duas scientias ad curationem boetij: scz rhetoricam ⁊ musicam. Rhetoricaz inuitat ratione prose in qua vtitur rationibus persuasiuis rhetoricis coloribus adornatis. Musicam inuitat propter metrum. nam sicut in musica vtimur arsi et thesi. i. concordi eleuatione ⁊ depressione vocis: sic similiter in metro vtimur eleuatione quādo producte syllabe eleuātur: ⁊ vtimur depressione quando breues syllabe deprimuntur quadam concordia proportionali. ¶ Nota dicit Tullius in prohemio rhetorice sue ꝙ eloquentia sine sapientia plerumq; obesse potest: nunq̄ autem prodesse. cum igitur rhetorica sit scientia eloquendi ornate. ipsa non prodest sine sapiētia: ideo dicit phia ꝙ rhetorica tunc procedit recto calle quando non deserit nostra instituta que sunt instituta ⁊ documenta sapientie

ac degustare molle atq; iocundum quod ad interiora transmissum validioribus haustibus quidem viam fecerit. Assit igitur rhetorice suadela dulcedinis que tunc tantuz calle recto procedit nostra instituta non deserit. Cumq; hac musica laris nostri vernula nunc leuiores nunc grauiores modos succinat. Quid ē igitur o homo quod te in mesticiaz luctumq; deiecit Nouum credo aliquid inusitatumq; vidisti. Tu si fortunam putas erga te esse mutatam: erras. Hi semper eius mores sunt: ista natura. Seruauit circa te

¶ Quid est igitur o homo. Hic philosophia adhibet boe. leuia medicamenta. Ubi nota ꝙ leuia medicamenta siue remedia dicuntur rationes sumpte secundum communem vsum hoīm persuadentes non esse dolendum de aduersitate fortune. Remedia autem validiora sunt rationes que sunt contra cōmunez opinionē hominū ostendētes quid sit summū bonū ⁊ in quo consistat: ⁊ quomodo ad ipsum perueniatur: ⁊ ꝙ mali sunt impotentes ⁊ boni potentes ⁊ similia. Primo ergo ostēdit phia nō esse dolendū de fortuna: qr seruat propriā naturā circa ipsuz: ⁊ hoc ostēdit quīq; rōnibus ꝑsuasiuis. secūdaz ponit ibi. si ꝓbas. tertiā ibi. an vero. quartā ibi. qđ si nec. quitaz ibi. postremo equo ⁊c. Pria rō talis ē. Nullꝰ ī mesticiā ⁊ luctū dēiicit nisi ꝓpter aliq̄d nouū vel inusitatū contingēs circa ipm: sz mutatio fortune nō est aliq̄d nouū vel inusitatū: ergo eꝰ mutatio nullū dz dēiicere in dolorē. di. ergo ī littera. Igit̄ o hō. i. tu boe. q̄d ē illđ qđ deiecit. i. ꝓstrauit te ī mesticiā: q; ꝓ ⁊ luctū: ego phia credo ꝙ tu boe. vidisti aliq̄d nouū q; pro ⁊ inusitatum id est inconsuetum supple contingere circa te. tu Boeti. putas id est existimas ipsam fortunam esse mutatam id est peruersam a sua natura erga id est circa te. er-

ras id est false estimas: quia hi semper sunt eius mores. ista est natura eius q̄ nunc sit aduersa: nunc prospera: ipsa fortuna seruauit circa te potius propriam constantiaꝫ in ipsa sui mutabilitate: quia mutatio fortune est sua constantia. talis enim erat scilicet mutabilis: cum tibi blandiebatur id est adulabatur. cum tibi alluderet illecebris id est delectatōibus false felicitatis id est prosperitatis: tu deprehēdisti id ē cognouisti: ambiguos vultus id est dubias facies: ceci numinis id est cece dee fortūe: que scꝫ fortuna adhuc velat id ē occultat sese id est seip̄aꝫ aliis supple hominibus: tamen applaudendo eis prosperitate: ipsa tibi tota innotuit id est manifesta est: prorsus id ē omnino: scꝫ ꝓsperitate ⁊ aduersitate. ¶ Nota q̄ illecebra bre. est delectatio carnalis illicita hominem alliciens: licet inueniatur pro quacūq̄ alia delectatōne. ¶ Nota sicut bestia vel auicula vel piscis delectationis spe decipitur: sic homo delectatione prosperitatis fortune fallaciter irretitur. vnde Seneca octaua epistola. clamo vitate q̄ cūq̄ casus tribuit: ad omne fortuituꝫ bonum suspiciosi pauidiq̄ subsistite. nam fera et piscis spe aliqua oblectante decipitur.

propriam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum tibi blandiebatur: cum tibi false illecebris felicitatis alluderet: deprehendisti ceci numinis ambiguos vultus. Que sese adhuc velat: aliis tota tibi prorsus īnotuit. Si probas vtere moribus nequearis. Si perfidiam perhorrescis: sp̄ne atqꝫ a biice perniciosa alludentem. Nam que: nunc meroris tibi causa tanti est: hec eadem tranquilitatis esse debuisset. Reliquit enim te quaꝫ non relicturam nemo vnq̄ poterit esse se

¶ Nota delectatōes fortune sunt false. nam secundum be. Aug prospera huius mundi asperitatem habent veram: iocunditatem falsam: certum dolorē: incertam voluptatem. ¶ Nota philosophia appellat fortunaꝫ cecuꝫ numen. Huguitio dicit: q̄ numen est virtus dei vel ip̄e deus vel dei potestas vel maiestas. hic autem accipitur pro dea: quia antiqui fortunam colebant. ¶ Nota q̄ fortunam dicit esse cecaꝫ. dicit Tullius in libro de amicitia. Fortuna vt medicus ignarus multos excecauerat: non q̄ ipsa ceca sit sed eos cecos plerūq̄ efficit quos cōplexa est. ¶ Nota q̄ fortuna antiquitus depingebatur duplici fronte: calua et capillata. per caluam designando aduersitatem. per capillatam prosperitatem. ergo dicit philosopia dep̄hendisti ambiguos vultus fortune. ¶ Si probas vtere moribus. Hic ponit scd̄am rōeꝫ que talis est: de illius amissione nō est dolendū qd̄ ē perniciosuꝫ: ⁊ quo habito hō nunq̄ est secur⁹. fortuna est huiusmodi vt tangit in littera: ergo ⁊c. dicit ergo. Si probas id ē approbas fortunā vtere moribus eius: ne queraris. i. cōqueraris: si perhorrescis. i. ꝑtimescis perfidam: sperne atq̄ abijce fortunā: alludētēꝫ. i. ludendo inferētē tibi ꝑniciosa. i. dānosa. nā fortuna q̄ nūc est tibi cā tanti meroris ꝑ sui absentiam hec eadē debuit tibi esse cā tranquilitatis. i. securitatis ꝑ sui p̄sentiaꝫ: s̄ nō fuit. n. ꝓ ⁊: fortuna reliquit te quā nō relicturā nemo vnq̄ poterit eē securus. ¶ Nota circa hoc qd̄. d. ꝑniciosa alludentē. dicit Sene. ludit fortuna cuꝫ suis morib⁹ ⁊ que dedit aufert: et que abstulit reddit: nec vnq̄ tutius est illā experiri q̄ cū locū iniurie nō hꝫ. ¶ Nota q̄ securitas maxīe hoīem delectat ꝓpter qd̄ est appetēda. Vñ Seneca. vi. epl̄a. Nec me res vlla delectabit: lꝫ sit eximia ⁊ salutaris q̄ q̄ mihi reor securus sum. ¶ Nota q̄ ꝓsperitas fortune nō reddit hoīem securū: q: di. Sene. Munera fortune aīca putabis insidie sunt: quisq̄s vr̄m tutam vitā agere volet q̄plurimū pōt fortune bn̄ficia deuitet: in quib⁹ mis̄rimi fallunt̄: hr̄e putam⁹ honores in p̄cipitia cursus iste deducit. ¶ Nota Sene. in de remediis fortuitoꝝ. Exonerauit te fortūa si ītelligis ⁊ tutiore loco posuit dānū putas remediū est clamas q̄ opib⁹ exspoliatus es tuo vicio ista tibi iactura taꝫ grauis ē nō taꝫ moleste ferres

si tã q̃ pditur' bãisses. ¶ An vero tu p̃ciosaz estimas. Dic pbia põit tertiã rõem q̃ talis est. Illud non est putandum pretiosuz ⁊ carꝫ quod non est mansuꝫ ⁊ suo recessu est afflicturum: sed fortuna est huiusmodi: ergo non est reputanda preciosa ⁊ cara: ⁊ per consequens non est dolendum de eius amissione nec gaudendum de eius possessione. vnde dicit in littera. Vero pro sed an tu estimas felicitatem abituram id est recessuram supple esse preciosam: ⁊ fortuna presens est cara tibi: nec est fida manendi: ⁊ cum discesserit est allatura id est adductura merorẽ: q̃ si diceret non debet estimari preciosa. ¶ Nota q̃ appellat fortunam felicitatem: quia secundum Aristo. fortuna vel est felicitas vel est prima felicitati. vnde in libro de bona fortuna dicit Aristo. q̃ non contingit esse felicẽ sine rebus exteriorib̃us quarum fortuna est domina: ⁊ hoc intelligendum est de felicitate politica ⁊ non speculatiua que consistit in actu sapientie. ¶ Nota fortuna discedens inducit merorem: quia dicit Seneca in libro de trãquilitate animi. Exteriores reliquit quos fortuna nunq̃ prosperit q̃ quos deseruit. Et Boe. postea dicet q̃ infelicissimũ genus infortunij est felicem fuisse. ¶ Quod si nec ex arbitrio retineri. Dic ponit quartã rationem que talis est. Illud quod est indicium future miserie: nec est carum nec preciosum nec per consequens de ipso dolendum: fortuna est huiusmodi sicut tangit in littera: vnde dicit q̃ fortuna si nec potest retineri. i. haberi ex arbitrio id est secundũ voluntatem: ⁊ ipsa fugiens id est recedens facit calamitosos id est miseros: quid aliud est fortuna fugax q̃ quoddam indicium id est signum future calamitatis id est miserie: enim pro quia neq̃ sufficit intueri id est inspicere illud quod stum est id est positum ante oculos id est quod est presens. verum pro sed prudentia id est homo prudens metitur id est mensurat: exitus id est fines rerum: q̃ pro ⁊ eadem mutabilitas id est instabilitas in alterutro id est aduersitate ⁊ prosperitate: nec facit minas id est insidias fortune esse formidãdas id est timendas: nec facit blãdicias esse exoptandas id est desiderandas. ¶ Nota q̃ calamitas est miseria cum aliquis nihil habet nec in re nec in spe: ⁊ est dicta a calamo qui est vacuus ⁊ inanis. ¶ Nota q̃ non sufficit solum intueri presentia: sed etiam futura: quia licet quandoq̃ prima salua fiant iudicia: vltima tamen alterius saporis inquinamenta permanebũt. hec in fine de disciplina scholarium. ⁊ Tullius. ij. rethorice dicit. Errant qui in prosperis omnes impetus fortune putãt effugisse: sapienter cogitant in temporibus prosperis: causas aduersas reformidant. ⁊ Seneca in de quatuor virtutibus cardinalibus dicit. Si prudens est animus tuus tribus temporibus dispensetur. presentia ordina: futura prouide: ⁊ preterita recordare. Naz qui nihil de preterito cogitat perdit vitam. Qui nihil de futuro premeditatur per omnia incautus incedit. pone ante animum tuum mala futura ⁊ bona: vt ista possis sustinere ⁊ illa moderari et Gaufredus in poetria. Exemplo sirenes habe docearis in illis. Sub melioi statu semper peiora cauere. Nulla fides rerum sequitur post mella venenum. Et claudit nox terra diem nebulecq̃ serenum. ¶ Postremo equo animo. Dic ponit quintam rationem que talis est. Quicumq̃ alterius iugo se submittit oportet q̃ mores eius patienter sustineat: sed homo af-

curus. An vero tu preciosam estimas abituram felicitatem: et cara tibi est fortuna presens. Nec manendi fida et cum discesserit allatura merorem. Quod si nec arbitrio retineri potest et calamitosos fugiẽs facit: quid est aliud fortuna fugax q̃ future quoddam calamitatis indicium. Nec qz enim quod ante oculos situm est sufficit intueri. Rerum exitus prudentia metitur. eademqz in alterutro mutabilitas nec formidandas fortune minas nec exoptandas facit esse blandicias:

Postremo equo animo tolleres oporꝫ

Calamitas

prius et futura ⁊ sp̃ni

fectione temporalium submittit se iugo fortune: ergo oportet ꝙ mores fortune patienter tolleret. vnde sicut iniuste agit qui vult imponere legem dñe sue: ita volens imponere legem fortune agit iniuste. hanc rationem pretendit in littera. Secundo declarat dictũ suum per quedam similia. ibi. Si ventis. Primo dicit. postremo id est vltimo dicam ꝙ oportet: vt tu tolleres. i. patiaris: equo animo. i. constanti animo: quicquid geritur id est sit intra archam fortune. i. intra mundum: cũ semel submiseris. i. subiugaueris colla scilicet tua iugo fortune appetendo temporalia tanq̃ premia tuorũ meritorum: ꝙ pro sed si velis scribere id est scribendo imponere legem manẽdi et abeundi ei quã tibi dñam sponte elegisti: nonne fueris iniuriosus: ⁊ impaciẽtia id ẽ ꝑ tuaꝫ impacientiã: exacerbabis id est argues: sortem id est fortunam quam nõ possis permutare. ¶ Nota ꝙ philosophia munduꝫ appellat archam fortune: quia sicut in archa triturando torquentur manipuli: sic fortuna in mũdo torquet homines: nunc prosperitate nunc aduersitate rotando. ¶ Nota circa hoc qđ dicit. nonne iniuriosus fueris ꝙ iusticia ẽ libertas anini tribuens vnicuiq̃ quod suum est scđm suam dignitatem: deo amorem et obedientiam: maiori reuerentiam: pari concordiam: ⁊ minori disciplinam. si ergo famulus vellet imponere legẽ dñe sue cui tenetur exhibere reuerentiam operaretur contra iusticiaꝫ. ¶ Nota quicũq̃ afficitur bonis exterioribus ⁊ mutatur secundum mutationem eorum dicitur esse subiectus fortune: ⁊ colla sua iugo eius submittere: quia fortuna est domina bonorum exteriorum. talis autem fuit Boetius: ergo iniuriabatur fortune volens imponere legem manendi et recedendi. ¶ Si ventis vela committeres. Hic probat dictum suum per quedam similia: scilicet ꝙ fortuna nõ sit in potestate hoĩs dicens. Si committeres vela nauis ventos tu promouereris id est ducereris: non quo voluntas tua peteret id est desideraret: sed quo flatus venti te pelleret. Si crederes id est committeres semina aruis id est agris: tu pensares id est iudicares annos ferarces id est fertiles: q̃ pro et steriles inter se: ita ꝙ non haberes illos annos in potestate tua. a simili tu dedisti te regendum fortune: oportet ꝙ obtemperes. i. obedias moribꝰ domine tue: vero pro sed: tu conaris id est laboras: retinere impetum id est cursum voluentis rote id est mobilis fortune ⁊ frustra laboras. O stolidissime omnium mortalium nescis ꝙ si sors id est fortuna: incipit manere. i. stabilis esse: ꝙ tunc desistit id est desinit esse sors. Sicut enim non simul stant ꝙ aliquis sit homo et non sit rationalis: sic non stant simul ꝙ sit fortuna et non sit mutabilis. ¶ Nota ꝙ sicut committens velum vento amplius nõ est in potestate sua duci quo vult: sed secundum impetum venti ducitur: et sicut committens semina agro non est in potestate eius ꝙ proueniãt anni fertiles vel steriles: sic a simili qui committit se fortune nõ est in ptãte sua vt hẽat fortunã ꝓsperã vel aduersaꝫ. ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit voluẽtis rote ꝙ antiquitus fortũa depingebat cũ rota hac rõe. nã in rota sunt quattuor diuersitates. vna pars est summa. alia infima. tertia qua de summo descenditur ad ymum. quarta qua de ymo ascenditur ad summum. Similiter in hominibus inueniuntur quattuor varietates. quidam enim sunt in summa prosperitate: et tales sunt eleuati in rota fortune.

tet quicquid intra fortune archam geritur cum semel iugo eius colla submiseris Quod si manendi abeundiq̃ scribere legem velis: ei quam tu tibi dominam spõte elegisti: nonne tu iniuriosus fueris et impacientia tuam sortem exacerbabis quam permutare non possis. Si ventis vela committeres: non quo voluntas peteret: sed quo flatus pelleret promouereris. Si aruis semina crederes feraces inter se ãnos sterilesq̃ pensares. Fortune te regendum dedisti domine

Alij sunt in summa aduersitate: ⁊ tales iacent deiecti sub rota. Tertij declinant de prosperitate in aduersitatem: ⁊ tales descendunt de summitate rote. Quarti procedunt de aduersitate in prosperitatem: ⁊ tales ascendunt rotā fortune. Unde eleuatus in rota fortune dicit. glorior elatus. descendens dicit. descendo mortificatus. deiectus dicit. Infimus axe rotor. ascendens dicit. Letus ad alta vehor. ¶ Nota ꝙ natura non assuescit in contrarium. nam si lapis millesies proijciatur sursum nō assuescit ascendere sursum cum natura eius sit descendere. Sicut ergo esset stolidissimus qui laboraret alicui auferre sui naturam: sic stolidus ē qui laborat fortune auferre mutabilitatem q̄ est eius natura: ergo dicit philosophia. at oīum stolidissime.

moribus oportet obtemperes. Tu vero voluentis rote impetum retinere conaris At omnium mortalium stolidissime si manere incipit sors esse desistit.

Metrum primum libri secundi.

Hec cū superba verterit vices dextra
Estuantis more fertur euripi.
Dudū tremēdos seua ꝓterit r̄ges
Humilemq; victi subleuat fallax vultū.
Non illa miseros audit haud curat fletꝰ
Ultroq; gemitus dura quos fecit ridet
Sicq; illa ludit: sic suas probat vires

¶ Metrum primū secundi libri.

Hec cum superba verterit vices dextra. Hic incipit primum metrū huius secundi qđ dicitur yponauticum ab inuētore: quia labor nautarū cantu huiusmodi metri subleuatur: ⁊ dicitur metrū iambicū a pede predominante. est autē iābus pes contrarius trocheo constans ex prima breui ⁊ vltima lōga. ⁊ dicitur metrum trimetrum: licet enim hoc metrum habeat sex pedes: tamen computando duos pedes pro metro erit metrum trimetrum. In quo metro philosophia describit mores fortune dicens. Cum hec scilicet fortuna verterit vices id est alternationes prosperitatis ⁊ aduersitatis superba dextra: ⁊ cū fertur more euripi id est maris: estuantis id est inundantis: tūc fortuna seua id est crudelis: ꝓterit id est conculcat reges dudum tremendos id est metuendos: ⁊ ipsa fallax subleuat de aduersitate hominem: vultum victi id est depressi: nec ipsa audit fletus nec curat miseros id est pauperes: ⁊ ipsa existens dura quia non flectitur ad voluntatem hominum: ridet id est deridet: vltro id est spontanee gemitus supple miserorum quos fecit. sic illa ludit sic probat id est experitur suas vires: ⁊ ipsa monstrat suis magnum ostentum id est miraculum: si quis visatur vna hora stratus id est aduersitate depressus: ⁊ felix id est prosperitate eleuatus. q. d. fortuna videtur exhibere suis id est hominibus qui bonis eius inhiant magnum miraculum: quando aliquis subito videtur mutari de aduersitate in prosperitatem ⁊ econuerso. ¶ Nota ꝙ fortuna dicitur superba eo ꝙ nullum veretur nec aduertit probitatem nec maliciam alicuius: ⁊ si vocatur more superborum obaudit. ¶ Nota ꝙ euripus secundum aliquos est ventus turbinis. ⁊ dicitur euripus quasi eurus rapidus: ⁊ est eurus nomen venti. Secundum alios autem ⁊ forsan melius euripus est brachium vel sinus maris cuius decursus est incertus. ⁊ propter incertitudinem sui cursus frequenter periclitantur ibi naues. ⁊ dicitur ab eu quod est bonum ⁊ ripa quasi bona ripa per contrarium. sicut ergo cursus euripi estuantis est incertus: sic ⁊ mutabilitas fortune. ¶ Nota de operatione fortune qualiter hos eleuat ⁊ hos deprimit: loquitur Alanus in anticlaudiano dicens. Precipitem mouet illa rotam motusq; laborum. Nulla quies claudit nec sistunt ocia motu. Hos premit hos eleuat: hos deijcit erigit illos. Cogit ⁊ in varios homines descendere casus ⁊ samariensis alias pauꝑ henricꝰ.

Quicquid agas: quicquid dicas quicquid patiaris. Non facis vt retrahas que mea dextra trahit. Sic ego primatum venerãdaq; sceptra tenebo. Et pro velle meo mel tibi felq; dabo.

¶ Prosa secunda secundi libri.

Vellem autem pauca tecum. Hic incipit prosa secunda huius secundi in qua philosophia probat Boetio non esse conquerendum de fortuna: quia nihil sibi abstulit: ⁊ introducit fortunam alloquentez boetiũ. ⁊ diuiditur: qz primo ꝑsuadet Boetio introductionẽ fortune. Secundo introducit eazibi: quid tu o homo. Primo philosophia. d. O Boe. ego philosophia vellem tecum pauca agitare. i. discutere: verbis ipsius fortune. tu vero animaduerte: an ius id est iusticia postulat hoc. ¶ Nota ꝙ similitudo orationis quãdoq; generat fastidiũ: ideo quãdoq; ipam oportet mutare. vnde Tullius. iiij. li. rhetorice dicit. sermonem in dicendo cõmutari oportet vt facile sacietas varietate vitetur: ideo philosophia hic variat orationez per introductionez noue persone vtẽdo ꝓsopopeya que figura a Tullio vocatur conformatio. persuadet igitur philosophia Boe. introductionem fortune dicens. Vellẽ aũt ⁊c. ¶ Quid tu o homo. Hic philosophia introducit fortunam alloquentem Boetium que ostendit querimoniã eius esse iniustã: quia nihil sibi abstulit. Primo ergo fortuna ostendit ꝙ nihil Boetio iniuste abstulit. secundo quandam responsionem Boetij excludit. ibi. An tu mores. primo ergo facit quod dictum est: ⁊ tunc secũdo respondet tacite questioni. primo dicit fortũa ad Boe. O tu hõ quid agis. i. vexas vl facis me ream quotidianis. i. assiduis querelis. q. d facere non deberes. quam tibi fecimus iniuriam. q. d. nullã. que tua bona tibi detraximus. q. d. nulla. contende mecum in iudicio de possessione opum ⁊ dignitatum coraz quocũq; iudice: ⁊ si non monstraueris aliquid esse proprium horum bonorum cuiusquam mortalium: ego sponte concedam tibi ea que repetis fuisse tua. ꝙ autez non sint tua nec alicuius hominis propria probo tibi: quia cum natura produxit te de vtero matris: ego suscepi te nuduz ⁊ inopem id est carentem omnibus rebus ⁊ foui te meis opibus: ⁊ ego prona id est prompta educaui id est nutriui te: indulgentius id est clementius: fauore id est gratia mea quod te nũc

Magnũqz suis monstrat ostentum:
Siquis visatur vna stratus ac felix hora.

Prosa secunda secundi libri.

Vellem autem pauca tecum fortune ipsius verbis agitare. Tu igitur an ius postulet animaduerte. Quid tu o homo reaz me quotidianis agis querelis. Quaz tibi fecimus iniuriam. Que tibi tua detraximus bona. Quouis iudice de opum dignitatumqz mecuz possessione contende. Et si cuiusq̃ mortalium propriũ: quid horum esse mõstraueris: ego ea tua fuisse q̃ repetis sponte concedam. Cum te matris vtero natura produxit nudum rebus omnibus inopemqz suscepi: te meis opibus foui: et q̃d te nunc ĩpacientez nostri facit: fauore prona indulgentius educaui. Et omniũ que mei sunt iuris affluentia et splendore circundedi. Nunc mihi retrahere manum libet: habes gratias velut vsus aliẽis. Nõ hẽs ius querele q̃q̃ tua ꝑdideris ꝓrsus.

facit impatientem nostri id est contra nos: quia si Boetius a principio non fuisset nutritus prosperitate fortune non fuisset impatiens de amissione eius et subdit. Ego circundedit me affluentia et splendore omnium bonorum que sunt mei iuris id est potestatis: nunc autem libet id est placet mihi retrahere manum: tu habes gratiam id est mihi referre grates tanq̃ ꝑ suis alienis non habes ius querele q̃q̃ tua ꝓdideris. ¶ Quid igitur ingemiscis querulãdo nulla tibi a nobis illata est violẽtia opes honores ⁊ cetera taliũ sunt mei iuris id est potestatis et famule mee scilicet honores ⁊ potestates cognoscunt me dominam. mecum veniunt mecum discedunt. audacter affirmez si tua forẽt que cõquereris amissa nullomodo ea perdidisses. ¶ Nota q̃ tota ratio fortune in hoc consistit. Nulli manet rationalis querimonia de eo qui nihil aliorum auferit: sed propria pro suo libito disponit: sed fortuna nihil abstulit qd̃ erat Boetij sed propria disposuit pro suo libito: ergo ⁊ cetera. ¶ Nota de hoc q̃ dicit que tibi tua. Seneca dicit in de remedijs. Non est tuiz quod fortuna fecit esse tuum. Alienuz est omne quicquid optando euenit ⁊ nihil ipsius propriuz putari licet qd̃ eripi potest. ¶ Nota q̃ homo producitur nudus et vtero matris. per hoc ꝛ̃muitur magna eius miseria. si enim homo nudus nascitur et nullo indiget et minus esz miser: sz quia nudus nascitur nihil possidẽs et pluribus indigens: ideo magis miser est. vnde pauper henricus. Dimit' in mundo tecum tua quanta tulisti. Nudus eras primo et postea nudus eris. ¶ Nota q̃ bona exteriora non sunt propria hominis: quia dicit Seneca. Nihil proprium dicas quod mutari potest fortuna reposcit quod dedit. donum quod dari potuit auferri potuit:. et quod fortuna non dedit non eripit. ¶ An ego sola meuz ius exercere. Hic respondet tacite questioni. dicez aliquis fortune. licet bona exteriora sint tua: tamen postq̃ ea homini contulisti nõ deberes amplius auferre. huic questioni respondet fortuna dicens: q̃ hõmo esset contra ius et contra naturaz suaz quam nullus debet sibi auferre: immo debet vti sicut cetere res vtuntur sua natura. Unde dicit. Nunquid sola prohibeor exercere ius meum: cum omnia alia exercent naturam suaz. quod declarat: quia licet id est licitum est celo proferre lucidos dies et eosdem condere id est abscõdere tenebrosis noctibus: et licet anno redimere. i. ornare: vultum id est superficiez terre: nunc id est aliquando floribus sicut in vere: nunc frugibus sicut in estate: nunc confundere eam nimbis id est pluuijs ⁊ frigoribus sicut in autumno ⁊ hyeme: ius id est natura est mari: nunc id est aliquando scilicet tempore sereno: blandiri id est blandum esse: equore strato id est pacifico: sed tempore tempestatis inhorrescere id est horridum apparere: procellis ac fluctibus id est inundationibus:. nunquid inexplera id est insatiabilis cupiditas hominum alligabit nos ad constantiam alienã nostris moribus quasi diceret. non enim hec ẽ nostra vis id est naturalis potestas: hunc ludum continuum id est omni tempore continue ludimus: rotam versamus volubili orbe id est veloci circulatione: et nos gaudemus mutare infima id est aduersa: summis id est prosperis: et summa infimis id est prospera aduersis. Tu Boe. ascende rotam nostram si placet: sed ea lege id est conditione vti: ne putes tibi fieri iniuriã si

Quid ergo ingemiscis: nulla tibi a nobis illata est violentia. Opes honores ceteraqz talium mei sunt iuris. dominaz famule cognoscunt. mecum veniunt mecum discedunt. Audacter affirmez si tua forent que amissa conqueris nullomodo perdidisses. An ego sola meum ius exercere prohibeor. Licet celo proferre lucidos dies: eosdemqz tenebrosis noctibus condere: licet anno terre vultum nunc floribus frugibusqz redimere. Nunc nimbis frigoribusqz confundere.

Ius est mari nunc strato equore blan

Ego ex matris vtero nudus prodeuntes

bona exteriora non sunt propria

Prosa secunda

contingit te descendere cum ratio mei iudicii id est iudi iocosi hoc poscet. ¶ Nota ꝙ quelibet res in sua naturali operatione delectatur. frustra ergo laborat qui naturam rei auferre conatur: cum natura non assuescat in contrarium. vnde pauper henricus. Nonne sua licet quisque vtatur arte. Quod sibi sors dederit vtitur omnis homo. Miles equis: piscator aquis: et clericus hymnis. Nauta freris: pugiles marte: poete metris. Rusticus arua parat: nūcerat mercator: auarus. Virgo legit flores: stultus amator: amat. Seminat in spinis nature iura retractans.

Nota Ex quibus

¶ Nota ꝙ dicit cupiditatem hominum esse inexpletam: quia dicit Aristoteles secundo politicorum: Infinita est concupiscentia hominum ad cuius repletionem multi viuunt. Et Seneca. xvi. epistola. Naturalia ōsideria finita sūt. ex falsa autem opinione nascentia vbi desinant non habent. ⁊. lxij. epistola. Omnia aliquis contemnere potest. omnia autem habere non potest. ¶ An tu mores ignorabas meos? Dic fortuna excludit quandam responsionem Boetij. Posset enim dicere Boetius. O fortuna ego cōquestus sum de tua mutabilitate: qꝛ ignorauī mores tuos. Dando responsionem excludit fortuna per plura. ¶ Nota Boetium ex quibus poterat perpendere mores ⁊ stabilitatem suam. ⁊ dicit. Nunq̄d tu ignorabas mores meos: quasi diceret. nonne sciebas quomodo cresus rex lidorum qui prius erat formidabilis cyro regi persarum: sed postea captus fuit a cyro ⁊ traditus ignibus ad cremandum: sed imbre misso celitus fuit defensus ⁊ euasit. Nunquid etiam preterit te quomodo paulus consul romanus fudit pias lachrymas sup calamitatibus id est miseriis persi regis quem captiuauerat. quid enim aliud deflet clamor tragediarum id est poematum reprehendentium vicia hominum: nisi me fortunam vertentem felicia regna: indiscreto ictu id est incerto euentu. nōne existens adolescēs tulus didicisti tacere: in limine id est in domo iouis duo dolia vini vnum quidem bonum: aliud autem malum de quibus oportuit vnumquē q̄ intrantē gustare. quid cōquereris si vberius de bonorum parte sumpsisti. quid conquereris si a te non tota discessi. quid conquereris si hec ipsa mei mutabilitas est tibi iusta causa sperādi meliora id est prosperā: tamen ne pro non contabescas id est deficias animo: ⁊ tu locatus infra commune regnū omnibus. s. in mundo desideras viuere proprio iure: quia hoc esse non potest vt estimaris a cōmuni lege hominum. ¶ Nota ꝙ cum cresus rex sydorum esset pugnaturus contra regē persarum: ipse consuluit appolinem de successu pugne. qui respōdit sibi hmōi versiculo. Cresus perdet alim transgressus plurima regna. Alim ē fluuī ādā: quē ꝓ sicutum

dirī: nunc procellis ac fluctibus inhorre scere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit: hec nostra vis est: hunc continuum ludum ludimus. Rotam volubili orbe versamus: infima summis: summa infimis mutare gaudemus. Ascēde si placet: sed ea lege ne vti cum iudicii mei ratio posset descendere iniuriam putes.

An tu mores ignorabas meos. Nescie bas Cresum regem lidorum Cyro paulo ante formidabilem: mox deinde miserandum rogi flammis traditum misso celitus imbre defensum. Nunc te preterit paulum persi regis a se capti calamitatibus pias impendisse lachrymas. Quid tragediarum clamor aliud deflet nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna vertēte.

Cresus sic intellexit q̃ Cresus transgressus alim perdet id est destruet plurima regna ipsius Cyri. sed appol. sic intellexit. Cresus transgressus alim perdet. i. amitter plurima regna sua. ⁊ hoc contigit. nam ipse cum transgressus esset alim victus est a cyro ⁊ in ignem positus. ꝛ tanta inundatio pluuie facta fuit q̃ extinctus fuit ignis ⁊ euasit. de quo cum multum gloriaretur dixit filia sua nomine Fauia. O pater expecta vltimam diem: ante q̃ nõ ē gloriandus: Quadam vero nocte vidit Cresus in somno q̃ esset super altam arborez vbi Juppiter eũ rigabat et phebus eũ siccabat: qõ somnium cum retulisset filie sue. respõdit filia. Tu eris captus a Cyro et in cruce suspensus: vbi iuppiter id ē pluuia te rigabit ⁊ phebus i. sol te siccabit: qõ ad vltimuz cõtigit. et quo potest perpendi mutabilitas fortũe. ¶ Nota q̃ paulus consul romanus missus fuit contra regem persaꝝ qui erat superbissimus hominum. cum aũt ipsuz deuicisset considerans prosperitatem preteritam ⁊ aduersitatem presentem eius motus pietate fleuit super ipsum et dimisit eum. et quo similiter perpẽditur mutabilitas fortune. ¶ Nota q̃ tragedia est carmen reprehẽsiuũ vitiorum. incipiens a prosperitate desinens in aduersitate. et dicitur a tragos grece quod est hircus latine et odos cantus: q: cantus huiusmodi carminis hirco remũerabatur: inde dicuntur tragedi poete qui antiqua gesta ⁊ facinora sceleratorum regũ luctuoso carmine populo spectante. i. respiciente concinebant: sicut dicit Isidorus li. ethymologiaꝝ. ¶ Nota homerus volens ostendere mutabilitatem fortune describit in domo iouis iacere duo dolia vini: vnum bonum aliud malum: ⁊ omnes intrantes domuz de vtroq̃ oportebat gustare: sed quosdam plus de bono quosdam vero plus de malo. ⁊ hec descriptio publice depingebatur Athenis in templo iouis vbi Boetius studuit adolescens existens sicut ipse testatur in de scholarium disciplina. Per domum autem iouis homerus significabat mundum. per duo dolia prosperitatem et aduersitatem: ⁊ omnes qui viuunt in mundo de vtroq̃ gustant: quidam plus de prosperitate: quidam plus de aduersitate. ¶ Nota dicit fortunam vertentia felicia regna. dicit Gaufredus in poetria. Doc vnum prescire potes q̃ nulla potestas. Esse moxosa potest: quia res fortuna secundas Imperat esse breues: si vis exempla priores. Respice fortunas enarrant illa priorum. Florida prosperitas minos subuertit athenas. yllum arides magne carthaginis arces Scipio: sed multi fiunt romani alia fati. Tpa versa breui breuis est distantia leti. Dis ⁊ mesti nox est vicina diei. Dec aliena docent et te tua facta docebunt.

⊛ δύο ἐκ τῶν τῶν, τὸν μὲν ἐσθλὰ κακοῖς, τὸν δὲ ἐσθλὰ κακοῖς

Monne adolescentulus duo dolia: vnum quidem malum aliud autem bonuz in iouis limine iacere didicisti. Quid si vberius de donorum parte sumpsisti. Quid si a te nõ tota discessi Quid si hecipsa mei mutablitas iusta tibi causa est sperandi meliora. Tamen ne animo contabescas et intra commune omnibus regnuz locatus proprio iure viuere desideras.

Metrum secundum libri secundi.

Si quantas rapidis flatibus incitus Pontus versat arenas.

¶ Metrum secundũ secundi libri.

Si quantas rapidis flatibus incitus. Istud est secundum metrum huius secundi quod dicitur asclepiadum ab inuentore. coriambicum a pede predominante. quid si pes coriambus prius habitum est ⁊ constat illud metrum et primo spondeo et duobus coriambis ⁊ pirrichio vel iambo: quale metrum est illius hymni. Sanctorum

Metrum secundu3

meritis inclyta gaudia. Secundum metrum dicitur ferregratium ab inuentore: constans ex primo spondeo. secundo dactilo. tertio spondeo vel trocheo. In hoc ergo metro fortuna conqueritur de inexplera cupiditate hominum dicens. Si copia id est fortuna quam gentiles deam copie appellabant pleno cornu fundat hominibus tantas opes quantas arenas versat id est voluit: pontus id est mare: incitus id est commotus: rapidis flatibus id est impetuosis ventis: ⁊ si fundas tantas opes quot sydera fulgent in celo edita id est orta stelliferis noctib' ⁊ ipsa copia non retrahit manu3 auferendo opes: haud pro nō: iō humanu3 genus cessat vere id est flendo proponere miseras querelas. ⁊ q̃uis deus, prodigus id est diues: multi auri id est ad modu3 prodigi multu3 auru3 diffundēs: ipse deus libens excipiat vota hominum: ⁊ ornet auidos id est cupidos claris honoribus: tamen ta3 parta id est acquisita ⁊ possessa nil videtur eis: s3 seua rapacitas vorās: quesita id est acquisita: pādit id est manifestat: alios hiatus id est receptacula cupiditatis. Et tūc querit fortuna que iam frena retentēt id est detinebunt certo fine: cupidinem id est auariciaz hominum: precipitem id est precipitantem hominem: cum sitis id est desiderium habēdi fluens largis muneribus ardescit in homine: et ideo ille qui intrepidus terrore aduersitatis ⁊ gemēs credit sese egētem: ille nunq̃ diues agit id est vitaz ducit.

Aut quot stelliferis edita noctibus
Celo sydera fulgent.
Tantas fundat opes: nec retrahit mnaū
Pleno copia cornu.
Humanum miseras haud ideo genus:
Cessat flere querelas
Quāuis vota libens excipiat deus
Multi prodigus auri
Et claris auidos ornet honoribus.
Nil iam parta videntur
Sed quesita vorans seua rapacitas:
Alios pandit hiatus.
Que iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi.

¶ Nota circa hoc q̃ dicit pleno copia cornu: q̃ cū Hercules quodam tempore lucraretur cum achileo ⁊ achileus mutaret se in thaurum: hercules apprehendens ipsum per cornu effregit illud: ⁊ repletum pomis ⁊ floribus odoriferis sacrificauit illud fortune: quod cornu dicitur fortuna quibusdaz propinasse plenum: quibusdaz vacuum: quibusdam semiplenum secundum diuersum statū prosperitatis ⁊ aduersitatis hominum. ¶ Nota q̃ fortuna inuehitur contra auariciam hominum: quod Tullius in libro tusculanarum questionum. d. auaricia studium pecunie habet quaz nemo sapiens concupiuit. ea enim qualismalis veniens imbuta corpus animumq̃ virilem offendit. ipsa enim insatiabilis manēs neq̃ copia neq̃ inopia minuitur. ⁊ i eodē hoc dicit. Quid ē q̃ multi cupiditate pecunie feruntur: quoruz ita perturbantur animi: vt non multū absint ab insania. ⁊ dicit Seneca epistola. lxxv. Auaricia nunq̃ habz maius malū nisi q̃ ingrata est. ⁊. lxxū. epistola. Auaros comparat canibus dicens. Vidisti aliquem canem missum a domino panis frustra aut carnis aperto ore captantem quicquid arripit protinus integrum deuorat ⁊ semper ad spez futuri inhiat. Idem etiam euenit nobis quicquid nobis fortuna expectantibus porrigit illō sine omni voluntate dimittimus ⁊ statim ad rapinam alterius erigimur. ¶ Nota qui credit se egentem non est diues sed pauper: quia dicit Seneca prima epistola. non qui paruz habz: sed qui plus cupit pauz est. Quid enim refert quantuz illi in archa: quātum in horreis iaceat

si alieno hiatu imminet. ¶ Nota q̄ diuitie non tollunt auariciam sed augmētant. vnde Seneca decimasexta epistola dicit. Congregatur in te quicquid locupletes possederūt. vltra priuatum pecunie modum fortuna te prouehat: auro tegat: purpura vestiat: terram marmoriq̄ occultat: accedant statue ⁊ picture: et quicquid vlla ars elaborauit maiora cupere ab his desistes. vnde Juuenalis. Interea pleno dum turget saculis ere. Crescit amor nummi q̄tū pecunia crescit.

Mūq̄ diues agit qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

¶ Prosa tertia secundi libri.

Is igitur si pro se tecuz fortuna. Hic incipit tertia prosa huius secundi in qua philosophia probat Boe. non debere conqueri de fortuna: quia multa bona sibi contulit. et primo inquirit philosophia quid sentiat de dictis fortune. secundo bona fortune sibi collata enumerat. ibi. Verūtamen. primo ostendit philosophia: q̄ Boetius nihil habeat loqui contra fortunā. Secundo Boetius respondet. Tertio philosophia eius responsionē approbat sicut patebit dicēs primo. si fortuna loqueretur tecum his verbis pro se: profecto ꝓ cere tu nō haberes quid cōtra hiscetres. i. non haberes vnde aperires os ad respōdendum fortune. at si quid est quo tuam querelam iure tuearis: oportet id est necesse est vt proferas. dabimus tibi locum dicendi. Tū ego Boe. inq̄ id est dixi vel respondi. Speciosa quidem sunt ista que fortuna dixit ⁊ sunt oblita id est delinita: melle id est delectatione rhetorice dulcedinis. s. quantum ad prosam. ac pro et musice dulcedinis: scilicet quantum ad metrum: et tantum tum id est tunc: oblectant id est delectant animum meum cum audiuntur: sed sensus id est perceptio maloruz est altior id est profundior: miseris q̄ isti possint attingere: quasi dicat quāuis verba fortune superficialiter me delectent: tamen ad profunditatē mei doloris non attingunt. Itaq̄ id ē ergo cum hec verba fortune desierint id est cessauerint insonare auribus meis: meror insitus id est immissus pregrauat animum meum. Tunc philosophia approbat responsionem Boetij dicens. Ita est. hec enim verba fortune nondum sunt remedia tui morbi: sed sunt quedam fomenta id est linimenta: aduersum curationem id est contra sanationem contumacis doloris. nam remedia que penetrant id est immittunt sese in ꝓfundum perturbationum expellendo causam radicalem tui morbi: ista amouebo id est apponam cum fuerit tempestiuū. ¶ Nota q̄ Boetius nihil habuit loqui contra verba fortune: q̄ verum dicit: et contra veritatem non est loquenduz. Nam vero omnia consonant: ⁊ veritas sibiipsi attestatur secundum Aristotelem.

¶ Nota hisco est verbum inchoatiuum et profertur per sincopam: quia regulariter deberet dici hiasco. vnde hiscere est hiatum inchoare cum aliquis aperit os.

Prosa tertia libri secundi.

His igitur si pro se tecum verbis fortuna loqueretur: quid ꝓfecto contra hisceres non haberes. At si quid est quo querelam tuam iure tuearis proferas oportet: dabimus tibi dicendi locum. Boe. Tum ego speciosa quidē ista sunt inquam. Oblitaq̄z rhetorice ac musice melle dulcedinis: tū tantum cum audiuntur oblectant. Sed miseris malorū altior est sensus. Itaq̄z cū hec auribꝰ īsonare desierīt īsitꝰ aīm meror p̄grauat.

¶ Nota q̄ oblitus altera producta est participium huius verbi obliuiscor. Sed oblitus altera correpta descendit a verbo obliuio. ⁊ oblitus idem est q̄ maculatus. vnde versus. Immemor oblitus notat oblitus est maculatus. ¶ Nota circa hoc q̄ dicit insitus meror animuz aggrauat. q̄ quis non doleret de infortunio nulli contingit nisi animo multuz eleuato super fortunam: quia dicit Seneca. lxv. epistola. plus equo animo te dolere nolo: sed vt non doleas vix exigere audeo. nulli autez ista firmitas animi cōtingit nisi multum supra fortunam eleuato. et subdit. illud agamus vt iocunda nobis fiat amissorum recordatio. nemo libēter ad id redit quod nō sine tormento cogitaturus est.

Philosophia. Et illa. ita est inquit. Hec enim nondum morbi tui remedia: sed adhuc cōtumacis aduersus curationem doloris fomenta quedam sunt. Nam que in profundum sese penetrant cum tempestiuum fuerit amouebo. Veruntamen ne te miserum existimari velis: an numeruz modumqz tue felicitatis oblitus es. Taceo q̄ desolatum parente summorum te virorum cura suscepit: delectusqz in affinitatem principum ciuitatis quod preciosissimuz propinquitatis genus est. prius carus q̄ proximus esse cepisti. Quis nō te felicissimum cum tāto splendore socerorū

¶ Nota q̄ per rhetoricam ⁊ musicam dulcedinez fortune boe. adhuc non fuit restitutus virtuti et sapiētie: quod attestatur eius meror aggrauans animuz. Nam virtus ⁊ sapientia dolorem ⁊ merorem opprimit. vnde Seneca. lxv. epistola. Quemadmodum minuta lumina claritas solis obscurat: sic dolores mesticias: iniurias: sapientia ⁊ virtus sua magnitudine elidit atqz opprimit. ¶ Veruntamen ne te existimari miseruz velis. Hic philosophia enumerat bona fortune Boe. collata ratione quorum nō debuit se estimare miserū. ⁊ primo enumerat bona preterita que ipsum felicez fecerunt. postea enumerat in quarta prosa bona que ipsum in presenti felicem ostendunt. primo igitur philosophia describit felicitatem suam preteritam. secundo excludit quandam obiectionem. ibi. Quod si idcirco. Primo enumerat quedam bona communia. secundo magis specialia. secunda ibi. Preterea libet. Primo dicit. O bo. ne id est non velis te existimare miserum: nunq̄d oblitus es numeruz: q̄ p ⁊ modū felicitatis tue: taceo id est pertranseo q̄ te desolatū id est priuatum: parente id est patre ⁊ matre cura: summorum virorum id est consulum romanorum te suscepit: ⁊ tu delectus id est de aliis electus in affinitate principum ciuitatis cepisti prius esse carus q̄ proximus quod est preciosissimum genus propinquitatis. quis non predicabit te felicissimum cum tanto splendore tuorum socerorum: cum tanto pudore coniugis. i. vxoris: ⁊ cuz oportunitate. i. oportuna felicitate masculine prolis. q. d. nullus est qui non iudicauerit te felicem in his. ¶ Nota q̄ triplex est genus propinquitatis. Primum qd̄ cōtrahitur ex genealogia: ⁊ in tali propinquitate aliquis simul efficitur proximus ⁊ carus. nam frater fratri est carus ⁊ propinquus. Alia est propinquitas que contrahitur ex matrimonio: ⁊ vocatur affinitas: ⁊ in tali propinquitate aliq̄s prius efficitur propinquus q̄ carus. Tertia propinquitas contrahitur ex hominis moribus ⁊ virtutibus: ⁊ hoc est preciosissimum genus propinquitatis: ⁊ in tali aliquis prius efficitur carus q̄ propinquus. ⁊ sic Boeti. prius factus fuit romanis principibus carus ratione virtutis q̄ propinquus matrimonium contrahendo cum eis. ¶ Nota q̄ philosophia dicit boetium fuisse felicem splendore socerorum in plurali: cuz tñ nō hāerit nisi vnū soceꝝ: nā socer d̄r: cui⁹ filiā aliq̄s ducit: ⁊ nō legit q̄ Bo. habuit duas vxores.

Propinquitas 3.

ad hoc potest dici ꝙ hic accipitur socer large nõ tantum pro patre vxoris: sed etiam pro fratre qui large etiam potest dici socer: ergo dicit pluraliter socerorꝫ. ¶ Nota ꝙ ex tribus philosophia dicit Boetium felicem fuisse: ex honestate socerũ: pudore cõiugis: et opportunitate masculine prolis id est suorum filiorum. ¶ Pretereo libet enim preterire communia. Dic philosophia enumerat quedam bona specialia ex quibus Boetius non debet se estimare miserum et dicit: ego pretereo id ẽ pertrãsire volo: qꝫ mihi libet preterire cõmunia supple bõa: ⁊ delectat me venire ad specialem cumulꝫ tue felicitatis: scilꝫ assumptas dignitates in adolescentia negatas senibus. ⁊ subdit. siquis fructꝰ mortalium rerum habet vllum pondꝰ beatitudinis id est si propter aliquod temporale bonũ homo debet dici felix: poterit ne memoria illius lucis id ẽ tue felicitatis quãtam dicam deleri quantalibet mole id est quocũq; pondere ingruẽtium malorum: quasi diceret non potest deleri. ⁊ que ẽ illa felicitas cum tu vidisti liberos tuos id est filios tuos: pariter consules id est i consules electos: prouehi id est duci de domo tua: sub frequẽtia id est diligentia patrum scilicet seniorum: et sub alacritate id est sub gaudio plebis: et tu cuꝫ eisdem filijs tuis insidentibus: curules id est sedes iudiciarias: oratoꝫ id est predicatoꝫ regie laudis meruisti gloriam ingenij et facundie: cum tu medius in circo id est in circulatione duorum cõsulum scilicet filiorum tuorum satiasti expectatõe circumfuse multitudinis: triumphali largitione id est victoriali triumphatione vt ego opinor: tu dedisti verba id est deceptionem fortune: cum te illa demulcet dum te fouet vt suas delicias: tu obtulisti munus quod nunq̃ cõmodauerat vlli id est alicui: priuato id est extraneo. vis ne cum fortuna ponere calculum. i. computationem: nunc ipsa fortuna primum perstrinxit te oculo inuidenti id est inuido. si consideres nũerum et modum letorum: ve pro vel tristiꝫ id est prosperitatis et aduersitatis: adhuc non possis te negare felicem. ¶ Nota philosophia per hoc ꝙ dicit pretereo et prius dicit taceo vtitur quodaꝫ colore rhetorico qui dicitur occupatio. et diffinitur sic a Tullio. Occupatio est cum dicimus nos preterire: aut nescire: aut nolle dicere illud quod tamen maxime dicimus. ¶ Nota ꝙ mos erat romanorum ante. xxx. annos nulli conferre aliquam dignitatem nisi propter singularem dignitatem vel probitatem: vel propter publice rei euidentem vtilitatem. Boe. autem in adolescentia ante. xxx. annos electus fuit in consulem: ⁊ hoc philosophia vocat felicitatem communem non ꝙ communiter omnibus hoc concederetur: sed qꝫ non solum Bo. sed alijs paucis accidit. Refert enim Tullius in libro de amicitia: ꝙ Scipio añ. xxx. annos bis factꝰ ẽ cõsul. similiter Germanicus iuuenis consul factus ẽ añ. xxx. ãnos sed singularem felicitatem Boe. tangit dicens. Tum duos pariter consules. ¶ Nota ꝙ secũdum Isidorum in libro ethymologiarum curules erant sedes in quibus magistratus sedebant

cuꝫ coniugis pudore: cuꝫ masculine quoqꝫ plis opportunitate predicabit. Pretereo libet eniꝫ preterire coia: assumptas in adolescentia negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tue cumulum venire delectat. Siquis rerũ mortalium fructus vlluꝫ beatitudinis põdus hꝫ poterit ne illius memoria lucis quantalibet ingruentiũ malorum mole deleri. Cũ duos pariter cõsules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrũ sub plebis alacritate vidisti cum eisdẽ in curia curules incidentibus: tu regie laudis oratoꝫ ingenii gloriam facundie meruisti: cum in circo duorum medius consuluꝫ circumfuse multitudinis expectatiõe triumpha

tes iura reddebant. et dicuntur curules a curru: quia tali sede vtebant in curru iudices quo vehebantur: vt expeditius populo iudicia redderent. ¶ Nota ꝙ cõsuetudo erat apud romanos id electione consulum habere sermonem ad populum de laudibus regum ⁊ electorum in magistratũ: ⁊ si bene predicauit inde gloriam consequebatur. huiusmodi sermonem fecit Boetius in electione suorum filiorũ in consules: et exinde sua gloria fuit geminata. ⁊ quia cõsimilis sermo consueuit fieri in triumphis in laudem eorum qui obtinuerant victoriam: ideo huiusmodi sermonem vocat triumphalem largitionem. ¶ Nota qui bonum aliquod promittit ⁊ non adimplet ille dat verba et nõ rem ⁊ sic decipit. ergo dicit philosophia dedisti fortune verba id est deceptiones ꝓmittendo ei aliquid boni ꝙ ipsa te ita fouet. ¶ Nota ꝙ calculus in vna significatione est paruus lapis qui calcando non ledit: ⁊ quia talibus lapillis vtebantur antiqui in computando: ideo calculare vel calculum ponere põitur pro computare vel pro ratione ponere. ergo dicit philosophia. Vis ne ergo cuꝫ fortuna calculum ponere: quasi diceret non debes: si computabis cum ea ipsa inueniet te multo feliciorẽ ꝙ̃ miserum. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse. Hic philosophia excludit quandam obiectionem. posset aliquis dicere: hec predicta bona nõ faciunt me felicem: quia sunt transitoria. hãc obiectionem excludit philosophia dicens. Quod pro sed: si non estimas te fortunatum id est felicem: quoniam pro quia illa abierunt que tunc videbantur leta. etiam non debes te estimare miserum: quia que nunc creduntur id est videntur mesta pretereunt. An nunc pro nunq̃d tu venisti ꝓmum in hanc scenã id est vmbram vite. subitus id est improuisus: ꝙ pro ⁊: hospes id est aduena tu ignores que gerantur in hac vita: ne pro nunquid: reris id est opinaris vllam constantiam inesse humanis rebus: cum ipsum hominẽ sepe dissoluat velox hora mortis. nam si fortuitis rebus est fides permanẽdi licet rara: tamen vltimus dies vite est quedã mors fortune etiam manentis fortune. quid igitur putas referre id est distare: ne .i. an tu deseras illam fortunam moriendo: an pro vel illa te deserat fugiendo: quasi diceret nihil refert quantũ ad constantiã fortune: siue fortuna hominem deserat: siue deseratur: manifestum est ꝙ permanere non potest. ¶ Nota ꝙ in rebus humanis nõ est constantia: cuius ratio ẽ. In isto quod est genitum nulla est constantia: quia nihil est genitum quod non sit corruptibile et nõ permanens: sed res humane sunt genite et producte: ergo ⁊c. ¶ Notandum ꝙ non est durabilis fortune prosperitas: quia ipsam cito fugat aduersitas. vnde Gaufredus in poetria. Omnibus ne crede tuis si tempore paruo. Illuxere tibi mox sunt clausura serenum. Nubila fata diem: inducent ꝙ crepuscula noctem. propter quod non est adhibẽda fides rebus fortuitis. ¶ Nota ꝙ philosophia tangit vnam rationem ꝙ fortuna non sit constans que talis est. homo non est constans: ergo nec fortuna. antecedens patet: quia hominem sepe dissoluit velox

li largitione satiasti. dedisti vt opinor verba fortune dum te illa demulcet: dum te vt sua delicias foueret. Munus quod nulli vnquam priuato commendauerat abstulisti. Vis ne ergo cuꝫ fortuna calculum ponere. Nũc te primum liuienti oculo prostrinxit: si numerum modumqꝫ letorum tristium ve consideres: adhuc te felicez negare nõ possis. Quod si idcirco te formatuꝫ esse nõ estimas: quouiã que tunc leta videbãtur abierũt. Nõ est quo te miserum putas: quoniam que nunc mesta credũtur pretereunt. An tu in hanc vite scenã: nunc primum subitus hospesqꝫ venisti: vllaꝫ ne humanis rebus inesse cõ

hora mortis. consequentia probatur ex hoc: quia fortuna non habet esse nisi circa hominem: cum sit in agentibus a proposito secundo phisicorum. ergo dicit philosophia nihil differt quo ad inconstantiam fortune: siue fortuna derelinquat hominē fugiendo: siue homo derelinquat ipsam moriendo. quocunq; modo fiat semper ipa est inconstans ⁊ non permanens.

¶ Metrum tertium secundi libri.

Cum polo phebus roseis q̄drigis. Istud est metrum tertium huius secūdi: cuius primus versus dicitur saphicus ab inuētore: trochaicus a pede predominante. metrū autem secundi versus dicitur gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominātē. In hoc ergo metro philosophia declarat tribus exemplis mutabilitatem mundanorum. primum exemplū est de corporibus celestibus tale. Sole lucente in celo: tunc obscuratur lumen aliarum stellarum. Ecce mutatio stellarum quo ad lumen quod tamen prius apparebat tēpore noctis: sed sole nobis lucente nō apparet. vnde dicit in littera: cum phebus id est sol: ceperit id est iceperit: spargere id est emittere lucem: roseis quadrigis id est roseo curru: stella ebetata. i. obscurata: flammis id est luminibus solis prementibus: ipsa pallet id est pallida fit secundum albentes vultus. Secundum exemplum est in terre nascentibus tale. çephiro flāte terra ornatur floribus: sed austro flante flores deficiunt. Ecce mutatio in terre nascentibus. vnde dicit in littera. cū id est quādo nemus irrubuit: vernis id est venerabilib⁹ rosis: flatu çephiri tepentis. i. calentis: si auster nebulosus spiret id est flare inceperit: insanuz id est insane iam decus rosarum abeat spinis. i. recedat de spinis. Tertiuz exemplum est de mari tale. Quādo mare nō agitatur ventis apparet tranquillum: sed ventis agitatū efficitur tempestuosuz: ecce mutabilitas maris. vnde dicit in littera. Sepe mare radiat id est splendet tranquilo sereno. i. serena tranquilitate: imotis id est nō motis fluctibus: sepe aquilo cōcitat. i. prouocat feruentes ꝓcellas. i. tempestates verso equore. i. moto mari. tūc hortatur phia ne credamus bonis fortune dicēs. Si mūdo cōstat. i. ꝑmanet sua forma rara vt ex dictis pz: ⁊ si mūdus variat tātas vices. i. alternatōnes:

stantiam reris: cum sepe ipsum hominez velox hora dissoluat. Nam et si rara est fortuitis manendi fides: vltimus tamen vite dies mors quedam fortune est etiam manentis. Quid ergo referre putas. Tu ne illam moriendo deseras. An te illa fugiendo deserat.

Metrum tertium secundi libri:

Cuz polo pheb⁹ roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit
Pallet albentes ebetata vultus
Flammis stella prementibus
Cum nemus flatu zephiri tepentis
Vernis irrubuit rosis
Spirat insanum nebulosus auster.
Iam spinis abeat decus
Sepe tranquilo radiat sereno
Immotis mare fluctibus
Sepe feruentes aquilo procellas
Verso concitat equore.
Rara si constat sua mundo:
Si tantas variat vices.
Crede fortunis hominum caducis

tunc crede caducis id est transitoriis fortunis hoim. i. noli credere: ⁊ loquitur ironice. debet enim intelligi per contrariū: crede. i. noli credere bonis fugacibus qualia sunt bona fortune. qd̄ patet ex hoc: qr constat. i. manifestum est: ⁊ ē positum. i. stabilitum: eterna lege. i. diuina lege: vt nihil genitum constet. i. immutabiliter permaneat. ¶ Nota ꝙ poete attribuunt soli q̄drigam que dicitur a numero quattuor equorum. Poete enim fingunt currū solis trahi quattuor equis: propter quattuor diuersitates solis. Nam sol cū oritur est rubens: hora tertia splendens: hora meridiei feruēs: sz hora vespertina est tepēs. Lune vero attribuūt bigam: ꝓpter duas proprietates lune. nam luna virtualiter est frigida ⁊ humida.

Bonis crede fugacibus.
Constat eterna positumqz lege est:
Vt constat genitum nihil.

Prosa quarta libri secundi.

Vz ego vera inq̄ commemoras: O virtutum omnium nutrix nec inficiari possum ꝓsperitatis mee velocissimum cursum: sed hoc est qd̄ recolentez vehementiꝰ coquit. Nam in omni aduersitate fortune infelicissimuz genus infortunii est fuisse felicez. Philosophia

¶ No. circa hoc ꝙ dicit fortuitis bonis. Sene. d. in li. de consolatōne filij Helye. Nunq̄ ego fortune credidi que cū mecū videretur pacē agere: oīa quecūq̄ in me idulgentissime conferebat: pecuniaz: honores: gīam: eo loco posui vñ possz sine motu meo repetere. Interualluz magnū inter me ⁊ ipaz habui: itaq̄ nec illa abstulit nec emisit. Neminez aduersa fortuna cōminuit nisi quē secūda decepit. Fortūa fortes metuit: ignauos expauit: opes auferre pōt: aīam autem surripere nō potest. ¶ Nota ꝙ phia bona fortune appellat caduca: qr. d. Sene. lxv. episto. Oīa ista in que fortuna dñium exercet sua sunt: sicut pecūie honores in becilla sūt fluida mortalia sunt ⁊ passiones incerte. ¶ Nota dicit nullū genitū esse constās. d. Sene. episto. p̄allegata. Oīa mortalia minuūt: cadūt: deferunt: decrescūt: exhauriūtur: itaq̄ in illis in sorte causa incerta inequalitas est: diuinoꝝ aūt vna natura est. ¶ Prosa quarta scd̄i libri

Vm ego vera inq̄. Hec est quarta prosa huius secundi in qua phia probat Boe. hoc non esse conquerendum de fortuna propter presentia bona que sibi dereliquit. ⁊ primo Boeti. confitetur se fuisse felicem deplangens presentem infelicitatem. Secundo philosophia ostendit ipsum esse felicē in presenti statu. ibi. sed ꝙ tu. d. ergo Bo. O philosophia nutrix omnium virtutum: tu commemoras vera: nec possum inficiari id est negare: velocissimum cursum id est recessum mee prosperitatis: sed hoc est quod coquit id est anxiat vehementer me recolentem preteritam prosperitatem. Nam in omni aduersitate fortune infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem et iam non esse. ¶ Nota philosophia dicitur nutrix oīm virtutū: quia oīs virtus consistit in medio: medium nō attingitur nisi recta rōe: qr recta ratio est sapientie et philosophie. Item cum philosophia diuidatur in practicam et speculatiuam: ipsa includit prudentiam que est recta ratio agibilium: ex. vi. ethicorum. Prudentia autem colligata est omnibus virtutibus: ex eodem vi. propterea philosophia dicitur nutrix omnium virtutum. ¶ Nota ꝙ recordatio preterite felicitatis coquit hominem: ideo dicit Senec. lxv. epistola. Illud agamus vt iocunda nobis fiat amissorum recordatio. hoc autem contingit cum animus preparatus est ad amissionem eoꝝ. ¶ Nota ꝙ duplex est infortuniū quoddam continuum: aliud interpolatum siue discontinuum. Primum infortunium est infelix. scd̄m est infelicissimū. Infortuniū enim continuū ex cōsuetudine minꝰ nocet: qr. d. Sen. i li. de trāquilitate aī. Tollerabiliꝰ ē bona nō acquirere q̄ acquisita amittere: ideoq̄ letiores videbis quos fortūa nūq̄ respexit q̄ quos deseruit. Itē dicit in li. de cōsola. filij helye. Vnū

habet bonum assidua infelicitas ꝙ illos indurat quos vexat. Infortuniuꝫ autem discontinum est cum aliquis mutatur de aduersitate in prosperitatem: ⁊ iterum de prosperitate in auersitatem: ⁊ tale est infelicissimum genus: quia sepe deiicit hominem in desperationem. vde Samarieñ. alias pau. henri. O bona prosperitas vbi nunc es: nunc mea versa est. In luctuꝫ cithara: fit lachrymosa lira. O mala dulcedo subito que sumpta venenas. Que vere cõpensas mellea felle graui.

¶ Sed quod tu inquit false opinionis. Hic philosophia ostendit Boe. in presenti esse felicem propter multa bona que adhuc possidet. secundo probat felicitatẽ fortuitam nulli posse totaliter euenire. Tertio probat veram felicitatem in bonis fortuitis non consistere. secunda ibi. quis est eim. tertia ibi. atqꝫ vt agnoscas. prio ponit philosophia ꝙ non debet querulari Boe. de infortunio cũ abũdet adhuc pluribus bonis: ⁊ illa bona philosophia enumerat. secũdo ipsa consolatur eum ibi. Cum igitur. dicit primo. O Boeti: ꝙ tu luis id est patiaris: supplicium false opinionis: id. i. illud non põt iure imputari rebus. nã si mouet te mane nomẽ fortuite felicitatis: licet id est licitum: vt tu reputes: id est cõputes mecuꝫ ꝙplurimis: qꝫ pro ⁊ maximis bõis abundes. si igitur illud bonuꝫ tibi seruatur diuinitus illesuꝫ: que pro ⁊ inuiolatum: quod tu possidebas preciosissimum in omni censu id est thesauro tue fortune: poteris ne retinens queqꝫ meliora iure causari id est conqueri infortunio: quasi diceret non. Tunc enumerat bona eius: atqui pro certe illud preciosissimum decus humani generis scilicet Symachus socer tuus: iste viget id est floret: incolumis id est sanus: qđ inquam decus non segnis id est non tardus emeres precio vite: quasi diceret tu tantum diligis eum ꝙ vitã tuaꝫ pro eo exponeres. Symachus vir totus factus ex sapientia ⁊ virtutib⁹ ille securus suarum supple iniuriarum ingemiscit de tuis iniurijs. viuit vxor tua modesta ingenio: precellens pudore pudicitie: ⁊ vt includã breuiter omnes dotes id est virtutes eius: ipsa est similis patri suo scilicet Symacho: ⁊ ipsa existens exosa id est tediosa huius vite: tantũ tibi seruat spiritum id est ipsa tantum viuit propter te: quo id est in quo vno: ego concesserim tuam felicitatez minui supple ꝙ vxor tua: tabescit id est tristatur lachrymis ⁊ dolore desiderio tui. quid dicam liberos supple tuos consulares: quorum specimen id est similitudo ingenij paterni id est tui: vel auici id est aui ipsorum scilicet Symachi: qui fuit auus ipsorum ex parte matris: elucet vt in id etatis pueris: quasi diceret liberi tui sunt similes patri et auo ipsorum in prudentia inquantum etas permittit. ¶ Notandum sicut inferius probabitur ꝙ in rebus fortuitis non potest consistere vera felicitas. Ideo illi qui adeptione talium rerum felices se estimabant: et ex amissione earum infelices falsa opinione de-

Sed quod tu inquit false opinionis supplicium luis: id rebus iure imputare non possis. Naꝫ si te hoc inane nomen fortuite felicitatis mouet: q̃plurimis maximisqꝫ abundes mecum reputes licet. Igitur siquid in omni fortune tue censu preciosissimuꝫ possidebas: id tibi diuinitus illesuꝫ adhuc inuiolatumqꝫ seruatur. Poteris ne meliora queqꝫ retinens de infortunio iure causari. Atqui viget incolumis illud preciosissimum humani generis decus. Symacus socer: et quod vite precio non segnis emeres. Vir totus ex sapiẽtia virtutibus factus suarum securus: tuis ingemescit iniurijs. Viuit vxor igenio modesta: pudicitie pudore precellẽs: ⁊ vt oẽs dotes ei⁹ breuiter includã: patri similis.

cipiebātur. ⁊ licet in opinione eoꝝ sic esset: non tamen erat in re. Ideo dicit philosophia ad Boetium: ꝙ tu false opinionis supplicium luis id rebus imputare nō potes. ¶ Nota supplicium false opinionis est in animo non in re. vnde Sene. xvij. episto. Multis parasse diuitias non fuit finis miseriarum: sed mutatio diuitiarum. Nec hoc miror. non enim in rebus est vitiū sed in animo. sepius enim opinione quā re laboramus: ergo infortunium Boetij non erat imputandum rebus: quia non erat: sed imputandū fuit sue false opinioni. ¶ No. ꝙ philosophia ostēdit presentem felicitatez in tribus consistere: scz in amicis: in vxore pudica: ⁊ filiorum suorum prudētia. Primo enim ad felicitatem requiruntur amici. Nam amicus ē preciosissimum genus diuitiarum: ex octaua prosa huius secundi. ⁊ Aristoteles nono ethicoꝝ. Nemo eligit viuere sine amicis habens reliqua bona. ⁊ secundum Tullium in li. de amicitia. Qui amicitiam tollit de mundo: solem tollere videtur. ⁊ Seneca in de remedijs fortuitoꝝ. Nihil est peius ꝙ a amicos non habere. si amicum ꝑdidisti alium quere: ⁊ ibi eum queras vbi inuenias: quere inter artes liberales: inter recta et honesta officia: quere in laboribꝰ. ad mensam ista res non queritur.

Secundo requiritur ad felicitatē politicam vxor pudica que vera est. vnde Sene. in de remedijs fortuitorum. Multe inter ꝓbas matrimonialis ordinis ceperunt esse exempla metriculaꝝ. ꝙ multas ex cōiugibꝰ optis pessimas videmus: ex diligentissimis dissolutissimas: ex liberalissimis rapacissimas. etiaz si bonā vxorem habuisti nō potes affirmare eam esse permensuram in illo proposito. nihil taz mobile: nihil tā vagū: ꝙ feiaꝝ volūtas. tertio requirit ad felicitatē politicā ꝓles: qꝛ ſm Aristo. i. ethi. Nō oīno felix est qui spē turpis est: aut solitariꝰ: aut ꝓle carēs. ¶ No. ſm Hug. specimē est pulchritudo vel similitudo vel signū vel ymago vel noticia vel exꝑimētū vel bonū operis documētū: ſ in ꝓposito accipit ꝓ similitudie. Item ſm eūdem auitus ta. tū. i. ab auo habitus vel possessus vel ab ipm pertinēs: ⁊ ponit qnqꝫ pro antiquo. ¶ Cum igitur ꝑcipua sit mortalibus. Hic phia ex dictis consolat Boe. dicens. Ex quo hoibus est precipua cura. i maxima cura: retinende vite. i. saluāde vite sit mortalibus: o te felicez si cognoscas tua bōa: cui etiā nunc suppetūt. i. abundāt talia bona: qꝛ nemo dubitat esse cariora ipsa vita: quare iam sicca lachrymas ⁊ noli flere. nōdum eim omnis fortuna est tibi exosa. i. aduersa: ad vnum. i. omnino: nec tibi incubuit id est insterit tempestas aduersitatis nimiuz valida: quoniam tenaces anchore id est amici inseparabiles: herent id est firmiter manent: que scilicet anchore nō patiuntur tibi abesse solamen presentis temporis. nec spem futuri temporis. et dicit. Boetiꝰ precor vt hereant id est maneant ille anchore: qꝛ ipsis manentibus: vtcūqꝫ id est qualitercūqꝫ res se habeant: nos euitabimus euadendo aduersitatem fortune. sed o phia tu vides quātuz decus nostri ornamenti id est bonorum exteriorum quibus ornabamur decesserit. subiungit

Viuit inquam tibi que tantum vite huius exosa spiritum seruat. Quo vno felicitatem minui tuam: vel ego ipsa concesserim: tui desiderio lachrymis ac dolore tabescit. Quid dicaz liberos consulares quorum iam vt in id etatis pueris vel paterni vel auici specimen elucet ingenii.

Cū igitur precipua sit mortalibus vite cura retinēde: O te si tua bona cognoscas felicē: cui suppetūt etiaz nunc que vita nemo dubitat esse cariora: quare sicca iam lachrymas: nondum est ad vnuz oīs exosa fortuna. Nec tibi nimium valida tempestas incubuit: quoniaz tenaces herent anchore: que nec presentis solamen:

philosophia. Nos promouimus aliq̄tulum animum tuum ad consolationē: si nondum piget te totius tue sortis: quia maior pars salua tibi manet: sed non possum ferre tuas delicias: q̄ tam luctuosus id est plenus luctu: atq; anxius conqueraris aliquid abesse tue beatitudini. i. tue felicitati. ¶ Nota q̄ sicut mors est omnium amarissima: quia omnia abscindit: omnia deuorat: ⁊ quia aliqui iudicant se non timere mortem: ⁊ tamen secundum Senecam in de remedijs fortuitorum sic. Vita est omnium dulcissima. Omnia eniz appetūt esse viuere: ideo vnumq̄dq; naturaliter nititur ad saluanduz vitam: quia nihil est carius. si ergo Boe. possedit bona que cariora sunt vita: non debuit se estimare miserum: sed magis felicem.

¶ Nota q̄ philosophia amicos appellat anchoras. sicut enim tēpestate incumbente per anchorā nauis retinetur: ⁊ a periclitatiōe saluatur: sic imminente aduersitate fortune homo fidelibus amicis ne succumbat infortunio subleuatur. fideles eniz amici retinent hominem impetu fortune agitatum ne totaliter deiiciatur a sua stabilitate. ¶ Nota secundum Huguitionem suppetere est subministrare: vel superabundare. sed pigere est piger esse vel penitere vel grauare vel offendere. ¶ Quis est enim tam cōposite felicitatis. Hic philosophia probat felicitatē nulli posse totaliter euenire. Secundo ostendit q̄ quanto aliquis est felicior: tāto leuiori aduersitate p̄sternitur. tertio cōcludit ex his felicitatem fortuitam amaraz esse ⁊ miseram. quarto inuehitur contra homines. secunda ibi. Adde q̄ felicissimi. tertia ibi. q̄ multis. quarta ibi. quid igitur o mortales. Primo dicit quis est homo taz composite felicitatis id est tam copiose felix: vt non rixaretur id est discordaret ex aliqua parte: cuz qualitate id est cū dispositione: sui status id est sue fortune: quasi diceret nullus est ita felix: quia conditio id est status humanorum bonorum: est anxia res id est misera res: que nunq̄ homini tota proueniat: vel nūq̄ perpetua subsistat. Tunc declarat q̄ non tota proueniat homini: quia huic id est alicui homini: exuberat cēsus id est abundat pecunia: sed aliud sibi deficit: quia degener sanguis id est ignobilitas est sibi pudori: hunc id est aliuz hominem nobilitas facit notuz: sed ipse inclusus angustia rei familiaris id est paupertatis: mallet id est magis vellet esse ignotus: ille. i. alter homo circumfluus. i. circūdatus: vtroq;. i. tā diuitijs q̄ nobilitate: ipe deflet celibē vitā. i. castaz vitā: q: nō pōt forsaz ducere vxorē. Ille. i. alter felix nuptijs scz habendo vxorē: orbus id est carens: liberis id est pueris: ipse nutrit. i. cōgregat cēsum alieno heredi. Alius au

nec futuri spem temporis abesse patiātur Boetius. Et hereāt inq̄ precor: illis nāq; manētibus vtcunq; se res habeant humane enatabimus. sed quantum decus ornamētis nostris decesserit: vides. Philosophia. Et illa promouimus inquit aliquantulum: si te nondum totius tue sortis piget. Sed delicias tuas ferre nō possuz: qui abesse aliquid tue beatitudini tā luctuosus atq; anxius conqueraris.

Quis est enim tam composite felicitatis: vt non aliqua ex parte cuz status sui qualitate rixaretur. Anxia enim res est humanorum cōditio bonoruz: et que vel nunquaz tota proueniat: vel nunquā perpetua subsistat. Huic sensus exuberat: sz est pudori degener sanguis. Hūc nobilitas notū facit: sz āgustia rei familiaris iclusus mallet eē ignotꝰ. Ille vtroq; circūflu

tem letatus prole ipse mestus illachrymat id est ingemescit: delictis id est pro criminibus filij vel filie sue. Idcirco nemo facile cōcordat cum conditione sue fortune. inest enim singulis supple hominibus aliquid quod ipse inexpertus ignoret: vel expertus ipm exhorreat: ⁊ sic rixatur cum qualitate sui status. ¶ Nota ꝙ non est homo tam felix quin inueniat aliquam conditionem in se quam vellet non habere: propter quod misera est conditio humanorum bonorum: qꝛ nunq̄ homini tota prouenit: qꝛ aliquis contēnere omnia potest: sed omnia habere nemo potest. Et elicitur vna ratio ex littera. Illi conditio humanorum bonorum non tota prouenit: cui suus status in aliquo displicet: sed nullus inuenitur tam felix cui status suus nō displceat in aliquo sicut declarat i littera: ergo ⁊c. ¶ Itē sanguis seruilis conditionis dicitur degener: qꝛ homines naturaliter liberi sunt: sed per seruitutem degenerant a natura. ¶ No. vita casta dicitur vita celebs quasi celestis: qꝛ in carne viuere preter carnem est vita celestis et angelica. ¶ Nota secundum Huguitionem illachrymari est intus lachrymari vel cum dolore lachrymari: ⁊ est deponentis generis: licet ꝑz antiquos inueniatur neutri generis: ⁊ sic ponit Boetiꝰ hic in neutro genere mestus illachrymat. ¶ Adde ꝙ felicissimi cuiusq̄. Hic ostendit philosophia ꝙ homo magis felix leuiori aduersitate prosternitur: cum hoc comparando Boetium ad alios. et dicit. Adde predictis ꝙ sensus cuiuslibet hominis felicissimi id ē fortunatissimi: est delicatissimus id est impatientissimus nisi ad nutum suum cuncta supperant id est abundent: ipse erit insolens id ē impatiens omnis aduersitatis: ⁊ prosternitur a sua felicitate quibusq̄ minimis aduersitatibus: adeo perexigua sunt id est valde exigua: que fortunatissimis detrahunt id est auferunt: summam id est perfectionem beatitudinis. O Boeti q̄m multos esse coniectas id est opinaris: qui sese arbitrentur proximos esse celo id est deo: si eis cōtingat minima pars de reliquijs id est de particulis tue fortune. Hic locus quem tu vocas exiliuz est patria incolentibus id est habitantibus: et ita eorum iudicio spectat ad felicitatem vniuersaliter: ergo de rebus fortuitis concludit adeo nihil est miserum: nisi cum tu putes id est nisi ex reputatione animi tui estimes: q̄ pro et contra id est per contrarium: omnis sors est beata equanimitate id ē patientia animi tollerantis. Quis est ille tam felix qui cum dederit manus impatientie id ē cum fuerit factus impatiens quin ipse non optet mutare statum suum: quasi diceret nullus est tam felix. ¶ Nota ꝙ forsan aliquis diceret nulli homini placet status suus si deest sibi magnum fortunium: sed defectus modici boni nō impedit complacentiam status quin homo totaliter sit felix. Hoc excludit philosophia dicens. Quanto aliquis est felicior: tanto est delicatior. et quanto est delicatior: tanto magis grauatur ex defectu modici boni: et sic felicissimis detrahitur complementum beatitudinis.

¶ Notandum ꝙ vna ⁊ eadem res est quam vnus iudicat spectare ad miseriam: alius iudicat spectare ad felicitatem: ergo dicit philosophia. Locus quem tu exilium vocas incolentibus est patria. ¶ Notandum est ꝙ quantumcunque sit homo abundans re

us vitam celibem deflet. Ille nuptiis felix: orbus liberis. Alieno censum nutrit heredi. Alius prole letatus filii filieve delictis mestus illachrymat. Idcirco nemo facile cum fortune sue conditione cōcordat. Inest enim singulis qd̄ inexpertus ignoret: expertus exhorreat. Adde ꝙ felicissimi cuiusq̄ delicatissimꝰ sensus est: et nisi ad nutum cuncta suppetāt: omnis aduersitas insolens minimis quibusq̄ prosternitur adeo perexigua sunt: que fortunatissimis summam beatitudis detrahunt. Quam multos esse coniectas

bus fortuitis: si aliquid displicet sibi in statu suo: ipse optat statum suum mutari: commendãdo statum alterius. vnde miles emeritus laudat statum mercatoris: econtra mercator peritus pericula marina laudat militiam. Similiter legispeniti laudant agricolas: ⁊ agricole vrbanos. Similiter exemplum patet in Boetio de scholarium disciplina de filio inconstantie: q̃ habens displicentiam vnius status: semper alium ⁊ aliuz assumpsit. ¶ Nota q̃ dicit nihil est miserum nisi cum putes. vnde dicit Seneca nona epl'a. Miser est qui se beatuz nõ iudicat. licet mũdo imperet: non est beatus qui se beatum non esse putat. ¶ Quaz multis amaritudibus. Dic philosophia ostendit fortuitam felicitatem esse amaram ⁊ miseram dicens. Quam multis amaritudinibus dulcedo hũane felicitatis est respersa id est permixta: que etiaz si videatur iocunda homini fruenti: tamen non potest retineri: quominus prout hõ hẽat eam: cum velit id est non potest retineri ad voluntatem hominis: ⁊ liquet id est manifestum est q̃ misera sit beatitudo rerum mortalũ: que nec perpetua perdurat apud equanimos id est apõ cõstantes vel patientes: nec ipsa tota id est simul delectat: anxios id est miseros. ¶ Nota q̃ felicitas ⁊ dulcedo humana non est sine amaritudine: q: dicit beatus Bernardus Nunq̃ in honore sine labore: nunq̃ in prelatione sine tribulatione: nunq̃ in sublimitate sine vanitate quis esse potest. Item Alanus in anticlaudiano dicit, Sed nihil inuenio quod in omni parte beate vitat: quin multas nobis deferre querelas possit: si nostram velit accusare mineruam: ¶ Quid igitur o mortales. Dic philosophia inuehitur contra homines: ⁊ dicit sic. O mortales quare peritis id est queritis: extra id est in rebus exterioribus felicitatem postam intra vos: error ⁊ inscicia id est ignorantia confundit vos. ostendam tibi breuiter cardinez id est radicem summe felicitatis. est ne aliquid tibi pretiosius teipso. nihil inquies. Si igitur fueris cõpos tui per tranquilitatem animi: tu possidebis quod nunq̃ amittere velis: scilicet delectatõnez in operatõne perfecte virtutis: nec fortuna poterit tibi auferre. ¶ Nota q̃ duplex est beatitudo: perfecta ⁊ imperfecta: Perfecta beatitudo habetur post hanc vitam: ⁊ est vita eterna: de qua loquitur beatus Iohannes dicens. Hec est vita eterna vt cognoscant te solum verum deum: ⁊ quem misisti Iesum christum. Alia est beatitudo imperfecta que potest esse in presenti vita: quam philosophi posuerunt consistere in operatione optime virtutis. vnde radix talis est tranquilitas animi et moderatione ⁊ sedatione passionum per habitum virtutis. per radicem autẽ tranquilitatem homo efficitur sui compos vt non subiciatur passionibus. Ista au

qui sese celo proxios arbitrentur: si de fortune tue reliquijs pars eis minima contigat. Hic ipse locus quem tu exilium vocas incolẽtibus patria est. Adeo nihil est miserum nisi cuz putes. Contraqz beata sors omnis est equanimitate tollerantis. Quis est ille tam felix qui cũ dederit impatientie manus: statum suuz mutare nõ optet. Quaz multis amaritudinibus humane felicitatis dulcedo respersa est: que si etiam fruenti esse iocunda videatur: tamen quominus velit habeat: retineri non possit. Liquet igitur q̃ sit mortalium rerum misera beatitudo: que nec apud equanimos perpetua pdurat: nec anxios tota delectat. Quid igitur o mortales extra petitis intra vos positaz felicitatem: error vos inscicia qz confundit. Ostẽdã tibi breuiter cardinẽ felicitatis. Est ne aliqd tibi teipso pciosi? nihil iqes

tem tranquilitas non est querenda in rebus exterioribus: sed soluz habet esse in animo homi nis: de qua beatitudine ⁊ tranquilitate hic loquitur philosophia dicens. quid igitur o mortales ⁊c. ⁊ Seneca loquens de eadem felicitate. ix. epistola dicit. Summum bonum extrinsecꝰ instrumenta non querit: domi colitur: ex se totum est: incipit fortune esse subiectum si quaz partez sibi foris querit. Item Seneca vicesimatertia epistola dicit. Felicitatis auiditas tuta est: que si aut vnde proueniat queris. ex bona conscientia: ex honestis consilijs: ex rectis actōnibus: ex contemptu fortuitorum. ⁊ tricesimaprima epl̄a dicit. Illud bonum est querendum quod non fiat in dies deterius. quid est hoc. animus. sed hic rectus: bonꝰ: magnus. quid aliud voces hunc animum q̄ deuz in corpore humano hospitatum. ⁊ quadragesimaprima epistola dicit. Lauda bonum in homine quod eripi non potest: quod est proprium hominis. queris quid sit illud. animus ⁊ ratio ꝑfecta. rationale nāq; animal est homo. ¶ Atq; vt agnoscas i his. Hic philosophia probat veraz felicitatem non posse consistere in rebus fortuitis tribus ratōibus. secundam ponit ibi. Ad hec. Tertiam ibi. ⁊ quoniam. prima ratio talis est. In illo non consistit felicitas hominis quod potest auferri ab homīe: sed bona fortuita sunt huiusmodi: ergo ⁊c. Maior est nota: quia summum bonum est proprium hominis: bonum autem quod auferri potest non est summum bonuz: quia illud quod auferri nō potest. melius est eo quod auferri potest. Minor patet. bona fortuita possunt auferri cū sint mutabilia. vnde dicit in littera. Vt agnoscas beatitudinem non posse cōstare in rebus fortuitis: sic collige per tales rationes. Si beatitudo est summum bonum nature degentis: ratione id est nature rationalis: nec illud est summum bonum quod vllo modo potest eripi. i. auferri: q: illud bonum quod nequeat id est non potest auferri: hoc precellit id est melius ē ⁊ dignius eo quod potest auferri. ex quo manifestū est ꝙ mutabilitas fortune non possit aspirare id est accedere ad beatitudinem accipiendam. ¶ Nota ꝙ beatitudo est summum bonum: quia in tertio huius secunda prosa dicitur ꝙ beatitudo est status perfectus aggregatione omnium bonorum. ⁊ beatitudo est summum bonū nature degentis. i. viuētis: rōne. i. nature rōnalis sicut hoīs: q: hoīm genus viuit arte ⁊ rōe: ex ꝓhemio methaphi. Nullū eīm alioꝝ animaliū est felix: ex. x. ethicoruz. Bruta enim animātia nemo felicitabit: primo ethicorū. ⁊ talis beatitudo nō cōsistit in bonis exterioribus sed in actu sapiētie: q: dicit Aristo. in libro politicoꝝ. Testis mihi est deus ꝙ in bonis exterioribus nō cōsistit summū bonum. ⁊ idem in eisdem. Nos sumus felices ⁊ dij: dij autem non sunt felices bonis exterioribus: ergo nec homines. ¶ Nota licet in bonis exterioribus fortuitis nō cōsistat felicitas formaliter ⁊ essentialiter: tamen felicitas cōsistit in eis organice: q: deseruiunt ad felicitatez veram. sine enim rebus exterioribus quaꝝ fortuna domina est nō cōtingit esse felicem: supple organice: ex libro de bona fortuna: ⁊. x. ethicoꝝ. Opus est exteriori ꝓsperitate oī enti. Natura enim per se non est sufficiens ad speculandum: sed oportet cibum potum ⁊ reliquum famulatum preexistere. ¶ Ad hec quem caduca ista felicitas vehit. Hic philosophia

Igitur si tui compos fueris: possidebis quod nec tu amittere vnq̄ velis: nec fortuna possit auferri. Atq; vt agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse: sic collige. Si beatitudo est summum nature bonum ratione degētis: nec illud est summuz bonuz quod eripi vllo modo potest: quoniam precellit id quod nequeat auferri. manifestum est ꝙ ad beatitudinem percipiendam fortune instabilitas aspirare non possit. Ad hec quez caduca ista felicitas vehit vel scit eā vel nescit esse mutabilez. si nescit: quenaz beata sors esse potest ignorantie cecitati?

ponit secundam rationem que talis est. Ille qui felix est fortuita felicitate aut scit eam mutabilem esse aut nescit. si nescit est ignorans et per consequens est infelix. si scit eam mutabiles eē necesse est ꝙ timeat ne eam amittat. cui autem inest continuus timor felix esse non potest. Qui dicit in littera sic. Ad hec scilicet predicta addam aliam rationem: homo quem vehit id est ducit: ista caduca id est fortuita felicitas vel scit eam esse mutabilem vel nescit. si nescit: quenam sors beata. i. que felicitas beata potest esse cecitati ignorātie. q. d. nulla. si scit eam esse mutabilem necesse est vt metuat ne amittat illud qō non dubitat posse amitti: quare continuus timor non sinat ipm esse felicem. Et forsan diceres homo non timet amissionem fortune: quia non curat vtrum eam amittat vel non. hoc excludēs philosophia dicit. Si amiserit bonum fortuitum ⁊ putat illud negligendum id est non curandum: tunc illud bonum erit valde exile quod amissum feratur equo animo id ē equali animo sicut conseruatum: ⁊ per consequens illud non est sūmum bonum. ¶ Nota ex tertio huius prosa. ix. vera ⁊ perfecta felicitas facit hominem potentem reuerendum: celebrem et letum: ergo vera felicas excludit timorem et per consequens continuus timor qui excludit leticiam non sinit esse felicem. Unde. Seneca nona epistola. Ille beatissimus ē ⁊ securus sui possessor qui crastinum diem sine solicitudine expectat. ¶ Item nota ex quo felicitas consistit in speculatione dei et substantiarum separatarum: ipsa excludit cecitatem ignorantie: in qua ignorantia felicitas esse non potest. ¶ Et quoniam tu idē es. Dic philosophia ponit tertiā rationem que talis est. Si beatitudo consisteret in rebus fortuitis: cum bona fortuita finiuntur morte hominis: sequitur ꝙ omnis homo in morte fieret miser. quod non est verum: quia multi per mortem consecuti sunt felicitatē: sicut martyres ⁊ alij sancti qui perpessi sunt maxima tormenta vt consequerentur beatitudinem in anima. dicit ergo sicin littera. Quoniā tu idem es supple homo cui ego scio esse persuasum: permultis id est valde demonstrationibus: mentes id est animas hominum nullo modo esse mortales: et cum sit clarum id est manifestum: fortuitam felicitatem finiri id est terminari morte corporum supple hominis: nequit id est non potest dubitari si hec fortuita felicitas potest afferre i. dare beatitudinē: quin omne genus mortalū. i. hoim labatur in miseriaz in fine mortis. Sed si scimus multos sez sanctos quesisse fructū beatitudinis: non solū morte: verūetiā dolorib⁹ ⁊ suppliciis: quonāmodo. i. per quē moduz presens vita sup. bonis fortuitis ornata potest facere beatos: que vita transacta. i. terminata nō efficit miseros. q. d. nullo modo. ¶ Nota cuius presentia est causa felicitatis: eius absentia est causa miserie et infelicitatis: ⁊ hoc clarissime poterit apparere ex isto simili. sicut cum nauta per sui presentiam est causa felicitatis nauis: sic eius absentia est causa periclitationis eius: ex secundo philosophorum. si ergo bona fortuita per sui presentiam essent causa beatitudis: per sui absentiaz essent causa miserie. Cum autem in morte hominis bona fortuita relinquunt hominem fugiendo ⁊ homo relinquat ea moriendo: omnis homo post mortem esset miser et infelix quod falsum est. Nam multi post mortem consequuntur beatitudines. Et quia forsan aliquis diceret mortuo

Si scit metuat necesse est ne amittat qō amitti posse non dubitat: quare continuus timor nō sinit esse felicem: an vel si amiserit negligēdū putat. Sic quoqz perexile bonum est quod equo animo feratur amissum. Et quoniam tu idem es cui persuasum est atqz insitum permultis demōstrationibus scio mentes hominuz nullo modo esse mortales. Cumqz clarum sit fortuitaz felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit si hec auferre beatitudinem potest quin omne mortaliuz genus in miseriam mortis fine labatur.

homine moritur ⁊ anima eius: ⁊ sic homo post mortem nullam consequetur beatitudinē. hoc excludens philosophia dicit ad Boetium. Tu es idem ille cui persuasum est multis demōstrationibus animas hominum esse immortales. ¶ Nota ꝙ omnes leges in hoc conueniunt ꝙ anima intellectiua hominis sit immortalis. separatur enim ab aliis sicut perpetuum a corruptibili: ex secundo de anima, ⁊ hoc est rationabile: quia anima intellectiua cū sit immaterialis non est educta de potētia materie: sed ab extra scilicz a deo. ipsa enim secundum beatum Augustinū creando infunditur ⁊ infundendo creatur. propter quod cuz ab scisso materie sit causa perpetuitatis per commentatorem primo celi ⁊ mūdi: anima intellectiua immaterialis existens ipsa est immortalis.

Quod si multos scimus non morte soluz verumetiam doloribus suppliciisqz beatitudinis fructum quesisse: quonammodo presens vita facere beatos potest: que miseros transacta non efficit.

Metrum quartum libri secundi.

Quisquis volet perhennem
Cautus ponere sedem
Stabilisqz nec sonoris
Sterni flatibus euri
Et fluctibus minantem
Curat spernere ponthum
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas
Illud proteruus auster
Totis viribus vrget
He pendulum solute
Pondus ferre recusant
Fugiens periculosam

¶ Metrum quartum secundi libri.

Quisquis volet perhennem. Hic incipit quartum metrum huius secūdi quod dicitur metrum anacremicum ab inuentore: iambicum a pede predomināte: dimetrum a numero pedum: cathaleticuz: quia deest vna syllaba ad cōplementum metri. huic metro adiungit metrum feregratium sic dictum ab inuentore de quo superius dictum est. In hoc ergo metro philosophia commēdat vitam mediocrem per talem methaphoraz Edificium constructum in loco nimis alto vrgetur tempestatibus ventoruz: ⁊ fundatum in loco arenoso defluit: sed fundatuz in loco humili ⁊ saxoso vtrūqz vitat incōmodum: sic vita presens nimium eleuata prosperitate vel nimium depressa aduersitate frequenter euentu inopinato calamitatibus defluit: mediocris autez secura permanet. dicit ergo in littera. Quisquis homo cautus volet ponere sedem: perhennem id est firmam mansionem: ⁊ ipse stabilis existens: nec velit sterni id est deijci sonoris flatibus euri illius venti: ⁊ q̄squis curat spernere ponthum minantem fluctibus id est mare fluctuans: ille vitet cacumen id est summitatem alti montis: ⁊ vitet arenas bibulas id est siccas. Tunc assignat causam quare debeat vitari in edificando cacumen alti montis: quia illud scilicet cacumen alti montis vrget id est infestat: auster proteruus id est ventus impetuosus. tunc assignat causaz quare debeant vitari arene: quia he scilicet arene solute id est disiuncte per siccitatem recusant ferre id est nolunt portare: pendulum pondus id est labile pondus. Tu ergo fugiens periculosam sortem id est euentum: amene sedis id est amene māsionis ⁊ certus existens: memento figere id est stabilire domum tuam: in humili saxo id est depresso lapide: q̄uis ventus

mīsce ens equora.i.voluens maria:tonet.i.seuiat:ruinis.i.flatibus ruinosis:tu felix conditus robore.i.firmitate:quieti valli.i.munitionis:⁊ tu serenus.i.tranquillus:duces.i.ages:euuz i. vitam tuam:ridens.i.deridens ⁊ pro nihilo habens:iras.i.persecutiones:etheris.i.aure vel venti seuientis. ¶ Nota q̃ ois virtus superfluitate corrumpitur:cū virtus cōsistat in medio. Est eim virtus electiuus habitus imediate consistens recta ratione determinat⁹:ideo ois superfluitas tanq̃ viciosa vitanda est. Phia ergo docet vitare superfluuz prosperitatē quā ō signat p cacumē alti mōtis:que psperitas plerūq̃ impugnat inuidia et potentia magnatū: que per ventum ꝓpellentē designatur. Docet etiā vitare nimiā paupertatem quā ō signat bibula arena:que paupertas recusat ferre.indigentiā necessariorꝫ q̃ per ponidus pendulū designat.indigentia eim grauat hominem ad modum penduli ponderis. ¶ Nota securitas secundū Tullium in rhetorica sua est virtus incōmoditates iminentes et incboate rei affines nō formidās que securitas maxime appetēda est.propter quod phlosophia docet appetere vitam mediocrem q̃ reddit hominez securum secundū illud poeticuz. Medio tutissim⁹ ibis.⁊ Latho. Tuta mage pupis est que modico flumine fertur. Quaz vitā mediocrem designat per humile saxum in quo edificium impetu venti non deijcitur: nec fundationibus tanq̃ bibula arena dissoluitur. Nota q̃ duplex est paupertas voluntaria ⁊ leta.alia inuoluntaria ⁊ tristis.prima paupertas est appetenda.secunda fugienda. De prima loquitur Seneca secunda epistola. Honesta res est leta paupertas.paupertas enim expedita secura est. Et.xviij.epistola. O lucille incipe cum paupertate habere cōmercium.gaude cōtemnere opes. nemo alias est deo dignus q̃ qui opes contempserit. Secunda paupertas scilicet inuoluntaria ⁊ tristis fugienda est:q: mortalis est:⁊ ratione tristitie stupefacit ⁊ corrumpit naturam.

Ord pot ⁊ superflu corrumpit

Sortem sedis amene.
Humili domo memento
Certus figere saxo
Quauis tonet ruinis
Miscens equora ventus
Tu conditus quieti
Duces serenus euum
Felix robore valli
Ridens etheris iras.

¶ Prosa quinta libri secundi.

Ed quoniam rationum iam in te mearum fomenta descendūt: paulo validioribus vrēduz puto. Age enim si iam caduca et momētanea fortune dona nō essent. Quid in eis est quod

¶ Prosa quinta secundi libri.

Ed quoniam rationum iam in te. Hic incipit quinta prosa hui⁹ secundi in qua phlosophia ponit remedia magis mouentia Boetium ad ostendendum q̃ bona fortune sunt contemnenda: et minus esse dolendū de amissione eorum. Ista autem remedia sunt rationes sumpte et conditionibus particularium bonorum fortune scz diuitiarum:bonorum:potestatum ⁊ glorie. Et primo ostendit hoc de diuitijs q̃ non sunt magnopere appetende ponendo vnam rationem generalem respicientē omnia bona fortune. Secundo ponit rationes de diuitijs.ibi.diuitie. Primo intendit talem rationem. Nullus magnopere debet illud appetere qō non potest esse suum: et quod in se consideratum est vile: sed omnia bona fortuita sunt huiusmodi que sunt mutabilia: ideo non possunt esse propria hominis: ⁊ in se considerata vilescunt: ergo ⁊c. vnde dicit in littera. quoniam fomenta id est medicamenta mearū rationum in te descendunt: quia ego video te paulatim fortunam contemnere puto esse vtendum paulo validioribus rationibus id est magis mouentibus. age est aduerbium hortandi,

Prosa quinta

si enim bona fortune non essent caduca id est casualia: ⁊ momentanea id est trãsitoria ad modum momenti: quid est in eis quod vnquam queat fieri vestrum: aut perspectum ⁊ in se consideratum non vilescat: quasi diceret nihil. ¶ Nota ꝙ bona fortune sunt caduca ⁊ transitoria: quia dicit Seneca septuagesima sexta epistola. Omnia bona fortune nobis accidunt: sed nõ adherent: ⁊ si abdicantur sine vlla nostri lachrymatione discedunt. ex quo patet si mutabilia sunt ꝙ non sunt propria bona hominis: quia secundum eundem Senecam. Nihil proprium dicas qõ mutari potest. ¶ Nota ꝙ bona fortuite in se considerata vilescũt: quia dicit Io. chrys. Bona fortune in seipsis veterascũt ⁊ cõsumuntur: aut ab extraneis dolo vel violentia vel calumnia diripiuntur. ¶ Diuitie ne vel vestri vel sui natura. Hic philosophia põit rationes de diuitijs in specialiꝙ non sint magnopere appetẽde. Secundo probat hoc generaliter de diuitijs ibi. quid autem. Prima diuidit in quinꝙ partes secundũ ꝙ sunt quinꝙ genera diuitiarum que probat non multum esse appetenda: scilicet pecunia: gẽme: possessiones: vestes ⁊ famuli. primo ostendit propositum de pecunia, secundo de gemmis. ibi. an gemmarum. tertio de possessionibus ibi. an vos. quarto de vestibus ibi. Iam vero. quinto de famulis ibi. an vero. Primo duabus rationibus probat diuitias non multum esse appetendas. secunda ibi. at eadem. Prima ratio talis est. Illa non sunt multum appetenda que nec ex sui natura nec ex natura vrentis sunt preciosa: diuitie sunt huiusmodi: ergo ⁊c. maior nota: quia nihil appetitur nisi bonum et preciosum. minor declaratur. diuitie non sunt bone ex sui natura: quia nõ faciunt bonum eũ cui aduenium. nec sunt bone ex parte vrentis: quia non inquantum conseruãtur. sic enim faciunt hominem auarum. nec inquantum distribuuntur: quia sic relinquunt hominẽ. dicit ẽim in littera. Diuitie vel sunt preciose sui natura vel natura vestri vrentium eis. ⁊ quid earũ est potius id est preciosius: an aurum: an vis congeste pecunie id est congregate: atqui procerte hee scilicet diuitie non sunt preciose conseruando eas: quia melius nitent effundendo id est distribuendo eas ꝙ coaceruando id est retinendo eas. siquidem auaricia que pecuniam coaceruat semper facit homines odiosos: ⁊ largitas que pecuniam effundit facit claros id est bonos subdit. ⁊ si illud quod transfertur in alterũ non potest manere apud quenꝙ: tunc est preciosa pecunia loquendo ironice: cum ipsa vsu largiendi translata in alios desinit possideri.

aut vestrum vnquam fieri queat: aut non perspectum consideratumq; vilescat. Diuitie ne vel vestri vel sui natura precio se sunt. Quid earum potius auru ne an vis congesta pecunie. Atqui hee funden do magis ꝙ coaceruãdo melius nitent. Siquidem auaricia semper odiosos: claros largitas facit. Quod si manere apud quenquam nõ potest quod transfertur in alterum: tunc est preciosa pecunia cũ trãslata ĩ alios vsu largiẽdi desinit possideri.

¶ Notandum ꝙ aliquid est bonum duplicitter vel ex natura sui vel ex natura vrentis. Et illud dicitur bonum ex natura sui quod a se vel in se habet vnde sit bonum: ⁊ cuicunꝙ aduenit facit ipsum bonum: sicut ratio recta par ⁊ similia. Sed illud dicitur bonum ex parte vrẽtis quo si aliquis conuenienter vtatur aliquid boni inde prouenit. Inde nota secundum beatum Bernardum. Solus error hominum facit ꝙ aurum ⁊ argentum reputantur preciosa: cũ nõ sint nisi terra rubea ⁊ alba. ¶ Nota ꝙ Seneca octuagesima octaua epistola probans diuitias non esse bonas sic arguit. Quod bonum est bonos facit: diuitie non faciunt bonos: ergo diuitie bone non sunt. Item illud quod potest contingere contemptissimo ⁊ turpissimo bonũ ñ est: diuitie autẽ ⁊ leoni ⁊ laniste cõtingãt cõtemptissimo ⁊ turpissimo: ergo bone nõ sunt. Item bonum ex malo non fit: diuitie autẽ sunt ex auaricia que mala est: ergo bone nõ sunt.

¶At eadem si apud vnum. Hic ponit secundam rationem que talis est. Illa non sunt multum appetenda que a pluribus nō possunt possideri ⁊ non transeunt ad aliuz sine paupertate aliorum: diuitie sunt huiusmodi: ergo ⁊c. vnde dicit in littera. Si eadem pecunia quanta est vbiq; gentium id est apud gentes: si illa congeratur apud vnum hominem: ipsa facit ceteros homines inopes sui id est carentes: ⁊ vna vox pariter tota id est simul replet auditum multorum. diuitie autem non possunt transire in plures: nisi cōminute id est diuise in partes. quod cū factū est scilicet q̄ cōminute transeunt in alios: necesse est vt supplet illos faciant pauperes quos relinquunt. Et tunc exclamat contra diuitias dicens. O igitur supplico diuitias esse angustas id est artas ⁊ inopes: quas nō licz plurib⁹ habere totas: ⁊ que nō veniunt ad quēlibet sine paupertate ceterorum. i. aliorum hominum.

¶Nota q̄ diuitie nō veniunt ad quenlibet sine alioꝝ paupertate: q: dicit Seneca in de remediis. Pecuniam perdidisti quā vt haberes alius ante te perdidit. perdidisti pecuniam: habes vno periculo minus quo te felicem: si cū illa auariciam perdidisti. et idem lxxxviij. epistola dicit. Diuitie animos inflant: superbiam pariunt: inuidiam contrahunt: mentem alienant: timorem inducunt: insolētiam faciunt. nihil aūt aliud insolentia est q̄ spes false magnitudinis: ergo diuitie bone non sūt.

¶An gemmarum fulgor oculos trahit. Hic ostendit philosophus q̄ gēme non sunt appetende tanq̄ proprū bonum hois intendēs talem rationem. Quicquid bonitatis vel preciositatis ē in gēmis hoc consistit in luce ⁊ splendore gemmarum: sed lux gemmarum non est proprium bonum hominis: sed est bonum ipsarum gemmarum: ergo ⁊ cetera. vnde dicit in littera. An fulgor gēmarum trahit oculos hominum supple ad concupiscendum eas tanq̄ proprium bonuz: sed siquid est precipui id est preciositatis in hoc splendore: illa lux est gemmarum et non hominū: qualquidem gemmas vehementer admiror: homines mirari id est mirando desiderare tanq̄ bonum suum. quid est enim carens motu anime: atq; compage id est coniunctione membrorum: quasi diceret reperitur in rebus inanimatis quod iure videatur id est videri debeat esse pulchrum rei animate et rationabili nature: quasi diceret nihil: que gemme tametsi pro quāuis: trahant id est recipiant aliquid postreme pulchritudinis: opera id est diligentia conditoris: q̄ pro et: sui distinctione id est specifica formatione: tamen ipse collocate infra vestram excellentiam id est dignitatem: nullomodo merebāntur vestram admirationem.

At eadem si apud vnum quanta vbiq; gentium congeratur: ceteros sui inopes fecerit. Et vox quidem tota pariter multorum replet auditum. Ueste vero diuitie nisi comminute in plures transire nō possunt. Quod cum factuz est: pauperes necesse est vt faciant quos relinquunt. O igitur angustas inopesq; diuitias: quas nec habere totas pluribus licet: et ad quenlibet sine ceterorum paupertate non veniunt. An gemmarum fulgor oculos trahit. Sed siquid est in hoc splendore precipui: gemmarum est lux illa nō hominuz. Quas quidē mirari homines vehementer admiror. Quid est eiz carēs anime motu atq; membrorum compage quod animate rationabiliq; nature pulchrum esse iure videatur. Que tametsi conditoris opera suiq; distictione postreme aliquid pulchritudīs trahūt: infra vestrā tamē excellentiā collocate admiratōnem vestram nullomodo merebantur.

Prosa quinta

¶ Nota ꝙ non est gloriandum de gemmis tanq̄ de proprio bono: quia dicit Sene. xli. epistola. Nemo gloriari debet nisi de suo. quid enim est stultius in homie q̄ aliena laudare. quid est eo dementius qui ea mirantur que ad aliuz transferri protinus possunt. non faciunt equū meliorem aurei freni. ¶ Nota ꝙ quadruplex est pulchritudo. prima est animalium rationalium. secunda est brutorum sensibilium. tertia plantarum vegetabilium: quarta est rerum inanimatarum: in quo genere gēme collocantur. propter qd̄ dicit Philosophia. Si gemme trahunt aliquid postreme pulchritudinis.

An vos agrorum pulchritudo delectat. Boeti. Quid ni. Est enim pulcherrimi operis pulchra portio. Si quondam sereni maris facie gaudemus: sic celum: sydera: solem: lunāqz miramur. Philosophia Num te horum aliquid attingit. Nō audes alicuius taliū splendore gloriari. An vernis floribus ipse distingueris: aut tua inestiuos fructus intumescit vbertas. Quid inanibus gaudijs raperis. Quid externa bona pro tuis amplexaris. Nunq̄ tua faciet esse fortuna: que a te natura rerum fecit aliena. Terraruz quidem fructus animantiuz proculdubio debentur alimentis: Sed siquod nature satis est replere indigentiam velis: nihil est quod

¶ An vos agrorum pulchritudo Dic probat philosophia idem de possessionibus sicut de agris: ⁊ intendit hanc sententiam. Bonitas agrorum vel consistit in pulchritudine eorum que delectant aspectum: ⁊ talis pulchritudo nō magis est ipsius hominis q̄ pulchritudo florum vel stellarū qui etiaz delectant aspectū homīs: ⁊ tamē nihil ad hominē pulchritudo istorū vel bonitas agroruz confert in vtilitate eorum que est ad sustentationem hominis: sed hec possessio agrorum nō est multum appetenda: vt sit ampla: quia natura paucis est cōtenta. Unde dicit in littera. An pulchritudo agrorum delectat vos: vt gaudeatis de ea tanq̄ de bono vr̄o. Et dicit Boe. quid in id est quare nō delectaret. est enim pulchra portio operis pulcherrimi scz mundi: sic nos gaudemus facie id est aspectu maris. sereni id est tranquilli: sic id est eadem ratione miramur celuz: sydera: solez ⁊ lunā. Respondet philosophia. Num id est nunquid aliquid horum attingit te tanq̄ propriū. q. d. non. Num. i. nunquid audes gloriari splendore alicuius taliū tanq̄ tuo. q. d. non. An. i. nūquid tu distigueris. i. ornaris vernis floribus? certe nō. nunquid tua vbertas. i. fertilitas: intumescit id est superbit: inestiuos fructus. i. per estiuos fructus. q. d. non. quid raperis. i. circūdaris in anibus gaudijs supple reputando ista esse tua bona? quid amplexaris externa bona pro tuis? q. d. frustra hoc facis: qz fortuna nunquā faciet esse tua que natura rerū a te fecit esse aliena. Tūc dicit phia nō nego quin ista possint tibi esse vtilia. fructus eīm terrarū proculdubio debentur alimentis aīantium. i. animalibus pro alimentis: sed si velis replere indigentiam nature: quod satis est id est ad sufficientiam: nihil est. i. nō oportet ꝙ petas. i. desideres affluētiam fortune supple ad dilatandū ⁊ ampliandū agros. natura. n. paucis contenta est: cuius satietatē si velis vrgere. i. cogere supfluis cibis ⁊ potibus: illud qd̄ infuderis ventri supfluuz fiet: aut iniocūdū. i. triste: aut fiet noxiū. i. periculosuz. ¶ Nota ꝙ ex littera pōt formari talis ratio. Si illud qd̄ magis videtur inesse non inest: nec illud qd̄ minus sed magis videtur ꝙ hō dz gl̄iari de pulchritudie celi ⁊ stellaꝝ ⁊ nō dz: qz nihil hoꝝ est suū: ego minus dz gl̄iari de pulchritudie agroꝝ ⁊ aliaꝝ possessionū ¶ Nota ꝙ natura nō est onerāda supfluis: sed est alēda paucis cōtenta est. vnd̄ Seneca. xvi. epl̄a. Si ad naturā vixeris nūq̄ eris paup: si ad opioez nūq̄ eris diues. Exiguū natura desiderat: opio v̄o imēsuz. Et beat⁹ Aug. d. Sumēda sūt alimēta tāq̄ medicamēta. ⁊ Grego. Dū vēter nimia satietate extēdit: aculeꝰ libidīs suscitatur.

¶ Nota q̄ Aristo. in quadam epistola ad alexandrum di. Qui transgreditur debitum modum in pleno et in vacuo: non poterit euadere furorem egritudinis ⁊ molestias infirmitatū. Qui ergo appetit viuere ⁊ dominari: renūciat desiderio proprie voluptatis: nec comestionē comestioni superaddat: q̄ omnis incontinens voluntarie est egrotans secundo ethicoruz. Et subdit. audiui ab Hypocrate q̄ conseruauit dietas pro quibus debilitatem corporis sustinebat. cui dixit suus discipulus. doctor egregie. si velles bene comedere non sustineres tantaz corporis debilitatez. Cui respōdit Hypocras. Ego comedo vt viuā: nō viuo vt comedā. Unde dicit Aristo. ibidem. Alimentū propter durabilitatez est querendū: nō durabilitas propter alimentū. subdit. Multos noui qui diminuerūt d̄ alimēto et comestione abstinētes a suis appetitib⁹. parcentes gule: viuētes temperate per dietas: qui fuerunt sanissimi corporis: lōgioris vite et boni appetitus.

fortune affluentiam petas. Paucis eim minimisq̄z natura contenta est. Cuius satietatem si superfluis vrgere velis: aut iniocundum quod infuderis fiet aut noxiuz. Jam vero pulchrum varius fulgere vestibus putas. Quarum si grata intuitu species est: aut materie naturam: aut ingenium mirabor artificis. An vero te longus ordo famulorum facit esse felicez. Qui si viciosi moribus sint perniciosa domus sarcina: et ipsi domino vehemēter inimica. Si vero probi sint quonammodo in tuis opibus aliena probitas numerabitur. Ex quibus omnibus nihil horum que tu in tuis computas bonis: tuuz esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetende pulchritudinis: quid est q̄ amissis doleas: uel leteris retētis. Quod si natura pulchra sunt: quid id

¶ Jam vero pulchrum. Dic phi losoꝝ hic ostendit q̄ non sit gaudendū de pulchritudine vestium tanq̄ de proprio bono: ⁊ arguit sic. De illius pulchritudine nō est gaudenduz que non est hominis pulchritudo: sed pulchritudo vestium non est hominis pulchritudo: sed est ipsaꝝ vestiū: igitur ⁊c. vnde dicit in littera. Jam putas pulchrum esse id est tue pulchritudini ascribendum fulgere varijs vestibus: quasi diceret nō debes hoc putare: quarum scz vestium: si spēs ist est pulchritudo: est grata id est delectabilis intuitu: ego mirabor naturam materie vestiū: aut mirabor ingeniuz id est subtilitatem artificis vestem formantis nihil ascribendo tibi. ¶ Nota q̄ splendor habit⁹ exterioris non facit hoīem meliorē nisi fulgeat habitus mentis interior in eo. vñ Sene. Nullus dicit gladium esse bonū si baltheus eius deauratus est ⁊ vagina gemmis distincta. Sed gladius bonus est si bene inscidit ⁊ bonū acumē habet. ⁊ mucro bonus est qui om̄e munimē rupturus est. vnde sunt versus. Aurea nobilitas luteam si vestiat ollam. Non ideo sequit hanc minus esse luteam. Item poeta inquit Cinge caput lauro tege corpus gēmis ⁊ auro. Si fueris pridem remanebis rusticus idem. ¶ An vero te longus ordo famuloꝝ. Dic phia ostendit non esse gloriandum de multitudine famuloꝝ tanq̄ de proprio bono: ⁊ arguit sic. Famuli āt sunt puersi in morib⁹: ⁊ sic sunt nociui. aut sunt bene morigerati: tunc nihil ad te: q̄ hec probitas est famulorum ⁊ non tua. Unde dicit in littera. An vero longus ordo famuloꝝ facit te esse felicem: qui scilicet famuli si sint viciosi moribus supple: tunc sunt perniciosa sarcina id est periculosum pondus ipsius domus: ⁊ sunt vehementer inimica ipsi domino. si vero sint probi: quonāmodo id est per quem modum aliena probitas numerabitur id ē computabitur in tuis operibus: quasi diceret nullo modo. Et tunc concludit de omnibus predictis

Prosa quinta

dicens. Et quibus omnibus predictis monstratur liquido id ē aperte nihil bonī esse tuum bo
num que tu computas in tuis bonis: quibus si nihil inest appetende pulcritudinis supple q̄
tibi ascribere poterit: quid est id est quare ē q̄ tu doleas de amissis vel leteris retentis: q̄ pro
sed: si predicta sunt pulchra natura id est propter naturaz propriā: quid refert id tua. i. quid q̄
tinet hoc ad te: quasi diceret nihil, nā hec sequestrata. i. diuisa tuis opib' per se placuissent.

tua refert. Nam hec per se a tuis quoqz opibus sequestrata placuissent. Neqz eiz idcirco sunt preciosa q̄ in tuas venere diuitias: sed quoniaz preciosa videbātur: tuis ea diuitiis ānūerare maluisti. Quid antez tanto fortune strepitu desideratis fugare credo in digentiaz queritis copia Atqui hoc vobis in contrariū cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam preciose suppellectilis varietatez. Verūqz illud est permultis indigere eos qui multa possident. Contraqz minime indigeret qui abundantiam suaz nature necessitate nō ambitus superfluitate me-

Neq̄ enim idcirco sunt preciosa q̄ in tuas venere diuitias: sed q̄m pro q: videbātur tibi preciosa: iō maluisti ea ānumerari tuis diuitijs. ¶ Nota q̄ serui puerili mo- nº de familiaribus est
ribus sunt familiares inimici domini et totius domus: de quibus postea dicetur tertio huius quinta prosa. Non est pestis efficacior ad nocendum q̄ familiaris inimicus. ⁊ si videntur aliquādo amici hoc est ratione vtilitatis non ratione virtutis: de quibus loquit Seneca in de remedijs di. Mel musce sequuntur: cadauera lupi: frumenta formice: predā sequitur ista turba non hominem. Item Seneca di. xli. episto. In homie illud laudandū est quod ipsius ē si familiaz formosam habet ⁊ domum pulchram: si multum serit: si multum feneratur: nihil bonum in ipso est: sed circa ipsum lauda

in illo quod proprium est: quod nec auferri nec eripi potest. ¶ Quid autem tanto fortune strepitu. Hic philosophia ostendit generaliter diuitias non esse appetendas magnopere: ⁊ facit hoc tribus rationibus. secundam ponit ibi. Ita ne. tertia ibi. Ego vero nego. Prima ratio ē ista. Illa non sunt multuz appetenda per que homo non consequitur ea propter que diuitie appetuntur. appetuntur enim diuitie propter fugam indigentie: quā fugaz indigentie homo non consequitur per diuitias: sicut declarat in littera dicens. Quid autem tanto strepitu id est labore: desideratis id est cuz desiderio insistitis fortune: credo vos queritis fugare indigentiam copia id est diuitijs: quasi diceret: ideo desideratis diuitias vt suppleatis vestram indigentiam. Atqui pro sed hoc cedit vobis in contrarium: qui supple pro q: pluribus adminiculis id est adiutorijs est opus ad tuendum varietatez preciose suppellectilis id est possessionis verūq̄ illud est permultis eos indigere qui permulta possident: ꝓ pro et contrarium supple illi minime indigent qui mensuriantur id est mensurant suam abundantiam non superfluitate ambitus id est cupiditatis: sed necessitate nature. ¶ Nota secundum Se- nº de diuitiis
necā permultis indigent qui permulta possident: propter qō multe diuitie non fugant indigentiam: sed magis excitant. vnde poeta. Nulla ditari ratione potestis auari. Eos facitis inopes quas cumulatis opes. ¶ Nota circa hoc quod dicit minime indigent. dicit Seneca. lxi. epistola. Taurus paucissimorum iugerum pascuis impletur: ⁊ vna silua pluribus elephantibus sufficit: homo terra pascitur et mari. Quid igitur tam insatiabilem ventrem natura dedit nobis: cum tam modica corpora nobis dederit: vt vastissimorum edacissimorum q̄ animalium auditatem vincerenus. quātulum enim est quod nature datur paruo illa educatur, nō fames nostri ventris nobis magno constat: sed ambitio. ventri autem obedientes

vt nemo nisi diues putetur dignus. ¶ Nota ꝙ diuitie non reddunt hominem securum. vnde Iuuenalis poeta. Pauca licet portes argenti vascula puri. Nocte iter ingressus contũ gladiumq; timebis. Et nocte ad lunam trepidabis arundinis vmbram. Cantabat vacuus coraꝫ latrone viator. Et Seneca .xliiij. epistola dicit. Nundum latro transmittit: ⁊ in obsessa via pauperi pax est. ⁊. lxxvi. epistola dicit. Quisquis se fortune multum dedit ingentem sibi viaꝫ perturbationis fecit. vna hec via est ad tuta vadendi externa despicere: ⁊ honesto contentum esse.

ator intrasses: coram latrone securus cantares. O preclara opum mortalium beatitudo quam cuꝫ adeptus fueris securus esse desistis.

Incipit metrum quintum.

Elix nimium prior etas
Contenta fidelibus aruis
Nec inerti perdita luxu
Faciliqꝫ sera solebat
Ieiunia soluere glande.
Nec bachica munera norat
Liquido confundere melle.
Nec lucida vellera serum
Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubres:
Potum quoqꝫ lubricus amnis
Umbras altissima pinus.

¶ Metrum quintum secundi libri,

Elix nimiũ prior etas. Hic incipit quintũ metrum huius secundi: qđ dicitur pentitacum ab inuentore: anapesticuꝫ a pede predominante. ⁊ est dimetrum: quia quattuor pedes vnum metꝝ constituũt. ⁊ est cathalecticũ: quia in quarto pede vna syllaba deficit ad complemẽtum metri. In quo metro philosophia cõmendat primam etatem que erat sine cupiditate diuitiarum: deplangẽdo presentem etatem in qua dominatur ⁊ regnat auaricia. Prio ergo cõmendat etatem antiquorum. secũdo nostram etateꝫ deplangit ibi. Utinaꝫ modo. primo dicit. Prior etas nimiuꝫ felix fuit contenta fidelibus aruis id est fideli agricultura: nec fuit perdita id est deprauata: inerti luxu id est graui superfluitate: que etas solebat soluere id est remouere: sera id est tarda ieiunia: facili glande id est vili fructu: nec illa etas norat. i. nouerat: cõfundere. i. miscere bachica munera. i. vina liquido melle ad faciendũ mellicratũ sicut modo fit. nec etiã nouerat miscere. i. intingere: lucida vellera. i. albam lanam: serum. i. illoꝝ populoꝝ: tyrio veneno i. sanguine conchiliorũ: quorũ copia apud tyrũ inuenitur ad faciendũ purpureũ colorẽ. Herba dabat eis salubres somnos. nõ eim dormiebant in lectis eburneis: sed in herbis: qꝫ pro et lubricus amnis id est labilis aqua dabat eis potum: ⁊ pinus id est illa arbor altissima dabat eis vmbras. i. vmbrosas habitationes. non eniꝫ in domibus ⁊ in curiosis edificijs habitabãt nondũ hospes aliq̃s existẽs secabat. i. diuidebat nauigãdo alta. i. ꝓfundũ maris: qꝛ adhuc nõ erat vsus nauiũ: nec mercibus vndiq; lectis. i. collectis: viderat noua littora. i. alienas terras: qꝛ manebãt in patria. tũc supple in illa etate tacebãt seua classica. i. tube vel cornua vocãtia boies ad bellũ dicta classica a calo qđ est voco. neq; cruor fusus acerbis odijs tinxerat. i. madidauerat horrida arma: qꝛ tũc nõ erat vsus armoꝝ: q̃d eniꝫ. i. propter q̃d hosticus furor vellet prior arma mouere: cũ videret seua vulnera: nec videret vlla p̃mia sanguis: qꝛ nihil erat ꝓ quo pugnarẽt. ¶ No. circa h̃ ꝙ dic̃ prior etas: q̃ttuor etates distigũtur s̃m poetas. i. pria fuerit boies dõi ⁊ simplices paucis cõtẽti: q̃ cõedebãt glãdes: bibebãt aquã: ñ colebãt vsẽas. hãc etatẽ vocabãt poete aureã: ⁊ erat sub saturno: de q̃. B. loq̃t in lr̃a. scđa etas dicebat argẽtea

que erat sub Joue: cum homines magis astuti inuenerunt agriculturam: et ceperũt inhabitare domos ⁊ plantare vineas. Tertiam etatem vocabant eream in qua homines propter propriam curam rerum ceperunt alios depellere ⁊ se aliqualiter malicie dare. Quartam etatem vocabant ferream quando in tantum abundabat malicia et auaricia hominum ꝙ nec fides nec iusticia mansit in terra: in qua etate nos sum⁹ quã in fine Boe. deplangit. ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit inerti luxu ꝙ iertia et otiũ sunt causa luxurie. Unde poeta. Otia si tollas piere cupidinis artes. Item Horatius. Queritur egistus q̃re sit factus adulter. In promptu causa ẽ: qr desidiosus erat. Est autẽ triplex luxuria: vt habetur in de scholarium disciplina. quedã consistit in coitu: quedam in crapula: et quedam in vestitu: ⁊ quelibet est fugienda. ¶ No. circa hoc ꝙ dicit lucida vellera serum. Seres sunt q̃dam hoies apud quos cõtexitur lana de arboribus. fila ergo que a vermibus qui dicuntur bombices operantur: illa vocat hic lucida vellera. ¶ No. ꝙ tyrus ẽ vermis venenosus in cuius sanguie intingitur purpura: quoꝝ cõchiliorum copia iuenitur apud tyrũ insulam. ¶ Utinaz modo nostra redirent. Hic phia deplangit presentem etatẽ dicens. Utinaz nr̃a tpa. i. conditiones nostri temporis redirent modo. i. redigerẽtur in priscos mores. i. in mores antiquos. sed heu non est ita: ꝑ amor id est desideriuz habendi feruẽs: seuior. i. periculosior ignib⁹ etne illius mõtis ardet. Heu quis fuit ille qui primus fodit. i. effodit põdera tecti auri. i. absconditi: effodit gemmas volentes latere que sunt preciosa pericula: quia multi propter eorum preciositatem pericula incidũt. ¶ Nota Seneca in libro de diuisione scientiarum cõmendans priorem etatem dicit. O felix prior etas que tot pertulit sapientes: quibus velut stellis fulgentibus mundi tenebras irradiaret. sed heu nunc alij terrenis cure inseruiũt: alij temporalis dignitatis ambitione inardescunt: omnes vere circa studium sapientie elanguescunt. ¶ Nota ꝙ etna est mons sicilie qui frequẽter ignibus inardescit: ad cuius similitudinem habet se auaricia et cupiditas hominum que insatiabilis nunq̃ penitus extinguitur. Unde Tullius in libro de finibus bonorum et malorum dicit. Cupiditates hoiz sunt insatiabiles: que nõ mõ singulares: ꝑ vniuersas familias euertũt Ex cupiditatib⁹ eiz odia: seditões: et bella nascunt: ex quib⁹ vitã amarissimã necesse ẽ effici.

Mondum maris alta secabat:
Nec mercibus vndiqz lectis
Noua littora viderat hospes:
Tunc classica seua tacebant.
Odiis neqz fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma.
Quid enim furor hosticus vlla
Vellet prior arma mouere
Cum vulnera seua videret
Nec premia sanguinis vlla.
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos.
Si seuior ignibus etne:
Feruens amor ardet habendi.
Heu primus quis fuit ille.
Auri qui pondera tecti:
Gemmaqz latere volentes
Preciosa pericula fodit.

Prosa sexta secundi libri.

Uid autem de dignitatibus potẽtiaqz disseram: quas vos vere di-

¶ Prosa sexta secundi libri.

Uid autem de dignitatibus. hec est sexta prosa huius secundi libri in qua philoso-

phia ostendit ꝙ dignitates ⁊ potestates non sunt magnopere appetende. Et primo probat intentum de dignitate ⁊ potestate simul. secundo de potestate diuisim ibi. Que vero. tertio iterato simul de dignitate ⁊ potestate ibi. ad hec. Primo intendit rationē. Illa non sunt multum appetenda que cum aduenient malis faciunt ipsos deteriores: ⁊ bonos non efficiūt meliores: sed dignitates ⁊ potestates huiusmodi sunt sicut declarat in littera: igitur ⁊c. vnde dicit sic. quid disseram id est dicam de dignitatibus: q̄ pro ⁊ potentia: quas vos inscij id ē ignari vere dignitatis: ac pro ⁊ potestatis: exequatis id ē assimilatis: celo id est summo bono: que si ceciderint in quē q̄ improbissimum id est viciosissimum: que incendia etne illius montis dederint tantas strages id est pericula: flammis eructuantibus id est exeuntibus: ⁊ ꝙ diluuium dederit tantas strages sicut illi mali: quibus aduenient dignitates. q. d. plura mala proueniūt ex dignitatibus ⁊ potestatibus maloꝝ q̄ ex incendio ignis vel diluuio fluuij. Et subdit philosophia vti ꝓ sicut arbitror te meminisse: vestri veteres id est antiquiores romani: cupierunt abolere id est delere: imperium consulare id est dignitatem consularē: ob id est propter superbiaꝫ consulū:

gnitatis ac potestatis inscij celo exequatis. Que si in improbissimum quēqꝫ ceciderint: que incendia flammis etne eructuantibus quod diluuiuꝫ tantas strages dederint. Certe: vti meminisse te arbitror: consulare imperiuꝫ: quod libertatis principium fuerat: ob superbiaꝫ consulum vestri veteres abolere cupierūt. Qui ob eādem superbiam prius regium de ciuitate nomen abstulerant. At siquando: quod ꝑrarum est: probis honores deferantur: q̄d in eis aliud q̄ probitas vtentium placet. Ita fit vt nō virtutibus ex dignitate: sed ex virtute dignitatibus honor accedat.

quod imperium consulare fuerat principium libertatis: quia romani liberius viuebant sub consulibus q̄ sub regibus: qui romani etiam prius abstulerant de ciuitate nomen regiū propter eandem superbiam scilicet regum. Ex quo patet ꝙ dignitates faciūt malos deteriores. At pro sed. Si potestates ⁊ dignitates deferantur probis: quod perrarū est: quid in eis supple dignitatibus aliud placet q̄ probitas vtentiuꝫ: quasi dicat nihil ita fit id est propter hoc: si vt virtutibus nō accedat honor ex dignitate: sed honor accedit dignitatibus ex virtute vtētium eis: ⁊ ita dignitates nihil boni adijciunt ipsis bonis. ¶ Nota duplex est dignitas ⁊ potestas. quedam mundana siue temporalis que consistit in bonis temporalibus exterioribus ⁊ in tali non consistit vera felicitas cum sit respersa multis amaritudinibus. Alia est dignitas ⁊ potestas anime siue spiritualis que consistit in scientijs ⁊ virtutibus: ⁊ illa non potest superari vicio nec aduersitatibus: nec prosperitatibus in qua consistit beatitudo ⁊ beata vita. Unde Ambro. in libro de officijs dicit. Dico beatam vitam consistere in altitudine sapientie: in suauitate conscientie: ⁊ virtutis sublimitate. ¶ Nota ꝙ inscij dignitates ⁊ potestates mundanas adequant celo: quia non recte iudicant. iudicant enim secundum concupiscentiam ⁊ non secundū rei veritatem. imperiti enim velut a longe distantes a veritate speculātur prīo elēcoꝝ. ¶ Nota ꝙ mali dignitatib⁹ ⁊ ptātibus prediti pl⁹ nocēt q̄ ignis vel diluuiū aq̄rū: q̄ mali dignitate sua ⁊ ptāte extollūtur in suꝑbiā: alios iugo seruitutis opprimēdo: ꝑ quo exequēdo mouētur bella q̄bus hūanū gen⁹ plus offendit q̄ igne vel diluuio. ¶ Nota ꝙ ciuitas romana a tꝑe Romuli sui cōditoris a regib⁹ erat gubernata: postea romani exigēte malicia ⁊ suꝑbia regū ipsos deleuerūt ⁊ cōsules instituerūt: q̄ etiā ꝓpter eoruꝫ suꝑbiā fuerūt abiecti: ex quo pꝫ ꝙ dignitas ⁊ ptās maloꝝ eos efficit peiores. ¶ Nota ꝙ honor ñ debet alicui rōne dignitatis: sꝫ poti⁹ rōne v̄tutis, vñ Aristo. iiij. ethicoꝝ. Nō erit vtiq̄ dign⁹ honore prau⁹

Dignitas ⁊c

etistens. virtutis eim premium honor est. Unde sm vertitatem solus bonus est honorandus ¶ Que vero est ista vestra. Hic probat spāliter de potestate q̄ nō sit multū appetenda duabus ratiōibus. secunda ibi. Quid aūt est. ratio talis est. Illa potestas non est multū appetēda que non est magne ⁊ fortis reputationis: sed tantum est fragilis ⁊ imbecilis: sed potestas temporalis est huiusmodi: q̄ per eā homo nō potest supra anima: sed tantū supra corpus ⁊ super ea bōa que corporis sunt. humano autem corpore nihil est ibecilius. dicit ergo in littera. Que vero est ista vestra expetibilis. i. d̄siderabilis: ac preclara id est nobilis potentia. q. d. nulla est. nonne consideratis o terrena animalia: quibus videamini presidere id est preesse. si enim inter mures videres vnū pre ceteris sibi vendicantez. i. vsurpantē ius ac ptātē super alios mures. o quāto cachino. i. risu tu mouereris: q̄ derisibile esset. et talis est terrena potestas scilicet derisibilis: que non extēdit se nisi ad corpus. quid vero si tu spectes id est consideres corpus: est imbecilius. i. debilius homine: quasi diceret nihil: quos homines sepe necat id est interficit: morsus muscarū id est paruorum vermium: vel etiam introitꝰ in secreta id est i interiora homīs queq̄: reptantium id est serpentium. quo vero id est quomodo q̄s q̄ potest exercere ius aliquod in quēpiam: nisi in solum corpus: ⁊ in fortunam id est in bona fortūe que sunt infra corpus: quasi diceret nullo mō. Nū. i. nūquid tu vnq̄ imperabis libero animo: quasi diceret non. Nuz id est nunquid tu amouebis de statu proprie quietis mentez sibi firma ratione coherentem: quasi diceret non. et hoc probat exemplo cuiusdam philosophi: qui nullis tormētis ad hoc potuit compelli: vt illud faceret quod ratio naturalis iudicabat non faciendum. vnd̄ dicit. Cum quidam tyrannus putaret se adacturū id est compulsuruz suppliciis: quendam liberū virū id est philosophum vt ipse proderet conscios facte coniurationis aduersum se: ille sup. liber homo linguā momordit atq̄ abscidit: ⁊ abiecit eā ni os. i. in faciē seuiētis tyrāni. Ita illos cruciatꝰ quos tyrānꝰ putabat sup. esse materiā. i. cāz crudelitatis: vir sapiēs fecit esse materiā virtutis: q̄ hoc pro virtute nō ꝓ crudelitate ei reputatū est. No. q̄ muscula ē diminutiuū hꝰ nois musca: ⁊ ꝑ muscā dat itelligere q̄ūcq̄ aīalia venenosa vel vermes venēosos: et ab istolloco recipit auctor flor̄ cū dicit. Debilius quid sit mare quos nece mascula ꝑdit. ¶ No. q̄ animus homīs liber est ⁊ cogi nō pōt. vñ Sene. Errat siquis seruitutez credit transire in totum hominem. non enim transit in animam: quia libertas est anima.

Que vero est ista vestra expetibilis ac preclara potentia. Nonne o terrena animalia consideratis quibus presidere videamini. Nuz si inter mures videres murem aliquez ius sibi ac potestatem pre ceteris vendicantem: quanto mouereris cachinno. Quid vero si spectes corpus imbecilius homine reperire queas: quos sepe muscularum quoq̄ vel morsus vel i secreta queque reptantium necat introitus. Quo vero quisquam ius aliquod in quempiam: nisi in sosum corpus et qd̄ infra corpus fortunam loquor posset exercere. Num vnq̄ libero imperabis animo. Num mentem firma sibi ratione coherētem: de statu proprie quietis amouebis. Cum liberum quedam virum suppliciis se quidam tyrannus adacturuz putaret: vt aduersuz se facte coniurationis cōscios proderet: linguam ille momordit atq̄ abscidit: et in os seuientis tyranni eaz abiecit. Ita cruciatꝰ quos putabat tyrā

Animꝰ hoīs liber est

¶ Nota ꝙ homo liber ⁊ constans nullis supplicijs vinci potest: quia dicit Seneca in libro de clementia. magni animi proprium est placidum esse ⁊ tranquilum: ⁊ iniurias ⁊ offensiones superbie despicere. ⁊. xxviij. epistola. triginta tyranni Socratem circunsteterunt: nec potuerunt animum eius infringere. ¶ Quid autem est. Dic philosophia ponit secundam rationem que talis est. Illa potestas non esse multum appetenda per quam nemo potest facere ꝙ alius non possit in ipsum quod ipse potest in alium: sed potestas temporalis est huiusmodi sicut in littera declarat ponens duo exempla de Bresiride ⁊ Regulo. Primum exemplum est de Bresiride. Bresirides fuit filius Neptuni ex matre Libia que hospites suos mactabat. Hercules autem apud ipsum hospitatus ipsum econtra mactauit. Secundum exemplum est de Regulo. Regulus fuit consul romanus: qui cum multa bella ingessit cum carthaginensibus: multos ex eis captiuauit: sed tandem ab eis fuit captus. ex quo pz ꝙ q̄c q̄d pōt aliquis in aliū facere: pōt etiam illud ab alio pati. vnde Catho. Victorem a victo ⁊c. ⁊ per cōsequēs nulla est potētia humana que hoc intercipere nō pōt. vnde dicit in littera. Quid est qd̄ q̄sq̄ potest facere in alium qd̄ ipse nō possit sustinere ab alio: quasi diceret nihil: quod declarat. Nos accepimus id est cognouimus: Bresiridem solitum id est consuetum necare hospites: ipsum fuisse mactatum ab Hercule hospite supple suo. Aliud exemplum ponit Regulus consul romanus. plures penorum id est carthaginensium: captos bello coniecerat id est posuerat in vincula: sed mox ipse prebuit manus cathenis: victorum id est carthaginensium. nunquid igitur vllam putas supple esse eius hominis potentiam qui non possit efficere ne alter valeat in se qd̄ ipse potest in alio: quasi diceret nulla reputanda est hec potentia. ¶ Ad hec si ipsis dignitatibus. Hic probat philosophia simul de dignitatibus ⁊ potestatibus ꝙ non habent in se aliqd̄ naturale bonum propter quod sint appetēde. Secundo ostendit ꝙ idem potest cōcludi de omnibus bonis fortuitis. ibi. Postremo. Primo facit quod dictum est. Secundo ostendit falsam nominationem bonorum. ibi. De quibus etiam illud. Ratio quā intendit est ista. Illud quod in se naturaliter est bonum non potest adiungi pessimis: sed dignitates ⁊ potestates pessimis adueniunt: ergo ⁊c. Maior declaratur in littera. Unde dicit. si ipsis dignitatibus ⁊ potestatibus inesset aliquid naturalis ⁊ proprij boni: nunquam prouenirent pessimis. neq; enim aduersa id est opposita solent sibi sociari: quia natura respuit vt queq; contraria iungantur id est stant simul. cum ergo non sit dubium pessimos plerumq; fungi id est vti dignitatibus: illud etiam liquet id est manifestum est supple ipsa non esse bona sui natura que se pessimis patiantur herere. i. commanere. quod quidem dictum de dignitatibus ⁊ potestatibus dignius potest existimari de cunctis muneribus fortune: que scilicet munera vberiora id est copiosiora prouenient ad quemq; improbissimum. ¶ Nota ꝙ duplex est bonum. vnum quod conuertitur cū ente: ⁊ sic dignitates ⁊ ptātes lz malis adueniāt: tñ sunt bone. Aliud est bonum qd̄ est

nus materiam crudelitatis: vir sapiens fecit esse virtutis. Quid autem est quod in alium quisq̄ possit facere: quod sustinere ab alio ipse non possit. Bresiridem accepimus necare hospites solitum: ab hospite hercule fuisse mactatum. Regulus plures penorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum cathenis manus prebuit. Vllam ne igitur eius hominis potentiam putas: qui quod ipse in alio potest: ne id in se alter valeat efficere non possit. Ad hec. Si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprij boni: nūq̄ pessimis prouenirent. Neq; eim sibi solent aduersa sociari natura respuit: vt contraria queq;

quedam qualitas derelicta ex bonis operationibus: ⁊ vocatur bonum moris: ⁊ sic dignitates ⁊ potestates bone non sunt: quia vtmultum pessimis sociantur. ¶ De quibus etiaꝫ. Hic philosophia probat ꝙ bona fortuita non possunt in suum effectuꝫ: ⁊ sic per consequēs habēt falsam denominationem. arguendo sic. Omne quod est naturaliter bonum efficit quod est ei proprium: ⁊ expellit contrarium: sicut fortitudo facit fortem: velocitas velocem: sed bona fortune non efficiunt quod videtur esse proprium: quia diuitie nō faciunt diuitem: cuꝫ non restringāt auariciam: nec potentia facit potentem: nec dignitas dignum: propter qđ diuitie false nominantur. vnde dicit in littera. de q̄bus bonis fortuitis. Illud etiaꝫ puto cōsideranduꝫ: ꝙ nemo dubitat illū esse fortem cui conspexerit inesse fortitudinem: ⁊ illum esse velocem cuicumq̄ inest velocitas: ⁊ sic musica quidē musicos: medicina medicos: rhetorica rhetoricos facit. natura enim cuiuscumq̄ rei agit quod sibi est proprium: ⁊ non miscetur effectibus contrariorum: ⁊ vltro id est spōte depellit que sunt aduersa id est contraria. Atqui ꝑ certe: nec opes id est diuitie: queunt id est possunt restringere inexpletam auariciaꝫ supple hominū id est insatiabileꝫ: nec potestas facit illum compotem sui id est potētem: quē viciose libidines retinēt astrictum insolubilibus cathenis id est passionibus: ⁊ dignitas collata improbis: nō modo id est nō tantum efficit dignos: sed prodit ⁊ ostentat indignos. Cur ita prouenit: ꝙ bona fortune non efficiēt quod videtur eis esse proprium. hoc est ideo: quia vos homines gaudetis res sese aliter habētes ꝙ videantur compellare id est denominare falsis nominibus: que nominationes facile redarguuntur effectu ipsarum rerum. Ideo nec ille diuitie iure possunt appellari cum non faciunt diuiteꝫ: nec illa potentia nec hec dignitas iure appellari potest. ¶ Nota ꝙ diuitie non faciunt hominem diuitem: quia non restringunt auariciam. Nam diuitie secundum Senecam. xxvij epistola sunt composita paupertas in lege nature. talis autem paupertas secundum legem nature excludit auariciam que insatiabilis est. Natura enim paucis contenta est. ¶ Nota ꝙ dignitas improborum ostentat improbos: quia improbus tanto a pluribus cognoscitur: quanto magis innotescit eius vicium. ⁊ quanto aliquis in maiori dignitate constituitur: tāto plus cognoscitur. propter quod dicit

iungantur. Ita cuꝫ pessimos plerumqꝫ dignitatibus fungi dubiuꝫ non sit. Illud etiaꝫ liquet natura sui bona non esse: que se pessimis herere patiantur. Quod quidem de cunctis fortune muneribus dignius estimari potest: que ad improbissimuꝫ quemq̄ vberiora ꝑueniūt. De quibus etiam illud consideranduꝫ puto: ꝙ nemo dubitat esse fortem: cui fortitudinem inesse conspexerit. Et cuicumqꝫ velocitas adest: manifestuꝫ est esse velocem. Sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiuscumqꝫ rei natura quod proprium est: nec contrarium rerum miscetur effectibus: sꝫ vltro que sunt aduersa đpellit. Atqui nec opes inexpletā restrīgere auariciā queūt. Nec potestas sui compotem facit: quem viciose libidines insolubilibus astrictum retinēt cathenis. Et collata improbis dignitas non modo non efficit dignos: sed prodit potius et ostentat indignos. Cur ita prouenit. Gaudetis enim sese res aliter habentes falsis cōpellare noībus: que facile rerum ipsaruꝫ redarguūtur effectu.

Seneca in prouerbijs. loco ignominie apud indignum est dignitas. ¶ Postremo idem de tota fortuna. Dic philosophia ostendit idem posse concludi de omnibus bonis fortuitis dicēs. Postremo id est finaliter licet hoc idem concludere de tota fortuna in qua nihil est expetendū id est desiderandum: nihil inesse sibi nature bonitatis id est naturalis: manifestum est q̄ fortuna nō adiungit semper bonis: et quibus fuerit adiuncta bonos non efficit. ¶ Nota q̄ bonum fortune non facit, illud bonū cui additur. sicut musica facit musicum: ⁊ virtus facit virtuosum: sed quia fortuna malos quibus aduenit non facit bonos patz: qz nihil nature bonitatis sibi inest. qualiter autem mali malos faciunt bonos: patebit in quarto huius prosa sexta.

Itaqz nec ille diuitie: nec illa potētia: nec hec dignitas iure appellari potest. Postremo idez de tota fortuna concludere licet: in qua nihil expetendum: nihil nature bonitatis inesse manifestuz est. Que nec se bonis semper adiungit: et bonos quib⁹ fuerit adiuncta non efficit.

Metrum sextum secundi libri.

Quimus quantas dederit ruinas. Istud est sextum metruz huius secundi quod dicitur saphicum ab inuentore: trochaicum a pede predominante: ⁊ est vndecasyllabū: quilibet versus continet duodecim syllabas. ⁊ est acbataleticū: quia nulla syllaba deficit ad perfectionē metri. In quo metro philosophia declarat per exempluz q̄ dignitates ⁊ potestates malis aduenientes non faciunt eos bonos: et hoc declarat per Neronez qui quanto fuit potentior: : tanto fuit peior. tangit autem philosophia quatuor malicias Neronis in hoc metro. Prima est q̄ vrbem romanaz incendit que arsit septē diebus et septem noctibus: vt spectaculo illius ignis cognosceret quantus olim fuerat ignis quando troia capta arserat. Secundum malum est q̄ Nero magnam partem senatus sine vlla causa interfecit. Tertium est q̄ proprium fratrem occidit vt solus securius regnaret. Quartum est q̄ matrem suam occidi fecit: vt videret locum ventris in quo iacuit. Dicit ergo in litera. Nouimus quantas ruinas id est quāta pericula dederit Nero vrbe supple romana: flammata id est incensa: q̄ pro ⁊ cesis id est occisis: patribus id est senatoribus: qui Nero quondaz ferus id est crudelis interempto fratre: ipse etiam maduit cruore matris effuso. et designans eius crudelitatem circa matrez dicit. et ipse Nero pererrans. i. per transiens visum gelidum corpus. i. infrigidatū corpus matris: nō tinxit. i. madidauit: ora. i. faciem suam lachrymis: sed ipse potuit sine oib⁹ lachrymis esse censor. i. iudex extincti decoris. i. interfecte matris que decora fuit. tñ hic Nero licet ita malus esset: regebat ppl'os sceptro. i. imperiali dignitate. hos inq̄ ppl'os rexit quos

Quimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusqz cesis
Fratre qui quōdā ferus iterēpto
Matris effuso maduit cruore
Corpus et visu gelidum pererrans
Ora non tinxit lachrymis: sed esse
Censor extincti potuit decoris.
Hic tamē sceptro populos regebat.
Quos videt condēs radios sub vndas
Phebus extremo veniēs ab ortu:
Quos premunt septem gelidi triones

phebus id est sol veniens ab ortu extremo videt: condens id est abscōdens radios supple suos sub vndas: ⁊ loquitur more poetarū: quasi diceret ipse rexit omnes populos qui erant ab ortu solis vsq; ad occasum. Similiter regebat populos: quos septētriones id est septem stelle q̄ sunt in maiori vrsa q̄ dicūtur triones. q. teriones: q: illam plagā terunt: gelidi id est frigidi premunt. plaga enim septentrionalis frigida est: quasi diceret regebat omnes populos aq̄lonares. Et istos r̄gebat quos nothus id est ille vētus collateralis austro violentus existēs: torret id est cremat: sicco estu id est calore: nothus inq̄ recoquens ardentes arenas id est calidas. venit enim ille ventus a torrida çona: ⁊ ideo calidus est: quasi diceret. Nero etiam regebat omnes populos australes: ⁊ sic ꝑ quattuor plagas mundi ostendit eius potestatez super omnes populos: tandem celsa potestas id est magna. non valuit vertere id est mutare rabiem id est crudelitatez praui Neronis

Quos nothus sicco violentus estu
Torret ardentes recoquens arenas:
Celsa non tandem valuit potestas
Vertere praui rabiem neronis.
Heu grauem sortem quotiens iniquus
Additur seuo gladius veneno.

Prosa septima secundi libri.

Cum ego scis inquam ipsa nimium nobis ambitionē mortaliuz rerū fuisse dominatā. Sed materiā gerēdis rebus optauimus: quo ne vir

Et tunc deplangit coniunctionē magne potestatis cuz magna malicia: quia multa mala ex ea proueniunt dicens. Heu supple dico esse grauem sortem id est euentuz: quotiens iniquus gladius id est iniqua potestas: additur seuo veneno id est venenose crudelitati. ¶ Nota secundum Aristotelem quinto ethicorum. Principatus viruz ostendit. malicia eniz hominis vel probitas ostēditur principatu: sicut patet in Nerone: cuius malicia ⁊ crudelitas in imperio sue dignitatis apparuit. propter quod dicit idem Aristoteles. Seuissima est iniusticia habens arma. ⁊ septimo ethicorum dicit etiam. Simile est igitur comparare iniusticiaz homini iniusto. est enim deterior bestia decies milies. plura enim vtiq; mala faciet homo malus q̄ bestia. ¶ Nota preter hec mala Neronis que tanguntur in littera multo plura ipse perpetrauit. naz dicit philosophia tertio huius quinta prosa. Nero Senecam familiarem suum preceptorem ad eligende mortis coegit arbitrium. ⁊ quia Nero fuit crudelissimus hominum: ideo Seneca scripsit quēdam libellum ad ipsum qui intitulatur liber de clementia: in quo hortatur eum ad fugam crudelitatis: ⁊ ad vsuz clemētie: qui liber sic incipit. Tibi scribere d̄ clemētia Nero cesar institui.

¶ Prosa septima secundi libri.

Cum ego scis inq̄. Hic incipit. vij. prosa huius secūdi in qua ostendit philosophia q̄ gloria mundana non sit multum appetenda. ⁊ primo inducit Boeti. confitentem se non desiderasse multū predicta id est potestates ⁊ dignitates: nisi inq̄tum sunt materia rerum gerendarum. secūdo ostendit phia q̄ cuz gloria sit perexile bonū nō sit multū appetenda. secuda ibi. at illa. d. prio. tū pro tūc: ego Boe. inq̄. i. dixi: o phia tu scis ābitionē. i. cupiditatē rer̄ mortaliū: de q̄bus dixisti nimiū fuisse nobis dominatā: sed bene optauim⁹ materiam rebus gerendis quo ne pro vt non consenesceret in nobis virtus tacita. i. nō excitata. ¶ Nota q̄ in sapiente nō dñatur cupiditas rer̄ tpaliuz: q: phia inducit mobilis affluētie cōtēptū: ex libro de plātis. Et Socrates cū athenis ad studiū ꝑgeret magnū pōd⁹ auri i mare ꝓiecit di. mergā te ne mergar a te. ¶ No. q̄ materia rer̄ gerēdar̄ sr̄ ista sine q̄b⁹ res cōuēient̄ geri n̄ pn̄t. ⁊ sr̄ tria: sapia: auctoritas ⁊ potētia. sine. n. sapia cōueniēter n̄ gerit̄ vt de se pz. res ēt gerēda auctate ornat̄: q: hō auctētic⁹ libēti⁹ audit̄ ⁊ facili⁹ ei credit̄. potētia v̄o

mali deprimuntur ⁊ boni extolluntur. hanc materiam Boe. desiderans potentiaꝫ ⁊ dignitates quesiuit. ¶ Nota ꝙ Boe. materiā dignitatis ⁊ potestatis ideo quesiuit: ne virtus sua tacita consenesceret. i. ne dum ipe ad senectutem perueniret virtus sua tacita esset: dum nullus aliquid loqueretur de laude sue virtutis vel scriberet. Tunc enim virtus tacita consenescit: quando nō agit aliquis vnde alij loquantur. ⁊ dum nihil scribitur de suis beneficijs: q: virtus habentem perficit. opus eniꝫ laudabile reddit. ¶ At illa atqui hoc vnum est. Dic phia ostendit gloriam mundanaꝫ nō esse appetendam. et prio premittit: ꝙ cupido glorie multos allicit. secundo probat eam esse exilem et vacuaꝫ ibi. Omnem terre ambitum. prio dicit sic. ex quo Boe. qñq; quesiuit dignitates ⁊ potestates ne virtus sua tacita consenesceret: videtur ꝙ ista propter laudem et gloriam quesiuit: ideo dicit phia. hoc vnum est. s. cupido glorie ⁊ fama optimoruꝫ meritoꝝ in rempublicam: que fama possit allicere mētes supple hoim: natura quidem prestantes. i. excellentes: sed nonduꝫ. i. nō adhuc perductas: ad extremam manū perfectione virtutuꝫ. i. ad summā perfectionē: que fama ⁊ gloria q̄ sit exilis et vacua: totius ponderis. i. preciositatis: sic cōsidera ex sequētibus. ¶ Nota ꝙ cupido vane glorie multos allicit et delectat. vnde Sene. lxi. episto. dicit. Illud precipue nos impedit ꝙ cito nobis placet si inuenimus qui nos bonos viros dicant: qui prudentes: qui sanctos: non sum⁹ modica laudatione contenti. quicquid in nos adulatio sine pudore congesserit: tanq̄ debitū putamus: optimos esse nos sapientissimosque affirmantiaus assentimus: cum sciamus nos sepe multa mentiri: adeo quoq; indulgemus nobis vt laudari velimus in id cui contrarium maxime facimus. ¶ Nota ꝙ duplex est bonitas mentis: scꝫ naturalis ⁊ acquisita. Naturalis bonitas est ſm quā aliq̄ naturaliter sunt pij: mansueti: sobrij ⁊ casti: sed hec bonitas si non emendatur virtute ⁊ sapientia cito extollit hoiem ad inanē gloriā. Alia est bonitas acquisita exercitio virtutum ⁊ sciarum que non permittit hoiem extolli vana gloria: q: sapiens fructū ponit in conscientia: stultus aūt in laude humana ſm Macrobiū: ideo dicit phia ꝙ cupido glorie allicit mentes natura prestantes nōduꝫ adhuc virtutibus perfectas. ¶ No. ꝙ fama ē frequens laus optimoꝝ meritoꝝ in rempublicam: sed gloria est clara noticia cum laude. vel gloria est late patens preconiū. i. ānunciatio. Oēm terre ambitū. Dic phia oñdit gloriaꝫ mūdanam esse exilem nec multuꝫ appetenda. primo ostendit hoc ex parte spacij in quo dilatat. scdo ostendit hoc ex diuersitate nationum ad quas nō diuulgatur. tertio ostēdit ideꝫ ex diuersitate moꝝ propter quos de eodem contrarie iudicatur. quarto ostendit ideꝫ ex breuitate durationis propter quā non perpetuatur. secunda ibi. Adde ꝙ hoc. tertia ibi. quid qd̄ diuersaꝝ quarta ibi. Sed q̄ multos. Prio intendit talē rōem. Latitudo fame consistit in latitudie t̄re sup quā dilatat: sed terra non est lata super quā fit dilatatio fame sicut declarai in littera: g̃ fama late nō potest diffundi ⁊ per ꝯsis est exilis nec multū appetēda. vnd̄ dicit in littera. Tu accepisti. i. didicisti astrologicis demōstratōib⁹ oēm ābitū terre. i. spaciū terre: obtinere. i. hīe rōem pūcti ad spaciū celi i. ad magnitudinē celi: qd̄ magis exponēs. d. vt si sup. terra cōferat

tus tacita cōsenesceret. Philosophia. At illa. atqui hoc vnum est quod prestantes quidem natura mētes: sꝫ nondū ad extremam manuꝫ virtutuꝫ perfectione perductas allicere possit glorie scꝫ cupido ⁊ optimorum in rempublicam fama meritoruꝫ Que q̄ sit exilis et toti⁹ ponderis vacua sic considera. Omnem terre ambitum sicuti astrologicis demonstrationibus accepisti: ad celi spacium puncti constat obtinere rationeꝫ: id est vt si ad celestis globi magnitudinem conferatur: nihil spacii prorsus habere iudicetur.

Cupido glorie vane

bonitas mentis ⁊c

id est cōparetur ad magnitudinē celestis globi: ipsa iudicetur prorsus nihil spacij habere. huius igitur tam exigue regionis. i. terre in mundo: fere quarta portio. i. quarta pars: est que incolatur. i. inhabitatur ab animātibus nobis cognitis sicut tu didicisti a Ptolomeo hoc testāte: si subtraxeris cogitatōne huic quarte supple parti terre q̄tū maria: q̄ pro ⁊ paludes premūt. i. occupāt: ⁊ q̄tum vasta. i. ampla regio distēditur: siti. i. siccitate: tūc vix relinquetur hoībus āgustissima area. i. artissim⁹ loc⁹ inhabitādi. in hoc igitur quodam mīmo pūcto puncti. i. in mīma portōne terre: vos homīes circunsepti atq̄ conclusi cogitatis de prouulgāda fama: de ꝓferēdo i. extollendo: nomine. i. fama: ⁊ h̄ fit inutiliter: at pro sed quid habeat. i. potest habere gloria amplū: q̄ pro ⁊ magnificuz que arta est tā āgustis: q̄ ꝓ ⁊ exiguis limitib⁹ id est terminis. q. d. nihil hz magnificum. ¶ Nota terra respectu celi non est alicuius q̄titatis sensibilis: sed habet se sicut punctus respectu circūferentie ipsius celi: q̄a oriçon qui terminat visuz nostrum diuidit celuz in duo media quod non esset si terra in comparatione ad celum haberet aliquā quantitatē. Itez si terra esset alicuius q̄titatis sensibus respectu celi: tunc stelle non semper apperent nobis eiusdem quantitatis, quod patet falsum: quia in ea parte vbi terra esset magis gibbosa ⁊ propinquior celo: apparerent stelle maiores: ⁊ in opposita parte minores. Item minima stella fixa visu notabilis est maior tota terra. si ergo talis stella apparet nobis existētibus in terra sicut punctus: multomagis terra respectu celi erit sicut punctus. Item punct⁹ est quoddam inuisibile a quo linea equaliter distans facit circulum. ⁊ quia celum ex omni ꝑte equaliter distat: ideo terra respectu celi habet se sicut punctus. ¶ Nota q̄ tres partes terre sunt inhabitabiles. vna propter nimium calorem: due propter nimium frigus: sed quarta pars que est temperata in caliditate ⁊ frigiditate a nobis inhabitatur. sed quia adhuc non tota inhabitatur propter maria ⁊ plaudes ⁊ propter nimiam siccitatem: ideo dicit philosophia: q̄ quarta pars fere est inhabitabilis. vel dicit fere ꝑm alios: quia estus solis non facit torridāçonam totaliter inhabitabilem: cum quedam ciuitas dicta Arim supra quam Ptolome⁹ dicitur fundasse astrolabium directe sit sub equinoctiali. sed dicitur inhabitabilis: quia est grauis inhabitationis: sed vltra equinoctialez omnino est inhabitabilis propter nimiuz calorē. Item dicit quartam partem terre inhabitari ab animantibus nobis incognitis: hoc forsan dicit propter antipodes si sunt: qui nobis sunt ignoti. ¶ Adde q̄ hoc ipsum. Hic philosophia ostendit gloriam non esse appetendam ex diuersitate nationum ad quas non diuulgatur intendens talem rationem. Diuerse natōnes ⁊ diuersa ideomata non solum impediunt prouulgationem fame hominum: sed etiam vrbium: sed in terra habitabili sunt diuerse nationes diuersorum ideomatū: ergo prouulgatio fame per talia impeditur ⁊ per cōsequens non est multum appetenda. vnde dicit in littera. Adde predicte rationi q̄ hoc ip̄m septū. i. spaciū: breuis hitaculi. i. ꝑui spacij in quo nos habitam⁹: incolūt. i. inhabitāt: plures natōes. i. gētes: distantes. i. differentes: lingua. i. ideomate: moribus ratione totius vite. i. ratione modi viuendi ad

Huius igitur taz exigue in mundo regionis quarta fere portio ē: sicut Ptolomeo testāte didicisti: que ab nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quarte si quātum maria paludesq̄z premunt: quantumq̄z siti vestra vasta regio distenditur cogitatōe subtraxeris: vix āgustissima inhabitandi hominibus area relinquitur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circunsepti atq̄z cōclusi: de prouulgāda fama: de proferendo nomie cogitatis. At quid hz ampluz magnificumq̄z gloria tam angustis exiguisq̄z limitibus artata.

Adde q̄ hoc ipsuz breuis hītaculi septū

quas nō potest peruenire: nō modo. i. nō tantū fama singulorꝝ hoīm: sed etiā nec fama vrbium: tum. i. tā difficultate itinerꝝ. i. viarū: tum. i. tā diuersitate loquendi. i. ideomatū: tū. i. tā insolentia. i. cōsuetudine cōmercij: qꝛ aliqui hoīes cōsueuerūt cū alijs cōicare in cōmercijs: qꝛ etate. i. tempore Marci tullij sicut ipse Marcus tullius significabat quodā loco. i. in quibusdam suis scriptis fama romane reipublice nondū transcēderat cancasum montē: ⁊ tñ fama romanorꝝ erat adulta. i. ab antiquo nota. etiā formidosa ꝑthis talibus hoībus: ⁊ ceteris gentibus. i. locorꝝ circa cancasum montez. Uides ne igit̄ q̄ angusta sit gloria: q̄ cōpressa. i. modicū redacta quā laboratis dilatare ⁊ ꝓpagare: an ꝓ nunquid gloria vnius hoīs romāi: illud ꝓgredietur. i. ꝓueniet vbi fama romani noīs. i. romāe vrbis nequit trāsire: quasi diceret non.

¶ Nota partem terre inhabitabilē vocat septū: qꝛ est septa. i. circundata mari. vnde linconiensꝭ i tractatu suo de spera: ⁊ ēt Macrobius dicunt ꝙ quarta portio nostra habitabilis: vndiq̄ cīgit̄ mari. No. ꝙ insolentia ſm Senecam est spes false magnitudis: sed secundum Huguitionem insolētia est superbia vel fatuitas. in proposito autem potest exponi pro incōsuetudine. ⁊ tunc dicitur ab in quod est non: et soleo quod est consuesco. ¶ Nota ꝙ cancasus est mons quidam situs in parte septentrionis ad quem non ꝑuenerat fama romane vrbis: licꝫ parthis ⁊ alijs gētibus assidentibus fama romanorꝫ erat formidosa id est formidabilis.

plures incolunt natōes: lingua moribus totius vite ratione distātes: ad quas tuꝫ difficultate itinerum: tū loquendi diuersitate: tum cōmercii insolentia non modo fama hominum singulorum: sed ne vrbium quidem peruenire queat. Etate deniq̄ Marci Tullii: sicut ipse quodaꝫ loco significat nondum cancasum mōteꝫ Romane reipublice forma transcenderat: et erat tunc adulta parthis etiam ceterisq̄ id locorum gentibus formidosa. Uides ne igitur q̄ sit angusta q̄ compressa gloria quam dilatare ac propagare laboratis. An vbi romani nominis transire fama nequit: romani hominis gloria ꝓgredietur. Qui ꝙ diuersarum gentium mores inter se atq̄ instituta discordant: vt qd̄ apud alios laude: apud alios supplicio semper dignum iudicetur. Quo fit vt siquem fame predicatio delectet: huic in plurimos populos nomen proferre nullo

¶ Quid ꝙ diuersarum. Hic ostendit gloriam mundanam esse exilem et parte diuersitatis morum propter quos de codeꝫ apud diuersos contrarie iudicatur: et intendit talem rationē. Contrarietas institutionum et legum impediunt fame dilatationem: sed homines contrariarum institutionum et legum terram inhabitant: ergo diuersitates institutionum et legum impediunt dilatationeꝫ fame: et per consequens non est multum appetenda. vnde dicit in littera. Quid supple est iudicandum ꝙ mores et instituta et leges diuersarum gentium inter se discordant: vt illud quod apud alios iudicatur dignum laude: apud alios iudicetur semper dignum supplicio: quo fit id est propter quod fit: vt si predicatio id est dilatatio vel gaudium fame: delectat quem id est aliquem: nullo modo conducat id est laboret: proferre nomen suuꝫ id est famam suam bonam in plurimos populos: quia licet ab aliquibus laudaretur: ab alijs tamen vituperaretur. Erit igitur vnusquisque contentus gloria peruagata id est di-

latata inter suos ⁊ ista preclara immortalitas fame. ⁊ loquitur ironice: quia non est precla-
ra nec immortalis. illa coartabitur id est, constringetur intra terminos vnius gentis id est
vnius ydeomatis. ¶ Nota ꝙ tāta est diuersitas moruz in gentibus ꝙ illud quod reputatur
apud alios laudabile: apud aliquos reputatur vituperabile. reputatur eim apud syrios lau
dabile: comedere parentes mortuos: ne comedantur a vermibus in terra: quod apud alios
extraneos est execrabile. similiter
apud iudeos reputatur laudabi
le ducere vxores consanguinita-
te proximas: quod apud christia
nos prohibetur. Item in triual-
lis laudabile est occidere patrem
sexagenarium ⁊ cremare ipsum:
quod apud alios est vituperabi-
le. vñ dicit poeta. Sunt loca sunt
gentes quibus est mactare parē
tes. Et phas ⁊ pietas duz longa
superuenit etas. ¶ Sed q̄mul-
tos clarissimos. Hic philosophia
ostendit exilitatem glorie ex bre-
uitate durationis propter quam
non ꝑpetuatur: ⁊ diuiditur i tres
partes. primo ostendit hoc ex ho-
minum obliuione. secundo ex tē-
poris breuitate ibi. Vos vero. ter
tio ostendit gloriaz a viris virtuo
sis non esse appetendaz ibi. vos
autem. Primo dicit ꝙ fama ⁊ glo
ria nō sit immortalis. patet quia
q̄multos viros clarissimos id est
virtuosos suis tēporibus deleuit:
iops id est defectuosa obliuio scri
ptorum: quanq̄ etiam ipsa scri-
pta profuerunt quid id est paruz:
que scripta longior ⁊ obscura ve
tustas temporis premit id est consumit cum suis auctoribus quorum sunt scripta. ¶ Nota ꝙ
per scripturam fama gestorum transmittitur ad posteros. talis autē scriptura quandoq̄ de
ficit vel propter inopiam scriptorum: vel quia ipsa scriptura in se vetustate consumitur. Et iō
fama ⁊ gloria in obliuionem perueniunt. vnde Salustius in catilinario conqueritur res ge-
stas romanorum minus esse famosas propter inopiam scriptorum. Atheniensium vero maio
ris fame q̄ romanorum propter scriptorum copiam. ¶ Vos vero immortalitatem vobis.
Hic philosophia ostendit famam ⁊ gloriam non esse durabilem ⁊ immortalē ex temporis bre
uitate dicens. Vos vero homines videmini vobis propagare id est facere immortalitatē: cū
cogitatis famam futuri temporis. ⁊ in hoc frustra cogitatis: quia exilis est duratio fame per
tempus: quod scilicet tempus si pertractes id est compares ad infinita spacia eternitatis: q̄d
habes: quod leteris de diuturnitate tui nominis id est tue fame: quasi. d. nihil est. etenim mo-
ra vnius momenti: si conferatur id est comparetur decem milibus annis habet aliquam pro
portionem: licet minimam id est valde paruam: quoniam vtrunq̄ spacium temporis est
diffinitum: sed hic numerus annorum scilicet decem milia vel eius numeri quantumlibet
multiplex: sicut duplum vel triplum: nec pro non potest comparari ad interminabi-
lem diuturnitatem que est eternitas: etenim pro quia: finitis ad se inuicem fuerit que-

modo conducat. Erit igitur peruagata
inter suos gloria quisq3 contentus: et in-
ter vnius gētis terminos preclara illa fa
me īmortalitas coartabitur. Sz q̄mul
tos clarissimos suis tēporibus viros scri-
ptorum inops deleuit obliuio. Quāquā
quid ipsa scripta proficiunt que cum suis
auctoribus premit longior atq3 obscura
vetustas. Vos vero immortalitatem
vobis propagare videmini: cum futuri fa
mam temporis cogitatis. quod si ad eter
nitatis infinita spacia ꝑtractes: quid ha-
bes ꝙ de nomīs tui diuturnitate leteris.
Vnius enim mora momenti si decem mi
libus conferatur annis: quoniam vtrum
q3 spacium diffinitum est: minimam licet
h3 tamē aliquā proportionez. At hic ipse
numerus ānoruz: eiusq3 quātūlibet mul-

dam collatio id est comparatio: infiniti vero ⁊ finiti nulla vnq̃ poterit esse collatio id est cõparatio. Ita fit vt fama temporis q̃ticũq̃ prolixi si cogitetur comparando cum inexhausta id est infinita eternitate: ipsa videatur nõ parua: sed plane nulla eē. ¶ Nota omne qõ incipit in tempore necessario habet finem in tempore: cum tempus sit causa corruptõis tpaliũ quarto ethicorum. cum igitur fama sit temporalis incipiens in tempore: ipsa desinet in tempore: ⁊ per consequẽs ñ est perpetua.

¶ Nota q̃ tẽpus quãtũcũq̃ magnũ cõparatũ ad eternitatem minimũ reputatur: ⁊ quasi nullius momenti. licet eim finito ad se iuicez possit esse cõparatio: ⁊ inter ipsa potest esse proportio: tũ finiti ad infinitum nulla potest esse cõparatio. Cum igitur eternitas sit duratio ifinita tota simul existẽs et tempus quãtũcũq̃ magnũ sit finitum: tempus nullam habebit ꝓportionẽ ad eternitatẽ: ⁊ percõsequens fama q̃ticũq̃ prolixi tẽporis comparata ad eternitatez nulla videtur esse. ¶ Vos autez nisi ad populares aures. Dic philosophia ostendit gloriam a viris virtuosis non esse curandam. et hoc duab' rationibus. secũda ibi. Quod autez est. Prima ratio est illa. Illud qõ spectat ad leuitatẽ arrogantie a sapientibus non ẽ curandũ: sed gloria propter quã homo recte facit propter laudes hoim illa spectat ad leuitatez arrogantie: ⁊ est digna derisione: ergo ⁊c. q̃ aũt talis arrogãtia sit quedam derisio': declarat in litera ⁊ dicit. Vos homines nescitis

tiplex ad interminabilem diuturnitatem nec comparari quidem potest. Etenim finitis ad se iuicem fuerit q̃dã. infiniti vero atqz finiti nulla vnq̃ poterit esse collatio Ita fit: vt q̃ticumqz prolixi temporis fama si cuz ierhausta eternitate cogitetur: non parua sed plana nulla esse videatur.

Vos aũt nisi ad populares aures ina nesqz rumores certe facere nescitis: ⁊ relicta cõscientie virtutisqz prestantia: de alienis premia sermunculus postulastis. Accipe in huiusmõi arrogãtie leuitate quã festine aliquis illuserit. Nam cum quidã esset adorsus hominem contumeliis: qui non ad vere virtutis vsum: sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat: adiecissetqz iam se sciturus an ille philosophus essz: siquidẽ illatas iniurias leuiter patiẽterqz tollerasset. Ille

recte facere nisi ad populares aures. i. ad populoꝝ complacentia ⁊ ad inanes rumorẽs et laudes: ⁊ vos postulastis. i. desiderastis premia de sermunculis alienis: relicta. i. preposita: prestantia. i. dignitate vestre cõscientie ⁊ virtutis: propter quã deberetis recte operari: accipe. i. considera: q̃ festine id est gloriose: aliquis illuserit. i. deriserit quendaz dicentem se esse phũm in leuitate huiusmodi arrogantie. Nam cum quidaz tyrannus esset adorsus contumeliis id est incepisset alloqui contumeliose quendam hoiem qui induerat. i. vsurpauerat sibi falsum nomen philosophi non ad vsum vere virtutis sed ad superbam gloriam: ⁊ tyrannus adiecisset. i. dixisset se iam sciturum an iste esset phũs: siquidem illatas sibi iniurias patienter leuiterq̃ tollerasset ille qui dixit se phũm paulisper patientiaz assumpsit scz in principio: ⁊ accepta contumelia a tyranno velut sibi insultans inquit ad tyrannum. Intelligis ne me esse phũm. tunc ille tyrannus mordaciter inquit. intelleteram te phũm si tacuisses. ¶ Nota fm cõmentatorez in prologo. viij. phisicoꝝ. verus phũs debet esse perfectus oibus generibus virtutum: et perconsequens debet esse magnanim': sed fm Senecam in libro de clementia. magnum est iniurias ⁊ offensiones superbi despicere: ⁊ percõsequẽs verbis contumeliosis prouocari non debet. Item veri philosophi est nõ vinci a passionibus: sed potius debet mo

derare et refrenare passiones: cum virtus consistat in moderatione passionum. vnde Arisso. quarto ethicorꝫ dicit. Mansuetus vult imperturbatus esse et nõ duci a passione. vnõ quidã philosophus contumeliose sibi insultanti dixit. tu didicisti maledicere: sed ego didici maledicta contemnere. ¶ Quid autem est quod ad precipuos viros. Dic philosophia ponit secundam rationẽ que talis est. Homines virtuosi vel totaliter moriuntur corpore et aia: vel anima viuit post mortem. si totaliter moriuntur: nihil spectat ad eos de gloria post mortem. si anima eorum viuit post mortem illa petit celum spernens omne terrenũ negocium: ⁊ sic nihil ad eam de terrena gloria: ergo apud virtuosos homines nulla debet esse cura de gloria. Dicit ergo i littera. Quid ẽ quod ad precipuos id est ad virtuosos viros attineat de fama post resolutũ corp' extrema morte: quasi diceret nihil. debis enim viris est fmo noster: qui petunt id est querunt gloriam: virtute id est operibus virtuosis. Naz si homines toti moriuntur corpore ⁊ anima vt quidam putant: quod tamen nostre rationes id est philosophice rationes: vetant id est prohibent credi: quia secundum philosophiam anima intellectiua est immortalis: nulla ẽ omnino gloria post mortem: cum iste omnino non extet id est non sit cuius ea gloria esse dicitur. ¶ Sin vero mens bene conscia id est illesa: resoluta id est liberata: terreno carcere id est a corpore post mortem libera petit celuz: nonne ipsa anima que celo fruens gaudet se exempram terrenis: ipsa spernens omne terrenum negocium et per consequens terrenam gloriaz: quasi diceret sic. ¶ Nota q̃ ad virtuosos nihil spectat ꝗ fama nec in presenti vita nec in futura. non in presenti quia dicit Seneca in prouer bijs q̃ plurimi curant famam: pauci autem conscientiam. et tales pauci curantes conscientiam sunt virtuosi ⁊ philosophi: de quibus loquitur Boe. in fine tractatus de summo bono dicens. Pauci sunt viri honorandi sicut philosophi: qui contemnunt desiderium sensus: et sequuntur desiderium intellectus. Plurimi autez sunt qui curant famam sicut sunt vulgares: que relicta virtute conscie ꝓpter laudes hoim recte faciũt: de quibus. d. scriptura. Amen dico vobis receperunt mercedẽ suã. Nec etiam fama spectat ad viros virtuosos in futura vita: qui virtuosi si totaliter moriunt nihil ad eos de fama. Si aũt aia viuit post mortem: ista euolat ad celum et nihil curat ꝗ fama. spnit oẽ terrenũ negociũ: ⁊ potiꝰ gaudz: q: ẽ exẽpta a curis terrẽis: ⁊ gaudio celesti fruit in eternũ ¶ Metrum septimum scõi libri.

patiẽtiam paulisper assumpsit: acceptaqz contumelia velut insultans iam tandẽ inquit. Intelligis ne me esse philosophuz. Cum ille nimiuz mordaciter. intellexerã inquit si tacuisses. Quid autem est quod ad precipuos viros. de his enizz sermo ẽ: qui virtute gloriam petunt. Quid inquã est quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat. Nam si quod nostre ratões credi vetant toti moriuntur homies: nulla est omnino gloria: cum is cuius ea esse dicitur nõ extet omnino. Sin vero bene sibi mẽs conscia terreno carcere resoluta celum libera petit: nonne omne terrenuz negocium spernẽs qui se celo fruẽs terrenis gaudet exẽptã.

Metrum septimum libri secundi.

Uicũqz solã mẽtem precipti petit
Summũqz credit gloriam.

Uicũqz solã mẽte ꝑcipiti petit. Dic incipit metrũ septimũ bꝰ scõi qõ dõ archiloicũ ab

inuentore: iambicum a pede predominante. ⁊ constat ex primo versu trimetro: secundo dimetro: in quo metro philosophia docet quomodo gloria sit contemnenda ex consideratione amplitudinis celi ⁊ strictitudinis terre dicens. Quicunq; petit id est desiderat precipiti mente solam gloriam: q̃ pro ⁊ credit supple istam esse summum id est precipium inter appetẽda supple: iste cernat id est consideret: plagas etheris id est partes celi patentes: q̃ pro ⁊ artum sitũ terrarum id est strictuz spaciũ terre in comparatione ad celuz supple: ille pudebit id est verecundabitur: aucti nomis id est aucte fame siue nõ valentis replere breuẽ: ambitum id est paruum spacium terre. Et tunc exclamat dicens. O propter hoc miror q̃d id est ,p pter quid superbi gestiũt id est cupiunt frustra leuare id est extollere colla sua mortali iugo. i. mortali fama. licet eim fama diffusa means id est transiens per remotos populos explicet se linguas .i. p linguas supple populozz. ⁊ licz magna domus tua id est nobilis parentela vel familia tua: fulgeat claris titulis id est laudib⁹. tamen mors spernit altam gloriaz: ⁊ mors pariter id est simul inuoluit humile caput id est miser bominem: ⁊ celsum id est nobilez vel diuitem: q̃ pro ⁊ mors equat infima summis nulli parcẽdo: quod declarat dicẽs. Ubi nunc manẽt ossa fidelis Fabritij. Quid Brutus aut rigidus Catho supple ẽ: quasi dicat quid manet de gloria eorum post mortez. vtiq; modicũ: sez illõ manet quod tenuis fama id est exilis: superstes id est manens signat mane nomen eorũ pauculis litteris scriptis in epitaphijs eorũ. sed quid id est ad quid nouimus decora vocabula scripta: nunquid datur id est intelligitur per ea supple ipsos esse cõsumptos id est mortuos: quasi diceret immo .iacetis ergo mortui prorsus ignorabiles nec fama efficit supple vos notos. Et quia aliquis diceret licet ipsi sint mortui corpore: tamen viuunt secundum famam. dicit philosophia. Si putatis vitam vestram longius trahi id est prolongari: aura mortalis nominis id est splendore mortalis fame: cum sera id est vltima dies vobis hoc rapiet id est famam auferet. Jam vos manet i. expectat secunda mors: quasi diceret si estis prius mortui corpore: ⁊ fama manens est vita vestra: illa cessante secundario moriemini. ¶ Nota fabritius fuit cõsul romanus: qui cum mitteretur pugnare contra Pirrhum regem Epirotarum promisit sibi partem regni sui vt transiret ad ipsum. quod Fabri. contempsit. Sequenti anno Pirrhus obtulit sibi magnam pecuniam auri vt traderet sibi romanum imperium. cui ait Fabritius. Roma nõ vult aurum: sed vult imperare habentibus aurum: propter hoc ipse dictus fuit fidelis Fabritius. dicitur etiaz de Fabri. q̃ cum quidam ad eum venisset promittens se Pirrhum regem occisurum si Fabritius sibi pecuniam aliquam dare vellet. Ipse vero Fabritius hunc traditorem ligatum misit

Late patentes etheris cernat plagas:
Artumqz terrarum situm
Breuem replere non valentis ambituz
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt.
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet.
Et magna titulis fulgeat claris domus:
Mors spernit altam gloriam.
Inuoluit humile pariter et celsuz caput:
Equatqz summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa Fabritij manent.
Quid Brutus aut rigidus Catho
Signat superstes fama tenuis pauculis:
Inane nomen litteris.
Sed quid decora nouimus vocabula
Num scire consumptos datur.
Jacetis ergo prorsus ignorabiles

ad Pirrhum pro tali scelere punendum. cui tunc Pirrhus dixit. Possibilius ē solez a suo tra mite deuiare q̄ Fabritiū a via recte rationis discedere. ¶ Nota q̄ Bru. fuit primus consul romanus: qui amore libertatis ⁊ iusticie, ppter stuprū Lucrecie plurima egit: ⁊ multa bella pro romanis inijt: propter quod etiam famosus fuit ¶ Nota q̄ Catho dictus est rigidus pro pter rigorem animi qui ad nihil turpe flecti potuit: ⁊ tante iusticie fuit: vt Lucanus ipsum diis cōpararet in iudicanda causa q̄ fuit inter Iulium cesarem ⁊ Pōpeiuz dicens. Victrix cā dijs placuit: sed victa Catoni. ⁊ de hoc magis patebit quarto huius prosa sexta.

Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi:
Mortalis aura nominis
Cū sera vobis rapiet hoc etiam dies
Iam vos secunda mors manet.

¶ Prosa octaua scōi libri.

Prosa octaua libri secundi.

Sed ne me inexorabile contra fortunam belluz gerere putes: est aliquādo cum de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur: tum scilicet cum se aperit: cū frontē detegit moresqz profitetur. Nondū forte quid loquar intelligis. Mirum ē quod dicere gestio: eoqz sententiam verbis explicare vix queo Etenim plus reor hominibus aduersam q̄ prosperam prodesse fortunā. Illa eim semper specie felicitatis: cum videtur blāda mentitur. Nec semper vera ē: cum se instabilez mutatione demōstrat. Illa fal

Sed me inexorable. Ista ē octaua ⁊ vltima prosa huius secundi: ⁊ qz philosophia ostendit bona fortune ñ multum esse appetenda: aliquis putaret q̄ in fortuna nihil essz boni: ideo iam ostendit philosophia cuiusmodi bonum sit in fortuna et probat fortunā aduersaz plus esse bonam q̄ prosperam. Et primo premittit suam intentionem. Secundo probat intentū ibi. illa enim. Primo dicit. O Boe. ex dictis patet q̄ fortuna est contemnenda: sed ne putes me gerere id est facere bellum: inexorabile id ē implacabile contra fortunaz supple: scias q̄ aliquando id est contingit q̄ illa supple fortuna fallax: nōnihil id ē aliquid bene mereatur de hominibus: eo q̄ aliqd̄ bonum euenit hominibus per eā tum scilicet cum fortuna se aperit manifestando suam falsitatez: cum detegit frontem per sui aduersitatem: cum profitetur mores suos per istabilitatem. Et subdit philosophia. nondum forte intelligis quid loquar: quia mirum est: q̄ ego gestio id est cupio dicere: eoq̄ id est ideo vix queo explicare sententiam verbis. Etenim ego reor id est opinor, aduersam supple fortunam plus prodesse hominibus q̄ prosperam.

¶ Nota quandocūq̄ in aliquo dicto videtur esse repugnantia: illud videtur mirabile dictū scilicet dicere fortunam aduersam hominibus prodesse: videtur esse quedam repugnantia in dicto. nam esse aduersuz alicui ⁊ sibi prodesse ad invicē repugnant: ió dicit philosophia. Mirū est qd̄ gestio dicere. s. fortunā aduersam magis pdesse q̄ prosperā. ¶ Illa eiz sp̄ spē felicitatis. Dic phia, pbat icētū q̄ fortūa aduersa melior sit q̄ pspera trib⁹ rōib⁹. Ea ibi. postre

mo. tertia ibi. an hoc. primo dicit illa fortuna prospera semper mentitur: cum videtur. i. apparet blanda spē felicitatis. i. prosperitatis: sed hec id est fortuna aduersa semp vera est: cum demonstrat se esse instabilem sui mutatōne. ostendit enim se esse talez qualis est: ⁊ ita per eaz nō decipiuntur homines: sed illa scz prospera fortuna confidentes in se fallit. Hec autez fortuna aduersa hominem instruit: ostendendo ꝙ non sit confidendum prospere fortune propter eius mutabilitatez. Illa scz prospera fortuna ligat scz fallendo mētes fruentium hominum specie bonorum mendaciū. hec. s. aduersa fortuna absoluit id est liberat. s. mētes hominum cognitōne fragilis id est transitorie felicitatis. Et tūc recolligit effectus versusq; fortūe dicens. Itaq; illam scz prosperā fortunam video: vētosam id est superbiam: fluentem id est prodigā: ꝙ pro ⁊ sui ignaram. Nam homines in prosperitate continua seipsos non cognoscunt. hanc scilicet aduersam fortunaz tu videas sobriam: ꝙ pro ⁊: succintam id est humilem non superbaz ⁊ prudentez exercitatōne aduersitatis. ¶ Nota ꝙ ex ista littera possūt formari tres rōnes ꝙ fortuna aduersa melior sit prospera. Prima rō est ista. Bona fortuna in specie vere felicitatis decipit habentem ipsaz: sed fortuna aduersa non decipit: sed vera est ostendēs se esse talē qualis est: ergo aduersa melior est q̄ prospera. Secūda ratio est: Prospera fortuna ligat mentes hoim mendacibus bonis: sed aduersa liberat mētes a falsa felicitate: ergo est melior. Tertia ratio. prospera fortuna reddit homines sui ignaros: sed aduersa facit homines sapiētes: ergo melior est q̄ prospera. ¶ Postremo felix a vero bono. Hic philosophia ponit secundam rationem que talis est. Quecunq; fortuna trahit ad inquisitionem veri boni: illa melior est q̄ que retrahit a vero bono: sed fortuna aduersa est huiusmodi: ergo ⁊c. vnde dicit in littera. Postremo felix id est prospera fortuna cum suis blanditijs trahit deuios id est errātes a vero bono: sed aduersa supple fortuna plerūq; retrahit vnco id est tenaculo reducens ad vera bona.

¶ Nota ꝙ quia prospera fortuna videtur esse propinqua felicitati eo ꝙ sine hōis fortune nō contingit esse felicem et de bona fortuna: ideo suis blanditijs trahit hominem sensualem a vero bono quod consistit in speculatōne dei. aduersa autem fortuna: quia ostendit prosperā fortunam esse mutabilez: ipsa reducit hominē ad verū bonū quod est immutabile. ¶ An hoc inter nimia estimandū putas. Hic philosophia ponit vltimaz rationē que talis est. Illa fortūa est melior per quā cognoscūtur veri amici: sed aduersa fortuna est talis: igitur ⁊c. vnde dicit in littera. An pro nunq̄d putas hoc esse estimandū inter minima bona ꝙ hec aspera: ꝙ p ⁊ horribilis id est aduersa fortuna detexit. i. monstrauit tibi: mentes id est corda fidelium amicorum. q. d. illud est bonū de maximis bonis: ⁊ hec supple prospera fortuna: secreuit. i. distinxit tibi certos supple amicos: ꝙ pro ⁊ ambiguos vultus: sodalium id est amicorum. q. d. aspera fortūa docuit te discernere inter veros amicos ⁊ falsos: que prospera fortuna a te discedens abstulit suos id est qui erant amici ratione prosperitatis: ⁊ reliquit tuos amicos qui te dilexerunt non

lit: hec instruit. Illa mēdacium specie bonorum mentes fruētium ligat: hec cognitione fragilis felicitatis absoluit. Itaq; illam videas ventosaz fluentez: suiq; semper ignaram: Hanc sobriaz succintamq; et ipsius aduersitatis exercitatōne prudētez. Postrēo felix a vero bono deuios blanditijs trahit: aduersa plerūq; ad vera bona reducens velut vnco retrahit. An hoc inter nimia estimādum putas: ꝙ amicorū tibi fidelium mētes hec aspera hec horribilis fortūa detexit. Hec tibi certos sodalium vultus ambiguos secreuit. Discedens suos abstulit: tuos reliquit. Quā ti hoc integer: ⁊ vt videbaris tibi fortunatus emisses. Desine nunc amissas opes

propter tua. O quanti. i. quanto precio tu emisses hoc integer. i. in integritate fortune constitutus: vt pro cum videbaris tibi fortunatus ⁊ potuisses cognoscere tibi veros amicos: nunc desine. i. cessa querere opes diuitias amissas: q̄ inuenisti veros amicos qui sunt preciosissimum genus diuitiarum. ¶ No. q̄ in aduersitate falsi amici fugiunt: sed in tpe prosperitatis manent. Vñ Sene. in li. de remedijs. Quē tu felicem credis illū multi comitantur vt mel musce sequūtur: cadauera lupi: frumenta formice: predam ista turba seq̄tur nō hoīez. ¶ Nota q̄ aduersa fortuna ostendit fideles amicos. Unde Sene. xx. episto. Turba familiaris cum a te pasci desierit ipsa te no pascet: ⁊ qd̄ tu bñficio tuo scire non poteras: paupertate scies. illa veros amicos retinebis. discedit quicūq̄ non te: sed aliud sequebatur. est autem propt̄ hoc vnuz amanda paupertas q̄ a quib⁹ ameris ostendit. vñ pauper Henricus. Preualet hoc solo mala sors: q̄ monstrat amicos. Qui boni qui mali mōstrat vtrāq̄ viam. Item poeta. Tpe felici nō cognoscūtur amici. Sorte pz misera que sit dilectio vera. Itez alibi. Cuz fueris felix multos numerabis amicos. Tpa si fuerint nubila solus eris. Item Thobias. Fluctuat ad censum venalis amicus egenum. Sed verus remouet vt fabricatus amor. ¶ Nota q̄ fidelis amicus est preciosissimuz genus diuitiarum: q̄ amic⁹. ix. ethi. est alter ego. i. amicorum est idē velle ⁊ nolle. Nemo eīm eligit viuere sine amicis hñs reliqua bona. ⁊ Sene. ix. epi. d. Sapiens ⁊ si cōtētus sit seipo: tñ amicum se hr̄e vult ꝓpter nihil aliud nisi exerceat amicitiā: ne taz magna virtus lateat. ⁊ Tullius in li. de officijs. d. Honores diuitie ⁊ dignitates nunq̄ sunt amicitie anteponēde.

querere: quod preciosissimum diuitiaruz
genus est amicos inuenisti.

Metrum octauuz scd̄i libri.

Uod mundus stabili fide
Concordes variat vices.
Quod pugnantia semina
Fedus perpetuum tenent
Quod phebus roseum diem
Curru prouehit auro.
Ut quas duxerit hesperus
Phebe noctibus imperet.
Ut fluctus auidum mare
Certo fine coerceat
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos.
Hanc rerum seriem ligat:
Terras ac pelagus regens:
Et celo imperitans amor.

¶ Metrum octauum scd̄i libri.

Uod mundus stabili fide. Hic incipit octauū ⁊ vltimū metrum h⁹ secundi. qd̄ dicit̄ gliconicū ab inuentore: amphymacrum a pede predñante. ⁊ est amphymacr⁹ pes antiquorum constans ex pria ⁊ vltima longa ⁊ duabus breuibus medijs: dictus ad amphi qd̄ ē circū ⁊ macros longū quasi hñs circūquaq̄ longā syllabā. In quo metrophia ꝯmēdat amorē: ex quo. d. q̄ amici sunt preciosissimū genus diuitiarum. et prio cōmendat amorez dīnū. Scd̄o oñdit qūo humana natura amicitia cōseruatur ibi. h̄ sctōs. Prio facit hoc qd̄ dictū est. Scd̄o oñdit q̄ ablato dīno amore oīa corrūpunt ibi. hic si frena. Prio. d. Amor sup. dīnus regēs terras ac pelagus: ⁊ īperitans. i. frequenter imperās celo: ille amor ligat hāc seriem. i. concordiā rerum q̄ mūdus stabili fide variat concordes vices. i. alternationes temporum āni noctis ⁊ diei: ⁊ q̄ semīa pugnātia. i. elementa contraria: tenēt perpetuū fedus. i. concordiam ne vnum aliud totaliter corrumpat: qd̄ phebus. i. sol: curru aureo prouehit. i. producit roseū diem. i. clarum diem: idem amor facit vt phebe id est luna: imperet id est presit noctibus: quas noctes hesperus. i. stella vespertina: duxerit. i. adducit: ⁊ vt auidū mare ad exeū

dum coerceat fluctus suos: certo fine id est determinato fine: ne liceat sibi tendere id est extendere latos terminos: vagis terrenis id est amplis terris supple totaliter cooperiendo terram. ¶ Nota q̄ Tullius loquens de amicitia. d. amicitia est virtus mouens superiora ad ꝓtectionem inferiorum: ⁊ inferiora ad subiectionem superiorum. amicitia enim sublata omnis in vita tollitur iocunditas. ¶ Nota q̄ elementa appellat semina: q̄ ex ipsis tanq̄ ex seminibus elemēta producūtur. sicut. n. semen est principiū fructus: sic elementa principia corporū mixtorū. ⁊ dicit elementa pugnantia propter ipsorum contrarietatem. naz aliqua sunt calida: aliq̄ frigida: q̄daz humida: quedaz sicca. hec elementa diuino amore ordināte tenēt propriū fedus: quia grauitas inferiorū ñ aufert leuitatē superiorum nec econuerso: ⁊ simul totaliter se non corrūpunt. ¶ Hic si frena remiserit. hic ostendit q̄ amore diuino subtracto omnia corrūpūtur dicēs. Si hic amor diuinus remiserit frena. i. legem gubernandi res: quicquid nunc amat inuicem. i. concordat illud cōtinuo gerit bellum: ⁊ ipsa elementa: certatāt. i. litigant: soluere. i. destruere machinam scz mundanam quaz nunc socia fide. i. concordi federe: incitant pulchris motibus. i. faciunt ordinate mouere. ¶ Nota q̄ sublato amore ⁊ cōcordia omnia dissoluūtur. vnde Alanus in anticlaudiano de planctu nature ⁊ scientia loquens in persona amoris ⁊ concordie di. Si mea iura meas leges mea federa mundus. Olim seruasset vel adhuc seruaz amoris. Vincula nō tangis gemeret sub cladibus orbis. ¶ Hic sanctos populos quoq̄. Hic ostēdit phia quō per amorē cōseruatur ⁊ cōciliatur amicitia hūana di. hic amor cōtinet. i. cōseruat: sanctos. i. virtuosos: q̄ pro ⁊ populos iūctos federe. s. amicitie. ⁊ hic amor nectit sacrū. i. sacramētū coniugij castis amoribus viri ⁊ vxoris: ⁊ hic amor dictat iura sua. i. imponit legem amicitie fidis sodalibus. ⁊ q̄ ista proueniūt ab amore diuino tanq̄ a suo proprio: ideo subiungit. O felix genus hoīm supple dico si amor. s. diuinus quo celū regitur regat animos vestros supple causando in eis amicitie concordiaz. ¶ Nota q̄ amor dictat iura fidis sodalib⁹. iura aūt amicoꝝ ⁊ sodaliū inuit. Sene. iij. epl'a. d. Diu cogita an aliquis in amicū sit tibi recipiēdus: sed cū placuerit fieri toto illum pectore admitte. ta audacter cū illo loquere q̄ tecū. Tu q̄dē ita viue vt nihil tibi cōmittas nisi qd̄ etiam amico tuo cōmittere possis. cū amico tuo oēs curas: oēs cogitatōes misce: si fidelē putaueris Sūt eīm q̄daz q̄ que amicis sunt tm̄ cōmittēda omnib⁹ narrāt. q̄daz carissimoꝝ cōscientiaz reformidāt nulli credituri: neutꝝ faciendū est. vtrūq̄ eniz vitiū est ⁊ oībus credere ⁊ nulli. ¶ Nota circa predicta q̄ amicitia ꝓprie dicta tm̄ inuenitur in rebus rōnabilibus: ⁊ vt sic amicitia est par voluntas bonoꝝ inter aliquos: sed large accipiendo amicitiā. sic etiā est in irratōnalibus: ⁊ vt sic amicitia est concordia diuersarum reruz ad inuicem.

Hic si frena remiserit.
Quicquid nunc amat inuicem
Bellum continuo gerit.
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant:
Certant soluere machinam.
Hic sanctos populos quoqz
Iunctos federe continet
Hic et coniugij sacrum
Castis nectit amoribus
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus
O felix hominum genus:
Si vestros animos amor
Quo celum regitur regat.

Libri tertij prosa prima.

Explicit liber secundus. Incipit prosa prima libri tertij.

Prosa prima

Am cantum illa finierat. Iste est tertius liber Boe. de consolatõe phie: ⁊ continuatur ad libros precedentes in hunc modum. Postq̃ philosophia in primo libro scrutata est causas doloris Boe. ⁊ in scõo libro adhibuit sibi remedia facilia: in presenti libro ⁊ in sequentibus phia adhibet Boe. remedia grauiora. Sunt aũt remedia grauiora rationes contra cõmunem opinionẽ hoim: probantes q̃ in bonis exterioribus nõ consistit vera felicitas: ostendendo in quo sita sit vera felicitas: et quomõ ad ipsam peruentiatur. Et diuiditur iste liber in. xxiiij. partes: q: hui? libri sunt. xij. prose et. xij. metra: q̃ partes patebũt in processu libri. quid autem et de quo determinetur in qualibet istarum partium similiter patebit. Prima prosa huius tertij diuiditur i tres partes. primo ostẽdit Boeti. quomõ post predicta allocutus fuerit philosophiam. secundo põit respõsionem phie tertio Boe. dirigit quandã petitõem ad ipsam. secunda ibi. tum illa. tertia ibi. tuq; ego. Dicit primo. tam illa philosophia finierat cantum. i. metrum quod erat de cõmendatione amoris diuini ⁊ amicitie: ⁊ cum ego Boetius essem allectus dulcedine metri ad audiendum cum auiditate ⁊ admiratione verba philosophie auribus arrectis ego dixi. o philosophia que es summum solamẽ aiorũ lassorũ: q̃tum me resocillasti tuis prosis et metris intantũ q̃ iam bene possum resistere insultibus fortune. ⁊ ideo dicit. remedia que prius dixisti esse grauia non timeo: sed ea audire diligẽter expecto. ¶ No. q̃ Boeti. metrũ vocat cantũ. sicut enim in cantu ẽ eleuatio ⁊ depressio vocis: sic similiter in metro rõe quãtitatis correpte ⁊ pducte syllabarũ attenditur q̃dã eleuatio ⁊ depressio: q: rõe q̃titatis pducte fit eleuatio: rõe q̃titatis correpte fit depssio. Item q: metrũ est subtilior ⁊ delectabilius prosa: tõ aim demulcet. vnde auctor poetrie metrũ cõparat domicelle. d. Multũq̃ venire metrũ tanq̃ domicella cõpto crine nitente gena: subtili corpore: forma egregia. Ideo dicit Boe. mulcedo carmis. i metri. Item hõ debet esse auid? ⁊ stupens circa phiam. Auidus inq̃: q: dicit Sene. xvij. episto. proijce oia si sapis imo vt sapias: ⁊ ad phiam magno cursu totisq̃ viribus tende. etiaz homo dz esse stupens. i. admirãs de phia: q: ipsa ẽ res mirabilis et diuina sm Aristo. in principio libri sui de celo ⁊ mũdo: et phia confert mirabiles delectations. x. ethicorũ. Item animi lassi sunt graui cura vel aduersitate aliqua oppressi. horũ phia est summũ solamẽ: q: ipa persuadet magnanimitatẽ que cõtra aduersitates fortune homo constanter dz militare: Item per phiam homo hõ potest resistere ictibus fortune: q: pmo ethicorũ dicit Aristo. Sapiens bene scit ferre fortunas: ⁊ hz se sine vituperio: sicut tetragonum. vnde dicit in littera. Iam illa supple philosophia finierat cãtum id est metrum de amore diuino: cum mulcedo id est suauitas carminis: defixerat id est stabilierat. me auidum id est cupidum audiendi: q̃ pro ⁊ stupentem id est admirantem sup. verba philosophie: auribus meis arrectis id est eleuatis ad hec scz verba. itaq̃ paulo post ego inq̃ id est dixi. O summũ solamen lassorũ aiorũ supple per aduersitatem: quãtum me resouisti pondere sententiarum sup. prose vel etiam iocunditate canendi id est metri: adeo id ẽ in tantũ: vt iã posthac nõ arbitro: me esse imparẽ. i. dissimilez: in resistendo ictib? i. insultib? fortũe. Itaq̃ remedia illa q̃ paulo ãte dicebas eẽ acriora. i. grauiora: nõ mõ. i. nõ tãm: nõ pborresco. i: nõ tẽo: ꝗ ego auid? audiẽdi sup. ea vehemẽter efflagito. i. expostulo. Vbi sciẽdũ q̃ hz

Am cantum illa finierat: cum me audiendi auidum stupentemq; arrectis ad hec auribus carmis mulcedo defixerat: itaq; paulo post. O inq̃ summum lassorũ solamen animorũq̃ tum me vel siniarũ põdere vel canẽdi etiã iocunditate refouisti: adeo vt me iaz post hac iparem fortune ictibus non arbitrer. Itaque remedia que' pauloante acriora esse dicebas non modo non perhorresco: sz audiendi auidus vehemẽter efflagito.

Duguitionem efflagitare est valde flagitare: expostulare: petēre: cū clamore poscere. ¶ Tū illa sensi inquit. Hic ponit responsionem philosophie dicens. Ego bene sensi illud: cum tu tacitus ⁊ attentus recepisti verba nostra: ⁊ cum ego perfeci mentem tuam. talia enim sunt remedia que adhuc restant: vt ipsa degustata primo sint amara sed postea dulcescāt. sed quia tu dicis esse cupidum audiendi verba nostra, O quāto desiderio arderes si cognosceres quo laboramus te ducere. ⁊ dicit Bo. Quo vis me ducere. Respondit philosophia. ad cognitionez vere felicitatis: quā animus tuus quasi somniādo adhuc vix cognoscit: quia est occupatus imaginibus false felicitatis. ¶ Nota ꝙ Boetius tacitus verba philosophie rapiebat consilio Senece dicentis. Esto verborū tacitus auditor: auditoꝝ promptus repetitor. ¶ Nota ꝙ precepta philosophicalia primo sunt amara: postea dulcescūt secundum illud poete. Discere fit carū quāuis primo sit amaꝝ. Et Eustratius primo ethicoꝝ dicit. Sciunt docti quoniaz laboriosa est possessio virtutum: sed propter eius amaritudinē philosophia ñ est abijcienda: quia non est dignꝰ dulcoris acumine: qui amaritudinis nequit inuiscari grauamīe secundū Boe. in de disciplina scholariuz. ¶ Nota sicut somniās putat fantasmata sibi occurrētia eē veras res de quibus somniat: ⁊ tamen non sunt ipse res: sic Boe. in istis temporalibus putauit esse veram felicitatem que tamen non est: sed tantum sunt quedam similitudines vere felicitatis: sicut fantasmata somniorum sunt similitudines rerū. ¶ Nota ꝙ bona exteriora vocat imagines vere felicitatis. sicut enim imago est rei imitago ⁊ non est ipsa res: sic bona exteriora videntur exprimere formaz vere felicitatis: sed vera felicitas non est in ipsis. vnde dicit in littera. Tuz pro tunc illa supple philosophia inquit: ego sensi id est noui supple intentionē tuā: cum tu tacitus ⁊ attentus rapiebas verba nostra: ꝙ pro ⁊ cum ego expectaui: alia littera habet expetiui .i. reuocaui habitum tue mentis. vel quod est verius dicere. cū ego ipsa habitum tue mentis perfeci: quippe mirum talia sunt supple remedia: que restant supple sumenda: vt ipsa quidem degustata primo mordeant id est displiceant: interius autem recepta dulcescant: sed quod tu dicis te cupidum audiendi supple illa remedia. O q̄to ardore id est desiderio: flagrares id est arderes: si agnosceres quonā .i. ad quem locum: aggrediamur id est incipimus te ducere. ego Boe. in q̄. i. dixi quonam supple vis me ducere. inquit supple philosophia ad veram felicitatem: quaz tuus animus somniat id est imperfecte cognoscit: sed visu id est cognitōne occupato: ad imagines id est ad bona temporalia que sunt imagines ⁊ similitudines vere felicitatis: tu non potes intueri id est inspicere ipsam supple veram felicitatem. ¶ Tum ego fac obsecro. Hic Boetius dirigit petitōem philosophie: ⁊ ponit consensum sue petitōnis dicens. O philosophia rogo vt sine dilatione demonstres mihi que sit vera felicitas. ⁊ philosophia consentiens dicit. libenter faciam tui causa: sed prius ego ostēdam tibi falaz felicitatē tibi notiorē vt illa cognita per cōtrariū possis postea agnoscere verā felicitatē.

Philosophia. Tū illa. sensi inquit cuz verba nostra tacitus attētusqz rapiebas. cumque tue mentis habitum vel expectaui: vel quod est verius ipsa perfeci: talia sunt quippe que restant: vt degustata quidem mordeant: interius autē recepta dulcescant: Sed ꝙ tu te audiendi cupidum dicis: quanto ardore flagrares. Si quonam te ducere aggrediamur agnosceres. Boetius. Quoniam inq̄. Philosophia Ad veram inquit felicitatem quam tuus quoqz somniat animus: sed occupatio ad imagines visu ipsam illam non potest intueri. Boetius. Tuz ego fac obsecro: et que sit illa vera sine cunctatione demon-

¶ Nota circa hoc quod dicit faciam tui causa libenter: ꝙ philosophia petitiones hominum admittit. vnde Seneca. Nulli preclusa est virtus sapientie: omnibus patet: omēs inuitat: omēs admittit: non eligit domum neq; censum: sed nudo homine cōtenta est. ¶ Nota innata est nobis via procedendi ex nobis magis notis ad minus nota: primo phisicorum ⁊ secundo de anima. Cum igitur bona exteriora sint nobis magis nota in quibus aliqui posuerunt consistere felicitatem ꝙ̄ bona interiora: ideo philosophia primo vult determinare de falsa felicitate nobis magis nota que ponitur in bonis exterioribus ipsam extirpando: vt per eam cognoscamus veram felicitatem tanꝙ̄ per contrarium. ¶ Nota ꝙ Seneca in de virtutibus cardinalibus dicit. Scire debes ꝙ quedam non videntur esse bona ⁊ sunt: quedā videntur esse bona ⁊ non sunt: quecunq; autē ex rebus transitoriis possides: nō hec magna existimes: nō mireris quod caducum est. Ex quo patet ꝙ vera felicitas nō cōsistit in bonis exterioribus que vidētur esse vera bona: ⁊ tamen non sunt. vnde dicit in littera. Tum pro tunc est supple Boe. dixi o philosophia obsecro. i. peto: fac. i. duc me ad illam felicitatem: ⁊ demonstra mihi sine cunctatione id est sine mora que sit illa v̄a supple felicitas

stra. Philoso. Faciā inquit illa tui causa libenter: sed que tibi causa notior est: eaz prius designare verbis atqz informare conabor: vt ea perspecta: cum in contrariaz partē flexeris oculos: vere specimen beatitudinis possis agnoscere.

Metrum primum libri tertij.

Ui serere ingenium volet agrum
Liberat arua prius frutibus.
Falce rubos filicemqz resecat.
Ut noua fruge grauis ceres eat.
Dulcior est apium mage labor
Si malus ora prius sapor edat.

Illa philosophia inquit faciam libenter tui causa: sed ego prius conabor. i. laborabo tibi designare verbis: atq; pro ⁊ informare que causa i. que felicitas habens rationē cause finalis sit tibi notior. i. manifestior: vt ea supple falsa felicitate perspecta id est cognita: possis agnoscere specimen id est similitudinem vere beatitudinis: flexeris oculos supple cognitōis in cōtrariam partem false felicitatis

Metrum primum tertij libri.

Ui serere ingenium volet agrum. Istud est primum metrum huius tertij quod dicitur metrum choristum ab inuentore: dactilicum a pede predominātē. ⁊ primus versus huius metri est hipcathalecticus: quia post primum pedez abundat vna syllaba scz re in hac dictōne serere. Et quia philosophia predixit ꝙ prius esset ostendēdum que sit falsa felicitas: ⁊ postea que sit vera: iō phia in hoc metro cōmendat hunc ordinez per exēpla quattuor. Primum est quicunq; vult seminare bonū agrum: oportet prius extirpare nociuas herbas vt ager bene fructificet. similiter aliquis volens cognoscere veram felicitatem: oportet prius extirpare falsam. vnde dicit in littera. Qui volet serere agr̄ ingeniuz nobilem: pri⁹ liberat arua. i. agros: frutibus. i. radicibus que impediūt ne senem crescat: ⁊ ille resecat. i. prescindit: rubos. i. paruas arbores. q; pro ⁊ filicem. i. herbaz inutilem: falce. i. falcastro: vt noua ceres eat. i. proficiat: grauis. i. onusta fruge. Secūdum exemplum est. sicut pregustando aliqd̄ amarū mel apparet dulcius: sic ꝓpter cognitionem false felicitatis magis cognoscitur vera felicitas. vñ dicit in littera. Labor apiuz est mage dulcior. i. mel est magis dulce: si malus sapor prius edat. i. inficiat ora. Tertiū exemplū est. sicut post tēpus nebulosuz est gratior serenitas: sic post cognitionem false felicitatis gratior est cognitio vere felicitatis. vnde dicit in littera.

Ubi pro postq̄: nothus id est ventus australis: desinit id est cessat: dare imbriferos sonos id est flatus producentes imbres: tunc astra nitent gratius. i. delectabilius. Quartū exemplum est. sicut pulchra es sequitur tenebras noctis: sic cognitio vere felicitatis sequitur cognitionem false felicitatis. vnde dicit in littera: vt. i. postq̄: lucifer. i. stella matutina: pepulerit. i. fugauerit tenebras noctis: tunc pulchra dies agit. i. ducit roseos equos solis. tūc applicat exēpla ad propositum. d. Tu prius debes cōsiderare falsa bona ⁊ ipsis extirpatis debes cognoscere vera bona in quibus consistit felicitas. vnde dicit in littera. Tu q̄ prius intuens. i. respiciens falsa bona: incipe retrahere colla iugo i. a iugo false felicitatis: de hinc i. postea: vera bona subierint id ē subintrabūt aīuz tuum. ¶ Nota q̄ sicut prius extirpanda sunt vicia: ⁊ postea inserende virtutes: sic ager prius est purgandus: et postea seminandus. vnde Thobias. Spinis ⁊ tribulis purgare noualia debent. Agri vt semen fructificare queat. ¶ Nota q̄ frutex s̄m Hugu. est densitas virgularū vel arborū vel spinarum. vel s̄m alios frutex est arbor parua que terraz fronde tegit. ¶ Nota filix est inutilis herba hēns folia ad modū filorū: de qua dicit Persius. Non tñ ista filix vllo māsuescit in agro. ¶ Nota q̄ post amaritudinez dulcedo est gratior ⁊ sensibilior. vnde poeta. Dulcia non meminit qui non gustauit amara. Nāq̄ per oppositū noscitur oē bonū. Hec pauꝑ Henric⁹ ¶ No. q̄. B. hic dicit apium pro apum in gtō plurali: qd̄ est contra Alex. qui dicit. Eum dat apis ⁊c. ⁊ q̄ hic dicatur apium ⁊ non apum pz per metrum qd̄ semper constat ex tribus dactilis continuis. si aūt poneretur apum non essent tres dactili continui. posset tamē dici q̄ causa metri ponitur apium pro apū.

Gratius astra nitent vbi nothus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer vt tenebras pepulerit:
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoqz falsa intuens bona prius
Incipe colla iugo retrahere
Vera dehinc animum subierint.

Prosa secunda libri tertii.

Um defixo paululum visu et velut in angustam sue mentis sedez recepta sic cepit. Philosophia. Omnis mortalium cura q̄ multipliciuz studiorum labor exercet: diuerso quidem calle procedit: sed ad vnum tamen beatitudinis finem nititur peruenire.

¶ Prosa scd̄a tertij libri.

Um defixo paululum visu. Hec est scd̄a prosa huius tertij in qua phīa pōit diuersas opiniones circa falsam felicitatē. ⁊ prīo. B. oñdit quō se habuit phīa post predicta. scd̄o. P. oñdit q̄ oēs hoīes nitūtur ꝑuenire ad beatitudinē quā ipsa diffinit. tertio oñdit q̄ hoīes sepe abducūtur a vera felicitate diuersis erroribus. quarto ponit errores siue felicitates circa felicitatē. s̄a ibi. oīs mortaliū. tertia ibi. hūc vti. q̄rta ibi. quorū q̄dez. d. prīo. Postq̄ phīa premisit ordinē ꝓcedendi de falsa felicitate ad v̄am: tū ꝓ tūc ipa paululum defixo visu. i. inclinatis oculis: ⁊ recepta velut in angustā. i. nobilē sede sue mētis sic cepit. i. īcepit loq̄. ¶ No. q̄ capitis īclinatō ē signū subtilis imagiatōis ꝓpt̄ qd̄ subtiliter ⁊ profunde imagiantes caput īclināt: ⁊ qñq̄ nō vidēt delata corā oculis: io. P. volēs subtilit̄ speclari de felicitate: ei⁹ speculatō difficilis ē: ipa incliato visu cōtraxit se ī nobilē speculatōem sue mētis. ¶ Oīs mor. cura. Hic. P. oñdit q̄ oēs hoīes nitunt̄ ꝑueuire ad vnū finē beatitudinis: quam beatitudinem ipsa ēt diffinit ⁊ dicit sic. Omnis cura id est sollicitudo: mortalium id est hominum: quam curam exercet labor multiplicium studiorum: quia aliqui studēt in lit

teratura: aliqui in mercantia ⁊ sic de aliis: illa cura procedit diuerso quidē calle id est diuerso modo viuendi: sed tamen nititur peruenire ad vnum finem beatitudinis. Illud autem ad quod homines nituntur peruenire est tale bonum quo quis adepto nihil vlterius queat desiderare. quod. s. bonum est summum omnium bonorum continens intra se cuncta bona: cui. s. bono: siquid id est aliquid: abforet. i. deesset non posset esse summum bonum: quia relinqueretur aliquid extrinsecus id est extra illud bonum quod posset optari. Ex quibus dictis philosophia cōcludit diffinitionem beatitudinis d. Liquet id est manifestū est beatitudinē esse statum perfectum cōgregatōne omniū bonorū. ¶ Nota cognitio vltimi finis magnuz incrementum confert ad vitā primo ethicorum: quia ſm exigentiā finis cetera moderātur scdm Linconiensem primo posteriorum: iō philosophia tradit nobis cognitionem vltimi finis scilicet beatitudinis. ¶ Nota finis est magis eligentibus his que sunt propter finem: vt patet per Aristotelem. iij. ethicorum. Idem ibidem. cuius finis est bonus ipsuz quoqꝫ bonū.

Id autem est bonuz quo quis adepto nihil vlterius desiderare queat: quod quidē est omnium summum bonoruz cunctaqꝫ intra se continens bona. Cui siquid abforet summum bonum esse non posset: quoniaz relinqueretur extrinsecus quod posset optari. Liquet igitur esse beatitudinē statuz bonorū omniū congregatione perfectū. Hunc vti diximꝰ diuerso tramite mortales oēs conātur adipisci. Est eiz mētibꝰ hoiz veri bōi naturaliter iserta cupidi

Item omnia denominā̄da sunt a fine. Unde poeta. Si finis bonus est totū laudabile phas est. ¶ Nota finis in agibilibus habet se sicut principiuz in specialibus. sicut ergo intellectus noster naturaliter adheret primis principijs: sic appetitus noster naturaliter adheret vltimo fini qui est summum bonū. ¶ Nota ꝙ duplex est finis scz finis quo: ⁊ finis gratia cuius omnia fiunt. Ille est enim vnus sicut deus vel beatitudo. ⁊ iste finis ab omnibus sub vna rōne inquantum bonum satians appetitum hominis. finis autez quo est operatio qua homines nituntur adipisci finem gratia cuius: ⁊ talis finis non est vnus sicut non est vna operatio oim: ideo dicit philosophia: ꝙ cura hominum procedit diuerso calle ad consequendum vltimuz finem. ¶ Nota illud ad quod omnes homines nituntur peruenire est bonum: qꝛ bonum est qđ omnia appetunt primo ethicorum. ¶ Nota quia beatitudo habet rationem vltimi finis: ipa est tale bonum quo adepto nihil vlterius consideratur. nam de ratione finis est esse vltimuz: ⁊ vltra illud quod est vltimum nihil est: ergo etiam oportet illud esse summū bonū. tale aūt est beatitudo. ¶ Nota qꝛ beatitudo est bonū optimū pulcherrimū ⁊ delectabilissimū: iō beatitudo est status perfectus cōgregatōne oim bonorū continens in se omnia bona. si eim aliqđ bonū sibi deficeret: non esset summū bonū. ¶ Hunc vti diximus. In ista parte ostendit phia ꝙ homines a vera felicitate diuersis erroribꝰ adducūtur dicēs. Hunc scz statum beatitudis omnes mortales sicut diximus conātur adipisci diuerso tramite. i. diuersa via: qꝛ cupiditas i. appetitus veri boni naturaliter est iserta mētibꝰ hoim: sed beatitudo est verꝝ bonū: qꝛ summū bonū: sz deuius error adducit hoies ad falsa bona. ¶ Nota ꝙ btitudo aggregat in se oia bona: ideo eius cupiditas naturaliter est hoibus inserta. Ubi tñ sciendū ꝙ beatitudiem cōtinere omnia bona pōt intelligi duplr. Uno mō formalr nō sic cōtinet oia bōa: qꝛ felicitas formaliter ⁊ essentialiter pōt esse sine bonis exterioribꝰ: vt sine diuitijs ⁊ ceteris bōis. Alio mō intelligitur cōtinere ea ṽtualiter: ita ꝙ btitudo excellat omnia bona: ⁊ sic est vera. ¶ Nō. ꝙ phia hic vtit quadaz figura q̄ dr epytheton dicēdo deuꝰ error. nullus enim error est q̄ non sit deuius. vñ poeta ſſiet epytheton: si dicas tristia bella. ¶ Nota cum mens hūana naturaliter desideret verum bonum nunqꝫ tendit in falsum bonum: nisi inquātū ipsum estimatur es-

se verum bonum. talis autem estimatio est deuius error: ergo deuius error ad falsa abducit ¶ Quorum quidem alij summũ esse bonũ. Hic phia ponit diuersas opiniones circa felicitatẽ ostendens quomodo homines per errorem ⁊ falsa bona ducebantur. secũdo ostendit q̃ in talib̃ bonis posuerunt beatitudinem. tertio ostendit q̃ naturaliter eorũ intentio tendebat ad veram beatitudinem secunda ibi. Quibus omnibus. tertia ibi. Sed ad homin studia. Primo ostendit quomodo homines errabant circa falsa bona statuendo in eis finem. secundo ostendit quomodo quidam fines adiuicem permutabant tertio alia bona fortuita reducit ad predicta. secũda ibi. sunt etiam tertia ibi. In his igitur. Primo dicit. Quorũ supple homin qui dicuntur ad falsa bona: alij credentes summum bonum esse nihilo indigere: ipsi elaborãt vt affluant. i. abundent diuitijs ponẽdo omnem sufficientiam esse in diuitijs: ⁊ in hoc errabant. Alij vero summũ bonum iudicantes quod dignissimũ est veneratione id est honore: tales adeptis honoribus nituntur esse reuerendi suis ciuibus: putãtes in honoribus tẽporalibus veram dignitatem consistere: ⁊ in hoc errabant. Sunt alij qui summũ bonum constituũt in summa potentia. hi conantur regnare vel adhererẽ regnantib̃ tanq̃ cõsiliarij vel familiares eorũ per hoc putantes se esse vere potentes: ⁊ in hoc decipiunt. sed quibus claritas. i. fama videtur esse optimum bonũ: illi festinant propagare. i. dilatare gloriosum nomẽ. i. pulchrã famam: artibus. i. studijs belli sicut viri militares: vel artibus pacis sicut sapientes mundi credentes se per hoc acquirere gloriam immortalem ⁊ decipiunt per hoc. Plurimi vero. i. multi: metiuntur. i. mensurant fructũ boni gaudio ⁊ leticia exterior: hi putant. i. estimant felicissimũ defluere. i. abundare: voluptate i. delectatione corporali existimantes in hac consistere verum gaudiũ q̃ est erroneũ. ¶ Nota qui q̃ sunt in quibus errantes a vero bono posuerunt cõsistere verã felicitatem. s. diuitie: honores potestates: gloria ⁊ voluptates. Quorum sufficientia sic accipitur. cũ finis habeat rõem boni: fm diuersitatem boni diuersificatur finis. Est aũt triplex bonum: vtile: delectabile: ⁊ bonum honestum. et illi qui intendebant bono vtili posuerũt felicitatem in diuitijs: sed qui intẽdebant bono delectabili ponebãt voluptates: et in illis posuerunt finẽ et felicitatẽ. qui aũt intendebant bono honesto: isti diuersificabãt: q: bonũ honestum ⁊ bonum secundum rõem. Ratio autem est duplex: scz speculatiua ⁊ practica. de bono honesto q̃ consistit in speculatione non loquebantur isti: q: tale bonum est latens. ipsi aũt posuerunt felicitatem in bono honesto q̃ est bonum rationis practice. Tale ergo bonum vel cõsistit in opinione homin: ⁊ sic est gloria vel consistit in exercitõ actus realis: ⁊ hoc est dupliciter. vel cũ consistit in exercitõ ppriũ actus circa alios: ⁊ sic est prãs. vel consistit in exercitio actus aliorũ circa se: ⁊ sic est honor. ¶ Sunt etiã qui horũ fines. In ista parte ostendit qũo quidã istorũ fines iã dictas pmutabãt. ⁊. d. Sũt etiã aliqui q̃ fines: q̃ p ⁊ causas finales pmutãt: alterutro. i. adiuicẽ desiderãtes vnũ ppẽ alterũ. nam quidam desiderant diuitias ⁊ voluptates: ob. i. propter potẽtiã:

tas: sed ad falsa deuius error adducit.
Quorum quidem alii summum esse bonum nihilo indigere credẽtes: vt diuitiis affluant elaborant. Alii vero bonum q̃d sit dignissimum veneratione iudicantes adeptis honoribus reuerendi ciuibus suis esse nituntur. Sunt qui summum bonum in summa potentia esse constituãt: hii vel regnare ipsi volunt: vel regnantibus adherere conantur. At quidus optimum quidem claritas videtur: hi vel belli vel pacis artibus gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi vero boni fructum gaudio leticia que metiuntur: hi felicissimum putant voluptate defluere.
Sunt etiã qui horũ fines causasq̃ al-

⁊ sunt alij qui potentiam petunt: q̄ pro ⁊ desiderant causa pecunie. i. propter diuitias: vel cā proferendi nominis id est causa dilatatōnis fame. ¶ Nota scd̄m Aristo. iij. ethicorū. Qualis vnusquiq̄ est: talis finis videtur ei. s̄m ergo diuersaz dispositōem hominū diuersi fines eligū tur propter aliquez finem per quod aliquis videtur posse consequi illuz finem. Cuz igitur po nentes finem esse diuitias magis putabāt se diuitias consequi per potentiā: ipsi appetebant propter diuitias: ⁊ econuerso qui bus videbatur se posse conseq̄ po tentiam per diuitias: ipsi appete bant diuitias propter potentiaz ⁊ sic permutationē istorum finiuz adinuicem. ¶ In his igitur cete risq̄ talibus. Hic philosophia re ducit omnia bona fortune in qui bus ponūt homīes felicitatez ad predicta quinq̄. ⁊ di. In his igi tur quinq̄ bonis ⁊ ceteris talib⁹ s. reducibilib⁹ ad p̄dicta v̄satur i tentio actuū humanorum ⁊ voto rum. i. desideriorum: ⁊ manifestat exēplariter: q̄ alia reducātur ad ipsa di. veluti nobilitas: q̄ pro ⁊ fauor popularis que videtur cō parare: quandā claritatem. i. glo riam: ideo supple reducuntur ad gloriaz. vxor autem: ac pro ⁊: libe ri. i. filij sunt que appetuntur gra tia iocunditatis. i. causa volupta tis: ideo ad voluptatem reducun tur: sed sanctissimum genus ami corum non numeratur inter bona fortune: sed numeratur in virtute. reliquum vero quod cadit sub ex exteriori fortuna: illud assumitur:

terutro permutant: vt qui diuitias ob po tentiam voluptatesq̄ desiderant: vel qui potentiam seu pecunie causa seu proferen di nominis petūt. In his igitur ceterisq̄ talibus humanorū actuū votorumq̄ ver satur intētio: veluti nobilitas fauorq̄ po pularis: que videntur quandam claritudi nem cōparare. Vxor ac liberi qui iocun ditatis gratia petuntur: amicorū vero q̄d sanctissimum quidez genus est non in for tuna: sed in virtute nūeratur: reliquū vero vel potētie cā vel delectatōis assumitur. Iam vero corporis bona promptum est: vt ad superiora referantur. Robur enim magnitudoq̄ vidētur prestare valentiā: pulchritudo atque velocitas celebritatē: salubritas voluptatem. Quibus om nibus solam beatitudinem desiderare li

vel causa potentie sicut est administratio officiorum: vel assumitur causa delectationis sicut exercitium ludorum. sed bona corporis promptum est vt referantur. i. reducantur etiaz ad su periora bona: quia robur ⁊ magnitudo que sunt signa fortitudinis corporalis videntur pre stare valentiam. i. potentiam: ⁊ sic ad potentiaz reducuntur: sic pulchritudo ⁊ velocitas vidē tur prestare celebritatem. i. gloriā ad quā reducuntur. salubritas aūt. i. sanitas videtur con ferre voluptatē ad quā reducitur: ⁊ sic omnia bona fortune reducuntur ad predicta. ¶ Nota indigentia alicuius boni auget desiderium illius boni: ideo secundū variam indigentiā ho minū variatur eorū desideriū. vnde Aristoteles. i. ethicorū dicit q̄ egrotans sanitatem: men dicus diuitias: conseq̄ autē sibijpsis ignorantie eos qui magnū aliquod habent supra se ad mirātur. s̄m ergo dispositionem hominum felicitas ponebatur in diuersis bonis fortune: que tamen sub predictis bonis quinq̄ comprehenduntur. ¶ Nota licet amici afferant iocundita tem: tamen non sunt computandi inter bona fortune. cum enim amicitia sit virtus oportet q̄ amici virtute acquirantur. quod autem virtute acquiritur per virtutem conseruatur. ⁊ tale non potest esse bonum fortuituz. Item amicitia fundata super bono honesto est sanctissima ⁊ in virtute numeratur. sed amicitia fundata super bono vtili ⁊ delectabili fortuita est. ¶ Qui bus omnibus solam beatitudinem. In ista parte probat philosophia q̄ omnes predicti que rebant beatitudinem in his bonis: ⁊ dicit. Omnibus desiderātibus predicta bona liquet id

est manifestū est ipos desiderare beatitudinē. nam illud bonū qđ quisq; petit.i. desiderat pre ceteris illud iudicat eē summū bonū: sed nos diffinim⁹ summū bonū esse beatitudinē: quare statum illū quē quisq; desiderat pre ceteris iudicat esse statum beatū.i. beatitudinē: ⁊ tunc re colligit bona falsa felicitatis.d. Hēs igit̄ añ oculos tuos ꝓpositaꝫ formā hūane felicitatis.s. opes: honores: potentiā: gloriā: voluptates: que sola considerās Epicurus ꝯstituit voluptatem esse summū bonū: eo ꝙ oīa cetera videant̄ auferre.i. dare aīmo iocūditatem. ¶ Nota ꝙ oīs appetentes predicta bona appetebant beatitudinē. Nam quicq̄d aliquis eligit pre aliis hoc videt̄ esse summū bonū: sed aliquis pre ceteris eligit diuitias: ergo diuitie videbātur sibi eē sūmū bonū: aliquis honores: ⁊ sic de aliis: ergo oēs predicti appetebant beatitudinez. ¶ Nota ꝙ predicta bona videntur conferre aliquam iocunditatem: cū oīa videntur esse ordinata ad iocunditatem tanq̄ ad finem: ⁊ qꝛ in voluptatibus ē maxima iocunditas: ideo Epicuri posuerūt felicitatē consistere in voluptatibus. ¶ Sed ad hoīm. Hic oñdit phīa ꝙ licet homines ī predicto modo errant: tñ eoꝝ intentio sp̄ fertur ad verā beatitudinem. scđo ostendit vnde hoc ꝓueniat ibi. In quo quanta sit. Prīo premittit intentum suum. secūdo declarat ibi. Non enim. primo.d. Ego reuertor ad studia.i. ad intētiones hoīm: quoꝝ animus: ⁊ si ꝓ q̄uis memoria caligante.i. obscurata sup. desiderio presentiū bonorum: tñ semper repetit ꝑ naturalem inclinationē summū bonū: sed ignorat quomō illud repetat velut ebrius: qui ignorat quo tramite i qua via reuertatur domū. ¶ Nota sicut ebri⁹ scit se habere domum: sed propter defectum rationis nescit quomodo ad eam redeat: sic homines aliquo modo in generali sciunt ⁊ cognoscunt summum bonū et naturaliter inclinantur ad illud tanquā ad principium a quo processerunt: sed inebriati amore temporalium bonorum nesciunt quomodo ad id perueniant. ¶ Num enim videntur errare. Hic declarat intentum suum scilicet ꝙ omnes querentes predita bona querebant aliquid quod proprie cōuenit summo bono. Et primo ostendit hoc de diuitiis.d. Num pro nūquid hi videntur errare per intentionem a summo bono q̄ nitūtur nihilo indigere ratione cuius querebant diuitias.q.d. non errant a summo bono: quia nihilo indigere maxime spectat ad summuꝫ bonum. vnde dicit. Atqui pro certe non est aliud quod eque possit perficere beatitudinē q̄ status copiosus omniū bonoꝝ. nec alieni egens: sed sibiipsi sufficiēs. Tum oñdit idem de bonorib⁹.d. Nū ṽo labūtur sup. ab intentōe sūmi boni: q̄ illud qđ est optimū putāt id ēt esse dignissimū cultu reuerētie.i. honoris. ⁊ rñdet. Minime sup. labūt̄. neq; n. ē. vile. ⁊ cō

quet. Nam ꝙ quisq; pre ceteris petit: id summum esse iudicat bonum. Sed summum bonum beatitudinē esse diffinim⁹ Quare beatū iudicat eē statū: quē pre ceteris quisq; desiderat. hēs igitur añ oculos ꝓpositā fore formā felicitatis hūane opes: honores: potētiā: gl̄iaꝫ: voluptates que quidē sola considerās Epicurus cōsequēter sibi sūmū bonū voluptatē eē cōstituit: ꝙ cetera oīa iocūditatē aīo videantur afferre. Sꝫ ad hoīm studia reuertar: quorū aīm⁹ ⁊ si caligante mēoria: tñ bonū sūmū repetit: sꝫ velut ebrius domū quo tramite reuertat̄ ignorat. Nū eiꝫ vidētur errare hi qui nihilo indigere nitūtur. Atqui nō ē aliud qđ eque perficere beatitudinē possit q̄ copiosus bonorum oīuꝫ status: nec alieni egēs: sꝫ sibiip̄i sufficiēs. Num vero labuntur hi qui quod sit optimū id ēt reuerētie cultu dignissimum putant. Minime. neq; n. vile quoddā cō

temnendum quod intentio omnium mortalium laborat adipisci: ⁊ sic querẽtes honorem quẽ rebant aliquid quod est in summo bono: eo ꝙ summum bonum est honorabilissimum. Tunc ostendit idem de potentia dicens. An pro nunquid in bonis. i. inter bona non est numeranda potentia: quasi dicat sic. quid igitur est dicendum nisi ꝙ querentes potentiam etiam tendũt ad summũ bonũ: cuꝫ summũ bonum sit potentissimum. non enim istud est estimãdum imbecillum: ⁊ sine viribus. i. sine potẽtia: quod cõstat esse prestantius id est potentius omnibus rebus. Tũc ostendit idem de gloria dicens. An claritudo id est gloria est nihilipẽdenda: ita vt querentes gloriam non tendunt ad summum bonuꝫ q. d. nõ est nihilipendenda: sed nequit id est nõ potest sequestrari. i. negari quin omne quod est excellentissimum: illud etiam videatur esse clarissimũ id est gloriosissimũ Tunc ostendit idem de voluptate dicẽs. Quid attinet dicere: q̃si diceret de se manifestum est beatitudinem non esse anxiam ⁊ tristeꝫ nec subiectam doloribus ⁊ modestijs: sed supple magis est plena voluptate: ⁊ per consequens querentes voluptatem ⁊ leticiaꝫ tendunt ad summum bonum. ꝙ aũt iocunditas ⁊ voluptas includãtur in summo bono probatur per locum a minori dicens. Quoniaꝫ in minimis rebus scilicet appetẽdis patet ꝙ aliquid appetitur qđ delectat haberi ⁊ ipso frui: hec igitur sunt que homines volunt adipisci ⁊ ea de causa desiderãt. i. cupiunt vel querunt diuitias: dignitates: regna: gloriã ⁊ voluptates quia per hec credunt sibi esse venturam sufficientiam: reuerentiam: potentiam: celebritateꝫ ⁊ leticiaꝫ. bonũ igitur est quod homines appetunt diuersis studijs. i. intentionibus. ¶ Nota ꝙ ex tota ista littera potest formari vna ratio. s. ꝙ querẽtes predicta bona querũt beatitudinẽ. ratio est ista. Illi tendunt ad beatitudinem qui tendunt ad sufficientiam: reuerentiã: potentiam: celebritatem ⁊ leticiam: sed appetentes predicta bona. s. diuitias dignitates: regna: gloriã ⁊ voluptates tendunt ad sufficientiam: reuerentiam: ⁊ sic de alijs: ergo tendunt ad beatitudinem. Maior est nota: q: sufficiẽtia reuerẽtia sunt cõditiões beatitudis q̃ pfectissime reperiũtur in beatitudine. querentes ergo proprietates btitudinis tẽdunt ad beatitudiem. minor pꝫ ex lr̃a. ¶ No. ꝙ q̃rentes diuitias ꝓpter sufficiẽtiaꝫ ferebãtur in summũ bonũ naturali appetitu: q: i summo bono ẽ v̄a sufficiẽtia: ⁊ in h̄ nõ errabãt: sꝫ q: sufficientia q̃ ẽ nulli⁹ idigẽtie putabãt sibi ꝓuenire ꝑ diuitias: i h̄ errabãt. silr̃ q̃rentes dignitates ꝓpt̃ reuerẽtiã naturali mẽtione ferebãtur in btitudieꝫ eo ꝙ btitudo ẽ reuerẽdissima. sꝫ q: summã reuerẽtiã putabãt sibi subuenire per dignitates tꝑales: iõ in hoc errabãt: ⁊ sic intelligit̃ de alijs. ¶ In quo quãta sit. Hic ostẽdit phia vnde hoc proueniat ꝙ q̃tũcunq̃ intẽtio hoim sit diuersa: tamen intendit in beatitudinem: ⁊ ostendit ꝙ hoc prouenit ex vi naturalis inclinationis que nulli aufer-

temnendumqꝫ est quod adipisci omniuꝫ fere mortaliuꝫ laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia. quid igitur. Num imbecillum ac sine viribus estimandũ est quod omnibus rebus constat esse prestãtius. An claritudo nihilipendẽda est. Sed sequestrari nequit quãdo omne quod excellentissimum sit: id etiam videtur esse clarissimum. Nam non esse anxiam tristemqꝫ beatitudinem: nec doloribus molestijsqꝫ subiectaꝫ: quid attinet dicere: quoniaꝫ ĩ minimis quoqꝫ rebus id appetitur quod habere fruiqꝫ delectat. Atqui hec sunt que adipisci homines volunt eaqꝫ de causa diuitias: dignitates: regna: gloriam: voluptatesqꝫ desiderant: ꝙ per hec sibi sufficientiam: reuerẽtiã: potentiã: celebritatẽ: leticiã credũt eẽ venturã. Bonũ ẽ igit̃ qđ taꝫ diuersis studijs hoĩes petũt. In q⁹ quãta sit nature vis facile

ri potest. ⁊ di. In quo. ſ. appetitu boni vel beatitudinis facile monſtratur quanta ſit vis natu re: cuꝫ licet ſint varie et diſſidentes. i. diſcordantes ſnie boim de ſummo bono: tñ boies cõ ſentiunt. i. concordant: in diligendo. i. diligenter appetendo: finẽ boni. i. beatitudinẽ. ¶ No. q̃ fine exñte vno poſſunt diuerſificari actiones tendentes in illum finem. ſi enim propter di uerſitatem actionum eſſet diuerſitas finiuum: non eſſet deuenire ad vnum finẽ: ſed procedef tur in infinitũ i finibus: qõ patꝫ falſum ex. ij. metra. ⁊ hoc verum de fine gratia cuius oia fiunt: q̃ ille eſt vnus: ⁊ non de fine quo vt prius viſum eſt. licet ergo ſint diuerſe ſnie ⁊ ſtudia boim: tamẽ conueniũt in appetendo vnum finem. ſ. beatitudinem.

monſtratur: cũ licet ſint varie diſſidẽteſqꝫ ſnie: tñ in diligẽdo boni finẽ conſentiunt.

¶ Metrũ ſcõm tertij libri.

Uantas rerum flectat habenas. Hic incipit ſe cundũ metrũ huius ter tij qõ dicit pindaricũ ab inuento re: anapeſticũ a pede predominã te: ⁊ eſt dimetrũ qõ cõſtat ex quat tuor pedibus: quoꝝ duo conſtitu unt vnũ metrũ: in quo metro phi loſophia ſupra dixerat q̃ vis na ture operat: q̃ intẽtio boim ſemp tẽdit in bonũ: ideo hic cõmendat vim nature: oſtendens q̃ tanta eſt vis nature: q̃ quantumcũq̃ res abducatur aſſuefactio ne vel violentia ad aliquid. eſt ſibi preter naturaꝫ: tñ ſibi ipſi derelicta ſemper reddit ad illud qõ inest ſibi ſcõm naturam: ⁊ premittit ſuam intentionẽ. ſecundo manifeſtat propoſitum. ibi. q̃uis. primo. d. mihi phie placet promere. i. manifeſtare: cantu arguto id ẽ ſonoro: lentis fidi bus id eſt cordis lente ſonãtib⁹: quãtas habenas. i. naturales inclinatiões: potens natura flectat. i. regat: quibus legibus prouida natura ſeruat. i. conſeruat imenſum orbẽ: et quibus legibus natura ſtringat ligans ſingula irreſoluto nexu. i. conuũctione indiſſolubili. ¶ Nota tripler eſt natura: natura naturans ſicut eſt deus a quo dependet celum ⁊ tota natura. Alia eſt natura naturata: ⁊ dicitur natura naturans in quãtũ influit naturis iſtoꝝ inferioꝝ. Alia eſt natura na turata tñ quã btus Augu. ſic diffinit. Natura eſt quedaꝫ vis ⁊ potentia diuinitus infra reb⁹ creatis: que vnicuiq̃ rei ſuũ eſſe tribuit: quacũ quiſq̃ male vtitur malus eſſe iudicatur. in p̃ poſito dictũ phie pot intelligi de natura tertio mõ dicta: licet quidã exponãt p̃ natura primo mõ ſumpta. Iteꝫ leges nature hic vocat determinatiões: ⁊ propietates naturales cuiuſlibꝫ rei a deo ſibi conſtitutas. ¶ Quãuis peni pulchra. Hic phia manifeſtat p̃poſitũ per quattu or exempla. ſcõo generaliter concludit ſimiliter eſſe in oibus alijs. ibi. repetũt. Prima i quat tuor ptes fm quattuor exẽpla que patebũt. Primũ eſt de quadrupedib⁹ ſicut de leonib⁹: qui licꝫ ex quadã aſſuefactione domanꝫ ita vt mitescãt metuendo ſuũ magiſtrũ: tñ ſi multũ offen dant redit eoꝝ crudelitas naturalis: ita vt pro lacerant dentibus magiſtrũ ſuum. vñ dicit in lra. q̃uis leones peni. i. libici: geſtent. i. portẽt: pulchra vincula. i. catenas in collo: et capiãt i. recipiãt eſcas datas. i. porrectas eis manibus ſui magiſtri: et q̃uis metuant trucem. i. cru delẽ mgrm: leones inq̃ ſoliti ferre. i. pati ꝟbera magri: ꝟ ſi cruo: tinterit. i. madidauerit horri da ora. i. colla leonũ per nimia ꝟbera: tũc ai leonũ reſidet. i. quieti redeũt ad naturalem crude

Uantas rerum flectat habenas
Natura potens: quibus immẽſuꝫ
Legibus orbem prouida ſeruet
Stringatqꝫ ligans irreſoluto
Singula nexu: placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quãuis peni pulchra leones
Uincula geſtent: manibuſqꝫ datas

lleatẽ. ⁊ leones meminere sui. i. sue nature: graui fremitu. i. magno rugitu. ipi laxãt. i. soluunt colla solutis nodis. i. ruptis vinculis: ⁊ pm⁹ suus domitor. i. magister ille ibuit. i. recipit: lacer. i. lacerat⁹ rabidas iras cruẽto dente. s. leonis. ¶ No. fm Isi. li. etbymo. peni sunt boies carthaginẽses. Est aũt carthago ciuitas libie ꝓpter qõ leones libie vocat leones peni: ⁊ huiusmodi leones libie facilius domanť. ¶ No. ꝗtũcũq; leones domenť ⁊ assuefactione ducãtur a sua crudelitate: si tũ afficiãť cruore vel sanguĩe redeũt ad naturalẽ crudelitatẽ. ¶ Que canit. Dic põit fm exẽplũ qõ est de volatilib⁹. ⁊ est tale. Auicula capta que preter naturũ domesticať ꝗ tũcũq; foueať ꝺlitꝰ boim: tũ habita oportũitate redit ad silueſtreitatẽ. vũ dicit in littera. Alces garrula q̃ canit altis ramis: si illa capta claudiť in antro cauce. i. domũcula sup. vt ibi maneat ad solaciũ hominũ licet ludens cura hominũ mistret huic aui pocula illicita i. linita melle: ꝗ ꝓ ⁊ largas dapes mistret dulci studio si tũ illa auis saliens ex arto tecto i. ex arta domuncula viderit gratas vmbras nemoꝝ: ipa ꝓterit pedib⁹ suis escas sparsas ⁊ ipa mesta: q: ipa fuit ꝺẽẽta req̃rit siluas et dulci voce susurrat. i. cãtat i silluis. No. natura non assuescit in cõtrariũ. si. n. lapis centiẽs mille sies ꝓjciatur sursum: nõ assuescit ascendere sursũ. Iz. n. aliqua ꝓsuetudine vel violẽtia natura possit ad tẽs ipediri: tũ sp inclinatur ad ꝓpriũ op⁹. ¶ Validis quondam viribus acta. Dic põit tertiũ exẽplũ ꝺ vegetabilib⁹ sicut de virga crescẽte qõ tale est. Licz virgula erecta p violẽtiã incuruať: tũ relicta ꝓprie nature ipsa sursuz erigitur. vũ. d. in lĩa. Virga quõdã acta. i. coacta validis viribus sup. bois ꝛcuruãtis eã: ipa flectit ꝓmũ cacumẽ: ꝗ si dextra curuãs remisserit hãc: ipa spectat. i. respicit celũ vertice. q. d. depolita violentia in curuãtis virga redit ad naturalẽ rectitudiẽ. ¶ No. ꝗ Iz natura rẽ ꝛaiaratꝝ nõ facile assuescat ĩ ꝗnũ: tũ in boib⁹ rõabilibus multũ facit assuescẽdo vel cõsuescendo: q: Iz aliquis sit male ꝓpcionat⁹: tũ p vsũ ⁊ ꝓsuetudinem abilitatur ⁊ complexio mutať. vũ Seneca. Consuetudo est altera natura.

¶ Captent escas: metuantq; trucem
Soliti verbera ferre magistrum.
Si cruor horrida tinxerit ora.
Resides olim redeunt animi:
Fremituq; graui memmere sui.
Laxant nodis colla solutis.
Primusq; lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Que canit altis garrula ramis
Alces: cauce clauditur antro.
Huic licet illita pocula melle
Largasq; dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret.
Si tamen arto saliens tecto.
Memorum gratas viderit vmbras.
Sparsas pedibus poterit escas.
Siluasq; tantum mesta requirit
Siluas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta.
Pronum flectit virga cacumen.
Hanc si curuans dextra remisit.
Recto spectat vertice celum.
Cadit hesperias phebus in vndas:
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.
Repetunt proprios queq; recursus.
Redituq; suo singula gaudent.

¶ Cadit hesperias phebus in vndas. Dic philosophia probat intentum suũ ponendo quar

tum exemplum in corporibus celestibus ⁊ est tale. Sol motus ab oriente in occidentem cadit in mare hespericum: sed naturali inclinatione redit ad orientem sub nostro hemisperio. Unde dicit in littera. Phebus .i. sol cadit in vndas hesperias id est occidentales: sed secreto tramite .i. secreta via scilicet sub terris rursus id est iterum vertit currum suum ad solitos ortus .i. partes orientales. ¶ Nota ꝙ Boetius hic loquitur more poetarum qui dicebant solez tempe vespertino descendere in mare occidẽtale: vt ibi lauaretur a sordib⁹ ⁊ a puluere quo maculatus fuit existens in nostro hemisperio: sed hoc non est verum: quia sic apparet ruditati hominuz. ¶ Repetũt ꝓprios queqz recursus. Dic phia cõcludit idẽ esse in omnibus aliis entibus videlicet ꝙ omnia entia quocũqz modo per violẽtiam seu assueffactionem a sua abducant natura: tamen sibi derelicta semper redeunt ad illud qđ inest eis ꝑ naturam. vñ dicit in littera. Queqz id est quelibet entia repetunt ꝓprios recursus id est naturales motus: ⁊ singula id est omnia entia gaudent suo reditu supple redeundo ad illud supple qđ cõuenit eis secundum naturã. Nec vlli manet id est adest traditus ordo nisi quod suo fini iunxerit: ortũ id est principiuz: ⁊ fecerit stabilez orbem id est circulationẽ sui coniũgendo finez principio. ¶ Nota ꝙ orbis in proposito est circulus vel linea circunducta rediens ad idẽ punctũ a quo incepit equaliter distãs a medio. facit autẽ homo stabilẽ sui orbem ꝓcedens a deo tanq̃ a suo principio. transit per temporalia in quibus nõ sistit sed redit ad deum tanq̃ ad suum finez per contemplationem mentis.

Nec manet vlli traditus ordo
Nisi ꝙ fini iunxerit ortum:
Stabilemqz sui fecerit orbem.

Prosa tertia libri tertij.

Os quoqz o terrena animalia: Tenui licet imagine. Uestrum tamen principium somniantis. Uerumqz illum beatitudinis finez licet minime perspicaci: qualicunqz tamen cogitatiõe prospicitis: eoqz vos et ad verũ bonum naturalis ducit intentio: et ab eo eodem multiplex error abduci. Considera namqz an per ea quibus se homies adepturos beatitudinem putant: ad destinatum finem valeant peruenire. Si enim vel pecunia vel honores ceteraqz tale q̃d afferant: cui nihil bonorum abesse videatur: nos quoqz fateamur fieri aliquos horũ adeptõe felices. Quod si neqz id valẽt efficere qđ ꝓmittũt bõisqz plurib⁹ carẽt: nonne liquido falsa ĩ eis btitudis spẽs de

¶ Prosa tertia libri tertij.

Os quoqz o terrena animalia. Ista est tertia prosa huius tertij in qua ⁊ in aliis sequentibus oñdit ꝙ vera felicitas non consistit in illis que quidã putauerũt esse summa bona: sed tamen est felicitas in ipsis. Et primo philosophia ea que dicta sunt in metro adaptat spãliter ad homies: ⁊ cũ hoc ꝓponit intentũ suũ. Scđo ꝓbat suum intentum. ibi. Primum igitur. Dicit primo. dictum est ꝙ omnia repetunt suum finem: vos quoqz o terrena animalia id est vos homines qui estis dediti terrenis: somniatis id est im-

perfecte cognoscitis vestrum principium: licet tenui imagine. i. etilij similitudine et prospicitis illum verum finem beatitudinis: licet cognitione minime perspicaci: tamen qualicũq; cognitione eoq; id est iõ naturalis intentio ducit vos ad verũ bonum: et multiplex error ab eodem vos abducit. Et tunc proponit intentum suum dicens. Considera namq; o Boeti, an homines valeant peruenire ad destinatuz finez. i. ad beatitudinem per ea quibus putant se adepturos beatitudinem. si enim pecunia vel honores ⁊ cetera afferunt quid id est aliquid tale cui nihil bonorum videatur abesse: nos fateamur aliquos fieri felices adeptione horũ bonorum: sed si nõ valeant efficere id est facere quod promittunt ⁊ carent pluribus bonis: nonne liquido id est manifeste falsa species beatitudinis in eis deprehenditur: quasi diceret sic. ¶ Nota principium omniuz rerum qđ est deus est vera beatitudo: vt postea patebit. Tale principium quasi somniãdo cognoscitur ⁊ difficulter ad ipsum deuenitur. non enim perfecte in presenti statu ipm cognoscimus: quia intellectus noster habet se ad ipsum sicut oculus noctue ad lumen solis: ex scđo methaphisice. Etiam ad talem beatitudinez cũ difficultate ad beatitudiem peruenitur. vnde Alanus in anticlaudia notde planctu nature et scientia. d. Difficilis accessus ad hãc facilisq; recessus. Accessus pauc̃ cãus pz oib⁹. In quã vix aliq̃s trãsire vz. Valz oĩs ab illa declĩare via. Que paucis pua multis claudit arta. Nimis intrãti larga ruine. ¶ Primũ igr teipm q̃ pauloañ. Hic philosophia probat intentũ suũ: qđ ista bona no efficiant qđ promittunt: ⁊ per consequens in eis est falsa beatitudo. et primo ostendit hoc de diuitijs: post idem de alijs bonis. Primo ergo probat ꝙ diuitie non conferunt sufficientiam quã videntur promittere: ⁊ ꝓpter quã appetuntur. Scđo probat ꝙ diuitie conferunt indigentiã. Tertio probat ꝙ indigẽtiam non auferunt. secunda ibi. Atqui inquam tam libero me fuisse tertia ibi. Quis autem modus. Primo intendit talem rationẽ. In illis non consistit vera felicitas que non reddunt hominem sibi sufficientez. sed diuitie sunt huiusmodi: ergo ⁊c. Maior est nota: quia felicitas est bonum sufficientissimuz nullius egens. Minorem declarat in littera: et procedit philosophia more dyadascolico. i. interrogando et respondendo. ⁊ dicit sic. Primum igitur teipsum Boetiuz interrogo: qui pauloante diuitijs affluebas. i. abũdabas: nunq̃ ne anxietas id ẽ tristicia concepta ex qualibet iniuria confundit animuz tuũ inter opes abũdãtissimas. ⁊ respõdit Boetius. Atqui pro certe: ego nequeo reminisci me fuisse tam libero animo quin semper augeret id est offenderet aliquo. dicit philosophia. Nõne tibi aliquid aberat quod abesse nõ velles vel tibi aliquid aderat quod adesse noluisses. Respondet Boetius. Ita est inq̃. Tum phĩa concludit dicens. Ideo illius quod aberat presentiaz desiderabas. huius aũt qđ aderat desiderabas absentiã. Dicit. Boe cõfiteor inq̃. Et phĩa inq̃t. Eget v̄o. i. caret qđ quisq; desiderat. d. Boe. Eget. ⁊ phĩa. Qui v̄o egz aliquo nõ est vsqueq̃q; sibi sufficiẽs. di. B. mi

prehenditur. Primum igitur teipsuz qui pauloante diuitiis affluebas interrogo inter illas abũdãtissimas opes nunq̃ ne animum tuum concepta ex qualibet iniuria confundit anxietas. Boetius. Atqui inq̃ tam libero me fuisse animo: quin aliquid semꝑ augeret remĩsci nequeo. P. Nonne qꝛ aberat quod abessẽ nõ velles: vel aderat qđ adesse noluisses. B. Ita est inq̃. Philosophia. Illius igitur presentiam: huius absentiam desiderabas. B. Confiteor inq̃. P. Eget vero iquit eo quod quisqz desiderat. Boeti. Eget inq̃. Philosophia. Qui vero eget aliquo: non est vsquequaqz sibi ipse sufficiens. Beotius. Minime inq̃. Phi. Tu

nime supple est sufficiens. Et philosophia. tu itaq; hanc insufficientiaz sustinebas plenus opibus. Concludit ergo philosophia ex concessis dicens. Igitur opes nequeunt facere nihilo indigentem ⁊ sibi sufficientem. ⁊ hoc erat quod promittere videbantur. Nota ꝙ omnis appetitus est ratione carentie. vnde illud quod quis habet proprie non desiderat: sed magis amat. vnde Augustinus. ix. libro de trinitate dicit. Itez appetitus quo quis inhiat rei cognoscende fit amor rei cognite: ideo dicit philophia. Eget vero qđ quisq; desiderat. ¶ Nota philosophia dicit. Qui eget nō est sibi sufficiens. cōtra hoc diceret aliq̄s sapiēs eget: quia indiget bonis exterioribus sine quibus viuere nō potest: ⁊ tamen sapiēs est sibi sufficiēs per Senēcam. ix. epistola qui dicit. Sapiens seipso cōtentus est. Ad hoc dicendum ꝙ sapiens indiget quibusdam ad viuendum: sed ad beate viuenduz seipso contentus est. vnde dicit Seneca nona epistola. Sapiēs seipso cōtentus est ad beate viuenduz sed non ad viuendum. Ad viuendum eim multis rebus illi opus est: sed ad beate viuenduz: tamen contentus est animo sano erecto ⁊ despiciente fortunā. ¶ Atqui hoc quoq; maxime. Hic probat philosophia ꝙ diuitie coferunt indigentiam: ⁊ ꝑ consequens nō consistit in eis felicitas: cuz felicitas sit bonum sine omni indigentia. Probat autē in littera ꝙ pecunia confert indigentiā per hoc: quia pecūia facit vt homo indigeat alieno presidio quo pecuniaz suam tueatur: ne ꝑ violentiam auferatur. vñ subdit i littera. atqui pro certe. ego puto hoc maxie cōsiderandū ꝙ pecūia nihil hēat suapte natura. i. in sua natura: vt neq̄at auferri his inuitis. i. nolētibus a quibus possidetur. dicit Boe. Fateor inq̄. Et phia. quid ni fateare: quasi. d. oportet vt fatearis: cū quotidie aliquis valētior. i. fortior eripiat eam inuito. i. nolenti. vñ eniz sunt querimonie forenses. i. iudiciales: nisi ꝙ pecunie erepte vi vel fraude repetuntur in iudicio. rñdet Boe. ita est inq̄. ⁊ philosophia. Egebit igitur quisq̄ presidio. i. auxilio extrinsecus petito quo tueatur suaz pecuniā quā posset amittere. respondet Boe. dubitari nequit. Tunc philosophia cōcludit ex dictis dicēs. Igitur res est relapsa. i. mutata in cōtrariuz. nam opes que putabantur sibi facere sufficientes faciūt potius indigentes alieno presidio. ¶ Nota illud qđ ꝑ violentiā acq̄ritur: pōt per violentiā auferri: sed pecunia ꝑ violentiā acq̄ritur: qr. d. Aristo. prio ethicoꝝ: ꝙ ois pecūiosus est violētus: ergo violēter aufertur pecūia: ꝓpter quaz violentiam fiunt querimonie forenses. Ubi sciendum ꝙ forum est locus rerum venalium: sed forus est locus exercendarum litium coram iudice. inde forensis idem est ꝙ iudicialis.

itaq; hanc sufficiētiaz plenus inquit opibus sustinebas. Boeti. Quid inq̄. Philosophia. Opes igitur nihilo indigentez sufficiētemq; sibi facere nequeunt: et hoc erat qđ promittere videbantur. Atqui hoc quoq; maxime considerandu puto: ꝙ nihil habeat suapte natura pecunia: vt hi a quibus possidetur inuitis nequeat auferri. Boetius. Fateor inquit. Philosophia. Quid ni fatere: cum eam quotidie valētior aliquis eripiat inuito. Unde eiz forenses querimonie: nisi quod vel vi vel fraude a nolentibus pecunie repetuntur erepte. Boetius. Ita est inquam. Philosophia. Egebit igitur inquit extrinsecus petito presidio quo suam pecuniam quisq; tueatur. Boetius. Quis id inq̄ neget Philosophia. Atqui non egeret eo: nisi possideret pecuniam quam possit amittere. Boetius. Dubitari inq̄ nequit. Philosophia. In cōtrariū igitur relapsa res ē. Nā que sufficiētes sibi facere putabāt opes: alieno poti⁹ p̄sidio faciūt idigētes.

Metrum Tertium

¶ Quis autem modus est. Hic philosophia probat q̃ diuitie non auferunt indigentiam: ⁊ sic per consequens non consistit in eis feliciras. et dicit quis est modus quo indigentia pellatur diuitiis. Nunquid diuites nequeũt esurire: quasi dicat sic. nunquid nõ possunt sitire: quasi dicat immo. Nunquid membra pecuniosorum nõ sentiunt frigus hybernũ id est hyemal e quasi dicat sic. Sed tu inquies. i. dices: opulentis id est diuitibus adest aliquid quo famem satient vt frigus repellant. Respondet ꝗ hĩa hoc modo. indigentia potest consolari diuitiis: ꝗ penitus auferri non potest. Nam si hec. s. indigentia semp hyans id est desiderãs ⁊ poscẽs aliquid expletur opibus: necesse est iramẽ vt maneat indigentia que posset expleri: q: quãtũcũq; sitis diuitis vel fames mitigetur: adhuc diues post sitiet ⁊ esuriet: ⁊ quod nature nimius est auaricie nihil satis est. quare si opes non possunt submouere id est repellere indigentiam: sed faciunt indigentiam: quid est id est quomodo esse potest q̃ credatis eas prestare id est dare sufficientiam. q. d. nullo modo debz credi. ¶ Nota q̃ omnis indigentia vel est indigentia nature vel auaricie. Indigentia nature paucissimis suppleri potest: eo q̃ natura paucis minimisq; contenta est. vnde propter naturã nõ oportet multum querere diuitias: nec per diuitias indigentia nature amoueri põt: sicut nec ipsa natura mutari potest. Indigẽtia vo auaricie ẽ que nullomõ expleri põt: ⁊ ita diuitie eã amouere nõ possũt: iõ plus augẽt: q: dz. Auarus non implebitur pecunia. ¶ Nota q̃ diuitie non solum nõ inducũt sufficiẽtiam: sed nec inducũt sapientiaz: q: d. Sene. Quid prosunt stulto multe diuitie dum p eas non possit fieri sapiens.

Quis autem modus est quo pellatur
diuitiis indigentia. Nũ enim diuites esu
rire nequeunt. Num sitire non possunt.
Num frigus hybernuz pecuniosoruz mẽ
bra non sentiunt. Sed adest inquies opu
lentis quo famen satient: quo sitiz frigus
qz depellant. Sed hoc modo consolari q̃
dem diuitiis indigentia potest: sed auferri penitus non potest. Nam si hec hyãs semper atqz aliquid poscẽs opibus expletur maneat necesse est que possit expleri. Taceo q̃ nature nimium quod auaricie nihil satis est. Quare si opes nec submouere indigentiam possunt et ipse suaz faciunt: quid est q̃ eas sufficientiam prestare credatis.

Metrum tertium libri tertii.

Uãuis fluẽte diues auri gurgite
Nõ expleturas cogat auar̃ opes
Queretqz baccis colla rubri littoris
Ruraqz centeno scindat opima boue.

¶ Metrum tertium tertij libri.

Uãuis fluente diues auri gurgite. Istud est tertium metrum hꝰ tertij qõ dz archiloi cũ ab inuentore: iambicũ a pede predominãte cui conũgitur metrum elegiacum: i quo metro philosophia inuehitur contra auaros quos in pñti vita sollicitudo diuitiarum affligit ⁊ in morte deseriquit. ⁊. d. q̃uis diues auarus fluẽte. i. iabundãte auri gurgite. i. multitudine: cogat. i. cõgregat opes nõ expleturas suã cupiditatẽ: ⁊ q̃uis diues oneret i. ꝑmat colla sua baccis. i. gemis preciosis: rubri littoris. i. rubri maris: q: gẽme colligũt; in littore rubri maris: ⁊ q̃uis scindat. i. diuidat arãdo rura opima. i. agros fecundos: cẽteno boue. i. cũ centũ bobus: adhuc cura mordaz. i. sollicitudo nõ deserit ipm suꝑstitẽ. i. viuẽtẽ: q̃ ꝑet

leues opes que leuiter transeunt non comitantur ipsum defunctum.i.mortuū. ¶ Nota circa litteram ꝙ gurges ſm Huguitionem ⁊ Isidorum in li.ethymologiarum est locus altus.i.ꝓfundus in flumine: ⁊ in proposito signat abundantē affluentiam auri. Item secundū Hugui. bacca per duplex.c.inuenitur positu pro fructu oliue vel lauri vel pro quolibet fructu. aliqñ autem inuenitur pro gemma preciosa: ⁊ sic sumitur hic. Item diues auarus duplici malo premitur.in presenti vita semper sollicitatur: ⁊ post mortem nihil eum de diuitijs comitatur: de quo diuite loq̄tur Alanus in libro de plāctu nature dicens. Ut loculis varia nūmorum fercula donet. Imponit proprio diues ieiunia vētri. Itē ioculatur ocellis diues in argēto: sz vēter philosophari cogit.

Nec cura mordax deserit superstitem
Defunctūqz leues nō comitantur opes:

Prosa quarta tertij libri.

Ed dignitates honorabilē reuerendumqz cui prouenerint reddūt. Num est vis ea magistratibus: vt vtentiū mentibus virtutes inserant vicia depellāt. Atqui nō fugare: sed illustrare potius nequitiam solent. Quo fit: vt idignemur eas sepe nequissimis hominibus contigisse. Unde catulus licz in curuli nonium sedentem: strumaz tamen appellat. Uides ne quātum dedecus malis adiiciant dignitates. Atqui minus eorum patebit indignitas: si nullis honoribus inclarescant. Tu quoqz num tandē tot periculis adduci potuisti: vt cum decorato gerere magistratum putares: cum in eo mentem nequissimi scurre delatorisqz

¶ Prosa quarta tertij libri.

Ed dignitates. Ista est quarta prosa huius tertij: in qua probat philosophia ꝙ dignitates tēporales non conferunt honorez ⁊ reuerentiam quā promittere vidētur: ⁊ ꝑ consequens non est in eis vera beatitudo. ⁊ primo propōit ꝙ dignitates faciūt honorabilez. secundo improbat illud ibi. Num vis. Primo dicit. Sed dignitates reddunt hominem honorabilem ⁊ reuerendum cui prouenerint. ¶ Nota honor est exhibitio reuerentie alicui in testimonium virtutis sicut accipit et quarto ethicorum. vel aliter. Honor est opinionis benefactiue signum: vt dicit Aristo.in libro rhetoricorum. Quando enim opinamur nobis posse bene fieri ab aliquo ipsuz honoramus. Sed reuerentia est decens ac matura grauitas secundum Tullium. ¶ Num est vis ea magistratibus. Dic philosophia improbat propositum quadruplici via.s.ꝙ dignitates non conferunt honorem ⁊ reuerentiam. Primo quia malis sepe eueniunt. secundo quia per dignitates vicia improborum innotescunt. tertio quia opinione hominum vilescunt. quarto quia temporum mutatione splendere desinunt. secūda ibi. In quo. tertia ibi. atqꝫ vt agnoscas. quarta ibi. Sed hoc apud. Primo dicit. Num pro nunquid ea vis id est talis virtus: est magistratibus id est dignitatibus vt inserant virtutes mētibus vtentiū eis: vt depellāt vicia.q.d.nō. vñ subdit. Atqui pro certe dignitates nō solent fugare nequitiā: sed potius illustrare.i.māifestare: quo fit.i.ꝓpter qđ fit: vt nos indignemur eas sepissime cōtigisse hoīb⁹ neq̄ssimis. vñ Catul⁹ q̄ erat vir sapiēs ⁊ v̄tuosus. Noniū q̄ erat hō viciosus appellat strumā: lz viderit ipm sedētē: i curuli.i.i sede dignitat̄ iudiciaria. vides igr̄ ꝙ tū dedec⁹ dignitates adiiciāt malis hoīb⁹: ⁊ manifestāt eos eē cōtēptibiles a hōis. Atq̄ ꝓ certe: idignitas.i.malicia eoꝝ min⁹ patebit: si nullis honorib⁹ iclarescāt.i.splēdeāt. O.B.nun

quid tu potuisti tot periculis adduci.i.affigi:vt cuz Decorato.i.tali viro magistratū gereres cum in eo respiceres mentē nequissimi scurre et delatoris.q.d.nō. Nunquid possumus iudicare dignos reuerentia:ob honores.i.propter dignitates quos iudicamus indignos:ipsis honoribus id est dignitatib⁹.q.d.nō.⁊ si quē videres preditū sapiētia:licet nō haberet dignitatem:nunquid posses eū non putare dignuz reuerētia vel sapientia qua preditus esset.q.d.nō posses euz iudicare indignū sapientia ⁊ virtute sua:qꝛ propria dignitas inest virtuti quā virt⁹ trāsfundit in eos quibus fuerit adiūscta. ⁊ qꝛ populares honores hoc facere nequeunt:liquet id est manifestum est eos ꝓpriam pulchritudinē dignitatis nō hr̄e. ¶ No. ex litera potest formari talis rō: Illud qđ aduenies alicui non cōfert honorē illud nō facit v̄e honorabilez:sed dignitates non conferunt honorē cui aduenīūt:nec tollunt si nō aduenīunt:ergo ⁊c.minor probat: qꝛ honor sequitur virtutem ex. iiij.ethi.vnde viciosum nullo honore dignū reputamus ī quacūq; dignitate fuerit:sed solū virtuosum etiā si nō sit in dignitate.cum igit̄ dignitates tpales nō conferāt virtutes nec tollant vicia:manifestum ē ꝙ honorabilem nō faciūt. ¶ Nota Catulus erat vir sapiens ⁊ virtuosus: qui Noniū sedentē in curruli ex animi ī dignatione vocabat strumaz:eo ꝙ viro tam malicioso collata fuit dignitas. Est autē struma congeries humorum ī collo.sub hac autem similitudine ipsum appellabat strumam:quia in pectore habuit congeriem viciorum. ¶ Nota ꝙ rex Theodoricus voluit quēdam nomine Decoratum violenter tendere in magistratum: vt vna cum Boetio rempublicam regeret:cuius nequiciaz Boe.detestatus recusauit sibi associari propter quod Boe.multis iniurijs afflictus fuit a rege Theodorico. No. ꝙ scurra secundum Huguitionē idem est ꝙ lecator vel vaniloquus.proprie autem dicitur qui sequitur curiam gratia cibi.

¶ Nota ꝙ virtus facit hominem reuerendum et nobilem non dignitas: quia dicit Seneca xliij.epistola. Virtus non accepit Platonem nobilem et reuerendum:sed fecit.quis enim ē generosus virtuosus et dignus nisi qui ad virtutem est bene dispositus. Non facit hominem nobilem atrium plenuz famosis imaginibus et nummis:sed animus ⁊ virtus supra fortunā surgens. ¶ In quo illud. Hic philosophia probat secunda via ꝙ dignitates non faciūt hominem nobilem et honorabilem:quia vicia improborum manifestant di.in quo scilicet ꝙ dignitas aduenit magis:illud est magis aduertenduz:ꝙ si aliquis eo est adiectior id est vilior: quo id est quanto magis contemnitur a pluribus:cum dignitas nequeat facere improbos reuerendos ipsos facit despectiores quos pluribus ostentat:verum pro sed: hoc non est impune id est dignitas non facit hec impunita:quia improbi parem vicem reddunt dignitatibus quas ipsi commaculant sua cogitatiōe:quasi diceret sicut dignitas maculat improbos:quia eorum malitiam manifestat:sic econtra improbi maculant dignitates. ¶ Nota per

respiceres. Non enim possumus ob honores reuerentia dignos iudicare quos ip̄is honoribus iudicamus iudignos. Atsi quem sapientia preditum videres: num posses eum vel reuerētia vel ea qua preditus est sapientia non dignum putare. Boe. Minime. Philosophia. Inest enim dignitas propria virtuti quā protinus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit: quod qꝛ populares facere nequeunt honores: liquet eos propriā dignitatis pulchritudinem non habere. In quo illud est aduertendum magis. Nam si eo abiectior ē quo magis a pluribus quisqz contemnitur: cum reuerendos facere nequeat quos pluribus ostentat: despectiores potius improbos dignitas facit: verū

dignitates vicia improborum innotescunt: quia principatus virum ostendit. cum igitur vicium faciat hominem contemptibilem: temporalis dignitas adueniẽs improbis facit eos despectiores. vnde Juuenalis poeta. Omne animi viciũ tãto despectius in se crimen habet: quanto qui peccat maior habetur. ⁊ Seneca loco ignominie apud indignuꝫ est dignitas. ¶ Atq; vt agnoscas veram illam reuerentiam. Hic philosophia probat tertia via ꝙ dignitates nõ faciunt reuerendũ: quia opinione hominum vilescunt. qui enim dignitatibus funguntur: q̃uis a suis honorentur: tamen apud extraneos homines nõ curãtur: vt ab illis qui sunt alteri⁹ diocesis. vnde di. Atq; pro certe vt tu agnoscas veraꝫ reuerentiã que est beatitudo non posse cõtingere alicui hoĩ: per has dignitates vmbratiles. i. transitorias ad modum vmbre. sic collige. siq̃s homo functus id est vsus multiplici consolatu id est dignitate: deuenerit forte ĩ barbaras nationes id est extraneas gẽtes facit ne honor consulatus ipsum venerãdum barbaris: quasi diceret nõ. Atqui pro certe. si h̃ scilicet facere reuerendum barbaris est naturale munus dignitatibus: nullo modo cessarent ab officio suo: quoquo id est quocũq; loco gentium: sicut ignis vbiq; terrarũ nunq̃ desistit calere id ẽ cremare. Sed quoniam id scilicet reuerendum facere eis annectit fallax opinio hominũ ⁊ non propria vis: illico id est statiꝫ vanescũt cũ ad eos venerint: qui non estimant eas esse dignitates: sicut sunt nationes barbarice id est extranee. ¶ Nota ꝙ res non destituitur a sua propria operatione. cum enim operatio sit finis habentis operationem: secundo celi ⁊ mũdi: res destituta a sua operatõne destrueretur a suo fine: ⁊ sic esset frustra. Si ergo facere reuerendum esset naturalis operatio dignitatũ: vbiq; gentium facerent hominem reuerendum. sed videmus ꝙ dignitates que faciunt aliquez reuerendum apud suos: apud extraneos non faciunt ipsum reuerendũ. ¶ Sed hoc apud exteras nationes. Hic philosophia probat quarta via que sumitur ex hoc ꝙ dignitates temporũ mutatione sordescunt. quod enim magna olim fuit dignitas: moderno tempore pro nihilo reputatur. vnde dicit. Sed hoc qd̃ dixi verum est apud exteras nationes id est extraneas: sed iter eos apud quos dignitates orte sunt non perpetuo durant. Atqui pro certe nã prefectura oliꝫ erat magna potestas apud romanos: sed nunc est inane nomen: ⁊ census id est preciositas senatorij nunc est grauis sarcina: que olim erat magna dignitas: ⁊ siquis quondaꝫ curassi annonam populi qui dicebatur prefectus annone: ille magnus habebatur: nunc ea prefectura quid est abiectius. q. d. nihil. vt enim pauloante diximus nihil enim habet proprij decoris qd̃ opinione vtentium: nunc accipit splendorem: nunc amittit. ⁊ tunc epylogat di. Igitur si dignitates nequeunt facere reuerendos: vt patet ex prima via: si sordescunt contagione. i. vicio improboruꝫ: vt patet ex secunda via: si desinunt splẽdere mutatione temporũ vt docet quarta

non impugne. Redeunt namq; improbi parem dignitatibus vicem: quas sua contagione commaculant. ¶ Atqui vt agnoscas veram illam reuerentiaꝫ per has vmbratiles dignitates non posse cõtingere: sic collige. Siq̃s multiplici consulatu functus in barbaras nationes fortune deuenerit: venerandum ne barbaris honor facit. Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret: ab officio suo quoquo gentium nullo modo cessarent. Sicut ignis vbiq; terrarũ nunq̃ tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria vis: sed hominuꝫ fallax annectit opinio: vanescũt illico cum ad eos venerint: que dignitates eas esse nõ estimant. ¶ Sed hoc apud exteras natiões. Inter eos vero apd̃ quos orte sunt: num perpetuo perdurant.

via: si vilescunt estimatione gentium vt patet ex tertia via: quod est quod habeant in se expetende id est desiderande pulchritudinis nedum alijs prestent. q. d. nihil habent in se pulchritudinis: ⁊ ideo nec eam alijs prestare possunt. ¶ Nota ꝙ prefectura quondam erat magna dignitas apud romanos. ⁊ dicitur ille prefectus qui ceteris magistratibus prefuit: ⁊ omnes dignitates in ciuitate romana antecellebat. Sed postꝙ Julius cesar imperium inuaserat: talis dignitas ad imperatorez trãsferebatur: ⁊ diminuebatur eius potestas: ita ꝙ nomẽ illius dignitatis mansit sine re. Item senatoria dignitas magna fuit apud romanos: quia officium senatorum prius fuit honestũ scilicet vtiliter cõsulere reipublice: sed postea compulsi fuerunt senatores ad seruiẽdum voluntati principis in damnum reipublice.

Atqui prefectura magna olim potestas nũc inane nomen: et senatorij census grauis sarcina. Siquis quondam populi curasset annonam magnus habebatur: nũc ea prefectura q̃d abiectius. Ut eniz pauloante diximus: quod nihil habet proprij decoris opinione vtentinz: nunc splendorem accipit: nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates: si vltro improborum contagione sordescunt: si mutatõne temporuz splendere desinũt: si gentium estimatione vilescunt: quid est quod in se expetẽde pulchritudinis habeant nedum alijs prestent?

¶ Metrum quartum tertij libri.

Quãuis si tyrio superbus ostro
Comeret: et niueis lapillis.
Inuisus tamen oĩbus vigebat
Luxurie nero seuientis.
Sed quondaz dabat improbus verẽdis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos
Quos miseri tribuunt honores:

¶ Prosa quinta tertij libri.

¶ Metrum quartum tertij libri.

Quãuis se tyrio superbus ostro. Dic incipit quartum metrum huius tertij qd̃ dicitur metrũ valenticũ ab inuentore: dactilicũ a pede predominãte: tetrametrũ a numero pedũ: in quo metro. P. cõfirmat per exempluz ꝙ dignitates nõ faciũt vere reuerendũ: ⁊ per cõsequens non est beatitudo querẽda in eis: qꝛ dignitates aduenie bãt Neroni q̃ pessimus erat: ⁊ ab eo alijs conferebãtur. vñ. d. in littera: q̃uis superbus Nero seuiẽtis luxurie comeret. i. ornaret se: ostro tyrio id est purpura tincta ĩ sanguĩe tyri: ⁊ q̃uis comeret se niueis lapillis i. albis margaritis: tñ ipse vigebat oĩbus inuisus. i. odiosus. naz improbus Nero dabat verẽdis patribus. i. reuerẽdis senatoribus: curules. i. tales dignitates propter quas sedebant in curulibus indecores: qꝛ ab indigno dabantur. Quis igitur putet. i. reputet illos honores beatos quos miseri. i. improbi ⁊ viciosi tribuũt. q. d. nullus. ¶ No. d. Neronẽ seuiẽtis luxurie qꝛ eps linquoñ. noĩe Preclsus narrat ꝙ Nero oĩa theatra ytalie ⁊ grecie ꝑlustrãs assumpto vario decore vestitus cytharistas: tragidas: ⁊ aurigas sepe supasse visus ẽ tãtis libidis exagitatus: vt nec a matre nec a sorore abstinuisse videbatur reuerẽtia cõsanguĩtatis. vir in vxorẽ duxerat: ⁊ ipe a viro ĩ vxorẽ receptus ẽ. ⁊ fuit luxurie tã ĩeffrẽate: vt retibus aureis piscaret q̃ purpureis funibus extrahebãtur: ⁊ lauabãt ea frigidis ⁊ calidis vnguẽtis q̃ nũq̃ minusq̃ mille ta

lentis confecit: ⁊ nihilominus ipse Nero tam viciosus dignitatē imperialē adeptus est: immo etiā alijs dignitates largitus est. ¶ Prosa quinta libri tertij.

In vero regna. Dec ē quinta prosa huius tertij in qua oñdit phia ꝙ regnū ⁊ regni familiares nō conferāt veram potentiam quā promittūt ⁊ propter quā appetunt. Et primo ostendit veram potentiam non esse in regnātib⁹. secūdo ꝙ non in reguz familiaribus ibi. Nam quid ego. ꝙ aūt in regnantibus non sit vera potentia: et per consequēs nec beatitudo probat quattuor vijs. prima sumitur ex paruitate durationis regnatiū. secunda sumitur ex paruitate extēsionis. tertia ex annexione timoris. quarta ex defectu securitatis. secunda ibi. ꝙ si hec. tertia ibi. expert⁹ sort. quarta ibi. Atqui vellent. primo ꝓponit intentum per modum questionis di. An regna ⁊ regū familiaritas valent efficere potētez. ⁊ respondet ironice. quid ni. i. quare non efficerent potentem: quando eoꝝ felicitas. i. potestas: ꝑpetuo perdurat: quod sup. nūq̄ contingit. vnde subdit. atqui pro certe vetustas plena est exemploꝝ ⁊ ēt presens etas: qui reges mutauerint suam felicitatē calamitate. ⁊ subdit. O preclara est potentia loquendo ironice que nec inuenit satis efficax ad conseruationem sui. ¶ Nota nulla felicitas perpetuo perdurat saltem temporalis. hoc patuit prius exemplo vetustatis posito de Creso rege lidorum. hoc etiam patet exemplis eorum qui erāt tempore Boe. sicut de imperatoribus romanis qui crebro circa tempora sua mutabantur: nunc bellis: nunc insidijs oppressi vel alio modo obiecti. ⁊ idem testatur Gaufredus in poetria di. Hoc vnum prescire potes ꝙ nulla potestas. Esse morosa potest si vis exempla priores. Respice fortūas emicui illa priorum. Florida prosperitas minos subuertit athenas. ¶ Quod si hec regnorum potestas. Hic ostendit ꝙ potestas regia non est vera potestas nec beatifica propter paruitatem extensionis eius di. ꝙ si hec potestas regnorum est auctor: id est causa beatitudinis: nonne si qua parte ꝺfuerit regia potestas ipsa minuat: felicitatem importet. i. inducat miseriam. q. d. sic: sed q̄uis hūana imperia late tendantur: tñ necesse est plures gentes relinqui: quib⁹ q̄sq̄ regū non imperet. nō eim potest esse ꝙ vnus oib⁹ imperet. Qua vero parte beatos faciēs desinit ptās hac parte subintrat impotentia faciens miseros: hoc ergo modo necesse ē in regibus esse maiorē portionez miserie q̄ felicitatis: cū in maiori parte sint īpotētes. ¶ Nota ꝙ si ptās regia efficit beatū: g̃ vbi ē defectus ptātis regie: ibi erit defect⁹ beatitudīs. cū igr̄ plures sint gētes sup q̄s ñ ē ptās vni⁹ regi q̄ q̄ subiaceāt sue ptāti: sequit ꝙ rex ī maiori ꝑte erit mis ⁊ ñ btūs. igr̄ in ptāte regia ñ ꝯsistit vera btitudo. ¶ Expt⁹ sor. Hic oñdit ꝙ i regnātib⁹ ñ sit ve

In vero regna regnumq̄z familiaritas efficere potentem valent. Quid ni quando eorum felicitas perpetuo perdurat. Atqui plena ē exemplorum vetustas: plena etiā presens etas qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O preclara potentia que nec ad conseruationē quidem sui satis efficax inuenitur. Qd si hec regnorū ptās beatitudinis auctor est: nōne si qua parte defuerit felicitatem minuat: miseriaz importet Sed q̄uis late humana tendantur imperia: plures necesse est gentes relinqui: quibus regum quisq̄z non imperet. Qua vero parte beatos faciēs desinit potestas hac impotentia subintrat que miseros facit: hoc igitur modo maiorē regibus inesse necesse est miserie portionem. Expertus sortis sue periculorū tyrannus regni metus pendētis supra verticem gladii ter

Prosa quinta

ra potestas: propter annectionem timoris per exemplum di. quidam tyrannus scz dionysius expertus sue sortis. i. fortune quantũ esset anxia: periculorum metus. i. timoris sui: ipse similauit. i. similitudine demonstrauit terrore gladij supra verticez pendẽtis. Que est igitur hec potestas que nequit expellere morsus id est corrosiones solicitudinuz: nec potest vitare aculeos id est stimulos: formidinum id est timorum: quasi diceret exilis id est parua est talis potestas.

rore similauit. Que est igitꝫ hec ptãs que solicitudinum morsus expellere: que formidinũ aculeos vitare nequit. Atqui vellent ipsi vixisse securi: sed nequeunt. Behinc de potestate gloriãtur: an tu potentez censes: quem videas velle quod nõ possit efficere. Potẽtem censes: qui satellite latus ãbit. Qui quos terret: ipse plꝰ metuit. Qui vt potẽs esse videatur: in seruientium manu situs est. Maz quid ego de regum familiaribus differam: cum regna ipa tante imbecillitatis plena demõstrem. Quos quidez regia potestas sepe incolumis: sepe autẽ lapsa prosternit. Nero Senecaz familiarez preceptorem qz suum ad eligende mortis coegit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentez militũ gladijs Anthoniꝰ obiecit. Atqui vterqz potẽtie sue renũciare voluerit: quo

¶ Nota ꝙ Dionysius fuit quidã rex qui cuz requireretur a quodã suo familiari quare semper tristaretur: cum tamen semper haberet beataz vitaz. Iste Dionysius volẽs sibi designare causam sue tristicie iussit euz poni inter epulas lautas: ꝛ sibi supra verticez iussit suspendi gladiuz acutum tenui filo. Iste viso gladio pterritus epulari neqꝫ letari potuit. cui dixit dionysius. Talis eiz est vita mea quã tu beatam putabas. semper enim mortez mihi imminẽtem preuideo. Considera ergo quomodo felix esse poterit qui timere nõ desinit. ¶ Atqui vellẽt ipi. Dicpbilosophia ostendit idem quarta ratione que sumitur ex defectu securitatis dicens. Atqui pro certe ipsi reges vellent vixisse securi: sed nequeũt. i. non possunt: dehinc. i. ex quo sequitur ꝙ securi esse non possunt quomõ gloriantur de sua potestate quod non est faciendũ. quod probat di. An id ẽ nunquid tu potentem censes id est iudicas illum quem videas efficere. i. perficere velle quod non potest. q. d. non est potens. An. i. nũquid illũ censes potentem: qui ambit. i. circundat latus suum satellite. i. multitudine: qui plus metuit illos quos ipse terret: quiꝰ vt videatur potens situs. i. locatus est in manu seruientiuz. q. d. nõ est potens. ¶ Nota ex littera potest formari talis ratio. Illud quod non facit hominẽ securuz hoc non facit vere beatum: sed potentia temporalis est huiusmodi: igitur ꝛc. Cõsequentia est nota: q: ꝙ tomaior potentia: tanto minor securitas. ¶ Nota reges securi esse non possunt: ꝗa incõmoditates imminentes non possunt non formidare. Narrat enim Valerius de Dionysio supradicto: ꝙ intantum timuit tonsores barbarum ꝙ filias suas docuit tondere barbas. ipsis autem senescentibus precepit vt barbam ꝛ capillos sibi aburerent: ꝛ lectũ cubicularem in lata fossa fecit: in quem se ligneo ponte recepit: quia satellites ꝛ barbaros timuit. ¶ Nam quid ego de regum. Dic philosophia ostendit ꝙ in familiaribus non consistit vera potentia. Secundo excludit quandam obiectionem ibi. An presidio. Probat ergo ꝙ familiaritas regũ non facit esse vere potẽtez: cũ huiꝰ familiaritas nõ possit retineri ad nutũ: ꝛ ipsa retenta frequenter vergit in nocumentum. d. ergo. Nam quid ego differaz. i. dicaz de familiarib⁹ regũ: cũ ipsa regna demonstrem esse tante imbecillitatis: quos. s. familiares regũ: regia ptãs incolumis. i. sana sepe pternit: ꝛ ipsa regia ptãs lapsa etiã pternit ipos. Nũo aũt regia ptãs ico

lumis destruat suos familiares docet per exempla dicens. Nero coegit Senecā familiarem suum preceptorem. i. magistrum ad arbitriuz eligende mortis. Antbonius imperator obiecit gladijs militum Papinianū suū familiarē diu potentē inter aulicos. atqui pro certe vterq; Seneca ⁊ Papinianus voluerūt renūciare sue potentie propter crudelitatem principū volerunt se subtrahere ab eis: quorum duoꝝ Seneca conat⁹ est opes suas tradere Neroni vt ipm placaret: ⁊ voluit se conferre in ocium. i. in vitam solitariā: sed dum ipa moles. i. magnitudo potentie trahit ipsos ruituros. i. casuros: neuter effecit q̄ voluit. que est ergo illa potentia quā habentes pertimescūt: quā cū habere velis non sis tutus: vt cum deponere cupias vitare non possis vt patuit de Seneca ⁊ Papiniano. ¶ No. Nero fingebat se magistrum suū Sene. timere postq̄ imperator: factus est sicut in puericia. vnō mandauit sibi vt genus mortis eligeret: q: viuere nō posset. Seneca cibo ⁊ potu satiat⁹ aperire fecit venā: et bibens de a nulo venenoso interiit. Atqui eiz potētes ⁊ nobiles sub gēma anuli venenū portabāt: vt si q̄d aduersi eis cōtigisset: ad mortē cōfugerent. Item Antbonius existens imperator in suos tyrannisauit: qui Papinianū familiarem suū diu inter aulicos potentē gladijs militum occidi fecit: ex quibus patet q̄o regia ptās incolumis sepe suos familiares prosternit. Quomodo regia ptās lapsa prosternat suos familiares: et hoc pz. cū enim familiares iuuantur regiā potestatem necesse est vt ipse deficiēte: eriā ipsi familiares deficiant. ¶ An presidio sunt. Dic phia exclu dit obiectionem. Posset ēm aliquis dicere: q̄ homo potest conseruari in sua potentia per amicos. vnde q̄ aliqui perdunt potestatem est propter defectū amicoꝝ: hoc excludit phia dicens q̄ hoc non potest esse verum de amicis qui fortuna conciliātur. de amicis autem qui virtute conciliantur non est hic loquendum: cum nō computentur inter bona fortune: de quibus hic loquitur. vnde dicit in littera. An presidio. i. auxilio sunt amici quos nō virtus sed fortuna conciliat. q. d. non hoc probat per locum ab oppositis sic. Quem felicitas id est fortuna facit amicum: illum infortunium faciet inimicum. que vero pestis est efficacior ad nocendū q̄ familiaris inimicus. q. d. nulla: q: inimiciam illius cauere non possumus: cum ei constent secreta nostra ꝓpter familiaritatem. ¶ Nota de amicis sophisticis loquitur Seneca. in. epistola. Qui vtilitatis causa assumptus fuerit tandiu placebit q̄ diu vtilis fuerit amicoꝝ turba florentes circūsedit: sed circa euersos solitudo est. vnde poeta. Nam precio quesitus amor cū manere sedit. Inquātū durat largitio durat amicus. alter poeta. Dum fortuna tonat fugientes terret amicos. Nam quis amet quis non vera procella docet. ⁊ alter poe. Duz zephirus flabat multis cōmirabar amicis. Ast oēs aquilo turbine flante fugat. ⁊ Dora. Dorea fomice nunq̄ ad inania tendunt. Nullus ad amissas ibit amicus opes. q̄ aūt familiaris inimic⁹ multū noceat di. poe. Plus nocet vt nostis ad cuncta domesticus hostis. Et res ipsa docet qualiter ipse nocet.

ruz Seneca opes etiam suas tradere Neroni: seqz in ocium conferre conatus est. Sed duz ruituros moles ipsa trahit: neuter quod voluit effecit. Que ē igitur ista potentia quam pertimescunt habentes: quam nec cum habere velis tutus sis: et cum deponere cupias vitare non possis.

An presidio sunt amici: quos non virtus sed fortuna conciliat. Sed quem felicitas amicum fecit: infortuniuz faciet inimicum. Que vero pestis efficacior ad nocendum q̄ familiaris inimicus.

Metrum quintum tertii libri.

Prosa sexta

Ui se volet esse potentem. Hic incipit metrum quintum huius tertij quod dicitur pamanticum ab inuentore: anapesticum a pede predominante: catalecticum: quia vna syllaba deficit ad metri perfectionem. In quo metro phia ostendit quomodo vera potentia sit acquirenda. d. ꝙ vera potentia consistit in reprimendo viciosos motus vel cõcupiscentias inordinatas: quia sine hoc nullus est vere potens ꝙ tũcũq; dominetur. d.

Ui se volet esse potentem
Animos domet ille feroces:
Nec victa libidine colla
Fedis summittat habenis.
Etenim licet indica longe
Tellus tua iura tremiscat
Et seruit vltima thyle.
Tamen atras pellere curas
Miserasq; fugare querelas
Non posse: potentia non est.

Ergo ille qui volet esse potentem domet animos feroces id est crudeles: quia crudelitate homo assimilatur feris: nec summittat colla victa libidine id est concupiscẽtie: fedis habẽs id est viciosis motibus. licq; enim tellus indita id est terra indie: tremiscat tua iura longe. i. licet potestas tua extẽdat se ad indiam: ⁊ licet tibi seruiat vltima thile que est insula, vltra britaniam vbi sol facit solsticium estiuũ: ⁊ vltra nõ progreditur: tamen nõ posse pellere atras curas id ẽ obscuras sollicitudines: ⁊ fugare miseras querelas ꝓcuientes ex aduersitate fortune nulla ẽ potẽtia.

Prosa sexta libri tertij.

Gloria vero ꝙ fallax sepe ꝙ turpis est. Unde non iniuria tragicus exclamat: O gloria: gloria mũlibus mortaliũ: nihil aliud facta nisi auriũ inflatio magna. Plures eũm magnũ sepe nomẽ falsis vulgi opinionib⁹ abstulerunt: quo quid turpius excogitari potest:

¶ Nota ꝙ vere potẽs est qui sensualitatem subijcit rationi. vnde Sene. Si vis omnia tibi subijcere subijce te rationi. Multos eiq; retetis: si ratõ te retetit. ⁊ Aristo. iij. ethicorum. d. Quemadmodum puerum oportet viuere secundũ ꝓcepta pedagogi: ita oportet cõcupiscibile cõsonare rationi. Itẽ Sene. Magnum imperiũ regit qui sibi ipsi dominatur. Fortior est qui cupiditatem vincit ꝙ qui hostem subiicit. Est enim difficilimũ vincere seipsum. ⁊ Salomon. fortior est expugnator animi expugnatore vrbium.

Ὦ δόξα δόξα, μυρίοις ἐν ἀνθρώποις ἀνὴρ ἀνὴρ ἔφυσας, ἀνόητον πλεῖστον μέγιστον κακόν

¶ Prosa sexta tertij libri.

Gloria vero ꝙ fallax. Ista est sexta prosa huius tertij: in qua phia ostendit ꝙ gloria mundana nõ spectat ad verã beatitudinẽ nec facit vere beatũ. Et primo ostẽdit hoc de gloria propie virtutis. secundo de gloria que prouenit ex nobilitate sanguinis. ibi. Iam vero. Primo ostendit intentum de gloria que prouenit ex laude false virtutis. Secũdo de illa gloria que ex veris meritis procedit. ibi. quesi etiã. Primo ostẽdit talẽ rationẽ. Illud qõ est fallax nõ spectat ad beatitudinẽ nec facit beatũ: sz gloria false acquisita est fallax: igit ꝛc. vñ di. in littera. Gloria vero ꝙ fallax est ⁊ ꝙ turpis supple satis patet. qõ aũt sit fallax ꝓbat auctoritate cuiusdam poete qui tragedias composuit di. Unde quidam tragicus exclamat: ⁊ ponit auctoritatem eius in greco que tantum sonat in latino. O gloria: gloria in mũlibus mortalium nihil aliud facta est ꝙ magna auriũ inflatio. Quod manifestat dicens. Plures enim magnum nomen id est gloriam abstulerunt id est false receperunt falsis opinionib⁹ vulgi. ⁊ ostendit ꝙ huiusmodi gloria sit turpis dicens. Quo scilicet iam dicto scilicet habere gloriam falsis opinionibus: quid turpius excogitari potest: quasi diceret nihil. Naz qui falso

predicantur id est laudantur: necesse est vt ipsi erubescant suis laudibus. ¶ Nota q̄ ſm Tullium gloria est frequens fama cum laude. ⁊ est duplex vana ⁊ vera. Vana gloria est que nullo conficiente procedit in esse. Vera est que nullo conficiente non procedit in esse. Fama aūt est cognitio alicuius nō solum in propinquo: sed etiam in remoto. ¶ Nota q̄ fama inducit falsam gloriam: falsa gloria erubescentiam. Nam erubescentia est crimen ingloriatōis causatuz ex aliquo turpi perpetrato. Cuz aūt aliquis se cognoscat false acquisisse gloriam: tunc hoc timet manifestari: ex cuius manifestatione incidit in gloriationem et verecundiā. ¶ Que si etiā meritis conquesite. Hic phia ꝓbat q̄ gloria meritis acquisita nō spectat ad beatitudinem intendens talez rōem. Illud nō spectat ad beatitudinē de quo nulla est cura sapienti: sed de gloria etiaz meritis acquisita nulla est cura sapienti: ergo ⁊c. Maior est nota. nā sapiens maxīe curat beatitudinē cū sit maxime felix. x. ethycoꝝ. minorem ponit in littera di. Que. s. laudes spectantes ad gloriam. licet sint conquesite meritis: quid tamen adiecerunt cōscientie sapientis q̄ bonū suum metitur nō rumore populari: sed veritate cōscientie. q. d. nihil. secundo ꝓbat idē per locū ab oppositis. di. Quod si pulchruz est propagasse nomē: ergo miserum ē nomen nō propagasse. sed cum ꝓ magna parte terrarum necesse sit nomen non esse propagatum: necesse est pro maiori parte miserum esse. dicit ergo. Quod si hoc ipm pulchrū videtur scilicet propagasse id est diuulgasse: nomen id est gloriam: consequēs est vt iudicetur fedum non extendisse nomen: sed si cui pauloante disserui necesse est esse plures gentes ad q̄s fama vnius hominis nequeat peruenire: fit id est contingit vt pro maxima parte terrarum ille videatur inglorius quem tu estimas gloriosum. Et quia aliquis diceret sufficit ad beatitudinem q̄ homo sit gloriosus in populo suo habendo fauorem populi: dicit philosophia inter hec bona que sunt in operatione virtuosa non puto gratiam popularem dignam commemoratione: que nec iudicio recte rationis prouenit: nec vnq̄ firma perdurat.

Nam qui falso predicatur: suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Que si etiam meritis conquesite sint: quid tamen sapientis adiecerint conscientie: qui bonum suum non populari rumore: sed consciētie varietate metitur. Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulchrum videtur: consequens est vt fedum non extendisse iudicetur. Sed cum vti pauloante disserui plures gentes necesse sit eē ad quas vnius fama homīs nequeat peruenire fit: vt quem tu estimas gloriosum eē pro maxima parte terrarum videatur inglorius. Inter hec vero popularem grāz nec cōmemoratione quidem dignā puto que nec iudicio vero prouenit: nec vnq̄ firma ꝑdurat Jā vero q̄ sit inane: q̄ futile nobilitatis nomen quis nō videat: q̄

¶ Nota q̄ sapienti non est cura de gloria: quia dicit Macrobius. Sapiens fructum in cōscientia ponit. Stultus autem in gloria. et Seneca. Conscientiam potius q̄ famam attende. sed plerīq̄ famam: pauci conscientiam verentur. ¶ Nota q̄ fama popularis non prouenit ex recto iudicio rōis. plus eīm populus sequit̄ inclinationē sensus q̄ iudiciū rōis. Nec ēt fama eoꝝ ꝑpetuo durat: q̄ ſm diuersas passiones vulgi variat̄ fama populi. vnd̄ vulgares iudicant secundum concupiscentiam non secundum rei veritatem. pro tanto similes sunt auibus: quaꝝ intuituz nox illuminat et dies cecat: ex quarto huius prosa quarta. ¶ Jam vero q̄ sit inane q̄ futile. Hic probat q̄ gloria proueniens ex nobilitate sanguinis, etiam

non spectat ad veram beatitudinem. ⁊ primo ostendit vanitatem huiusmodi glorie. secundo ostendit quid boni sit in nobilitate ibi. Quod si quid. dicit primo. Iam vero quis non videat ꝓ inane ꝓ futile id est labile sit nomen nobilitatis. q. d. manifestum est que. s. nobilitas: si refertur ad claritudinem. i. ad gloriam aliena est ab illis qui se nobiles esse gloriãtur: quod probat per diffinitionem nobilitatis di. Nãq; nobilitas videtur esse quedaz laus veniens deme

si ad claritudinem refertur aliena est. Videtur namq; esse nobilitas quedaz deme ritis veniens laus parentum. ꝓ si claritudinem predicatio facit: illi sint clari necesse est qui predicantur. Quare splendiduz te si tuam non habes aliena claritudo nõ efficit. Quod siquid est in nobilitate bonum: id esse arbitror solũ: vt imposita nobilibus necessitudo videatur: ne a maiorum virtute degenerent.

ritis parentum: ꝓ si predicatio id est laus facit claritudinem: necesse est vt illi sint clari qui predicantur id est laudãtur. huiusmodi autem sunt parentes non tu. quare si non habes tuam claritudinez: que ex laude tua proueniat: aliena claritudo non efficit te splendiduz id est gloriosuz. ¶ Notandũ ꝓ nobilitas sanguinis est inane ⁊ futile nomen: quia nihil vere nobilitat hominez: nisi virtus. vnde Alanus in libro de planctu naturе ⁊ scientia. Quid tibi nobilitas quid clarum nomen auorum. Si seruus vitijs factus es ipse tuis. Item nobilis est enim siquis virtute refulget. Degener ẽ solus cui mala vita placet. ⁊ Pauper Dericus. Nõ preflgne genus nõ clarum nomen auoꝝ. Sed probitas vera nobilitate viget. ⁊ Seneca. Nemo est melior altero: nisi qui recius ingeniuz habet altero: ⁊ ad bonas artes aptius. ¶ Quod si quid est in nobilitate. Hic ostẽdit cuiusmodi bonum sit in nobilitate di. Siquid bonum est in nobilitate: illud solum esse arbitror: vt nobilibus videatur imposita necessitudo: ne a virtute maiorum id est progenitorum degenerent sup ple per mores vicios os. melius ẽ enim a patre ignobili descendere ⁊ morigeratuz esse: ꝓ a nobili ⁊ per vicia degenerare. ¶ Notandum ꝓ gloriandum non est de nobilitate: quia dicit Seneca. Si pulcher es lauda naturam: si nobilis lauda parentes: si virtuosus ⁊ sapiens lauda te ipsum: si dives lauda fortunam: si potens expecta paulisper ⁊ nihil eris. ¶ Notandum scõm Tulliũ. optima hereditas a patribus traditur liberis omni patrimonio prestãtior: scz gloria virtutũ ⁊ decor reꝝ gestarũ.

Metrum sextum libri tertij.

Omne genus hominum in terris
Simili surgit ab ortu.
Unus enim rerum pater est.
Unus qui cuncta ministrat.
Ille dedit phebo radios.
Dedit et cornua lune.
Ille homines etiam terris
Dedit et sydera celo.
Hic clausit membris animos

¶ Metrum sextum tertij libri.

Omne genus hominum. Istud est metrũ sextuz huius tertij quod dicitur alemanicũ ab inuentore: dactilicum a pede predominante: trimetrum a numero pedum: yparcatalecticum: qz vna syllaba supabundat. In quo metro philosophia probat oẽs homines esse nobiles preter vicios os. d. Omne genus hominum in terris cuiuscunq; conditionis sit surgit ab ortu illi: qz scõm animã oẽs sunt ab vno creatore. vn⁹ eiz est pater reꝝ. i. vn⁹ creator sup. nobilis qui cuncta ministrat sup. gubernãda. Ille vn⁹ pater dedit phebo radios su-

os: dedit lune cornua: dedit boies terris id est habitare in terris: dedit celo sydera propter ornatum eius. Hic pater clausit animos membris simple corporis: animos inquā petitos id ē acceptos: celsa sede id ē in celo. Igitur nobile germē id est nobile principium: edit. i. pducit: cunctos mortales. i. homines. O boies quid. i. quid: strepitus. i. cum strepitu iactatis genus vestrum ⁊ proauos vestros. si enim tu spectes. i. consideres auctorem deum: ⁊ primordia vestra nullꝰ errat. i. degener ⁊ ignobilis: nisi fouens. i. operans peiora vicijs suis: deserat proprū ortum. i. deū a quo processit. ¶ Nota ꝙ omnes boies ex ea parte q̄ sunt homines sunt eque nobiles. cum enim nobilitas sit quedaz excellentia contracta ab origie: nobilitas homis precipue debet attēdi ex ea parte qua est homo scz ex parte anime. Cum igitur in oibus hominibus sit eadem origo anime: qz omīs anime sunt a deo: omnes boies sunt eque nobiles. Solum autez illi sunt ignobiles qui degenerāt a sua origine. aia autem a sua origine producta est a deo ⁊ est similis deo: ideo illi soli a nobilitate degenerant: qui viciosis moribus similitudinem dei deturpant: quam ex origine contraxerunt. ¶ Nota di. aios celsa sede petitos. Dic loquitur more Platonico: qui voluit omēs animas simul esse creatas in celo: et postea mitterētur ī corpora. qd̄ ñ est verum: sed anime creantur in corporibus: ergo loquitur more platonico: ꝙ deus aīmas receptas in celo clausit membris corporeis: ⁊ de hoc videbit̄ nono metro huius tertij. ¶ Nota ꝙ omnium boim est vna origo qz a deo sunt creati: quē patrem omnes vocamus: et omnes aīe sunt a deo: ergo nullus ē nobilior alio fm creationem: licz fm ingenium bene: qz soli illi sunt ignobiles qui degenerant suaz genealogiam: cū discedunt a virtutibus et adherent vicijs.

Celsa sede petitos
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen.
Quid genus et proauos strepitis
Si primordia vestra:
Auctorem qz deum spectes
Nullus degener extat.
Ni vicijs peiora fouens
Proprium deserat ortum.

Prosa septima tertii libri.

Uid autem de corporis voluptatibus loquar: quarum appetenda quidē plena est anxietas: satietas vero penitentie quantos ille morbos: q̄ ī tollerabiles dolores quasi quendam fructum nequitie fruentū solent referre cor

Prosa septima tertij libri.

Uid autem de corporis voluptatibus. Ista est prosa septima hui⁹ tertij libri: in qua philosophia ostendit beatitudinē nō esse in voluptate. et primo ostendit hoc de voluptate generaliter. Secūdo de quadam voluptate specialiter. secunda ibi, honestissima quidem. primū probat dupliciter fm ꝙ ponit duas rationes. secunda ibi. Que si beatos. Pāo intendit talem rōem. In illis nō consistit beatitudo ad que sequūtur multe incōmoditates: sed ad voluptates sequūtur multe icōmoditates: sicut ōclarat in littera ⁊. d. Quid loquar de voluptatib⁹ corporis. i. delectationib⁹ corporalib⁹: quarū appetentia. i. cupiditas plena est anxietatis: qz homo anxiatur: cū caret eo qd̄ cupit: satietas vero. i. plenitudo voluptatuz plena est penitentie. i. pene. cū igitur voluptatib⁹ sit coniuncta ānxietas ⁊ penitentia: in eis ñ cōsistit beatitudo: ⁊ addit quātos morbos ille voluptates: ⁊ q̄ intollerabiles dolores solent afferre corporib⁹ fruentū eis: quasi quēdam fructū nequitie sup. satis pz quarū voluptatum mot⁹. i. affect⁹: quid bēat iocūditatis. i. voluptatis ignoro. quisquis aut volet remisci suarū

libidinũ.i.voluptatũ:ipse intelliget.i.cognoscet:exitus.i.fines voluptatũ esse tristes. ¶ No. ꝙ duplex est voluptas.s.intellectualis ⁊ corporalis.pria ē ꝓsequēda.s.intellectualis:qꝛ consistit in speculatōe aīam beatificās.scda est fugiēda:qꝛ consistit in delectatōe sensuali corpꝰ mortificās.vñ Sene.lij.epistolo.d.Voluptates precipue extirpa:que latronũ more nos āplectunt vt strangulent.⁊ Tullius.Voluptas īpedit oē cōsiliũ:atqꝫ vt si dicā oculos ꝑstringit mentiũ ⁊ inimica est rōni:nullum vult cũ virtute habere cōmertiũ.

poribus:quarũ motus quid habeat iocũditatis ignoro. Tristes vero eē voluptatuꝫ exitus quisquis reminisci libidinũ suarũ volet intelliget. Que si btōs explicare possunt: nihil cause ē quin pecudes quoqꝫ beate esse dicantur:quaruꝫ oīs ad īplendam corporaleꝫ lascunaꝫ festinat intentio. Honestissima quidem cōiugis liberorumqꝫ foret iocunditas: sed nimis e natura dictum est nescio quem filios inuenisse tortores. Quoruꝫ q̄ sit mordax quecũqꝫ cōditio:neqꝫ alias expertũ ē:neqꝫ nũc anxiũ necesse ē āmonere. In quo Euripedis mei sententiam probo:qui carentē liberis infortunio dixit eē felicem.

¶ No.ꝙ voluptas plena ē pñia Narrat.n. Vale.ꝙ cũ Demosthenes phūs quereret amoreꝫ Thaidis meretricis ⁊ consensuꝫ ferret ei centũ talenta petēs: Demosthenes aspiciēs in celũ rñdit.ꝓ tanto p̄cio nō emā tm̄ penitentie. sciebat.n. ꝙ voluptatē insepabilit̄ sequit̄ pñia. ¶ No.ꝙ voluptates multos morbos afferūt:qꝛ.d.Sene.i quadā epl̄a.multos morbos multa fercula fecerūt.⁊ vult Aristo.in ethi.ꝙ laborātes in passionibus venereis ⁊ crapule maxie transmutātur s̄m corpus.crapl̄a eīm plures occidit q̄ gladius.

¶ Que si btōs. Hic phīa ꝓbat cōclusionē prius positā: alio mō deducēdo ad incōueniēs.⁊ est rō ista. si in voluptatibꝰ consisteret beatitudo:sequeret̄ ꝙ pecudes essent beate:qd̄ est falsum.pecudes enim laborant ad explendaꝫ corporis voluptatem.vnde dicit.Que voluptates si possunt explicare beatos nihil cause est.i. nihil impedit quin pecudes dicantur id est iudicentur esse beate:quaruꝫ omnis intentio festinat ad explendam corporalem lascunam id est ingluuiem ventris. ¶ Notandum ꝙ cum felicitas sit bonum nature rationalis nullus bestias felicitabit:quia tantum genus hominum viuit arte ⁊ ratione. ¶ Notandum ꝙ ad fugam bestialium voluptatum hortatur Aristote. Alexandrum i quadam epistola di. O alexander declina a conatibus bestialium voluptatũ que corruptibiles sūt.carnalis enim appetitus inclinat ad corporales virtutes que contristant intellectum.et subdit.conatus voluptatum generat carnalem amorem:hic generat auariciam:hec generat desideriũ diuitiaꝝ que generant inuerecundiaꝫ:inuerecũdia presumptionem: presumptio infidelitatem:infidelitas latrocinium:propter que mala vitanda est voluptas. ¶ Honestissima quidem coniugis foret. Hic philosophia ostendit ꝙ beatitudo non consistit in quadam speciali voluptate scilicet in matrimonio que licita est propter generatōnem prolis intendens talē rōem. In illa voluptate nō cōsistit felicitas que hꝫ anxietatē sibi ānexā: sed voluptas matrimonij est hmōi sicut tangit in lr̄a.vñ.d. Iocũditas cōiugis ⁊ liberoꝝ foret honestissima:s̄ nimis ē extra naturā dictũ:qꝛ natura abhorret id qd̄ volo dicere: qꝛ nescio.i.taceo:quē.i.aliquē:inuenisse.i.habuisse filios tortores:quoꝝ filiorũ q̄ sit mordax.i. anxia quecũqꝫ conditio siue bōa siue mala: neqꝫ nō necesse ē te āmonere alias expertũ ē:neqꝫ necesse est āmonere te nũc anxium:in quo ego approbo sn̄iam Euripedis mei phi qui dicit carentē liberis īfortunio felicē eē. ¶ No.ꝙ anxietas inest patribꝰ ꝓpt̄ maliciā filioꝝ. Narrat eīm Euripedes Tropius in hystoria romanoꝝ ꝙ Demetrides in suos seuiens filios duos ex

eis interfecit: ⁊ cū persequeretur tertium: ille congregato exercitu obsedit patrem. pater autē videns se non posse euadere seipsum interfecit. Etiam pater anxiatur de bonis filijs propter intensam dilectionem eorum ⁊ promotionem quibus si aliquid aduersi contigerit pater reputat se infelicem. Ex quo patet ꝙ voluptas coniugalis habet anxietatem sibi annexam.

¶ Metrum septimum tertij libri.

Habet ḃ voluptas oīs'.

Istud est metrum septimum huius tertij quod dicitur anacroanticum ab inuentore: iambicum vel anapesticus a pede predominante: q: habet primum pedem anapestus ⁊ reliquos iambos: ⁊ est dimetrū id est quatruo: pedū, catalecticū: quia deficit syllaba. nam post tres pedes remanet vna syllaba ō quarto pede. In quo metro phia ostēdit quid mali cōsequitur oēm voluptatē. omnis enim voluptas preter anxietatem sibi annexā est trāsitoria: quod confirmat per quod dam exemplū dicens. Omnis voluptas habet quod dicam: q: voluptas agit id est verat fruentes stimulis id est punitionibus: ⁊ est par id est similis stimulis apum volantius: vbi pro postq̄ apis fudit grata mella: fugit ⁊ ferit corda icta id est percussa ānxietate nimis tenaci morsu. q.d. iocūditas voluptatis nimis est transitoria sed anxietas quā affert nimis est pmansura. ¶ Notādum licet omnis voluptas corpalis primo delectet: ⁊ postea pūgat admodum apum: cum hoc maxime inuenitur in voluptate venerea: ad cuius fugā Aristo. hortatur Alexandrum dicens. O clemens imperator noli te nimium inclinare ad coitum: quia coitus est quedam proprietas porcorum. que igitur tibi gloria si exerceas vicius bestiarus ⁊ actus brutorum. Crede mihi indubitanter: ꝙ coitus est destructio corporis: abbreuiatio vite: corruptio virtutū: legis trāsgressio: ⁊ generat femineos mores. Qualiter aūt sit fugiēda delectatio venerea: docz Alanus in libro de plāctu nature ⁊ sciēcia dicēs. Si venerē fugare velis: loca tēpora vita. Nā locus ⁊ temp' pabula donat ei. ⁊ pauper Hericus loquēs de amore dicit. Proscribas igitur gladijs ⁊ fustibus ipsum. Et fugiēdo fuga: quē fuga sola fugat.

Alanus de Insulis floruit circa anū M.CCC. D. Thomas moritur āno M.CC.LXXIIII. Ex quo apparet Ālānū esse auctorē huius Dictī

Metrum septimum tertij libri.

Habet hoc voluptas omnis,
Stimulis agit fruentes.
Apiumqz par volantium
Vbi grata mella fudit.
Fugit et nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

Prosa octaua libri tertij.

Ihil igitur dubium est quin hec ad beatitudinē vie deuia quedā sint: nec perducere eo quenquaz valeant ad quod se perducturas esse promittūt. Quātis vero implicate malis sint breuissime mōstrabo. Quid enim pecūiaz ne congregare conaberis: sed eripies habenti: dignitatibus fulgere velis: donāti

¶ Prosa octaua tertij libri.

Ihil igitur dubium est. Ista est octaua prosa huius tertij: in qua philosophia ostendit quātis malis sunt implicata p̄dicta bona in q̄bus aliq̄ posuerūt felicitatē. secō ostēdit q̄ exilia sunt corpis bona ibi. Iaz vero. pāo dicit. Nulli dubiū est predicta considerantī quin hec vie quibus nituntur homines ad beatitudinem peruenire sint quedaz deuia: nec valeant quemq̄ perducere: eo id est illuc ad quod promittunt se esse perductu-

ras. quātis vero malis sint implicate: breuissime monstrabo. quid enim supple istorum est si-
ne malo. q. diceret nihil. vnde subdit. Pecuniam congregare ne conaberis. i. laborabis: sed
eripies. i. rapies habenti: et ita implicaberis malo violentie. his fulgere dignitatibus dan-
ti supplicabis. ⁊ qui cupis ceteros preire honore: tu vilesces humilitate poscendi. potentiam
ne desideras subiacebis periculis subiectorum. gloriam petis: sed per aspera distractus secu-
rus esse desistis. voluptariā vitaꝫ
degas. sed quis non spernat atq;
abijciat tanq̄ contemptibilez ser-
uuꝫ vilissime: q; pro ⁊ fragilissime
rei scilicet corporis. ¶ Notandū
q̄ homo querens pecuniam inci-
dit in malum violentie: quia om-
nis pecuniosus est violentus: pri-
mo ethycorum. Sed querens ho-
nores ⁊ dignitates humiliando
se alijs supplicabit. sed dicit Se-
neca in libro de beneficijs. Mo-
lestum est verbum et onerosum
demisso vultu dicere rogo. Que-
rens autem potentiam ⁊ gloriaꝫ
oportet q̄ propter potentiā ⁊ glo-
riam defendendam persecutioni-
bus improborum se obijciat: ⁊ sic
securus esse desistit. querēs autē
voluptuosam oportet q̄ corpori
seruiat sꝫ dicit Seneca. Maior
sum ⁊ ad maiora genitus sum q̄
q̄ sum mancipium id est seruus
corporis mei: quod non aliter as-
piciam q̄ aliquod vinculum mee
libertati circundatum. ¶ Jam
vero. Hic philosophia probat in speciali q̄ vilia sunt bona corporis que aliqui reputant exi-
lia bona. secundo breuiter recolligit supradicta. ibi. ex quibus omnib⁹. Primo ostendit intētū
de magnitudine: fortitudine: et corporis agilitate. Secundo de pulchritudine. ibi. Forme ve-
ro. Primo ostendit q̄ homo non debet mirari de magnitudine fortitudine et agilitate corpo-
ris: quia illa excellētius inueniuntur in brutis q̄ in hominibus dicens. Jam vero qui ferunt
id est cupiunt bona corporis: pre se id est gratia sui tanq̄ sunt optima: q̄ exigua id est valde
vilia: q̄ fragili possessione nituntur id est laborant. Num enim elephantes mole id est magni-
tudine: superare id est excedere poteris: nec thauros robore id est fortitudine. Nuꝫ tygres pi-
bitis velocitate. Respice spacium id est magnitudinem celi: firmitudinem id est fortitudinem
celi: claritatem id est velocitatē eius: ⁊ aliquādo desinei id est cessat: mirari vilia idē inferio-
ra bona: quod quidem celum non bis p̄dictis potius immo multominus mirandū est q̄ sua
ratione id est intelligentia qua regitur. sic similiter in homine multomagis laudāda sunt bo-
na rationis: q̄ bona corporis. ¶ Nota q̄ bona corporis sicut magnitudo: fortitudo: agilitas:
non multum sunt miranda: quia dicit Seneca. Non magnitudine ⁊ corporis velocitate ma-
gne res geruntur sed virtute. vnde Catho. Consilio pollet cui vim natura negauit. Item
Seneca. Excellentia ingenij potest latere sub quacunq; pelle.
¶ Nota secundum Jsidorum in libro ethymologiarum. Elephantem greci a magnitudine
corporis putant dictum: eo q̄ formam montis preferat. apud indos vero dicitur barro eo
q̄ vox eius barritus dicitur: dentes eius ebur: rostrum eius promosade dicitur.

supplicabis. Et qui preire ceteros hono-
res cupis: poscendi humilitate vilescis.
Potentiam ne desideras: subiectorum
insidiis obnoxius periculis subiacebis.
Gloriam petis: sed per aspera queqꝫ di-
stractus securus esse desistis. Voluptari-
am vitam degas: sed quis non spernat at-
qꝫ abiiciat vilissime fragilissimeqꝫ rei cor-
poris seruitiuꝫ. Jā vero qui bona pre-
se corporis ferūt: q̄ exigua: q̄ fragili pos-
sessione nituntur. Num enim elephantes
mole: thauros robore superare poteritis
Nū tygres velocitate preibitis. Respici-
te celi spaciū: firmitudinē: celeritatē: ⁊ ali-
qn̄ desinite vilia mirari. Qd̄ quidē celū n̄
his poti⁹ ē q̄ sua qua regit rōe mirādū.

¶ Nota secundum Isidorum. Tigris est bestia varijs coloribus distincta mirabilis velocitatis: et cuius nomine quidam fluuius tigris appellatur rapacissimus est omnium fluuiorum. Et est sciendum ꝙ pro bestia dicitur hec tigris in genitiuo, tigris vel dis. sed pro fluuio dicitur tantũ hic tigris ⁊ in genitiuo huius tigris. ¶ Forme vero nitor. Dic philosophia esse dit intentum de pulchritudine forme sup. ꝙ sit exile bonum qz est transitoria. ⁊ qz tantuz est superficialis: ⁊ dicit vero ꝓ sed: nitor id est pulchritudo forme: vt id est quaz rapidus est: vt. i. ꝙ velox id est velociter est transiens: ⁊ est fugacior: id est mutabilior: mutabilitate florꝫ vernaliũ. q. d. satis est euidens. vnde si homines vterentur linceis oculis vt ait Aristo. ita vt eorꝫ visus penetraret obstãtia scz corpora: nonne illud corꝑ Alcibiciadis superficie pulcherrimũ introspectis visceribus turpissimũ videretur: quasi dicerz sic: et quo concludit philosophia. Igitur te pulchrum videri non reddit id est facit tua natura: sz ifirmitas oculorum spectantiuz. ⁊ subdit. Sed estimate quam nimio vultus bona corporis dũ sciatis: hoc quocũqz fuerit de corpis posse dissolui: igniculo id est calore febris triduane. febris enim acuta secundũ medicos quandoqz tertio die perimit: ⁊ tunc breuiter recolligit supradicta dicens. Et quibus omnibus licet redigere in summã: ꝙ hec scz supradicta bona nõ possũt prestare: ea que pollicentur id est promittunt: nec perfecta sunt cõgregatione omnium bonorũ: nec ad beatitudinez ferunt: quasi quidam calles id est vie: nec ipsa perficiũt beatos. ¶ Notandũ ꝙ pulchritudo corporis nõ ẽ durabilis: quia dicit virgilꝰ. O formose puer nimũ ne crede colori. Alba ligustra cadũt: vacinia nigra legũtur. ¶ Notãdum ꝙ cõiter ꝺr ꝙ visus linceꝰ obstãtia corpa penetrat. Sz illud nec ab Aristotele neqz ab aliquo auctẽtico inuenitur. Vñ Isidorus in li. ethymologiarꝫ loquẽs de lince dicit: ꝙ linx dicꝰ est: qz in luporũ genere numeratur: bestia maculis distincta tergo vt pardus. Sz similis lupo: cuius vrinam conuerti in duriciem preciosi lapidis dicũt qui ligurius appellatur. Nihil autem dicit Isidorus de penetratõne visus. ¶ Nota ꝙ Alcibiades mulier fuit pulcherrima quã videntes quidam discipuli Aristotelis duxerunt eam ad Aristotelem vt ipsam videret: qua visa dicit. si homines linceos ocũlos haberẽt vt quecqz obstãtia penetrarẽt introspectis visceribꝰ corpus: qõ apparet pulcherrimũ turpissimũ videretur. ¶ Metrum octauum tertij libri.

Forme vero nitor vt rapidus est: vt velox et vernalium florum mutabilitate fugacior. Quod si, vt Aristoteles ait, linceis oculis homines vterentur vt eorum visus obstantia penetraret: nonne introspectis visceribꝰ illõ Alcibiadis supficie pulcherrimum corpus turpissimũ videretur. Igitur te pulchrum videri nõ tua natura: sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed estimate quam vultis nimio corpis bona: dum sciatis hoc quodcũqz miramini: triduane febris igniculo posse dissolui. Ex quibus omnibus illud etiam in summa redigere licet: ꝙ hec que nec prestare que pollicentur bona possunt: nec oiz bonorũ congregatõne perfecta sunt ea: nec ad beatitudinem quasi quidam calles ferunt nec beatos ipsa perficiunt.

Metrum octauum libri tertij.

Eu heu que miseros tramite denio
Abducit ignorantia:

¶ Metrum octauum tertij libri.

Eu heu que miseros tramite denio. Istud est octauum metrum huius tertij: cuius primus versus dicitur metrum asclepiadicum ab inuentore: coriambicum

a pede predominante. Sedꝫ versus dicitur metrū achilogicum ab inuentore: iambicuꝫ a pede predominante. In quo metro phia deplangit errorem hoim qui in querendo minima bona sunt prudentes: sed in querendo summū bonū abducunt ignorantia. primo facit hoc. secūdo precatur vt hoies tediati falsis bonis redeant ad verū bonum. secunda ibi. Quid dignū. dicit erego. Deu est interiectio dolentis et est dissyllabum propter metrū: que ignorantia abducit miseros duio tramite. i. trāsuersa via sup. a vero bonoꝝ: vos hoies non queritis aurum in viridi arbore: nec carpitis. i. desideratis gemmas vite: vos nō abditis. i. nō absconditis laqueos ꝑ captura piscium in altis montibꝰ vt ditetis dapes pisce: ⁊ si vobis libeat sequi capreas non captatis. i. non acceditis: vada thirrerena. i. mare thirrenum qđ est in ytalia: quinetiaꝫ pro certe: hoies norunt. i. nouerūt: ipos recessus abditos. i. absconditos fluctibus equoris: etiā hoies norūt que vnda sit feracior. i. abundātior: niueis gemmis. i. margaritis: vel que vnda sit feracior rubentis purpure id est conchiloꝝ quoꝝ sanguīe fit purpura. ⁊ hoies norunt que littora prestant id est abundant: tenero pisce vel asperis echinis id est talibus piscibꝰ: sed quonā id est vbi lateat bonū scꝫ beatificum quod cupiūt: nec scire sustinent ceci existētes ⁊ sup. illud bonum qđ abijt trans polum stelliferum: illud homines diuersi cecitate ignorantie petūt tellure id est querūt terra. ¶ Nota ſm Isidorum li. ethymo. caprea est agrestis capra: que qꝛ acutissime videt greci eā pondoidam appellauerunt. ¶ No. ſm Isido. ꝙ echinus est piscis paruus semipedalis qui adherendo videtur retinere nauem: ⁊ est piscis asperrimus admodū erici ad edendum satis suauis. ¶ Quid dignū stollidis mentibus imprecer. Hic precatur phia vt post tedium falsoꝝ bonoꝝ hoies redeant ad verum bonū ⁊ di. Quid dignum ego imprecer stollidis mentibus hoim. q. d. nihil aliud nisi hoc ꝙ hoies ambiant ipsos honores ⁊ opes et comparauerint. i. acquisiuerint sibi falsa bona graui mole. i. tediosa sollicitudine: tandem tedio ducti cognoscāt vera bona. ¶ No. ꝙ ista deprecatio phie nō est ex maliuolentia: sed ex benignitate: ⁊ iō nō optat ꝙ hoies permaneāt in desiderio bonoꝝ tpaliū: sed vt illud desideriuꝫ magis sit eis mediū ꝑducēdi ad veꝝ bonū: nec ipa ipecat cupiditatē vel ābitionē honoris adesse: ſ vt quibꝰ adest ꝑ hoc ad veꝝ bonū deducat.

Non aurum in viridi queritis arbore
Nec vite gemmas carpitis.
Non altis laqueos montibus abditis
Vt pisce ditetis dapes
Nec vobis capreas si libeat sequi
Thirrena captatis vada
Ipsos quinetiam fluctibus abditos
Norunt recessus equoris
Que gemmis niueis vnda feracior
Vel que rubentis purpure
Necnon que tenero pisce vel asperis
Prestant echinis littora
Sed quonam lateat quod cupiūt bonuꝫ
Nescire ceci sustinent
Et quod stelliferum trans abiit polum
Tellure diuersi petunt
Quid dignum stolidis mētibus imprecer
Opes honores ambiant.
Et cum falsa graui mole parauerint:
Cum vera cognoscant bona.

Prosa nona libri tertii.

Actenus mendacis formam felicitatis ostendisse sufficiat: quaꝫ si ꝑ

¶ Prosa. ix. tertij libri.

Actenꝰ mēdacis. Ista ē. ix. ꝓsa hꝰ tertij i qua phia vult oñdere q̄ sit vera beatitudo

⁊ primo continuat dicta dicendis. Secundo assignat causam false felicitatis. Tertio ostendit que sit vera felicitas. secunda ibi. Quod enim. tertia ibi. Dabes igitur inquit ⁊ formam. Primo dicit. Hactenus id est hucusq; sufficiat ostendisse formā mendacis felicitatis id est falsequam si perspicaciter intueris id est consideres: ordo est id est restat monstrare: deinceps id est postea que sit vera supple felicitas. ⁊ dicit Boetius. Ego video: nec opibus sufficientiam posse contingere: nec regnis potentiam: nec dignitatibus reuerentiam: nec celebritati gloriam: nec leticiam voluptatibus: que tamen videntur promittere: ⁊ sic falsa felicitas est in eis. ⁊ dicit phia. Nūquid tu deprehendisti causas cur illud ita sit. ⁊ dicit Boe. ego video intueri. i. cognoscere tenui rimula. q. d. nō plene: sed imperfecte video illas causas: sed apertius cognoscere maliz. i. magis velim ex te. ⁊ dicit phia. Atqui ꝓ certe rō i. causa false felicitatis promptissima est. ¶ Nota ꝙ falsa felicitas dicitur mēdax eo ꝙ nō adimplet qō promittit. diuitie enim promittūt sufficiētiaz: dignitates reuerētiam quā nō cōferunt: sicut pz ex predictis. ¶ Nota ꝙ cognitio false felicitatis vtilitas est: q: cognitio mali expediēs est ad cautelaz scōm Alanū in libro anticlaudiano de planctu nature ⁊ scientia: q: malum nō vitatur nisi cognituz. quia noticia mali ducit in cognitionez boni. ꝓ oppositū igitur vult phia primo assignare causas false felicitatis: ⁊ tunc ostēdere q̄ sit vera felicitas. ¶ Quod enim simplex ē. Hic philosophia assignat cām false felicitatis: ⁊ declarans eam ostendit ꝙ sufficiētia: potentia: reuerentia: gloria: ⁊ leticia sunt vnum in re. Secundo ostendit quomodo homines ista separant ab invicez. secunda ibi. hoc igitur quod est vnum. Primo dicit ꝙ causa false felicitatis est: ꝙ error humanus id quod est simplex: ꝙ pro ⁊ indiuisuz natura separat id est diuidit: ⁊ error humanus traducit a vero bono ⁊ perfecto ad falsum ⁊ ad imperfectuz bonum. ⁊ tunc declarat istam causam ostendens: ꝙ reuerentia potentia ⁊ omnia alia sunt vnum ⁊ idem in re. ⁊ primo ostendit potentiam idem esse cum sufficientia ⁊ dicit. An tu arbitraris illud quod nihilo indigeat illud egere potentia. ⁊ respondit Boetius. Minime inq̄. Philosophia approbat dicens. Recte tu quidem respondes. nam siquid est quod sit valentie imbecilioris id est potentie debilis in vlla id est in aliqua re: necesse est esse ꝙ hoc egeat alieno presidio id est auxilio. Et dicit Boetius. Ita est inquam. Concludit ergo philosophia dicens. Igitur vna et eadē est natura sufficientie: ꝙ ꝓ ⁊ potentie. ⁊. d. Boe. Sic videt, tūc ostēdit dignitatē esse eādez cū predictis. d. Quod ūo hmōi est sufficiens ⁊ potens: nūquid illud censes. i. iudi

spicaciter intueris: ordo est deinceps que sit vera mōstrare. Boetius. Atqui video inquam: nec opibus sufficientiam: nec regnis potentiam: nec reuerentiaz dignitatibus: nec celebritati gloriam: nec leticiaz voluptatibus posse contingere. Philo. An etiam causas cur ita sit deprehendisti Boe. Tenui quidem veluti rimula mihi videor intueri: sz ex te cognoscere aptius malim. Ph. Atqui promptissima ratio est.

Quod enim simplex ē indiuisumqz natura: id error humanus separat: et a vero atqz perfecto ad falsuz imperfectūqz traducit. An tu arbitraris hoc quod nihilo indigeat egere potentia. Boet. Minime inq̄. Philosophia. Recte tu quidez. Nā siquid est quod in vlla re imbecilioris valentie sit in hac: presidio necesse est egeat alieno. Boetius. Ita ē inquā. Philosophia. Igitur sufficientie potentieqz vna eadem est natura. B. sic videt. Philoso:

Prosa nona

ces spernendū tanq̃ indignū: an ōnio oium rex tpaliū nō spernendū: ꝗ dignissimū omī venerātōe. Rndit. B. Nō pōt dubitari quin hoc sit dignissimū oi veneratōe. ⁊ Phia. Addamus igr sufficiētie ⁊ potētie reuerentiā: q̃ hec tria vnū iudicem⁹. ⁊ d. Boe. addamus ergo si volumus vera confiteri. ¶ Notandum q̃ potentia idem est sufficientie: q̃ enīz aliquid omnimodo sit sufficiens ita q̃ nullus egeat: ⁊ q̃ careat potentia contradictionez includit. si careret potentia respectu alicui⁹ possibilis: non esset omnino sibi sufficiens.

Quod vero huiusmodi sit spernendum ne eē censes: an contra rerum omniuz veneratione dignissimum. Boeti. At hoc inquam: nec dubitari quidē potest. Philosophia. Addamus igitur sufficientie potentieqz reuerentiam: vt hec tria vnum esse iudicemus. Boetius. Addamus siquidez vera volumus confiteri. Quid igitur inquit obscuruz ne hoc atqz ignobile censes eē. An omni celebritate clarissimuz. Considera vero quod nihilo indigere: quod potentissimum: qō honore dignissimum eē cōcessum ē egere claritudie quā sibi prestare nō possit: atqz ob id aliqua ex parte videatur abiectus. Boeti. Non possum inq̃ qui hoc vti ē: ita etiam celeberrimuz esse cōfiteor. Ph. Cōsequēs igr ē vt claritudinē superiorib⁹ tribus nihil differre fateamur. B. Consequitur ī quā. Ph. Quod igitur nullius egeat alieni: quod suis cuncta viribus possit: qō sit clarum atqz reuerendum: nōne hoc etiaz

¶ Notandum cuicūq̃ inest summa sufficientia ⁊ summa potētia: eidem inest et summa reuerentia. inquātum enim aliquid habet rationem principij: intantum est dignum reuerentia: cuz filij reuerētur patres quia sunt principium esse eorum. ⁊ serui dominos: quia sunt principia seruorum in mandato mouentia eos per imperiū. ⁊ reueremur viros virtuosos: q: sunt principia gubernantia vitā politicam. potentia autem dicit rationem principij. vnde illud est maxime principium: quod est potentissimum: ⁊ ideo tale reuerēdissimū. ¶ Quid igitur inquit. Dic ostendit predictis esse annexam gloriam ⁊ leticiam dicens. Quid vero censes id ē iudicas illud qō est sufficientissimuz: potentissimū reuerendissimum: est ne hoc obscurum et ignobile: vel est clarissimū omni celebritate id est gloria. Respondet Boetius ego confiteor illud esse celeberrimum. i. gloriosissimuz sicut est. Tunc philosophia concludit dicens. Consequēs igitur est vt fateamur claritudinem id est gloriaz nihil differre a trib⁹ superioribus. ⁊ dicit Boet⁹. Cōsequitur inquā. Tunc ostēdit idē de leticia di. Illud qō nullius alieni egeat: ⁊ quod cuncta suis viribus possit quod est reuerēdum ⁊ clarum: nonne hoc etiam constat esse letissimum. respondet Boetius non possum cogitare vnde tali vllus mero: obreptat id est intret. tunc concludit philosophia dicens. Si superiora manebunt supple vera: necesse est illud plenum esse leticie: ⁊ per eadem concessa necessarium est esse nomina diuersa: sufficientie: potentie: claritudinis: reuerentie: ⁊ locūdit ratis sed substantiam eorum nullo modo discrepare. quod concedens Boetius dicit. necesse est inquā. ¶ Notandum q̃ omnes creature comparantur ad deum sicut effectus ad suaz causaz. et quia noticia cuiuslibet cause relucet in suo effectu: necesse est ipsius dei habere noticiam per effectum: ⁊ noticiam cum laude: hui⁹ effectus dei representat ipm sub rō e bonitatis ⁊ perfectionis que ē materia laudis: Cū igr gl'ia sit clara cū laude noticia: necesse est principiū oium rex: qō est sufficientissimū: potentissimū: ⁊ reuerendissimū etiam esse gloriosissimum

¶ Notandum ꝙ sufficientissimo nullum bonum deest: ⁊ talis habet appetitum quietatum in bono adepto qui est autem appetitus in bono adepta. i. letitia: ergo bonum sufficientissimus etiam est letissimum. ¶ Notandum ꝙ omnia ista sufficientia: potentia: reuerentia: gloria ⁊ letitia sunt vnum in substantia: non autem sunt vnum in substantia sicut aggregatus ex diuersis rebus. tunc enim ibi esset compositio quod repugnat potentissimo ⁊ dignissimo: eo ꝙ simpliciora digniora sunt cõpositis: sed de hoc postea melius patebit.

¶ Hoc igitur qõ est vnum. Dic philosophia ostendit qualiter homines illud quod est vnum diuidunt. Secundo mouet dubitationem ibi. Quid igitur inq̃. primo ostendit quomodo homines diuidunt illud quod est vnum. ⁊ dicit Illud qõ est vnus: ꝙ ꝑ ⁊ simpler natura supple: illud dispartit id est diuidit: prauitas humana. i. prauus error hominũ querendo vnũ sine alio: ⁊ dum homines conant id. est laborant adipisci partes rei que partibus caret homo: nec ꝑ non assequitur vllam portionem i. partem: nec ipsam rem integras quas affectat. ⁊ querit. Boe. quo nammodo diuidit homines ista. dicit phia. q̃ petit. i. captat diuitias propter fugam penurie cã sufficientie: vel laborat de potentia: sed mauult id est magis vult esse vilis. i. indignus: ꝙ pro ⁊ obscurus id est inglorius: ⁊ ita nihil curat de dignitate ⁊ gloria: talis etiam subtrahit sibi multas voluptates naturales: ne amittat pecuniam quam parauit id est lucratus est: sed hoc modo nec sufficiẽtia cõtingit ei: quem valentia id est potentia deserit: quem modestia pũgit: quem vilitas id est reuerentia abiicit: quem obscuritas id est infamia recõdit. q. d. non. Tũc ostẽdit de potentia idem di. Qui vero solum desiderat posse id est potentiam: ille profligat id est dispergit opes: despicit voluptates: ꝙ pro ⁊ bonorem carentes potentia ⁊ nihilipendit gloriam: sed videas ꝙ multa huic deficiant. fit enim aliquando vt talis egeat necessarijs: vt mordeatur anxietatibus: ⁊ cum nequeat hec depellere etiam illud quod maxime petebat desistit esse potẽs. Similiter licet ratiocinari de alijs tribus: scilicet de honoribus de gloria de voluptatibus sicut de predictis duobus. nam cum vnũqõq̃ horum perfecte acceptum sit: idem ꝙ cetera vt declaratum est quisquis petit aliquid horum sine ceteris nõ apprehendit illud quod desiderat. ¶ Notandum quisquerit partem rei indiuisibilis partem

constat esse letissimus. Boeti. Sed vnde hinc inq̃ tali merori vilius obrepat: nec cogitare quidem possum. Quare plenus esse leticie siquidem superiora manebunt necesse est cõfiteri. Philosophia. Atqui illud quoqs per eadem necessarius est sufficientie: potentie: claritudinis: reuerẽtie: iocunditatis: nomina quidem esse diuersa: nullo vero modo discrepare substantiam. Boetius. Necesse est inq̃ hoc. Philoso.

Hoc igitur quod est vnum simplexqs natura prauitas hominus dispartit: et dũ rei que partibus caret partem conantur adipisci: nec portionem que nulla est: nec ipsam quam minime affectat assequitur. Boetius. Quonammodo inq̃. Philosophia. Qui diuitias inquit petit penurie fuga de potẽtia nihil laborat: vilis obscurusqs esse mauult: multas etiam sibi naturales quoqs subtrahit voluptates: ne pecuniam quam parauit amittat. Sed hoc modo nec sufficientia quidẽ contingit ei quem valentia deserit: quem molestia pũgit: quem vilitas abiicit: quem recõdit obscuritas. Qui vero solũ posse desiderat: pro

non inueniet: nec ipsam rem cuius partem querit: quia in rerum natura indiuisibile partē nō habet. cum igitur predicta quinq; .i. sufficientia reuerentia ꝛc. ex parte rei sunt vnum ꝛ indiuisibilia licet differant nominibus: qui querit vnum sine alio non inueniet. ¶ Notandum ꝙ ista quinq; prout inueniūtur in rebus sensibilibus in quibus habent esse in modo imperfecto ꝛ diminuto: sic vnum inuenitur sine alio, inq̄tum aūt accipiuntur secundum esse perfectum ꝛ summum prout inuenitur in beatitudine: sic sunt idem indiuisibiliter: ꝛ vnū nō inuenitur sine alio: qꝛ summa sufficientia est beatitudo: summa reuerentia est beatitudo: summa potētia est beatitudo: ꝛ sic de aliis. ¶ Nota ꝙ qꝛ homo naturaliter dsiderat beatitudiez: tūc vnūquodq; predictorum quādoq; desiderat scdz ꝙ spectat ad beatitudinem. hoc autez est scdm perfectum inq̄tū eadē sunt beatitudini. ꝛ qꝛ beatitudo cum sit deꝰ est indiuisibilis: omnia quinq; predicta sunt vnuz indiuisibiliter. ex quo patet ꝙ quia homines querunt ista secundum ꝙ imperfecta inq̄tum sunt insensibilibus: ꝛ tamen desiderant ea fm perfectionem: ideo homines non assequuntur per ea quod desiderant.

fligat opes: despicit voluptates: honorēq; potentia carentez: gloriamq; nihilipēdit. Sed hunc quoq; quāmulta deficiant videas. fit eniz aliquando necessariis egeat vt āxietatibus mordeatur. Cūq; hec depellere nequeat etiaz: id quod maxime petebat potens esse desistat. Similiter ratiocinari de honoribus gloria voluptatibus licet. Nam cum vnumquodq; horuz idem quod cetera sit: quisquis horum aliquid sine ceteris petit: nec illud quidē qd̄ desiderat apprehendit. Boeti. Quid igitur inq̄. Philosophia. Siquis cuncta simul cupiat adipisci: summā quidez beatitudinis vellet: sed non in his eam reperiet que demonstrauimus id quod pollicētur non posse conferre. Boetius. Minime inquam. Philosophia. In his igitur que singula quedā expetēdorū p̄stare credūtur btitudo nullo mō īuestigāda ē. B.

¶ Quid igitur inq̄. Hic philosophia mouet dubitationem: qꝛ dictum est iaz ꝙ homo querendo singulum horum diuisim ipse frustratur beatitudine. potest ergo dubitari vtruz querendo omnia simul q̄ratur beatitudo. Dicit ergo. B. in littera. Quid igitur inq̄. q. d. licet non queratur beatitudo querendo vnumquodq; diuisim. quid igitur erit siquis cuncta simul cupiat adipisci. nunquid ille sic vellet summam beatitudinis. nunquid eam scilicet beatitudinem reperiet in his bonis que demonstrauimus non posse conferre quod pollicentur id est promittūt? Et respondet Boe. Minime inq̄. Cōcludit ergo philosophia dicens. In his ergo nullo modo est inuestiganda beatitudo que creduntur prestare singula expetendorum id est desiderandorum: quod Boe. concedit dicens. Quod fateor affirmo inq̄, ita esse: ꝛ nihil verius dici potest. ¶ Notandum si aliquis querit omnia quinq; simul: ille querit beatitudinem in vniuersali: sed errat in particulari querendo eam in istis temporalibus bonis in quibus non inuenitur. Non enim summa sufficientia nec potentia inuenitur in eis: ꝛ sic patet ꝙ querens vnum illorum: vel omnia simul secundum ꝙ inueniuntur in rebus sensibilibus cum habeant esse in eis modo imperfecto non consequitur beatitudinem. querens autem vnum istorum secundum esse perfectum cum omnia sint vnum indiuisibiliter: omnia querit: ꝛ querit beatitudinem. ¶ Habes igitur inquit. Postq̄ philosophia assignauit causam false felicitatis: hic ostendit que sit vera felicitas. Secundo ostendit in quo sit constituta ibi. Quoniam igitur agnouisti. Primo philosophia: habes ne igitur iam causas ꝛ formā

falſe felicitatis: nunc deflecte intuitū mētis tue in aduerſum .i. in cōtrariū falſe felicitatis: h̄ eſt ad verā felicitatem: ibi ſtatim videbis verā felicitatē quā ꝓmiſimus. ⁊ dicit Boe. Atqui ꝓ certe vera beatitudo ꝑſpicua eſt .i. manifeſta ex dictis: etiam homini ceco. q. d. tam manifeſta eſt vera beatitudo ex dictis ꝙ etiam ceco ſi aliquid poſſet videre pateret: ꝙ pro ⁊ tu pauloā te mōſtraſti eam ſupple veram felicitatez: dum conabaris aperire id eſt declarare cauſas falſe felicitatis. et dicit Boetius. Niſi ego fallor ea eſt vera ⁊ perfecta felicitas que perficiat ſufficientē potentem et reuerendum celebrez et letum: vt etiam tu philoſophia cognoſcas me Boetium interius id ē plenius animaduertiſſe que ſit vera felicitas: ego ſine ambiguitate cognoſco hāc eſſe plenā beatitudinem: que vnum horum ſcilicet predictorum veraciter poteſt preſtare: quoniam idem cuncta ſunt. et dicit philoſophia quaſi congratulando Boe. O alumne hac opinione te felicem cenſeo id eſt iudico: ſiquidem hoc abieceris ſupple quod modo dicam. et dicit Boetius. Quidnam dicaz. dicit philoſophia. Putas ne aliquid eē i his rebus mortalib⁹: ꝙ pro ⁊ caducis id eſt tranſitoriis: quod poſſit afferre id eſt dare huiuſmodi ſtatum. Reſpondet Boe. Minime puto. et illud oſtenſum eſt a te vt nihil amplius deſideretur beatitudine. concludit ergo Philoſophia dicens. Hec igit. ſ. ſufficientia reuerentia ⁊c. que in rebus caducis inueniunt vel ſūt imagines .i. ſimilitudines veri boni ⁊ vidētur dare mortalib⁹ q̄dā imperfecta bōa: verū aūt ⁊ perfectuz bonū conferre non poſſunt. et dicit Boetius. aſſentior inquā. ¶ Nota ſufficientia imperfecta que cōſideratur in rebus temporalibus non eſt vera ſufficientia: ſed tantum ſimilitudinaria. ſufficientia autez perfecta includit oīa alia quattuor: et ſingulum alio ꝝ q̄ttuor ꝑfecte alia īcludit: et iō illd̄ quod eſt vnum perfectū dat oīa: ſed illud quod dat oīa facit vere perfectum. ergo di. B. illud qd̄ pōt veraciter vnū cōferre illud cognoſco eē btitudinē. Itē aſſentior ē v̄bū deponētale: ⁊ idē ſignificat cū v̄bo neutrali qd̄ ē aſſentio. ¶ Qm̄ igr̄ agnouiſti q̄ v̄a. Dic oñdit phīa i quo

Fateor inq̄: et hoc nihil verius dici pōt. Phi. Habes igr̄ inquit et formā falſe felicitatis: ⁊ cauſas d̄flecte nūc in aduerſum mentis intuitum: ibi enim verā quā promiſimus ſtatim videbis Boe. Atqui hec inquā uel ceco perſpicua ē eamqz tu pauloante monſtraſti: dum falſe cauſas aperire conabaris: Nam niſi fallor ea uera eſt et perfecta felicitas que ſufficientē potentem reuerenduz celebrem letūqz perficiat. Atqz ut me interius animaduertiſſe cognoſcas: que unun horum quoniā idē cuncta ſunt ueraciter preſtare poteſt: hāc eſſe plenam beatitudinē ſine ambiguitate cognoſco. Philoſophia. O te alumne hac opinione felicē cenſeo: ſiquidez hoc iquit abieceris Boe. Quidnā inquā. P. Eſſe ne aliquid in his mortalibus caducisqz rebus putas quod huiuſmodi ſtatū poſſit afferre. Boe. Minime inq̄ puto: atqz a te nihil ut amplius deſideretur oñſuz eſt. Philoſophia. Hec igitur uel imagines ueri boni uel imperfecta quedā dare bona mortalibus uidentur: uerū autez atqz perfectum bonū cōferre nō poſſunt Boeti. Aſſentior inquaz. Philoſophia.

Quoniā igitur agnouiſti que uera illa

vera felicitas sit constituta. ⁊ primo tangit ordinem huius partis ad precedentia: ⁊ docet diuinum auxilium esse implorandum: vt cognoscatur in quo sit vera beatitudo. secundo inuocat diuinum auxilium. tertio intendit intentum in quo sit vera beatitudo. secunda ibi. O qui perpetua. tertia ibi. Quoniam igitur. Primo dicit philosophia. O Boe. quoniam agnouisti que sit illa vera beatitudo: ⁊ agnouisti que mentiantur beatitudinem: nunc superest vt agnoscas. vnde hanc veram beatitudinem petere possis. ⁊ dicit Boe. illud iamduduz a te vehemēter expecto. ⁊ dicit philosophia. Cuz diuinum presidium id est auxilium in minimis rebus debeat implorari vti pro sicut placet Platoni nostro in thimeo: quid nunc censes faciēdum supple in taz arduo negocio vt mereamur reperire sedē illius summi boni. Respondet Boe. inuocandum supple censeo patrem omnium rerum scilicet deum: sine quo nullum exordium rite fundatur: quod approbat philosophia dicēs. recte tu inquit cēses: ⁊ simul sine interuallo philosophia ita modulata est id est proposuit inuocationem dei metrica modulatione. ¶ Nota ꝙ in omnibus diuinum auxilium est implorandum: quia deus est qui diuitias sue sapiētie influit in animas sapiētum: tribuit studentibus gratiam cognoscendi cui nihil est difficile: ⁊ sine quo nihil possibile est possideri. ita scribitur in prologo de regimine principū. ⁊ omne datum optimum ⁊ omne donum ꝑfectuz de sursum est descendens a patre luminum vt dicit alia scriptura. Et dicit beatus Augustinus. Nemo tam eruditus: nemo tam doctus qui superna illustratiōe nō indigeat. ⁊ beatus Gregorius. Nisi intus sit qui doceat: inuanum lingua doctoris laborat. ideo philosophia volens ostendere in quo sit vera beatitudo: inuocat diuinum auxilium: quo pretermisso nullum rite fundatur exordium.

sit: que autem beatitudinez mentiantur: nunc superest vt vnde veram hanc petere possis agnoscas. Boeti. Id quidem inq̄ iamdudum vehementer expecto. Philosophia. Sed cum vti in thimeo platoni inquit nostro placet: in minimis quoqz rebus diuinum presidium debeat implorari: quid nunc faciendū cēses vt illius summi boni sedem reperire mereamur. Boetius. Inuocandum inquam rerum omnium patrez: quo pretermisso nullū rite fundatur exordium. Philosophia. Recte inquit ac simul ita modulata est.

Metrum nonum libri tertij.

Vi perpetua mundū rōe gubernas. Terrarū celiqz sator que tēpus ab euo Ire iubes: stabilisqz

¶ Metrum. ix. libri tertij.

Vi perpetua mundū rōne gubernas. Istud est metrū nonū huiꝰ tertij qđ dr̄ homericū ab inuētore: qr̄ Homerus ipm adinuenit. ⁊ dicitur eroicū a materia: qr̄ gesta eorū. i. viroꝝ illustriuz hoc metro describebātur. ⁊ dicitur dactilicū a pede predñante Exametrū a numero pedū: qr̄ cōstat ex sex pedibus: in quo metro phia inuocat diuinū auxiliū ad ostēdendū in quo sit vera beatitudo ⁊ qūo ad ipam ꝑueniatur. Prio ergo phia captando beniuolentiaz dei ipsum multipliciter cōmendat. secūdo petitionez suaz exprimit. ibi. da pater. Circa primum sciendum ꝙ tria requiruntur ad petitionez. Primo requiritur potentia exaudiendi. Secundo voluntas. Tertio scientia. de primis duobus dicitur in quarto huius prosa secunda. ¶ Duo sunt in quibus omnis humanoruz actuū effectus cōstat: voluntas ⁊ potestas: quorum si alterum desit: nihil est quod explicari queat. De scientia patet: quia sine ea nihil rationabiliter geritur. volēs ergo philosophia ostēdere ꝙ deus possit vel sciat ex

audire suam peritionem: ostendit ipsum esse potentem et mundi gubernatione: et celi et terre creatione: et temporis productione. Secundo ostendit ipsum volentem siue benuolum et sui bonitate ⁊ clementia qua produxit cuncta. Tertio ostendit ipsum esse sapientem et quorũdam affectuum specialium productione. secunda ibi. Quez non exterme: tertia ibi. Tu numeris. Primo dicit. O pater qui gubernas mundum perpetua ratione id est perpetua prouidentia tua: qui es sator: id est creator terrarum ⁊ celi: qui iubes tẽpus ire id est procedere ab euo. i. a perpetua tua duratione: tu manens stabilis id est immutabilis: das. i. facis cũcta moueri. ¶ Notandũ ꝙ tota ista littera. O qui perpetua vsq̃ ad illam partem, da pater debet legi suspensiue. et potest O hic teneri vocatiue: admiratiue: vel deprecatiue. ¶ Notandum ꝙ gubernare est res indebitum sui finem ordinare qõ spectat ad diuinam bonitatem, regit autem prima causa omnes res preter hoc ꝙ cõmisceatur cum eis: influendo super eas virtutem vite ⁊ bonitatis fm auctorem in libro de causis. ¶ Notandum ꝙ mundus secundũz Aristo. in libro de celo ⁊ mũdo est constitutio ex celo ⁊ terra ⁊ naturis que in eis sunt: quẽ mundũ deus gubernat perpetua ratione. i. sua prouidentia perpetua que non est transitoria sicut prouidentia humana: ꝑ permanet duratione infinita. ¶ Notandum ꝙ sicut aliquis dicitur sator qui semina plantarum et arborum proijcit: sic deus dicitur sator inquãtum celum ⁊ terram creauit ⁊ produxit. per celum autem ⁊ terram etiam intelliguntur elementa que sunt in medio. Dicit autem terrarum ponendo numerum pluralem pro singulari per antiphesim. ¶ Notandum ꝙ tempꝰ est duratio successiua: cum sit numerus motus. i. mensura motus secundum prius et posteriꝰ et quarto phisicoꝝ: que duratio procedit ab euo. Vbi notandum ꝙ euum est duratio permanens tota simul nullam habens successionem vel mutabilitatem annexam: ⁊ est idem ꝙ eternitas que est propria duratio dei secundum quã deus est causa temporis. sicut enim deus ꝑ suum esse est causa cuiuslibet esse: ⁊ per suam bonitatem est causa cuiuslibet boni: ita per suã durationem est causa cuiuslibet durationis. ¶ Notandum ꝙ deus est stabilis. i. immutabilis qꝛ nulla specie motus mouetur non generatione ⁊ corruptione cum sit ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: nec augmentatione et diminutione cum nõ sit quantus. non alteratione: nec loci mutatione cum sit ꝓpartibilis. ⁊ probat Aristo. octauo phisicoꝝ ex ordine mouentiũz ⁊ mobilium necesse est deuenire ad aliquod primum omnino immobile ⁊ per se ⁊ per accidens. ¶ Notandum ꝙ omnia primo sunt mutabilia vel secundũ esse vel secundum operationem. Si secundum esse hoc est dupliciter: vel secundũ esse substantiale sicut entia generabilia ⁊ corruptibilia: vel secundũ esse accidentale sicut corpora celestia que licet nõ mutentur generatione ⁊ corruptõe: tũ mutantur fm esse locale. Si aũt est mutatio fm operatõem: sic intelligẽtie sunt mutabiles: qꝛ in ipsis est successio intellectionũ. licet ergo nõ mutentur quo ad eẽ: tamẽ quo ad opatõem. Aliter expõitur. Stabilisq̃ manens das cuncta moueri: vel oĩbus spẽbꝰ motũ: vel aliquibꝰ spẽbus motus accipiendo motũ stricte vel large. Aliter exponit. Stabilisq̃ manẽs das cũcta moueri: nõ ꝙ oia moueãtur: sed quicquid mouet ꝛte dãte, mouet. ut si mile genꝰ locutõis bẽ Jo. pmo. Illuminat oẽm hoiem venẽtez in hũc mũdũ: non ꝙ oẽs simul illuminent. Poẽs qui illuminãtur a deo illuminant. ¶ Quẽ nõ exterme. Hic phia ostdit deũ esse benuolũ ex bonitate clemẽtie: qua oia ꝓduxit. ⁊. d. Quem. s. deũ exterme. i. extrinsece cõe ñ pepulerũt. i. nõ coegerũt: fingere. i. cõponere: opus. i. creaturã fluãtis materie que fluit de esse ad nõ esse: et ecõuerso de nõesse ad esse forme: vel ꝓ sed insita. i. intrinseca forma: summi

manens das cuncta moueri. Quem non exterme pepulerunt fingere cause Materie fluitantis opus verum insita summi forma boni liuore carens tu cuncta superno Ducis ab exemplo pulchrum pulcherrimus ipse Mundum mente gerens

* Vnde Platonis in Timeo Cũ vellet deus omnia bona fieri, nihil vero quod malum habetur, malũ quicquid vero quod in omnibus esse videre possit, assumptum non tranquillo conquiescit, sed turbe agitabat et fluctuans, ac ex inordinata dissolutione redegit in ordinem. Sed. fax. ny Tim. p. 73. pri. vel dd.

* Sed. hac Plato, ut faxon p. 73.

Metrum Mondi

boni id est summe tue bonitatis scilicet pepulit te fingere opus fluitantis materie. O pater tu ducis id est producis cuncta ab exemplo superno id est ab exemplari perpetuo: tuipse pulcherrimus ab omni deformitate elongatus: gerens mente id est memoria plenū mundū seu pulchrum mundum scilicet archetypū: ⁊ formans id est producens ipz mundū sensibilem simili imagine sicut preiuit in mente tua: ⁊ tu subeas mundum perfectuz id est perfecte productū: absoluere id est absolutuz tenere sine defectu alicuius: perfectas partes id est elementa que spectāt ad integritatez mundi. ¶ Notandū ꝙ omne quod necessitatur a causa extrinseca necessitatur ab efficiente vel a fine: quia nō sunt plures cause extrinsece. Efficiens autez necessitat dupliciter: vel violētiam inferendo: vel proijciens lapidem sursuz: vel aliquid conferēdo quo naturaliter moueatur: sicut generans dans formam leuitatis mouet ignem sursum de necessitate nature. deus autem non necessitatur ab efficiente primo modo scilicet necessitate violentie: cum nihil sit potentius eo. nec necessitate secundo modo: cum nihil ab alio recipiat. nec etiam necessitatur necessitate finis: quia non necessitatur ab alio tanꝙ a fine: comparatur ad ipsum sicut imperfectum ad perfectum: eo ꝙ finis est bonuz ⁊ perfectio illius quod est ad finem. deus autem a nullo extrinseco perficitur. ¶ Notandum ꝙ sola bonitas diuina coegit ipsum ad producendum opus fluitantis materie: non autem coegit ipsum necessitādo sz libere mouendo. ¶ Notandum ꝙ inuidia facit ꝙ aliquis bonum alteri non communicat: q̄a inuidia est tristitia de bono alterius: ⁊ quia talis inuidia in deo non est: ideo summaz bonitatem per creationem alijs communicauit. Unde dicit Plato in thimeo. ab optimo inuidia longe relegata est: ⁊ per consequens sibi dissimilis prout naturaliter cuiusq̄ capax beatitudinis esse poterat efficiꝙ voluerit. ¶ Notandū ꝙ sicut in agentibus per naturā forma rei fiende preexistit secundum esse reale: sic in agentibus secundum intellectum forma rei producende preexistit secundum esse intellectuale. sicut artifex volens producere domū oportet formā domus primo in mente preexistere tanꝙ exemplar ad cuius imitationem facit domum in materia. cū igitur deus sit agens per intellectuz producens mūduz: ipse prehabuit in mente sua exēplar mundi ⁊ omniū partiū eius ad cuius imitationē producit mundū extra supple: qui mundus in mēte diuina preexistēs dicitur archetypus: ab archos quod est princeps ⁊ tipos similitudo cuius imago dicitur iste mūdus sensibilis. ¶ Tu numeris elementa ligas. Hic philosophia cōmendat deum ex parte sapientie quo ad specialem effectum productionem. Et primo ex productione elementorū. Secūdo ex productione anime mūdi. Tertio ex productōne nostrarum animarū. Secūda ibi. Tu triplicis. Tertia ibi. Tu causas. ⁊ dicit. O pater tu ligas elementa numeris id est proportōibus numerabilib': vt elementa frigida cōueniant id est cōcordāt: flāmis. i. humidis elemētis: ⁊ vt arida. i. sicca elemēta cōueniant liquidis. i. humidis elementis: ne ignis purior inter elementa euolet. i. exeat sperā suā magis ascēdendo: ⁊ ne pōdera. i. grauitates: deducant. i. magis deorsuz ducant: terras mersas. i. depressas. ¶ Notandū ꝙ elemēta habēt proportionē numeralem inter se. sicut enz duo numeri quadrati cōueniūt in vno medio proportionali: sic duo elemēta cōtraria in duabus qualitatibus cōueniunt in vno elemēto medio ꝓportionali vtriqꝫ. Verbi gratia. Numer' quadratus est q̄ cōstat ex ductu suiꝑ ipsius in seipm dicēdo bis duo: ter tria. bis duo i quaternariū: ⁊ ter tria in nonenariū: ⁊ accipe vnū numerꝫ medium ꝓportionabilē sez senariū: q̄ secōm eandē ꝓportionalē excedit quatuor in qua exceditur a nouē. sicut enz nouē cōtinēt sex ⁊ mediā ptē sex: ita sex cōtinent quatuor: ⁊ mediā ptez quatuor: sic sīlr est in elemētis. Nā ignis ⁊ aqua in duab' qualitatib' cōtrariātur. Ignis enz est calidus ⁊ siccus: aqua frigida ⁊ humida: ⁊ q̄ colligātur vno medio supple

similiqz imagine formans. Perfectas iubeas perfectum absoluere partes. Tu numeris elementa ligas vt frigida flammis Arida cōueniāt liquidis ne purior ignis Euolet: aut mersas ōducāt pōdera terras

Est harmonia numerica sic aer qui frigat calidis hybrū. quia nō contrariū aqua ignī contrariū nihil habet aqua. Dec. ad Timaeū vbi plato de harmonia numerica.

aere qui conuenit cum igne in caliditate ⁊ cum aqua in humiditate. similiter est de aere ⁊ terra respectu aque. Scōm hanc sententiam littera sic exponat. Tu ligas elementa numeris. i. proportionibus nūerabilibus: vt frigida. i. aque que frigide sunt: conueniant flāmis. i. ignib⁹ qui calidi sunt per vnum elementum medium qō est aer: ⁊ arida. i. terre que aride sunt conueniunt liquidis. i. partibus aeris que humide sunt per elementū medium qō est aqua. ¶ Tu triplicis mediam nature cuncta mouentem. Dic phia ostendit sapientiam et anime mundi productione. Ubi sciendum ꝙ ista littera cōmuniter exponitur ad interitionem Platonis in thimeo. ſz qz ista expositio est difficillima ⁊ modice vtilitatis: ergo eaz pretermittam et ponam facilem expositionem que est de mente Aristo. Ad cuius euidentiam ē notanduz ꝙ per animam mundi hic intelligit intelligentia mouens orbem que per motum virtutem suaz influit inferioribus: ⁊ hec intelligēcia dr media inter deum et animam humanam. Sicut enim in dignitate ⁊ perfectione exceditur a deo: sic ipsa excedit animam nostram. ¶ Notandum ꝙ intelligentia huius mundi dicitur ē triplicis nature propter tres operationes: quas habet supple mouere orbem: intelligere deū et intelligere seipsam. ¶ Notandum ꝙ orbes celestes dicuntur consona membra intelligētie qz per ipsos tanq̄ per organa ⁊ instrumenta intelligentia influit inferioribus. Licet enim intelligentia prima intentione moueat propter se: tamē secunda intentione mouet propter inferiora. Dis premissis littera plana erit. Unde dicit sic. Tu deus aiam supple mundi que est intelligentia mediam supple inter deum ⁊ aiam humanā: triplicis nature. i. triplicis operatōnis mouentem cuncta supple inferiora per influxum: illam tu connectens resoluis. i. distinguis eam: per consona membra. i. per conuenientes orbes: que anima cuz secta id est diuisa quantum ad operationes: glomerauit. i. impressit motum in duos orbes supple in orbem primi mobilis: ⁊ in orbem planetarum: ipsa reditura id est reflexa: meat id ē procedit in semetipsam supple intelligendo ꝙ est vna operatio: ⁊ ipa circuit mentem profundam. i. mentem diuinam deum intelligendo que est alia operatio: ⁊ ipsa conuertit. i. mouet celum: simili imagine id est intellectōe qō ē tertia operatio eius. ¶ Adhuc nota. Licet corpora celestia sint diuersa. tñ rōne vnitatis ordinis possunt dici vnum corpus. Similiter intelligentie licet sint diuerse: tamen possunt dici vna intelligentia propter vnitatem ordinis in operatione mouēdi: ergo dicit in singulari animam ⁊ non animas. ¶ Tu causis animas paribus vitasq̄ minores. Dic phia ꝓmendat sapiēciam dei et animaꝝ nraꝝ creatōne. d. O pater tu prouehis. i. pducis aias hoim ⁊ minores vitas. i. aias brutoꝝ ⁊ plantaꝝ paribus causis: quib⁹ aiam mūdi pducisti. s. tu aptans sublimes. i. aias rōnales hoim: leuibus curribus. i. celestibus stellis: tu seris eas in celum et terrā. i. in corpora terrena: quas aias ꝓuersas: reducit igne. i. charitate reducente: facis reuerti ad te benigna lege. i. ordiatōe tua. ¶ No. ꝙ aie bestiaꝝ ⁊ plantaruz dūr minoris vite respectu aie hois: eo ꝙ n̄ bñt tot nec ita pfectas opatōes, vite sicut aie hoiz. ¶ No. ꝙ p leues currus fm intentōez platonicoꝝ itelligit stellas cōpares curib⁹. Dixerūt eiz platōici ꝙ de⁹ oēs aias simul creauit ⁊ sciauerit eas in celo delegēdo eas stellis cōparibus a quib⁹ postea dilabāt in corpora. ſ hec opio nō valet. s. ꝙ oēs aie simul sint create: imo oi die de nouo creant: q̄b⁹ creatis corporib⁹ ifundūtur. Dicunt ēt aie fieri i celū ꝓpē virtutē celestem: et qua vnio aie ad corpus contrahit suā periodū. Iz aia a deo pducat in corpe: tñ vnio et parte dispositionū corporaliū dependz a virtute celesti: ió dicit eas seri in celū ⁊ i terrā: qz aie ñ coaptātur corporib⁹ nisi mediāte virtute celesti. vñ. ij. phi. bō eiz boiez gñat ⁊ sol.

Tu triplicis mediam nature cuncta mouentem. Connectens animam per cōsona membra resoluis. Que cum secta duos motuz glomerauit in orbes: In semet reditura meat: mētemqz profundā Circuit: et simli conuertit imagine celuz Tu causis aias paribꝰ vitasqz minores Prouehis: et leuibus sublimes curribus

X Transmigratus finiādo p. 431.

¶ Nota q̄ deus animas creatas aptat leuibus curribus id est stellis cōparibus. quod sic potest intelligi: quia anima creata comparitatem ⁊ similitudinem habet cū stella. Sicut eiꝫ stella est nobilior pars sui orbis ⁊ est perpetua: sic anima rationalis perpetua existens est nobilior pars hominis. vel sic potest intelligi q̄ deus animas creatas aptat leuibus curribꝰ id est rationi ⁊ intellectui que dicuntur currus anime: qui ducunt hominem in cognitionez rerꝝ: quas animas serit in celum ⁊ terraꝫ: quia aīa ratione ⁊ intellectu hꝫ cognitōez celestiū ⁊ terrestriū.

aptans. In celum terramqꝫ seris quas lege benigna. Ad te conuersas reduci facis igne reuertit. Da pater angustam menti conscendere sedem. Da fontem lustrare boni: da luce reperta. In te cōspicuos animi d̄figere visus. Disiice terrene nebulas et pondera molis. Atqꝫ tuo splēdore mica tu namqꝫ serenum. Tu requies tranquilla pijs te cernere finis. Principium vector dux semita terminus idem.

¶ Nota q̄ per ignem reducem intelligit ardorem caritatis que hominem auersum a deo vicijs fecit ipsum redire virtutibus. nisi eniꝫ homo deum amet ipsum non querit: nisi querat nō inueniet: nisi inueniat ad ipsum non reuertetur.

¶ Da pater angustā. Postq̄ philosophia captauit beniuolentiam dei ipsum multipliciter commendando. Hic exprimit suam petitōnem dicens. O pater tu qui facis omnia predicta: da id est concede menti humane: cōscendere angustam sedem id est nobilem sedem summi boni: da lustrare inuestigādo inuenire fontem boni id est deuꝫ qui est fons omnis boni: da luce reperta id est cognitione prehabita in te defigere: scilicꝫ per amorem: cōspicuos visus id est claros intuitus: animi id est ratiōis ⁊ intellectus. O pater tu disiice id est disperge: nebulas id est obscuritates: ⁊ pōdera id est grauitates: terrene molis id est dilectionis terrene: atqꝫ mica id est resplende tuo splendore. tu nāqꝫ es serenum quo supple omnia illustrātur. Tu es tranquilla requies pijs supple mentibus: te cernere id est videre est finis supple omniū. Tu idē existens es principium: quia origo omnium rerum. Tu es vector quia vehis nos per gratiam quo peruenire non possumus per naturam. Tu es dux ducens ab errore ignorantie ad veritatem sapientie. Tu es semitta cum sis via ⁊ veritas: ⁊ per te ad te ipsum peruenitur. Tu es terminꝰ vltra quem nihil queritur: cum sis summum ⁊ perfectum bonum. ¶ Nota q̄ sedes summi boni dicitur angusta id est subtilis: quia vix magno labore ad ipsam peruenitur. vel dicitur angusta id est nobilis: quia nihil sibi comparari potest. Item deum vocat fontem summi boni. sicut enim riuuli habent existere ⁊ fluere a fonte ⁊ ipse a nullo: sic a deo omne bonum habꝫ esse: ipse autez a nullo. ¶ Nota ad hoc q̄ sedes summi boni conscendatur: oportet q̄ inuestigetur: ⁊ quia non sufficit inuestigare si non inueniatur: nec inuenire si non diligatur: ideo philosophia petit per amorem defigi visum animi: scꝫ rationem ⁊ intellectum in summum bonum.

¶ Nota q̄ qꝛ intellectus ⁊ ratio impediuntur ⁊ obscurantur per affectionem ⁊ desideriū terrenorū: qꝛ corpus quod corrumpitur aggrauat animaꝫ quādo corpori est subiecta: iō philosophia petit fugari nebulas terrene molis. ⁊ quia non sufficit fuga tenebrarum: nisi adsit lux illuminans: ideo petit illuminationem dicens. Atqꝫ tuo splendore mica. Item disiicio id est dispergo vel remoueo: ⁊ dicitur a dis prepositōne inseparabili: ⁊ a verbo icoicis.

Prosa decima libri tertij.

Uoniā igiturque sit imperfecti que etiaꝫ perfecti boni forma vi

¶ Prosa decima libri tertij.

Uoniam igitur que sit imperfecti. Ista est decima prosa huius tertij: in qua philo-

sophia ostendit vbi vera beatitudo sit constituta. ⁊ primo continuando probat beatitudinē perfectam esse in rerum natura. Secundo ostendit in quo sit vera beatitudo ibi. Quo vero. primo dicit. O Boe. quoniam vidisti in precedentibus que sit forma imperfecti boni ⁊ q̄ sit forma perfecti boni: nunc reor id est opinor esse demonstrandum quonam id est vbi hec perfectio felicitatis. i. perfecta felicitas sit constituta: in quo supple inuestigando illud arbitror primū esse inquirendum. An aliquod huiusmodi bonuz perfectū quale pauloante scz octaua pro sa diffinisti possit existere in reruz natura: ne cassa id est vana imago id ē species cogitationis nos decipiat: preter veritatem subiecte rei id est existentē rei. Sed ne quit negari quin existat in rerum natura perfectum bonū et perfecta felicitas: et hoc bonum sit veluti fons omniū bonoruz: et tunc probat ipsuz esse tali rōe. In quo cūcp genere est reperire imperfectum: in eodem est reperire perfectū: sed in genere rerum est reperire imperfectum bonū ⁊ imperfectam felicitatem: vt patet ex pcedentibus: ergo in rerum natura erit dare perfectum bonū ⁊ perfectam felicitatē. Hanc rationē pertractat i littera ⁊ dicit. Omne qd̄ dicitur esse impfectuz: illud perhibetur imperfectum diminutione id ē et defectu perfecti: quo fit vt si in quolibet genere videatur eē quid. i. aliquid imperfectū: in eo genere necesse sit aliquid esse perfectum: et cū pro qz: sublata. i. circūscripta perfectōne nec fingi potest: vnde illud extiterit. i. esse habeat qd̄ perhibetur iperfectū. nec cp enim natura cepit exordium a diminutis et icōsummatis. i. ab imperfectis: sed natura procedens ab integris et absolutis. i. perfectis: dilabitur in hec extrema id ē inferiora: atcp effeta. i. infructuosa. et hoc ergo accipit maior rationis in quocūcp reperitur aliquid imperfectuz: in eodē reperitur perfectuz. Tunc subiungit minorem dicens: vti pro sicut pauloante monstrauimus que est fragilis boni ⁊ imperfecta felicitas: ⁊ ponit conclusionē dicens. ergo dubitari nō potest aliquam solidam: cp pro ⁊ perfectam felicitatem: qd̄ concedens Boetius dicit firmissime ⁊ verissime conclusum est. ¶ Notandum cp in temporalibus ⁊ sensualibus nō potest eē summum ⁊ perfectum bonum. et quia multi sunt qui non putant esse alia bona preter sensualia: ideo ne aliquis putet nullum esse perfectum bonum in rerum natura: philosophia primo antecp ostendat vbi sit istum perfectum bonum probat ipsum esse. ¶ Notanduz cp res subiecta

disti: nunc demonstrandum reor quonaz hec felicitas perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirenduz. An aliquod hui smodi bonū: quale pauloante diffinisti in reruz natura possit existere: ne nos preter rei subiecte veritatem cassa cogitatiōis imago decipiat: sed qui existat sicqz hoc veluti quidam omnium fons bonorū negari nequit. Omne eim quod imperfectum esse dicitur: id minutione perfecti imperfectumqz esse perhibetur. Quod fit vt si in quolibet genere i perfectum quid esse videatur: in eo perfectum quoqz aliquid esse necesse sit. Et enim perfectiōe sublata: vnde illud qnod imperfectuz perhibetur extiterit: nec fingi quidē potest. Neqz enim a diminutis inconsummatisqz naturarerum cepit exordium: sed ab integris absolutisqz procedens in hec extrema atqz effeta dilabit. Quod si vti pauloante monstrauimus est quedam boni fragilis imperfecta felicitas: esse aliquam solidam perfectamqz

est de qua habetur sermo ⁊ cognitio: sed dum cogitamus de re que non est: tunc est cogitatō cassa preter veritatem subiecte rei decipiens nos. ne autem talis cognitio videatur esse summi boni: ideo primo probat ip̄m in rerum esse natura: ¶ Nota. ꝙ imperfectum non potest esse principium rerum: quia perfectum prius est imperfectum: principio autem non est aliq̄d prius: ex quo sequitur ꝙ vbi est imperfectum: ibi est reperire perfectum. ¶ Notandum ꝙ est deuenire ad aliquod perfectum a quo natura incipiēs progreditur ad posteriora īperfecta cuiusmodi sunt hec inferiora que dicūtur extrema ⁊ effecta sunt vltima causatorum non causa aliis inferioribus. ¶ Quo v̄o inquit. Hic philosophia ostendit in quo perfectū bonum siue vera felicitas sit sita Secundo concludit quoddā correlarium. Tertio mouet dubitationem. secunda ibi. Super hec. tertia ibi. Atqui hoc quoq̄. Prio dicit vel ostendit perfectam felicitatem esse in deo constitutaz. Secūdo ostēdit ꝑ quē modū sit i deo ibi. sed queso. Primo ponit vnaz propositionem notam. Secundo ex ea probat intentuz ibi. Ita vero. Primo dicit. Iam probatum ē ꝙ est dare perfectum bonū: quo vero id est in quo: habitet id ē latet: illud perfectum bonum ita cōsidera. Et tunc subiungit propositionem. Omnis conceptio cōmunis humanorum animoꝝ probat id est concedit deum esse bonum: ⁊ in principium omnium rerum. Et ꝙ deus sit quoddam bonum probat per hoc: qꝛ deo nihil melius excogitare queat. i. potest. ⁊ quis dubitat illud esse bonum quo melius nihil est: quasi diceret nullus. ¶ Notandum ꝙ deum esse principium omnium rerum omnes concludunt: sed qꝛ pithagorici duo posuerunt esse principia rerum: vnum bonum aliud malum: ne ergo aliquis occasione huius negaret deum esse bonū: ideo hoc probat ex eo ꝙ nihil potest melius excogitari deo. vnde dicit beatus Augustinus ī libro de doctrina cristiana. Omnes latine lingue scientes: cum aure eorum sonus tetigerit quo profertur deus mouentur ad cogitandum excellentissimam quandam immortalem naturam. ita autem cogitatur deus vt aliquid quo nihil sit melius. ¶ Ita vero bonum esse deum ratio demonstrat ⁊c. Hic probat intentum ꝙ beatitudo siue perfectum bonuz sit sitū in deo tali ratione. Perfectū bonuz est vera beatitudo. Unde dicit in littera. Ratio ista demōstrat deum esse bonum: vt conuincat id est infallibiliter conducat in eo esse perfectuz bonuz. nam nisi deus sit tale scilicet perfectum bonum: non poterit esse principium omnium rerum. si enim non sit perfectum bonum: erit aliquid prestantius eo possidens perfectum bonum: nāq̄ pro quia omnia perfecta claruerunt id est manifesta sunt esse priora: minus integris id est perfectis: quare ne ratio procedat in infinitum: confitendum est summum deum esse plenissimum summi et perfecti boni: ⁊ sic patet minor rationis: scilicet ꝙ in deo est perfectum bonuz. nunc probat maiorem dicens. Sed concessimus id est probauimus nona prosa perfectum bonum esse veram beatitudinez: igitur restat concludere ꝙ necesse est veram beatitudinem sitā esse in summo deo. Cui Boetius consentiens dicit. accipio id est concedo inq̄: nec est quod

non potest dubitari. Boetius. Firmissime inquam verissimeque conclusum est. Philosophia. Quo vero inquit habitet: ita considera deum rerum omnium principem bonum esse: communis humanorum conceptio probat animorum. Nā cum nihil deo melius excogitari queat: id quo melius nihil est bonum esse quis dubitat. Ita vero bonū esse deum ratio demōstrat: vt perfectum quoqz in eo bonum eē conuincat. Nam nisi tale sit: rerum omnium principium eē non poterit. Erit enim eo prestantius aliquid perfectū possidēs bonuz: qd̄ hoc prius atqz an

vllo modo queat contradici. ¶ Notandum ꝙ si deus non esset perfectum bonum sed imperfectum: procederetur in infinitum: sic arguendo. Deus vel est perfectum bonum vel imperfectum: si perfectum habetur propositum: si imperfectum: ergo erit aliquid prius eo: cum perfectum sit prius imperfecto. Illud ergo prius vel est perfectum bonuz vel imperfectum: si perfectum illud erit deus ⁊ habetur propositum. Si imperfectum erit aliquid prius eo: cum perfectum sit prius imperfecto. Iterum queritur de illo priori vel est perfectum bonuz vel imperfectū: ⁊ sic procederetur in infinitum. vt habitur deum esse perfectum bonum: ⁊ hoc innuit in littera cuz dicit. Quare ne in infinitum ratio procedat.

¶ Sed queso te inquit. Dic philosophia ostendit per quem moduz vera beatitudo sit in deo: quia non est in deo tanq̃ aliquid distinctum ab ipso sicut accidens a subiecto: sed est idem cum ipso: quod probat quattuor rationib̃. secunda ibi. postremo. tertia ibi. omnino enim. quarta ibi. respice inquit. Primo premittit intentum suum, cum quadam diuisione: cuius membra improbat dicens. O Boeti. queso te vide ꝙ id sancte id est firmiter ⁊ inuiolabiliter probes ꝙ diximus summum deum esse plenissimum summi boni. ⁊ dicit Boetius. Quonammodo supple hoc probatur. tunc ponit philosophia diuisionem dicens. Presumas id est putas ne hunc patrē omnium rerum accepisse extrinsecus illud summum bonum quo perhibetur esse plenus. vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonum: quasi cogites diuersam esse substantiam dei habentis: ꝙ pro ⁊ beatitudinis habite: ⁊ tunc improbat membra. primo ꝙ deus non accepit summum bonum ab extrinseco dicens. Nam si putes bonum quod in deo est extrinsecus acceptum: tunc tu possis id est potes existimare esse prestantius id est melius illud tiquius esse videatur: Omia namqz perfecta miñ integris priora esse claruerūt. Quare ne in infinitū ratio ꝓcedat: cōfitēduz est summū deū: summi ꝓfectiqz boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse beatitudinem constituimus. Veraz igitur beatitudinē in summo deo sitaz esse necesse est. Boeti. Accipio inq̃: nec est quod contradici vllo modo queat. Philosophia. Sz queso inquit te vide q̃ id sancte atqz inuiolabiliter probes ꝙ boni summi summum deum dixímus esse plenissimum. Boet. Quonam inquit modo. Philosophia. Me hunc rerum omnium patrem illud summum bonuz quo plenius esse perhibetur: vel extrinsecus accepisse vel ita naturaliter habere p̃sumas: quasi habentis dei habiteqz beatitudinis diuersam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptuz putes prestantius id quod dederit: eo quod acceperit existimare possis: sed hunc esse rerum omniuz precellentissimuz dignissime confitemur. Quod si natura q̃dē inest: sed rōne diuersum: cū de rerū principe loquamur deo fingat qui potest: qs hec diuersa cōiunxerit: bonum quod dederit: eo quod acceperit scilicet deo: quod est falsum: quia confitemur hunc precellentissimum omnium rerum. Tunc probat ꝙ perfectum bonum in deo non est in ipso naturaliter tanq̃ differens a substantia sua dicens. Quod si natura id est p

naturam inest deo summum bonum: sed est diuersum ab ipso ratione quiditatiua: fingat qui potest qui ⁊ hac diuersa coniunxerit scilicet deum ⁊ summum bonst: quasi diceret non est dare aliquem priorem ista diuersa coniungentem. ¶ Notandum ꝙ ratio quam philosophia pretendit est ista. Summum bonum quod est in deo vel est acceptuz ab extrinseco vel in est sibi naturaliter. si ab extrinseco aliquid erit prestantius ⁊ nobilius deo: qz dans summum bonũ prestantius est recipiente ipsum. si autem inest deo naturaliter vel tanq̃ idez sibi vel tanq̃ diuersuz ab ipso. si tanq̃ idem sibi: habet propositum. si tanq̃ diuersum ab ipo: erit aliquid prius quod ista diuersa coniunxerit. talia autez fingere est difficile. ¶ Postremo qõ a qualibet. Dic philosophia pōit secundam rationem: ꝙ summum bonũ in deo non differt ab ipso. et est ratio talis. Illud quod est diuersum ab alio non est illud a quo est diuersum: si ergo summũ bonum esset diuersum a deo: deo non esset summum bonum quod nephas est dicere. vnõ dicit in littera. Postremo illud qõ est diuersum a qualibet re: illud non est illud a quo videtur esse diuersum: quare quod sui natura diuersum est a summo bono: illud non est summũ bonum. si igitur summuz bonũ ita sit in deo ꝙ secundũ naturam est diuersum ab eo: sequit ꝙ deus non sit summũ bonuz: qõ nephas est cogitare de deo quo nihil constat esse prestantius. ¶ Nota si aliquid esset in deo diuersum ab ipso: deus esset compositus ⁊ non essentie simplicis qõ est falsum. ¶ Item qõ ẽ in deo diuersum ab ipo vel est accidẽs vel pars eius. nõ accidens: qz deus nõ est subiectum alicuius accidentis. ñ est pars eius: cum pars precedat totũ: aliquid erit prius deo: qõ est falsum. ¶ Omo enim nullius rei natura. Dic phia ponit tertiaz rõem que talis est. Illud quod est principiũ oium formaliter est summũ bonũ: qz summũ bonũ non potest ẽ principium: sed deus est principiũ oium: ergo formaliter est summũ bonũ. summũ aũt bonuz est beatitudo: ergo deus formaliter est summa beatitudo. Vnde dicit in littera. Omo. i. generaliter nullius rei natura poterit existere. i. esse melior suo principio: quare qõ oium sit principium sicut deo illud etiã concluserim verissima ratione summũ esse bonũ sui substantia. i. p̃ sui substantiã. cui assentiẽs. B. d. rectissime inq̃ cõclusum ẽ: sed summũ bonũ est bitudiẽ cõcessuz ẽ. Dicit Boe. ita est inq̃. Cõcludit ergo phia. igit necesse est deũ cõfiteri ipam bitudinẽ. d. Boe. nec queo refragari. i. resistere prioribus propositis. i. premissis: ⁊ ego perspicio hoc illatũ ẽ ñ ab illis. i. ad illa. ¶ Nota ꝙ principium omnũ rerum oportet esse summũ bonum substantialiter: qui si aliquid aliud a principio esse summum bonum substantialiter sicut aliquid principiatum: sequitur ꝙ principiatũ sit nobilius suo principio, nã bonũ substantialiẽ nobilis ẽ bo

Postremo quod a qualibet re diuersum est: id non est illud a quo intelligitur esse diuersum: Quare quod a summo bono diuersum est sui natura: id summum bonum non est: quod nephas est de deo cogitare quo nihil cõstat esse prestantiꝰ.

Omo enim nullius rei natura suo principio melior poterit existere: quare quod omnium principium sit: id etiam sui substantia summum eẽ bonum verissima ratione concluserim. Boetius. Rectissime inq̃. Philosophia. Sed summum bonũ beatitudinem eẽ concessuz est. Boetius. Ita est inq̃. Philosophia. Igitur inquit deum eẽ ipsam beatitudinem necesse est confiteri. Boetiꝰ. Nec inquam propositis prioribus refragari queo. Et ab illis hoc illatũ consequens eẽ perspicio.

nō accidentaliter. Item si principium non est bonum substantialiter sed accidentaliter: cum omne quod est tale per accidens reducatur ad aliquid tale per se: tunc principiū reduceretur ad aliquid ⁊ per consequens non esset principium. ¶ Respice inquit an hic. Hic ponit quartam rationem ꝙ beatitudo in deo non differt ab ipso: si beatitudo differret a deo: cum vtrūq; tam deus ꝙ beatitudo sit summum bonum: essent duo summa bona quorum vnum non esset alterum: ⁊ cum vnum deest alteri neutrum erit perfectuz ⁊ summū bonum: quia perfectum est cui nihil deest: ergo necesse est beatitudinem esse idem cuz deo. vnde dicit in littera. O Boeti. respice an hinc quod modo dicam: illud qd̄ probatuz est firmius approbetur duo summa bona esse nō possunt q̄ sint a se diuersa. Etenim liquet id est manifestum est: ꝙ bona que discrepant non esse alterum supple eorum bonorum quod sit alterum: quare cum alterum deest alterutri id est quare cum alterū alteri neutruz poterit esse perfectū: cum perfectum sit cui nihil deest: iz manifestū est illud non esse summum bonum quod non est perfectuz: igitur nullo mō possunt esse diuersa ea que sunt summa bona: atqui pro certe deū ⁊ beatitudinē collegimus esse summum bonuz: quare necesse est ipsam naturam que sit diuitas .i. naturam dei eē summaz beatitudinē. quod Boetius approbans dicit. Nihil verius est ipsa re: nec ratiocinatōe firmius: nec deo dignu? cōcludi potest. ¶ Notandum et quarto thopicorū: quod p superabundantiā dicitur vni soli conuenit: cum igitur summum bonum dicatur per supabundantiā: nō erūt duo summa bona. Item si essent duo summa bona vel essent eiusdē spēi vel differrēt spē. si eiusdē spēi erūt equaliter pfecta: ⁊ vnuz erit superfluū. si differūt specie vnū erit pfectius altero: quia impossibile est duas species esse equaliter perfectas: sed quod est imperfectius non est summū bonū: ergo non sunt plura summa bona. ¶ Super hec igitur inquit. Dic phia concludit ex dictis quandaz conclusionē correlariam dicens. Super hec scilicet predicta ego tibi dabo correlarium id est conclusionē correlariam: ita sez sicut geometre aliquid solent demonstratis suis propositis inferre: que illata ipsi vocant, porismata id est appertiones. ⁊ tunc ponit correlariuz ꝙ omnis beatus est deus quod sic infert: q: adeptione beatitudinis fiunt homies beati: beatitudo vero est ipsa diuinitas vt probatū est: manifestū est homies beatos fieri adeptōne diuinitatis. sed sicut adeptōe iusticie fiūt homies iusti: ⁊ adeptōe sapie fiūt sapientes: ita necesse est adeptōe diuitatis eē bt̄os siue ꝯos Ig; homies beat? ē de?: iz natura q̄dē vn? ds ē ⁊ ñ plēs: pticipatōe ꝯo nihil ꝓhibz plēs ds eē. hac cōclusionē cōmendans Boe. d. Et pulchrū inq̄t hoc sez qō modo cōclusisti atq; preciosum

Philoso. Respice inquit an hic quoqz idē firmus approbetur ꝙ duo summa bona que a se diuersa sint esse nō possunt. Etenim que discrepant bona non esse alterum: quod si alterū liquet: quare neutrū poterit esse pfectuz: cū alterutri alterū deest: sed quod pfectuz nō sit: id summuū nō esse manifestum est. Nullo mō igitur que summa sunt bona ea possunt esse diuersa: Atqui et beatitudinem et deum summuz bonum esse collegimus: quare ipsaz necesse est summam esse beatitudinem que sit summa diuinitas. Boeti. Nihil inq̄t: nec re ipsa verius: nec ratiocinatōne firmius: nec deo dignius concludi potest. Philosophia. Sup hec igit̄ inquit veluti geometre solent demonstratis propositis aliquid iferre que porismata ipi vocāt. Ita ego quoqz tibi veluti correlarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homies beati, Beatitudo vero ē ip

a πορίσματα

sive porisma sive correlarium: mavis id ē magis velis ipsum vocari. ¶ Notandum q̃ omnis beatus est deus. hoc probatur ex littera sic. Homines fiunt beati adeptione beatitudinis: sz beatitudo est divinitas: ergo homines fiunt beati adeptione divinitatis. sed adeptiōe divinitatis aliquis efficitur deus: ergo omnis beatus est deus. vel potest sic argui. Adeptione divinitatis aliquis efficitur deus; adeptione divinitatis aliquis efficitur beatus: cum divinitas sit idem cū beatitudine: ergo oīs beatus est deus. ¶ Nota secūdū Dugutionez porrus porri ē subtile foramen in corpore per quod sudor emanat. Inde porisma tis. id est apertio vel illuminatio sensus. dicuntur etiam porismata regule quas geometre proponunt ad aliquid ostendēdum: eo q̃ aperiant et illuminent mentem lectoris: ⁊ ipse allegat Boe. in B li. de hoc nomine porisma. ¶ Notandū secundum eundem Dugutionez a corona venit coronarius quod est premium victorie: vel premium belli: vel certaminis sez corona: vel aliquid aliud. vel coronarius est vnde aliquis meretur honorē: vel adipiscitur coronam. ⁊ etiam allegat Boe. in hoc loco de hoc nomine coronarium: sed cōmuniter ipsum nominamus correlariū: et est correlariū conclusio sequēs ex premissis. ¶ Nota aliquis diceret. Si omnis beatus est deus cū plures sint beati plures erunt dij. Respondet Boe. q̃ vnus est deus naturaliter ⁊ essentialiter: sed participative. s. participatiōe virtutis ⁊ immortalitatis possunt esse plures dij. Unde psal. Ego dixi dij estis: ⁊ filij excelsi oēs. Item innuit phūs. xij. metaphi. vbi sic concludit. Non valet pluralitas principum: sic ergo vnus princeps. s. secundū naturā ⁊ essentiam. Ergo dicit Sene. Vir speculativus est quasi deus in hūano corpore hospitatus. Pro quo vlterius notādum q̃ deus est quadruplex. Aliquis est deus nūcupative vt ydolum. Alius vsurpative vt demones cultū dei sibi vsurpātes vt. d. scriptura. Omnes dij gentiū demonia. Tertius pticipative: vt boies beatitudinem pticipantes. Quartus est deus naturā habens essentie, eternitatē immutabilitatē ⁊ cōmunicabilitatem. primis tribus modis possunt bene esse plures dij: sed non quarto modo. ¶ Ultio nota deitatē sive divinitatē participare non est nisi immortalitatē impassibilitatē subtilitatem ⁊ agilitatem adipisci. Nam mortale addimum nobis separat nos a dijs vt di. Porphirius: ergo adeptione mortalitatis erimus dij. ¶ Atqui hoc q̃ pulchrius nihil est. Hic phia movet circa predicta quandam dubitatiōem. secundo soluit eaz ibi. Cuius discretione. primo dicit. Ex quo dicis hoc correlarium ē pulchrū: atqui, p certo hoc qd iam dicam nihil est pulchrius: qd rō persuadet esse ānectēdū his sez supradictis. ⁊. d. B. quid est pulchrū illud. d. phia. Cū beatitudo videat multa primere dubitatur vtrum hec oīa coniungant. i. constituant veluti vnum corp' beatitudis quā varietate ptium: an sit aliqd eorū qd cōpleat substantiā beatitudis ad qd cetera referant. tunc. B. petit hāc questionē magis elucidari. d. Velles inquit vt patefacerēs illud quod queris cōmemoratione ipsarum rerum supple explicando. et philosophia conde-

sa divinitas: divinitatis adeptione fieri beatos manifestum est: sed vti iusticie adeptione iusti sapientie sapientes fiūt. Ita divinitatem adeptos: deos fieri simili ratione necesse ē. Omnis igitur beatus deus: sed natura quidem vnus: participatōne vero nihil prohibet esse q̃ plurimos. Boetius. Et pulchrum in q̃ hoc atq; preciosum sive porisma: sive correlarium vocari mavis. Phia. Atqui hoc quoq; pulchri' nihil est quod his annectendum esse ratio persuadet. Boetius. Quid in q̃ philosophia. Cum multa inquit beatitudo continere videatur: vtrum ne hec omnia vnum veluti corpus beatitudis quadam partium varietate coniungant.

⊗ χόρομα

scendens Boe. querit. Nonne censemus beatitudinem esse bonum. dicit Boetius. Certe summum bonum. cui philosophia. licet id est licitum est addas hoc scilicet summum omnibus his. nam beatitudo est summa sufficientia: eadem est summa potentia: ⁊ iudicatur esse summa reuerentia claritas ⁊ voluptas. dicit Boe. quid igitur supple estimas dicenduz. Respondit philosophia. heccine id est nunquid hec omnia scilicet sufficiētia potentia: q̄ pro ⁊ cetera sunt veluti quedaz membra beatitudis: an cuncta referuntur ad bonū veluti ad verticem .i. tanq̄ ad summam rationem appetendi omnia alia. Tunc Boeti. fatetur se intelligere questionem ⁊ prestolari eius solutionem dicens. Intelligo q̄d proponas inuestigandum: sed desidero audire q̄d constituas id est diffinias questionez dissoluendo.

An sit eorum aliquid quod beatitudinis substantiam compleat: ad hoc vero cetera referentur. Boetius. Uellem inq̄ id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. Philosophia. Nonne inquit beatitudinem bonum esse censemus. Boetius. Ac summum quidem inq̄. Philosophia. Addas inquit hoc omnibus licet. Nam eadem sufficiētia summa est eadez summa potentia. Reuerentia quoqz claritas et voluptas beatitudo eē iudicatur. Boeti. Quid igitur. Philosophia. Heccine omnia bona sufficientia: potentia: ceteraqz veluti quedam beatitudinis membra sunt: an ad bonum veluti ad verticez cuncta referūtur. Boetius. Intelligo inq̄ quid inuestigandum proponas: sed q̄d cōstituas audire desidero. Philosophia

Cuius rei discretionē sic accipe. Si hec oīa beatitudinis mēbra forēt: se quoqz i-

¶ Notandum q̄ questio quā philosophia mouet est ista. vtrum predicta quinq̄ scilicz sufficientia: reuerentia: ⁊ cetera cōstituant beatitudinē sicut diuersa mēbra vnū corpus. vel vtrum omnia sint eadez ⁊ referantur ad aliquid vnū: scilicet ad bonū quod ratio sit appetendi omnia ista. ¶ Notanduz quia in beatitudine est summū bonum: ⁊ in beatitudine est sufficientia: reuerentia: potentia: gloria ⁊ iocunditas: ideo queritur an ista sint in beatitudine tanq̄ diuersa: aut ad vnum relata scilicz ad bonum ratione cuius appetuntur. ¶ Nota ad primam partem questionis debet respōderi q̄ non: q̄ membra vnum corpus constituentia debent esse inter se diuersa: vt statiz probabitur in littera sequēti: sed illa quinq̄ sunt vnum vt probatum est: ergo non possunt esse partes beatitudinis constituentes ipsam sicut membra vnū corpus. etiaz si sic sequeretur q̄ beatitudo seu deus non esset omnino simplex quod est impossibile. ¶ Cuius rei discretionem. Dic philosophia soluit questionem. Et primo ostendit q̄ ista quinq̄ non sunt partes ⁊ membra beatitudinis. Secūdo ostendit q̄ omnia referantur ad bonum. ibi. Ad bonum vero. Primo intendit talez rationē. Membra constituentia aliquid vnū adinuicem debent esse diuersa: sed ista omnia quinq̄ sunt idem: ergo non sunt membra ⁊ partes beatitudinis. Unde dicit in littera. Cuius rei supple posite in questione sic accipe discretionem id est discretam solutionem. Si hec omnia forent membra beatitudinis: tunc discreparent a se inuicem. Dec enim est natura partium vt diuersa cōponant vnum corpus. Atqui pro certo hec omnia quinq̄ monstrata sunt idez esse supple in nona prosa. igitur minime sunt membra beatitudinis: sed si in eis saluetur ratio membri: omnia erunt vnū membr̄: ⁊ tunc se

Prosa decima

quitur beatitudinē componi ex vno mēbro qd est ipossibile. ⁊ hoc est qd dicit alioquin. i. si aliter dicatur q̃ nō sunt membra sed vnum mēbrum: videbitur beatitudo esse cōiuncta ex vno membro qd fieri nequit. ⁊ dicit. Boe. id quidem qd modo conclusum ē nō est dubium: sed illd qd restat de veritate alterius partis questionis expecto. ¶ No. q̃ beatitudo est diuinitas vt prius visum est: ⁊ q: diuinitas est oino simplex: et indiuisibilis: ex nullo pōt esse constituta. cū eim cōstituēs sit prius constituto esset aliquid prius deitate qd absurdum est: ergo beatitudo nō potest e constituta ex plurib? mēbris vel ex vno membro. ¶ Ad bonū vero ⁊c. Dic phia ostendit q̃ oia referant ad bonum tanq̃ ad causam ppter quā appetunt. Secundo ex dictis deducit quasdam cōclusiones superius probatas vt melius intelligantur. secūda ibi. Cuius vero causa. primo dicit. Palaz est cetera: scilicet quē q̃ supradicta ad que omnia appetenda reducuntur ipsa referri ad bonum. idcirco enim petitur id est appetitur sufficientia: quia bonum esse iudicatur. idcirco potentia creditur: quia id etiam creditur esse bonum. idem licet coniectare id est iudicare de reuerentia claritudine id est claritate et iocunditate: ⁊ sic vniuersaliter cōcludere q̃ bonum est summa id ē perfectio et causa omnium expetendorum id est desiderandorum: quod declarat per signum dicēs. Illud enim quod neq̃ in re neq̃ i similitudine id est apparentia vllum bonum retinet in se: illud nullo modo potest expeti id ē desiderari. ⁊ cōtrarium illa que nō sunt bona natura id est ex natura: tamē si videantur id est appareant esse quasi vera bona sint appetūtur: quo fit vt bonitas iure credatur esse summa atq̃ causa omnium expetendorum.

uicem discreparent. Hec est enim partiz natura: vt vnum corpus diuersa componāt. Boe. Atqui hec oīs idem eē mōstrata sunt. Phia. Minime igit mēbra sunt: alioqui ex vno membro beatitudo videbitur esse cōiuncta: quod fieri nequit Boe. Id quidē inquā dubiū nō est: sz id qd restat expecto. Philoso. Ad bonū vero cetera referri palam est. Idcirco eiz sufficientia petitur: quoniam bonum esse iudicatur: idcirco potētia quoniā id quoqz eē creditur bonum: idem de reuerentia claritudie iocūditate coniectare licet. Oīum igitur expetendorum summa atqz causa bonum est. Quod enim neqz re neque similitudine vllum in se retinet bonum: id expeti nullo modo potest. Contraqz etiā que natura bona non sunt: tamen si esse videantur quasi vera bona sint appetuntur. Quo fit vt summa cardo atqz causa expetendorum omniuz bonitas esse iure credatur. Cuius vero causa quid ex-

¶ Notandum q̃ bonum est causa omnium desiderandorum: quia deficiente ratione boni in aliquo siue sit bonum secundum apparentiam siue existentiam tollitur ratio appetibilis. posita vero ratione boni in aliquo siue secundum rem: siue secundum apparentiam ex quo ipm est appetibile: propter quod dicit Aristoteles tertio de anima. Mouet enim appetibile hoc quidem bonum: hoc autem apparens bonum.

¶ Cuius vero causa. Dic ex dictis philosophia deducit quasdam conclusiones prius pro-

batas vt melius intelligantur. ⁊ sunt due. Prima est ꝙ bonum ⁊ beatitudo sunt idem. Secũda ꝙ deus ⁊ bonum idem sunt. deducens ergo primam conclusionem dicit. Illud maxime videtur optari cuius causa quid id est aliquid: expetitur id est desideratur: vt si causa salutis id est sanitatis: quispiam id est aliquis velit equitare: non tam id est non tantum desiderat motum equitandi: q̃ id est q̃tum desiderat effectum salutis id est sanitatis. Cũ igitur omnia petantur. i. appetãtur gratia boni: illa nõ potius desiderãtur ab omnibus q̃ ipsum bonũ: sed nos cõcessimus beatitudinẽ esse propter quaꝫ cetera optantur: quare sola beatitudo tanq̃ finis omniũ aliorũ desiderantur: ex quo liquido id est manifeste apparet esse eandem substantiã ipsius boni ⁊ beatitudinis. Boe. eniꝫ assentiẽs isti deductioni dicit. nil video cur q̃spiam possit dissentire. ¶ Notandum quorũꝫ proprietas per se est eadem: necesse est illa esse eadeꝫ. cum igitur bonuꝫ ⁊ beatitudo habeant vnam ⁊ eandem per se proprietateꝫ erunt eadem. Nam ꝑ se proprium est beatitudini ꝙ omnia propter eam desiderantur. similiter illa proprietas est boni ꝙ oĩa appetũtur quia bona: ergo bonũ ⁊ beatitudo sunt idem. ¶ Notandum ꝙ illud magis appetitur cuius causa aliquid appetitur: quia illud ꝓpter qđ aliquid appetitur prius est in causando motuꝫ desiderij: q̃ illud quod appetitur propter aliud: qꝛ causa primaria prius influit q̃ secũdaria: ⁊ ideo illđ propter quod aliq̃d appetitur prius influit desiderio q̃ illud ꝓpter qđ appetitur propter aliud: sicut finis plus influit q̃ ordinata in finem: ⁊ hoc declarat per exemplũ in littera de sanitate que plus appetitur q̃ actus equitandi factus propter sanitatem. ¶ Sed deum. Hic philosophia ex conclusione prius probata deducit secundam scilicet deum ⁊ bonum esse idem secundum substãtiam. ⁊ dicit. sed monstrauimus deum ⁊ veram: qꝫ pro ⁊ beatitudinem esse idem atqꝫ vnum. dicit Boe. ita est inq̃. Ex quo concludit philosophia dicens. igitur secure licet concludere substantiã dei esse sitã in ipso bono nec vsq̃ alio id est alibi. ¶ Nota ꝙ ex pria cõclusione ĩfertur scđa accipiẽdo primã cõclusionẽ ꝓ maiore arguẽdo sic. Bonũ ⁊ beatitudo sunt idẽ scđm substantiã: sed deus est vera beatitudo: ergo deꝰ ⁊ bonũ sunt idem secũduꝫ substantiam.

petitur: id maxime videtur optari. Veluti si salutis causa quispiam velit equitare non tam equitandi motuꝫ desiderat q̃ salutis effectum. Cũ igitur omnia boni gratia petantur: non illa potius q̃ bonum ipsum desiderantur ab omnibus. Sed propter ꝙ cetera optantur beatitudineꝫ esse cõcessimus: quare sic quoqꝫ sola queritur beatitudo. ex quo liquido apparet ipsius boni et beatitudinis vnam atqꝫ eandem esse substantiam. Boetius. Nihil video cur dissentire quispiam possit. Philoso.

Sed deuꝫ veramqꝫ beatitudinem idẽ esse mõstrauimus. Boetius. Ita est inq̃ Philosophia. Secure igitur concludere licet: dei quoqꝫ in ipso bono nec vsqꝫ alio sitam esse substantiam.

Metrum decimum tertij libri.

Vc omnes pariter venite capti:
Quos fallax ligat ĩprobis cathẽis
Terrenas habitans libido mẽtes

Metrum decimum libri tertij.

Vc oẽs pariter vẽite capti. Istud est metꝝ decimũ huiꝰ tertij qđ đr valẽticũ ab iuẽtore: ⁊ ẽ vñcasyllabũ cõstãs ex spõdeo ⁊ dactilo ⁊ duobꝰ vl tribꝰ trocheis: qꝛ vlto

loco potest poni spōdeus vel trocheus: in quo metro philosophia postq̄ ostēdit in quo sit summa beatitudo: hortatur ad istam beatitudinem peruenire dicens. Omnes capti quos fallax libido id est fallax delectatio habitans id est possidens terrenas mētes ligat improbis cathenis id est viciosis cupiditatibus: venite pariter huc. i. ad summum bonū quod est situz in deo. Tunc ostendit vtilitatem veniendi ad illud bonum dicens. Hic. i. in isto bono qd̄ est deus erit vobis requies laborum cum ipse sit premium in hac vita laborantium. hic est portus id est securitas manēs placida quiete. hoc est asilum. i. domus refugij: vnum id est solum: qr tantum ad deum est tutum refugiū: patens id est apertā miseris. tunc cōparat istud bonū ad bona tempalia: ostendens bona temporalia esse dānosa: quia sui cupiditate obtenebrāt animā di. Quicquid donat tagus fluuius iste aureis suis arenis: quicq̄d donat herinus fluuius rutilāte id est splendēte sua ripa: aut indus fluuius a quo dicitur india propiquus calido orbi: qr vicinus torri de çone. indus inq̄ cōmiscens lapillos virides id est smaragdos: candidis id est margaritis supple omnia illa nō illustrant aciez supple mentis: sed magis condunt id est inuoluūt cecos aios in suas tenebras id est ignorantias veri boni: hoc scilicet bonū temporale q̄cquid id est quodcūq̄ placet: q̄ ꝓ ⁊ excitat mētes ad cupiditatez: illud tellus alluit infimis cauernis id est profundis: qr in ꝓfundo terre gignuntur metalla ⁊ gemme.

Hic erit vobis requies laborum
Hic portus placida manens quiete.
Hoc patens vnum miseris asilum
Non quicquid tagus aurei arenis
Donat: aut herinus rutilante ripa
Aut indus calido propinquus orbi:
Candidis miscens virides lapillos.
Illustrant aciem: magisq̄z cecos
In suos condunt animos tenebras
Hoc quicquid placet excitatq̄z mentes:
Infimis tellus alluit cauernis.
Splendor quo regitur vigetq̄z celum
Vitat obscuras anime ruinas.
Hanc quisq̄z poterit notare lucez
Candidos phebi radios negabit.

Prosa vndecima tertij libri.

Ssentior inq̄. cūcta eniz firmissimus nexa rationibus constant.

Tunc ostendit vtilitatē boni qd̄ est deus in quo est vera beatitudo di. Splendor id est beatitudo splendens quo splendore regitur celum: ille vitat obscuras ruinas anime: qr splendor ⁊ obscuritas se non cōpatiuntur in eodez. quisquis ergo poterit notare id est notā habere hāc lucē: ipse negabit id est nō curabit: candidos radios phebi id est solis. ¶ Notandū propter litteram q̄ asilum secūdum Huguitionez dicitur domus refugij quā Romulus fecit. ab a quod est sine ⁊ silon quod est tactus quasi sine tactu: quia non erat phas ibi aliquez tangere vel offendere. ¶ Notandū secūdum Isidorum libro ethymologi. Tagus est fluuius quē carthago hyspanie sic nuncupauit ex quo procedit copiositas arenis auriferis: ⁊ ob hoc ceteris fluuijs hyspanie est preclarus. ¶ Notandū secūdū Huguitionē q̄ herinus est fluuius asye qui campos smirneos secat fluctibus: ⁊ est plenus aureis arenis. Indus autē secūdū Isidoꝝ est fluuius oriētis q̄ rubeo mari excipit a quo india nūcupatur abūdans margaritis ⁊ smaragdis.

¶ Prosa vndecima tertij libri.

Ssentior inq̄. Ista est vndecima ꝓsa huius tertij: in qua philosophia inducit Boetium in cognitionem quorundam qui prius fassus fuit ignorare: scilicet quis sit fi-

nis omnium rerum: et quibus gubernaculis mundus regatur. Primo ducit ipsum in cognitionem primi. secundo secundi in sequenti prosa. Primo philosophia inuestigat diffinitionem boni. secundo et hoc ostendit quid sit finis omnium rerum ibi. et illa nimium. primo premittitur quedam. Secundo philosophia aggreditur propositum ibi. Nonne inquit. prio. B. assentiens predictis dicit. Assentio: inq̃: scilicet iam dictis. Cuncta enim constant nexa firmissimis rationibus: q: demonstratiuis. et philosophia inquit. Quanti scilicet precij estimabis si agnoueris quid sit ipsum bonum. Respōdit Boe. Infiniti scilicet precij inq̃ estimabo. siquidem mihi pariter contingat agnoscere deum qui bonum est. dicit philosophia. Atqui pro certe hoc patefaciam verissima ratione: maneant id est concedantur: modo id est tantūmodo q̃ conclusa sunt paulo ante. ⁊ dicit Boetius. manebūt sine omni cōtradictiōe i sui veritate. ¶ Notādum q̃ ad probandum aliquam conclusionem oportet principia manere in sui veritate et ea concedi. si enim negarentur non posset ex eis deduci conclusio. volens ergo philosophia ex his que conclusa sunt tanq̃ et principijs concludere quid sit bonum: dicit hoc velle facere manentibus his que probata sunt. ⁊ dicit Boetius q̃ manebunt in sui veritate. ¶ Nōne inquit monstrauimus ea. Nic philosophia aggreditur intentum ostendēdo quid sit bonum. et intēdit probare istam conclusionem. Bonum est illud quod omnia appetunt: quā probat tali ratione. vnum ⁊ bonum sunt idē: sed omnia appetunt esse vnum: ergo omnia appetunt bonum. Circa istam rationem sic procedit. Primo probat maiorem. Secundo minorem. Tertio resumpta maiore infert conclusionem. Secūda ibi. Nosti igitur. Tertia ibi. Est ne igitur. probat ergo maiorem q̃ vnum et bonū sunt idem per modū questionis. Et prio querit. d. Nōne supra monstrauim? in nona prosa ea que appetunt a pluribus sup. sufficientia: reuerentia: potentia idcirco non esse vera bona et perfecta: qm̄ discreparent a se inuicem sup. eo modo quo appetuntur a pluribus: et cum alterum abesset alteri non posse afferre plenum ⁊ absolutum bonum q̃ nullo indigeat. tunc supple ante monstrauimus vnum verum bonū fieri: cū colliguntur in vnam formam beatitudinis: atq̃ efficentiam id est vnam causam efficientem scilicet deum: vt que sit sufficientia: eadem sit potentia et reuerentia: claritas et iocunditas. nisi vero omnia sint vnum et idem monstratum est ea nihil habere quo merentur id est computentur: inter expetenda id est desideranda. et dicit Boetius. Demonstratum est inquam: nec vllo modo dubitari potest. Alterius querit philosophia.

Philosophia. Tum illa. Quanti inquit tu estimabis: si bonum ipsum quid sit agnoueris. Boetius. Infinitum inquā si quidem mihi pariter deū quoq̃ qui bonū est cōtingat agnoscere. Philosophia Atqui hoc verissima inquit ratione patefiant: maneant modo que paulo ante conclusa sunt. Boe. Manebūt inquā. Philosophia. Nōne inquit mōstrauim? ea que appetuntur a pluribus idcirco vera perfectaq̃ bona nō eē: qm̄ a se inuicem discreparent. cumq̃ alteri adesset: alterū plenum absolutumq̃ bonum afferre nō posse. Tum autem verum bonum fieri: cum in vnam veluti formam atq̃ efficiētiam colliguntur: vt que sufficientia est: eadem sit potētia: reuerentia: claritas atq̃ iocunditas. Nisi vero vnum atq̃ idē omnia sint: nihil habere quo inter expetēda numerantur. Boetius. Demonstratum est inquam: nec dubitari vllo modo

illa que cum discrepant minime sunt bona: ⁊ cum ceperint esse vnum sunt bona. Nonne hec contingit fieri bona adeptōne vnitatis? dicit Boetius. Ita videtur esse inq̄. Et subdit phia. Sed omne quod est bonū participatōne boni: concedis esse bonuz: an minime? Et dicit Boetius. Ita est. Tunc philosophia ex concessis concludit maiorem dicens. Igitur simili ratōne oportet vt concedas vnum ⁊ bonum esse idem. ⁊ confirmat illam conclusionem per locum ab effectu dicens. Namq; eadem est substantia eorū quorum nō est naturaliter diuersus effectus: q; idē inquantum idem natum est facere idez. Boetius concedens dicit. Negare inq̄ nequeo. ¶ Nota ex littera sic ꝓbatur ꝙ vnū ⁊ bonū sunt idē. Quecūq; nō sunt bona nisi q; sunt vnū nō sunt bōa adeptōne vnitatis: sed omia sunt bona adeptione vnitatis: ergo vnū ⁊ bonū idē sunt. Vel aliter arguitur sic. Omia sunt bona adeptione bonitatis: oia sunt bona adeptōne vnitatis: ergo bonū ⁊ vnū idem sunt. Aliaz rationem innuit in littera dicens. Illa sunt vnum quorum non est diuersus effectus quia idem inquantū idem non facit nisi idez: ex secundo de generatione: sed vnius ⁊ boni non est diuersus effect⁹: q; effectus vtriusq; est bonū: ergo sunt idem. ⁊ hec cōclusio patet ex quarto methaphisice: vbi Aristoteles vult ꝙ bonuz ⁊ vnū cōuertātur. ¶ Nosti ne igitur omne qd̄ est. Dic phia probat minorē scz ꝙ omia appetunt esse vnū per talez rationē. Vnūqd̄q; tandiu manet atq; subsistit q̄diu est vnū: sed omnia naturaliter appetūt manere ⁊ subsistere: ergo omnia appetūt esse vnū. Illius rōnis primo declarat maiorē. secūdo minorez. ibi. est ne igitur. Tertio resumpta maiore concludit intentū. ibi autē inquit. Primo ergo declarans maiorez ꝙ vnūquodq; tandiu manet q̄diu est vnū. dicit. Nosti o Boe. omne quod est tādiu manere atq; subsistere q̄diu sit vnū. ⁊ cū destiterit esse vnuz pariter contingit dissolui atq; interire. Querit Boe. Quonā modo. philosophia declarat in exemplo dicens. in animalibus hoc patet cū anima ⁊ corpus in vnum coeūt atq; permanent vnuz: illud vnum vocatur anima. cum vero hec vnitas dissoluitur separatione vtriusq; supple anime ⁊ corporis: liquet id est manifestū est animal interire ⁊ nō iam esse animal. Ponit aliud exēpluz ipm etiā corp⁹ humanū cū ꝑmanet in vna forma cōiunctōne mēbroꝝ: tunc visitur. i. vr̄ hūana spēs: sz si ꝑtes corpis distribute ⁊ segregate. i. separate ab inuicē distraxerunt vnitatē: corp⁹ desinit esse qd̄ fuerat. eodē mō ꝑcurrēti cetera proculdubio patebit vnūqd̄q; subsistere. i. ꝑmanere dū est vnū. cū v̄o desinit eē vnū iterire vr̄. ⁊. d. Boe. Mime inq̄ vr̄ mihi aliud cōsiderāti pla. ¶ No. ꝙ aliq̄s dicerz nō vr̄ ꝙ eē ⁊ eē vnū sint eadē: q; mali sunt ⁊ tñ ñ sunt vnū ꝓbatio: vnū ⁊ bonū sr̄ idē vt iā ꝓbatū ē: sz mali ñ sr̄ bōi: g̃ ñ sunt vnū. Ista rō soluit ex q̄rto hui⁹ negā

potest. Philosophia. Que igitur cum discrepāt minime bona sunt. Cū vero vnū esse ceperint bona fiunt. Nōne hec vt bona sint vnitatis fieri adeptione contingit. Boeti. Ita inq̄ videtur. Philosophia. Sed omne quod bonum est: boni participatione bonum esse concedis: an minime Boetius. Ita est. Philosophia. Oportet igitur idem esse vnum atq; bonum simili ratione concedas. Eadem nāq; substantia est eoruz quorū naturaliter nō est diuersus affectus. Boetius. Negare inq̄ nequeo. Philosophia. Nosti ne igitur inquit omne quod est tādiu manere atq; subsistere quādiu sit vnū: sz interire atq; dissolui pariter atq; vnum esse desisterit. Boetius. Quonaz modo. Philosophia Ut in aīalib⁹ inq̄t cū i vnū coeūt ac ꝑmanēt aīa corpusq; id aīal vocat: cuz v̄o hec vnitas vtriusq; separatōne dissoluit: iterire

do maiorem: quia philosophia quarto huius probat malos non solum non esse potentes: sz simpliciter non esse. Unde mali bene sunt mali: sed ꝓ simpliciter dicantur esse non est verus: sicut homo mortuus simpliciter non est homo: et de hoc videbitur in quarto. ¶ Est ne igitur inquit. Hic phia probat seu declarat minorem scilicet ꝓ omnia appetant esse et permanere ⁊ primo ostendit hoc. Secundo probat minorem scilicet ꝓ omnia appetant esse et permanere. ⁊ primo ostendit hoc. secundo probat ꝓ talis appetitus est naturalis. secunda ibi. Neq; nunc nos. primo ostendit intentum in animalibus. secudo in vegetabilibus. tertio in rebus inanimatis. secunda ibi. At qui non est. tertia ibi. Ea etiam. Primo dicit philosophia. Est ne aliquid quod inq̃ tuz naturaliter agat desideret venire ad interitum id est ad mortē: q̃ pro ⁊ ad corruptionem relicta appetētia subsistendi. Respondz Boe. Si considerem animalia q̃ habent naturam id est appetitū volendi id est prosequendi: et nolendi id est fugiendi aliquid: nihil inuenio quod abiciant intentionez manendi supple in rerum natura: ⁊ festinet sponte id est voluntarie ad interitum nullis causis extra cogentibus: q: oē animal laborat tueri salutem: et deuitat mortem et perniciem: sed ego prorsus dubito quid ō herbis ⁊ arboribus: ⁊ quid de rebus inanimatis omino cōsentiē: supple an talia appetant esse ⁊ pmanere. ¶ No. Boe. nō dubitat quin animalia appetant esse et permanere. cuius rationem innuit. illud quod: laborat tueri salutem et vitare mortē: hoc appetit esse et permanere: sed omne aial est huiusmodi: ergo ⁊c. sed vtrum ita sit in vegetabilib̄ et in rebus inanimatis de hoc dubitat. et potest esse ratio dubitationis: quia in talibus non sunt operationes ita manifeste subseruientes appetitui naturali permanendi: sicut in animalibus que mouentur ad percipiendū nutrimentum et alia que pertinet ad conseruationem vite. ¶ Atqui non est ꝓ de hoc possis. Hic philosophia probat ꝓ vegetabilia sicut herbe et arbores appetant esse ⁊ permanere. Et hoc probat quattuor modis sicut patebit. Primo et locorum qualitate: q: in talibus locis nascuntur vbi diutius possunt conseruari in esse. vnde dicit. Atqui pro certe. O Boe. non est quod possis ambigere id est dubitare de hoc. vtruz inanimata et vegetabilia appetant esse primuz id est primo signo.

nec iā eē animal liquet: ipsum quoqz corpus cum in vna forma membrorum cōiūctione permanet: humana visitur species Atsi distribute segregateqz partes corporis distraxerint vnitatē: desinit esse quod fuerat. Eoqz modo percurrenti cetera p culdubio patebit subsistere vnūquodqz dū vnū est: cuz vero eē desinit interire. B. Consideranti inq̃ mihi plura minime aliud videtur. Philosophia. Est ne igitur inquit quod inquantū naturaliter agat relicta subsistendi appetētia venire ad interitum corruptionemqz desideret. Boetius. Si animalia inq̃ considerez que habent aliquā volendi nolendiqz naturam nil inuenio quod nullis extra cogētibus abiiciant manendi intentionem: et ad interitum sponte festinent. Omne namqz animal tueri salutem laborat: mortem vero perniciemqz deuitat. Sed quid de herbis arboribusqz: quid de maniatis omnino consentiem rebus prsus dubito. Philosophia. Atqui nō ē ꝓ de hoc possis ambigere: cū herbas atqz arborea intuearis

Prosa Undecima

Cum tu intuearis herbas atq; arbores innasci locis sibi conuenientibus: vbi quantum earum natura id est vigor nature queat nō possunt cito exarescere ⁊ interire. Nam alie campis oriuntur sicut oliue. Alie mōtibus sicut cypressi. Alias ferūt paludes sicut alnos ⁊ salices. Alie berent saxis sicut herbe que dicuntur capilli veneris ⁊ barba iouis. Aliarum herbarum sunt fecunde id est abundantes: ⁊ steriles arene vt illius herbe que dicūtur mericaquas. si quisq; conatur transferre in alta loca arescunt: sed natura dat vnicuiq; qd̄ sibi cōuenit ⁊ elaborat ne intereant q̄ diu manere possunt. ¶ Nota locus est principium generationis: q: saluat ⁊ conseruat locatū: ⁊ ipso mediante virtus celestis influit ipsi locato. Cum igitur vegetabilia sicut herbe ⁊ plāte requirant determinata loca in quibus saluantur ⁊ in alijs arescant: patet q ipsa appetant esse ⁊ permanere. ¶ Quid dicam q omēs velut in terras. Dic philosophia, probat idem alio signo quod sumitur ex modo situationis partium fm cōuenientiam ad attractōem alimenti quo conseruatur esse eorum. ⁊ dicit. Quid dicam ex hoc q oēs salices herbe ⁊ arbores trahūt alimēta radicibus velut ore demerso in terras ⁊ diffundunt sibi alimentum per medullas per robur: q̄ pro ⁊ corticem qd̄ non est nisi p̄ pter appetitum permanendi. Tuc ponit aliud signum quod sumitur de dispositōne partium ad probi bendum nocumentum extrinsecū dicens. Quid dicam ex hoc q nobilissimum quodq; sicut est medulla semper reconditur id est locatur: interiori sede id est in medio plāte: extra vero tueatur quadam ligni firmitate: vltimus autem id est exterior cortex arboris: quasi patiens mali id est potens sustinere mala opponitur defensor: aduersum intemperiem celi id est aeris. tunc ponit aliud signum quod sumitur ex propagatione seminis quod ordinatur ad conseruationem nature in alio simili in specie: cum non possit manere idem numero. ⁊ dicit. Iam vero quanta est diligentia nature vt cuncta propagentur semine multiplicato supple: considera que omnia semina quis nesciat esse tanq̄ quasdam machinas id est instrumenta manendi: non modo id est non tantum ad tempus: verumetiam permanendi in perpetuum generatim id est successiua generatione: quasi diceret nullus est cui hec non pateant. ¶ Notandum q radices plantarum ori similes sunt: cum habeant eandem operationem supple trahere alimentum: habent autē plāte radices infixas terre: quia ex terra humorem trahunt ⁊ alimentum quod primo diffunditur in medullam: deinde in robur: deinde in corticem. est autem medulla mollissimum quod est in medio plante vel arboris nō potens pati intemperiem caloris ⁊ frigoris: ideo natura ipsam locauit in medio quam circundat robur quod est lignum arboris: robur autem circundatur cortice exteriori tanq̄ defensore ab intemperie aeris. ¶ Notandum q quia vegetabilia non

primum sibi conuenientibus innasci locis: vbi quantum earum natura queat cito exarescere atq; interire non possunt. Nam alie quidem campis: alie montibus oriuntur: alias ferunt paludes: alie saxis herent aliarum fecunde sunt steriles arene: quas si in alia quispiam loca transferre conatur arescunt. Sed dat cuiq; natura quod cōuenit: et ne dum manere possunt intereāt elaborat. Quid dicam q omnes velut in terras ore demerso trahunt alimēta radicibus: ac per medullas robur corticēq; diffundunt. Quid quod nobilissimum qd̄q; sicuti medulla est in iteriori semper sede reconditur: extra vero quadam ligni firmitate: vltimus autem cortex aduersum celi intemperiem: quasi mali patiens defensor opponitur. Iam vero quanta est nature diligentia: vt cuncta semine multiplica

possunt idem numero manere: ideo natura producit in eis semina per quorum propagationē permaneant idem in specie scz in suo simili. ¶ Ea etiam que inanimata esse creduntur. Hic philosophia probat ꝙ etiam inanimata appetant esse duobus signis. primo ex inclinatione naturali eorum ad locum: ⁊ dicit sic. Ea etiā que creduntur esse ianimata: vt lapis: aer: ignis nōne desiderant id est appetūt: queq; id est omnia inanimata: quod est suum est suenature: cōsonum simili ratione propter conseruationez sui esse: quasi diceret sic. Cur enim leuitas vehit. i. mouet flammas sursum: ⁊ pondus id est grauitas deprimit terras deorsum: non propter aliam causaz nisi ꝙ hec loca: ꝙ pro ⁊ motiōes conueniūt singulis supple ,p saluatione eorum esse. ⁊ subdit. Porro supple illud quod est consentaneum id est conueniens cuiq: illō sup. conseruat in esse vnūquodq; sicuti ea que sunt inimica id ē cōtraria corrumpūt. Secundo probat idem per aliud signum sumptuz ex conseruatione naturalis proprietatis: huiusmodi est continuitas quez quelibet res naturalis nititur conseruare. vū di. Jaz supple ista vero que dura sunt vt lapides adherent tenacissimis id est firmissimis suis partibus: ⁊ resistunt per suaz duriciē ne de facili dissoluantur. que vero sunt liquentia id est mollia: sicut aer et aqua de facili cedunt diuidentibus: sed cito relabuntur id est redeunt ad ea a quibus sunt abscisa: sed ignis effugit omnem sectionem.

¶ Notandum ꝙ hoc vltimum quod dicit ignem fugere omnem sectionem dupliciter exponitur. Primo sic. Aliquid secatur cum partes eius ab inuicem separantur: ita vt in nullo conueniant: sed partes ignis sic non possunt secari quin semper in aliquo conueniant: vt maxime patet de igne qui est flamma. Alio modo exponitur sic: ꝙ ignis refugit omnem sectionem: quia propter vehementiam sue actionis corrumpit ipsum quod debet secare: ⁊ igniendo ipsum in suam naturam conuertit.

¶ Neq; nunc nos. Hic philosophia ponit ꝙ desiderium essendi non est appetitus voluntarius: sed naturalis ⁊ dicit. Neq; nos tractamus: nunc de motibus voluntarijs anime cognoscentis: sed de naturali intentione sicuti naturale est quod transigimus id est digerimus accepias escas sine cogitatione: et ꝙ in somno nescientes ducimus ipiritum id est respiramus Nam amor id est appetitus: manendi id est subsistendi in animalibus anime non prouenit ex voluntatibus: scilicet supple sicut tu estimas: quia iam supertus posuisti solum in ani-

to propagentur: que omnia nō modo ad tempus manendi: verum generatim quoq; quasi in perpetuū permanendi veluti quasdā machinas esse quis nesciat. Ea etiam que inanimata esse creduntur: nonne quod suum est queq; simili ratione desiderant. Cur enim flammas quidem sursum leuitas vehit: terras vero deorsuz pōdus deprimit: nisi ꝙ hec singulis loca motionesq; conueniunt. Porro autem qd cuiq; consentaneuz est: id vnumquodq; conseruat: sicuti ea que sunt inimica corrumpunt. Jam vero que dura sunt vt lapides adherent tenacissimis partib⁹ suis ⁊ ne facile dissoluantur resistunt. Que vero liquētia: vt aer atq; aqua: facile quidē diuidētib⁹ cedūt: sed cito ī ea rursus a q̄b⁹ sunt abscisa relabuntur. Ignis vero oēz refugit sectionez. Neq; nūc nos de voluntariis anime cognoscentis motibus: sed de naturali intentione tractam⁹. Si

malibus esse appetituz manendi. Sed venit ex principijs nature: quia natura reperitur taz in animatis q̄ in inanimatis. q̄ aūt appetitus manendi non sit ex voluntate probat dupliciter. Primo probat hoc: quia voluntas sepe amplectitur mortem que tollit esse indiuidui. vnde dicit. voluntas sepe amplectitur mortem quam natura reformidat id est abhorret cogentibus causis scilicet extrinsecis. sicut patet de martyribus. Secundo probat idem ex hoc q̄ voluntas quādoq̄ cohibet operatōnem conseruatiuā esse specifici dicens. contraq̄ id est per contrarium illud opus gignendi quo solo durat diuturnitas id est p̄manentia rerum mortaliuz quod natura appetit interdum coercet voluntas: sicut patet in conuenientib⁹: ideo hec charitas id est appetitus sui supple manēdi nō procedit ex animali motōne: sed ex naturali intentōne quā deus indidit nature. Dedit eniz prouidentia diuina rebus creatis a se hanc maximaz causam manendi: vt desiderent p̄manere naturaliter: quoad id est q̄diu possunt. Quare nihil ē q̄d vllo modo queas id est possis dubitare cuncta q̄ sunt naturaliter appetere constantiam permanēdi ⁊ deuitare perniciē. Q̄d Boe. concedēs dicit. Cōfiteor inq̄ nūc me cernere indubitato. i. sine dubitatōne: que dudū incerta videbātur supple q̄ vegetabilia ⁊ inanimata naturaliter appetunt p̄manentiaz essendi. ¶ Notanduz q̄ duplex est appetitus: scz naturalis ⁊ animalis. Naturalis est q̄ consequitur formā naturalē. ⁊ q̄a prima perfectio illius quod hz formam naturalem est esse: ideo appetitus cuiuslibet rei naturalis ē ad suum esse habendū si careat: vel ad conseruandū si habeat. Appetitus eniz animalis est q̄ cōsequitur formā apprehēsam ⁊ si est apprehēsa p̄ sensus: sic est appetitus sensitiuus q̄ semp̄ tendit in cōtinentia nature. si aūt est forma apprehēsa p̄ intellectū: tunc sp̄ inclinatio cōtinēs est appetitus rōnalis qui est volūtas. ⁊ q̄ illud quod secūdū se est discōueniens nature sicut est mors: illud homo apprehendit quādoq̄ tāq̄ cōueniens propter aliud ānexum scz propter premiuz eterne vite: ideo voluntas sepe amplectitur mortē quā natura refutat: ex quo patet q̄ appetitus essendi nō est primo ⁊ principaliter ex appetitu intellectiuo: sed ex appetitu naturali. nam appetitus intellectiuus nō inuenitur in omnibus in quibus inuenitur appetitus naturalis. ¶ Quod aūt subsistere inq̄t. Hic phīa resumpta maiore cōcludit intētuz dicēs. Q̄d aūt appetit subsistere ac p̄manere illō desiderat eē vnū. hoc. n. vno sublato nō p̄manebit. cui q̄ rei suū eē. d. B. ve ꝛ ē. Cōcludit ergo phīa oīa igit̄ vnū eē d̄siderāt. ⁊. B. cōsentiēs. d. cōsensi. ⁊ tūc maiorē p̄ncipalis silogismi resumit vt cōcludat diffinitōez bōi di. sz nos mōstrauim⁹

cuti est q̄ acceptas escas sine cogitatōne transigimus: q̄ in somno spirituz ducim⁹ nescientes. Nam ne in animalibus quidē manēdi amor ex anime voluntatibus: verum ex nature principijs venit. Nam sepe mortem cogentibus causis quaz natura reformidat: voluntas amplectitur. Cōtraqz illud quo solo mortalium rerum durat diuturnitas gignēdi opus quod natura semper appetit: interduz coercet voluntas ideo hec sui charitas non ex animali motione: sed ex naturali intentione procedit. Dedit enim prouidentia creatis a se rebus hanc id est maximaz manendi causam: vt quoad possunt naturaliter permanere desiderent. Quare nihil est quod vllo modo queas dubitare cūcta que sunt appetere naturaliter constantiam permanendi: deuitare perniciem. Boe. Confiteor inquā nūc me indubitato cernere: que dudū incerta videbantur. Phi. Q̄d autem inquit subsistere ac permanere appe

vnum esse idipsum qd bonum est. dicit Boe. ita quidem. tunc philosophia concludit intentuz formando diffinitionem boni dicens. Igitur cuncta bonum petunt: quod bonum licet id est licitum est vt ita describas. Bonū est qd desideratur ab omnibus. et dicit Boe. nihil verius cogitari potest: qz vel ad nihilum cuncta referuntur: et destituta vno vertice. i. principio cuncta fluitabunt sine rectore. aut siquid est ad quod, vniuersa festinent: illud erit summū oium bonorum. ¶ Notandum ꝙ omne quod est vel appetit perfici vel in sua perfectione saluari. cum igit perfici et in perfectione saluari sit bonum: omia appetunt bonum. ¶ Notanduz cū dicitur oia appetunt bonum: ibi non accipitur bonum precise pro bono morali: nec precise pro bono naturali: sed, p bono cōmuniter accepto. qd bonum cōmuniter acceptum est esse essentiale vel accidentale cōueniens rei vt perficiatur vel in sua pfectione saluetur. ¶ Et illa nimium inquit. Dic philosophia et dictis reducit Boe. in cognitionem cuiusdam quod supra se ignorare confessus est sup. quis sit finis oium rerum. ⁊ prio cōmendat dictū Boe. dicens. O alumne nimium letor: qz tu fixisti. i. a tigisti: notā i. cognitionē mente medie veritatis. i. perfecte veritatis que ē i medio: sed hoc patuit tibi qd dicebas te ignorare pauloante supple in primo libro serta prosa. ⁊ querit Boe. quid inq̄ sup. est illud. dicit phia quis sit finis oium rerum: ⁊ subdit. is cim est finis omnium rerum qd desideratur ab omnibus qd qz bonum esse colligimus: vt patet ex diffinitōe boni: oportet vt fateamur bonū esse finem oim rerum. ¶ Notandum ꝙ per noticiaz medie veritatis intelligit noticiam diuinam. sicut enim punctū est medium circuli a quo oēs linee ducuntur: sic deus est medium veritatis a quo omnis veritas pcedit. ¶ Notandū ꝙ omnia appetūt sui finē cū finis sit perfectio rei: et res destituta suo fine frustratur. cum igitur de ratione finis sit esse bonum: qz auferentes finem auferunt naturaz ex secundo metaphisicorum ideo finis oim rerum est bonum.

tit: id eē vnum desiderat. Hoc enim sublato: nec esse quidem cuiquā permanebit Boe. Verum est inquā. Philosophia. Omnia igitur inquit vnum desiderant. Boeti. Cōsensi. Philosophia. Sed vnū idipsum monstrauim esse quod bonum est. Boetius. Ita quidez. Philosophia Cuncta igitur bonum petūt: quod quidē ita describas licet ipsum bonum eē quod desideretur ab omnibus. Boeti. Nihil inq̄ verius excogitari potest. Naz vel ad nihilum cuncta referuntur et vno veluti vertice destituta sine rectore fluitabunt: aut siquid est ad quod vniuersa festinēt: id erit omnium summū bonorum. Phi.

Et illa nimiū inquit. O alumne letor ipsam enim medie veritatis notam mente fixisti. Sed in hoc patuit tibi quod ignorare te pauloante dicebas. Boeti. Quid inq̄. P. Quis esset inquit rerum oium finis. Is est eniz profecto quod desideratur ab omnibus: quod qz bonum esse collegimus: oportet rerum omnium finē bonum esse fateamur.

Metruz vndecimū libri tertij.

Uisquis pfunda mēte vestigat vm

tis. Notandū ꝙ omnia appetūt sui finē cū finis sit perfectio rei: et res destituta suo fine frustratur. cum igitur de ratione finis sit esse bonum: qz auferentes finem auferunt naturaz ex secundo metaphisicorum ideo finis oim rerum est bonum.

Metrum vndecimum tertij libri.

Uisquis profunda mēte. Istud est vndecimum metrum huius tertij qd dicitur gliconicum ab inuentore: iambicum a pede predominante: in quo metro. P. ostendit

quomodo possumus cognoscere bonū ⁊ verū ⁊ peruenire ad cognitionem rerū. ex quo Bo. prius confessus est se modo scire qd̄ prius ignorabat. Primo ergo ostendit modum quo possumus deuenire in cognitionem veritatis. Secundo assignat causam eius. ibi. Non omne. dicit primo. Quisquis vestigat id est inuestigare vult verum profunda mente id est subtili: q̄ pro ⁊ ille cupit falli nullis deuijs id est falsis opinionibus que faciunt a vero deuiare: ille reuoluat in se id est exercitet ītra se lucem id est speculationem: intimi visus id est rationis ⁊ intellectus interioris: et ipse cogat id est reducat: lōgos motus id est operationes anime procedētes ab anima inflectēs eos motus in orbem. i. in circulum redeundo ad animā: ⁊ quicquid animum doceat molitur id est laborat speculando: extra id est circa res exteriores: ille doceat animuz retrusum id est ad se reuersuz possidere: suis thesauris id est potētijs: qui sunt memoria ⁊ intellectus: ⁊ tūc illud quod atra nubes id ē obscuritas ignorantie: dudū texit id ē occultauit: illud lucebit id est apparebit: perspicacius. i. euidentius ipso phebo: quasi dicat quod longo tempore fuit obscurum luciduz apparebit intellectui.

Cupitqz nullis ille deuiis falli
In se reuoluat intimi lucem visus
Lōgosqz i orbē cogat īflectēs motus
Animūqz doceat q̄cquid extra molitur.
Suis retrusum possidere thesauris
Dudū quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicacius phebo
Nō omne nāqz mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehēs molem
Heret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis
Ni mersus alto viueret fomes corde.

¶ Notandum q̄ qui vult cognoscere verum dirigat rationem et intellectuz ad ipsam rem extra ⁊ ad rerum proprietates: ⁊ si aliquid cognoscit ex his non statim iudicet sed in se reuertatur deliberando an ita sit vel non sit: quia sepe videtur bonum esse quod nō est: ⁊ non esse quod est. sine enim deliberatione non est iudicandum quod non ē longa deliberatione probatum: ideo dicit philosophia reuoluat in se lucem intimi visus. ¶ Notanduz q̄ orbis est linea circūducta rediens ad idem. inflectere ergo longos motus in orbem est cū virtus anime ab anima vsq̄ ad ipsam rem diuertitur: ⁊ ad animam reuertitur deliberando an ita sit vel non sit secūdum quod cognouit. ¶ Nō omne nāq̄ mente depulit lumē ⁊c. Dic philosophia assignat causam eius quod dictum est: scz quare possumus cognoscere veruz dicēs. Nam corpus inuehens id est inducens: obliuiosam molem id est grauitatez qua homo sit obliuiosus: non depulit omne lumen id est cognitionem veritatis: mēte id est de mente: quia habitus principiorum manet in mente: ⁊ subdit profecto id est pro certo: semen id est principiuz: veri id est veritatis: heret id est manet: introrsum id est intrinsecus in aīa: quod excitatur ventilante id est exercente doctrina. q̄ aūt semen veri sit in anima probatur per hoc q̄ puer ignarus quādo recte respōdet ad īterrogata: vt vtrū qualitas sit numerus par vel impar. vnde dicit. nam cur rogati. i. interrogati: censetis. i. iudicatis vel respōdetis recta: sponte. i. voluntarie: ni. i. nisi: fomes. i. radix veritatis: mersus. i. latens viueret: alto corde. i. profunda mēte. ⁊ subdit q̄ si musa. i. sapientia Platonis personat: verū illud quod quisq̄ discit recordatur: immemor. i. oblitus. ¶ Notandū q̄ Platoni īponitur q̄ voluerit aīas oīa sciuisse anteq̄ coniungerentur corporibus: sed adiūcte corporibus oīa tradidisse obliuioni: sed p studiū ⁊ exercitiuz sapiam recuperasse: ergo voluit q̄ scire nō est aliud: nisi quoddā antiquorū reminisci. ad quā ītentionē videtur hic loquitur phia. sed nō ē dicendū q̄ scire fiat p reminiscentiaz: s̄ scia de nouo acquiritur p inuētionē vel doctrinā. verū ē q̄ intellectus noster naturaliter hz se in

cognitionem principiorum per que virtute intellectus agentis ⁊ ꝑ doctrinā deuenit in cognitionem principiatoꝝ. vnde. Linconiensis primo posterioꝝ dicit. Nō solū vox doctoris exterius sonās: nec littera visa docet: sed hec duo mouent ⁊ excitant docentē: sed ille verus doctor est qui mentez interius illuminat ⁊ veritatē ostendit. ¶ Notanduz ꝙ sicut sanitas quādoqꝫ causatur a principio intrinseco. s. a corde: quādoqꝫ a principio interiori ⁊ exteriori puta a medico ⁊ corde; sed nunq̄ causat̄ a principio exteriori sine iteriori: sic scientia quādoqꝫ acquiritur a principio interiori: puta ab intellectu agente: sicut patet in habētibus scientiaz per intentionē: quādoqꝫ acquiritur a principio interiori ⁊ exteriori simul sicut a doctore ⁊ intellectu agente. nunq̄ autē acquirit̄ a pricipio exteriori sine iteriori

Quod si platonis musa personat verum
Quod quisqz dicit imemor recordatur.

Prosa duodecima libri tertij.

Um ego platoni inq̄ vehementer assentior. nam me horum iaz secundo cōmemoras. Primum ꝙ memoriam corporea contagione dehīc cuz meroris mole pressus amisi. P. Tū illa. si priora inquit concessa respicias: ne illud quidez longius aberit quin recorderis quod te dudum nescire confessus es. Boeti. Quid inq̄. Philosophia. Quibus ait illa gubernaculis mundus regatur. Boetius. Memini inquam me inscitiam meam fuisse confessum. Sed quid asseras licet iam prospiciam: planus tamen ex te audire desidero. Philosophia. Mundum hunc inquit deo regi pauloan

¶ Prosa vndecima tertij libri.

Um ego platoni inq̄. Ista est duodecima prosa ⁊ vltima huius tertij in qua phīa reducit. B. in cognitionem alterius: cui⁹ ignorantiā pri⁹ cōfessus est supple q̄b⁹ gubernaclis mūdus regatur. primo facit hoc. secūdo Boe. mouet quādaz questionē phīe. scd̄a ibi. ludis ne me. prīo oñdit. P. ꝙ de⁹ oīa gubernat sua bonitate. scd̄o oñdit moduz quo oīa gubernat. ibi. Sz qd̄ dicā. t̄rtio ex his cōcludit malū nihil eē ibi. sz vis ne. prīo B. assentit dict̄ Platōi i metro. ⁊ oñdit phīa ip̄m posse deduci in cognitōez cuiusdā cui⁹ ignorantiaz cōfessus est. secundo phīa reducit ip̄z i cognitōez illi⁹. scd̄a ibi. Mundū hūc. Prīo. d. tū ꝑ tūc: ego. B. iq̄ vehemēter assentior. i. cōsentio Platōi. nā me o phīa hoꝝ sup. ꝙ de⁹ sit finis oīm reꝝ ⁊ sūmū bonū. scd̄o cōmēoras. i. recordari facis primū qd̄ amisi memoriā. i. qd̄ erat in memoria corporea cōtagione. i. corpis grauedine: dehinc. i. secūdo cōmemoro: bonū cū amisi memoriā pressus mole. i. pōdere meroris. tūc. P. ostēdit ꝙ nō tm̄ hoꝝ recordabitur ꝓpter dicta: sed cuiusdā alteri⁹ qd̄ ignorare se dicebat. d. si illa priora cōcessa respicias nō aberit lōgius. s. a memoria tua quin facile recordereris qd̄ dudū cōfessus es te nescire. i. ignorare in primo li. ⁊ querit. B. quid inq̄. d. P. Quib⁹ gubernaculis regatur mūdus. ⁊. d. B. Memini inq̄ me fuisse cōfessuz inscitiā. i. ignorantiā meā: ⁊ lz iaz ꝓspiciā. i. agnoscā: tū desidero plani⁹ audire ex te q̄d asseras. i. q̄d de hoc dicas. ¶ Notandū ꝙ Boe. d. se secūdo cōmemoratū predictoꝝ ꝙ de⁹ sit finis reꝝ ⁊ ꝙ sit summū bonū. primo postq̄ mole corpis oppressus est amisit memoriā eoꝝ: ⁊ postea ꝑ studiū recordatus est. scd̄o qz merore ⁊ tristicia affect⁹ in ignorantiā eoꝝ lapsus est: sz postea ꝑ instructōem phīe ad memoriā reduxit. ¶ Mūdū hūc inquit deo regi. Dic phīa vult ostēdere intentū. ⁊ primo ammonet Boe. de quodam prius concesso: ⁊ Boe. illud fatetur ⁊ ratione confirmat. secundo philosophia ostendit quibus gubernaculis regatur mundus. ibi. Tum illa inquit. primo dicit. o Boeti. tu pauloante in primo libro putabas minime dubitandum hunc mundum re-

Prosa Duodecima

gi a deo.di.Boe. Minime arbitror dubitandū:nec vnq̃ putabo. ⁊ ego breuiter exponā qui bus rationibus accedam ad hoc probandum.⁊ innuit Boe. rationes suas dicens. Hic mū dus minime conuenisset,in vnam formā extram diuersis et cōtrarijs partibus:nisi esset vnus qui tam diuersa coniungeret supple qui est deus:et ipsa diuersitas naturarū huius mundi di scors inuicē dissociaret atq̃ diuelleret coniuncta: nisi esset qui contineret id est conseruaret quod nexuit.i.coniunxit:qd̃ supple est deus.ordo vero naturetaz certus nō procederet:nec explicaret tam dispositos motus id est ordinatos motus locis temporibus efficientia spacijs qualitatib': nisi esset vnus qui ipse manēs.sum mobiliter disponeret has varietatum mutationes. quicquid autez hoc est quo condita.i. creata manent: agitantur id est,mouentur: illud vsitato,cūctis vocabulo nomino deuz. ¶ Nota q̃ Boe.innuit tres rationes q̃ mundus regatur a deo. prima sumitur ex diuersarū rerum cōiunctione que talis est. Diuersa et cōtraria non vnitūtur inuicem per se.cuz igitur,mundus vnitus sit ex partibus cōtrarijs vt ex elementis:oportet vt aliquis sit,vniens eas:hoc est deus: ergo mundus regitur a deo. Hāc rationem tangit ibi.mundus hic. Secūda ratio sumitur ex contrariorum simul contūcrorum conseruatione que talis ē. diuersa ⁊ cōtraria ex ꝓprietate sue nature dissociantur ab inuicem: nisi ab aliquo conseruentur:sed partes mūdi sunt diuerse ⁊ contrarie: ergo ⁊c.hāc rationem tangit ibi. Conuncta vero. Tertia ratio sumitur ex ordinata motuum dispositione que talis est.nihil certitudinaliter et regulariter mouetur secundum dispositionem loci temporis efficientie spacij ⁊ qualitatis nisi sit vnum rectificans et regulans.Sed motus eorum qui sunt in mundo fiunt regulariter secundum predicta quinq̃:ergo necesse est ponere rectificationem ⁊ regulantem qd̃ est deus:ergo mundus regitur a deo. Hanc rationem tangit ibi.Non tam vero certus.

¶ Notandum q̃ regulares motus fiunt in mundo locis q̃tum ad proximationem ⁊ elongationem solis i obliquo circulo.fiūt etiā tpib' q̃tū ad variationē diei ac noctis.fiūt efficētia: q: luna efficit augmētationē ⁊ diminutionē humidoꝝ fm sui crescētiā ⁊ decrescentiā:⁊ efficit fluxū ⁊ refluxū maris.fiunt etiā ordinati mot' spacijs:q: luna ⁊ alij planete maiori ⁊ minori spacio quādoq̃ distāt a sole ⁊ ab inuicē.etiā fiūt qualitatibus:q: in estate causatur calor: in hyeme frigus. ¶ Tum illa cū hec inquit ita. Hic phia supposito q̃ mūdus regatur a deo: p̃bat q̃ regatur ab ipso p̃ suā bonitatē. ⁊ dicit. O Boe.cum hec ita sentias q̃ mundus regitur a deo:puto mihi restare paruam operam id est paruum laborem: vt tu compos id est potens felicitatis:sospes id est sanus: reuisas patriam id est cognoscas beatitudinem. Tunc

te minime dubitandum putabas. Boeti. Nec nunc quidem arbitror inq̃ nec vnq̃ dubitandum putabas. Philosophia. Quibusqz ad hoc rationibus accedā breuiter exponā. Mundus hic ex tam diuersis contrariisqz partibus in vnā formam minime conuenisset: nisi vnus esset qui tā diuersa coniungeret: cōiuncta vero naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret atqz diuelleret: nisi esset vnus qd̃ nexuit contineret. Nō tā vero certus nature ordo procederet: nec tam dispositos motus locis temporibus efficientia spaciis qualitatibus explicaret: nisi vnus esset qui has mutationū varietates manēs ipse disponeret. Boe. Hoc quicquid est quo condita manent atqz agitātur vsitato cūctis vocabulo deū nomino. Philo. Tum illa. cū hec inquit ita sentias paruā mihi restare operā puto: vt felicitatis cō

probat ꝙ deus regat mundum sua bonitate. d. intueamur que proposuimus: nõne numeraui mus supra in nona prosa in beatitudine esse sufficientiã: ⁊ concessimus deũ esse ipsam beatitudinem. d. Boe. Ita est quidẽ. ex hoc cõcludit philosophia deũ nullo indigere ad regendũ mundũ. di. ergo ad mundum regendũ deus nullis extrinsecis adminiculis indigebit. alioquin si ita esset ꝙ aliquo egeat nõ habebit plenã sufficientiã. ⁊. d. Boe. illud inq̃ est necessarium. ideo concludit philosophia.

Deus cuncta disponit id est regit per se solũ. d. Boe. Negari neq̃t. sed deus monstratus est esse ipm bonũ. memini inq̃. d. Boe. ergo per bonum deus cuncta disponit siquidem p se regit omnia que cõsensimus esse bonum: ⁊ hic est deus veluti quidã clauus atq̃ gubernaculum quo machina mũdana seruatur stabilis ⁊ incorrupta Dicit. B. vehemẽter id est valde assentior. ⁊ illud te dicturam paulo ãte prospexi: licet tenui suspicione. Dicit philosophia. Credo inq̃t ꝙ hec prouidisti. iam enim vt arbitror vigilantius q̃ prius deducis oculos ad vera cernenda.

¶ Notandum ꝙ et littera accipiuntur due rationes ad probandũ intentum. Prima ratio probat ꝙ deus p se regit oia ⁊ taliter. In beatitudine est summa sufficiẽtia: sz deꝰ est beatitudo: ergo in deo ẽ summa sufficiẽtia. tale aũt nõ indiget extrinsecis gubernaculis: ergo deꝰ p se regit oia. Scõa rõ probat ꝙ deꝰ p suã bonitatẽ q̃ nõ distinguitur a deo regit oia sicut deꝰ p se regit oia vt vtiuz est: sz deꝰ est ipsuz bonũ: ergo p bonũ regit omnia: vt patet de se q: sua bonitate ⁊ clemẽtia. ¶ Sed qõ dicam. Dic ponit per quẽ modũ deꝰ omnia gubernat. Et primo ostendit ꝙ omnia gubernat suauiter: q: oia sibi obediũt. Scõo ꝙ gubernat oia fortiter: q: nihil sibi resistere põt. Scõa ibi. Quid si conetur. Primo dicit. Illõ qõ dicã nõ minus pz ad cõtuendũ. i. ad desiderandũ. ⁊ dicit Boe. ¶ Quid inq̃. Et dicit philosophia. Cũ deus iure credatur omnia gubernare clauo bonitatis sue: ⁊ omnia festinẽt naturali intẽtione ad bonũ sicuti docui prius in prosa decima. Num pro nũq̃d põt dubitari quin volũtarie regantur sponte: ⁊ conuertant se ad nutum disponentis veluti conuenientia id est obedientia: ⁊ cõtemperata. i. coaptata suo rectori. dicit Boetius. Ita inq̃ necesse est: q: nõ videretur beatũ esse regimen dei: si foret iugum detractantũ. i. recusantium: sicut bos lasciuus recusat iugum: ⁊ si non esset salus obtemperantium id est obedientium. ergo dicit philosophia. nihil est quod naturam seruans conetur id est laborat contraire deo. dicit Boetius. Nihil inquam.

pos patriã sospes reuisas: sed que propo
suimus intueamur. Nõne in beatitudie
sufficientiam numerauimus: deũq̃z beati
tudinem ipsam esse concessimus. Boeti.
Ita quidem. Philosophia. Et ad mun
dum igitur inquit regendum nullis extri
secis adminiculis indigebit: alioquin si ali
quo egeat: plenam sufficientiã non habe
bit. Boe. Id inq̃ ita est necessariũ. Philo
sophia. Per se igitur soluz cũcta dispo
nit. Boe. Negari inq̃ nequit. Philoso:
Atqui deus ipsum bonũ esse monstratus
est. Boeti. Memini inq̃. Philosophia.
Per bonũ igitur cuncta disponit. Siqui
dem per se regit omnia que bonũ esse con
sensimus: et hic est veluti quidam clauus
atqz gubernaculum quo mũdana machi
na stabilis atqz incorrupta seruatur. B.
Vehemẽter assentior inquã: et id te pau
lo ante dicturam tenui: licet suspicõne pro
spexi. Philosophia. Credo inquit. iã eiz
vt arbitror vigilantius ad cernẽda vera
oculos deducis. Sed quod dicaz non mi

¶ Nota ꝙ cum gubernare nihil aliud sit nisi in finem ordinare: nec aliud est deum per bonitatem gubenare q̄ per bonitatem in finem dirigere: et cuz omnia naturaliter tendant ad bonum tanq̄ in finē: manifestuz ē ꝙ omnia sponte in finem diriguntur: ⁊ ita naturaliter omnia sponte obediūt gubernanti: ⁊ per cōsequens deus regit omnia suauiter. ¶ Notandum ꝙ volūtarium secundum perfectā sui rationem tantū inuenitur in hēntibus voluntatez: sed extēdendo voluntarium ad omnē appetitum non coactuz sic potest reperiri in omnibus: ⁊ sic accipitur hic. ¶ Nota ꝙ nihil seruans naturā repugnat deo. licet eniz peccator videatur deo repugnare: ipse non seruat naturā: qz peccatū diminuit ⁊ deprauat naturā. etiā Boe. loquitur hic de appetitu nature: vt patet ex superioribus.

nus ad contuendum patet. Boe. Quid ī quā. P. Cū deus īquit oīa bonitatis clauo gubernare iure credat̄ eadēqz oīa sicuti docui ad bonū naturali ītētōe festinēt. Num dubitari potest quin voluntarie regantur: seqz ad disponētis nutum veluti conuenientia cōtemperataqz rectori spōte conuertant. Boe. Ita inq̄ necesse est: nec beatum regimen esse videretur siquidem detractantium iugum foret non obtemperantium salus. Phi. Nihil ē igitur quod naturaz seruans deo cōtraire conetur. Boe. Nihil inq̄. Phi. Quid si cōetur ait: num tandez proficiet quicquā et aduersus eum quem iure potentissimum beatitudinis eē concessimus. Bo. Prorsus inq̄ nihil valeret. P. Non est igitur aliquid quod summo huic bono vel velit

¶ Quid si conetur ait num ⁊c. Hic ostendit phia ꝙ deꝰ regit omnia fortiter: qz nihil est ꝙ possit sibi resistere. Secundo confirmat hoc per quandā fabulam ibi. Accepisti primo dicit. Si quid conetur resistere deo: nunquid aliq̄d proficiet aduersus eum quē concessimus esse potentissimum iure beatitudinis. i. ex eo ꝙ est beatitudo. dicit Boe. prorsus nihil valeret supple resistere. Igitur dicit phia. non est aliquid qd huic summo bono vel velit vel possit obsistere. dicit Boe nō arbitror. ideo dicit phia. summū bonum est qd regit cūcta fortiter suauiterq; disponit. dicit Boe. q̄. i. q̄tuz me ea summa rationum que modo conclusa est: nō modo. i. non tantūmodo me delectant: verum pro sed hec ipsa verba: quibus vteris multo magis delectant me: ita vt stulticiam. i. me stultum: lacerantem. i. mala reprehendentem magna que tangunt diuinam gubernationem pudeat sui. tunc confirmat per fabulam ꝙ nihil potest resistere deo: que talis est. Gigantes volentes expellere deos de celo posuerunt montem super montez vt ascenderent. quod videns iupiter ipsos fulmine deiecit: ⁊ mōtibꝰ depressit: et hec in secundo methamorphoseos. Unde dicit. o Boeti. Accepisti id est didicisti in fabulis: gigantes lacessentes. i. lacerare volentes celum: sed fortitudo benigna scilicet dei: illos disponit id est deposuit vti condignum fuit. ¶ Nota philosophia hic alludit verbis sacre scripture que dicit. Attingit ergo a fine vsq; ad finem fortiter: et disponit omnia suauiter: ideo dicit Boetius. se non tantum delectari in istis rationibus quantum in suis verbis. ¶ Sed vis ne rationes ipsas inuicem. Hic philosophia concludit ex dictis ꝙ malum nihil sit. primo petit assensum Boe. dicens. vis ne ipsas rationes id est propositiones ratione probatas: inuicem collidamus id est componamus forsitan ex conflictatione huiusmodi dissiliat id est procedat quedam pulchra scintilla veritatis. et dicit Boetius. fiat inq̄ tuo arbitratu id est tua voluntate. Tunc ponit propositionem manifestam dicens. nemo dubitaue

rit deum esse omnipotentem. dicit Boe. Nullus prorsus ambigat qui mente cosistat id est qui sane mentis est. tunc assumit aliam propositionez dicens. qui vero est omnipotēs nihil est qd̄ ille non possit. dicit. Boe. Nihil inq̄. tunc ponit aliam propositionez. deus nō potest facere malum. dicit Boe. Minime inq̄. igitur cōcludit phia. malum nihil est cum illud facere nō possit ille qui nihil non potest facere id est omnia facere. ¶ Nota sicut deus est causa efficiens omnium: ita est finis omnium. vnde q̄c quid fit ab eo: ordinatur ad ipsuz tanq̄ ad finem: si ergo deus faceret malum ordinaretur ad ipsum tanq̄ ad finem: ⁊ cum ipse sit bonum, malū ordinaretur ad bonū: ergo deus nō potest facere maluz tanq̄ aliquid per se intentum. est ergo conclusio quaz philosophia infert q̄ malū nihil est. ratio conclusionis est. deꝰ potest facere omne qd̄ est cū sit oīpotens: sed deus nō potest facere malū: ergo malū nihil ē. Et si diceres si malū nihil est: cū hō dānetur pro malo dānatur pro nihilo. dicendū q̄ malum dicit defectum boni nō negatiue: sed priuatiue: ⁊ ideo malū est defectus boni quod deberz habere in ptāte hoīs est illd̄ habere: ⁊ si nō habeat illud bonū, cuz deberet habere: iō damnatur. ⁊ ponitur exēplum. Aliquis tenetur soluere cētum libras: ⁊ si nō soluat incarcerabitur. certū est q̄ nō soluere nō est aliq̄d: sed nihil: nō tamē simpliciter dicitur aliq̄s incarcerari pro nihilo: sz ideo qz nihil erat qd̄ d̄buit aliquid esse. ¶ Ludis ne inq̄. Dic Boe. mouet questionē philosophie. Secundo phia soluit ibi. Tum illa. Primo Boe. admirans de cōnexione ⁊ cōuolutōne rōnuz q̄bꝰ phia vsa ē. Querit vtruz ista cōnexio rōnū sit ex d̄lusione phie: vel proueniat ex natura rei. ⁊ breuiter illas ratōnes recolligit ⁊ dicit. O phia ludis id ē deludis ne: me texēs id est formās: laborintū i. laborē difficilē rōibus faciēdo rōes circulares: quo scz laborinto egrediaris ea pte qua introieras: ⁊ egrediare eo loco quo introieris: tu cōplicas q̄dē orbē admirabilē diuine simplicitatis. i. facis mirabilē circulatōem rōis in diuina simplicitate. ⁊ tūc breuiter recolligit rōnes dicēs, tu pauloāte icipiēs a btitudīe dicebas eā, eē summū bonū quē btitudinē tu loq̄bare cēsitam in summo deo: ⁊ differebas deum esse summum bonum ⁊ plenam beatitudinez: ex quo dabas id est inferebas: quasi munusculum id est correlarium neminez esse beatuz nisi esset deus. rursum tu loquebaris formam boni esse substātiaz dei ⁊ beatitudinis: ⁊ dicebas ip̄m vnū

vel possit obsistere. Boe. Non inq̄ arbitror. Philosophia. Est igitur summū bonū inquit quod regit cuncta fortiter suauiterqz disponit. Boe. Tuz ego inq̄ me non modo ea que conclusa summa rationum: verum multomagis hec ipsa quibꝰ vteris verba delectant: vt tandem aliquādo stulticiam magna lacerantez sui pudeat. Philosophia. Accepisti inquit in fabulis lacessantes celum gigantes: sed illos quoqz vti condignum fuit benigna fortitudo disposuit. Sed vis ne ratōnes ipsas inuicem collidamus forsitan ex huiusmodi conflictatione pulchra quedam veritatis scintilla dissiliat. Boetius. Tuo inq̄ arbitratu. Philosopia. Deuz inquit esse omnipotentez nemo dubitauerit. Boetius. Qui quidem inq̄ mente consistat nullus prorsus ābigat. Philosophia. Qui vero est inquit omnipotēs nihil est quod ille nō possit. Boetius. Nihil inq̄. Philosophia. Num igitur deus facere maluz nō potest. Boetius. Minime inq̄. Philoso. Malum igitur inquit nihil est cū id facere ille nō possit qui nihil non pōt. B. Ludis ne iq̄ me iextricabilē laborītū rōi-

esse idipsum quod bonum: ⁊ illud bonum dicebas esse quod peteretur a natura omnium rerum: et tu disputabas .i. disputando probabas deum regere vniuersitatem gubernaculis bonitatis: ⁊ cuncta volentia parere id est obedire deo: nec vllaꝫ esse naturam mali: ⁊ hec omnia explicabas nullis rationibus sumptis extrinsecus id est non accipiendo principia extrinseca: sed insitis id est intrinsecis: et domesticis id est propriis et conuenientibus probationib⁹ rei de qua agebat altero assumpto: trahente fidem id est certitudinem ex altero. ¶ Nota laborim⁹ dicebatur domus dedali: quā cū aliquis intendebat intrare exiuit ⁊ exeundo intrauit: et consueuit depingi circularibus protractionibus: ⁊ transumitur hic ad designandum circulares et reuolutōnes rationum. ¶ Nota ꝙ circunlocutio et connexio rationuꝫ quibus philosophia vsa est non est sic circularis ꝙ vna et eadeꝫ propositio sit principium et conclusio respectu eiusdem: qꝛ sic non cōtingit demonstrare circulo: vt pꝫ primo posterioꝝ: sed dicitur connexio circularis: qꝛ rationes ex se inuicem dependent: ita ꝙ propositio conclusa in vna sit principium alterius conclusionis in alia: nec propter istas diuersas conclusiōes est aliqua diuersitas in deo sed omnia sunt idem simpliciter. ¶ Tum illa minime inquit. Dic philosophia respondit Boe. ad q̄stionem: et dicit. minime ludimus sed nos exegimus id ē perfecim⁹ munere dei quem duduꝫ deprecabamur rem maximam omniuꝫ rerum. ea eim id est talis est forma id ē dispositio diuine substantie: vt neqꝫ in externa id est in exteriora: dilabatur id est cadat: nec ipa suscipiat aliquid externum id est extrinsecuꝫ in se: quod probat auctoritate Permenidis: quam primo ponit in greco: deinde sensum eius subiungit in latino dicens. Sed sicuti Permenides ait de ea s. substātia dīna ꝙ diuina substantia reꝝ orbē mobilez rotat. i. mutat res circulatōe gn̄atōis et corruptionis: ⁊ mutando res ipsa nō mutat: ꝑ se imobilē cōseruat. O Boe. si nos agitauimus .i. cognouim⁹ rōes: ñ extra .i. nō ab extrinseco: petitas id est sumptas: sed collocatas ītra rei ābitū: quā .s. rē tractabm⁹: nihil ē ꝙ de hoc āmirere: cū .i. ex quo tu didiceris Platōe sanxiēte .i. ꝯfirmāte ꝑmōes oportere eē cognatos .i. ꝓprios ꝯuēientes reb⁹ q̄b⁹ sup. reb⁹ loquūt

bus texēs que ne quidē qua egrediaris ītroeas: nunc vero quo introieris egrediare: admirabilem quandaꝫ diuine simplicitatis orbem complicas. Etenim pauloāte a beatitudine incipiēs eā summū bonū eē dicebas: quā in summo deo sitā loquebare: ipsum quoqꝫ deum summum eē bonum: plenāqꝫ beatitudinē differebas: ex quo neminē beatum fore: nisi qui pariter deus esset quasi munusculū dabas. Rursus ipsam boni formaꝫ dei ad beatitudīs loquebaris eē substantiam: ipsumqꝫ vnū idipsum eē bonum dicebas quod ad omnium rerū naturā peteretur. Deum quoqꝫ bonitatis gubernaculis vniuersitateꝫ regere disputabas: volentiaqꝫ cuncta ꝑere illi: nec vllam mali esse naturā: atqꝫ hec nullis extrinsec⁹ sumptis: sed altero ex altero fidem trahente insitis domesticisqꝫ ꝓbationibus explicabas. Philosophia. Tuꝫ illa minime inquit ludim⁹: rēqꝫ omnium maxime dei munere quē dudum deprecabamur exegimus. Ea est eim diuīe forma substātie: vt neqꝫ in externa dilabatur: nec in se externuꝫ aliquod ipa suscipiat. Sed sicut de ea Permenides ait. omnē tu circulo adducis spōte multitudinē:

Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ

¶ Nota q̃ sermones accipiendi sunt secundum materiam subiectam: q̃ certitudo non est simpliciter querenda rationibus: ex primo ethicorum vbi dicitur q̃ disciplinari est tantum inquirere certitudinem secũdum vnũqõq genus. Ꝗtũ natura rei patitur. Cũ igitur deus sic regat omnia preter hoc q̃ cõmisceatur cũ eis ex libro de causis: sermones de diuina substantia accipiendi sunt secundum intranea diuine substantie ⁊ non secundum extranea: cum non commisceatur cum eis.

¶ Metrum. xij. tertij libri.

Felix q̃ potuit boni. Istõ est duodecimum metrũ ⁊ vltimus huius tertij qõ dicitur gliconicus ab inuentore: coriambicum a pede predominante. Primo enim ponitur spondeus dicendo felix. Secũdo coriambus dicendo. Qui potuit. tertio pirrichius vl trochens. In quo metro postq̃ phia ostendit q̃ nisi va beatitudo ⁊ vbi sit ista: hortatur nunc ad perseuerandum in cotemplatoe illius beatitudinis. Et primo ponit illum esse felicem q̃ relictis terrenis vacat diuine cõtemplationi. Secũdo ostẽdit q̃d huiusmodi cõtemplationẽ impedit. Tertio illud impedimẽtũ vitare docet. secũda ibi. quondã. Tertia ibi. nos hec fabula. Primo dicit. Felix supple est q̃ potuit visere i. desiderabiliter videre lucidũ fontem boni. i. deũ qui est fons omni boni: ⁊ felix est qui potuit soluere vincula. i. affectiones: grauis terre. i. frenos q̃ sua grauitate trahũt hominem deorsum. ¶ Notandũ q̃ felix est qui speculatur fontem boni ⁊ qui contemnit delectationes terrenas. vnde in libro de pomo ⁊ morte Aristotelis scribitur. Beata est aia que nõ est infecta prauis operationibus huius mundi: ⁊ intellexit suũ creatorẽ: ipsa est que reuertetur in locum suũ in deliciis magnis. ve autem anime que nõ habet posse redeũdi ad patriã suam. turpia enim opera ⁊ delectationes corporales impediunt ascensum eius sursum. ¶ Quondam funera coniugis vates. Hic ostendit quid impediat contẽplationem diuinorũ: q̃ affectus terrenorum: quod declarat per quandam fabulam que talis est. Orpheus filius Caliope fuit cytharista: qui tanta dulcedine cytharę resonabat: q̃ non tantũ boues: sed etiam bruta allexit: ⁊ intantum ea demulsit q̃ impetus suos naturales dimittebant: fluuias cruere: flumina stare fecit. hic habuit vxorem dictam Euridicen: quã cũ pastor Aristeus adamare vellet: ipsa fugiẽs ⁊ prata calcato quoda serpẽte interiit ⁊ ad inferos descẽdit. quã Orpheus volẽs ab inferis reducere: deos superos sua cytharа placare cepit: sed cũ nõ proficeret ad infernũ descẽdit: ⁊ in ipsos deos ifernales deliniuit q̃ ⁊ concessa est ei vxor: tali modo: q̃ ãteq̃ exiret ifernũ nõ

id est rerum orbem mobilem rotat: dum se immobilem ipsa conseruat. Quod si ratõnes quoq̃ non extra petitas: sed intra rei quam tractabamus ambitum collocatas agitauimus: nihil est quod admirere cum Platone sanctẽ didiceris cognatos de q̃bus loquũtur rebus oportere eẽ sermões.

Metrum duodecimum tertij libri.

Felix qui potuit boni
Fontem visere lucidum.
Felix qui potuit grauis
Terre soluere vincula.
Quondam funera coniugis
Vates thracius gemens
Postq̃ flebilibus modis
Siluas currere mobiles:
Amnes stare cogerat.
Iussitq̃ intrepidum latus
Seuis ceruia leonibus.
Nec visum timuit lepus:

flecteret retro aspectum vxorem respiciendo. Cum aūt iam prope exiuisset. Orpheus amor allectus retrospexit ⁊ sic vxorem pdidit. Circa istam fabulā sic procedit. Primo ostendit qmo Orpheus ad inferos descendēs pro vxore rogauit. Secūdo quomodo monstra infernalia placuit. tertio ostendit quomodo vxori concessa fuit ⁊ eā perdidit. Secūda ibi. stupet. tertia ibi. tandem. dicit primo. vates trabitius id est orpheus de trabitia prouincia oriundus: dictus vates. i. sapiēs a multis: ille quōdam gemens id est deplorās: funera id est mortem coniugis: postq̄ cogerat amnes. i. fluuios stare: fluuias currere mobiles post ipsum flebilibus modis. i. modulatōibus cythare quas flēdo formauit: ⁊ postq̄ cerua iunxit intrepidū latus suis leonibus: q: cerua cum leonibus incedebat sequēdo modulatōes Orpheī: nec lepus timuit canem visum: tā placidū id est placatum: cantu id est sono cythare: q: lepus ⁊ canis simul sequebantur ipsum. Cū aūt feruor id est amor: flagrātior id est ardētior: vrere intima id est interiora pectoris Orpheī: ⁊ cum modi id est modulatōnes: qui cuncta subegerant id est subuiserant: non mulcerent id est non placarent: dominum id est orpheum: ipse querens superos id est deos immites: q̄a placari nō poterat: adijt domos infernas. i. infernales illic temperans blanda carmina sonantibus cordis: ipse deflet id est flebiliter decantat in

Jam cantu placidum canem
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris vreret.
Nec qui cuncta subegerant
Mulcerent dominum modi:
Immites superos querens
Infernas adijt domos:
Illic blanda sonantibus.
Cordis carmina temperans:
Quicquid precipuis dee
Matris fontibus hauserat:
Quod luctus dabat impotens:
Quod luctum geminans amor
Deflet trenara commouens.
Et dulci veniam prece.
Umbrarum dominos rogat:
Stupet tergeminus nouo

cythara quicquid hauserat ex precipuis fontibus matris scz de caliope: ⁊ ipse deflet qō luctū impotēs qui facit hominē impotentē sibi dabat. i. cōcessit: ⁊ deflet illud quod dabat sibi amor geminās luctū: qui cōmouēs trenara. i. inferna ⁊ rogat dnos vmbrar. i. infernales: dulci prece veniā. i. relaxatōez sue vxoris. ¶ Nota fm Aristo. ij. metha. ⁊ cōmentatorē tertio celi ⁊ mūdi. Nō oēs accipiūt veritatē p eundē modū: tū propter diuersaz cōsuetudinē: tū propter diuersaz naturā: tum ppter paucitatez instructōis in logica. Unde q̄daz recipiūt veritatē per modū demōstratōnis. quidā p modū auctoritatū. q̄dā p modū fabularū. vt ergo phia talibus satisfaciat: aliqui demōstratōibus: aliqui auctoritatibus vtitur: aliqui fabulas interserit sicut in pposito. ¶ Notandū q̄ orpheus dicitur vates: q: carmia cōposuit. dicitur aūt vates a vimētis vel a video. ¶ Notandū q̄ trenara dicūtur quasi lamētabilia a trenus treni qō est lamētatio: ⁊ trenarus in singulari numero est nomē cuiusdā mōtis: in quo dicitur esse via ad infernū. in plurali numero trenara significat loca infernalia: sicut dicit hugui. Cōmuniter autē inuenitur istud nomē scriptū sine. r. in prima syllaba. ⁊ dicitur tenara vel tenarus sicut in decriuali. tenarus infernus. tū Dug. scribit totū p. r. vt trenarus ⁊ trenara. Unde forsan ex vicio scriptorum qnq̄ subtrahitur. r. ¶ Stupet tergemin' nouo. Dic ostēdit qmo Orphe' monstra inferni placauit di. Jānitor inferni q̄ dicitur cerberus q̄si vorator carnū: ille tergemin'. i. habēs tria capita cāina captus fuit: nouo carie. i. melodia prius inaudita: ⁊ stupet. i. admiratur. Tunc ostēdit quomodo alia monstra placauerit dicēs q̄ tres furie infernales: Tesiphōe:

Alecto: Megera: que sunt vltrices scelerum inferentes metum peccatoribus: iste lachrymabantur propter dulcedinem cytharę. vnde dicit dee. i. furie vltrices scelerum. i. peccatorum que dee agitant id est verant: sontes id est peccatores: metu. i. timore: iste meste iaz madent id est fluunt lachrymas. Tunc tangit remissionem pene quorũdã in inferno. et primo Jrionis. Vbi sciendum q̃ Jrion voluit concubere cum Junone. cũ autem Juno interponeret nubẽ Jrion proiecit semen in Nubem: ex quo nati sunt centauri. ipse autem adiudicatus in inferno continuo voluitur in rota: que rota stetit Orpheo modulante. vnde dicit velox rota non precipitat id est non deiecit caput Jrionum. i. Jrionis sup. Orpheo canente. Tunc tãgit remissionẽ pene Tãtali. vbi nota q̃ tantalus dicitur laceraſſe proprii filiũ dans eum dijs ad comedendũ pro qua damnatus fuit. Dicitur aũt in inferno habere aquam vsq̃ ad mentũ et poma pendentia ante os: ⁊ tamẽ deficere siti et fame. cũ enim vult sumere aquã vel pomum fugiunt ab eo. iste Tantalus spreuit flumina Orpheo canente. vnde dicit Tantalus perditus. i. cõsumptus: longa. i. magna siti spernit flumina. tunc ostendit remissionẽ pene Titij. vnde sciẽdũ ẽ q̃ Titij voluit concubere cũ Lacona matre Appollinis quẽ appollo interfecit ⁊ in inferno relegauit: cuius iecur vultur deuorat. Orpheo autem canente vultur cessauit lanisare iecur eius. vnde dicit. Dum vultur est satur modis id est modulationibus Orpheinõ traxit id est non laniauit iecur Titij. ¶ Tandez vicimur arbiter. Dic ostendit quomodo Orpheo vxor sua concessa fuit et qũo eam perdidit di. tandem arbiter. i. iudex vmbrarũ: iste miserans. i. misericordiaz habens ait. nos vincimur: donamus. i. restituimus viro. s. Orpheo comitẽ cõiugem: emptã. i. cõparatã carmine suo: sed lex. i. cõditio coerceat ista dona: ne phas sit sibi deducenti vxorẽ flectere lumia. i. oculos respiciendo vxorez dũ liquerit i. reliquerit tartara. Et tunc exclamat. d. Quis dat. i. imponit legẽ amãtibus. q. d. amor non dz coerceri lege: q̃ amor maior lex est sibi. i. amor maior ẽ lege. ⁊ subdit. heu ꝓpter termios noctis. i. inferni: Orphe' Eurydicem vxorem suaz vidit respiciendo a tergo: eam perdidit ab inferis non ducendo: occidit i in ferno eam relinquendo. ¶ Notandum q̃ apud inferos arbiter id est iudex vmbrarum dicitur adamandus qui cogit animas ad fatendum peccata

Captus carmine ianitor.
Que sontes agitat metu
Vltrices scelerum dee
Jam meste lachrymis madent:
Non Jrionum caput
Velox precipitat rota
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus.
Vultur dum satur est modis:
Non traxit titii iecur.
Tandem vincimur arbiter
Vmbrarum miserans ait
Donamus comitem viro.
Emptam carmine coniugem.
Sed lex dona coerceat.
Ne dum tartara liquerit
Phas est lumina flectere.
Quis legem dat amantibus.
Maior lex amor est sibi.
Heu noctis prope terminos.
Orpheus erudicem suam
Vidit perdidit occidit.
Nos hec fabula respicit.
Quicunqz in supernum diem

commissa: ⁊ vnicuiq; secundū merita sua penam distribuit. Iste adamantus dixit. bonemus viro coiugem. ¶ Notandū q̄ amor non potest lege coerceri. nā ex intenso amore homo sepe trāsgreditur legem: ⁊ amor fortior est ad aliquid implendum q̄ lex ad coercendum. ideo dicit. quis legem dat amantibus: maior lex est sibi: quasi diceret propter quid lex amor datur amantibus: cum per se lex dura sit amare. ¶ Eos hec tabula respicit. Dic philosophia applicando fabulam ad propositum hortatur nos vitare impedimentum contemplationis summi boni. ⁊ dicit. O homines q̄cumq; queritis. i. vultis ducere: mētem id est mētis cōtemplationē: in supernum diem id est in supernam claritatē hec fabula iam dicta respicit vos: quia ad vestram informatōem inducta. Nā qui victus affectu terrenorū fleterit lumina id est oculos rationis ⁊ intellectus in tartareum specus id est in terrena que ducūt ad terrenam profunditatem. Quicquid precipuum id est bonum trahit laborando: illud perdit dum videt inferos. i. dum intendit terrenis ⁊ temporalibus que sunt infima. ¶ Nota q̄ cōcupiscentia ⁊ affectus terrenorū impediūt cōtemplationem summi boni. Unde Boe. in tractatu de summo bono dicit. Inordinata concupiscētia multos impedit a summo bono. Quosdā eiz pigriciā sequi videmus. Quosdā eniz delectationes sensuales. quosdā eniz desideria auri ⁊ argēti: et ceptis paucis viris bonorādis phia: qui cōtemnūt sensus desideria ⁊ sequūtur desideria intellectus. ⁊ ppe finē ciusdē tractatus dicit. phūs maxime delectat in p̄mo principio in cōtemplatōne sue bōitatis. ⁊ hec sola recta est delectatio. hec eniz est vita philosophorū sine qua nemo vuit vita recta. ⁊ subdit. philosophū aūt voco oēm hominē viuētem ordine nature: tendēs in alta ⁊ finēs vitā: qui acq̄rit vltimū finem ⁊ optimū vite humane: qui est deus gloriosus benedictus in secula seculorum. Amen.

¶ Explicit liber Tertius de consolatione Philosophie.

Ec cū phia dignitate vult⁹. Dic incipit quartus liber de cōsolatōe phie cui⁹ hec est psa prima: in qua phia assignat cās q̄re mala cōcedātur in regno dei: cū oīm reruz rector bon⁹ existat scz de⁹: ⁊ pbat bonos semp eē potētes: ⁊ malos impotētes. ⁊ ſſ curvicia nunq̄ sunt sine pena: ita virtutes nunq̄ sunt sine p̄mio. Probat etiā q̄ oīa fortuna tā pspera q̄ aduersa bonis est ad pfectū: malis aūt ad interituz. Etiā pbat q̄ oīa q̄ fiūt a deo recte fiūt ⁊ alia plura sicut patebit. Et diuidit iste liber in quatuordecim ptes: q: septen sunt prose ⁊ septē metra huius quarti: de q̄bus patebit in processu. Primo ergo ostēdit Boe. quō intentionē phie adhuc parātis plura dicere interrupit pponendo cās sui doloris. Scōo phia pmittit sibi pfectā curā. Tertō dat modū curādi ipz. scōa ibi. Tū illa ⁊ cēt. tertia ibi. Et qm̄. Et quarto prosequitur intentionē ipm curādo i sequēti psa ibi. Tū ego. Primo ostēdit quō interrupit intentionē phie volētis plura loq̄. Scōo probat causas sui doloris. Scōa ibi. Sz ea ipsa est. Prio dicit cū phia cecinisset. i. decātasset: b̄ scz p̄dicta: seruata leuiter. i. delectabilr: q̄ p ⁊ suauiter. i. dulciter: seruata dignitate. i. reuerētia: vult⁹ scz sui: ⁊ grauitate oris i. frōtis sup. sui. Tū. i. post b̄ ego scz Boe. nodū. i. ñ adhuc: oblit⁹. i. imemor: pēit⁹. i. oīno: istis merorīs. i. irrisoci dolorīs: ego. b̄. abrupi. i. interrupi intentōez. i. ppositū phie: parātis. i. intendētis dicere adhuc aliquid: ⁊ inq̄. i. dico: preuia id est preambula: veri luminis id est perfecte

Mentem ducere queritis.
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit.
Quicquid precipuum trahit:
Perdit dum videt inferos.

Libri quarti prosa prima.

Ec cum. Philosophia. Dignitate vultus et oris grauitate seruata leuiter suauiterq; cecinisset
Tū ego nondū pēitus istis merorīs oblit⁹

cognitionis: scz illa que tua oratio.i.tuus sermo: fudit id est locutus est: hucusqz.i.ad istum librum quartum: patuerunt id est manifesta fuerunt indicta id est insolubilia: tum.i.aliquando: diuina speculatione.i.sancta contēplatione: tum id est aliquando sui scilicet ipsius: tum i.aliquando tuis rationibus.i.demonstrationibus: sed ea id est illa predicta: ⁊ si pro quāuis oblita mihi nuper.i. aliquando ob dolorem iniurie sup.q̄ perpessus sum a Theodorico rege gottoꝝ: nō tamen dixisti prorsus id ē omnino hec.s.predicta: ignorata.i ignota: antehac.i. hucusqz. ¶ Nota ꝙ dignitas ē honesta ⁊ imperiosa auctoritas. Dicitur aūt phia habere dignitatē vult⁹ ꝓpter sui honestatem: q: ſm Tullium. sola sapientia est que meretur honores: ⁊ propter sui auctoritatē que digna est imitatione. ēt phia dicitur esse grauis ore.i.stabili sermone: q: sermōes phi firmitate rationū sunt stabiliti. ¶ No. cum philosophia ostendisset quid sit summū bonum ⁊ in quo situm sit: ⁊ fecisset exhortationē ad illud querendū: intendebat ostendere modum quo ad illud peruenitur: sed anteq̄ expleret illam intentōnem: Boe. velut auidus ad sciendum quedā quorum ignorantia detinebat ipsum in merore interrupit intentionem phie volentis plura dicere. ¶ Notā. ꝙ philosophia dicitur preuia veri luminis: q: ipsa clarificat aīaz ⁊ trahit eā ab obscuritate ignorātie ad lucē sapientie et ad claritatem intellectus: ex libro de pomo Aristo. Vel ideo dicitur preuia veri luminis: q: per ipsaz tanq̄ per viam homo peruenit ad cognitiōem veri luminis qđ est deus: q: scribitur in libro de pomo ꝙ ꝑ phiam homo cognoscit suum creatorē qui de nihilo fecit oīa: qui est inceptor oīm inceptoruz et oīm principiorum principiū. ⁊ ibidem scribitur. oportuit vt phia mitteretur ad instruendū ignorantes: ⁊ eos qui non cognouerūt suum creatorem. ¶ Sed ea ipsa est vel maxima. Hic Boe. proponit causas sui meroris.d. Sed ea ipsa est causa nostri meroris: ⁊ maxīa causa ꝙ cum rector rerum scilicet deus bonus existat vel esse mala oīno possint vel pretereant impunita: qđ saltem si nullum aliud inconueniens sequeretur: considera quanta sit dignum admiratione: atq̄ pro sed huic adiungitur.i.additur aliud maius sup. admirandū: nā pro q: imperante.i.precipiente: ⁊ florente.i.vigente: nequitia.i.nequitiosis hoībus: virtus id ē homo virtuosus: nō solum.i.non tantum caret premijs: verūetiam ipsa virtus subiecta id est subita calcatur pedibus.i.potentijs: sceleratorum id est malorum. et ipsa virtus luit id est patitur: supplicia.i.penas: in locū facinoꝝ.i.viciosoꝝ loco: que.s. predicta fieri.i.permitti: i regno.i. in mūdo scientis oīa.s.dei ⁊ potenti oīa: ſ volentis et intendentis tantūmō bona nemo sat̄ nec admirari nec conqueri pōt.i.querimoniā facere. ¶ Nota ꝙ mala fiunt in mundo. patet quia ratio semper deprecatur ad bonum. cum ergo mali non regantur iudicio recte rationis sed vincantur passiōibus ire et concupiscentie: ideo deficiunt a bono. Item superabundātia

ītētionē dicere adhuc aliquid parātis abrupi. et inq̄ veri preuia luis que hucusqz tua fudit oratio: cū sui speculatione dīnatum tuis rōibus inuicta patuerūt. Eaqz mihi et si ob iniurie dolorē nuper oblita: non tamen antehac porsus ignorata dixisti. Sz ea ipsa est vel maxīa nostri causa meroris: quod cū rerum bonus rector existat vel esse omnino mala possint vel īpunita pretereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione profecto cōsidera: at huic aliud maius adiungitur. Maz imperante florenteqz nequitia virtus nō solum premiis caret verumetiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur: et in locum facinorū supplicia luit. Que fieri in regno scientis omnia potentis omnia: sz bona tantummodo volentis dei: nemo sa

defectus sunt de genere malorum: cum virtus consistat in medio. cuz igitur in pluribus sit superabundantia ⁊ defectus: patet ꝙ mala sunt in mundo. Cum aūt omnia dependeant a deo celum ⁊ tota natura ⁊ deus essentialiter sit bonus: mirabile est quomō mala esse possunt vel saltem permaneant impunita. ¶ Nota ꝙ quia boni attingunt finem omniū rerū scz summū bonum: ideo sunt potētes: mali aūt qz hoc ipsuz attingere nō possunt sunt impotentes. Et q̄a Boe. in primo libro sexta prosa dicit se ignorare quis sit finis omnium rerū: ideo putabat bonos esse impotētes malos autē potētes. ⁊ de hoc Boe. āmiratur: vt patet in littera: ⁊ ista est vna causa sui doloris. ¶ Tum illa. ⁊ esset inquit. Hic philosophia promittit Boe. perfectam curā que consistit in pertractōne huius materie dicēs. O Boeti ⁊ esset infiniti stuporis id ē āmiratiōis: ⁊ esset horribilius omnibus mōstris. i. difformitatibus si in dispositissima id est in ordinatissima domo scz in mūdo tāti patriffamilias scilicet dei colerētur i. honorarēt: vilia vasa. i. mali homines: ⁊ si preciosa vasa id est boni homines: sordescerent id est vilescerent sicut tu estimas: sed non est ita. nā si ea q̄ pauloāte conclusa sunt seruātur incōuulsa. i. integra i sui veritate: tu auctore id est doctore ipso deo de cuius regno nunc loquimur cognosces sp̄ bonos esse potentes: malos vero impotentes: nec vnq̄ vicia esse sine pena: nec sine premio esse virtutes: ⁊ cognosces bonis semper coniungere felicia ⁊ malis infortunata: ⁊ cognosces multa id genus id est huius generis qui corroborent te firma soliditate: sed contra aduersitatem fortune querelis tuis sopitis id est remotis. ¶ Notādum sicut postea patebit omnia que fiunt recte fiunt a deo. cum igitur ordo iusticie req̄rat vicia puniri virtutes remūerari: si mali manerēt impuniti ⁊ boni irremūerati: esset sic ꝑuersus ordo in domo dei: scilicet in mundo quod est horribilius omnibus monstris. ¶ Et quoniam vere formam. Hic philosophia dat modum curandi ipsum Boetiuz dicens. Quoniaz dudum scilicet in tertio libro vidisti formam vere beatitudinis me monstrante id est docente: omibus decursis id est pertransitis que puto necessarium pretermittere: ostendam tibi viam que te tenebat id est reducat domum id est ad cognitionē vere beatitudinis: ⁊ ego affigam id est apponam tue mēti: pennas id est rationes quibus mens possit se tollere in altum vt depulsa perturbatione cōtingente tibi ex affectu bonorum temporalium: reuertaris sospes in patriam meo ductu mea semita meis vehiculis id est meis rationibus demōstrabilibus. ¶ Nota ꝙ per pennas quas philosophia promittit affigere menti Boetij intelligitur speculatio ratōnis ⁊ intellectus: virtus ⁊ sapientia. sicut enim auis volando in altum deducitur auxilio pennarum: sic mens humana speculatione rationis ⁊ intellectus virtute ⁊ sapientia erigitur in contemplationem summi boni.

tis pōt nec admirari nec conqueri. Philophia. Tum illa. et esset inquit infiniti stuporis omnibusqz horribilius mōstris sicuti tu estimas in tanti velut patriffamilias dispositissima domo vilia vasa colerētur: preciosa sordescerent. Sed nō ita est. Nam si ea que pauloante cōclusa sunt inconuulsa seruantur: ipso de cuius nunc regno loquimur auctore cognosces semper quidem potentes bonos esse: malos vero abiectos semper atqz imbecilles: nec sine pena vnq̄ esse vicia: nec sine premio virtutes: bonis felicia: malis semper infortunata contingere. Multaqz id genus que sopitis querelis firma te soliditate corroborent. Et quoniam vere formaz beatitudinis me dudum monstrante vidisti.

¶ Metrum primum quarti libri.

Unt etenim penne volucres mihi. Istud est primum metrum huius quarti: cuius primus versus dicitur metrum alemanicum ab inuentore: dactilicū a pede predominante. secundus versus dicitur metrum archiloicum ab inuentore: iambicum a ped predominante: in quo metro philosophia ostendit viam ꝑ quam peruenitur ad cognitionē summi boni. ⁊ est ꝑ consideratione creaturaꝝ que gradatiz sunt transcendende quousq; inueniatur aliquid qd̄ pemineat omni creature: ⁊ istaz viā tradit sub similitudine auis volantis. Prio ergo tradit viam qua mens perueniat ad cognitionez summi boni. Secundo ostendit quid mens iudicabit cum illic peruenerit. secunda ibi. huc te. Primo dicit. dixi ꝙ affigam pennas menti tue. Sunt eteniz mihi pēne volucres i. veloces scz virtus et sapientia que conscendant. i. penetrāt: celsa. i. alta poli. Quas scz pēnas cum mens velox sibi induit. i. assumit: ipsa perosa. i. odio habens terras despicit eas querēdo vlterius creatorem: ⁊ mens superat globuz. i. spericū corpus imēsi aeris cognoscendo ꝙ vltra aerē est creator. Nubes videt post terguz: qr vltra nubes querit cognitoem summi boni: ⁊ transcendit verticē i. summitatem ignis: qui ignis calet ex agili id ē veloci motu: etheris id est celi: et vlterius procedit mens inuestigādo: donec surgat id ē eleuetur: in domos astriferas id est in orbem planetarū: et coniungat vias suas phebo id est soli inuestigando ꝙ sol non est deꝰ: donec comitet iter gelidi senis. i. saturni qui est supra solem. mens inq̄ existens miles chorusci syderis id est dei qui est splendidum sydus: ⁊ vlterius ascendit supra orbes planetarum: donec recurrat id est pertranseat circulum: astri id est celum stellatum quo scz astro pingitur id est ornatur micans nox: qr nox stellis firmamēti illuminatur: vbi id est postq̄ satis fuerit exhaustum id est speculatione euacuatū ꝙ nulla stellarum est deus: mēs vlterius transcendit: donec relinquat extimum polum. i. vltimum celuz: q; pro et premat dorsa velocis etheris id est firmamēti: scilicet compos id est potens verendi luminis: scilicet dei. hic supra vltimum polum dominus regū tenet sceptrum id est imperium: ⁊ temperat. i. moderatur: habenas. i. regimina orbis: ⁊ supple manens stabilis in se regit volucrem. i. velocem: curruz. i. circularē motū corporꝝ celestiū: deꝰ existens choruscus arbiter. i. splēdidꝰ iudex reꝝ.

quo etiaz sita sit agnouisti decursus oībꝰ
que pretermittere necessarium puto: viaz
tibi que te domum reuehat ostendam.
Pēnas etiā tue menti quibus se in altuz
tollere possit affigam: vt perturbatōe de
pulsa: sospes in patriam meo ductu: mea
semitta: meis etiā vehiculis reuertaris.

Metrum primum libri quarti.

Unt etenim pēne volucres mihi
Que celsa conscendāt poli
Quas sibi cum velox mēs induit
Terras perosa despicit
Aeris immensi superat globum
Nubesq; post tergum videt
Quiq; agili motu calet etheris
Transcendit ignis verticem
Donec in astriferas surgat domos
Pheboq; coniūgat vias
Aut comitetur iter gelidi senis
Miles chorusci syderis
Vel quocūq; micans nos pingitur

Prosa Secūda

¶ Notandum ꝙ dicit ignem calere motu celi: et quo videtur ꝙ calor nō sit propria: ⁊ per se qualitas ignis cuī sibi debeatur per motum celi. Sed dicendum ꝙ locus non solum est causa conseruatiua locati: sed omnium accidentium naturaliter consequentium. Unde quia celum est locus ignis: sed etiam ipsius caloris ignem consequentis. ⁊ quia propria dispositio celi secundum quam habet caliditatem super omnia est motus eius: ideo dicit ignē calere motu celi: non excludens per hoc quin calor per se sit qualitas ignis.

Recurrat astri circulum
Atq; vbi iam exhaustum fuerit satis
Polum relinquat extimum
Horsaq; velocis premat etheris
Compos verendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet
Orbisq; habenas temperat:
Et volucrem currum stabilis regit
Rerum choruscus arbiter.
Huc te si reducem referat via
Quam nunc requiris immemor
Hec dices memini patria est mihi.
Hinc ortus hic sistam gradum
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere:
Quos miseri toruos populi timent
Cernes tyrannos exules.

¶ Notandum ꝙ saturnum vocat gelidum senem: non ꝙ sit gelidus formaliter sed effectiue. Est enim effectiuus gelu ⁊ frigoris. ⁊ dicitur senex: q̄a motus eius tardus est ad modum senis. nam cursum suum cōplet pluri tempore q̄ sol vel luna. ¶ Duc te si reducē. Dic ostēdit philosophia quid mens tua dicabit: cum trāscendit creaturas ⁊ peruenit in cognitionem dei dicens. O mens si via referat id ē ducat te: reducen id est reuertentes a temporalibus: huc id est ad cognitionem dei: quaī viam nūc immemor requiris. tu dices. Ego memini q̄ obnubilata fui affectu temporalium. Dic scilicet in contemplatōne dei est mei patria. hic scilicet a deo est ortus meus: quia ad eius imaginem creata. hic sistam id est in contemplatione dei figam gradum id est ponam finalem quietem. Quod si placeat tibi existenti in cognitōne dei visere id est cum desiderio videre noctem terrarum relictam: tu cernes i. videbis: toruos tyrannos id est crudeles p̄ncipes quos miseri populi timēt, illos toruos esse exules a vera patria sua. ¶ Notandum secundum apostolum. Non habemus hic manentem patriam. sed futuram inquirimus. hec enim est vera patria a qua anima rationalis per creatorem a deo exiuit: ad quam nisi reuertatur: esse quod a deo accepit affectione terrenorum deturbata prorsus amittit. propter quod dicit in secundo metro tertij libri. Repetunt proprios quecq̄ recursus. Reditu suo singula gaudent. Nec manet vlli traditus ordo. Nisi qō finem iūxerit ortum. Stabilemq̄ sui fecerit orbem.

Prosa secunda quarti libri.

Um ego pape inq̄. Dic incipit secunda prosa huius quarti. Circa quam est sciendum ꝙ philosophia in primo libro sexta prosa inuestigando causam et radicem infirmitatis Boe. cognouit ꝙ Boetius ex ignorantia finis rerum malos homines po

Prosa secunda quarti libri.

Um ego pape inq̄. Dic incipit secunda prosa huius quarti. Circa quam est sciendum ꝙ philosophia in primo libro sexta prosa inuestigando causam et radicem infirmitatis Boe. cognouit ꝙ Boetius ex ignorantia finis rerum malos homines po

m tiū

tentes: bonos vero impotentes putabat. Item ꝙ ignorabat quibus gubernaculis mundus regatur fortuitarum vices estimabat fluitare sine rectore. q: vero phia iaz ondit quid sit finis rerum a quibus gubernaculis mundus regatur: nunc phia vult adhibere. B. perfectā curā remouēdo dolores in quos Boe. incidit ex ignorantia premissarū. Et primo philosophia hoc petit. ⁊ phia secundo illud prosequitur. ibi. primū igitur. Dicit prio. Tum igitur. s. finito sermone phie. Ego Boe. inq̄. Pape ē admirantis. O philosophia tu magna promittis: nec dubito qui possis efficere. i. in effectum producere: tu modo ne moreris id est nō protrahas me quem excitaueris scz ad audiendum. ¶ Notandū ꝙ sapiens nihil promittit qd̄ adimplere non possit: q: opus sapientis est non mentiri. ergo di. Boe. phie. Sicut magna promittis non dubito quin efficere possis. ¶ Primuz igitur inquit. Hic phia prosequitur intentū. ⁊ prio probat bonos semper esse potentes ⁊ malos impotentes: cui⁹ oppositū putabat Boe. Et tangit prio modū per quē vult hoc ostēdere. Secundo ostendit ⁊ probat intentum suum rationibus. ibi. Duo sunt. Primo dicit. O Boeti primum licebit vt agnoscas bonis semper adesse potentiam: ⁊ malos esse desertos. i. priuatos cūctis viribus quorum alterum scilicet bonis semper adesse potētiam demonstratur ex altero scz ex hoc ꝙ mali sunt viribus deserti. et huius causam subdit. d. Naz cum bonuz ⁊ malum sint contraria si bonum esse potens constiterit: liquet id est manifestū fuerit: imbecillitas. i. impotētia mali, atsi fragilitas clarescat mali: firmitas boni nota est. Sed vti pro sicut abūdantior sit fides nostre sententie alterutro calle. i. vtraq̄ via procedam confirmās proposita: nunc hinc scilz ex firmitate boni nunc inde ex fragilitate mali. ¶ Notandū ꝙ phia dictū suuz ꝙ si boni sunt potentes: mali sunt impotentes: fundat super consideratōem topicam: si ꝓpositum in propoto: ⁊ oppositum in opposito: vt si sanitas est bona egritudo est mala. dicit ꝙ velit procedere vtraq̄ via ex potentia bonoꝝ probando impotentiam maloruz: ⁊ ex impotentia maloꝝ potentiam bonoꝝ: q: si tm̄ vnū istoꝝ probaret ⁊ ex hoc reliquū concluderet per locum a contrariis: esset argumentū verisimile et nō necessariuz: ⁊ ideo vtrāq̄ partez vult ꝓbare ⁊ ex vtroq̄ reliquum concludere. ¶ Duo sunt quib⁹ oīs. Hic phia ꝓbat intentū rōibus. Scdo excludit quādā dubitatōem ibi. Sz possunt. tertio cōfirmat principale intentuz auctoritate Platonis ibi. Ex quib⁹ oībus. primo probat bonos semp esse potentes: malos impotentes duabus rōibus. Scdo ad idez ondendū cōcernat breues rōes ibi. sed qm̄ te. Prima in duo fm duas rationes. Scda ibi. Rursus inquit. Prio premittit duo necessaria ad primā rōem. Scdo ex his arguit ibi oēs igr̄ boies. Prio premittit vnū necessariū. scdo aliud ibi. Memisti igitur.

moreris. P. Primum igiutr īquit bonis semper adesse potentiam: malos cunctis viribus eē desertos agnoscas licebit: quorum quidam alterum demonstatur ex altero. Nam cum bonuz malumqz cōtraria sint: si bonuz potens esse cōstiterit: liquet ībecillitas mali. atsi fragilitas clarescat mali: boni infirmitas nota est: sed vti nostre sententie fides abundantior sit alterutro calle procedam: nunc hinc nūc inde proposita cōfirmans. Duo sunt quibus omnis humanorum actuum constat effectus: voluntas scilicz ac ptās: quorum si alterutruz desit: nihil ē quod explicari queat. deficiente enim voluntate: nec aggreditur quidē quisqz qd̄ nō vult: ac si potestas absit volūtas frustra fit: quo fit vt si quem videas velle adipisci qd̄ minime adipiscatur: hinc obtinendi qd̄ volue

Prio.d. Duo sunt principia quib⁹ constat.i.permanet oīs effectus humanoꝝ actuū.s.voluntas:ac pro ⁊ potestas:quoꝝ si alteruz desit nihil est qđ queat effectu explicari.i.fieri:qđ declarat.deficiente eim voluntate nullus effectus producitur:qꝛ nullus aggredit qđ nō vult:at si ptās absit volūtas frustra fit.qđ fit.i.ex quo sequitur:vt si videas quē.i.aliquē velle adipisci qđ minime adipiscat:non possis dubitare huic defuisse valentiā.i.potentiaz obtinendi qđ voluerit.⁊ ideo dicit Boetius perspicuū est: nec vllo modo negari potest.⁊ subdit phia.Quem vero videas effecisse qđ voluerit: num.i.nō dubitabis eū: licet potuisse nō habuisse potentiam. Et dicit Boe.Minime.Tunc philosophia cōcludit tanq̄ manifestuz ex dictis dicēs. Illud qđ quisq̄ potest:in eo est validus.i. potēs. quod vero nō potest: in eo est censendus.i.iudicādus:imbecillis.i. impotēs esse.⁊ dicit Boe.fateor i q̄.¶ No.q̄ phia dicit nullus aggreditur quod non vult. Contra aliquis nolens interficit hoīem vel ledit hoīem: ergo aliquis aggreditur qđ non vult. Item aliq̄s cogitur facere aliquid contra volutatem suā: ⁊ sic aggreditur qđ nō vult. Dicitur q̄ phia loquitur hic de effectu spontaneo: qui ex intentione procedit: non de eo qui casu contingit.vnde dicendū ad primū q̄ volūtas potest cōparari vel ad ip̄am actionem quā aliquis primo aggreditur ⁊ sic non deficit voluntas.vel potest cōparari ad consequēs illam actionē:⁊ sic potest deficere voluntas: vt si aliquis nolens hominē interficit.Ad secundum dicendum.illud quod quis coactus facit est voluntarium mixtuz: tamen simpliciter est inuoluntarium. aliquis enim coactus magis hoc vult facere q̄ sustinere penam vel perdere vitam:et ita respectu talis defectus non deest voluntas:sed quantum ad actum interiorem voluntas semper libera est et cogi non potest.¶ Meministi igitur inquit. Hic philosophia premittit secunduz vtile ad rationem:et est resumptio quorūdam prius dictorum dicens. Meministi ne esse collectum id est conclusum superioribus rationibus omnē intentionem humane voluntatis festinare id est tendere ad beatitudinem:que voluntas agitur id est ducitur diuersis studijs.Respondet Boetius. Memini inquam illud esse demonstratum. Item querit philosophia. Nunquid recordaris beatitudinem esse ipsum bonum:q̄ pro et eo modo desiderari bonum ab omnibus:cum beatitudo petitur id est desideratur. Respondet Boetius. Minime recordor:quoniam pro qꝛ illud teneo fixum id est stabilitum memorie.

¶ Notandum q̄ recordari est aliquid reducere ad memoriam quod per obliuionem est elapsum a memoria:⁊ quia beatitudinem esse ipsum summum bonum non exciderat a mente Boe.sed sp̄ remanebat in habitu:iō dicit se nō recordari de hoc:s̄ i memoria tāq̄ fixū tenere

rit defuisse valentiaz dubitare nō possis. Boeti. Perspicuum est inq̄:nec vllo modo negari potest. Philosophia. Quē vero effecisse quod voluerit videas:num etiam potuisse dubitabis. Boe. Minime. Philosophia. Quod vero quisqz potest in eo validus: quod vero nō potest ī hoc imbecillis esse censendus ē Boetius. Fateor inq̄. Philoso. Meministi igitur inquit superioribus rationibus esse collectum intentionem omnē voluntatis humane que diuersis studiis agitur ad beatitudiez festinare. Boetius. Minime inq̄ id quoqz esse demonstratum. Philosophia. Non recordaris beatitudinem ipsum esse bonum:eoque modo cum beatitudo petitur ab omnibus desiderari bonum Boeti. Minime inq̄ recordor:qm̄

¶ Omnes igitur homines. Dic philosophia arguit ex dictis probans bonos esse potentes ⁊ malos impotentes tali ratione. Quicũq; adipiscuntur quod volunt sunt potentes: ⁊ | qõ non adipiscuntur qõ volunt sunt impotẽtes ex primo preambulo: sed boni adipiscuntur qui volunt. s. summum bonum: mali licet velint non adipiscuntur ipsum: q: si mali adipiscerẽtur summum bonum non essent mali: ergo boni sunt potentes: mali impotentes. vnde dicit in litera. Omnes homines boni pariter ⁊ mali nitũtur peuenire ad bonuz indiscreta intentione id est in diuisa intentione. dicit Boe. Ita consequẽs est ad dicta subdit philosophia certũ est bonos fieri adeptione boni. Certuz est dicit Boetius. Igitur concludit phia boni adipiscuntur quod appetũt id est volũt. dicit Boetius. sic videtur. Et dicit philosophia. si mali adipiscerentur bonum quod appetunt non possent esse mali. ita est. dicit Boetius: Igitur concludit philosophia. Cũ vtriq; petant bonum: si hi scilicet boni illud adipiscantur: illi vero mali minime: nõ est dubium bonos esse potentes. qui vero mali sunt imbecilles id est impotentes. Respondit Boe. Quisquis id est quicũq; dubitat de hoc nõ potest considerare naturam rerum: nec consequentiam rationum. ¶ Notandum ꝙ quia veritas propositionum fundatur super naturam rerum: quam qui negat veritatem propositionũ nõ potest considerare consequentiaz rationum: quia consequentia rationum supra veritatem propositionum fundatur. ideo dicit Boe. Qui dubitat de premissis nõ potest considerare naturam rerum: nec consequentiam rationum.

id memorie fixum teneo. Philosophia. Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonuz peuenire nituntur. Boeti⁹. Ita inq̃ consequens est. Philosophia. Sed certum est adeptione boni bonos fieri. Boeti. Certum. Philosophia. Adipiscuntur igitur boni quod appetunt. Boetius. Sic videtur. Philosophia. Mali vero si adipiscerentur quod appetunt bonũ mali esse nõ possent. Boetius. Ita est. Philosophia Cum igitur vtriqz bonum petant: si hi q̃dem adipiscãtur: illi vero minime: non dubium est bonos quidem potẽtes esse: qui vero mali sint imbecilles. Boeti⁹. Quisquis inq̃ dubitat: nec rerum naturã: nec consequentiam potest considerare rationum. Philoso. Rursus inquit si duo sint: quibus idem secundum naturaz propositũ sit: eorũqz vn⁹ naturali officio id ipm agat atqz pficiat: alter vo naturale illud officiuz mime administrare q̃at: alio vo

¶ Rursus inquit. Dic philosophia ponit secundam rationem dicens. Si sint duo quibus sit idem propositum id est eadem intentio faciendi aliquid secundum naturaz: ⁊ vnus eoꝝ agũt idipsum: ⁊ perficiat ipsuz naturali officio id est naturali organo: alter vero minime queat administrare id est adimplere illud officium naturale: vero pro sed alio modo ꝙ nature conuenit non impleat propositum: sed imitetur implentem: quem horum duorum decernis id est iudicas esse valentiorem id est potentiorem. dicit. Boeti. ⁊ si pro quamuis: conjecto id est considerem quid velis: tamen ego desidero planius audire de te. Tunc philosophia declarat sibi in exemplo dicens. Non negabis motum ambulandi hominibus inesse secundũ naturam. dicit Boetius. Minime nego. Et philosophia. Etiam non dubitas eius rei id est actus ambulandi esse officium naturale pedum. dicit Boetius. Nec hoc dubito. Et philosophia. Siquis igitur ambulet valens incedere pedibus: alius autem cui hoc officium deest manibus nitens id est

laborans ambulare conetur: quis horum potest existimari valentior. dicit Boetius. contexe cetera: quasi. d. procede in ratione tua: q: nullus ambigit quin potens naturalis officij sit valentior eo qui nequeat idē non potest in idem officium. Tunc phia isti propositioni premisse tanq̃ maiori adiungit vnam minorem dicens. Sed summum bonum qd̃ eque bonis ⁊ malis est propositum: boni quidem petunt id est adipiscunt officio naturali scz virtute: mali ñ conantur adipisci ipm per variā cupiditatem rerum temporalium qd̃ non est officium naturale adipiscendi boni. An tu o Boe. existimas aliter. Cui Boetius. Minime inquam. ⁊ Boetius. quasi precurrendo concludit principale intentum dicens.

mō q̃ nature cōuenit: nō quidē ipleat p positum suum: sz imitetur implentē: quē nam horum valentiorem esse decernis. Boetius. Etsi coniecto inquaz quid velis plenius tamen audire desidero. Phi. Ambulandi inquit motum secunduz naturam esse hominibus num negabis. B. Minime inquam. Phi. Euisqz rei pedum officium esse naturale nō dubitas. Boe. Nec hoc quidez inq̃. Phi. Siquis igitur pedibus incedere valens ambulet aliusqz cui hoc naturale pedum desit officiuz manibus nitens ambulare conetur: quis iure horum valentior existimari potest. Boe. Contexe inq̃ cetera. nam qui naturalis officii potēs eo qui idez neque at valentior sit nullus ambigat. Phi. Sz summum bonum quidem eque malis bonisqz propositum: boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali vero variā per cupiditatem quod adipiscēdi boni naturale officium nō est idipsuz conātur adipisci. An tu aliter existimas Boeti. Minime inq̃. Nam etiam quod est consequens patet. Ex his enim que concesserim bonos quidem potentes: malos vero esse necesse est imbecilles. Philosophia. Recte inquit precurris. Idqz vti medici

Nam etiam illud quod est consequens patet mihi. ex his enim que concesserim necesse est bonos esse potentes: malos vero imbecilles id est impotētes. Et philosophia applaudens Boe. dicit. Recte inquit precurris: ⁊ illud est signuz sicut medici solent sperare iudiciū id est signum erecte nature: ⁊ nature resistentis supple ipi morbo.

¶ Notandum q̃ ex littera formatur talis ratio. quando duo intēdunt aliquod propositum: naturalis quod id propositum consequitur officio naturali est potens: ⁊ quod non cōsequitur illud propositum naturali est ipotens: ⁊ quod non consequitur illud propositum naturali officio est impotens: sed tam boni q̃ mali naturaliter tendunt ad beatitudinem: ⁊ boni ipsam consecuntur naturali officio scilicet virtute: mali autem non: ergo boni sunt potentes: mali vero impotentes. ¶ Notanduz circa vltimuz q̃ medici solent accipere signa prenostica sanitatis ex egro quando patiens erigit se et per se utitur fortiori remedio: sic in Boetio signum erat continuo lescentie et sanitatis q̃ ipse rationem philosophie remediantem: quasi precurrens per se complevit. ¶ Sed quoniam re . Dic philosophia coaceruat quasdam alias rationes breues ad propositum ostendendum: et sunt quattuor rationes. Secunda ibi. Considera

vero. tertia ibi. In qua re. quarta ibi. Cur eniz. Primo dicit. Sed qm̄ te conspicio promptissimum ad intelligendum: ego coaceruabo id est componam crebras rationes. vide enim quanta pateat infirmitas viciosorum hominum: q̄ nec ad hec querunt ꝑuenire ad qd̄ ducit ac compellit eos naturalis intētio: ⁊ quid esset de istis malis censenduz si desererētur hoc auxilio nature preeuntis tā magno ac pene inuicto. q. d. nihil aliud censendum est: nisi ꝙ impotētie eorum hoc ascriberetur. ¶ Notandum ꝙ tam boni q̄ mali vniuersaliter tendunt ad bonum: ⁊ mali deficiūt ab eo quod cōpetit eis secundum naturā. Ex hoc arguitur sic. Maxima impotentia est deficere ab eo quod natura intendit: sz hoc faciūt mali: ergo mali sunt impotētes. ¶ Notandum ꝙ dicit pene inuicto ꝙ appetit⁹ naturalis boni nō habet contrariū repugnās quo vincatur: sed tamen ꝑ ignorantiaz ⁊ errorē vicioꝝ ꝑuertitur: ⁊ ita aliquo modo vincitur: licet nō directe. ¶ Cōsidera vero quāta. Hic philosophia ponit secundam rōnem: ⁊ dicit. Cōsidera ex his que dicam quanta impotētia hēant sceleratos homīes. Neqz enim petunt premia leuia ⁊ ludicra id est iocosa que cōsequi atqz obtinere nō possunt. i. nequeunt: sed ipsi deficiūt circa ipsaruz reꝝ summā. i. ꝑfectionē atqz verticez. Nec cōtingit ipsis miseris effect⁹ boni in eo. i. propter hoc quod ipsi moliuntur id est laborant acquirere dies: qz ꝓ ⁊ noctes id est trāsitoria ⁊ temporalia bona. ¶ Nota ex littera formatur talis ratio. quanto maius est illud a quo aliquis deficit: tanto maior est suus effectus ⁊ in maiorem impotentiam cadit: sed illud a quo mali deficiunt nō est quid vile ⁊ modicū: sed est summū bonum: ergo malorum maxima est impotentia.

sperare solent iudicium est erecte iam resistentisqz nature: sed quoniam te ad intelligendum promptissimum esse conspicio: crebras coaceruabo rationes. Uide eniz quanta viciosorum hominum pateat infirmitas: qui nec ad hoc quidem peruenire queunt ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intētio. Et quid si hoc taz magno ac pene inuicto preeuntis nature desererent̄ auxilio. Cōsidera vero quāta sceleratos homīes habeat impotentia. neqz eniz leuia aut ludicra premia petunt que consequi atqz obtinere non possunt: sed circa ipsam rerum summam verticēqz deficiunt: nec in eo miseris contingit effectus quod soluz dies noctesqz moliuntur

In qua re bonorum vires eminent. Sicut enim euz qui pedibus incedens ad eū locum vsqz peruenire potuisset quo nihil vlterius peruium iaceret incessui ambulādi potentissimum esse censeres: ita eum qui expetendorum finem quo nihil vltra est apprehendit potentissimum necesse esse iudices: ex quo fit quod huic obia-

¶ In qua re bonorum. Hic philosophia ponit tertiam rationem probando bonos maxime esse potentes pertractando exemplum supra positum: ⁊ ex hoc concludit malos maxime esse impotentes. ⁊ dicit in qua re scilicet assuetudini boni desiderati eminent vires bonorum supple et vires malorum. Sicut enim censeres id est iudicares esse ambulandi potentissimum qui pedibus incedens potuisset peruenire vsqz ad eum locum quo vlterius nihil peruium id est manifestum iaceret incessui: ita necesse est ꝙ eum iudices potentissimum qui apprehendit finem expetendorum quo nihil amplius est vltra. Tales autem sunt bo-

ni: et quo fit. i. sequitur: huic obiacet. i. contrarium est: vt idem scelesti id est mali videātur deserti omnibus viribus. ¶ Notandū ꝙ sicut viator aliquis dicitur potens: cum ambulat ad tum locū vbi nihil amplius restat de via: sic boni quando peruenīunt ad finem et ad bonū qđ transcendi non potest: ideo dicunt potentes: mali aūt qꝛ ipsum attingere non possunt dicunt impotentes. ¶ Cur enim relicta virtute, Hic philosophia ponit quartā rationem. Scđo excludit quandā dubitationem ibi. Quod quidem. Ratio quā intendit in summa est ista. Mali quādo relicta virtute declināt ad vicia aut sciunt bonum esse adherere virtuti: aut nesciunt. Si nesciunt peccant per ignorantiam. Nihil autem est impotentius ignorātia: ergo mali peccantes ignorantia sunt impotentes. si aūt sciant bonum esse adherere virtuti ⁊ declinant ad vicia: aut volentes derelinquunt bonum: aut non. si nō volentes: sed attracti libidie passionum cōuertuntur ad vicia: seq̄tur ꝙ sint impotentes: qꝛ maxīa impotentia est non posse resistere passionibus. si autem scientes et volentes relinquunt bonum: seq̄tur ꝙ non sunt tantū impotētes sed etiam ꝙ omnino nō sunt. Cū enim oīs natura inquantū huiusmodi habeat ordinem ad finem inquātum aliquid desistit ab ordie ad finem intantum deficit a natura: et per cōsequēs ab esse ipsius nature. istam rationem pretendit in littera dicens. Cur enim relicta virtute mali sectātur vicia: ne pro nunquid hoc est ex inscitia id est ignorantia bonoꝝ: sed quid est eneruatius id est đbilius cecitate ignorantie: quasi diceret nihil. An ipsi nouerunt sectanda bona: sed eos transuersos libido id est concupiscentia precipitat in vicia: ⁊ sic ipsi fragiles intemperantia id est propter ītemperantiam libidinis: nequeunt id est non possunt: vicio obluctari id est resistere. An scientes ⁊ volentes deserunt bonum et deflectūtur ad vicia voluntate ⁊ scientia: sed hoc modo non solum potentes esse desinunt: sed omnino desinunt esse. cuius assignat rationem. nam qui relinquunt cōmunem finem omnium que sunt: scilicet deum qui est ipsum esse: pariter esse desistunt. ¶ Notandum ꝙ primum ens verissime habet esse. ipsum enim est causa esse oībus vt sint: vt patet per cōmentatorem. ij. methaphi. Et prīo celi ⁊ mūdi. Ab hoc ente deriuatū est singulis eē ⁊ viuere. q̄to ergo magis ꝑ vicia recedūt a prīo eē: tanto magis desunt esse. Vñ btus Gre. in li. moraliū loquēs de diabolo di. ꝙ diabolus bñ dr̄ nō esse: qꝛ a sūma eēntia recessit: ⁊ ꝑ hoc quotidie excrescente defectu tendit ad non esse: qm̄ ab eo qui vm̄ est eē cecidit. ¶ No. ꝙ phia tres assignat cās ex quibus oē pctm̄ procedit. Oīs. n. peccans vel peccat ex ignorātia: ⁊ hūc modū prīo tangit. vel peccat ex īpotentia resistendi: ⁊ istū scđo tangit ex volūtate ⁊ malicia: ⁊ illoꝝ modū qꝛ grauiorē vltio ponit. ¶ Qđ quidē cupiā. Hic phia excludit dubitatōem. aliquis. n. dubitaret qūo aliquis possit esse malus: ⁊ tñ dici nō esse. hoc excludit phia. d. Miꝝ forte videat cupiā. i. alicui vt malos qui plures sunt hoīz dicam⁹ eos dē ñ eē: ꝫ ita res sese hz: q̄uis miꝝ videat. Nā qui sunt mali eos eē malos nō abnuo. i. nego:

cet: ut idez scelesti uiribus omnibus videantur eē deserti. Cur eīm relicta uirtute uicia sectant: inscitia ne bonorū: sz q̄d eneruatius ignorātie cecitate. An sectāda nouerūt: sed trāsuersos eos libido p̄cipitat. Sic quoqz ītēperātia fragiles sunt que obluctari uitio nequeunt. An sciētes uolentesqz bonum deserunt: ad uicia deflectuntur: sed hoc modo non solum potentes esse: sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium que sunt finem relinquunt: pariter quoqz esse desistūt. Quod quidez cupiam mirum forte uideatur: ut malos qui plures hoīm sunt eosdem non eē dicamus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt eos malos

sed simpliciter ⁊ pure eosdē esse nego. Nam vti pro sicut cadauer hominē mortuū dixeris: simpliciter autē hominē appellare nō possis: ita viciosos malos esse concesserim: sed nequeaz cōfiteri ipsos absolute esse sine determinatōe distrahēte. ⁊ replicat cām prius dictaz dicēs. Soluz eniz est illud qđ ordinē recte seruatqz naturā. qđ aūt ab hac natura ⁊ ab ordine deficit: etiam quod in sui natura situ est derelinquit. ¶ Notandū ꝙ maluz est determinatio distrahens sicut ⁊ mortuuz. Unde sicut cōcedendū est cadauer hoīs esse hominē mortuū: nō tm̄ simpliciter cōcedenduz ē cadauer esse hominē: sic quemcūqz malū cōcedēduz est eē malum nō tamē simpliciter concedendū est ip̄m esse. vnde sicut patebit tertia prosa homines cōuersi in maliciā: humanā amiserunt naturā: ego per maliciā homines desinūt esse qđ fuerāt. ¶ Sz pñt inq̄es mali. Dic phia excludit dubitatōez cōtingētez circa p̄ncipale ꝓpositū. Ostensuz eniz ē ꝙ mali sunt impotentes. Aliq̄s dubitaret qūo hoc verū sit: cū tamē consuetū sit dicere ꝙ mali possunt. Ꝫ soluit pilosophia. Scđo oñdit ꝙ potētia maloꝝ nulla sit ibi. Nam sicuti. d. p̄mo. o Boet. tu inquies obijciendo cōtra predicta ꝙ mali possunt s̄m cōsuetuz modū loquēdi. Rñdet phia. Ego nō quidē negaueriz quin mali possunt: sz hec potētia eoꝝ nō descēdit a viribꝰ: sed ab imbecillitate. i. a fragilitate. quod declarat: qꝛ mali possunt quidē mala q̄ minime valerēt. i. possent: si potuissent manere in efficientiam eoꝝ bonoꝝ. i. si efficiētia malorum esset talis qualis illa quā habēt boni q̄ potissima est: vt pz ex dictis. Que possibilitas maloꝝ qua possunt mala demōstrat eos erudiētis nihil posse. ¶ Notāduz ꝙ dicit malos minime posse mala si ꝑmaneāt in efficientia bonorum: ex quo videtur ꝙ boni nō possunt facere malum: nec ꝑ consequens peccare: quod falsum est. cū iustus septies in die cadat: ⁊ fortior resurgit secundū scripturaz. Ad hoc dicēdum ꝙ boni nō possunt facere malum ex electōe recte rōis q̄ sp̄ dep̄catur ad optima: sz de potētia absoluta p̄ñt facere malum. inq̄tū tm̄ potētia eoꝝ cōiungitur volūtati ⁊ electōni: qꝛ eligūt bonū ⁊ nō malū: sic dicūtur non posse facere malū. ¶ Nā sicuti pauloāte. Dic probat ꝙ potētia maloꝝ nulla sit tripl'r. Scđa ibi. Atqz vt intelligas. Tertia ibi. huc accedit. Primo dicit vti ꝓ sicut collegimꝰ pauloāte malū nihil est ⁊ mali tm̄ possint mala: ex Ꝫ liquet improbos nihil posse. ⁊. d. Boe. ꝑspicuū est. ¶ Notāduz ꝙ ratio sic formatur. posse malū est posse nihil cuz malū nihil sit: sed mali tm̄ possunt mala: ergo possunt nihil: ⁊ per cōsequens nulla eoruz est potētia. ¶ Notādum de hoc ꝙ malū nihil sit visum est prius. ⁊ dicit beatus Augustinus. Cum vniuerse nature per verbum dei facte sint: iniquitas per ipsum facta non est: quia iniquitas nulla substantia est: ⁊ peccatum non est natura: sed vicium nature appetentis illud quod non est sui ordinis.

esse non abnuo: sed eosdem esse purè atqz simpliciter nego. Nam vti cadauer hominem mortuuz dixeris: simpliciter vero hominem appellare non possis: ita viciosos malos quidez esse concesserim: sed esse absolute nequeam confiteri. Est enim quod ordinem retinet. Seruatqz naturā. Qđ vero ab hac deficit esse: etiaz quod in sui natura situm est derelinquit. Sed possunt inquies mali ne ego quidem negauerim: sed hec quidem eorum potentia non a viribus: sed ab imbecillitate descendit. Possunt etiam mala que minime valerent si in bonorum efficientia manere potuissent. Que possibilitas eos euidētius nihil posse demonstrat. Nā sicuti paulo ante collegimus malum nihil est: cum mala tantummodo possint nihil posse improbos liquet. Bo. perspicuū est. Philoso.

Prosa Secunda

¶ Atq; vt intelligas quenam sit huius. Dic probat idem alio modo dicens. O Boe. quenã sit vis huius potentie qua mali dicunt posse sic considera ex dicendis. nos pauloante diffinimus nihil esse potentius summo bono. s. deo. Ita est dicit Boetius. et philosophia. Sed idez scz summũ bonum nequit. i. nõ potest facere malum. Minime dicit Boe. ⁊ phia. Est igitur aliquis qui putet homines oia posse. Nemo dicit Boe. nisi qui insaniat: ⁊ idem homies possunt mala facere: vtinam quidez non possent. dicit Boe. igitur philosophia arguit. Cum igitur tantũmodo potens bonorum possit omnia: non autem queant id est possunt omnia potentes malorũ: manifestum est eosdez minus posse qui mala possunt.

Atqz vt intelligas quenaz sit huius potentie vis summo bono nihil potẽtius eẽ pauloante diffinimus. Boeti. Itaqz est inq̃. Phi. Sed idem inquit facere malũ nequit. Boe. Minime. Phi. Est igitur inquit aliquis qui oia posse hoies putet Boe. Nisi quis insaniat nẽo. P. Atqui idẽ possunt mala. B. vtinã quidã inq̃ nõ possent. Philosophia. Cum igitur bonoruz tantũmodo potens possit omnia: nõ vero queant omnia potentes: etiaz malorum eosdẽ qui mala possunt minus posse manifestũ est. Huc accedit q̃ oẽm potẽtiam inter expectãda numerandam: omniaq̃ expetenda referri ad bonũ velut ad quoddã nature sue cacumẽ ostendimus: sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum nõ potest. Expetenda igitur non est: omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatez nõ eẽ potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentiam: malorum vo minime dubitabilis apparet infirmitas. Verãqz illam platonis esse sententiaz liquet solos quod desiderãt posse facere sapientes: improbos vero exercere quidem quod libeat: quod vero desiderant exple

¶ No. q̃ posse magis arguit ipotẽtiã q̃ potentiam: q: si argueret potentiam: tunc deberet omnipotentissimo scilicet deo qõ falsum est. Unde potest argui ex littera sic. deus potest omnia ⁊ nõ potest malum: mali non possunt oia ⁊ possunt malum: ergo posse malũ magis arguit impotentiaz q̃ potentiam. ¶ Huc accedit. Dic probat idez tertio modo dicens. huc accedit q̃ oẽm potentiam esse numerandaz inter expetenda ⁊ omnia expetẽda. i. desiderãda referri ad bonũ: velut ad quoddã cacumen. i. ad perfectionẽ sue nature: sed possibilitas. i. potentia patrãdi sceleris id est faciendi malum non pot referri ad bonũ: igitur expetenda nõ est. omnis aũt potentia expetẽda est. liquet igitur possibilitatẽ. i. valentiam siue potentiam malorum nõ esse potentiaz.

¶ Notandum q̃ ratio sic potest formari ex littera. Omnis potentia que est potentia natura est appetenda et refertur ad bonum: ergo potentia mali non est potẽtia. ex quibus omnib' bonorum quidem potentiam malorum hic ex dictis concludit conclusionem principalem confirmando eaz auctoritate Platonis dicens: ex quibus iam declaratis apparet minime dubitabilis potentia bonorum: et infirmitas malorum: q̃ pro et liquet veram esse illam sententiam Platonis

solos sapientes posse facere quod desiderãt. Improbos vero explere posse quod libeat. i. qd libidini placeat. quod vero desiderant rationali appetitu malos explere nõ posse: faciũt enim supple mali: que scilicet libido: libet id est expetit dum putant se adepturos bonum quod desiderant per ea quibus delectentur. Sed minime adipiscuntur: quoniã probra id est vicia vel homines vicioli non veniunt ad beatitudinem. ¶ Notandum q̃ desiderium est appetitus rationalis: libitum autem spectat ad appetitum sensualẽ. licet ergo mali affectent beatitudinẽ appetitu rõali: tñ qz faciũt qõlibz sequẽtes appetitum sensitiuum: ideo ad beatitudinem non peruenũt. sapientes aũt qui contemnunt delectationes sensuales ⁊ nituntur intellectualibus: ipsi sunt qui perficiunt animam suam sciẽtia sui creatoris q̃ de nihilo fecit eas: vt scribitur in libro de pomo. Alia non tristabitur neq̃ cõturbabitur: cũ recedit a corpe vt scribitur in eodem libro.

rè non posse. faciunt enim que libet dum per ea quibus delectantur id bonũ quod desiderant se adepturos putant: sed minime adipiscuntur: quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

¶ Metrũ secũdum quarti li.

Vos vides sedere celso
Istud est metrum secũdũ huius quarti. Et est metrum mixtum. primũ dicitur alemanicum ab inuentore: trochaicum a pede predominãte. secũdum dicitur feregratium ab inuẽtore: spõdaicum a pede predominãte. In quo metro phia ostendit qõ potẽtia maloꝝ sit cõsiderãda: in quibus maxime videtur esse sicut sunt reges ⁊ principes. ⁊ dicit incipiendo constructõez in septimo versu. Siq̃s detrahat. i. remoueat p̃ consideratione ⁊ intellectũ: tegmina. i. tegimina vani cultus exteriorib' supbis regibus: quos reges vides sedere celso culmine. i. altitudine: soliꝰ. i. cathedre: quos vides claros purpura nitente septos. i. circundatos: armis tristibus. i. contristantibus. Reges inq̃ cõminantes. i. minas imponentes, miseris: torvo ore. i. crudeli aspectu: ãhelos. i. cupidos vel festinos: rabie cordis. i. crudelitate mortis. Jam videbit dominos tales ferre intus. i. in animo: artas cathenas. i. vincula vitiorum: quod manifestat subdens. hinc enim. i. ex vna parte: libido id est concupiscentia: versat. i. precipitat corda talium tyrannorum auidis veneno. Hinc id est ex alia parte: ira turbida flagellat. i. punit mentem ipsorum: ira inq̃ tollens id ẽ excitans fluctus. i. disturbia: aut captos infortunio aliquo meror ipsos fatigat: aut spes lubrica id est vana torquet. Cum ergo cernas vnum caput id est vnum principem: ferre. i. sustinere: tot tyrannos id est passiones tyrannisantes: ipse pressus iniquis dominis id est vicijs dominantibus nõ facit quod optat. ¶ Nota q̃

Septos tristibus armis:
Ore torvo comminantes:
Rabie cordis anhelos
Detrahit siquis superbis
Vani tegmina cultus:
Jam videbit intus artas
Dominos ferre cathenas
Hinc enim libido versat:
Auidis corda venenis
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens
Meror aut captos fatigat

intentio philosophie est dicere si quis visu posset penetrare corda principum quos videt sedere in altis solijs: ornatos claris indumentis: habentes arma terrentia torvo vultu respicientes miseros statim visu cognosceret: ipsos ligatos multis catenis insolubilibus passionib' ire spei timoris: ⁊ sic ligati passionibus non faciunt quod optant: ⁊ per consequēs sunt impotentes. ¶ Notandū quod dicit ꝙ homo pressus iniquis dominis. i. vicijs dominātibus nō facit qd optat. dicit beatus Augustinus in li. de ciuitate dei. Bon' etiaz si seruiat liber est: malus autem si regnat seruus est. Nec vnius hominis: sed quod grauius est tot dominorum seruus est quot vitiorum.

Aut spes lubrica torquet.
Ergo cum caput tot vnum
Ternas ferre tyrannos:
Non facit quod optat ipse
Hominis pressus iniquis.

¶ Prosa tertia quarti libri.

Ides ne igitur. Ista est prosa tertia hui' quarti in qua ostēdit philosophia malis nūq̄ deesse supplicia: ⁊ bōis nunq̄ deesse premia. Et primo philosophia continuando se ad precedentia primo premittit intentū suum. secūdo ꝓsequitur intentū ibi. Rerum etiz Primo dicit sic. Vides ne igitur o Boe. in quāto sceno id est in quā ta vilitate impotentie voluantur probia. i. homines ꝓbosi ⁊ vitiosi. vides etiaz qua luce id est qua claritate potentie resplendeat ꝓbitas virtuosoꝝ hoim i quo sicut in suo accedente ꝓspicuū ē ꝗ cōsequēs. s. nūq̄ bōis pmia nūq̄ sceleribus id est hominibus sceleratis deesse sua supplicia. ¶ Notanduz ꝙ mali dicūtur volui in sceno: q̄a mali ⁊ maxime libidinosi suibus assimilātur sicut postea patebit: qz voluūtur in sceno scōm illud. Sus maxime in sceno gaudet q̄ fonte sereno. De quibus dicit scriptura. Perierūt iumēta in stercore suo. probi autē luce resplendēt: qz virtus ⁊ probitas vltra humanā naturaz hominē prouehit ⁊ dijs assimilat. ¶ Rerū etcim que gerūtur. Hic philosophia prosequitur intentum: ⁊ ꝓbat primo ꝙ bonis nunq̄ desunt premia. Secundo ꝙ malis nunquā desunt supplicia. ibi. Que cum ista sint. Primo ostendit ꝙ bonis nunq̄ desunt premia. Secūdo ostendit q̄d sit illud premiū. ibi. At cuius premij. Primū probat duabus rōnibus. secundaz ponit ibi. Postremo. Prima ratio talis est. Omnis res propter quā aliud geritur est premiuz illius rei que geritur: sed propter bonū omnia fiunt ⁊ geruntur: ergo bonū est premiū omniū que gerūtur: sed bonū a bonis separari nō pōt: qz iam nō essent boni: ergo boni nunq̄ desunt sua premia. vnde dicit in littera. Rerū que gerūtur id est fiūt: illud propter qd vna queq̄ res geritur. i. fit illud videri pōt nō iniuria esse premiū illius rei. hoc declaratur exēplariter: vt currēti in stadio id est in aliquo spacio: corona est pmiū ꝓpter quā currit: sz oīs hōis pri' beatitudinē esse idipsum bonū ꝓpter qd oia gerūtur: ergo ipm bonū est veluti cōmune pmiū actib' hūanis ꝓpositū: sz ꝗ bonū nō pōt separari a bōis. Nō eiz iure vocabitur bon' q̄ careat bono: q̄re ꝓbos mores. i. bōes hōi morigeratos nō reliquūt sua pmia. Quātūlibz q̄ seuiāt mali cōtra bonos: tū

ꝙ mali dicūtur volui in sceno: q̄a mali ⁊ maxime libidinosi suibus assimilātur sicut postea patebit: qz voluūtur in sceno scōm illud. Sus maxime in sceno gaudet q̄ fonte sereno. De quibus dicit scriptura. Perierūt iumēta in stercore suo. probi autē luce resplendēt: qz virtus ⁊ probitas vltra humanā naturaz hominē prouehit ⁊ dijs assimilat. ¶ Rerū etcim que gerūtur. Hic philosophia prosequitur intentum: ⁊ ꝓbat primo ꝙ bonis nunq̄ desunt premia. Secundo ꝙ malis nunquā desunt supplicia. ibi. Que cum ista sint. Primo ostendit ꝙ bonis nunq̄ desunt premia. Secūdo ostendit q̄d sit illud premiū. ibi. At cuius premij. Primū probat duabus rōnibus. secundaz ponit ibi. Postremo. Prima ratio talis est. Omnis res propter quā aliud geritur est premiuz illius rei que geritur: sed propter bonū omnia fiunt ⁊ geruntur: ergo bonū est premiū omniū que gerūtur: sed bonū a bonis separari nō pōt: qz iam nō essent boni: ergo boni nunq̄ desunt sua premia. vnde dicit in littera. Rerū que gerūtur id est fiūt: illud propter qd vna queq̄ res geritur. i. fit illud videri pōt nō iniuria esse premiū illius rei. hoc declaratur exēplariter: vt currēti in stadio id est in aliquo spacio: corona est pmiū ꝓpter quā currit: sz oīs hōis pri' beatitudinē esse idipsum bonū ꝓpter qd oia gerūtur: ergo ipm bonū est veluti cōmune pmiū actib' hūanis ꝓpositū: sz ꝗ bonū nō pōt separari a bōis. Nō eiz iure vocabitur bon' q̄ careat bono: q̄re ꝓbos mores. i. bōes hōi morigeratos nō reliquūt sua pmia. Quātūlibz q̄ seuiāt mali cōtra bonos: tū

sapienti non decidet corona id est premium: nec arescet id est minuetur: q: aliena improbitas nõ decerpit. i. nõ aufert ꝓprium decus probis animis. ꝙ si boni accepto premio extrinsecus letaretur: poterat hoc aliquis auferre ab eis: vel saltẽ ille qui contulisset: sed quoniã ꝓ q: illõ premium sua probitas vnicuiq; confert: tunc quilibet carebit suo premio: cum desierit esse ꝓbus. ¶ Notandum ꝙ consuetudo fuerat apud romanos currere in stadio id est in aliquo spacio qõ vocabant stadium: ⁊ qui citius venit ad metam sustulit premium scilicet coronã vel aliquid aliud sicut dicit apostolus. Nesciis ꝙ hi qui in stadio currunt omnes quidem currunt: sed vnus accipit brauium: sic currite vt apprehendatis: ergo hic propter qõ curritur est premium currentium.

¶ Notandum ꝙ Boe. nõ potest carere premio: q: illud a quo homo denominatur bonus est virtus vel operatio virtuosa: q: secundũ Aristo. secundo ethicorũ. Omnis virtus erit vtiq; habitus et quo homo fit bonus: ꝓpter qõ dignitas virtutis est premium virtuose operãtium: ꝗ operãs virtuose nõ potest priuari virtute: ergo ñ potest carere suo premio. ¶ Notãdum quantũcũq; mali seuiant: tñ sapienti non decidet corona: ꝗa secundum Senecam. xiij. epistolo. ad Lucilium. Nunq; inualescet ad tantum malicia: neq; ad tantum exceditur contra virtutes: vt nõ nomen philosophie sacrum et venerabile ꝓmaneat. Et similiter ẽ de malis et stultis respectu bonorum et sapientum. ¶ Postremo cum omne premium. Dic ponit secundam rationem que talis est. premium non habet rationem ꝓmij: sed bonus est compos boni: ergo erit cõpos premij. d. ergo in ꝗa. Postremo cũ oẽ ꝓmiũ idcirco appetat: q: credat eẽ bonũ: ꝗa iudicet cõpotẽ boni exptũ esse ꝓmij. q. d. nullus. ¶ No. ꝙ argumẽtũ phie ille ẽ isti ac si arguat. bõ nõ bz rõem boni: nisi q: rõalis. Quicũq; igr est rõalis est bõ: sic illr ꝓmiũ nõ apetitur nisi q: bonũ. qualergo ẽ cõpos boni est cõpos ꝓmij: ꝗ bonus ẽ cõpos boni: ergo nõ de est sibi ꝓmiũ. ¶ At cuius ꝓmij. Dic oẽ. At quid sit illõ ꝓmiũ qõ boni assequũtur. s. maximũ ⁊ optimũ qõ ẽ fieri deos. vii. d. At cui ꝓmij. s. boni ñ sunt exptes. i. carẽtes. Rñdit phia. oium pulcherrimi ⁊ maxi ꝓmij. qõ ꝓbat ex quodã correlario sup declarato. d. Memẽto correlarij illi qõ ꝓcipuũ paulo ãte dedi: ac ꝓ ⁊ ile collige. i. ex illo correlario ꝓcludẽ: eũ ipm bonũ sit beatitudo: liquet oes bonos eo ipso ꝙ boni sunt fieri beos: ꝗ qui bti sunt eos ꝓuẽit esse deos. igr ꝓmiũ bonorũ ẽ fieri deos: qõ ꝓmiũ bonorũ nullus dies deterat. i. cõsumit: nulli ꝓtãs minuet: nullius ꝓbitas fuscet. i. obscurat. ¶ No. ꝙ m[illegible] ꝓtõe phia ñ accipit beatitudinẽ ꝓ statu quem boni habituri sunt post hanc vitã: sed pro statu beatitudinis: qualis i hac vita haberi potest: quem homo consequitur per virtutes. vnde qui essentialiter est bonus: essentialiter

idipsum bonum: propter quod omnia geruntur ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum veluti premium cõmune propositum: atqui hoc a bonis nõ potest separari. Neq; enim bonus vltra iure vocabitur qui careat bono: quare ꝓ bos mores sua premia non relinquunt. Quantumlibet igitur seuiant mali: sapienti tamen co[illegible]a non decidet: non arescet. Neq; enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. quod si extrisecus accepto letaretur: poterat hoc vel alius quispiam: vel ipse etiam qui contulisset, auferre: sed quoniam id sua unicuiq; probitas confert: tum suo premio carebit cũ probus esse desierit. Postremo cum omne premium idcirco appetatur quoniam bonum esse credatur: quis boni compotem premii iudicet expertus. At cuius premii oium pulcherrimi maximiq;. Memẽto eim illius correlarii qõ paulo ante precipuum dedi: ac sic collige.

est beatus ⁊ deus: ⁊ qui non est essentialiter bonus: sed participatiue: hic etiam est participatione beatus ⁊ deus. ¶ Que cum ita sint. Hic ostendit philosophia ꝙ malis nunꝗ desunt sua supplicia. Secundo ostendit quale sit illud supplicium ibi. Aide autem. Prima in duas secundum duas rationes. secunda ibi. Iam vero. Primo dicit. Que cuz ita sint: scilicet ꝙ boni nunꝗ carent premijs: sequitur ꝙ sapiens nequeat id est non possit dubitare de inseparabili pena malorum. Nam cum bonũ ⁊ malum: pena atq; pro ⁊ premium aduersa fronte diffideãt id ẽ opponantur adinuicez: necesse est que in boni premio videmus accidere: eadem necesse est ꝙ respondeant cõtraria parte in pena mali. sicut igitur probis id est bonis ipsa probitas sit premium: ita nequitia ipsa est improbis supplicium. ¶ Notandũ quandocũq; subiectis contrarijs insunt contrarie passiones: si vni subiectorum ostẽditur inesse sua passio: tunc per locũ a cõtrarijs relicto subiecto assignatur inesse similiter sua passio. cum igitur bonum ⁊ malum sint diuersa subiecta: premium ⁊ supplicium sint diuerse passiones: si ostẽditur bonis nõ deesse premia ostẽsum est malis nõ deesse supplicia. ¶ Iaz vero q̃squis afficit pena malo se affectum. Dicponit secundam rationẽ que talis est. Pena nõ habet rationẽ pene: nisi ex hoc ꝙ malum est quoddam: ergo qui est affectus malo ipse est affectus pena: sed mali sunt affecti immo infecti malo: ergo sunt affecti pena: ⁊ p consequens supplicio: Unde dicit in litera. Iaz vero q̃squis afficitur pena malo non dubitet se esse affectum: cum supplicium pena non habeat rationem pene nisi qz mala. igitur si ipsi mali sese id est ipsos existimare velint: possunt ne sibi videri expertes supplicij: quos malos omnium malorum extrema nequitia id est maxima in genere mali: non modo id est tantummodo non afficit: verum pro sed etiam vehementer inficit: quasi diceret nõ. ¶ Nota ꝙ sicut argumentum tenet sub hac forma. homo non est homo nisi quia est rationalis est homo: ergo qui est rationalis est homo. sic arguitur in proposito. pena non habet rationem pene nisi quia malum est quoddam: ergo qui est affectus malo est affectus pena: sed mali sunt affecti malo: ergo malum non deest malis: ⁊ per consequens supplicium. ¶ Aide autem. Dic philosophia ostendit quale sit premiũ malorũ scz trãsformatio in bestialitatẽ. Scõo ostẽ

Cum ipsum bonuz beatitudo sit bonos omnes eoipso ꝙ boni sunt fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt deos esse conuenit. Est igitur premium bonorum quod nullus deterat dies: nullius minuat potestas: nullius fuscet improbitas deo fieri. Que cum ita sint: de malorum quoqz inseparabili pena dubitare sapiẽs nequeat. Nam cum bonum malũqz: item pena atqz premiũ aduersa fronte diffideant: que in boni premio videmus accidere: eadem necesse esse est in mali pena contraria parte respondeãt. Sicut igitur probis probitas ipsa sit premium: ita improbis nequitia ipsa supplicũ est. Iam vero quisq̃s afficitur pena malo se affectũ esse non dubitat. Si igitur sese ipsi estimare velint: possunt ne sibi supplicij expertes videri. Quos omnium malorũ extrema nequitia non afficit modo: verum etiã vehemẽter inficit. Aide autem ex aduersa parte bonorũ que improbos pena comitet. Omne namqz quod sit vnuz esse: ipsum qz vnum bonum esse paulo ante didicisti.

dit quomodo per diuersa vicia homines transformātur in diuersas bestias .ibi. Auaricia.primo dicit. Vide o Boe. Que pena comitetur improbos ex aduersa parte bonorum id est per contrariū ad bonos . didicisti enim pauloante in tertio libro omne qđ est sit esse vnum: ⁊ didicisti vnum esse bonum: cui consequens est vt omne qđ sit etiam videatur esse bonuz. igit quicquid deficit a bono desistit esse: quo fit vt mali desinant esse qđ fuerant: sed ipsa reliqua spēs humani corporis adhuc manens in eis ostentat malos fuisse homines. Quare conuersi in maliciaz amisere humanam naturaz. Sz cum sola probitas possit quēquā hoīem prouehere vltra homines scilicet naturam diuinam: necesse est vt quos improbitas ab humana conditione deiecit: ipsa detrudat hoīem infra meritum. i dignitatem hoīs in naturam bestialitatis. igitur euenit vt nō possis estimare hoīem sed bestiam quā videas vicijs transformatum. ¶ Notandū ꝙ cum gradus entium distingantur ſm nobilitatē ⁊ ignobilitatem: q: non potest accipere duas species eque perfectas: sed vna est dignior alia: ideo oportet ꝙ omne ens qđ non est homo sit supra hominez vel infra hominē. mali aūt vt probatū est per maliciam desinunt esse hoīes: ergo necesse est malos eē supra homines vel infra. cum aūt sola probitas vehat hominē supra naturam humanā: scilicet ad naturam deoꝝ: sequitur ꝙ malicia deijcit malos infra naturam humanam: sed ad naturam bestialitatis. ¶ Auaricia feruet. Dic philosophia ostendit qualiter homines per diuersa vicia transformātur in diuersas bestias dicēs: ꝙ siquis homo feruet auaricia: scz violentꝰ ereptor id est ablator alienaruz opum: talem dixeris similez lupi: sed homo ferox ⁊ inquietus qui exercet linguam litigij: talis comparabilis est cani. Homo occultus insidiator qui gaudet surripuisse aliena fraudibus: talis exequetur id ē comparat vulpeculis: sed homo intemperans id est intemperatus supple ire fremit: talis credatur gestare animuz leonis. sz homo pauidus: ac pro ⁊ fugax qui formidat habeatur similis ceruis. homo autem segnis ⁊ stupidus: ille torpet. i. tardus est: et talis viuit asinum. i. asinine. homo aūt leuis ⁊ incōstans: qui permutat studia sua. i. opera nil differt ab auibus. sed homo qui īmergit fedis: ꝙ ꝓ ⁊ īmūdis libidinibꝰ: ille detinetur voluptate sordide suis. i. cōparat suibꝰ: ⁊ sic de ceteris

Cui consequens est: vt omne quod sit: id etiam bonuz eē videatur. Hoc igitur modo quicquid a bono deficit: eē desistit: qđ fit vt mali desinant esse quod fuerāt. Sz fuisse homīes adhuc ipsa humani corporis reliqua species ostentat: quare versi in maliciam humanam quoqz amisere naturam. Sed cum vltra homines quēq̄ ꝓuere sola probitas possit: necesse est: vt quos ab humana conditione deiecit: infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur vt quem transformatū viciis videas hominem estimare non possis. Auaricia feruet alienarū opum violentus ereptor: similez lupi dixeris. Ferox atqz inquietus linguaz litigiis exercet cani comparabilis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet vulpeculis exequetur. Ire intēperans fremit: leonis animū gestare credatur. Pauidus ac fugax non metuēda formidat: ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidꝰ torpet: asinuz viuit. Leuis ac inconstans studia permutat: nil ab auibus differt. Fedis immun-

vicijs contingit loqui. vnde concludit philosophia dicens. Ita fit vt qui deserta probitate desierit esse homo: cum non possit transire in conditionem diuinam: vertatur in beluaz id est in bestiam. ¶ Notandum q̄ in nobis est duplex virtus cognoscitiua: scilicet intellectus ⁊ sensus. Intellectus est quid diuinum in nobis per quem ad superiora ascēdimus: ⁊ deo similes sumus. Sēsus aūt inquantū nō obedit rationi est q̄d brutale in nobis: ꝑ quē ifra naturā humanam redigimur ⁊ bestijs similes efficimur. Ideo dicit Boetius in tractatu de summo bono. Ue vobis hominibus qui de numero bestiarum cōputati estis: diuinuz hoc quod in vobis est non cognoscētes: propter qd̄ ad supiora ascēditis ⁊ deo similes estis. Diuinuz aūt in homine vocat intellectum ⁊ rationem.

disqz libidinibus immergitur: sordide suis voluptate detinetur. Ita fit vt qui probitate deserta homo esse desierit: cū in diuinam conditionem transire nō possit: vertatur in beluam.

Metrum tertium libri quarti.

Ela naricij ducis.
Et vagas pellare rates
Currus appulit insule
Pulchra qua residens dea
Solis edita semine.
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula
Quos vt in varios modos
Uertit herbipotens manus
Hunc apri facies tegit
Ille marmaricus leo
Gente crescit et vnguibus.
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat
Ille tigris vt indica
Tecta mitis obambulat.
Sed licet varijs malis

¶ Metrum tertiuz quarti libri.

Ela naricij ducis. Istd̄ est metrum tertium huius quarti qd̄ dicit̄ gliconicum ab inuētore coriambicū a pede predominātē. In quo philosophia ostendit transformatōez hominū in bestias per quandam fabulam. Secūdo ostēdit trāsformationē mētis ꝑ vicia esse peiorē transformatione corꝑis ibi. O leuē. Fabl̄a quā itēdit est de trāsformatione sociorum Ulicis. ⁊ est talis. Ulixes post bellū troianū cū redeundo ad propria diu errasset in mari ꝑuenit in quandā insulā quā inhabitabat quedā dea noīe Circe filia solis: que ꝑ grāmina ⁊ potiones consueuit hospites suos mutare in diuersas bestias: q̄ etiam socios Ulicis qui ad ipsam ꝑuenerāt per suas potiones mutauit. Sed mercuri⁹ dedit Ulici albū florem ꝑ quā mutauit trāsformationē ⁊ potionez veneficaz. q̄uis autem socij sui essent mutati in bestiam q̄tum ad figuram corporis: tamen remāsit in eis mens integra exclusa omni bestiali seuitia. vnde dicit in littera. Eurus ventus talis appulit vela ducis Naricij id est Ulicis qui denominatur naricius a loco vel a regione de qua oriundus erat: ⁊ appulit vagas rates id est naues pelago id est mari cuidā insule qua id est in qua insula residens pulchra dea Circe edita id est genita ex semine solis: illa miscet nouis hospitibus id est socijs Ulicis pocula tacta carmine. i. incantatione quos scilicet hospites vt id est

postq̄ manus Circe herbipotens.i.potens herbarū:vertit id est mutauit socios Ulicis ī varios modos id est varias figuras bestiarum:hunc id est vnum illorum tegit facies apri:ille.i. alius marmaricus leo ⁊ affricanus:leo factus crescit dente et vnguibus. Hic.i.alius nuper lupis additus id est coniunctus dum parat flere propter suam transformationem:ipse vlulat ille id est alius:obambulat.i.creuit:tecta.i. domus mitis: vt indica tigris id est tigris indie. Sed licet numen id est deitas archadis id est mercurij qui colitur ī archadia: qui dicitur ales eo q̄ fingitur habere alas in pedibus ad designandam velocitatez sui motus: ille mercurius miserans ducem id est Ulicem obsitum idē circundatū varijs malis:ipse soluerit id est liberauit eum a peste hospitis Circe:tamen remiges id est socij Ulicis:iam traxerāt.i.biberant mala pocula ore:⁊ iaz sues effecti verterant id est mutauerant:pabula.i.cerealia nutrimenta panis:qui panis est cibus hoīnum:glande.i. in glandes qui ē cibus suis:⁊ nihil manet integrū sez de figura humana:ipsis perditis.i.mutatis voce ⁊ corpore:sola autem mens stabilis manens gemit supra monstra id est supra transformationem corporis quaz patitur.¶ Notandum q̄ transformatio hominis in bestiam remanente aīa rationali nō est possibilis s̄m rez:q: si esset possibilis vel esset possibilis secundum trāsmutationem substantialez vel accidētalem.non secundum substantialem:q: per talez introducitur noua forma substantialis: ⁊ sic due forme substantiales specifice differentes vt forma lupi ⁊ hoīs simul informarēt idē corpus quod falsum est.nec est possibilis s̄m accidentia propria que disponunt materiam ad determinatam formam:q: impossibile est materiam secundū vnam et eandem dispositionez proportionari diuersis formis. Unde oīno est impossibile aīam itellectiuā vniri materie disposite ad formam lupi:ergo transmutatio de qua hic loquit:si ē possibilis erit solū s̄m accidētia indiuidui ꝓueniētia ab exterioribus causis:quēadmodū videt contigisse de rege Nabuchodonosor de quo legit in Daniele q̄ ex hoīb⁹ eiect⁹ est: ⁊ fenū cōedit vt bos: ⁊ rore celi corpus ei⁹ infectū ē:donec capilli ei⁹ crescerēt in similitudiez aquilaꝝ:⁊ vngues ei⁹ q̄si vngues auiū.⁊ q: trāsmutatio s̄m talia accidētia ducit ad expressa representatōne spēi hūane ꝓpter difformitatē figure:iō vt sic pōt dici trāsmutatōem esse factā in bestiam aīa remanente. Alij dicūt q̄ hmōi transmutatio nō sit possibilis s̄m rem:sed s̄m quandam apparitionē fantasticam. Unde non videtur rationabile q̄ nabuchodonosor transtulerit se ad iumēta comedēs fenum:nisi q̄ quadam mania et apparitione fantastica agitatus seipsum reputabat iumētum aut bestiam:propter quod a consortio hoīm eiectus est ⁊ cum feris habitabat. ¶ O leuem nimiū manuz. Hic ostendit transformatōem mentis ꝑ vicia esse deteriorem transformatione corporis:eo q̄ mens nobilior est toto corpore.⁊ dicit. Ego dico manum Circe id est po

Numen archadis alitis
Obsitum miserans lucem
Peste soluerit hospitis.
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant
Jam sues cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce corpore perditis
Sola mens stabilis super
Monstra que patitur gemit
¶ O leuem nimium manum
Nec potentia gramina
Membra que valeant licet
Corda vertere non valent.
Intus est hominum vigor
Arce conditus abdita.
Hec venena potentius

Prosa Quarta

testatem esse minium: leuem id est imbecillem: nec dico gramina eius esse potentia: qz licet valeant vertere membra sez corporis: nō tamen valent vertere corda: qz intus est vigor hominū conditus id est absconditus: arce abdita id est in mēte abscōdita: sed hec dira venena id est vicia potentius detrahunt hominem sibi: que vicia penitus meant id est pertranseunt: ⁊ nō nocentia corpori seuiunt id est seuire faciūt homines vulnere mentis. ¶ Notandum ꝙ quia anima nobilior ⁊ excellentior est corpore trāsmutatio facta in anima de virtutibus ad vicia stante corpore hūano: ipsa est deterior ꝙ facta transmutatione corporis hūani in species bestie anima remanente trāsmutata: quia anima intrāsmutata dato ꝙ corpus transmutetur: adhuc homo dicitur hō rōe anime: sed remanente corpore humano ⁊ anima transmutata: tam homo dicitur non homo nisi equiuoce: ergo trāsmutatio anime peior est trāsmutatōne corporis anima remanente intransmutata.

Detrahunt hominem sibi.
Dira que penitus meant:
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere seuiunt.

Prosa quarta libri quarti.

Um ego fateor inqꝭ nec iniuria dici video viciosos tametsi hūani corporis speciem seruent: in beluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox sceleratazz mens bonorum pernitie seuit: idipsuz eis licere noluissem. Philosophia. Nec licet inqt vti conuenienti monstrabitur loco: sed tamē si idipsum quod eis licere creditur aufertur: magna ex parte sceleratorum hominum pena releuatur. Etenim quod incredibile cuiquam forte videatur infeliciores esse necesse est malos cum cupita perfecerunt: ꝙ si ea que cupiunt implere non

¶ Prosa quarta libri quarti.

Uz ego fateor iqꝭ. Ista est quarta prosa huius quarti in qua principaliter tria probat. Primo probat malos esse miseriores qui cupita perficiunt ꝙ si ea non perficerent. Secundo probat malos ēt miseriores si sint impuniti ꝙ si sint puniti. Tertio ostēdit illos ēt miseriores qui faciunt iniuriaz ꝙ illi qui patiūtur. Secūda ibi. Naz hoc quoqꝭ. Tertia ibi. Nam ne illud. Primo Boe. consentiens predictis facit quoddā notum: ⁊ philosophia sibi respondet. Secundo philosophia prosequitur principale intentum. ibi. Eteniz. Primo dicit. Tum ego Boe. finito carmine inquam id est dici: ego fateor id est concedo veruz esse quod dictum est: nec iniuria id est nō iniuste video dici viciosos mutari in beluas. i. bestias qualitate. i. vicio animorum: tametsi pro quāuis seruent speciem humani corporis. tunc Bo. facit notum dicens. Sed eis quorum mens atrox id est crudelis seuit pernitie bonorum: idipsum noluissem eis licere scilicet vt seuiant mali in bonos. Respondet philosophia. nec licet inqtt vti monstrabitur conuenienti loco. tamen si idipsum quod creditur eis licere si hoc auferatur a malis: releuatur pena sceleratorum hominum ex magna parte.

¶ Notandum ꝙ licet credatur malis licere ꝙ seuiant contra bonos: non tamen in rei veritate licet: quia in sexta prosa huius quarti ostendit philosophia nihil licet malis contra bonos nisi quantum permittitur ex ordinatione diuine prouidentie ad vtilitatem bonorum.

¶ Etenim quod incredibile. Dic philosophia prosequitur principale intentum probando ꝙ improbi sunt miseriores: qui cupita perficiunt ꝙ qui perficere non possunt. Secundo

ostendit q̄ in hac vita nihil est diuturnum in comparatione ad vitam eternaz. Tertio ponit ammirationez Boe. super quoddā, secūda ibi. Neqz eim. tertia ibi. Tuz ego. prio dicit necesse est malos esse miserio: es: cū perfecerint cupita q̄ si non possunt implere: qd̄ forte videatur cui q̄ id est alicui incredibile. cuius probatio est. Nam si miserū est voluisse praua: miseri⁹ est potuisse: sine quo. s. posse langueret. i. deficeret effectus misere voluntatis. itaqz cum singulis tribus scz voluntati potentie ⁊ effectui sit sua miseria: necesse ē vt illi vrgeantur triplici infortunio i. malo quos videas scelus velle: scelus posse: scelus perficere. di. Boe. Accedo inq̄. i. consentio: sz ego vehementer exopto vt mali deserti possibilitate patrandi sceleris cito careant hoc infortunio. et dicit phia. Carebūt inquit ocius id est citius: q̄ si tu forsitan velis. i. velle doleas: vel q̄ illi existiment sese. i. seipsos carituros.

¶ No. q̄ phia dicit q̄ posse malum sit peius q̄ velle malum. hoc videtur falsuz: qz posse peccare n̄ est malum: sed velle peccare. vn̄ secundū Sene. Omne peccatum in actione est: oīs actio est voluntaria: ergo omne peccatū est voluntarium. pro tanto etiam dicit Augustin⁹. Tolle voluntatem ⁊ infernus non erit: ergo peius est velle maluz q̄ posse malum: cui⁹ contrariū hic dicit. Ad hoc dicendum q̄ si posse et velle s̄m se ⁊ absolute considerant: tunc peius est velle malum q̄ posse. Si aūt accipitur posse vt sequēs malā voluntatem: ⁊ subseruiens eidez vt voluntas mala perficiatur in exteriori opere: sic peius est posse q̄ velle: qz sine tali posse langueret voluntatis effectus. i. nō perficeretur opus eius extra. sicut autem dico modo peius est posse malum q̄ velle: sic peius est perficere malum q̄ posse: ita q̄ vnūquodq̄ istorum trium velle posse perficere aliquid mali addit supra precedens. ¶ Neqz enim est aliquid. Dic philosophia qz Boe. optauit malos citius carere potentia patrandi sceleris probat q̄ in hac vita nihil est diurnum vel duratiuuz i comparatōe ad perpetuā vitam dicēs. Neqz enim est aliquid serum. i. tardum vel durabile: in tam breuibus metis. i. terminis presentis vite: qd̄ imortalis animus putet per longū temp⁹ expectare. i. manere: quorum malorū magna spes quā habent de longanimitate vite: et excelsa machina. i. magna potentia facinorū sepe destruitur fine id est morte: fine inq̄ sperato ⁊ repentino: qd̄ scilicet finiri morte statuit ipis malis modum. i. terminum sue miserie: quod probat per hoc. Nam si nequitia facit miseros vt pz ex dictis: necesse est vt diuturnior neq̄ sit miserior: quos malos iudicarem infelicissimos si non extrema mors eorū maliciā finiret. Si eiz conclusimus vera de infortunio prauitatis: quo infortunio. i. malo tanto est maius quāto est diuturni⁹: liquet miseriam eorūz

possunt. Nam si miserum est voluisse praua: potuisse miseri⁹ est sine quo voluntatis misere langueret effectus. Itaqz cum singulis miseria sit triplici infortunio: necesse est vrgeantur quos videas scelus velle et posse perficere. Boetius. Accedo inq̄: sed vti hoc infortunio cito careant patrādi sceleris possibilitate d̄serti vehemēter exopto. Philosophia. Carebūt iquit ocius q̄ vel tu forsitā velis: vel illi sese estimēt eē carituros. Neqz eiz est aliquid in tam breuibus vite metis ita serum: qd̄ expectare longum imortalis presertiz animus putet: quoruz magna spes et excelsa facinorū machina repentino atqz ispato sepe fine destruitur. Quos quidem illis miserie modum statuit. Nam si nequitia miseros facit: miserior sit necesse est diuturnior nequam. Quos infelicissimos esse iudicarem: si non eorum maliciam saltē mors extrema finiret. Etenim si de praui

esse infinitam quā constat esse eternam. Esset aūt miseria malorꝝ eterna: si morte non finiret ¶ Notanduz ꝙ de oppositis opposito modo iudicandū est: cum oppositorꝝ opposite sint cause. Sicut ergo in bonis illud qđ est diuturnius est melius: sic in malis qđ est diuturni⁹ est peius. Cum igitur malicia facit miseros malos: infinita esset eorꝝ miseria si perpetuo perdurarent in vita. Sed quia mors terminat eorꝝ maliciam: ideo eorꝝ miseriam ꝛ infelicitatez diminuit. ¶ Tum ego. Dic phia poit admirationē Boe. super deductione phie d. O phia mira est illatio tua et concessu. i. ad concedendum difficilis: qua probatur miseriam malorum diminui ꝑ mortē: sed cognosco eaz nimiū conuenire his que concessa sunt prius. dicit phia. Recte inquit estimas scilcz ꝙ predicte illationi difficile creditur: sed qui durū. i. difficile putat accedere conclusioni ipam concedendo: equum est vt ipse demonstret aliquid falsum precessisse in premissis: vel ostendat collatōem propositionū necessarie cōclusionis non esse efficacem: alioquin concessis precedentibus: nihil est qđ causetur id ē conqueratur de illatione. vnđ necessarium est eaz cōcedere quātūcūq̄ videatur durum. ¶ Notandum ꝙ si non consentitur conclusioni hoc est vel ꝓpter peccatum in materia: vel propter peccatum in forma. propter peccatuz in materia: vt si aliqua premissaruz sit falsa. propter peccatum in forma: vt si non sit debita connexio propositionum respectu conclusionis incidēte aliqua fallacia. Si autem nihil istorum accidit: necessario sequitur cōclusio ex premissis. ¶ Nam hoc quoq̄ qđ dicam. Dic philosophia ꝓbat malos esse miseriores si non puniantur q̄ si puniantur. secundo soluit quoddam dubium. tertio ponit quendam epilogum predictorꝝ. secunda ibi. Sz queso. tertia ibi. Id vero hactenus. Primo premittit conclusionem quam probare intendit excludendo quosdam modos probationis quibus conclusio probari posset. secundo ponit alium modum probationis ab istis ibi. Et illa. Primo dicit hoc quoq̄ quod dicam nō minus videatur mirum sed eque necessarium videatur: concludit ex his que sumpta sunt: et querit Boetius. Quid nam est hoc? dicit philosophia. Ego dico improbos esse feliciores luentes supplicia: q̄ si nulla pena iusticie eos coerceat id est puniat. sed ego non molior id est non intendo nunc ꝙ alicui veniat in mentem prauos mores id est homines praue morigeratos: corrigi vl

tatis infortunio vera conclusimus: infinitam liquet esse miseriam: quam esse constat eternam. Boetius. Tum ego mira quidam inq̄ et concessu difficilis illatio: sed his ea que prius cōcessa sunt nimium conuenire cognosco. Philosophia. Recte inquit estimas: sed qui cōclusioni accedere durum putat: equum est vel falsum aliud precessisse demōstret: vel collationem propositionum non esse efficacez necessarie conclusionis ostendat: alioqui concessis precedentibus: nihil prorsus ē quod de illatione causetur. Nam hoc quoqz quod dicam non minus mirum videatur: sz ex his que sumpta sunt eque ē necessarium. Boetius. Quid inq̄. Phi. Feliciores iquit esse improbos supplicia luentes: q̄ si eos nulla iusticie pena coerceat. neqz id nunc melior quod cuius veniat in mentē corrigi vltione prauos mores: et ad rectuz supplicii terrore deduci. Ceteris quoqz exemplum esse fugiendi culpāda: sed alio quodāmodo feliciores esse improbos arbitrior punitos: tametsi

tione id est pena ⁊ terrore supplicij ipsos deduci ad rectum: ⁊ non intendo ceteris hominibus penam malorum esse exemplum fugiendi culpanda id est mala: sed preter istas duas causas est alia a predictis qua arbitror improbos esse feliciores punitos: tametsi pro q̄uis nulla ratio correctionis ⁊ nullus respectus exempli habeatur. ⁊ querit Boeti. quis erit preter hos alius modus. ¶ Notandum ꝙ due sunt cause propter quas videtur melius malos esse punitos q̄ impunitos. Vna est: quia ꝑ penas mali corriguntur ⁊ resipiscūt a malo. Secunda causa est: quia alij timore pene malorum declināt a malo: ⁊ sic pena malorum est exemplum alijs fugiendi malum. licet iste due cause sint vere: tamen philosophia de eis nō intēdit: sed vult assignare aliam causam preter istas. ¶ Et illa. Dic philosophia ponit aliuz modū preter predictos probando malos impunitos esse miseriores q̄ punitos. Secundo declarat quoddam assumptuz in probatione. ibi. Sed puniri. Prio resumit quod supra probatum est tertia prosa dicens Nonne concessimus bonos esse felices: malos vero miseros. dicit. Boetius. Ita est inq̄. ⁊ philosophia. Si miserie alicuius addatur aliquod bonuz: nonne ipse est felicior eo cuius miseriaz est pura ac pro ⁊ solitaria sine admixtione alicuius boni. dicit Boeti. Sic inq̄ videtur. Alterius querit philosophia. si eidem misero qui cūctis careat bonis aliud malum fuerit annexū: nōne cēsendus est multo ifelicior eo cui⁹ ifortuniū. i. malū: releuatur. i. tēperatur ꝑticipatōe boni. d. Boe. Quid ni inq̄ id est quare nō. igitur dicit phia mali cum puniuntur habent aliquid boni annexū: scz penaz que ratione iusticie bona est: ⁊ cū idem improbi carent supplicio. i. pena: inest eis aliquid alterius mali scz ipsa impunitas: quaz merito id est iure iniquitatis confessus est esse malū. dicit Boe. negare non possum. Igitur concludit philosophia ꝙ improbi multo sunt infeliciores bonati id est additi: iniusta impunitate. i. mala impunitate: q̄ puniti iusta vltione id est pena.

nulla ratio correctionis nullus respectus habeatur exempli. Boeti⁹. Et quis erit inq̄ preter hos alius modus. Philosophia. Et illa. Bonos inq̄t esse felices: malos vero miseros nonne concessimus. Boetius. Ita est inq̄. Philosophia. Si igitur inquit miserie cuiuspiam bonū aliquod addatur: nonne felicior est eo cuius pura ac solitaria sine cuiusquam boni admixtione miseria ē. Boetius. Sic inq̄ videtur. Philosophia. Quid si eidem misero qui cunctis careat bonis: preterea quibus miser est malum aliquid fuerit annexum: nonne multo infelicior eo cēsendus est: cuius infortunium boni participatione releuatur. Boeti. Quid ni inq̄. Philosophia. Habent igitur improbi cum puniuntur quidem boni aliquid annexuz pe

¶ Notanduz ꝙ ratio quā phia intendit est ista. cuiuscūq; hoīs malicie additur aliquid boni: ipse felicior est eo cuius malicie nihil boni additur: sed cū malus hō punitur sue malicie additur aliq̄d boni. s. pena que rōne iusticie est bona. cū aūt nō pūitur: eius malicie additur aliq̄d malū. s. impunitas q̄ mala est: ergo malus punitus felicior est malo ipunito. ¶ Sz puniri improbos iustū. Dic phia declarat quoddā assumptū in ꝓbatōe. s. ꝙ pena maloꝝ sit bona: ⁊ ꝙ ipunitas sit mala dicēs. māifestū est ꝙ puniri iprobos ē iustū: ⁊ ipūitos iniquos elabi. i. euadere: ⁊ iniquū eē. i. iniustū māifestū ē. d. B. Quis neget illd. subiūgit phia. Nūq̄d illd aliq̄s negabit oīe qd est iustū est eē bonū: ⁊ ecōtra. i. ꝑ cōtrariū qd iniustū est liquet. i. manifestū est illud esse maluz. ego Boe. diti ista iaz dicta consequētia sunt eis que pauloāte cōclusa sunt. ¶ Notādū ꝙ phia inuit duplicē rōez. Pria tlis ē. pena maloꝝ ē iusta: sz iustū ē bonū: g̃ pēa maloꝝ

est bona. Secunda ratio est. Impunitas malorum est iniusta: sed iniustum est malum: ergo ī-
punitas malorum est mala. ¶ Sed queso inq̄. Hic Boe. soluit dubium. Querit enim Boe.
phia queso te inquit. nunquid nulla animaꝝ supplicia post defunctuꝫ corp⁹ relinquis morte:
quoruꝫ maloꝝ alia ego puto exerceri. i. puniri penali acerbitate sicut mala damnatoꝝ: alia
vero puto exerceri. i. puniri purgatoria clementia id ē igne purgatorio. ꝑ disserere. i. disputa
re de his penis que debentur ani
mabus post mortem: nunc non ē
consilium. ¶ No. ꝙ peccatū quā
doq̄ est tale ꝙ per ipsuꝫ habitua
tur voluntas ad malum: cuiusmo
di est mortale peccatum. peccan
tes ergo mortaliter et in tali pec
cato decedentes puniūtur eterna
pena post mortem. Nam ꝑm bea
tum Gregorium. Ad magnam
iusticiam dei iudicantis pertinet
vt nūq̄ careat supplicio qui nūq̄
carere voluit peccato. Quādoq̄
aūt peccatū est tale qd̄ constat cū
voluntate habituata ad bonum
sicut est peccatū veniale: tale nō
punitur eternaliter post mortem.
sed qꝛ ad iusticiaꝫ dei pertinet vt
nullum peccatū maneat impuni
tum: ideo oportet vt homo puni
atur ad tempus pro peccato ve-
niali. ⁊ qꝛ per talem penam ani
ma purgatur ad receptionez ple
ni premij: ideo illa pena dicitur
pena purgatoria.

nam ipsam scilicet que ratione iusticie bo
na est: idemqꝫ cum supplicio carent: eis
īest aliquid alterius mali ipsa impunitas
quam iniquitatis merito malum esse cō-
fessus es. Boetius. Negare non possuꝫ.
Philosophia. Multo igitur infeliciores
improbi sunt iniusta impunitate donati:
q̄ iusta vltione puniti. Sed puniri īpro
bos iustuꝫ: impunitos vero elabi iniquū
esse manifestum est. Boetius. Quis id
neget. Sed ait nec illud quidez quisqꝫ ne
gabit bonum eē omne quod iustuꝫ est: cō
traqꝫ quod iniustum est malum liquet es
se. Boetius. Tum ego ista quidem conse
quentia sunt eis que pauloante conclusa
sunt. Sed queso inquā te nulla ne ani
marum supplicia post defunctum mortez
corpus relinquis. Philosophia. Et
magna quidem inquit quorum alia pe-
nali acerbitate: alia vero purgatoria cle-
mentia exerceri puto: sed nunc de his dis
serere consilium non est. Id vero ha-
ctenus egimus: vt que indignissima tibi
videbatur malorum potestas: eam nul-
lam esse cognosceres: quosqꝫ impunitos
querebare videres: nunq̄ improbitatis
sue carere supplicus. Licentiam quam ci
to finiri precabaris: nec longam esse di-

¶ Id vero hactenus egimus.
Hic philosophia ponit quendaꝫ
epilogum supradictorum. Secū
do ostendit Boetius opinionem
vulgi esse contrariam opinioni
philosophie. ibi. Tunc ego. Pri-
mo dicit. Id egimus id est pertra
ctauimus: hactenus id est hucus-
q̄ vt potestas malorum que tibi
videbatur indignissima nullam
eam esse cognosceres sicut osten-
dimus in secunda prosa. et illos
malos quos tu querebare impu-
nitos tu nunq̄ videres carere su
pliciis sue improbitatꝭ sicut ostē
sum est tertia prosa. Et non etiam egimus vt licentiam seuiendi contra bonos quam tu cito
precabaris finiri diceres eam non esse longam et infeliciorem esse potentiam ad malum si

esset diuturnior: & infelicissimam esse si esset eterna: sicut in illa prosa ostensum est. Post hec probatum est eadem prosa improbos esse miseriores dimissos id est relictos iniusta impunitate q̃ punitos iusta vltione. Cui consequens est cum creduntur esse impuniti vrgeantur grauioribus suppliciis. ¶ Notandum circa predicta cum dicitur illum esse miseriorē qui peccat impugne q̃ qui punitur pro peccato: hoc est intelligendum de miseria presentis vite vtrobiq̃ vt sit conformis comparatio. Accipiendo enim miseriā presentis vite ex vna parte & ex alia parte miseriā que est post mortem esset difformis cōparatio & extra propositum: quia non loquitur de miseria q̃ est post mortē. ¶ Cum ego. Dic Boetius ostendit opinionem vulgi esse cōtrariam opinioni phie. Secundo ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari. secūda ibi. Quid igitur. Primo dicit. Ophia cum ego considero tuas rōnes id est inquisitōnes puto nil verū dici supple illis: sed si reuertar ad iudicia hominum vulgarium supple: aliter videt. Quis eis est ille cui hec supple dicta tua nō modo id est in tantum videantur non credenda: sed saltem pro etiā si audiēda. dicit philosophia. Ita est vt vulgares nequeunt oculos rationis & intellectus assuetos id est assuefactos tenebris passionū: attollere id est erigere ad lucē perspicue veritatis supple vt verū videant iudicio recte rationis. & sunt similes auibus: scilicet noctuis & bubonibus: quarum intuitum id est visum nox illuminat & dies cecat. Dum enim vulgares non intuentur ordinem rerum: qui habet se ad modum lucis: sed intuentur suos affectus id est ōsideria que habent se ad modum tenebrarum: ipsi putant felicem esse impunitatem scelerum id est malorum vel licentiam supple seuiendi contra bonos: quod tamen non est. Unde autem quid sanxiat id est statuat: eterna lex id est diuina prouidentia: si conformaueris animum tuum melioribus id est virtutibus nihil est tibi opus iudice exterioris deferente premiū: quia tu te ipse addidisti excellentioribus: & per consequens factus es deus. Si autem studium deflexeris ad peiora id est ad vicia: ne pro non quesieris extra vltorem id est vindicem: quia tu te ipse detrusisti te in deteriora: et per consequens factus es belua: hoc declarat in simili: veluti si respicias humus & celum vicibus id est vicissim: nunc celum: nunc terram cunctis supple iudicijs extra cessantibus: tunc tuipse sola ratione cernendi videaris: nunc interesse scenoid est terre: nunc syderibus id est celo supple eodem modo cunctis extra cessantibus: ipsa sola ratione ope-

ceres infelicioremq̃ fore si diuturnior: infelicissimā vero si esset eterna: post hec miseriores esse improbos iniusta impunitate dimissos: q̃ iusta vltione pūitos: cui sententie consequens est: vt tum demum grauioribus suppliciis vrgeantur: cum impuniti esse creduntur. Boetius. Luz ego cum tuas inq̃ rationes considero: nil dici verius puto. Atsi ad iudicia hominum reuertatur. quis ille est cui hec non credēda modo sed saltem non audienda videātur. Philosophia. Ita est inquit illa. Ne queunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere: similesq̃ auibus sunt: quarum intuitum nox illuminat: dies cecat. Dum enim non rerum ordinem: sed suos intuentur affectus: vel licētiam vel impunitatē scelerū putant eē felicem. Vide aūt q̃d eterna lex sanxiat. Melioribus aūm si cōformaueris: nihil op̄ est iudice premiū deferente: tute ipse excel

randi bene vel male assequeris premium vel supplicium diuina iusticia hoc ordinante: ac ꝓ sed vulgus ista non respicit propter predictam causam. ¶ Nota quia natura visus requirit medium illuminatū: ideo ſm cōmunem naturam visus noctue ⁊ bubones melius deberent videre in die q̄ in nocte: cuius tamen cōtrariū accidit eis: vel ꝓpter debilitatem naturalem visus sicut in [illegible]tuis: de quibus dicit Isidorus ꝙ orto splendore solis visus noctue ebetabatur: vel propter consuetudinē ad tenebras sicut creditur esse de bubone. cum enim bubo habeat alias aues sibi inimicas: iō de die in cauernis latitat: ⁊ alijs auib⁹ quiescētibus propter necessitatē victus de nocte volat. ¶ Notandum ꝙ dicit vide quid eterna lex sanxiat: vt dicit btūs Augu. in li. de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustum est vt oīa sint ordinata: ⁊ ideo secundū ordinem eius nunq̄ iustus destituitur premijs: nec malus supplicio. ¶ Quid igitur his ne accedam⁹. Dic ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari dicēs. O Boe. quid igitur dicis. nunq̄d debemus accedere per consensū his vulgaribus quos monstrauimus similes esse beluis id est bestijs: quasi diceret non. ⁊ hoc manifestat per exemplū dicens. q̄d dicis. siquis homo amisso penit⁹ visu obliuisceretur etiā seipsum habuisse intuitum visum: ⁊ arbitraretur nihil deesse sibi ad perfectioem humanam. Num id est nū quid homines videntes id est iudicātes eadē cū ceco putarem⁹ esse cecos: quasi diceret immo supple. similiter si vulgares dicerent se recte iudicare et se non esse beluas adhuc non esset eis consentiendum. ¶ Notandū ꝙ vulgares et imperiti iudicant tanq̄ longe distantes a veritate: quia iudicant secundum concupiscentiam: non secundum rei veritatem: propter qd̄ non est standum eorum iudicio. vñ Seneca in de remedijs fortuitoꝝ dicit. Male opinantur homines de te sed mali: mouerer autē si sapientes hoc loquerentur. nunc autem malis displicere est laudabile mali de te loquūtur. mouerer si hoc iudicio facerent. nunc aūt morbo ignorantie faciunt: male de te loquūtur: qr bene nesciūt loqui. ¶ Nonne illud quidē acquiescerent. Dic phia probat illos esse misericordes qui faciunt iniuriam q̄ qui patiuntur. scdo ex hoc concludit ꝙ iniuria non est ipsius patientis: ſ inferentis. Tertio inuehit contra oratores. scda ibi. hinc igr̄. tertia ibi. Atqui nunc. Prio dicit. Nonne pro nunquid vulgares non acquiescerent id est crederent illud quod nititur eque validis firmamentis rationū scilicet infeliciores esse eos qui faciunt iniuriā q̄ qui patiuntur. dicit Boetius. vellem inq̄ audire has ipsas rationes. tunc philosophia intendit

lentioribus addidisti. Si studiū ad peiora deflexeris: extra ne quesieris vltorē: tu te ipse in deteriora detrusisti: veluti si vicibus sordidā humūqz celūqz respicias cunctis extra cessantib⁹ ipsa cernēdi ratione nunc sceuo nūc syderibus interesse videaris. At vulgus ista non respicit. Quid igr̄ his ne accedam⁹ quos beluis similes eē mōstrauim⁹. Quid siquis amisso penitus vsu ip̄m etiā se hūisse obliuisceret̄ intuitum: nihilqz sibi ad hūanaz perfectōez deesse arbitraretur: num videntes eadem ceco: cecos putarem⁹. Nonne illud quidem acquiescerent ꝙ eque validis rationum nititur firmamentis infeliciores esse eos qui faciunt q̄ qui patiantur iniuriaz Boetius. Vellez inq̄ phas ipsas audire rationes. Philosophia. Omnem inquit improbum num supplicio dignuz negas. Boeti. Minime. Philosophia. Infelices vero esse qui sunt improbi multiplici-

duos sillogismos ad probandum intentum: quorũ primus est. Omnis improbus est miser: sed omnis dignus supplicio est improbus: ergo omnis dignus supplicio est miser: ⁊ p̃ consequẽs quanto dignio: est supplicio tanto est miserior. Secundus sillogismus est. q̃to aliquis est dignio: supplicio tanto est miserior: sed faciens iniuriam dignio: est supplicio q̃ patiẽs: ergo faciens iniuriam miserio: est q̃ iniuriam patiens. primo innuit primum sillogismũ dicens. nun quid negas omnem improbum esse dignum supplicio. Boe. dicit minime nego. ⁊ multipliciter liq̃t eos infelices qui sunt improbi. ita est dicit Boetius. Igitur dicit philosophia. qui digni sunt supplicõ non dubitas eos esse miseros. dicit Boetius. Cõuenit inq̃ supple predictis. Tunc innuit secũdũ sillogismum per modum interrogationis dicens. O Boeti. si tu resideres cognitor. i. iudex causarũ: cui putares inferendum supplicium: vel ei qui fecisset iniuriam: vel ei qui pertulisset iniuriam. dicit Boetius. nõ ambigo id est nõ dubito quin ego satisfacerem perpesso iniuriaꝫ dolore id est cũ supplicio facientis iniuriam. Igitur dicit philosophia. illato: iurie videtur tibi eẽ miserior q̃ acceptor iurie. dicit Boetius. consequitur inq̃ supple predicta.

¶ Notandum q̃ ad eandem conclusionem sic posset argui. Quicũq̃ operatur malum ex proposito magis peccat ⁊ miserior est q̃ ipsum sustinens sine proposito ⁊ voluntate: sed inferens iniuriam peccat ex proposito ⁊ voluntate: sustinens autem sustinet contra voluntatem: ergo inferens iniuriam peior est ⁊ miserior patiente iniuriam. ¶ Hac igitur aliisq̃ de causis. Dic philosophia concludit ex dictis q̃ quelibet iniuria non est miseria patiẽtis: sed inferentis dicens. Hac igitur de causis: quia inferens iniuriam miserior est patiente: ⁊ ex aliis de causis ea radice id est fundamento nitentibus: hoc scilicet fundamento q̃ turpitudo faciat homines miseros suapte natura id est sua propria natura. Et hoc apparet iniuriam cuilibet illatam non esse miseriam accipientis id est patientis eam: sed inferentis. ¶

¶ Notandum q̃ ex littera sic potest argui. Turpitudo propria natura sua facit hominem miserum: sed turpitudo est in inferente iniuriaꝫ ⁊ non in patiente: ergo inferens iniuriam est turpis ⁊ miser: ⁊ per consequens iniuriam non est miseria patientis: sed eam inferentis.

¶ Atqui nunc ait. Dic philosophia inuehitur contra oratores. Secundo concludit ex dictis q̃ odium non habet locum apud sapientes ibi. Quo fit. Primo inuehitur contra oratores qui inducunt iudices ad miserandum patienti iniuriam: cum tamen potius miserandum sit facienti iniuriam: ⁊ oratores id est causidici: quorum officium est persuadere iudici: isti faciunt nunc contrarium: quia ipsi conantur excitare miserationem iudicum pro eis qui perpessi sunt graue acerbum. Quid enim magis iustior miseratio debeatur admittentibus id est facientibus malum: quos iniuriantes oportebat duci ad iudicium veluti egros

ter liquet. Boetius. Ita est inq̃. Philosophia. Qui igitur supplicio digni sunt miseros esse non dubitas. Boetius. Cõuenit inq̃. Philosophia. Si igitur cognitor ait resideres cui supplicium inferendũ putares ei ne qui fecisset: an qui pertulisset iniuriam. Boetius. Nec ambigo inq̃ quin perpesso satisfacerẽ dolore facientis. Philosophia. Miserior igitur iniurie illator q̃ acceptor esse videretur. Boetius Consequitur inq̃. Hac igitur aliisq̃ de causis ea radice nitentibus q̃ turpitudo suapte natura miseros faciat: apparet cuilibet illatam iniuriam non accipientis: sꝫ inferentis esse miseriam. Philosophia.

Atqui nũc ait contra faciũt oratores. pro his eĩm qui graue q̃d acerbũ perpessi

ad medicum: non ab iratis accusatoribus sed a propitijs: q̃ pro et miserantibus vt resecarent morbos culpe supplicio id est pena. Quo supple ordine pacto si homines moueren tur misericordia erga facientes iniuriam: opera id est diligentia: defensoꝝ id est defendere volentium ipsos: illa tota frigeret id est cessaret. vel si malent prodesse hominibus iniuriantibus: tunc defensio eoꝝ verteretur in habitum accusationis: ita ꝙ ille qui fuit defensor fierz accusator. Ipsi quoq; improbi si essz eis phas aspicere virtutem relictam aliqua rimula. i. cognitione. ipsi viderẽt se depositurus sordes viciorum cruciatibus penarum cõpensatione id est causa adipiscende probitatis: nec ipsi dicerent. i. reputarent cruciatus: sed ipsi repudiarent id est spernerẽt operã i. diligentiaz defensoꝝ: ac pro ꝛ se totos permitterent accusatoribꝰ et iudicibus. ¶ Notandum ꝙ misericordia ꝛ miseratio est virtus secundum quam aliquis compatitur aliene miserie. Cui ergo inest maior miseria: ei dẽbetur maior misericordia: sed declaratum est maiorem esse miseriam inferentis iniuriam q̃ patientis: ergo ad miserandum eis maxime debent induci iudices. cuius contrarium faciunt oratores: qꝛ inducunt iudices ad miserandum patientibus iniuriam. ¶ Notandum ꝙ facientes iniuriam accusandi sunt non ex ira sed ex compassione ꝛ misericordia: vt pena si remedio morbꝰ culpe eorum auferatur. Sicut eiz egris non est insultandum sed potius condolendum: sic ꝛ istis qui morbo viciorum affecti sunt ꝛ potius sunt accusandi q̃ defendendi: vt penali acerbitate eorum malicia minuatur. etiam si mali perpenderent sordes viciorum et dignitates virtutum: nõ reputarent cruciatus: sed se accusatoribus et iudicibus voluntarie offerrent puniendos. ¶ Quo fit. Hic philosophia ex dictis concludit ꝙ odium non habz locum apud sapientes. et dicit. Quo fit id est ex dictis sequitur vt apud sapientes nullus locus relinquatur odio. Nam quis odierit bonos nisi stultissimus: malos vero odisse caret ratione. i. irrationabile. Nam sicut languor est morbus corporuz: ita viciositas est morbus animorum. Cum ergo egros corpore minime iudicemus dignos odio: sed potius miseratione: multo magis non insequendi sunt odio: sed potius miserandi: quorum mentes vrget improbitas id est malicia existens: atrocior id est crudelior omni langore corporali. ¶ Notandum ꝙ sapientes non debent odire malos: quia dicit Seneca ad Lucillum. hũc affectum sapientes habeant aduersus malos: quem habet medicus aduersus suos egros: qui eos non odio: sed remedio studet contractare: qui nec reliquias egrorum: necnon effusa dedignatur non intueri.

sunt miserationez iudicum excitare conãtur: cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur: quos non ab iratis: sed a propitiis potius miserantibusqz accusatoribus ad iudiciuz veluti egros ad medicum duci oportebat: vt culpe morbos supplicio resecarent: quo pacto defensorũ opera vel tota frigeret: vel si prodesse hominibus malent in accusationis habituz verteretur. Ipsi quoqz improbi si eis aliqua rimula virtutem relictam phas esset aspicere: viciorumqz sordes pennaruz cruciatibus se depositurus viderent compensatione adipiscende probitatis: nec hoc cruciatus esse dicerent defensorũqz operam repudiarẽt: ac se totos accusatoribus iudicibusque permitterent.

Quo fit vt apud sapiẽtes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimꝰ oderit: malos vero odisse ratione caret. Nam sicuti corpo

¶ Metrum quartum libri quarti.

Uid tantos iuuat excitare motus. Dic incipit quartum metruz huius quarti quod dicitur valenticum ab inuentore. secundum dicitur penthametruz siue elegiacuz: in quo philosophia exclamat contra homines qui bellicis motibus ex odio semetipsos ad mortem deducunt di. Quid iuuat. i. que vtilitas est excitare tantos motus s. odiū: ⁊ quid iuuat sollicitare id ē sollicite exquirere: fatū id est mortē ꝓpria manu: quasi diceret nulla est vtilitas. Est autē ratio hec: quia si mortem petitis. i. desideratis siue vestram siue aliorum propinquat spōte sua: nec remoratur id ē retardat: volucres. i. veloces equos. Mirandū est etiam ꝙ homines quos leo: tigris: vrsus: aper dente petunt. i. inuadūt qd̄ idē homines petūt. i. inuadūt se ense vt se mutuo interficiant. Et q̄rit philosophia. nūquid hoīes mouent iniustas acies ⁊ fera bella ⁊ volūt perire alterius telis. i. mutuis sagittis: ideo quia mores eorum distant: q̄ pro ⁊ dissident. i. discordant. Certe ista ratio seuitie non est satis iusta: vis ergo referre id est reportare: ad aptam vicem id est vicissitudinem meritis tam boni q̄ mali. dilige bonos ⁊ miserescere malis. ¶ Notandū ꝙ dicit mortē non tardare suos equos: ꝑ equos mortis intelligūtur ꝑtiales dispōnes ꝑiodi per quas hō ad mortez tendit. Quilibet enim hō habz certam ⁊ determinatā ꝑiodum sue vite: eo ꝙ forme omnium rerum sunt in terminis. i. in corporibus celestibus v̄tualiter: vt pz secūdo de generatōne. ¶ Notandum ꝙ phia hic non excludit licētiam gerendi iustū bellum: sed iniustuz: qz dicit iniustas acies. bellum eim iustum conceditur: ⁊ iō geritur vt aliquis nitens cōtra iusticiam ad iusticiam reducatur.

¶ Prosa quinta libri quarti.

rum languor: ita viciositas est quasi morbus animorum. Cum egros corpore minime dignos odio: sed potius miseratōne iudicemus: multomagis non insequendi: sed miserandi sunt: quorū mentes omni languore atrocior vrget improbitas.

Metrum quartum libri quarti.

Uid tantos iuuat excitare motus
Et propria fatuz sollicitare manu
Si mortē petitis propinquat ipsa
Sponte sua volucres nec remorat̄ equos
Quos serpens leo tigris vrsus aper
Dente petunt idem se tamen ense petunt
An distant quia dissidentqz mores
Iniustas acies et fera bella mouent
Alteriusqz volunt perire telis
Non est iusta satis seuicie ratio
Uis aptam meritis vicem referre
Dilige iure bonos et miseresce malis.

Prosa quinta quarti libri.

Inc ego video inq̄ que sit vel felicitas vel miseria in ipsis proboruz atqz improborū meritis constitu

Inc ego video. Ista est quinta prosa huius quarti: quia Boetius prius conquerebatur bonis mala ⁊ malis bona contingere: propter quod etiam reputabat istaruz fortunarum vices non ex ordine diuine prouidentie: sed ex casu prouenire: ideo philosophia super hoc consolatur Boe. assignando causas: quare bonis mala ⁊ malis

bona contingant. ⁊ primo Boe. exprimit suum dolorem in hoc ꝙ vices fortunarum videntur confuse ⁊ inordinate disponi. Secundo assignat philosophia causam huius apparentie. tertio ipsum consolatur assignando causas predictorum. Secunda ibi. Nec miruz. tertia ibi. Ita inquit. primo Boe. premittit quedam. secundo exprimit causam sui doloris ibi. Cum presertim primo dicit. ego video hinc id est ex dictis que felicitas sit constituta in meritis proborum. s. deos fieri: ⁊ que sit miseria constituta in ipsis meritis ĩproborũ: scilicz transformari in beluas: sed ego ꝑpendo id est iudico: non nihil id est aliquid boni: ve pro vel mali esse in hac fortũa populari id est in ꝓsperitate fortuita. qđ probat. Neq; enim quisq̃ sapientuz malit. i. magis vult esse exul: inops: ignominiosus id est infamis potiusq̃ pollens opibus: q̃ reuerẽdus honore: validus potẽtia: ⁊ in sua vrbe permanens florere. sicut enim per huiusmodi bona fortune officium sapientis tractatur clarius: q; pro ⁊ testatius id est cum maiori testimonio: q: talibus plus creditur: cũ beatitudo regentiũ trãsfunditur id est dilatatur: in populos contingentes id est vicinos.

ta. Sed in hac ipsa fortuna populari non nihil boni maliue inesse perpendo. Neqz enim sapientum quisq̃ exul inops ignominiosusqz esse malit potiusq̃ pollẽs opibus honore reuerendus: potẽtia validus in sua permanens vrbe florere. Sicut eiz clarius testatiusqz tractatur officiuz sapiẽtis cuz in contingentes populos regentium quodammodo beatitudo transfunditur. Cum presertim carcer lex ceteraqz legalium tormenta penarum perniciosis potius ciuibus propter quos etiaz cõstituta sunt debeãtur. Cur hec igitur versa vice mutentur: scelerumqz supplicia bonos premant: premia virtutum mali rapiant vehementer admiror: queqz tam iniuste cõfusionis ratio videatur ex te scire desidero. Minus etenim mirarer: si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exaggerat: qui cum sepe bonis iocunda: malis aspera cõtraqz bõis dura tribuat: malis optata cõcedat nisi causa deprehẽdatur: q̇d est

¶ Notandum ꝙ in bonis fortuitis est aliquid boni: q: per ipsa sapiens expeditius tractat officiuz gubernandi subditos. Qui enim diuitijs potẽtia ⁊ fama precellũt alios: aptiores sunt ad regendaz rempublicaz: quia aptiores sunt ad subueniendum oppressis ⁊ ad deprimendũ malos: ad protegendũ bonos: ad expugnandũ inimicos. ⁊ ita sapienti q̇ tractat negocium reipublice necessaria est potentia ⁊ diuitiarũ abundantia: sz sapienti q̇ vacat cõtemplatõni diuitie sunt onerose: q: nimiã inde gerit sollicitudinẽ. ¶ Cũ presertim carcer lex ceteraq; legalium tormenta. Hic Boe. exprimit causam sui doloris ⁊ admirationis dicens. Cum lex ⁊ carcer ⁊c. tormenta legalium penarum debeantur pernitiosis id est malis ciuibus propter quos constituta sunt. Ego vehemẽter admiror cur hec tormenta viceuersa id est cõtrario modo mutuentur: ita vt supplicia scelerum id est malorum premant bonos: ⁊ mali rapiant premia virtutũ. i. virtuosorũ: ⁊ ego desidero o phia scire ex te que videatur esse ratio. i. causa tã iniuste cõfusionis. minus etenim mirarer si crederẽ oĩa misceri fortuitis casibus. Nũc autẽ deus rector omniuz exaggerat. i. augmẽtat stuporẽ meũ q̇ deꝰ cũ sepe bonis iocũda malis aspa tribuat: q; ꝓ ⁊ cõtra. i. ꝑ cõtrariũ bõis dura malis optata cõcedat: nisi deprehẽdatur. i. cognoscatur cã huiꝰ: q̇d ẽ qđ ꝑ videat differre a fortuitis cãibꝰ. q. d. nihil. ¶ Notãdũ ꝙ tormẽta legalia si

cut carcer membrorum mutilatio flagella et huiusmodi sunt inuenta propter malos: et ista se pius videntur infligi bonis malis euadentibus. super hoc admiratur Boe. cum tamen deus debeat punire malos: ⁊ remunerare bonos: ⁊ nisi huius ratio cognoscatur quare hoc contingat: nihil est quin talia videantur contingere a casu ⁊ a fortuna: ⁊ non subiacere regimi ꝓuidentie diuine qđ absurdum est. ¶ Nec mirum inquit. Dic philosophia assignat cām apparentie talis cōfusionis: qꝛ sic videtur esse propter ignorantiam cāe ⁊ di. Nec mirum siquid credatur confusum et temerariū. i. casuale in istis inferioribus ignorata ratione ordinis diuine prouidētie. sed quāuis tu ignores cām tante dispositōis diuine tanq̄ bonꝰ rector. s. deus temperat mundū sua bonitate: iō nō dubites cuncta recte fieri. ¶ No. ꝙ mirum est cuius cā nescit. pro tanto eīm multi mirātur de eclypsi solis: qꝛ cāz ignorant. ⁊ qꝛ. B. ignorabat cāz bꝰ conclusionis q̄re bonis mala et malis bona contingant: ideo hoc āmirabat. et cā āmiratōuis eius fuit ignorantia dispositiōis diuine ꝓuidentie.

¶ Metrū quintū libri quarti.

Iquis arcturi sydera nescit. Istud ē quītū metrū bꝰ quarti qđ dr̄ alemaini cū ab īuentore: dactilicū a pede p̄dñante: tetrametrum. i. quattuor pedū ypercathalecticū. i. abūdās in vna syllaba: ī quo metro phīa declarat qūo ea quoꝝ cāe nō apparent vident̄ mira. Scđo oñdit qūo cognita cā cessat ammiratio ibi. Nemo mirat̄ flamīa. Prīo ostēdit ꝙ ꝓpter latentiā cāꝝ homīes mirant̄: et inducit de hoc duo exēpla. Primū est de eo qđ accidit in stellis iuxta polum septentrionalem: qꝛ ille stelle ceteris stellis remotioribus tardius mouētur: ⁊ tñ velocius oriuntur. qui aūt ignorat cām huius: illi videtur hoc mirum. vnde. d. Siquis nescit sydera arcturi. i. maioris vrse: labi. i. volui: ꝓpinqua summo cardine. i. cardini ponendo ablatiuū pro datiuo cā metri i. polo septētrionali: ille stupebit. i. āmirabitur: legem alti etheris. i. firmamēti. cur boetes. i. stella: tardus legat. i. pertranseat: āplustra. i. stellas plaustri. s. maioris vrse: ⁊ mergat seras flāmas equore loquēs more poetico: qui sequētes iudiciū vulgi dicūt stellas tigi in mari qñ occidūt. ⁊ dr̄ boetes mergere seras flāmas. i. luīa sua tarda: qꝛ nunq̄ ea mergit: ⁊ ē modꝰ loquēdi id qđ nūq̄ tarde fit: cū tñ boetes explicet ortus nimis celeres: eo ꝙ in principio noctis nobis statim apparet. Secundū exemplum est de eclypsi lune ꝙ nesciētes causam adeo aliqui admirātur ꝙ putāt eius eclypsim contingere per incātationem: ⁊ volentes auxiliari lu-

ꝙ a fortuitis casibus differre videatur.
Philosophia. Nec miruz inquit siq̄d ordinis ignorantia ratione temerarium confusumqz credatur. sed tu quāuis causam tante dispositionis ignores: tamen quoniam bonus mundum rector temperat: recte fieri cuncta ne dubites.

Metrum quintum libri quarti.

Iquis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi.
Cur legat tardus plaustra boetes
Mergatqz seras equore flammas
Cum nimis celeres explicet ortus
Legem stupebit etheris alti
Palleant plene cornua lune
Infecta metis noctis opace
Queqz fulgenti texerat ore
Confusa phebe detegat astra
Commouet gentes publicus error
Lassantqz crebris pulsibus era
Nemo miratur flamina chori
Litus frementi tundere fluctu
Nec niuis duram frigore molem

ne ⁊ impedire nē audiat incātationē cōcutiūt oīa vasa erea ⁊ sonora tempe eclypsis. vnde dicit in littera. Cornua plene lune palleant: qꝛ incipiente eclypsi luna incipit appere corniculata: cornua infecta metis. i. termis: opace noctis. i. vmbre terre: ⁊ phebe. i. luna cōfusa priuatōne lumis: detegat. i. appere faciat astra minora: que texerat. i. latere fecerat: fulgētiore. i. abūdantia sui fulgoris. Tūc publicus error quo putatur luna incātari cōmouet gētes: ⁊ lassant i. fatigant: era. i. vasa erea vel cāpanas crebris pulsibus. ¶ Notādum ꝙ arcturus dicitur ab arctos quod est vrsa que ē quoddā signū iuxta polū septentrionalē qđ nos vulgariter plaustruꝫ noīamus: ⁊ sic accipit beatus Greg. sup Job di. Arcturus septē stellis maxime lucet: semper mouetur ⁊ nunq̄ mergitur. ¶ Notandum ꝙ stelle circa polum arcticū mote sicut arcturus: ⁊ alie stelle mouētur tardius aliis stellis remotioribꝰ a polo arctico: qꝛ minorē circuluꝫ suo motu describūt ⁊ stelle remotōres maiorē. vnde cū stelle remotiores in equali tpe ꝑtranseant maiorez circulū: in quo stelle ꝓpinquiores minorez: qꝛ ābo circuuoluūtur sel in die naturali: pꝫ ꝑ diffinitionez velocitatis ⁊ tarditatis: ꝙ stelle ꝓpinq̄ores polo tardiꝰ mouent ⁊ remotiores velociꝰ. Illđ. n. mouet tarde qđ in eq̄li tpe ꝑtrāsit minꝰ spaciū: ⁊ illđ mouetur velociter qđ i eq̄litate tpe ꝑtrāsit maiꝰ spaciū. ¶ No. ꝙ luna recipit lumē suū a sole. si ergo corpus opacū interponitur ipediēs ne lumē solis ꝑueniat ad lunā vel in toto vel in parte: necesse est lumē lune deficere vel in toto vel in ꝑte: ⁊ hoc est lunā eclypsari.

Feruente phebi soluier ex estu
Hic enim causas cernere promptum
Illic latentes pectora turbant
Cunctaqꝫ rara prouehit etas
Stupetqꝫ subitis mobile vulgus
Cedat inscitie nubilis error
Cessent profecto mira videri.

Prosa sexta libri quarti.

Ta est inq̄: sed cum tui muneris sit latentium rerum causas euoluere: velatasqꝫ caligine explicare rationes: queso vtiqꝫ hinc discernas: et quoniam hoc me miraculum maxime perturbat edisseras. Philosophia. Tuꝫ illa paulisper arridēs: ad rē me īquit oīꝫ que-

¶ Nemo miratur flāmina chori. Dic ostēdit phia ꝙ cognita causa cessat admiratō. d. Nemo miratur flamīa chori tlis vēti tūdere. i. ꝑcutere litus fremēti fluctu. s. maris. ⁊ h̄ dicit ꝓ tāto: qꝛ vēto flāte aqua maris cedit ⁊ ad litus resistēs repcutit. nec etiā aliq̄s mirat molē. i. magnitudinē niuis frigore durā. i. cōgelatā: soluier. i. solui: ⁊ hic ē ꝑagoge. i. additio syllabe ad finē dictōis ꝓpter necessitatē metri: ergo pōitur soluier ꝓ solui feruente estu phebi. i. solis. hic eiꝫ. i. i istis exēplis promptū supple ē cernere cās: q̄re ventꝰ ipellit mare: q̄re sol liq̄facit niuē: sꝫ illic in prioribꝰ exēplis latētes cause turbāt pectora supple ꝑ admiratōem: ⁊ mobile vulgꝰ stupet i. miratur: subitis. i. de subitaneis euētibꝰ: ⁊ stupet cūcta q̄ ꝓuehit. i. ꝓducit: rara etas. i. q̄ raro eueniūt: sꝫ si vis cessare admiratōez nubilꝰ error iscitie. i. ignorātie cāꝝ cedat. i. recedat ⁊ accedat noticiā cārū: ꝓfecto. i. ꝓ certo: tūc cessent videri mira q̄ priꝰ stāte ignorātia videbātur mira. ¶ Nota ꝙ sacerdotes in egypto ꝓpter admirari inceperūt philosophari. vidētes eniꝫ eclypses solis ⁊ lune: ⁊ ignorātes cās mirabātur cās earū inq̄rētes: q̄bus inuētis habuerūt sciētiaꝫ eaꝝ eclypsiuꝫ eo ꝙ scire est cām rei cognoscere. cognita ergo cā cognoscitur res: ⁊ per cōsequens cessat admiratio.

¶ Prosa sexta libri quarti.

Ta ē inq̄. Dic icipit ꝓsa sexta huiꝰ quarti: q̄ ꝓsa phia cōsolādo. B. assignat cās p̄dictoꝝ q̄ vidētur mira idīna gubernatōe ꝓpt ignorātiā cāe. ⁊ prio. B. petit sibi explicari istas cās: ⁊ p̄mo tāgit difficl'tate explicatōis eaꝝ. scđo ꝓmittit se velle assignare cās. ⁊ tertio eas assignat. secūda ibi. Sꝫ quoniā. tertia ibi. Omniuꝫ [illegible]eratio. prio Boe. cōcedit

quod dictum est de ammiratione hominum propter ignorantiam causarum dicens. Ita est inq̄. Tunc petit explicari causas admirationis eoꝝ que contingunt in diuina prouidentia ⁊ dispositione dicens. O philosophia cum euoluere id est elucidare causas latentium reruꝫ sit tui muneris id est tue gratie: et explicare rationes velatas caligine. i. ratōes obscuras ⁊ difficiles. Queso vt hinc id est de ista difficultate discernas id est iudices: ⁊ edisseras. i. disputes quoniam hoc miraculuꝫ maxime me perturbat quare malis bona et bonis mala eueniant. ⁊ philosophia paulisper arridens Boe. inquit. ad rem maximam omniuꝫ quesitu. i. ad maximaꝫ questionē vocas. i. incitas me: cur vix quicq̄ exhausisti satis est ei: ad quam exhauriendam et soluendam vix aliquid sufficit. Talis namq̄ est materia quaꝫ petis declarari: vt vna dubitatione succisa. i. soluta inumerabiles alie succrescāt: velut capita ydre quoruꝫ vno ablato tria succrescebant: nec fuerit modus. i. terminus dubitationū: nisi qui eas coerceat viuacissimo igne. i. ardenti inuestigatione mētis. In hac eniꝫ materia queri solet de prouidentie simplicitate: de serie fati: de repentinis casibus: de predestinatione diuina: de libertate arbitrij: que omnia quanti oneris id ē difficultatis sint ad determinandum: tu ipse perpendis. ¶ Notandū q̄ sapientis est scire oīa: vt cōtingit ex prohemio methaphisice. et cū scire sit p̄ causam p̄rio posterioꝝ. Sapientis ē euoluere causas reruꝫ latentiū. Ideo dicit Boe. ad phiam. Tui muneris ē euoluere causas. ¶ Notandum q̄. d. phiam paulisper sibi arrisisse per hoc. P. innuit morem ⁊ habitū sapiētū qui audita simplicitate imperitoꝝ: arrident eis congratulando q̄ ipsi cū auiditate sapiam q̄runt. ¶ Notandum secundum fabulas ydra fuit serpens in larna palude habens plura capita: quorum vno succiso tria excrescebant. quem cum Hercules sagittis interficere nō posset: greco igne ipsum consumpsit. ¶ Sed quoniam hec quoq̄ te nosse. Dic phia ꝓmittit velle assignare causas. d. Quoniam hic nosse te est quedam portio. i. pars tue medicine: q̄q̄ simꝰ septi. i. ꝯclusi: āgusto. i. breui limite tp̄is: tñ aliq̄d deliberare conabimur: sꝫ si delectāt oblectamenta. i. suauitates: musici carminis. i. metri: oportet q̄ differas paulisper. i. modicū hāc voluntatem: donec contexo. i. formabo: rationes sibi nexas. i. coniunctas ordine. dicit Boe. vt libet inq̄. i. vt tibi placet. Tunc philosophia orsa. i. incipiens loqui velut vt ab alio principio ita disseruit. i. disputauit. Notanduꝫ per hoc q̄ dicit. Nos septi angusto limite temporis innuit philosophia presentem materiam adeo esse difficilem: q̄ totum tempus presentis vite quod breue est vix sufficit ad predicta plenarie declaranda. ¶ Notandum q̄ dicit phiam orsaꝫ fuisse ab alio p̄ricipio. nā illa que phia priꝰ ꝓbauit deducunt ex hoc principio q̄ deꝰ est p̄fectū bonū vltimꝰ finis oīm. q̄ aūt nūc vult demōstrare deducunt ex hoc p̄ricipio q̄ deꝰ est

situ maximaꝫ vocas: cui vix exhausisti q̄d q̄ satis ē. Talis namq̄ materia ē vt vna dubitatione succisa inumerabiles alie velut ydre capita succrescant: nec vllus fuerit modus: nisi ea qui viuacissimo mentis igne coerceat. In hac eiꝫ de prouidentie simplicitate de fati serie: de repentinis casibus: de cognitōe ac predestinatōe dīna: de arbitrii libertate queri solꝫ. Que quāti oneris sint: tu ipse perpēdis. Sꝫ qm̄ hec quoq̄ te nosse quedaꝫ medicine tue portio ē: quāq̄ angusto limite temporis septi: aliquid tñ deliberare conabimur: q̄ si te musici carminis oblectamenta delectant: hāc oportet paulisper differas voluptatem: dum nexas sibi ordine contexo rationes. Boetius. Ut libet inq̄. Philosophia. Tū velut ab alio orsa p̄ricipio: ita

principium effectuum omniuz: vt patebit. ¶ Omniũ generatio rerum cunctosq; mutabiliũ naturarum progressus ꝛc. Hic philosophia prosequitur intentũ volẽs assignare causas quare bonis mala ꝛ malis bona contingant. ꝛ primo declarat quedam ad suam determinationẽ necessaria. Secundo ponit suam determinationem. Secunda ibi. Que vero inquies. Primo philosophia determinat de prouidentia diuina ꝛ de fato. Secundo ostẽdit que sunt ea que fato disponũtur. secunda ibi. Ea series. Primo ostendit quid nominetur diuina prouidentia: ꝛ quid fatum. Secundo tangit differentiã inter ea assignando diffinitiones vtriusq;. Tertio ponit diuersas opiniones circa fatũ. Quarto infert quandam conclusionem circa fatum ꝛ prouidentiam. secũda ibi. Que licet diuersa. tertia ibi. Siue igitur. quarta ibi. Quo fit. Primo dicit generatio omniuz rerum cunctosq; progressus naturarum mutabilium ꝛ quicquid alio modo mouetur: illud sortitur causas generationis ꝛ mutationis ꝛ ordinem generationis ꝛ mutationis ꝛ formas q̃bus generatur vl mouetur substãtiales vel accidẽtales: omnia ista sortitur ex stabilitate diuine mẽtis. Dec eim mẽs diuina cõposita. i. stabilita in arce. i. in altitudine sue simplicitatis: statuitur rebus gerendis. i. fiendis multiplicem modum: q̃ modus cõspicitur. i. cõsideratur in ipsa puritate diuine intelligentie. i. secunduz esse quod habet in intellectu diuino nominatur prouidentia. Cum vero iste modus refertur ad ea que mouet ꝛ disponit a veteribus. i. ab antiquis fatum appellatum est. ¶ Notãdum q̃ omnia a primo sunt immutabilia: aliqua mouentur secundum substantiam vt generalia ꝛ corruptibilia, quantum ad illa dicit omnium generatio rerum. Alia autem sunt mutabilia secunduz locũ ꝛ non secũdum substãtiam vt corpora celestia. q̃tum ad illa dicit. Cunctosq; mutabilium naturam progressus. Alia sunt mutabilia solũ secũdũ operationẽ. s. secũduz intelligere non secundum substãtiam: nec secũduz vbi proprie sicut intelligentie. q̃tuz ad illas dicit. Et quicquid aliquo mouetur modo. Aliter exponitur q̃ in rebus mutabilibus triplex ẽ dispositio. vna est qua trãseũt de nõ esse ad esse p̃ generationẽ. q̃tuz ad hoc dicit. omniũ generatio rerum. Aut res permanent in existẽtia per aliqõ tẽpus postq̃ generate sunt. q̃tũ ad illas dicit. Cunctosq; mutabiliũ naturarũ progressus. Aut res pcedũt de esse ad nõ esse per corruptionẽ. quãtũ ad illas dicit. Et q̃cquid aliquo mouetur mõ. ¶ Notãduz q̃ quidã dicũt fatũ esse quãdaz dispositionẽ derelictã in reb' inferiorib' ex actõne corpor celestiuz sm quã inferiora necessitãtur ꝛ cõstringũtur ad immobiles effect'. ꝛ sic beat' Greg. in omelia epiphanie improbat fatũ di. Absit a fidelũ cordib' vt fatũ aliq̃d eẽ dicam' supple necessitãs inferiora: q: oia venirent ex necessitate. Alio mõ accipitur fatũ p dispositõne rer̃ secũduz quã res depẽdẽt ex diuina volũtate ꝛ prãte: ꝛ sic fatũ cõceditur aliq̃d eẽ. Est ergo ꝓuidentia diuina ordinatio siue dispositio existẽs in mẽte diuina qua cũcta inferiora sunt ꝓuisa scõm statũ sue nature. Fatum autẽ est dispositio diuina existẽs in reb' mobilibus qua singula suis ãnectũtur ordinib' vt magis patebit. ¶ Que diuersa esse facile liq̃bit. Hic põit dñiam inter ꝓuidẽtiaz ꝛ fatũ assignando diffinitões vtriusq;. Secõo ostẽdit q̃ vnũ eor̃ depẽdet ex altero ibi. Que ly diuersa. Prio. dicit.

differuit. Omniũ generatio rerum cunctosq; mutabilium naturarũ progressus et quicq̃d aliquo mouetur modo causas ordinem formas ex diuine mentis stabilitate sortitur. hec in sue simplicitatis arce cõposita multiplicem rebus gerendis modum statuit: qui modus cum in ipsa diuine intelligentie puritate conspicitur prouidentia nominatur. cum vero ad ea que mouet atq; disponit refertur: fatum a veteribus appellatum est. Que diuersa est facile liquebit siquis vtriusq; vim mẽte conspexerit. Nam prouidentia est ip

Que duo scilicet fatum et prouidentiam diuinam liquebit id est patebit esse diuersa: si quis mente conspexerit id est considerauerit vtriusq; vim .i. naturam et essentiam. et diffiniens ꝓuidentiam .d. Prouidentia est ipsa diuina ratio que est in summo principe omnium reruz cõstituta: que scilicet ratio cuncta disponit. Tunc diffiniens fatum dicit. Fatum est dispositio inherens rebus mobilibus .i. temporalibus per quam dispositionem prouidẽtia nectit queq; suis ordinibus. Tunc declarat istas diffinitiones ex proprietatibus vtriusq; intendens ꝙ prouidentia complectitur oĩa simul: sz manifestum est ꝙ oĩa nusq̃ sunt simul: nisi in mente diuina: ergo oportet ꝙ ꝓuidentia sit ratio existens in mente diuina. ad fatum vero spectat vt ea que fato subduntur distribuantur per loca et tempora: ita ꝙ ordo fatalis quãdam successionem temporalez importat. talis autem successio non est nisi in ipsis rebus mobilibus: quare oportet ꝙ fatum sit in rebꝰ mobilibꝰ. Unde dicit in littera. prouidentia namq; cuncta cõplectitur pariter quãuis diuersa ⁊ infinita. fatũ vero digerit .i. diuidit singula distributa in motu locis formis ac ꝓ ⁊ temporibus: ita .s. vt hec temporalis explicatio que ad fatum pertinet adunata in ꝓspectu diuine mentis sit prouidẽtia. Eadem vero adunatio digesta .i. diuisa et explicata temporibus que successionem important vocetur fatum. ¶ Notandum ꝙ qꝛ prius dixit ꝙ diffinitio rerum faciendaruz vt est i intellectu diuino dicitur prouidentia. vt autem refertur ad res mobiles dicitur fatum. Posset alicui videri ꝙ fatũ et prouidentia significant eandem rem sub diuersis rationibus: ideo ꝑbĩa hoc excludens ostendit ea realiter distingui ponens diffinitionem vtriusq;. ¶ Notandum ꝙ cognitio dei habet se ad res sicut cognitio artificis ad artificia. sicut ergo omnia artificia subdũtur ordini et rationi artis: sic necesse est omnes res subdi rationi et ordini diuine prouidentie: propter quod ostendit ꝙ prouidẽtia est diuina ratio que cuncta disponit. Notandum ꝙ dispositio que ponitur in diffinitione fati accipitur pro ordine. ⁊ dicit iste ordo inherens rebus mobilibus ad dr̃am ordinis qui est in ipsa rõe diuina quem iam vocamus prouidentiam secũdũ quem ordinem prouidentia diuina annectit queq; suis ordinibus .s. vt illa eueniant illo tempore: ⁊ alia illo tempore. hec prius: illa posterius. ¶ Que licz diuersa sint. Hic ostendit ꝙ licet fatum ⁊ prouidentia differant: tamen vnum dependz ex altero dicens. Que licet sint diuersa: tñ alterum dependet ab altero: scz fatum dependet ex ꝓuidentia. nam ordo fatalis procedit ex simplicitate ꝓuidentie: sicut declarat in simili .d. Sicut .n. artifex puta edificator formã faciende rei sicut domꝰ mente percipiẽs .i. prospiciens: mouet .i. producit: effectum operis: ⁊ qđ simpliciter et presentarie ꝓspexerat mẽte: scz formã domus cum suis partibus: simul ducit per temporales ordines supple ad effectuz. primo fun

sa illa diuina ratio in summo omniuz prĩcipe constituta que cuncta disponit. Fatum vero inherens rebus mobilibus dispositio per quam prouidentia suis queq; nectit ordinibus. prouidentia namq; cuncta pariter quãuis diuersa quamuis infinita complectitur. Fatum vero singula digerit in motu locis formis ac temporibus distributa: vt hec temporalis ordĩs explicatio in diuine mentis adunata prospectu prouidentia sit. Eadem vero adunatõ digesta atq; explicata tẽporibꝰ fatũ vocetur. Que lz diuersa sint: alterum tamen pendet ex altero. Ordo namq; fatalis ex prouidentie simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciende rei formam mente percipiens mouet operis effectum et quod simpliciter presentarieq; ꝓspexe

damentum: postea parietes: vltimo tectum. Ita deus prouidentia sua singulariter. i. simpliciter ⁊ stabiliter disponit omnia faciēda: sed fato. i. ꝑ fatū ea q̄ disponit tempaliter āministrat. ¶ Notandū ꝙ prouidētia diuina bꝫ esse in prima cā: fatū vero in rebus causatis. Itez ꝓuidētia diuina bꝫ motū vnicū: qꝛ est in vno simplici scꝫ in mēte diuina. fatū aūt bꝫ motū pluralitatis: qꝛ in pluribus causatis bꝫ esse. Itez fatū depēdet a ꝓuidentia diuina sicut effectus a sua causa: sꝫ nō ecōuerso. Sicut. n. forma rei artificialis depēdꝫ a forma preexistente in mēte artificis ⁊ nō ecōuerso: sic fatum dependet a ꝓuidentia diuina: nō autē econuerso. ¶ Siue igitur famulantibus

rat per temporales ordies ducit: ita deus prouidentia quidē singulariter stabiliter qꝫ facienda disponit: fato vero hec ipsa que dispōit multipliciter ac temporaliter amministrat. Siue igitur famulātibus quibusdam prouidentie diuinis spiritib⁹ fatum exerceatur: seu anima: seu tota inseruiente natura: seu celestibus syderum motibus: seu angelica virtute: seu demonum varia solertia: seu aliquibus horum: seu omnibus fatalis series texitur: illud certe manifestum est immobilem simplicemqꝫ gerendarum formam rerum esse ꝓuidentiam. fatum vero eorum que diuina simplicitas gerenda esse disposuit mobilem nexum atqꝫ ordinem temporalem.

Quo fit vt omnia que fato subsunt ꝓuidentie quoqꝫ subiecta sint: cui etiam ipsum subiacet fatum. Quedam vero que

Hic pōit diuersas opiniones circa fatū ⁊ dicit. Siue fatū exerceatur quibusdā diuinis spiritib⁹ famulātibus diuine ꝓuidentie: siue exerceatur anima: siue tota natura inseruiente: siue exerceatur motib⁹ celestib⁹ syderū. i. corporꝫ celestiū: siue āgelica v̄tute: siue demonū solertia: siue aliq̄b⁹ horum vel om̄ib⁹ hoc est incertū: tñ istud est certe manifestū ꝓuidētiā diuinaꝫ esse immobilē ⁊ simplicē formā rerū gerendaꝝ. i. fiēdarū: sꝫ fatū eē mobilē nexū. i. dispositōem ⁊ ordinē tempalez eoꝝ q̄ diuina simplicitas disponit esse gerēda. i. ꝓducēda. ¶ Notandū ꝙ fatuꝫ est tpalis dispositio reꝝ inquātū ea que ꝓuisa sunt a deo ꝓducūtur ad effectū mediātib⁹ causis secūdis āministrātibus: de q̄bus causis diuerse fuerūt opiniones: q̄s Boe. tāgit in littera: sed nullam caruꝫ affirmat. Nam quidam antiquorum dicebant fatum exerceri mediātibus diuinis spiritibus deo famulantibus. Alij dicebant ipsum exerceri ab anima mundana: sicut platonici. quod alij exponunt de anima humana: quia per ipsam tanq̄ per causam secundam exercentur act⁹ liberi arbitrij qui sub prouidenta diuina cadunt. Alij dixerunt fatum exerceri tota natura inseruiente intelligentes per totam naturam complexionem omnium elementorum. Alij dicunt fatum exerceri motibus corporum celestium sicut astrologi. Alij per variam solertiam demonum. ⁊ dicuntur demones in proposito spiritus habitantes circa humectam partem aeris secundum doctrinam quorundam platonicorum qui dicuntur cacodemones id est malum sciētes. Alij dicunt fatum exerceri angelica virtute. Ubi notandum ꝙ in prima opinione fatuꝫ dicitur exerceri mediantibus spiritibus deo famulantibus: quod est intelligendum de spiritibus omnia disponentibus: sed immobiliter permanentibus. Quod autem dicitur in quinta opinione fatum exerceri virtute angelica: intelligendum est de angelis siue spiritibus applicantibus se diuersis locis missis in ministerium. Angelus enim nūcius interpretatur: ⁊ est nomen officij nō nature secundum beatuꝫ Gregorium. ¶ Quo fit vt om̄ia. Hic infert quādā cōclusionē circa fatū ⁊ ꝓuidentiā. Secūdo declarat eā in exēplo ibi. Nā vt orbiū. Prīo dicit

ex quo dictum est fatum dependere a prouidentia diuina: quo fit id ē ex quo sequitur: vt omnia que subsunt id est subiacent fato: etiam prouidentie sunt subiecta: cui etiam prouidentie ipsum fatum subiacet: sed non econuerso: q: quedā que locata sunt sub prouidentia superēt seriem fati scilicet ea que imediate per deum amministrantur: sicut creatio rerum ⁊ glorificatio creaturarum rationalium. ea vero que sunt propinqua prime diuinitati stabiliter fixa id est immobilia: hec excedunt ordinem fatalis mobilitatis. i. mutabilitatis. ¶ Notandum ꝙ q: fatum depēdet a prouidētia sicut effectus a sua causa: necesse est illa que dependent a fato etiaꝫ a prouidentia dependere: non autem econuerso: q: effectus nō adequatur cause. Prouidentia autē ad diuinuꝫ intellectum spectat: fatū vero ad ea que in creaturis gerūtur. ¶ Nam vt orbium. Hic declarat illam conclusionem ꝑ exemplum. d. quomodo quedaꝫ subiacent fato magis: quedaꝫ minus: et quedam totaliter excedunt fatum. Secundo ex dictis cōcudit habitudinem fati ad prouidentiā per quedā similia. ibi. Igitur vti est. dicit primo. nam sicut orbium i. circuloꝝ: vertentium. i. mouentium: sese circa eundem cardinem i. axem: ille qui est intimus. i. vicinior siue proximior axi: accedit ad simpicitatem medietatis. i. axis vel cētri: q: tardiori motu mouetur: ⁊ iō magis accedit ad immobilitateꝫ axis: et iste circulus respectu exterioris habet se ad moduꝫ centri circa qđ exterior versatur. vnde subdit qđ est veluti quidam cardo. i. centrum ceterorūq; orbiuꝫ extra locatoꝝ circa quem versentur. Sicut mediolus in rota adheret axi ⁊ est sicut cardo quidam circa quē voluūtur canti et radij. Extimus vero. i. vltimus orbis exterior rotatus. i. motus maiore ambitu tanto explicatur amplioribus spacijs: quāto discedit a media īdiuiduitate pūcti. i. centri. Siquid vero illi medio se connectat: illud cogitur. i. compellitur: in simplicitatem. i. immobilitatem axis: et cessat diffundi ⁊ diffluere per magnū spacium. Similiter ratione illud qđ longius a prima mente discedit sicut creature corruptibiles maioribus nexibus fati implicatur et tanto magis aliquid est liberum a fato: quanto vicinius petit. i. accedit illum cardineꝫ reruꝫ. s. deū. qđ si firmitati suꝑne mentis heserit suꝑgredit necessitatē fati. ¶ No. quāto magis entia sunt propinqua prīo causato min⁹ sunt mutabilia: et quanto remotiora tanto magis mutabilia. qđ declarat phīa exemplo diuersorum circuloꝝ ab eodē centro ductoꝝ: in quibus circulus remotior a centro est maior: ⁊ veloci⁹ mouetur: q: maius spaciuꝫ pertransit in eq̄li tp̄e. Qui aūt est vicinior centro minor ē ⁊ tardius mouet min⁹ spaciū ꝑtranseundo. circuli v̄o medij medio mō se hn̄t: ⁊ est optīa cōparatio centri circuli ad creatorē. sicut eīm centrū est indiuisibile et ab ipso possent plures circuli ꝓcedere: ita creator vnus ⁊ indiuisibilis existens

sub prouidentia locata sunt fati seriez superent. Ea vero sunt que prime propinqua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordinē mobilitatis excedunt. Nam vt orbium circa eundem cardinem sese vertentium qui est intimus ad simplicitateꝫ medietatis accedit. Ceterorumqꝫ extra locatorum veluti cardo quidam circa quem versentur existit. extim⁹ vero maiore ambitu rotatus quanto a puncti media indiuiduitate discedit: tanto amplioribꝰ spaciis explicatur. Siquid vero illi se medio connectat et societ et in simplicitatem cogitur diffundiqꝫ ac diffluere cessat. Simili ratōne quod longius a prima mente discedit: maioribus fati nexibus implicatur: ac tanto aliquid fato liberuꝫ est: quāto illum rerum cardinem vicinius petit. Quod si superne mentis heserit firmita

infinita creat ⁊ gubernat. ¶ Igitur vti est. Hic phia concludit habitudinez fati ad prouidē tiam diuinam per quedam similia. ⁊ dicit. series fati ita est. i. ita se habet stabilem simplicitatē diuine prouidentie: vti pro sicut ratiocinatio se habet ad intellectū. Ubi sciēdū ꝙ illud qđ intellectus simplici veritate intelligit: raciocinatio per modum discursus ⁊ successiue apprehendit. etiam fatū se habet ad prouidentiā sicut illud qđ gignitur habet se ad illud quod est. Ubi sciendū ꝙ illud qđ gignitur est in quadam fluxibilitate ⁊ motu: qđ vero actu est genitum ē in quadam permanētia. etiaz habet se fatuz ad prouidentiā: sicut tēpus ad eternitatē. Ubi sciēdū ꝙ in tempore est successio partiū temporis presentis preteriti et futuri. Eternitas aūt est sine successione tota simul existens. Itez fatum habet se ad prouidentiā sicut circulus ad mediuz punctuz. Ubi sciendum ꝙ circulus distenditur ⁊ per partes diuiditur mobilis existēs. pūctū aūt est īmobile ⁊ indiuisibile: qꝛ ex prīo euclidis. Punctū est cui⁹ pars nō est. ¶ Ea series celū ac sydera. Hic phia ostendit que sint illa que fato disponuntur. Secūdo concludit ꝙ illa que intellectui confusa videntur in diuina gubernatōe sunt rationabiliter ordinata. ibi. Quo fit. Primo dicit. ea series fati de qua dictū est mouet celum ac pro ⁊ sydera: temperat elemēta in se inuicez: ne totaliter se corrumpant: ⁊ transformat ipsa alterna cōmutatōe: ita ꝙ ex aqua fiat aer ⁊ econuerso: et eadem series fati renouat oīa nascentia ⁊ occidentia. i. mouentia ꝑ similes progressus fetuum quo ad animalia: et seminum quo ad vegetabilia: et fatuz etiā constrīgit indissolubili connexione causarum actus id est operationes et fortunas hominum: que omnes res cum proficiscantur id est procedant ab exordijs diuine prouidentie necesse est ipsas esse immutabiles. Ita enim res optime reguntur id est gubernantur: si simplicitas manens in diuina mente promat id est explicet: indeclinabilem .i. immutabilem ordinem causarum. Hic autem ordo diuine prouidentie coerceat propria incommutabilitate res mutabiles: ⁊ alioquin temere id est casualiter fluituras. ¶ Notandū ꝙ fatum consideratur dupliciter. Uno modo vt est in causis secundis quarum ordo ⁊ dispositio dicitur fatum: ⁊ sic fatū est mobile ⁊ res fato subiacentes sunt mobiles. Alio modo consideratur fatum secundum ꝙ dependet a prouidentia diuina que omnino immobilis est: ⁊ sic fatum sortitur immobilitatem: et sicēt res fatales: vt sic secundum substantiam sunt immobilies. ¶ Notandum ꝙ si aliquid possit declinare ab ordine prouidentie: tunc prouidentia diuina deficeret a suo effectu: et hoc redū-

ti motu carens: fati quoqz supergreditur necessitatem. Igitur vti est ad intellectuz ratiocinatio ad id quod est id quod gignitur ad eternitatem tempus ad punctum medium circulus: ita est fati series mobilis ad prouidentie stabilem simplicitatem. Ea series celum ac sidera mouet: elementa in se inuicez temperat: et alterna cōmutatione transformat. Eadem nascentia occidentiaqz omnia per similes fetuum seminumqz renouat progressus. Hec actus etiam fortunasqz hominum ī dissolubili causaruz connexione constringit. que cum ab immobilibus prouidētie ꝓficiscant̄ exordiis: ipsas quoqz īmutabiles necesse est esse. Ita enim res optīe regūtur: si manēs ī diuina mēte simplicitas īdeclinabilez cārum ordinē promat. Hic vero ordo res mutabiles et alioquin tenere fluituras propria incōmutabilita

daret in impotentiam regentis. Et si dicis si omnia subiacent prouidẽtie diuine: ergo omnia eueniunt ex necessitate. Dicendum ꝙ non: quia deus prouidet res sicut sunt future: quedam prouidet necessario euenire: ⁊ quedam contingenter: ⁊ de hoc videbitur magis in quinto huius. ¶ Quo fit. Hic philosophia ostendit ꝙ ea que apparẽt in rebus confusa in diuina gubernatione sunt ordinata dicens. Quo fit id est et hoc ꝙ diuina prouidentia ineuitabilem ordinẽ rebus constituit: seq̃tur vt ⁊ si vobis mime valentib⁹ cõsiderare hunc ordinem rerũ videantur nobis omnia confusa ⁊ perturbata: nihilominus tamẽ modus suus. i. ordo proprius diuine prouidentie disponit cũcta dirigens ea ad bonum. nihil eim est quod causa mali: nec etiã ab ipsis iprobis quos bonũ q̃rentes prauus error euertit vt prius demonstratum est: nedum id est multominus ordo fatalis proficiscens de cardine summi boni id est ab ipo deo: deflectat a suo exordio id est a deo q̃ est finis ⁊ principium omnium. ¶ Notandum ꝙ dicit malos nihil facere cã mali: cuius oppositũ patet. multi enim mali seipsos interimũt. dicendum ꝙ nullus operatur respiciens ad malũ: quia omnia bonũ appetunt. Si autem quis maluz operatur: hoc cõtingit sub fantasia boni. Nam aliq̃s in magna anxietate existens estimat esse bonũ fugere ãxietatem: ⁊ nihil aliud ipse considerans sequitur hanc estimationem seipsum interficiens: et talis priuans se bono ducitur fantasia boni: quia pro tũc putat bonum esse effugere anxietatẽ priuatõne vite. ¶ Que vero inquies.

te coerceat. Quo fit vt tametsi vobis hunc ordinem minime considerare valentibus confusa omnia perturbataq̃z videantur: nihilominus tamẽ suus modus ad bonum dirigens cuncta disponit. Nihil est eniz quod mali causa nec ab ipsis quidem improbis fiat quos vt vberrime demonstratum est bonum querẽtes prauus error euertit: nedum ordo de summi boni cardine proficiscens a suo quemq̃ deflectat exordio. Que vero inquies potest vlla iniquior esse confusio: q̃ vt bonis tũ aduersa tum prospera: malis etiam tum optata tuz odiosa contingant. Num igitur ea mentis integritate homines degunt: vt quos probos improbosue cẽsuerint: eos quoq̃z vti existimant esse necesse sit. Atqui in hoc hominum iudicia depugnãt: vt quos alij premio alij supplicio dignos arbitrantur. Sed cõcedamus vt aliquis possit bonos malosue discernere.

põt vlla inq̃or eẽ cõfusio. Hic phia soluit q̃stionẽ quare bõa malis ⁊ mala bõis cõtingãt. Et prio h̃ oñdit i generali. scdo magis in spãli ibi. Sz si aliq̃s. Prio assignat cãm p̃dicti accidẽtis ex defectuoso iudicio hoim. scdo ex cõtrario iudicio dei ⁊ hoiz ibi. Nã vt pauca. Prio facit qd̃ dictũ est. Scdo declarat ꝑ se simile. ibi. Nõ eniz dissimile. Primo dicit. O. B. tu inq̃es que põt esse vlla iniq̃or cõfusio q̃ vt bõis aliq̃n ꝓspera aliq̃n aduersa eueniant: cũ semꝑ bonis deberent ꝓspera euẽire ⁊ malis ꝑ cõtrariũ: aliq̃n cõtingãt optata: aliq̃n odiosa: cũ semꝑ malis deberẽt odiosa euenire. dicit phia. Nũ pro nũq̃d hoies degũt. i. viuũt ea integritate. i. integro iudicio mẽtis: vt necesse sit eos eẽ ꝓbos vl' improbos: quos ipsi cẽsuerint. i. iudicãt eẽ tales. Atqui ꝓ certo in hoc depugnãt. i. cõtrariãtur iudicia homminũ: vt quos alij p̃mio alij arbitrant dignos supplicio. sed cõcedamus vt aliq̃s possit discernere bonos ve pro vel malos. Nuz pro nũq̃d ipe poterit intueri illã intimã tẽperiẽ. i. interiorẽ cõditõez ⁊ q̃litatẽ aĩoꝝ veluti solet dici in corꝑib⁹. q. d. Ego loquor de aĩs s̃m ꝙ hoies cõsueuerũt loq̃ de corꝑib⁹. ¶ Notãduz ꝙ ꝓpter defectuosuz iudicium hominum cõtingit ꝙ iudicant eos esse bonos qui mali sunt ⁊ econ

uerso. si ergo iudicant malos esse bonos ⁊ si illis eueniant mala: putant bonis euenire mala. ⁊ si bonis quos iudicant malos eueniant bona: putant malis euenire bona. Et ideo etiaꝫ sepe putāt bonos de primi cū mali d̄primūtur iudicantes malos eē bonos. i. putant malos extolli cū boni extolluntur: q̄ iudicant bonos esse malos. ¶ Non enim dissimile est miraculum. Dic phia declarat se per simile dicens. Istud miraculum nō est dissimile: imo est valde simile ad ꝓpositū nescienti alicui: cur sanis corporibus: his cōueniant dulcia: his amara: etiam nescienti alicui cur quidam egri adiuuantur leuibus quidā acerbis licet hoc videatur mirum nescienti. tamē medicus de hoc minime miratur: qui dignoscit modum et temp̄amētū sanitatis ipsi⁹ egri ⁊ causam egritudinis. sicut similiter licet homo ignoret quid conueniat bonis ⁊ malis: tñ deus qui est scrutator cordium ista cognoscit videns ꝙ bonis aliqñ conueniūt aduersa: malis qñq̄ prospera: iō sic eis distribuit. ⁊ hoc est qd̄ subdit applicando similitudinē ad animū di. Quid enim aliud videt̄ i. apparet esse salus aīorum q̄ ꝓbitas. Quid aliud ē egritudo aīmorū q̄ vicia. Et quis alius scrutator est bonoꝝ ⁊ depulsor malorum: q̄ deus rector ⁊ medicator mentium. Qui cum respicit ex alta specula prouidētie: ipse cognoscit quid vnicuiq̄ cōueniat: ⁊ qd̄ iam non conuenire hoc accomodat. hinc id est ex hoc quod dictuꝫ est fit insigne miraculuꝫ ordinis: fatalis id est fit illud quod admirātur homines in ordine fatali: cum sciente id est a deo: illud geritur id est fit quod ignorātes stupeant id est admirantur. ¶ Notanduꝫ ꝙ est bona comparatio sanitatis ⁊ egritudinis corporalis ad medicum: et probitatis et vicij animorum ad deum. sicut enīꝫ medicus cognoscēs causas sanitatis et egritudinis scit quid conueniat sano ⁊ egro alijs ignorantibus et mirātibus: Sic deus cognoscens qualitatem animorum scit quid bonis conueniat et quid malis: ⁊ vnicuiq̄ sibi conueniens tribuit: quandoq̄ malis prospera: bonis aduersa de quo stupent ignorantes. ¶ Notandum ꝙ specula dicitur locus altus aptus ad circunspiciendum. ⁊ quia deus per prouidentiam omnia circunspicit: ideo similitudinarie ipsa prouidentia dicitur specula.

¶ Notandum ꝙ quia homines ignorāt qui sunt boni vel mali: ignorant etiam quid vnicuiq̄ conueniat: ideo aliqua creduntur conuenire bonis que secundum iudicium dei eis non conueniunt: et ideo homines mirantur: quare deus eis non attribuat qne videntur eis attribuenda. Ideo dicit philosophia ex dictis contingit hoc miraculum ꝙ ignorantes stupent que fiunt a deo sciente.

¶ Nam vt pauca. Dic philosophia ostendit ꝙ bonis mala et mali bona contingunt

Non igitur poterit intueri illam intimaꝫ temperiem velut in corporibus dici solet animorū. Non enim dissimile est miraculum nescienti cur sanis corporibus his quideꝫ dulcia: illis vero amara cōueniāt. Cur egri etiā quidam leuibus: quidā vero acribus adiuuātur. Ad hoc medic⁹ q̄ anitatis ipsius atq̄ egritudinis moduꝫ temperamētūq̄ dignoscit minime miratur. Quid vero animorū aliud salus videtur esse q̄ probitas. Quid egritudo q̄ vicia. quis enim alius vel seruator bonorū vel maloruꝫ depulsor q̄ rector ac medicator mentiū deus. Qui cū ex alta prouidētie specula respicit qd̄ vnicuiq̄ cōueniat agnoscit: et qd̄ cōuēire nouit accōmodat: hinc iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum: cuꝫ a sciente geritur quod stupeant ignorātes. Nā vt pauca que va

de contrario iudicio dei ⁊ hominum dicens. Ut ego pauca perstringā que humana ratio valet accipere de diuina profunditate illud supple declarabo. O Boeti de hoc supple homine quem tu putas esse iustissimum ⁊ seruantissimum equi id est equitatis diuersum: videtur id est aliter videtur prouidentie scienti omnia id est deo: quod cōfirmat auctoritate Lucani: qui describens bellum inter Pompeium ⁊ Julium Cesarem cū quereretur ab eo: cuius causa esset iustior dixit. victrix causa dijs placuit: sed victa Cathoni. vnde dicit victricem causam scilicet Julij cesaris placuisse dijs: victam vero causam scilicet Pompeij placuisse Cathoni āmonuit Lucan⁹ noster familiaris. ex quo cōcludit ea que contra spem hominuz veniūt esse confusionez in opinione hominum: non tñ in re dicens. Quicquid igitur videas: geri id est fieri vel euenire contra spem hominis causam ignorantis: id in rebus ē rectus ordo se opinioni tue est ꝑuersa cōfusio. ¶ Notandū ꝙ Catho vticensis propter suam sapiētiam ⁊ virtutē maxime fuerat auctoritatis in populo. Cum autem Julius pugnaret contra Pompeium Catho iudicauit Pompeium esse iustum attribuens sibi causaz victricem. Alij autem iudicabant Julium esse iustum attribuentes sibi causam victricem. ex quo patet ꝙ de eodem cōtrario modo iudicabant dij ⁊ hoīes sapientes q̄ Cathonem sequebantur.

let ratio humana de diuina profunditate accipere perstringam: de hoc quem tu iustissimum et equi seruantissimum putas: omnia scienti prouidentie diuersum videtur et victricem quidem causam dijs. Uitā vero Cathoni placuisse familiaris noster Lucanus ammonuit. Hic igitur quicquid citra spem videas geri rebus quidē rectus ordo est: opinioni vero tue peruersa confusio. Sed sit aliquis ita bene moratus: vt de eo diuinum iudiciuz pariter humanumqz consentiat: sed est animi virib⁹ infirmus: cui siquid eueniat aduersi: desinet colere forsitan īnocentiā ꝑ quā nō potuit retinere fortunā. Parcit itaqz sapiēs dispēsatio ei quē ꝺteriorē facere possit aduersitas: ne cui nō cōuēit laborare patiat

¶ Sed sit aliquis. Hic philosophia assignat causas speciales quare bonis ⁊ malis indifferēter eueniunt nunc prospera nunc aduersa. Secundo excusat se de ampliori pertractatione huiusmodi causarum. secunda ibi. Neqꝫ enim phas. primo declarat intentum suum de bonis. secūdo de malis. ibi. Nam id quoqꝫ. Primo assignat causam quare aliquibus bonis non eueniunt mala. Secundo quare aliquando contigunt eis mala. ibi. Alijs mixta. Primo ostendit quare bonis non contingant mala. secundo quare contingant eis quādoqꝫ bona. ibi. Fit autem. Primo assignat duas causas quare bonis non eueniant mala. Secunda ibi. Est alius. Prima causa est infirmitas animi alicuius boni cui si aduenirет aduersitas ipse deterioraretur. vnde dicit in littera. Sed sit id est ponamus ꝙ aliquis sit ita bene moratus id est morigeratus ꝙ diuinum ⁊ humanum iudiciū consentiant de eo: forsan ipse est infirmus viribus animi non potens resistere aduersitatibus. Cui si eueniat quid id est aliquid aduersi: forsitan desinet colere innocentiam id est exercere virtutem: per quam non potuit id est nequiuit retinere fortunam: quia imputabit sue innocentie ꝙ prosperitas sua recessit: quenadmodum legitur de Job cui vxor sua improperabat dicens. Adhuc permanens in simplicitate tua benedic deo ⁊ morere. parcit itaqꝫ illi sapiens dispensatio id est prouidentia dei: quem aduersitas possit facere deteriorem: nec patiatur eum laborare aduersitate cui non conuenit.

¶ Notandum ꝙ quidam boni sunt ita imbeciles animi ꝙ ex modica temptatione aduersitatis mutarentur: quod videns deus parcit ipsis: ne eos aduersitate deijciat. Unde apostolus. Fidelis deus qui non patitur vos tẽptari vltra id quod potestis. ¶ Est alius cunctis virtutibus absolutus. Hic assignat aliam causam quare quibusdam bonis nõ aduenĩat mala di. Est alius homo absoltus. i. perfectus cunctis virtutibus et sanctus et proximus deo. hũc hominem contingi. i. tangi quibuslibet aduersis prouidẽtia supple diuina: iudicat nephas adeo id ẽ intantũ: vt nec signat ipm agitari morbis corporeis. qd cõfirmat auctoritate cuiusdam philosophi dicens. Nam vt ait quidã phũs excellentior me: cuius auctoritatẽ ponit in greco que tantuz sonat in latino. Corpora sua viri sancti id est sacri edificauerunt virtutes supple preseruando ipsa ab aduersis. Autez pro sed verus vir sacerdotalis non laborat supple in prosperis. ¶ Nota ꝙ secũda causa quare aliquibus non aduenit aduersa est excellens sanctitas ipsorum: sicut eniz deus excellenter malos nõ tantuz punit in futuro sed etiã in presenti: sic aliquos excellenter bonos non tm̃ p̃mit i futuro ꝫ i p̃nti ab aduersitate custodit. ¶ No. q̃re phĩa dicat q̃dã excellẽtior me di. cũ nullus sit excellentior philosophia. dicendum ꝙ littera debet sic exponi. Nam quidã philosophus excellentior alijs philosophis me. i. per me phĩam dicit. ¶ Fit autem sepe. Hic ostẽdit quare bonis sepe contingãt bona dicens. Fit aũt id est contigit sepe vt summa rerum gerenda id est principatus gerendi res: deferatur id est concedatur bonis id est probis: non tantum propter vtilitatem bonoꝝ hominum: sed vt improbitas exuberans id est abundans malorum: retundatur id est compescatur vel reprimatur. Tunc assignat causam quare bonis quandoqꝫ contingant mala dicens. Alijs id est bonis deus distribuit quedam mixta id est nunc bona nunc mala pro qualitate aĩorum: quosdam eĩm bonos deus remordet aduersitatibus: ne luxurient id est superbiant: longa felicitate. i. prosperitate. Alios bonos patitur agitari id est vexari: duris id est aduersitatibus: vt virtutes animi ipsorum confirment vsu ⁊ exercitatõe patientie: vt patet in Job. Alij plus equo metuunt qd̃ bene ferre possunt: sicut Thomas formidauit ingressum indie dicens. Domine mitte me quo vis preterquam ad indos. Alij plus equo despiciunt quod ferre non possunt: q̃a quasi presumendo despiciũt temptationes quas tamen ferre non possunt vt sanctus Petrus qui dixit. Et si oportuerit me mori tecum non te negabo: qui ad temptatõez et accusationẽ ancille cristum negauit. hos vtrosqꝫ ducit id est temptat: tristibus id est aduersitatibus: in experimentũ sui id est in recognitionẽ sui: vt sciãt quid possint: et quid non possint: ⁊ nonnulli id est aliqui

Est alius cunctis virtutibus absolut⁹ sanctusqꝫ ac deo proximus. Hunc contĩgi quibuslibet aduersis nephas prouidẽtia iudicat: adeo vt nec corporeis quidem morbis agitari sinat. Nam vt quidaꝫ me quoqꝫ excellentior ait. Ανδρὸς ἱεροῦ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομοῦσι. — — — —

Vir aũt sacerdotalis ver⁹ nõ laborat. sctĩ viri corpa autem sua edificauerunt virtutes. Fit autez sepe vti bonis summa rerum gerenda deferatur: ut exuberans retundatur improbitas. Aliis mixta quedã pro animorũ qualitate distribuit. Quosdam remordet: ne longua felicitate luxurient. Alios duris agitari: ut uirtutes animi pacientie vsu atqꝫ exercitatione confirment. Alii plus equo metuunt quod ferre possunt. Alii plus equo despiciunt quod ferre nõ possunt. Hos in experimẽtuz sui tristibus ducit. Nõnulli venerãdũ

emerunt precio mortis venerandum nomen seculi sicut martyres: quidã inexpugnabiles supplicijs pertulerũt ceteris exẽplũ virtutẽ esse inuictaz a malis: que oia ꝓ recte ⁊ disposite fiãt ex eorum bono quibus accedere videntur nulla est dubitatio. ¶ Notandum ꝓ quidam plus timent ꝓ timere deberent aliquam aduersitatez: de quibus dicitur in psalmo. Trepidauerũt timore vbi non erat timor. talibus deus immittit aduersitates quibus resistunt: vt cognoscãt se grã dei posse resistere ei quod timebant. Alij autem presumentes de propijs viribus despiciunt tẽptationes quasi potentes resistere eis: illis deus temptationẽ immittit ⁊ permittit eos succũbere: vt cognoscant ꝓ fragilis sit bũana natura sine diuina gratia.

¶ Maz illud quoqꝫ. Dic assignat causas quare malis quãdoqꝫ bona quandoqꝫ mala contingant. ⁊ primo ostendit quare malis cõtingant mala. Secũdo quare bona ibi. Leta vero. primo dicit. Ex eisdem causis ducitur id est probatur ꝓ improbis nunc prouenium tristia: nunc optata: sed de tristib? que malis eueniũt nemo miratur q: omnes existimant eos: scilicet malos esse meritos. i. dignos malo: quorum malorum supplicia ceteros deterrẽt id est terrore retrahunt a sceleribus: ⁊ ipsos scilicet malos emendant quibus inuehũtur supplicia. ¶ Notandũ ꝓ philosophia inuuit tres causas quare malis eueniunt mala. Prima est: quia omnes homines estimant eos dignos malo. Secunda quia per supplicia malorum alij a malo retrahuntur. Tertia causa est: quia mali supplicijs emendantur. ¶ Leta vero magnũ bonis argumentum loquuntur. Dic assignat causas quare malis bona eueniant. Secundo soluit tacitam obiectionem ibi. Nam vt probis. primo dicit. Leta vero id est prospera que malis eueniunt: loquũtur id est iudicant bonis magnum argumentum quid iudicare debeant de huiusmodi felicitate quam sepe cernant famulari improbis. habent enim probi ex hoc certissimum argumentum ꝓ illa non est vera felicitas que malis aduenit: sed falsa deceptio. Tunc assignat primaz causam quare deus malis concedit bona ⁊ prospera: qui quidem mali per prospera preseruãtur a peioribus sceleribus ne fiant fures vel raptores. ⁊ dicit. In qua re ꝓ malis eueniant prospera: illud credo dispensari id est dispensatione ordinari: ꝓ forsitan natura alicuius mali est tam preceps ad malum et importuna: vt inopia rei familiaris id est paupertas possit eum exacerbare id est prouocare in scelera scilicet ad furtum vel ad rapinam: huius morbo diuina prouidentia medetur remedio collate pecunie: Tunc assignat secundam causam talem: ꝓ ideo malis eueniunt prospera vt prosperitate emendent vitam: quam timentes ne propter maliciam amittant prosperitatem. Unde dicit. Dic id est aliquis malus: spectans id est considerans conscientiam suam fedatam: probris id est maculatam vitijs: et ipse comparans secum fortunam id est prosperitatem suam: forsitan pertimescit ne cuius rei scilicet prosperita-

seculi nomen gloriose precio mortis emerũt. Quidã supplicijs inexpugnabiles exẽplum ceteris pertulerunt inuictam malis esse virtutem. Que ꝓ recte atqz disposite et ex eorum bono quibus accedere videntur fiãt: nulla dubitatio est. Maz illud quoqz quod improbis: nunc tristicia: nũc optata prouenium ex eisdez ducitur causis. Ac de tristibus quidez nemo miratur ꝓ eos malo meritos oẽs existimant quorum quidem supplicia: tum ceteros sceleribus deterrẽt: tum ipsos quibus inuehũtur emendant. Leta vero magnũ bõis argumentũ loquuntur: quid de huiusmodi felicitate debeant iudicare: quaz famulari sepe improbis cernãt. In qua re illõ

tis iocundus est ei vsus illius fiat tristis ammissio: ⁊ dum metuit ammittere fortunam: mutabit mores ⁊ derelinquet nequitiam. Tunc ponit tertiam causam dicens. Alijs malis aduenit prosperitas vt incidant maiorem miseriam aduersitatis: quia sicut dictum fuit scdo libro prosa quarta. In omni aduersitate fortune infelicissimum genus infortunij est fuisse felicem. vnde dicit in littera ꝙ felicitas indigne aucta. Alia littera habet acta. i. inducta alios malos precipitauit in meritaꝫ cladem id est miseriaꝫ. ⁊ addit ꝙ quibusdam malis permissum ē. i. cōcessuꝫ est ius puniendi. i. potestas vt sit bonis causa exercitij in virtutibus ⁊ patientia: ⁊ malis sit causa supplicij. ¶ Nota ꝙ felicitas quosdam precipitat in cladē aduersitatis. vnde Samarieñ. Promouet iniustos fortuna volubilis: vt quos Scandere precipites fecit: ad yma rotet. Nam grauiore ruit turris tūefacta ruina. Et grauiꝰ pulsat alta cypressus humum. Et notandū ꝙ boni per aduersitates in virtutibus et patientia exercētur. vnde idem pauper Henricus. Aspera ferre decꝫ maturant aspera mentem. Et bene natura plenius vna facit. Per nimios estus gelidas trāsitur ad vndas. Sicqꝫ per oppositum dulcia querit homo. ¶ Naꝫ vt probis atqꝫ improbis. Hic soluit quandam obiectionem. secūdo infert quandam conclusionem. ibi. Ex quo sepe. Prīo dicit. Aliquis diceret dixisti ꝙ malis est concessuꝫ ius puniendi vt sint cā supplicij alijs malis. hoc nō videtur verū qꝛ malus non punit malum cum sint similes. hoc soluit philosophia dicens. Sicut probis et improbis nullum est fedus. i. concordia: qꝛ semper inuicem contrariantur: ita ipsi improbi nequunt inter se conuenire. Quid ni id est quare non esset ita: cum quiqꝫ id est quilibet mali dissentiant a semetipsis: vicijs discerpentibus id est distrahentibus conscientiam ipsorum: ⁊ sepe mali faciant que cum gesserit id est fecerint: decernant id est iudicent: non fuisse gerenda id est facienda. ¶ Notandum ꝙ intantum aliquis est bonus inq̄tum seruat ordinem in vltimum finem: qui finis est summum bonum: ⁊ qꝛ illum finem in ordinem omnes boni seruant: ideo oēs boni in eo ꝙ boni sunt inuicem concordant: mali autēꝫ quia hunc ordinē cōseruant ⁊ a semetipsis discordant mutuo sibi concordare non possunt ⁊ cetera. ¶ Ex quo sepe summa illa. Hic infert quandam conclusionem dicens. Ex quo mali puniunt malos: ex hoc illa summa prouidentia scilicet diuina protulit insigne miraculum scilicꝫ vt mali facerent malos bonos. quod declarat. Nam dum quidam mali videntur perpeti iniqua a pessimis sibi flagrantes id est ardentes: odio noxiorum id est damnorum suorum

etiam dispensari credo: ꝙ forsitan alicuius tam preceps atqꝫ importūa natura ē: vt eum in scelera potius exacerbare possit rei familiaris iopia. huius morbo prouidentia collate pecunie remedio medet. Hic fedatam probris conscientiam spectans et secum fortunaꝫ suam comparās forsitan pertimescit: ne cuius ei iocūdus vsus est fiat tristis amissio. Mutabit igitur mores: ac dum fortunaꝫ metuit amittere nequitiam derelinquet: alios in cladeꝫ meritam precipitauit indigne acta felicitas: quibusdā permissuꝫ puniendi ius vt exercituꝫ bonis et malis eē causa supplicii. Nā vt probis atqꝫ īprobis nullū fedus ē: ita ipi inter se īprobi nequeūt cōuēire. Quid ni cū a semetipīs discerpentibus consciētiaꝫ viciis quiqꝫ dissentiant: faciantqꝫ sepe que cuꝫ gesserint non fuisse gerenda decernant. Ex quo sepe illa summa prouidentia protulit insigne

supple mali rediere id est redierunt: ad frugē virtutis id est ad vtilitatē: dum tales student se esse dissimiles illis malis quos oderant. ⁊ addit ꝙ sola diuina vis talis est: cui mala sunt bona id est credunt in bonum sicut cum malus facit malum bonum. vnde subdit. Luz deus vtē do competenter eis scilicet malis elicit effectum alicuius boni. Ordo enim fatalis cuncta cōplectitur: vt quod discesserit ab assignata ratione ordinis scz mali: hoc tamen licet relabatur in aliuz ordinem: scz boni ne in regno prouidentie dei liceat quid. i. aliquid: temeritati id est inordinationi. ⁊ ponit auctoritatez in greco que tantuz sonat. Fortissimus in mundo deus cuncta peregit.

¶ Notandum ꝙ bonum proueniens et malicia improbouz nō est imputandum ipsis improbis: sed tantū diuine virtuti que nouit et malis efficere bona. ⁊ licet deus malum dirigat ad bonum suu: intentione ⁊ potestate: nō tamē homo ideo est extra culpam qui illō malum agit mala intentione.

¶ Notanduz ꝙ alius est ordo naturalis: alius ordo a deo puisus. Ordo naturalis est vt deū ⁊ proximum diligamus. ordo prouisus est temporalis rerum dispositio q̄ fatū vocatur. ⁊ licet ordinem naturalē sepe dimittamus aliquid pl' deo diligendo ⁊ proximū odiēdo: tamen ordinē prouisum a deo nū ꝙ effugies: q: nunq̄ aliter prouenit ꝙ deus prouidet. ⁊ si aliquid recedit ab ordine naturali: relabitur in aliuz: vt si aliquid est malū quo ad misericordiā: ipsum est bonum in cōparatione ad iusticiam: ita ꝙ in regno diuine prouidētie nihil relinq̄tur temeritati id est inordinationi. ¶ Neq̄ enim phas ē homini. Dic philosophia excusat se de ampliori indagatione causarum dicens. Neq̄ enim phas est homini ingenio comprehendere vel sermone explicare cunctas machinas id est causas vel dispositōnes diuini operis: hoc tantuz sufficiat respexisse ꝙ deus proditor id est productor naturaruz disponat cūcta dirigens ad bonū. Et dum ea q̄ protulit id est predixit: per seriem id est per ordinem fatalis necessitatis omne malum de terminis sue publice rei id est mundi: quo fit vt mala creduntur abundare in terris: si spectes id est considereas prouidentiam disponentem nihil perdas vsq̄ esse mali. Tunc inuocat Boeti. ad consolationem metricam di. video te esse oneratum pondere questionis que difficilis est ⁊ fatigatum prolixitate orationis expectare aliquam dulcedinem carminis. igitur accipe haustū dulcedinis metrice: quo refectus id est recreatus firmior contendas in vlteriora. ¶ Nota ꝙ dicit malum nusq̄ esse in comparatione ad diuinam prouidentiam: quia malum non est aliqua na

miraculuz: vt malos mali bonos facerēt. Nam dum iniqua sibi a pessimis quidam perpeti videntur noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediere: duz se eis dissimiles student esse quos oderāt. sola est enim diuina vis: cui mala quoqz bona sunt: cum eis competenter vtendo alicui boni elicit effectum. Ordo enim quidem cuncta complectitur: vt quod ab assignata ordinis ratiōe decesserit: hoc licet in alium tamen ordinem relabatur: ne quid in regno prouidentie liceat temeritati.

Fortissimus in mūdo deus cuncta peregit: cum oia secula prouidet ac prospicit.

Neqz enim phas est homini cunctas diuine opere machinas ingenio comprehendere vel explicare sermone: hoc tantū prospexisse sufficiat quod naturarū omnium proditor deus ide..i ad bonuz dirigēs cūcta disponat: dūqz ea que protulit in sui similitudine retinere festinat. Maluz omne de reipublice sue terminis p fatalis seri

tura nec aliqua res. omnis enim natura ⁊ res appetit suam perfectionem. cum autem appetibile habeat rationem boni: si malum esset natura: ⁊ res appetens perfectionem: maluz essz bonum. ¶ Notandum ꝙ nullum est malum simpliciter ⁊ totaliter in mūdo quin in cōparatione ad diuinam prouidentiam habeat rationez boni. vnde expedit multos defectus cōtingere in vniuerso: ne multa bona tollantur. Si enim non corrūperetur aer: ignis non cōseruaretur: nec vita leonis cōseruaretur: nisi occideretur agnus vel asinus. ne ꝙ laudaretur iustitia nec patientia: si nō essz iniquitas. ex quo pz ꝙ multa in cōparatione ad nos sunt mala que in cōparatione diuinam prouidētiam omnia disponentem secūduz quod melius cōpetunt vniuerso bona sunt.

em necessitatis eluniat: quo fit vt que in terris abundare creduntur: si disponentez prouidētiaz spectes: nihil vsq̄ mali esse pendas. Sed video iaz dudū te et ponderе questionis oneratum et rationis prolixitate fatigatū aliquaz carmis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustū quo refectus firmior in vlteriora contendas.

Metrum sextum quarti libri.

Si vis celsi iura tonantis
Pura solers cernere mente
Aspice summi culmina celi.
Illic iusto federe rerum
Veterem seruant sydera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phebes impedit axem.
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos vrsa meatus
Nunq̄ occiduo lota profundo.
Cetera cernens sydera mergi
Cupit occeano tingere flammas.
Semper vicibus temporis equis
Vesper seras nunciat vmbras
Reuehitqz diem lucifer almum
Sic eternos reficit cursus.

¶ Metrū sextū quarti libri.

Si vis celsi iura tonantis. Istud est sextuz metruz huius quarti qō secunduz quosdā dicitur adonicuz: secunduz quosdā archiloicuz ab inuētore: tetrameter: dactilicum a pede predominate. In quo metro philosophia cōmēdat diuinā prouidentiā in dispositione rerum. ⁊ primo ex parte rerū que diuina dispositione reguntur. secūdo ex pte dei regētis. ibi. Sed interea. Primo cōmendat diuinam prouidētiam in regimine corporū celestium. secūdo in regimine elementorū. tertio in regimine tēporū. quarto in regimine generabiliuz ⁊ corruptibiliū. Secūda ibi. Dec cōcordia tēperat. tertia ibi. His ō causis. quarta ibi. Dec tēperies. Primo d. si tu solers. i. sapiēs vis pura mēte cernere iura. i. regimina q̄bus mūdus regit: celsi tonātis. i. dei: aspice culmina. i. altitudines summi celi. Illic sydera seruāt veterē pacē. i. ātiquā cōcordiam quā eis diuina prouidētia indidit iusto federe rex: q: sol cōcitus. i. cōmotus: rutilo igne. i. calore: nō impedit geliduz arē phebes. i. lunc: nec vrsa q̄ flectit rapidos meatus. i. motus circa polū septētrionalē: nunq̄ lota occiduo profundo. i. mari occidētali: cupit tingere. i. mergere flāmas: occeano. i. mari cernēs cetera sydera mergi in mare: ⁊ loq̄tur more vulgari. credit enim vulgus stellas qū occidunt descēdere in mare: ⁊ vesper. i. venus semp equis vicibus tempis nunciat seras vmbras noctis: ⁊ eadē venus existēs lucifer reuehit die almū. i. clarū. Sic alternus amor: pueniens ex diuina prouidētia reficit alternos cursus sydeū: sic. i. p talē mutuā cōcordiā bellū discors: eculat. i. expellitur: ab oris astrigeris id est a regionibus celestibus que gerunt astra.

¶ No. de hac dictione solers que ſm Isido. interpretatur quasi solitus in arte vel vtilis: et sic dz scribi per duplex. l. sed ſm Hugu. dicitur a solon qd est totum vel multū: et ars artis quasi totus vel multus in arte: ⁊ sic dz scribi per simplex. l. ¶ No. ꝙ deus magis denoiatur tonans a tempestate tonandi q̄ ab alia tempestate: qr maior horror ꝑ eam incurrit mentib⁹ hoim q̄ per aliam. vnde per tempestatem tonādi hoies magis inducunt ad recogitandā diuinam potentiam. ¶ No. ꝙ vrsa habens septem stellas circa polū septentrionalem mota minq̄ occidit: sed semꝑ nobis apparet: lz alie stelle nobis oriantur ⁊ occidāt. de venere aūt que de nocte sequitur solem: ⁊ de mane lucifer dicta procedit solez: visum fuit in li. ij. prīo metro. ¶ Hec cōcordia tēperat equis. Hic phīa cōmēdat regimen diuine prouidentie in elementis. d. Hec concordia proueniens ex diuina prouidentia temperat elemēta equis modis: ⁊ humida elementa pugnantia. i. cōtraria cedant siccis vicib⁹. i. viceuersa: ita ꝙ qñq̄ preualeant humida qñq̄ sicca: ⁊ ꝙ frigora. i. elementa frigida: iungant fidē. i. cōcordiam: flammis. i. calidis elemētis: ne vnum aliud totaliter corrūpat: et hec cōcordia facit: vt pendulus ignis surgat in altum id ē moueatur sursum: ⁊ terre graues pondere sidant. i. deorsum resideant. Tunc cōmendat regimen dei circa tempora. d. Hisdez causis. i. similibus causis per diuinā prouidentiam ordinatis annus florifer. i. in quo abundant flores: spirat odores ipso vere. i. tempore veris: repente. i. incalescente: estas feruida siccat. i. maturat: cererem id est fruges. Autumnus remeat. i. reuertitur: grauis. i. onerosus pomis: ymber defluus irrigat hyemen. Tunc cōmendat regmen dei circa generabilia. d. Hec temperies id est temperata dispositio prouidentie diuine alit ⁊ profert quicquid in orbe sperat vitā i. quicquid viuit: et eadem temperies rapiens ea que facit condit. i. abscondit: ⁊ aufert scilicet ab esse mergens orta id est producta: supremo obitu id est vltima morte. ¶ Notandum secundum cōmentatorem octauo phisicorum. Primum antiquum nihil facit sine secundo antiquo id est celo: ergo prima causa generationem et corruptionē elementorum ⁊ omniuz in mundo ⁊ tēporum distinctionē operatur mediantibus corporibus celestib⁹. Unde in li. de pomo Aristo. scribitur: ꝙ creator oīm sua sapientia preparauit speras: ⁊ in qualibet spera stellas lucidas: ⁊ dedit ipsis virtutem dominandi in hoc mundo faciendi bonū et malum: mortē ⁊ vitā si incedunt stelle ſm virtutem ipsis a creatore datam: secundum desideriū ⁊ voluntatē eius ī ascendendo et descendendo: nunc de oriente ad occidentē: nunc de occidente ad orientez sine cōtradictōe: et oīs stelle sunt sicut serui dño obedientes: ⁊ cursus et motus eaꝝ nō est a seipsis nec v̄tute eaꝝ: sz ē creator qui facit eas moueri. ¶ Sedet interea conditor alt⁹. Hic ꝯmēdat dīnā ꝓuidētiaz ex ꝑte regēts. d. Interea dū res sic gerunt: alt⁹ ꝯditor. i. sūm⁹ creator reꝝ de⁹ sedet. i. in se īmutabiliter manz regēs oīa: flectit. i. moderat: habēas reꝝ. i. frena: existēs rex ꝑ

Alternus amor sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.
Hec concordia temperat equis
Elementa modis vt pugnantia
Vicibus cedant humida siccis.
Iungant fidem frigora flammis
Pendulus ignis surgat in altuz
Terreqz graues pondere sidant
Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores
Estas cererem feruida siccat.
Remeat pomis grauis autumnus
Hyemem defluus irrigat ymber.
Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe.
Eadem rapiens condit et aufert
Obitu mergens orta supremo.

sapientiam gubernationis: dominus per potētiam creatio is: fons omnis bonitatis ⁊ origo omnium ⁊ ipse a nullo: lex omnia ligans ⁊ sapiens arbiter .i. iudex: equi .i. equitatis omnib⁹ tribuens sedm iusticiā: qui scz deus omnia regens cōcitat .i. excitat entia ire .i. procedere ad esse: motu .i. per motū: ⁊ sistit .i. permanere facit ad tēpus in esse retrahens oīa ad nō esse: ⁊ ipse firmat per gratiam vaga .i. instabilia per naturam. Nam nisi deus reuocans rectos ictus i. rectum progressum qui est ab eē ad non esse: cogat iterꝝ .i. reducat etiā flexos orbes .i. in quasdā circulatōnes ea que stabilis ordo diuine ꝓuidentie cōtinet: ipsa dissepta .i. separata: a suo fonte .i. a suo principio qd̄ est deus: fatiscant .i. deficiāt ⁊ ad nihilū deueniāt. Hic fons ē cōtinu⁹ amor cūctis ētib⁹: ⁊ cūcta repetūt .i. appetūt: teneri .i. cōseruari: fine bōi .i. ꝑ finē bōi: q̄ res aliter nō queūt .i. nō possunt: durare .i. in esse ꝑpetuari: nisi ecōuerso amore refluāt .i. redeāt: cause .i. ad cām primā q̄ dedit eis eē ꝑ creationē. ¶ Notandū ꝙ ētia regūtur a deo ꝑ quādam circulationē s̄m quā quodāmodo ꝑpetuat in esse. verbi gratia. de⁹ disposuit sic res vt ex semine prouenīat herba: ⁊ ecōuerso ex herba producatur semē: sic in gn̄atione elemētorū fit quidaz circulus duz ex aere generatur ignis: ⁊ iterum ex igne aer. Itez in creaturis rōnabilib⁹ que ꝓgrediūtur a deo ꝓductōne nature fit iterꝝ reflexio ad ip̄m deum ꝑ reductōem gratie: vt sic nihil ꝑmaneat in rebus ens ⁊ perfectū: nisi per quādaz circulationē: ⁊ hoc inuit philosophia in littera ¶ Notandum ꝙ finis ad quē omnia naturali appetitu tendunt est ipsum summum bonum quod est deus. hunc finē subsequūtur rationabiles creature per operationē intellectus ⁊ voluntatis: sed irrationales creature cōsequuntur ipsum soluz ꝑ hoc quod ipsum representant per quandam ꝑticipationē essendi: ⁊ ideo eodez appetitu tendit in suū vltimū finem: ⁊ hoc innuit in littera cum dicit. hic est cunctis communis amor.

Sedet interea conditor altus
Rerumqz regens flectit habenas
Rex et dominus fons et origo.
Lex et sapiens arbiter equi
Et que cum motu concitat ire:
Sistit retrahens ac vaga firmat
Nam nisi tectos reuocans ictus.
Flexos iterum cogat in orbes.
Que nunc stabilis continet ordo
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis continuus amor
Repetuntqz boni fine teneri.
Quia non aliter durare queunt
Nisi conuerso rursus amore
Refluant cause que dedit esse.

Prosa septima libri quarti.

Am ne igitur vides q̄d hec oīa que diximus cōsequatur. Boet. Quid nam inq̄. P. Omne iq̄t bonam prorsus esse fortunā. B. Et quid fieri potest. P. Attēde inquit cuz oīs for

¶ Prosa septima quarti libri.

Am igitur vides. Ista est septima ⁊ vltima prosa huius quarti: in qua philosophia deducit quandam conclusionem ex premissis. Et primo facit hoc. Secundo subiungit quandaz exhortationē. secunda ibi. Quare inquit. Prīo ponit conclusionez intentam. Secundo comparat eam ad opinionem vulgi. Secunda ibi. Sed eā. Primo dicit. Vides ne iam o Boeti. quid consequatur hec omnia que diximꝰ. dicit Boe. quid inq̄. ⁊ philosophia, Omnē fortunam prorsus esse bonaz. dicit. Boe Et quid nō inq̄. i. quō hoc

potest fieri. cui phia. Attende inquit cũ oĩs fortuna sive iocunda sive aspera deferatur cã re
munerandi vel exercendi bonos: vel cã puniendi vel corrigendi improbos. pz q̃ oĩs fortũa
est bona quã vel constat esse iustã sicut illa que punit malos ⁊ premiat bonos: vel constat eẽ
vtilem sicut q̃ exercet bonos ⁊ corrigit malos. dicit Boe. nimis. i. valde vera est ratio: ⁊ si p
uidentia quã pauloañ docuisti ⁊ fatũ cõsideres. Tunc snia est nexa. i. firmata: firmis viribꝰ
i. rõibus. ¶ No. q̃ ex quo fm di
uinã prouidentiã bonis ⁊ malis
nunc ꝓspera nunc aduersa euenī
unt: bonis ꝓpter remuneratões:
⁊ prospera propter exercitationẽ
in virtutib⁹ aduersa: patz q̃ pro
spera fortuna remũerãs ⁊ aduer
sa exercitans est bona. Item cuz
prospera fortuna malos emẽdet
vt visum est prius ⁊ aduersa ip-
sos corrigat ⁊ iuste pũiat: pz etiã
ipam esse bonam. ¶ Sed eam si
placet. Dic cõparatꝰ hanc conclu
sionem ad opinionẽ vulgi oñdẽs
eam vulgo esse inopinabilez: ⁊ in
quirit quid vulgus sentiat õ qua
libet fortuna. Scõo ex opinione
vulgi concludit quoddã contra-
rium ipsi vulgo. ubi. Vide igr. di.
ergo. O phia si placet eam opio
nem q̃ oĩs fortuna sit bona: nu-
merem⁹ inter eas opiniones q̃s
pauloante posuisti iopinabiles.
dicit phia. quid. i. propter quid
Boe. dicit qz cõmunis sermo bo
minum istud vsurpat. i. in vsum
capit quorũdã fortunam esse ma
lam quorundã bonaz. ⁊ dicit phi
losophia. Vis ne o Boe. acceda
mus paulisper sermõibus vulgi:
ne nimiuz videamur recessisse ab
humanitatis vsu hominum. dicit
Boe. vt placet. ⁊ phia. Nõne cen
ses bonum quod prodest. dicit Boe. Ita est inq̃. philosophia. Fortuna que aut exercet aut
corrigit prodest. dicit Boetius. Fateor inq̃. et ideo concludit philosophia. omnis fortuna bo
na est que exercet et corrigit. dicit Boetius. Quidni id est quare nõ. ⁊ addit philosophia. hec
fortuna que exercet est eorum hominum que positi in virtute gerunt bella et contra aspera: ⁊
fortuna que corrigit est eorum hominum qui declinantes a vitiis arripiunt iter virtutis. dicit
Boetius. Negare nequeo. queritur philosophia. Quid est de fortuna iocunda que tribuitur bo
nis in premium. Num id est nunquid vulgus decernit id est iudicat eam esse malam. dicit Bo
etius. nequaq̃. verum pro sed censet id est iudicat eam esse optimam sicut est. Queritur vlteri⁹
philosophia. Quid de reliqua fortũa que punit: que cum sit aspera et coercet malos iusto sup
plicio: num id est nunquid populus id est vulgus putat eam esse bonam. dicit Boetius. imo
iudicat esse miserrimam omnium que excogitari possunt. ¶ Notandum q̃ omnis fortuna
vel est ad exercẽdã bonos ⁊ corrigendũ malos boĩes: vel est ad remunerandũ bonos ⁊ punẽ

tuna vel iocunda vel aspa: tũ remuneran
di exercendi ve bonos: tũ punẽdi corrigẽ
diqz iprobos cã deferatur oĩs bona quã
vel iustã constat eẽ vel vtilez. B. Nimis
quidẽ inq̃ vera ratio. Et siquã pauloañ
docuisti prouidentiã fatũ ve considerẽ fir
mis viribus nexa snia. Sed eã si placet
inter eas quas iopiabiles pauloante po-
suisti numeremus. Ph. Et quid inquit.
Boe. Quia id hoiz sermo oĩs vsurpat.
et quidẽ crebro quorũdã malã esse fortu
nam. Ph. Vis ne igitur inquit paulisp
vulgi sermonibus accedamus. Ne nimiuz
velut ab humanitatis vsu recessisse videa
mur. Boe. Vt placet inq̃. Phi. Nonne
igitur bonũ censes esse qõ prodest. Boe.
Ita est inq̃. Phi. Que vero aut exercet
aut corrigit prodest. Boe. Fateor inq̃.
Phi. Bona igr. B. Quid ni. Phi. Sz
hec eorũ est qui vel in virtute positi cõtra
aspa bellũ gerũt: vel a vitiis declinantes

dum malos: fortuna que est ad exercendū bonos ⁊ corrigendū malos hoīes vtraq; est bona etiam secūduz opinionez vulgi: quod ꝓbat philosophia. Illud quod ꝓdest est bonū: sed fortuna que exercet bonos hoīes ꝓdest bonis: ⁊ que corrigit malos prodest malis: ergo vtraq; est bona. Fortuna aūt que exercet est bonoꝝ que gerunt bellum cōtra vicia: fortuna que corrigit est maloꝝ qui declināt a virtutes: fortuna aūt que remunerat bonos bona est etiā secundum vulgares: sed que punit malos omniū pessima est secūdū vulgares: ⁊ hanc opinionez vulgi de vtraq; fortuna phīa tangit in littera. ¶ Uide igitur. Dic philosophia ex concessis a vulgo concludit quoddaz inopinabile ⁊ cōtrariū vulgo: scz malam esse fortunā tm̄ malorū: cū tamē opinetur vulgus ⁊ plurimū esse malā fortunā euenire bōis. ⁊ dicit. vide ne nos sequētes opinionez populi .i. vulgi: cōferimus .i. cōcluserimus qdāz valde inopinabile apud vulgū. Quid inq̄. dicit Boe. Ex his enim q̄ cōcessa sunt secūduz opinionē vulgarē euenit ꝙ eoꝝ que sunt in ꝑfecta possessione virtutis vel in ꝓfectu vel in adeptōne virtutis: oēm fortunā esse bonā: siue sit ꝓspera siue aduersa. manentibus aūt in improbitate oēm fortunā eē pessimaz. ⁊ .d. Boe. Hoc veꝝ est scd̄m vulgares: tametsi ꝓ q̄uis nemo audeat cōfiteri scd̄m veritatē: qꝛ in rei veritate omnis fortuna bona est tā bonoꝝ q̄ maloꝝ vt probasti. ¶ Notādū ꝙ oīs fortuna vl' est remunerās vl' exercens vel corrigēs. fortuna remūerans est eoꝝ q̄ sunt in possessione virtutis: fortuna exercēs est eorū q̄ sunt in ꝓfectu virtutis. fortuna corrigēs est eoꝝ q̄ incipiūt esse virtuosi. Ex quo relinquetur ꝙ eorū qui permanēt in malicia sit fortuna pessima: ⁊ hoc veꝝ est scd̄m opiniones vulgares. ¶ Nota ꝙ quelibet fortuna pōt dupliciter considerari. Uno mō in cōparatōne ad cām vniuersalez q̄ omnia regit ⁊ disponit ordinādo singula in finē eis cōuenientē: sic omnis fortuna est bona vt probatū est. vel pōt cōparari fortuna ad illū cui euenit: ⁊ sic soluz illa dicitur bona que aliqd̄ bonū cōfert illi cui aduenit: ⁊ illa mala que nihil boni confert. ¶ Quare inquit. Dic philosophia facit quandā exhortationē di. Ex quo omnis fortuna est bona: sapiēs vir nō debz moleste ferre quotiēs adducitur in certamen fortune .i. cū fortuna: ⁊ nō decet fortē virū indignari id est turbari: quotiens increpuit id est insonuit: bellicus tumultus id est strepitus. Nam ipsa difficultas bellandi ⁊ resistendi fortune est vnicuiq; viro forti ⁊ virtuoso materia id est causa glorie propagande exercitium enim bellicum est causa glorie viro forti. Illi vero scilicet viro

virtutis iter arripiūt. Boe. Negare inq̄ nequeo. Philosophia. Quid vero iocunda que in premiū tribuit bonis: num vulgus malaz esse decernit. Boe. Nequaq̄ verū vti est ita quoqz esse optimā censet. Quid reliqua que cū sit aspa et iusto supplicio malos coercet. Num bonā populꝰ putat. Boe. Immo omniū que cogitari possunt iudicat esse miserrimaz. Philosophia. Uide igitur ne opinionem populi sequētes quoddā valde inopinabile cōferimus. Boe. Quid inq̄. Philosophia Ex his enim ait que concessa sunt euenit eorū quidē qui vel sunt in profectōne vel in profectu vel in adeptōne virtutis oēm quecūqz sit bonā: ī improbitate vero manentibus omnē pessimā esse fortunā. B. Hoc inq̄ verū est ita: tametsi nemo audeat confiteri. P. Quare inquit ita vir sapiens ferre moleste non debet quotiēs infortune certamē adducitur: vt virū fortem non decet indignari quotiēs increpuit bellicus tumultus. vtriqz enim hinc qui

virtuoso resistentia fortune est materia.i.causa:confirmande sapientie.i.virtutis:et quo.i.et qua victoria talis difficultas virt⁹ vocatur. Dicitur.n.virtus eo qd̄ suis viribus nitens nō superetur aduersis.et subdit.Neq̄.n.vos positi in profectu.i.in via virtutis venistis in mūdum diffluere delicijs ⁊ emarcescere voluptate prelium:nimis acre censeritis.i.iudicabitis fieri cū omni fortuna:ne tristis fortuna vos opprimat eijciendo in desperationē:aut iocunda corrūpat alliciendo ad voluptatem.occupate.i.tenete ergo mediū virtutis firmis virib⁹:q̄ quicquid infra subsistit a medio virtutis deficiendo:aut vltra ꝓgredit mediū virtutis excedendo:illud hz cōtemptū felicitatis.i.virtut̄ ⁊ nō habet premiū laboris:⁊ i vestra manu.i.potestate situz ē qualem fortunam velitis vobis formare scz bonam vel malaz. Oīs eim fortuna que videtur aspera āt exercet bonos et punit malos ⁊ sic est bona. ¶ Notandū ꝙ philosophia hortatur sapientem ad magnanimitatem cum dicit. Sapiens non debet moleste ferre fortunaz. Naz ſm Aristo.in ethicis. Sapiēs bene scit ferre fortunas q̄ habet se sine vituperio sicut tetragonuz. Corpus enim tetragonum quocūq̄ proijcitur firmiter stat:et magnanimus est qui contra difformes insultus fortune vnanimi mentis constantia militat. ¶ Notandū ꝙ virtus consistit in medio inter duo vicia extrema ad quoꝝ vnū impellit prospera fortuna:ad aliud aduersa.v̄bi gr̄a. Aduersitas impellit ad desp̄ationē ⁊ timiditatez:prosperitas aūt ad presumptionē et audaciā inter que consistit mediū virtutis cuius excessus vel defectus est viciosus:⁊ hoc innuit phia ī littera. ¶ No.ꝙ ī potestate hoīs est facere fortunam qualem vult.s.bonā vel malaz:qd̄ declarat phia in aduersa fortuna:q̄ si eam accipimus bono animo pro exercitio et correptione ipsa est bona. Si aūt eam tolleram⁹ aīo etiam pro pena:ipsa est mala.

dem glorie propagāde: illi v̄o cōfirmāde sapiētie difficultas ip̄a materia ē. Ex quo eteim virtus vocatur qd̄ suis virib⁹ nitēs nō supetur aduersis. neqz.n. vos in prouectu positi virtutis diffluere deliciis et emarcescere voluptate venistis:preliū cuz omni fortūa nimis acre cēseritis: Ne vos aut tristis opprimat aut iocunda corrumpat firmis medium viribus occupate. Quicquid aut infra subsistit aut vltra ꝓgreditur: hz et contēptū felicitatis:nō hz premiū laboris. In vestra ē eim situz manu qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis eim que videtur aspera:nisi aut exerceat aut corrigit punit.

Metrū septimum quarti libri.

Ella bis quinis opatus annis
Vltor atrides frigie ruinis
Fratris amissos thalamos piauit;
Ille dum graie dare vela classi
Optat et ventos redemit cruore

Metrum septimum quarti libri.

Ella bis quinis operat⁹ annis ⁊c. Hic incipit septimū ⁊ vltimū metrum h⁹ quarti qd̄ dicitur saphicū ab inuentore:trochaicū a pede predñante: in quo phia confirmat suam exhortationem exemplo virorum fortium qui spretis voluptatibus magnos subierunt labores spe laudis ⁊ glorie. Et primo ponit plura exempla. secūdo hortatur nos ad imitationē eoruz ibi. Ite nunc fortes prima pars posset diuidi in tot partes quot exēpla ponit que patebunt. Primum exemplum est tale. Paris filius Priami regis troianorum greciam profectus rapuit Helenam vxorem Menelai: et duxit eam in frigiam regionez.

Menelaus aūt conquestus fratri suo Agamēnoni hoc factū Menelaus cōuocatis p̄ncipibus grecoꝝ transfretauit in frigiā: ⁊ obsedit troiaꝫ decē annis quā tandē destruxit: ⁊ maioribus interfectis populū captiuauit. Cuꝫ aūt Agamēnon proficisceretur versus troiam quandam insulaꝫ vbi factus est ei ventus cōtrarius: ⁊ requisiuit vates quid esset faciendū: qui dixerūt ꝙ non haberet vētum prosperū: nisi placaret dyanam sacrificādo ei suā filiā. Cui licet hoc videretur duꝝ propter pietatē paternā: tamen suadente vlixe spe laudis ⁊ glorie super victoria obtinenda consensit vt eaꝫ immolaret: quo facto obtinuit ventū ꝓsperum ad voluntateꝫ. Dicit ergo in littera. Atrides. i. agamennon atride filius existens vltor opatus bella bis quinis. i. decem annis: piauit. i. purgauit vlciscēdo: amissos thalamos id est vxorē cōtentā i thalamo fratris menelai: rumis. i. destructionibus: frigie. i. troie que sita fuit in frigia: dum ille agamennon optat dare. i. exponere: vela graie classi. i. naui grecali: ⁊ dū redemit ventos cruore filie sue: ipse exiuit. i. deposuit: patrem. i. pietatem paternā: ⁊ sacerdos tristis existēs federat. i. in federe sacrificat: miseꝝ iugulū. i. colluꝫ vel guttur: nate. i. filie agamēnonis. secūdū Huguitionē enim iuguluꝫ. i. ideꝫ qđ guttur vel gutturis incisio. ¶ Fleuit amissos ytacus sodales. Hic phīa ponit secūdū exemplū in quo declarat fortia acta ipsius vlixis intendens talē fabulam. Vlixes rediens de bello troiano decem annis errauit in mari sustinens multa aduersa: tandem casualiter venit ad antrum poliphemi: qui erat maximus gigas habens vnicum oculum in fronte: qui socios vlixis occidit ⁊ vorauit: super quo vlixes cōtristatus sustinuit vsqꝫ predictus gigas cibo repletus obdormiret: quo dormiente oculum quem in fronte habuit eruit. Qui euigilans furibundus quesiuit vlixem: sed excecatus eū inuenire nō potuit dicit ergo in littera. ytacus. i. vlixes ab italia regione vl' ab auo suo ytaco sic dictus: ille fleuit. i. defleuit amissos sodales: quos ferus poliphem⁹ recubans. i. morans in vasto antro: mersit immani aluo. i. magno vētre: sed tamen vlixes furibundus rependit. i. restituit gaudium: mestis lachrymis. i. suis tristiciis: ore. i. facie: poliphemo ceco. i. excecato. ¶ Herculem duri celebrant labores. Hic ponit aliud exemplū: in quo describit acta Herculis ⁊ labores eius: quibus fingitur meruisse celum dicens. duri labores assumpti: celebrant. i. celebrem reddūt herculē. Cuius ponit primū laboreꝫ scꝫ domationē centauroruꝫ dicens. Iste hercules domuit superbos centauros qui eum contemnoserunt. ¶ Vbi notandū ꝙ cētauri monstra quedā dicta sunt ex medietate hois: ⁊ ex medietate thauri: quos poete fingūt genitos ex semīe Ixionis qđ ꝓiecit in nubē qua Iuno circūdederat se fugiēs a facie eius volentis cum ea concubere. hos cētauros Hercules domuit. Cuꝫ enim cōuenissent ad ludū palestine in mōte solor Hercules cōgressus cū eis ipsos vsqꝫ ad effusionē sanguīis ꝓstrauit. ¶ Abstulit seuo spoliū leoni. Hic pōit ꝑm laborē herclis dicēs. herclēs abstulit spoliū i. pellē sceuo leoni. Vbi notādū ꝙ i silua nemica fuit q̄dā leo crudelissim⁹ q̄ hoīes toti⁹ regiōis inualit: quē aggress⁹ herclēs ꝓ liberatōe p̄rie ipꝫ iterēit: ⁊ excoriās ipꝫ pellē ꝓ spolio abstulit.

Exuit patrem miserumqꝫ tristis
Federat nate iugulum sacerdos
Fleuit amissos ytacus sodales
Quos ferus vasto recubans in antro
Mersit immani poliphemus aluo.
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lachrymis rependit
Herculem duri celebrāt labores.
Ille centauros domuit superbos
Abstulit seuo spolium leoni
Fixit et certis volucres sagittis.
Poma cernenti rapuit draconi.
Aureo leua grauior metallo
Cerberum traxit triplici cathena
Victor immitem posuisse fertur

¶ Fixit ⁊ certis volucres sagittis. Hic ponit tertium laborem. d. Hercules fixit volucres. i. arpias certis sagittis. ¶ Ubi notandū ꝙ rex Finius suos filios excecauit qui nouercā suaꝫ de stupro accusauerāt: propter qđ inuidia deoꝝ ipse est excecatus: ⁊ apposite sunt ei arpie. i. volucres virginei vultus rapientes cibum de mensa eius: quas Hercules sagittis suis fixit ⁊ fugauit. ¶ Poma cernenti rapuit draconi. Aureo leua grauior metallo. Hic tāgit quartum laborem dicēs. Hercules rapuit poma draconi cernenti. i. custodienti: illa rapuit aureo metallo. i. cū claua aurea. Hercules inq̄ factus grauior. i. fortior leua i. manu. ¶ Ubi no. ꝙ septem fuerunt filie Athlantis habentes ortum aureum cū pomis aureis q̄ draco custodiebat: Hercules aūt su ꝑueniēs draconi poma aurea abstulit. ¶ Cerberum traxit triplici cathena. Hic ponit quintuꝫ laborem. d. Hercules cerberū. i. canē infernalē traxit ab inferis triplici cathēa. ¶ Ubi no. ꝙ Pirritaneus volens sibi desponsare reginam inferni Herculē ⁊ Theseum ⁊ alios hoīes fortes assumpsit: quibus venientib⁹ ab infeꝝ Cerberus ianitor inferni ipsos latratu suo impediuit. Hercules aūt ip̄m tribus cathenis vixit: vel s̄m alios ipsum traxit de inferno triplici cathena: qꝛ dr̄ habere tria canina capita triplici cathena vincta. ¶ Victor immitē posuisse fertur. Hic ponit sextū laborē. d. victor. s. Hercules fertur posuisse imitem dn̄m. s. Diomedem in pabulū seuis quadrigis. i. equis quadrigam trahentibus. ¶ Ubi notandū ꝙ diomedes fuit rex thratie qui equos suos pauit humana carne: quē Hercules interfectum dedit suis proprijs equis deuorandū. ¶ Hidra cōbusto perijt veneno. Hic pōit septimū laborē. d. hidra. i. serpēs perijt cōbusto veneno suo. ¶ Ubi no. ꝙ in leerna palude fuit quidā serpens hn̄s plura capita quoꝝ vno preciso succrescebāt tria: quē Hercules aggressus sagittando cū nō videret se proficere: collecta congerie lignorum ip̄ꝫ cōbussit. ¶ Fronte turbatus achelous ānis. Ora demersit pudibunda ripis ⁊c. Hic pōit octauū laborē Herculis. Ubi sciendū ꝙ cū Hercules vellet deducere filiā cuiusdā regis que dicebat Deiamira fluuius achelous quē debebat transire mutauit se i diuersas formas pugnando contra Herculē. Cum aūt vltimo mutasset se in spēm thauri: Hercules ipso deiecto abstulit sibi vnū cornu qđ sacrificauit copie. i. dee fortune: ꝓpter qđ Achelous verecūdia cūfusus fugit ⁊ in aquis latuit. Vn̄ dicit in lr̄a. Achelous amnis. i. fluuius fronte turbatus ꝓpter oblatōem cornu: ipse mersit i ripis ora pudibūda: qꝛ latuit pre pudore i ripis. ¶ Strauit antheū libicis arenis. Hic ponit nonū laborē. d. Hercules strauit. i. occidit antheū illum gigantē arenis libicis. i. in arenis libie regionis. ¶ Ubi no. ꝙ antheus erat gigas de terra progenitus: cuius erat talis virtus: ꝙ si aliqn̄ ex sagittatōe fatigaret: tactu terre statim recuperabat vires. Qui cū exerceret magnā tyrānidem in libia: aduenit Hercules: ⁊ cōgressus cū eo diu simul luctabātur. Cū aūt Antheus sentiret se debilitari spōte cecidit in terrā: ⁊ sic resumpsit vires: qđ Hercules cognoscēs ip̄m a terra eleuauit: et supra pectus suū tenēdo oppressit quousq̄ spm̄ exalaret. ¶ Cacus euandri satiauit iras. Hic ponit decimū laborē Ubi no. ꝙ cacus fuit monstrū euomēs ignē per os: cui⁹ pater fuit vulcanus. manebat aūt Cac⁹ in monte auentino spolians ⁊ occidens hoīes: ⁊ furto plurimū insistens. Cū aūt Hercules veniret de hyspania ducēs secū multos boues: cacus quosdā boues Herculis furabatur: ⁊

Pabulum seuis dominum quadrigis
Hidra combusto periit veneno
Fronte turbatus achelous amnis
Ora demersit pudibunda ripis:
Strauit antheum libicis arenis
Cacus euandri satiauit iras
Quosq̄ pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit
Vltimus celum labor inreflexo
Sustulit collo preciumq̄ rursus
Vltimi celum meruit laboris.

Prosa prima

traxit eos in antrum suū retrorsum p̃ caudas: ne furtuz pateret. cū aūt hercules quereret boues: p̃ mugitū vnius bouis puenit ad antruz caci: quo extracto ipm interfecit: cuius morte placata est ira euandri quē idem Cacus multū offenderat. vnde dicit. Cacus sup. morte sua quā passus est ab hercule: satiauit. i. compescuit iras euandri quē cacus multū offenderat.

¶ Quoscq̃ pressur? fortet altus orbis. Hic pōit vndecimū laborē herculis. Ubi no. q̃ arcadia erat quidam aper deuastans totā regionē quē cum hercules agitaret: aper sibi insultans humeros hercul' spuma maculauit: quez aprū tandē interfecit. vñ dicit. Se tiger. i. aper gerens setas: notauit. i. maculauit humeros hercul' sup. spuma vel saliua: quos humeros altus orbis fortet. i. erat p̃ sursus: q: vt statim patebit hercules humeris suis celum sustulit.

¶ Ultim' celū labor inreflexo. Hic ponit duodecimū et vltimuz laborem eius. Ubi no. q̃ atlas fingitur fuisse quidam gigas supportans celum humeris suis. hic fatigatus rogauit herculez vt celum supportaret quousq̃ ipse respiraret: qō ⁊ hercules fecit: ⁊ per hoc celum meruit. Unde dicit vltim' labor herculis fuit qō sustulit. i. supportauit celum: collo inreflexo. i. inclinato: ⁊ rursus meruit celum tanq̃ preciū vltimi sui laboris.

Ite nunc fortes vbi celsa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis superata telus:
Sydera donat.

Explicit liber quartus.

Libri quinti prosa pria.

Iterat oratōisq̃ cursum ad alia quedā tractanda et expediendā vertebat. Boe. Luz ego. Recta quidē exhortatio tuaq̃ p̃sus auctoritate dignissima: sz q̃ tu dudū de p̃uidentia questionem pluribus aliis implicatam esse dixisti experior. Quero enim an esse aliquid omnino: et quidnam eē casuz

¶ Ite nunc fortes vbi celsa magni. Hic hortatur phia admirationē predictoꝝ virorum fortium. d. Ite nunc fortes resistentes aduersitatibus: ite illic vbi ducit via celsa id est ardua magni herculis: que est via virtutum. ⁊ via magni exempli ad aggrediendū fortia. ⁊ nunc inuehitur contra tardos ⁊ viciosos. d. Cur vos inertes id est homines sine arte sicut boies decidiosi: cur nudatis terga. i. dorsa vestra fugiendo labores et aduersa. nam tellus. i. terrena concupiscentia separata donat homini sydera. i. celum: q: superata terrena concupiscentia efficitur homo dignus celo qd est locus deorum et spirituum. Nam fm Aristotelem scdo celi et mundi. Omnes eum locum qui sursum est deo attribuunt: ⁊ barbari ⁊ greci quicūq̃ putant deos esse. de quo loco dicit Plato in fedrone. Utri speculatiui viuentes fm vitam cōtemplatiuam celestes sedes recipiunt: in quibus felicitate deorum potiūtur: qua felicitate nos faciat participes iesus cristus qui est deus super omnia benedictus in secula seculorum Amen.

Explicit liber quartus Boetij de consolatione philosophie. Incipit prosa prima libri quinti.

Iterat orationisq̃ cursum. Hic incipit quintus liber Boetij de consolatōe phie: cui' est pria prosa: in qua phia vult soluere quedā dubia suā deteriationē cōsequēta de fato et prouidentia. videl. n. ex dictis q̃ casus nō sit: q: si oia sint p̃uisa: ita q̃ nihil euenias p̃ter ordinē diuine p̃uidentie: videtur q̃ nihil casualiter euenit: q: casus importat euentū iopinatū. Item vī ex dictis q̃ libeꝝ arbitriū nō sit: q: oia disponūtur fm ordinē fatalis necessitatis. libeꝝ aūt arbitriū necessitatē excludit. vī g̃ si ponit p̃uidentia ⁊ fatū q̃ oio excludatur libeꝝ arbitriū. phia ergo in pūti libro iquirit vtꝝ casus sit ⁊ q̃d sit: ⁊ inquirit vtꝝ libeꝝ arbitriū sit ponē do argumēta quib' libeꝝ arbitriū cū p̃uidēcia dīna nō vī posse stare. post hoc pōit falsaz solutōem quorūdaz quā iprobat: ⁊ pōit p̃priā quā rōibus p̃firmat: ⁊ de

eternitate determinat: ⁊ alia plura sicut patebit. Et diuidit iste liber in vndeciz partes: q: sex sunt prose ⁊ quinq; metra eius: q̄ partes ⁊ que in ip̄is determinātur patebūt in ꝓcessu libri: in prima ꝓsa determinat de casu. ⁊ primo Boe. tāgit acta phie cōmendās eius exhortatōem factaz: ⁊ mouet questionē de casu. Secūdo philosophia se ab eius determinatione: ⁊ Boeti⁹ illā excusationē remouet. Tertio philosophia determiat de casu. Secūda ibi. Tū illa festino tertia ibi. Tū illa morē. Primo dicit. philosophia dixerat hec predicta: ⁊ vertebat cursuz orōis. i. sermōis ad tractāda quedā alia atq; expediēda. tūc ego Boe. inq̄. O philosophia recta est exhortatio tua facta ⁊ ꝓrsus est dignissima auctoritate: sed qd̄ tu dudū dixisti sexta prosa quarti libri q̄stionē de prouidentia implicatā esse pluribus aliis scz questionib⁹: ergo experior re. i. realiter. quero enīz an arbitrere. i. arbitreris casum omnino aliq̄d esse supple id reꝝ natura: ⁊ quidnā arbitreris esse casuz supple in reꝝ natura. ¶ Nota ꝑ hoc ꝙ dicit Boeti. dixerat innuit philosophiā iam expediuisse q̄ ad sui speculatōem spectabant: ⁊ ita determinasse principalē hui⁹ libri intētionē. ⁊ philosophia vertebat cursum oratōis. i. oratōem currentē: q: oratio philosophie nō impediebatur ignorantia docētis: nec tarditate discentis: hanc orationē vertebat ad quedā alia tractanda. q̄ autē fuerunt illa Boe. non exprimit: q: forsitan sua opinione nimis erant desideranda: vel forsitan quātuz ad ꝓpositū extranea. ¶ Notandum ꝙ dicit exhortationez philosophie fuisse rectam: q: philosophia hortabatur ad virtutes ⁊ ad cōtemptū fortuitoꝝ. talis aūt exhortatio q̄ fit ad bonū prosequēdū ⁊ ad maluz fugiendū recta est. ⁊ dicit exhortationez philophie esse dignissimā auctoritate: q: quod a sapientibus dicitur auctoritate sapiētis dignuz reputatur. ¶ Tum illa festino inquit. Hic philosophia excusat se de hui⁹ opinionis vel q̄stionis determinatione: ⁊ Boe. illam excusationē remouet dicens. Philosophia inq̄t. ego festino absoluere id est perficere debituz promissionis: ⁊ aperire tibi viam qua reueharis ad patriā. hec autem que tu queris de casu ⁊ si pro q̄uis sunt perutilia cognitu id est cognitione: tamen paulisper aduersa sunt a tramite id est via nostri propositi. ⁊ dicit paulisper: quia non sunt totaliter aduersa sed aliquantulum lucidant premissa. ⁊ est verendum id est timēdum ne tu fatigatus deuiis id est questionibus extraneis non possis sufficere ad emetiendum id est transeundum rectum iter. dicit Boetius. O philosophia ne illud vereare id est non timeas: quia hoc fuerit mihi loco quietis agnoscere ea quibus maxime delector: ⁊ cuz omne latus id est omnis constantia tue disputatōnis mihi constiterit fide indubitata: nihil est quod ambigatur de sequentibus. ¶ Notandum ꝙ dicit qua via reueharis patriam. hic patriam vocat beatitudinem quā prius inuēire docuit. illa autē ꝑ que hō ꝑuenit ad ip̄am sūt v̄tutes de q̄b⁹ Boe. intēdebat agere: n̄ in h̄ libro: sz in vltimis libris musice sue agēdo de musica hūana. intētōez aūt suā nō cōpleuit: q: a rege Theodorico morte ꝑuētus fuit. ¶ Tū illa morē inq̄t. Hic phia ōterminat de casu soluēdo pmissas causas ⁊ q̄stiones. Primo soluit primā an casus sit. Secūdo secundā quid sit casus ibi. Licet igitur. Primo oñdit quid significetur ꝑ nomē casus ponendo

arbitrere. Philosophia. Tum illa. Festino inquit debitum promissionis absoluere: viamqz tibi qua patriam reueharis perire. hec autem etsi perutilia cognitu tamē a propōiti nostri tramite paulisper aduersa sunt. Verendumqz est ne deuijs fatigatus ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Boetius. Ne id inquam prorsus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea quibus maxime delector agnoscere simul: cum omne disputationis tue latus indubitata fide constiterit: nihil de sequentibus ambigatur. Philosophia. Tū illa morem inquit geraz tibi simul

quorundam.scdo improbat illam opinionē ibi. Quis.n.primo dicit. O Boe.ego geram tibi morē.i.cōformabo me voluntati tue:7 simul sic est exorta.i.sic incepit.si aliquis diffiniat quo ad nomē dicens casum esse euentū,pductuz motu temerario.i.improuiso:7 nulla cōnexione cāz.Ego phia firmo casum sic oio nihil esse:et decerno id est iudico vocem casus prorsus eē inanez preter significatōem rei subiecte:sicut hec vox chimera inanis est. ¶ No.q̄ q̄uis que stio si est precedit questionē quid est fm q̄ questio quid est querit ō quiditate rei: q̄ quid est rei nulli debetur nisi enti:tū questio quid ē querens de quod quid est nomis est prima cognitio: 7 ideo ex quo quid est nominis:oportet scire de aliquo si ē.Propter hoc phia ad querendū de casu vtz̄ sit vel nō: accipit qō quid est: qō significat̄ p nomen.7 dicit. Si aliqui dicūt casum esse euentū temerariū sine omni cā,pductum: ego video vocem casus esse inanē tanq̄ sibi nihil correspondeat in re. ¶ Quis eim coercente. Hic phia ip̄robat opinionē istam ostendens casum nihil eē fm eam.secūdo soluit fm rei veritatez.ibi. Aristoteles me? Primo ponit vnā rationem.scdo aliā ibi. Nam nihil. Antiqui dicebant q̄ casus est euentus temerarius.i.improuisus. contra hoc arguit phia sic. Ubicūq̄ oia sunt p uisa ibi nihil est temerariū:sed oia que sunt prouisa sunt a deo:ergo inter ea que sunt nihil ē temerarium. Hanc rationē breuiter innuit littera.d. Quis.n.locus vllus potest esse reliqu? id est relictus:temeritati.i.ip̄rouisiōi deo coercente cuncta in ordinez.s.,puisum:quasi.dicez nullus.

qz sit exorta est.siquidem inquit aliquis euentū temerario motu nullaqz cāruz cōnexione productū casum esse diffiniat nihil oino casum esse cōfirmo:et preter subiecte rei significatōem inanem prorsus eē vocez decerno. Quis.n.coercente in ordinez cūcta deo locus esse vllus temeritati reliqu? pōt. Nā nihil ex nihilo existere vā snia est:cui nemo vnq̄ veterū refragatus est: quāq̄.id illi nō de operante principio:sz de materiali subiecto:hoc est oim de natura rōnuz:quasi quoddā fundamētum iecerint. Etsi nullis ex causis aliquid oriat:id de nihilo ortū esse videt.q̄ si hoc fieri nequit:nec casuz quidez huiusmōi eē

¶ Notandum q̄ omnia a deo sunt prouisa.cui? ratio est. Quorumcunq̄ deus est causa:omnia talia prouisa sunt a deo:sed deus est causa omnis entis:ergo omnia entia a deo sunt prouisa. q̄ autem de? sit causa omnis entis patet:quia ab ipso dependet celum et tota natura: vt patet ex duodecimo metaphisice. ¶ Nam nihil ex nihilo existere vera sententia est:cui nemo et cetera. Hic ponit aliam rationem probantem:q̄ casus non potest esse sine omni causa productus sicut dicebant antiqui.et arguit sic. Quod est ex nihilo nihil est: sed quod est ex nulla causa ex nihilo est:ergo quod ex nulla causa est nihil est:sed secundum antiquos casus est ex nulla causa:quia est productus sine omni connexione causarum: ergo casus nihil est. vnde dicit in littera. Vera sententia est cui nemo vnquam veterum refragatus est.i. contradicit:scilicet ex nihilo nihil existere. quāquam illi antiqui illam propositionem ex nihilo nihil existere iecerint id est posuerint:quasi quoddam fundamentum non de operante principio.s. de deo creatore:quia ille ex nihilo aliquid fecit:sed intellexerunt hoc de naturali subiecto.i. de tota natura fundata i materia:7 expōit seip̄m.d. Hoc ē de natura oim rōnū.i.de materia q̄ est subiectū formarum naturalium:sed si aliquid oriatur ex nullis causis:id videtur esse ortuz ex nihilo:sed hoc fieri nequit vt aliquid oriatur ex nihilo:ergo non est possibile casuz esse huiusmodi id est talem qualem paulo ante diffiniuimus secundum antiquos q̄ sit euentus

temerarius sine connexione causarum. Quid ergo dicendum est de casu. querit Boe. Est ne nihil in rerū natura quod iure possit appellari casus vel fortuitum: vel est aliquid tametsi ꝓ q̄uis lateat vulgus: cui ista vocabula conueniant. ¶ Notanduꝫ ꝙ hec propositio ex nihilo nihil existere vera est in cōparatione ad causaꝫ ꝑticularez que in sua actōne presupponit materiam: tamē in cōparatōne ad causaꝫ vniuersalē que est causa totius entis nō est vera. vñ dicimus deū omnia creasse ex nihilo ⁊ fide tenemus: sed ātiqui de isto mō productiōis per creationē nō loquebātur sed primo mō. vñ Aristoteles primo phisicoꝝ. Impossibile est aliquid fieri ex his que nō sunt. in hac eniꝫ opinione cōueniūt omēs qui de natura sentiunt. ¶ Aristoteles meꝰ id inq̄t in phisicis. Hic philosophia soluit q̄stionē de casu. Et primo oñdit eā esse solutā ab Aristotele: ⁊ ostēdit modū eiꝰ. Secūdo declarat ꝙ casus lꝫ nō hēat causas ꝑ se: hꝫ tamen causas ꝑ accidens ibi. Hee sunt igitur. Prīo dicit. Aristoteles meus. i. doctrina mea nutritus ⁊ deditus diffiniuit casum in phisicis id est in secūdo phisicoꝝ breui rōne: ⁊ propinqua veri. i. veritati. et querit Boe. Quonā inq̄ modo. dicit philosophia. Quotiens aliq̄d geritur. i. fit gratia cuiuspiam rei. i. alicuius rei ⁊ aliud obtingit quibusdā de causis q̄ qđ intendebatur. illđ vocatur casus: vt si aliquis cā colēdi agri fodiēs humū inueniat pōdus auri defossuꝫ: hec inuētio auri creditur fortuito. i. a casu accidisse: veruꝫ pro sed talis euētus casualis non est de nihilo. i. de nulla cā: sicut dicebat diffinitio ātiquoꝝ. Nā euētus casualis hꝫ ꝓprias cās quaꝝ cōcursus īopinatꝰ ⁊ improuisus supple ab eo q̄ aliq̄d fecit cā alteriꝰ rei videbitur opatꝰ eē casuꝫ. nisi. n. i. cultor agri foderet humū que supple fossio ē vna cā inuētōnis auri: ⁊ nisi eo loci. i. loco depositor obruisset. i. abscōdissꝫ pecuniā suā q̄ est alia cā inuētōis auri: auꝝ nō esset inuētuꝫ. ¶ Notandū ꝙ casus scđm Aristotelē est qñ aliquid fit ꝓpter aliquem finē: vt fossio agri ꝓpter seminatōem. si aliquid aliud euenit ex quibusdā causis ꝑter hoc qđ intendebatur: hoc est casus: vt intentio thesauri est casualis ē q̄ nō intēdebatur a fossore agri. Ex quo pꝫ ꝙ inuētio thesauri ē casualis: nō iō ꝙ nō est ꝓuisa a deo: sꝫ qꝛ nō est ꝑuisa ab hoīe: ⁊ ita casus nihil est quo ad deuꝫ: sꝫ est aliq̄d quo ad hoīem ꝑter cuius intentionē ⁊ preuisionē euenit. ¶ Hee sunt igitur fortuiti. Hic ostēdit phīa ꝙ lꝫ casus hēat causas ꝑ se: sꝫ ꝑ accidens dicēs. Hee igitur sunt cause fortuiti cōpendij. i. fortuiti euētus qđ fortuitū cōpendiū prouenit ex causis obuijs ⁊ cōfluētibus: nō ex intētōne gerētis. Nō eniꝫ ille q̄ auꝝ obruit: vl' q̄ agꝝ exercuit. i. fodit intēdit vt ea pecunia reperiret: sꝫ vt dixi ꝑter gerētis itētiōeꝫ euēit hūc fodere quo ille obruit pecūia ⁊ occurrit sup. īuētio pecūie.

possibile est qualeꝫ paulo āte diffiniuimꝰ. Boe. Quid igit' inq̄. Nihil ne est quod vel casus vel fortuitū iure appellari queat An est aliq̄d tametsi vulgꝰ lateat: cui ista vocabula conueniūt. Philo. Aristoteles meus id inquit in phisicis et breui et veri propinqua ratione diffiniuit. Boe. Quonam inq̄ modo. Philosophia. Quotiēs ait aliquid cuiuspiam rei gratia geritur: aliudq̄ꝫ quibusdam de causis q̄ quod intendebatur obtingit casus vocatur: vt si quis colendi agri causa fodiens: humum defossum auri pōdus inueniat: hoc igitur fortuito quidem credit' accidisse: verū nō de nihilo est. Nā ꝓprias causas hꝫ quarū improuisus inopinatusqꝫ cōcursus casuꝫ videtur operatus. Nā nisi cultor agri humum foderet: nisi eo loci pecuniā suam depositor obruisset: aurū nō esset inuentum

Hee sunt igitur fortuiti cause cōpēdij quod ex obuijs sibi et cōfluentibus cāis

Metrum primū

¶ No. ꝙ causa efficiens nō agit nisi moueat a fine. Finis aūt nō mouet nisi ſm ꝙ est in itē tione: ⁊ iō respectu illius effect⁹ qui est in intentōe agens est cā per se si aliquid contingat in actione preter intentionē agētis illi⁹: agens ē cā per accidens: ⁊ sic casus quia contingit preter intentionē agētis nō hꝫ cām agentem per se sed ꝑ accidens. ¶ Licet igitur diffinire. Dic phīa soluit ſam questionem oñdendo quid sit casus. Concludit ergo diffinitōem ei⁹ ex iaꝫ dictis dicens. Licet igitur diffinire casum esse euentū inopinatuꝫ ex causis confluentibus in his que geruntur ob aliquid aliud. Tunc ostendit qūo effectus casualis cadit sub ordine prouidentie. dictū est eīm ꝙ casus prouēit ex causis confluentibus. ꝙ aūt cause confluant hoc prouenit ex ordine prouidētie. vnde dicit. Causas vero cōcurrere ⁊ confluere facit iste ordo sup. fatalis procedēs ineuitabili cōnexiōe. s. causaꝝ: qui descēdens supple ordo de fonte prouidentie cuncta disponit suis tpib⁹ ⁊ locis. ¶ No. ꝙ diffinitō casus ē bona: qꝛ per eā casus distinguit ab alijs. per hoc ꝙ dicit casus ē euētus inopinatus excluditur effectus necessario eueniens: vel vt frequenter sicut soleꝫ oriri vel hominē nasci cum quīq; digitis in vna manu. talia. n. non eueniunt casualiter et iopinate. per hoc qđ dr̄ ex confluentibus causis excluditur casus primo modo dictus: qui secundū ātiquos ponebatur produci ex nulla cōnexione causaruꝫ. per hoc autē quod dicitur in his que geruntur ob aliquid aliud per hoc excluditur a casu casualitas per se. casus eniꝫ et fortuna sunt cause per accidens: et fiunt preter intentionem agentis.

nō ex gerētis ītentione ꝓuenit. Neqꝫ. n. vel qui aurū obruit uel q̄ agrū exercuit ut ea pecūia repiret intēdit: sꝫ uti dixi quo ille obruit nūc fodisse cōuenit atq; cōcurrit.

Licet igitur diffinire casuꝫ eē iopinatū et ex cōfluētib⁹ causis i his q̄ ob aliq̄d gerūtur euentū. Cōcurrere uero atqꝫ cōfluere cās facit ordo ille ieuitabili cōnexiōe ꝓcedēs: q̄ de ꝓuidētie fonte descēdēs cūcta suis locis tpibusqꝫ disponit.

Metrū primū quinti libri.

Upis achemenie scopolis ubi uersa sequentum
Pectorib⁹ figit spicula pugna fugax
Tigris et eufrates uno sese fōte resoluūt
Et mox adiūctis dissociantur aquis
Si coeāt cursūqꝫ iterū reuocētur in unū

Metrum primum quinti libri.

Upis achemenie scopolis. Istud est primum metrum istius quinti: quod dicitur metrum elegiacum: et primum metrum est dactilicum exametrum. Secundum est trochaicū penthametrum vel dactilicum penthametruꝫ. In quo philosophia ostendit quomodo euentus casualis se habet ad prouidentiam diuinam. Est autem materia exempli ꝙ tigris ⁊ eufrates sunt duo fluuij ab eodem fonte procedētes: qui postea ab inuicem diuidūtur: ⁊ si iterum concurrāt necesse est naues ⁊ alia que per ista flumina deferuntur cōcurrere: quiquidem concursus prouenit inquātum reguntur de cursu istorum fluuiorum: et tamen ē preter intentionem istorum qui regunt naues. eodem modo concursus causarum casualis q̄uis sit preter intentionem ipsorum agentium: tamen concurrunt secundum defluxuꝫ ordinis fatalis ex regimine diuine prouidentie. ⁊ quāuis nobis ignorantibus ordinem diuine prouidentie videat aliquid casuale et fortuitū: tū in comparatione ad deum omnia sunt ordinata ⁊ ꝓuisa. vñ. d. in littera. Tigris ⁊ eufrates resoluūt sese vno fonte: scopolis. i. ꝯcauitatib⁹: rupis achemenie. i. montis parthie: vbi scꝫ in parthia fugax pugna versa spicula id ē sagittas

figit pectoribus sequentū. Est enim cōsuetudo ꝑthoꝝ ꝙ fugiendo pugnant sagittādo a tergo contra insequentes: ⁊ mox. i. post paruū spaciuz tigris ⁊ eufrates dissociātur abiūctis aquis supple aliis: ⁊ si dicti fluuij iterū coeant. i. cōueniāt ⁊ reuocētur in vnū cursuz cōfluat. i. oportet cōfluere illud quod vnda alterni vadi. i. vtriusq; fluminis trahit. i. secū ducit: ⁊ cōueniant pupes ⁊ trāci vulsi. i. eradicati: flumine. i. per flumen: ⁊ vnda mixta. i. cōfluēs: implicet. i. implicabit fortuitos modos: q; vnda faciet concurrere fortuitu naues ⁊ truncos: quos tamē vagos casus. i. casuales euētus: regit ipsa decliuia terre. i. depressio terre dans viam fluuio: ⁊ defluus ordo lapsi gurgitis. i. currētis aque regit illos vagos cursus: ⁊ ita ē de euentu casuali respectu prouidentie. vnde dicit. sors. i. casus vl' fortuna que videtur fluitare: permissis habenis. i. sine regimie: illa patitur frenos. i. regimia: ⁊ meat. i. transit: ipsa lege. i. per ipsam legē diuine prouidētie. ¶ Nota ꝙ scribitur in genesi. Tigris ⁊ eufrates sunt flumia quoꝝ ortus est in paradiso. Sed Hieronymus auctoritate Salustij dicit ꝙ ort⁹ tigris ⁊ eufratis demonstrātur in armenia. i. in parthia: cui videtur Boetius cōsentire. Beat⁹ aūt Augustinus super genesim ad litteram istā cōtrarietatē cōcordat dicēs. Illud cōtingit in istis flumibus qd̄ in aliis experimur: scz ꝙ aliqñ absorbētur a terra ⁊ iteꝝ oriūtur: ⁊ q; hoc sepe pōt cōtingere: iō de ortu ipsoruz fluuiorū diuersa possunt dici. quādo eniz Moyses dicit in genesi ꝙ oriātur in paradiso: pōt intelligi de prima origine eorū: sed qd̄ dicitur ab aliis ꝙ alias oriantur: pōt intelligi de ortu eoꝝ secūdario. ¶ Notaduz ꝙ parthia est regio quedā que alio noīe dicitur archemenia. vnde dicūtur homines parthi q̄ vincūt hostes suos fugiēdo sagittas a tergo mittendo: ⁊ sic amor vincēdus est fugiēdo. vñ poeta dicit. Qua specie martis cedit victoria parthis. Cypris ea parte simili quoq; vincitur arte. Cypris. i. venus q̄ colebatur in cypro. ⁊ pauper henricus. Proscribas igit̄ gladijs ⁊ fustib⁹ ipsuz supple amorē. ⁊ fugiēdo fuga quē fuga sola fugat

Cōfluat alterni quod trahit vnda vadi.
Conueniant pupes et vulci flumine trūci
Mixtaq; fortuitos īplicet vnda modos
Quos tñ ipsa vagos terre decliuia casus
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit
Sicq; permissis fluitare videt̄ habenis
Sors patitur frenos ipsaq; lege meat.

Prosa secunda quinti libri.

Nimaduerto inq̄: idq; vti tu dicis ita esse consentio. Sed in hac herentium sibi serie causaruz est: ne vlla nr̄i arbitrij libertas an ipsos quoq; humanorū motus animorū fatalis cathena cōstringit. Philosophia. Est ne inquit. neq; enim fuerit vlla ratōnalis natura quin eidem libertas assit arbitrij. Naz quod ratione vti naturaliter potest: id habet iudiciuz quo quodq; discernat: per se

¶ Prosa secunda quinti libri.

Nimaduerto inq̄. Hic incipit secūda prosa huius quinti: in qua incipit determinare de cōueniētia liberi arbitrij ad prouidētiaz diuinaz. Et primo querit an liberū arbitriū possit stare cum prouidentia diuina. ⁊ philosophia probat liberū arbitriū esse Secūdo ostendit quomodo diuersificatur in diuersis. ⁊ tertio ostēdit actus liberi arbitrij cadere sub prouidentia diuina. secunda ibi. Sed hāc. tertia ibi. Que tamen. Primo dicit. Animaduerto inq̄ id est cognosco quomodo casus stat cum prouidentia: ⁊ ita consentio sicut dixisti: ⁊ querit Boetius est ne vlla libertas arbitrij in hac serie causarum sibi herentiū: an fatalis cathena id est fatalis necessitas: constringit motus id est effectus humanorum animorum. Tunc philosophia probat liberum arbitrium esse dicens. Libertas arbitrij est

non obstante predicta cōnexione causaꝝ. neq; .n. fuerit. i. esse poterit vlla rōalis natura qui libertas arbitrij eidem assit. et accipitur rōalis natura large pro omni illo qđ habet cognitionem intellectiuam. probat aūt ꝙ omni nature rōali iussit liberum arbitriū. d. Illud qđ potest naturaliter vti ratione hic hꝫ iudiciū quo discernat vnūquodq;: igitur ꝑ se dignoscit. i. discernit fugienda et optanda. qđ aūt quis iudicat optandū: id petit. i. prosequitur ⁊ refugit illud qđ estimat esse fugiendū: quare quibus inest ratio: illis inest libertas volendi et nolendi. potest ergo ratio sic formari. Omne qđ potest vti ratione hꝫ iudicium cognoscendi fugienda ⁊ optanda: sed qđ quisq; iudicat optandū ꝓsequitur: ⁊ qđ iudicat fugiendum hoc refugit: ergo oē qđ potest vti ratione hꝫ libertatē volendi ⁊ nolendi. ¶ No. ꝙ dicit illud qđ vtit ratione habet iudiciuꝫ quo discernat vnūquodq;. hoc dicit ad differentiam iudicij naturalis quod est in brutis quo non iudicat vnūquodq; agendum: sed aliquod ꝑticulare: sicut ouis nō iudicat de quolibet fugiendo: sed tantuꝫ de lupo. et apes non habēt industriam ad faciendum aliquod opus: nisi ad fauos mellis: sed iudicium rationis est de quolibet que aguntur. ¶ No. ꝙ dicit habens rationis iudiciū per se iudicat ꝓsequendum vel fugiendum. licet enim bruta quodamodo cognoscant fugienda vel prosequenda: non tamen per se: q: non sunt causa iudicij. homo autē nō solum cognoscit finem et ordinata in finem: sed cognoscit ea vniuersaliter vel per modū collationis: vel per modum sillogisticum. etiam homo suum iudicium iudicat et discernit: quia intellectus est virtus conuersa supra se. ¶ Sꝫ hanc nō in oībus. Hic ostendit phia quomō liberꝝ arbitriū diuersificatur in diuersis. s. in angelis ⁊ hoībus. d. Hāc. s. libertatē arbitrij ñ cōstituo eē equā. i. equalē in oīb⁹: q: maior est in substātijs dīnis q̄ i hoīb⁹. Nā supnis ⁊ diuinis substantijs inest perspicax iudiciū. i. infallibile iudiciū: ⁊ inest eis īcorrupta volūtas. i. inflexibilis ad malum: ⁊ in eis est presto. i. parata efficax potestas optatorum: quia non est in eis impedimentum executionis. Humanas vero animas necesse est esse liberiores quando cōseruant se in speculatione diuine mentis. minus vero libere sunt cum dilabuntur ad corpora id est ad curam rerum corporalium: et adhuc minus libere sunt: cum caligantur terrenis artubus id est affectibus quibus minus resistere possunt passionibus insurgentibus. Extrema vero id est maxima est seruitus animarū quando dedite vicijs ceciderint a possessione proprie rationis qua regi id est dirigi debeant in agendo. Nam vbi id est postq̄ anime deiecerint oculos rationis et intellectus a luce summe veritatis ad inferiora et tenebrosa id est ad terrena et carnalia: mox caligantur id est obscurantur nube inscitie id est ignorantie et turbantur perniciosis affectibus. i. passionibus quibus accedendo et consentiendo: adiuuant id est augmentant seruitutem quam sibi inuexere id est induxerunt: et anime viciosoruꝫ sunt quodammodo captiue propria libertate.

igitur fugiēda optandaue dignoscit. Qđ vero quis optandū iudicat eē petit: refugit vero qđ estimat eē fugiendū. Quare quibus inest rō: illis etiā inest volendi nolendiq; libertas. Sꝫ hāc nō ī oīb⁹ equā eē constituo. Naꝫ supernis diuinisq; substantiis: et perspicax iudiciū: et incorrupta voluntas: et efficax optatoruꝫ presto ē ptās. Humanas vero aīas liberiores quidez eē necesse est: cū se ī mentis diuine speculatione conseruant. minus vero cū dilabuntur ad corpora minusq; etiā cū terrenis artubus caligant. extrema vō est seruitus cum viciis dedite rationis proprie possessione ceciderīt. Nā vbi oculos a sūme luce veritatis ad īferiora et tenebrosa

¶ Notandum ꝙ liberum arbitrium est libertas iudicandi ⁊ exequendi res. vel secundũ Boetium super primo periarmenias liberum arbitrium est de voluntate iudicium animi nullo extrinseco: aut violenter cogente: aut violenter impediente. nullo cogente ad faciendũ quod displicet: nullo impediente ne fiat quod placet. ¶ Notandum ꝙ liberũ arbitrium in duobus cõsistit: ⁊ in libertate iudicandi: ⁊ in libertate exequendi iudicata. Primus scz libertatẽ iudicandi impedit ignorantia: sed libertatem exequendi impedit impotentia executionis ⁊ corruptio voluntatis. quandoqꝫ enim possumus bonum perficere: tamen voluntate corrupta vicio nõ perficimus. in substantiis autẽ separatis nõ est ignorantia iudicãdi: nec impotentia perficiendi: nec corruptio voluntatis: ergo in eis est maxima libertas arbitrij. Intelligẽtie.n. in nullo falluntur: ergo habent perspicax iudiciuz: ⁊ nunqꝫ volunt nisi bonuz: ergo inest eis incorrupta voluntas: ⁊ possunt perficere quicquid desiderãt: ergo in eis est efficax potestas optatoruz. ¶ Notãduz ꝙ quidã dixerunt fuisse de intentione Platonis animas humanas simul esse creatas in celo: ⁊ postea descendere in corpora: ⁊ in eis detineri tanqꝫ in vinculis. secũdũ illos gradus libertatis animarũ humanarũ quas ponit in littera sic distinguntur: scilicet ꝙ anime cum sint in celo create in contemplatõe diuine mẽtis sunt maxime libere. cuz autẽ iã sunt colligate corporib̃: adhuc sunt minus libere: sed minima libertas est in eis quãdo subduntur vicijs. ista tamẽ expositio nõ tenet secundũ veritatem: ideo aliter exponitur: ꝙ illas aias necesse est esse liberiores q̃ cõtẽplatõni diuine inseruiunt: vt aie virtuosorũ ⁊ contemplatiuorum quorũ cõuersatio in celis est. Ille autẽ sunt minus libere que dilabuntur ad corpora id est que descendunt ad curam rerum temporalium: sicut sunt practici qui negociantur circa bona temporalia ad communẽ vtilitatẽ dispensanda. adhuc minus libere sunt anime que terrenis artubus colligantur id est que descẽdunt ad curãdum proprium corpus ⁊ propriam vtilitatem. minime autẽ libere sunt q̃ subdite vitijs ratione amittunt. vicioſus enim nõ vnius tantum dñi est seruus: sed tot dominorum quot vicioruz secunduz beatũ Augustinuz. ¶ Que tamẽ ille. Dic ostẽdit philosophia quomodo actus liberi arbitrij cadunt sub prouidẽtia diuina: qz propter hoc ꝙ diuina cognitio se extendit ad omnia dicẽs. q̃ omnia dicta quo ad diuersos gradus libertatis ⁊ quo ad oẽs actus inde ꝓueniẽtes cernit ille intuitus ꝓuidẽtie diuine cuncta prospicẽs: ⁊ quoqꝫ ꝑdestinata disponit suis meritis reddẽdo bonis bona ⁊ malis mala: ⁊ hoc confirmat auctoritate greca q̃ sonat in latino. Omnia videt deus ⁊ omnia audit. vl fm alios sonat. Deus illustrat omnia clariꝰ ꝙ sol. ¶ Notanduz ꝙ hz diuina prouidẽtia ab eterno omnia prosperit: nõ tñ propter hoc necessitatur liberũ arbitriũ ad faciẽdum bonuz vl maluz: qz fm Aristo. iij. ethicorũ. Dõ est dñs suarũ operationum a principio vsqꝫ ad finẽ. Et ergo scõm merita operationuz liberi arbitrij recipit penã vl premiuz.

deiecerint mox inscitie nube caligantur: pernitiosis turbãtur affectibus. Quibus accedendo consentiendoqz quaz innexere sibi adiuuant seruitutez: et sunt quodam modo propria libertate captiue: Que tamen ille ab eterno cũcta prospiciẽs prouidentie cernit intuitus: et suis queqz meritis predestinata disponit κατ' ἐφεξῆς καὶ κατ' ἐπανοῦν.

id est omnia videt et omnia audit.

Metrum secundum libri quinti.

Aro clarum lumine phebum
Melliflui canit oris homerus

Aro clarũ lumine phebũ. Istud ẽ metrũ fm hui̇ quinti. ¶ Metrũ scõm q̃nti libri. qõ d: archiloicũ ab inuẽtore. dactilicũ a pede ꝑdñante. In quo phia cõmendat excellẽtiã diuine cognitõis in cõparatõne ad solẽ materiale di. Homerus oris melliflui. i. dulcis eloquẽtie: canit. i. describit: phebũ. i. solẽ clarũ puro lumine. forsan. n. Homerus fe

cit librum de claritate solis: qui scz sol nō valet prorūpere i. penetrare: intima viscera. i. ꝓfunda terre: ⁊ pelagi. i. maris: infirma. i. debili luce radiorum: haud sit. i. non sic habet se conditor magni orbis scz deus: sed ipse sua cognitōne penetrat omnia: cuz nihil possit ipsum latere huic scz conditori tuenti. i. respicienti cūcta ex alto scz celo terre sibi resistunt: nulla mole. i. magnitudine sicut obsistunt radijs solis. nec etiā nox obscura obstat sibi atris nubibus: immo in vno ictu mentis. i. in vno mentali intuitu cernit que sunt quantū ad presentia: que fuerūt quantuz ad preterita: que veniūt quantū ad futura: quez scz cōditorem: qꝛ respicit omnia solus: tu possis dicere verū solem. ¶ Notanduz lz deus oīa cognoscēdo preuideat etiā illa q̄ fiūt ex libero arbitrio: voluit tñ quasdam creaturas esse liberi arbitrij: qꝛ hoc magis decet diuinā bonitatē. sicut enīz melius ⁊ nobilius est regnū in quo nō tantū seruitur regi a seruis sed etiā a liberis: q̄ vbi tantū seruitur a seruis: sic melius erit regnū dei ⁊ decentius ex hoc ꝙ sunt alique creature libere seruiētes: sicut hō ⁊ angelus: q̄ si essent sole cerature seruiliter operantes: cuiusmodi sunt oēs creature preter hoīem ⁊ āgelum que ex determinatione nature necessitantur ad sua opera.

Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma prorumpere luce.
Haud sit magni conditor orbis
Huic ex alto cuncta tuenti:
Nulla terre mole resistunt
Non nox atris nubibus obstat
Que sint que fuerint veniuntqz
Uno mentis cernit in ictu
Quem quia respicit omnia solus
Verum possis dicere solem.

Prosa tertia libri quinti.

Uz ego en iq̄ difficiliori rursus ambiguitate confundor. Philosophia. Quenam inq̄t est ista. iā enim quibus conturbare coniecto Boe.

Nimiū inq̄ aduersari ac repugnare videt prenoscere vniuersa deū et esse vllum libertatis arbitrium. Nā si cuncta prospicit deꝰ: neqz falli vllo modo potest: euenire necesse est quod prouidentia futuruz

¶ Prosa tertia quinti libri.

Tum ego en inq̄. Hic incipit tertia prosa huius quinti in qua Boetius obijcit cōtra p̄dicta oñdēs nō posse simul stare ꝓuidentiam ⁊ liberꝫ arbitriuz. ⁊ primo premittit ꝙ dicta p̄nt habere dubitatōem. secūdo ponit rōem dubitatōnis ibi. Nimium inq̄. Primo dicit. Tum pro tunc finitur. d. p. ego Boetius inq̄. O philosophia rursus ego confundor difficiliori ambiguitate. ⁊ querit philosophia. Quenā est ista ambiguitas. iam enim coniecto id est iudico quibus tu perturbare id est perturbaris.

¶ Notandum ꝙ coniectare est ex aliquibus signis aliq̄d putare: ⁊ sic philosophia coniectat per locum a communiter accidentibus dubitationem Boetij: quia communiter quicunqz loquebantur de prouidentia ⁊ libero arbitrio dubitabant de compassibilitate eorum. ¶ Nimium inq̄. Hic Boetius exprimit suam dubitationem ostendens prouidentiam ⁊ liberum arbitrium esse incompassibilia. Primo facit hoc. Secundo excludit quasdam vias quibus aliqui conabantur defendere prouidentiam ibi. Quid igitur. Ad probandum ergo incompassibilitatem predictorum ponit tres rationes. Secunda ibi. Ad hec. Tertia ibi. Postremo. Primo ponit primam rationem. Secundo excludit quandam solutionem eius ibi. Neqz enim vel factum aliud. Primo dicit. Nimium videtur aduersari ⁊ repugnare deum prenoscere vniuersa:

et esse vllum libertatis arbitrium. ꝙ autem ista repugnant probat. Nam si deus prospicit cuncta neq; vllo modo falli potest: necesse est euenire illud qđ ꝓuidentia preuiderit esse futurum. qđ si nõ eueniret falleretur prouidentia quare si ab eterno non modo id est non tantum facta hoim sed etiam consilia et voluntates prenoscit: nulla erit libertas arbitrij: sed omnia euenirent de necessitate. ꝙ aũt deus sua prouidentia oĩa prenoscat declarat. Neq;.n. poterit existere aliquod factũ vel aliqua voluntas nisi quã presenserit.i. presciuerit prouidentia diuina: nescia.i. non potẽs falli: nec possunt aliter euenire ꝙ ꝑuisa sunt. Naz si valent detorqueri aliorsuz scz vt aliter eueniant ꝙ preuisa sunt: nõ erit iam firma presciẽtia dei: sed potius erit icerta opinio qđ iudico nephas credere de deo.

¶ Notandum ꝙ ex littera sic formatur ratio. Illa que prouidẽtur infallibiliter de necessitate eueniunt: sed omĩa prouidentur a deo infallibiliter: ergo omnia de necessitate eueniunt: ⁊ sic perit libertas arbitrij. ¶ Notandum ꝙ scientia dei nõ est opinio: qꝛ opinio ẽ eorũ que sic ⁊ aliter se possunt habere: ex primo posteriorum. Scientia autem est eorum que ñ possunt se aliter habere: ergo sciẽtia dei non est dicenda opinio.

¶ Neqz enim illam probo rationem. Hic philosophia excludit quandam responsionem que posset dari ad predictam rationez ⁊ primo ponit eam. secundo eaz excludit ibi. Quasi vero. Primo dicit. Neq; enim probo id est approbo illam rationem id est responsionem: qua quidaz credunt se posse dissoluere nodum id est difficultatem questionis. Aiunt enim non ideo quid venturum: quoniam prouidentia prospexerit illud esse futurum id est venturum: sed potius econtrario id est econuerso: quoniam quod futurum est illud non posse latere prouidẽtiaz diuinaz: quasi diceret euentus rei est causa prescientie ⁊ nõ ecõuerso: et ideo ex euentu debet concludi necessitas prescientie: non econuerso secundum eos: et isto modo necessarium est hoc quod concluditur de euentu relabi in contrariam partem: scilicet vt quod concluditur de euentu: hoc concludatur de presciẽtia. Neq; eniz necesse est contingere que prouidentur secundum eos: ꝑ que ea futura sunt necesse est prouideri.

¶ Notandum ꝙ prior ratio pretendebat ꝙ omnia futura de necessitate eueniant: quia deus futura infallibiliter preuidet. responsio autem quorundam dicit contrarium. Dicit enim non ideo: quia deus preuidet futura necessario eueniunt: sed qꝛ futura sunt: ideo deꝰ ea ꝑuidet.

esse preuiderit. Quare si ab eterno nõ facta hoim modo: sed etiã consilia voluntatesqz ꝑnoscit: nulla erit arbitrii libertas. Neqz.n. vel factũ aliud vllũ vel quelibet existere poterit volũtas: nisi quam nescia falsi ꝓuidentia dĩna presenserit. Nã si aliorũ quã preuisa sunt detorqueri valent ñ iã erit futuri firma ꝑscientia: sz opinio potius incerta: qđ de deo credere nephas iudico. Neqz.n. illam probo rõem qua se quidam credunt hunc questionis noduz posse dissoluere. Aiunt enim non ideo qđ eẽ euenturum: quoniam id prouidentia futurum esse prospexerit: sed econtrario potius: quoniam quod futurum est: id diuinam prouidentiam latere non posset: eoqz modo necessarium est hoc in contrariam relabi partem. Neque enim necesse est contingere que prouidentur: sed necesse est que futura sunt prouideri.

¶ Quasi vero que cuiusq; rei causa sit prescientia. Hic excludit istam responsionē dicens. Ista responsio procedit quasi laboraretur querendo cuius rei causa sit prescientia: vtrum sit causa necessitatis futuroꝝ: vel vtrū necessitas futuroꝝ sit causa prouidētie. sed nos nitamur id est laboramus hoc demonstrare: scz necessariuz esse euentum reꝝ prescitarū quoquo modo id ē quocūq; modo se habeat ordo causaꝝ. Etsi pro q̄uis prescietia nō videatur inferre necessitatē eueniendi rebus futuris: qd̄ declarat exemplo dicēs. Si aliq̄s sedeat necesse est opinionē esse veram que cōiectat cū sedere: ⁊ ecōuerso si de aliquo vera sit opinio qꝛ sedet: necesse est eum sedere. igitur in vtroq; scz in opinione ⁊ sedēte est necessitas. in h̄ scz in sedēte est necessitas sedenti: in altero scz in opinione est necessitas veritatis: sed non idcirco quisq; sedet supple casualiter: quoniaz vera ē opinio: q̄a veritas opinionis non est causa sessionis: sed hec scz opinio potius est vera: quoniam precessit quēpiam id est aliquez sedere. ⁊ ita cuz causa veritatis ex altera parte procedit: tamē in vtroq; est cōmunis necessitas. ⁊ eodē modo contingit arguere de prouidentia ⁊ de his que prouidentur: Unde dicit. patet id est manifestū est ratiocinari de prouidētia ⁊ de rebus futuris. Naz ⁊ si pro q̄uis idcirco prouidētur quoniam futura sunt: non tamen ideo eueniunt quoniaz prouidentur: nihilominꝰ tamen necesse est a deo vel ventura prouideri vel prouisa euenire: ita ꝙ vtriq; parti inest necessitas q̄uis alteri casualitas: qd̄ solum satis est id est sufficit ad perimendam libertatem arbitrij. ¶ Notādum ꝙ responsio ista quam innuit in littera videt fuisse ipsiꝰ Origenis: qui supra epistolam ad Roma. sic dicit. Non propterea aliq̄d erit: qꝛ illud deus scit futuruz: sed quia futurum est ideo scitur a deo anteq̄ fiat. qd̄ tñ pōt intelligi dupliciter. Uno modo ꝙ euentus rei sit causa prescientie secundum rationez consequentie: ⁊ sic responsio est vera. Alio modo potest intelligi ꝙ euentus rei sit causa prescientie secūdum existentiam: ⁊ sic est falsa: ⁊ hoc modo improbatur hic a Boe. Primo ergo ostendit Boetius ꝙ ista responsio non est ad propositum. Secundo ostendit ꝙ non includit veritatem ibi.

Quasi vero que cuiusqz rei cā sit prescientia ne futurorū necessitas sit an futurorum necessitas causa prouidētie laboretur. Ac non illud demonstrare nitamur quoquo modo se habeat ordo causarum. Necessarium esse euentuz prescitarum rerum etiam si presciētia futuris rebus eueniēdi necessitatē nō videatur inferre. etenim si quispiā sedeat opinionēqz eū sedere coniectat verā esse necesse est. Atq̄z conuersio rursus si de quopiam vera sit opinio: quoniā sedet cum sedere necesse est. In vtroqz igitur necessitas inest. In hoc quidē sedendi at vero in altero veritatis. Sed nō idcirco quisqz sedet quoniam vera est opinio: sed hec potius vera est quoniam quempiam sedere precessit. Ita cū causa veritatis ex altera parte procedat: inest tamē cōmunis in vtraqz necessitas Similia de prouidētia: similiqz rebus ratiocinari patet. Naz etsi idcirco quoniaz futura sunt prouidētur: nō vero ideo quoniā prouidentur eueniūt: nihilominus tamen a deo vel ventura prouideri vel prouisa euenire necesse est: ꝙ ad perimenduz arbitrij libertatem solum satis est.

Jā vero q̄ preposterū est vt eterne pre

¶ Jam vero q̄ preposterum est. Hic philosophia ostendit ꝙ ista rersponsio includit

falsitatem: qz ponit ꝙ aliquod tpale sit causa eterni. dicũt. n. ꝙ res future sint cã prouisiõis eterne. vñ dicit. Jam vero preposterũ. i. peruersum est: ⁊ euentus rerum tpalium dicat esse cã eterne prescientie qd̃ dicitur in ista responsione. vñ subdit. Quid est aliud arbitrari deum iõ prouidere futura: qm̃ sunt euentura ꝙ putare que olim acciderunt. i. ipsa futura esse causam summe ꝓuidentie. q. d. nihil est aliud dicere. ¶ No. est ꝙ nullum tpale est cã eterni: sed poti⁹ econuerso. Indignius enim nõ ẽ cã dignioris: eo ꝙ causa dignior est effectu. tpale aũt est indignius eterno: sicut corruptibile icorruptibili: ergo ⁊c. ¶ Ad hec sicuti cum quid esse scio. Hic ponit ꝑaz responsionem ad probandum secundaz conclusiõez dicens. ad h̃ sup. predicta addenda est hec rõ: sicuti cum scio esse quid. i. aliquid necesse est ipsum esse: ita cũ noui quid futuꝝ: necesse est idipm̃ eẽ futurum. sic igitur fit. i. cõtingit: vt euẽtus rei prescite nequeat euitari. ¶ Nota ꝙ ratio sic potest formari. sicut se habet scientia respectu scibilis presentis: sic prescientia respectu effectus futuri. Sed cum scio in presenti aliquid esse necesse est ipsuz eẽ: ergo cũ prescitur aliquid futurũ esse: necesse est ipsum futurum esse: sed deus prescit omnia futura: ergo necessario eueniunt: ⁊ sic iterum tollitur libertas arbitrij. ¶ Postremo si quid aliquis. Hic ponit tertiam rationem ad idem dicens. Siq̃s existimet aliquid esse aliorsum. i. aliter ꝙ̃ res se habeat: illud non modo. i. non tantum non est scia sz est fallax opinio longe diuersa a veritate scientie: quare si aliquid ita futurum est vt eius euentus non sit certus ⁊ necessarius: quomodo illud poterit presciri euenturum: quasi diceret nullo modo. Cuius rationem assignat dicens. Sicut ipsa scientia est impermixta falsitati: sic illud quod concipititur ab ea nõ potest aliter esse ꝙ̃ concipitur: quia si posset aliter se habere: tunc scientia posset esse falsa. vnde subdit. ista est causa quare scientia caret mẽdacio: quia necesse est vnamquãq; rem ita se habere, sicut scientia comprehendit eam se habere.

scientie tpalium rerũ euentus cã esse dicatur. Quid est aũt aliud arbitrari iõ deum futura qm̃ sunt euẽtura prouidere: ꝙ̃ putare que olim acciderũt cãm summe illius eẽ ꝓuidentie. Ad hec sicuti cũ quid eẽ scio: ipsuz esse necesse est: ita cũ quid futurum noui: id ipm̃ futurũ eẽ necesse ẽ: sic fit. igr̃ vt euentus prescite rei nequeat euitari. Postrẽo siquid aliquis alioruz ꝙ̃ sese res habet existimet: id nõ modo scientia nõ est: sed ẽ opinio fallax a sciẽtie veritate longe diuersa. Quare siquid ita futurum est: vt eius certus ac necessarius non sit euentus: id euenturũ esse presciri quomodo poterit. sicut enim scientia ipsa ipermixta est falsicati: ita id quod ab ea cõcipitur esse aliter ꝙ̃ cõcupitur nequit. Ea namqz causa est cur mendacio scientia careant: ꝙ se ita rem quãqz habere necesse est: vti eam sese habere scientia com

¶ Notandum ꝙ ratio quem intendit est ista. Quicũq; existimat rez aliter esse ꝙ̃ est: eius estimatio est falsa: et non est scientia sed fallax opinio: ergo si deus prescit aliquod futurum eẽ: et si ipsum non necessario euenit sicut presciuit: prescientia dei non erit scientia sed fallax opinio: ergo futura a deo preuisa necessario eueniunt: et sic perit liberum arbitrium.

¶ Quid igitur. Hic philosophia improbat modos quibus aliqui nituntur saluare prouidentiam. Et primo querit quo modo possit saluari prouidentia diuina improbando duos modos quibus aliqui conabantur ipsam saluare. Secundo ponit tertium modũ similiter ipm̃

improbando. secunda ibi: Quod si apud. Primo dicit. Quid igitur dicemus. Quonammodo dici potest ꝙ deus prenoscat hec futura incerta. Primus modus est vt dicatur deuz ea que prouidet iudicare infallibiliter: q̄uis possint non euenire. sed id est incōueniens: quia tūc falleretur sua prouidentia. Unde dicit. Nam si deus censet id est iudicet euenire infallibiliter que etiam possibile est non euenire: fallitur supple deus: quod nō mō id est non tantū nephas est sentire de deo: sed etiā nephas est voce proferre. Secūdus modꝰ est vt dicatur deū prouidere futura indeterminate sicut futura sunt sed isto modo ꝓuidentia dei non est certa. vñ dicit. Si deus discernit ista futura esse que ꝓuidentur indeterminate: sicut sunt vt scz cognoscat ea eque. i. equaliter posse fieri vel nō fieri: que est ista presciētia que nihil certū nihil stabile cōprehendit: quasi dicat talis prouidentia nulla est. ⁊ quid hec presciētia differt ab alio vaticinio ridiculoso Tiresie: qui dicebat q̄cquid dicam hoc erit vel non erit. Quo etiaz id est in quo diuina prouidētia prestiterit id est preualebit humana opinione si iudicat icerta: sicut homīes ea quoꝝ euentus est incertus: quasi dicat in nullo differt. ¶ Notandū ꝙ cum Tiressias vidissz duos serpētes simul coire proiecto baculo ipsos separauit ab inuicem: ⁊ mutatus fuit in mulierem. post septēnium iteꝝ serpentes coeuntes baculo separauit: ⁊ mutatus fuit in viꝝ. Cū aūt orta fuissz dissentio iter iouē ⁊ iunonē: an maior eēt delectatō i coitu viri q̄ mulieris: electus fuit Tiressias in iudicem qui expertus erat sortem vtriusqz sexus. Cum autez diceret maiorem esse delectationem mulieris. Iuno commota excecauit ipsum. Iupiter autem sui misertus in recompensam amissi visus dedit sibi spiritum vaticinandi. Fuit autē hec sua vaticinatio. quicquid dicam erit vel non erit. Si ergo deus nō aliter presciret futura indeterminata nisi quia erunt vel non erunt: non differret sua prescientia a prescientia Tiresie: quod est ridiculosum. ¶ Quod si apud illum. Hic ponit tertium modū conantium saluare prouidētiam. Et est vt ponamus omnia euenire de necessitate: ⁊ auferamus liberum arbitrium. Primo ergo ponit istum modum. Secundo ostendit que in conuenientia sequatur ad ipsum ibi. Quo semel. Primo ergo concludit istum modum dicens: qd̄ si apud illum certissimum fontē omnium rerum nihil potest esse incertum: certus est euentus eorum que ipse firmiter prescierit futura: quare nulla erit libertas humanis consilijs ⁊ actionibus: quas diuina mens sine errore falsitatis cuncta prospiciens alligat ⁊ constringit ad vnum euentum. ¶ Notandum ꝙ nulla mutatio cadit circa fontem omnium rerum: quia cognitio eius non potest esse incerta:

prehendit. Quid igitur. Quonammodo deus hec incerta futura prenoscit. Nā si ineuitabiliter ventura censet que etiam nō eueuire possibile est fallitur: quod sentire non modo nephas est: sed etiam voce ꝓferre. Atsi ita vti sunt ita ea futura esse decernit: vt eque vel fieri ea vel non fieri posse cognoscat: que est hec presciētia que nihil certum nihil stabile cōprehēdit: aut q̄d hoc refert vaticinio illo ridiculoso tiresie quicquid dicaz aut erit aut non. Quo etiam diuina prouidētia humana opinione prestiterit: si vti homines incerta iudicat quorum est incertus euentus.

Quod si apud illū rerum omniuz certissimum fontem nihil incerti esse potest: certus eorum est euētus que futura firmiter ille prescierit. Quare nulla est humāis consilijs actionibusqz libertas: quas diuina mēs sine falsitatis errore cūcto ꝓspiciēs: ad vnū alligat et constringit euentuz:

etiaz si esset incerta esset imperfecta ⁊ diuina. si ergo est certa respectu futuroꝝ: necesse est vt oīa futura prescita a deo necessario eueniant. ¶ Quo semel recepto. Hic ponit incōueniētia q̄ sequūtur si auferat̄ libeꝝ arbitrium. Et prīo oñdit que inconueniētia sequūtur ex parte hoīnum. scdo que ex ꝑte dei. tertio que ex parte coniūctionis hoīm ad deū. scda ibi. Quo nihil. tertia ibi. Igitur ne sperandi. Incōueniētia ex parte hoīm sunt. si non sit libeꝝ arbitriū frustra ꝓponuntur hoībus pene vel premia: ⁊ iniuste puniūtur mali ⁊ p̄miātur boni: nec erunt vicia nec virtutes in hoībus sicut nec in alijs qui agunt necessitate nature ⁊ nō libertate animi. vñ. d. Quo semel recepto. i. posito. s. vt neget̄ libeꝝ arbitriū: liquet. i. manifestū est: q̄tus occasus. i. quāta destructio humanaꝝ reꝝ cōsequat̄. Frustra. n. ꝓponūtur bonis premia ⁊ malis pene: ita statuta ⁊ leges hūane erunt inutiles: q̄ penas et premia statuūt que nullus motꝰ aīoꝝ liber ac volūtarius meruit. Et illud videbit̄ iniquissimū oīm qd̄ nunc iudicat̄ equissimū. s. puniri improbos ⁊ remunerari ꝓbos quos ad alteꝝ. i. ad ꝓbitatem vl̄ īprobitatem nō mittit propria voluntas: sed cogit certa necessitas futuri. igitur virtutes et vicia nō fuerīt quicq̄: sed potius erit mixta ⁊ indiscreta confusio oīm meritorum. s. bonoꝝ ⁊ malorū: ¶ No. q̄ omnes virtutes et vicia oriūtur ex libera electione boni ⁊ mali. ⁊ similiter punitio ⁊ remuneratio fiunt ꝓpter liberam actionez boni vel mali. Si ergo tollitur libertas arbitrij non erit libera electio. nec libera actio bona vel mala est: et per consequēs nulla erit virtus: nullum vicium: et iniuste malus punietur: cum ex necessitate malum operetur: ⁊ iniuste bonus premietur: cum ex necessitate operetur bonum: quod est absurduz dicere. ¶ Quo nihil sceleratius. Hic ostendit inconueniens quod sequitur ex parte dei scilicet q̄ deus erit auctor malorum. Unde dicit. Cum omnis ordo rerum ducatur ex prouidentia diuina: ⁊ si nihil liceat habere fieri ex humanis consilijs: fit id est sequitur: vt vicia nostra referantur in auctorem omnium supple deum: quo nihil sceleratius excogitari potest q̄ deū dicere auctorem malorum: quod tamen necessarium est ablata libertate.

¶ Notandum q̄ defectus in operatione: qui defectus non est in potestate rei vt euitetur: necessario est ab agente et a producente. si ergo actio voluntatis nostre non est libera: defectus actionis secundum voluntatem reducetur in deum: et sic deus erit causans defectum nostrū quod est absurdum. ¶ Igitur nec sperandi aliquid. Hic ponit īconueniētia que sequūtur ex coniunctione hoīs ad deū: q̄ tolleret̄ actus deprecādi ⁊ actꝰ sperādi: quibus maxīe coniungimur deo. vnde dicit. Igitur si tollitur libeꝝ arbitriuz: nec vlla ratio est sperandi aliquid: nec deprecandi inter deū et homines. Quid eniz quisq̄ deprecetur vel speret: si series indeflexa connectit omnia optāda: quasi dicat frustra fieret, vtrumq̄ igitur aufertur illud vnicū

Quo semel recepto: quantus occasus humanarum rerum consequatur liquet. Frustra eniz bonis malisq̄z premia pene ve proponuntur. Que nullus meruit liber ac volūtariꝰ motus aīorū. Idq̄z oīm videbit̄ īiquissimū qd̄ nūc eq̄ssimū iudicat̄ vel puniri īprobos: vel remūerare ꝓbos quos alterutrum non propria mittit voluntas: sed futuri cogit certa necessitas. Nec vicia igitur: nec virtutes quicquam fuerīt: sed omnium merito potius mixta atq̄z indiscreta cōfusio. Quo nihil sceleratius excogitari potest: cū ex prouidētia rerum omnis ordo ducatur: nihilq̄z liceat consiliis hūanis fit: vt vicia queq̄z nostra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid

commertium scz sperandi ⁊ deprecandi inter deū ⁊ homines. vocat autem spem ⁊ deprecationem cōmertium: q: istis mercamur omnia beneficia. vnde subdit. siquidem precio iuste humilitatis nos homines promeremur inestimabilē vicem. i. retributōem diuine gratie: qui modus deprecandi solus est quo homines videantur posse colloqui cum deo ⁊ coniungi inaccessibili luci supple deo priusq̄ homines impetrent qd̄ petūt. prius eniz preces porrigimus q̄ effectū nostre petitōis cōsequamur: que s. spes ⁊ deprecatio: si nihil credātur habere viriū recepta id est cōcessa necessitate futurorū: q̄d erit quo connectit id est coniungi atq̄ adherere possum⁹ illi summo principi rerum. q. d. nihil: quare necesse erit genus humanum disseptuz id est dissipatum atq̄ disiunctum: suo fōte. i. a suo p̄ncipio supple a deo: fatiscere id ē deficere vti pauloante cantabas in sexto metro quarti libri. ¶ Notandum q̄ act⁹ deprecandi spectat ad intellectū: ⁊ est oratio scd̄m Johannē damasce. ascensus intellectus ad deum vel in deū quo quidē actu insinuamus deo indigentiā nostrā nō q̄ deo per insinuatōez nostrā aliq̄d innotescat qd̄ prius ignorauerit: sed vt nos ipsa insinuatōe vtēdo cōsideremus in his esse recurrendū ad diuinū auxiliū. Actus autē sperandi pertinet ad voluntatez: q: eius obiectū est bonū futuruz. p istū actuz adherem⁹ d̄o tanq̄ p fecto principio bonitatis innitentis eius auxilio ad cōsequendum bonū quod idigemus. sed si huius modi bonū necessario eueniret vl' impossibile esset euēire: vterq̄ actus tam deprecandi q̄ sperandi esset inutilis.

nec deprecandi vlla ratio est. Quid eīm vel speret quisq̄z vel etiam deprecet̄ quando optanda oīa indeflexa series cōnectit. Auferetur igitur vnicuz illud inter hoīes deumq̄z cōmertiū sperandi scz et deprecādi siquidē iuste humilitatis precio inestīabilem vicem diuine gratie promeremur q̄ solus modus est: quo cuz deo colloqui homines posse videantur: illiq̄z inaccessibili luci prius quoq̄z q̄ impetrēt ipsa supplicanda ratione coniungi: que si recepta futurorum necessitate nihil viriū habere credantur: quid erit quo summo illi reruz prīcipi cōnecti atz adherere possumus. Quare necesse erit humanū genus vti pauloāte cantabas disseptuz atq̄z disiunctū suo fonte fatiscere.

Metrum tertium libri quinti.

Uenam discors federa rerum
Causa resoluit quis tanta deus
Ueris statuit bella duobus

¶ Metrum tertium quinti libri.

Uenam discors federa rerum. Causa resoluit: quis tanta deus. Hic incipit tertiuz metrum huius quinti quod dicitur adonicum vel secundum alios archiloicuz ab inuentore: dactilicum a pede predominante. vnde facit exclamationem super incompassibilitate que apparet inter prouidentiam ⁊ liberum arbitrium. Et primo querit quare sint incompassibilia: cum per se considerata sint passibilia. Secundo ponit responsionem ad hoc. Tertio contra responsionem obijcit. Quarto obiectionem soluit. Secunda ibi. An nulla. Tertia ibi. Sed cur tanto. Quarta ibi. An cū mentez. Primo dicit. Quenā discors. causa resoluit id est separat: federa id est concordias rerum scilicet prouidentie diuine ⁊ liberi arbitrij: ne cōpatiant̄ se sil': aut' q̄s de⁹ tāta. bella statuit duob⁹ veris ⁊ singl'a v̄a: q̄ carpti. i. sigillati vl' diuisim accepta: cōstant. i. p̄manēt: eadē tn̄ mixta. i. cōiuncta: noluit iugari. i.

copulari se inuicez compatiendo. Tunc ponit responsionem dicens: ꝙ istis duobus veris. s. ꝓuidentie et libero arbitrio nulla est discordia: sed apparentia discordie prouenit ex debilitate nr̄i intellect⁹. vñ. d. An est nota solutionis nulla est discordia veris si sp̄ certa coherent sibi: sed mēs nr̄a obruta. i. opressa: membris cecis. i. cecantibus aīam: illa nequit igne. i. oppressi luminis. s. intellectus noscere tenues. i. subtiles: nexus. i. coniunctōes rer̄ que videntur discordare. ¶ No. si cōsiderem⁹ ꝓuidentiam diuinam per se: possibile est eam esse. si cōsidermus liberum arbitrium per se etiā possibile ē eū esse vt pz ex dictis. Sz si considermus vtrūq; simul: tūc videntur īcompassibilia: sicut pz ex rōibus superioribus. secundū veritatem aūt se bñ cōpatiūtur: sed nobis non apparet: q: intellectus nr̄ oppressus mole corpis ñ potest se eleuare in hmōi cognitionē. Nam s̄m sapientem corp⁹ qđ corrūpitur aggrauat aīam: et terrena habitatō opprimit sensuz multa cogitantē. ¶ Sz cur tanto flagrat amore. Hic phīa obijcit contra solutōem. Si. n. aīa ignoret istas subtiles cōiunctōes: vñ est ꝙ desiderat eas scire: cū nihil ignotū possit desiderari. vñ dicit Sed cur aīa flagrat. i. ardet tanto amore. i. desiderio: reperire notas tectas. i. notificationes latentes: veri. i. veritatis. Scit ne mēs illud qđ ipsa anxia. i. sollicita appetit nosse. q. d. nō: q: nemo appetit scire illud qđ scit. ⁊ hoc est qđ dicit. Quis laborat scire nota. q. d. nullus. Io portet igitur dicere ꝙ nesciat: ⁊ tunc sequitur aliud īconueniens. s. ꝙ aīa desideret illud quod nescit. v. dñ. Si nescit illud qđ petit: quid petit. i. desiderat mens ceca id est ignorans. Quis. n. nescius optet. i. desideret quicq̄. An quis potest sequi nescita: aut quis nescius potest noscere quo inueniat sup: illud quod querit. ⁊ quis ignotus id est nescius: queat. i. potest noscere formaz repertaz. q. d. nullus. ¶ No. ꝙ dictum est in responsione ꝙ aīa ignorat cōpassibilitatē prouidentie ⁊ liberi arbitrij: sed desiderat eam scire. Contra hoc arguit sic. Nullus appetit scire qđ scit. Si aīa desiderat scire aliq̄d vel ignorat illud vl̄ scit. si scit: ergo non desiderat ipsum scire: q: nullus appetit scire quod scit: cum omnis appetitus sit ratione carentie. Si aūt ignorat illud quod desiderat: quomō ignotum desideratur: cū voluntas non querat incognitum: iō si ignorat nū q̄ ignoscet. Quis enim ignotū inueniet. Si. n. paterfamilias quereret seruum fugitiuū quē ignoraret: posset sibi multotiens occurrere ꝙ ipsum non inueniret: sicut dicit Linconiensis super prīo posterior̄. ¶ An cū mentem cerneret altam. Hic soluit obiectionem. vbi notandū est ꝙ Plato posuit aīas eē in celo creatas ⁊ habere cognitionē oīm perfectaz: s̄ p̄ lapsuz ad corpora eā obliuisci cognitionē rerum in p̄ticulari ⁊ retineri eā in vniuersali: ⁊ postea per

Ut que carptim singula constant:
Eadem noluit mixta iugari
An nulla est discordia veris
Semperqz sibi certa coherent
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas
Scit ne quod appetit anxia nosse
Sed quis nota scire laborat
Etsi nescit quid ceca petit.
Quis enim quicq̄ nescius optet
An quis valeat nescita sequi
Quoue inueniat quis repertam
Queat ignotus noscere formam.
An cum mentem cerneret altam
Pariter summam singula norat
Nunc membrorum condita nube

exercitiuz recuperare cognitionē rerum in particulari. vñ dicit sic. An est nota solutionis: cū aīa cerneret. i. specularetur: altam mētez. i. profundā mentē dei: ipsa pariter et simul norat. i. nouerat: summā. i. vniuersalem cognitōem: ⁊ singula. i. singularem cognitionem rer̄: ꝫ nunc ipsa condita. i. tecta nube mēbror̄ nō est oblita sui: in totum. i. totaliter: sed ipsa tenet summā i. cognitōem vniuersalem rer̄: perdēs singula. i. singularē cognitionem. igitur quisquis req̄rit. i. inuestigat cognoscere vera: talis est neutro habitu sup. vt ꝑfecte cognoscat vel ꝙ oīno ignoret. vnde dicit. Naz neq̄ nouit. s. in spāli ⁊ perfecte illud qd̄ requirit: nec penitus nescit oīa: ꝫ ipse mēinit. i. in mēoria bz̄: summā. i. vniuersalem cognitionem quam retinens consuluit sup. actuali cōsideratōe: retractans id est reuocans per studiū: alte. i. subtiliter visa. i. prius in spāli cognita: vt ipse queat addere oblitas partes partibus seruatis sup. in memoria. ¶ No. ꝙ secundū istam viaz Platonis soluerētur ratio prius tacta: vel aīa scit qd̄ d̄siderat vel nescit. dico ꝙ nescit in speciali ⁊ i ꝓpria forma: sed scit in vniuersali. ⁊ cum dicitur nullus desiderat ignotum: ver̄ est sicut est ignotū in vniuersali: tamē desiderat ipm vt est ignotum in spāli. ⁊ cū dicit si ignoret nunq̄ inueniet: veruz ē si ignorat taz in generali q̄ in speciali. ⁊ si ignorat in potētia ⁊ in actu: si tñ scit in potentia ⁊ in vniuersali: ⁊ ignorat actu in propria forma: potest ipsum inuenire ⁊ addiscere.

Non in totum est oblita sui
Summāqz tenet singula perdens.
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est ambitu: nam neqz nouit
Nec penitus tamen omnia nescit
Sed quam retinens meminit summam
Consuluit alte visa retractans
Vt seruatis queat oblitas addere ꝑtes.

Prosa quarta libri quinti.

Um illa vetus inquit hec est de ꝓuidentia querela a marcoqz tullio cū dīnatōez distribuit vehemēter agitata: tibiqz ipi res diu ꝓrsus multūqz quesita: sed haud quaq̄ ab vllo vestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. cuius caliginis causa est ꝙ humane ratiocinationis motus ad diuine presciētie simplicitatem non potest admoueri. que si vllo mō cogitari queat: nihil ꝓrsus relinquetur ambigui. quod ita demum patefacere atqz expedire temptabo: si pri⁹

¶ Prosa quarta quinti libri.

Um nulla vetus iquit. Hec est ꝓsa quarta b⁹ quinti: in qua phīa incipit dissoluere questiōem de cōpassibilitate ꝓuidentie et liberi arbitrij. et prīo tangit difficultatē b⁹ questionis ⁊ cām difficultatis: et tangit modū ꝓcedēdi circa eius solutionē. Secūdo dissoluit eā ibi. q̄ro eīm. Prīo. d. hec querela. i. q̄stio hec de ꝓuidentia est vet⁹: et est vehemēter agitata. i. ꝑtractata a Marco tullio: cū distribuit. i. diuidit diuinatōez i li. dīnationū vbi diuidit dīnatōem in suas spēs nō solū hoc: ꝫ tibi ipsi ⁊ res multū diu quesita. Sz haud quaq̄. i. nō alicubi ab vllo vr̄m satis diligēter ⁊ firmiter expedita: cui⁹ caligīs. i. difficultat̄ cā ē ꝙ motus. i. actus hūane rōcinatōis n̄ potest admoueri. i. applicari ad simplicitatē dīne p̄sciētie. i. ꝓuidentie: que si vllo mō queat excogitari: nihil relinquet̄ prorsus ābigui qd̄. s. ratōem ⁊ cām difficultatis: ita demū patefacere ⁊ expedire tēptabo: si pri⁹ expādero. i. declarauero ea quib⁹ tu moueris. ¶ No. ꝙ q̄stio de priuidētia dīna ⁊ libero arbitrio est oīm q̄stionū difficillima de qua multi ātiquor̄ dubitabāt: ⁊ nō nulli modernor̄ ꝓpt̄ ei⁹ difficultatē lapsi sunt: quā Tulli⁹ in li. diuinationū ꝑtractās ⁊ nō valēs dissoluere ei⁹ difficultatē: negat peni

tus prouidentiaz ⁊ presciētiam futuroꝝ a deo in predicto libro diuinationuz. ¶ Quero eniz. Dic philosophia accedit ad solutionē questionis. ⁊ primo discutit motiua Boetij. secundo soluit dubitationē siue questionē. ibi. Quoniam igitur. Circa primo sciendū ꝙ duo fuerūt motiua Boetij principalia circa hanc questionē. Primū quia videtur necessarium si deus preuidet futura ꝙ necessario eueniūt. Secundū motiuū ꝙ futura quoꝝ euent⁹ ē icert⁹ sicut sunt futura cōtingentia nō possunt a deo certa p̄uideri. Primo ergo ꝑtractat primum motiuū. Secūdo secundum ibi. ¶ Sed hoc inquis. Prīo ostēdit ꝙ si deus preuidet futura non propter hoc necessario eueniunt.

Secūdo mouet dubitationē ibi. Sed quid fieri pōt. Primo ostendit ꝙ ex presciētia dei nō infertur necessitas libero arbitrio. Secundo ostendit ꝙ prescientia dei non sit signū necessitatis futuroꝝ. ibi. Sed presciētia. Circa primū sciēdum est ꝙ prius improbauit quādam respōsionem qua quidā nitebantur impedire rationem ostendentez nō esse libeꝝ arbitriū propter presciētiaz diuinā. quā respōsionē hic resumit ostendēs eaz aliquo modo esse bonā: q: sufficiēter impedit intentionē aduersarij. Nā aduersarius ex nullo alio probat necessitatē futuroꝝ: nisi q: sunt p̄scita a deo. Cur igitur ex respōsione hēatur ꝙ presciētia nullā causalitatē hz sup̄ futura: videtur sufficiēter ostensuz esse ꝙ ea que procedūt ex libero arbitrio n̄ sunt necessaria. Primo ergo ponit istam respōsionem resumendo eius solutionem dicens. Quero enim cur illam rationē soluentiuz putes minus esse efficacem que putat libertatē arbitrij nō impediri a presciētia: q: estimat prescientiā nō esse causam necessitatis futuroꝝ. ꝙ autē per istam responsionez impediatur illatio necessitatis futurorū patet ex hoc: q: tu nō trahis aliūde argumentū necessitatis futuroꝝ: nisi ꝙ ea q̄ presciūtur nō possunt non euenire. Si igitur prenotio id est presciētia futuroꝝ nullaz adijcit id est imponit necessitatem rebus futuris vt dicit responsio: ⁊ tu etiam fatebare pauloante quid est id qd̄ esse poterit ꝙ voluntarij exitus cogantur ad certū euentū rerum: ⁊ ita per istam responsionē excluditur necessitas futurorum. ⁊ manifestat se in exemplo dicens. Ut aduertas quid consequatur gratia positōnis id est exempli: statuamus id est ponamus ꝑ impossibile nullam esse prescientiam futurorum: igitur hoc posito quantū ad hoc. i. quātuz ad istam illationez: qua ex presciētia cōcludit necessitas futuroꝝ: ea q̄ eueniūt ex arbitrio cogūtur ne ad necessitatē: dicit Boe. Minime. ⁊ phia. Statuam⁹ iteꝝ eē ꝓuidētiā: sz nihil necessitatis iniūgere reb⁹ futuris: manebit vt opinor eadē libertas volūtatis itegra ⁊ absoluta ab oī necessitate. ¶ Notādū ꝙ prior solutio īprobata fuit bona ⁊ mala. i b̄ fuit bōa q: posuit p̄sciam nō eē cām necessitatis futuroꝝ dicit eniz. Ideo futura eueniunt: non quia deus ea preuidet: sed in hoc fuit mala: quia posuit futura esse causa prescientie dei. dixit enim: quia futura sunt: ideo deus ea ꝓuidet. patet ex

ea quibus moueris expādero. Quero enim cur illam soluentium rationem minus efficacez putes: que quia prescientia non esse futuris causam necessitatis existimat: non impediri prescientia arbitrij libertatem putat. num enim tu aliam de argumentum futurorūz necessitatis trahis nisi ꝙ ea que presciūtur non euenire non possunt. si igitur prenotio nullam futuris rebus adiicit necessitatem quod tu etiam pauloante fatebare: quid est ꝙ voluntarij exitus rerum ad certuz cogantur euentū Etenim positionis gratia vt quid consequatur aduertas statuam⁹ nullaz esse prescientiam. num igitur quātum ad hoc attinet que ex arbitrio eueniunt ad necessitatem coguntur. Boe. Minime. Philosophia. Statuamus iteruz esse: sz nihil rebus necessitatis iniūgere manebit vt opinor eadē volūtatis itegra atz absoluta li

go et responsione antiquorum ꝙ prescientia non est causa necessitatis rebus futuris.
¶ Sed prescientia inquies. Dic ostendit phia ꝙ prescientia diuina nō sit signum necessitatis rebus futuris. Scdo ostendit ꝙ modus probandi ex signo non est efficax ibi. Jaz ṽo. prio. d. Tu inquies. i. dicere poteris: tametsi pro q̄uis prescientia non sit necessaria eueniēdi rebus futuris: tametsi signū ea necessario esse ventura: ⁊ ita prescientia potest inferri necessitas futuroꝝ tanq̄ ex signo. Hoc igitur mō ponendo presciam esse signū necessitatis futurorum constaret exitus. i. euentus futuroꝝ esse necessarios: etiā si non fuisset precognitio: qđ probat ex natura signi di. Oē nāq̄ signū tantū ostendit quid sit. i. manifestat illud cuius est signū: sed nō efficit qđ signat: quar vt prenotionē. i. ꝓuidentiā appareat esse signū necessitatis futuroꝝ: demonstrandū erat pri⁹ nihil contingere nō ex necessitate i. oīa euenire necessario: alioquin si hec necessitas futuroꝝ nulla h̄ est illa prescientia poterit esse signum eius rei que non est: ⁊ ita ñ valet arguere necessitatem futurorū ex presciētia tanq̄ ex signo.
¶ No. ꝙ signū nō est cā eius c⁹ est signū: sed tm̄ manifestat signatum esse: vt circulus nō est ca vēditionis vini: se tm̄ est signū venditōis. Si ergo presciētia esset signū necessitatis futurorū presupponeret futura esse necessaria: et sic ad ostēdēdū presciam eē signū necessitatis futurorum: oporteret pri⁹ oñdere futura necessario eē futura anteq̄ prescia esset signuz necessitatis futuroꝝ: alias prescientia esset signū alicui⁹ rei que ñ est: qđ ē absurdū. ¶ Jaz ṽo. Hic ostendit modum probandi ex signo non esse efficacez. et dicit. Constat id est manifestuz est rationem subnixam id est firmaz probatione id est demonstratione eam non esse ducendam ex signis neq̄ ex argumentis extrinsecus petitis id est acceptis: sed firma ratio ducenda ex cōuenientibus id est ex proprijs et necessarijs causis. Cum ergo predicta ratio processerit ex signo non est efficax et demonstratiua: cum sit a posteriori. Demonstratio autem que est potissima probationum ipsa est a priori cum sit ex causis per se imediatis prioribus ⁊ notioribꝰ et pro tanto etiam demonstratio est silogismus faciens scire efficax ad probanduz: ex primo po eriorum. ¶ Sed quid fieri potest. Hic philosophia mouet quandam dubitationem et soluit eam. videtur enim ex dictis sequi ꝙ aliqua possint presciri que tantum non necessario eueniunt. si autem non necessario eueniunt possunt non euenire: et sic sequitur ꝙ aliquod prescitum a deo non eueniat. Primo ergo philosophia dubitando de hoc querit dicens.

bertas. Sz prescīa iq̄es: tāetsi futuris eueniendi necessitas non est: signum tamen est necessario ea esse ventura. Hoc igitur non etiā si precognitio nō fuisset: necessarios futurorū exitus eē cōstaret. Omne eteniz signū tm̄ quid sit ostendit: nō vero efficit quod designat: quare demōstrādū prius est nō uihil ex necessitate contingere vt prenotionem signum esse huius necessitatis appareat: alioquin si hec nulla est: nec illa quidē eius rei signū poterit eē que nō est. Jam vero ꝓbatōem firma rōe subnixam constat: non ex signis neqz petitis extrinsecus argumentis: sed ex cōuenientibus necessariisqz causis esse ducendam. Sed qui fieri potest: vt ea nō perueniant que futura esse prouidentur. Quare vero non ea que prouidentia futura esse prenoscit non euentura credamus: ac non illud potius arbitremur: licet eueniant: nihil tamen vt euenirent sui

Ex quo ita est ꝙ ea que sunt prescita non sunt necessaria: sed possunt non euenire qui id est quomodo fieri potest vt ea que prouidentur futura esse non proueniāt. Tunc soluit dubitationez dicens: ꝙ nō negatur ꝙ prescita nō eueniāt: imo oportet dicere ꝙ prescita euēiāt: sz tñ ñ euēiūt de necessitate. Unde dicit. quasi vero. q. d. Ista dubitatio ꝓcedit quasi nō credamus ea que prouidētia prenoscit nō esse euētura. sed hoc nō est veruz: sed potius arbitremur illud scz ꝙ licet futura eueniant: nihil tamē necessitatis habuisse in sui natura vt euenirent. i. manifestat in exemplo quomodo aliquid certe cōprehēdit: qđ tñ ñ ē necessariū di. ꝙ aliq̄d cognitū euēiat: ⁊ tñ ñ necessario licebit ꝙ tu ꝑpendas hinc. i. ex tali exemplo. intuemur enim plura subiecta oculis: duz fiunt id est dum sunt in fieri sicut ea que vidētur aurige facere in moderandis ⁊ flectendis quadrigis ⁊c. Uidemus ad hūc modū vt q̄ fiunt in alijs actib⁹ volūtarijs nū q̄d vlla necessitas cōpellit aliqđ illorū ita fieri sicut oculis videtur dicit Boeti. Minime. ⁊ assignat rationē. frustra eniz esset effectus artis: si omīa mouerētur coacta: ⁊ frustra esset ars flectēdi quadrigam: si necessario flecteretur. igit̄ illa que cuz fiunt carent necessitate existendi: eadē sunt futura sine necessitate priusq̄ fiāt. Ex quo cōcludit ꝙ quedā sunt euētura quorū exitus. i. euentus est absolutus ab omni necessitate. ⁊ forsan aliquis diceret: nā ea que nūc fiunt nō erāt futura priusq̄ essent. hoc excludit dicens. nullum arbitror esse dictuꝝ: ꝙ q̄ nūc fiūt euentura nō fuerūt. hoc eniz esset nimis irrationabile: iō necessario cōcluditur ꝙ hec etiam precognita habent euētus liberos: quia sicut scientia presentium nihil importat necessitatis his rebus que fiunt in presenti: sicut patet in exēplo predicto de regimine quadrige: ita prescientia futurorum nihil importat necessitatis his que ventura sunt.

natura necessitatis habuisse. Quod huic facile perpendas licebit. Plura enim dū fiunt subiecta oculis intuemur: vt ea que in quadrigis moderandis atqz flectēdis facere spectātur aurige atqz ad hunc modum et cetera. Num igitur quicq̄ illoruz ita fieri necessitas vlla compellit. Boetius. Minime. Philosophia. Frustra eniz esset artis effectus si omnia coacta mouerentur: que igitur cum fiunt carent existēdi necessitate: eadem priusq̄ fiant sine necessitate futura sunt. Quare sunt quedam euētura quorum exitus ab omni necessitate absolutus sit. Nam illud quidez nullum arbitror esse dicturuz ꝙ que nūc fiunt priusq̄ fierent euētura non fuerint: Hec etiā igitur precognita liberos habēt euētus. Nam sicut scientia presentiuz rerū nihil his que fiunt: ita prescientia futurorū nihil his que vētura sunt necessitatis īportat. Sed hoc inquis ipsum dubitatur

¶ Nota ꝙ licet futura in comparatione ad diuinam prouidentiam sint necessaria necessitate condicionata: non tamen omnia sunt necessaria necessitate absoluta. Multa enim libere eueniunt sicut ea que fiunt ab arte ⁊ a voluntate ⁊ regimen quadrigarum. Si enim regimen quadrigarum necessario eueniret: frustra esset res regendi quadrigam.

¶ Notandum ꝙ sicut res actu fiunt: ita erunt future: sed quedam actu libere fiunt: ergo erunt libere future: et per consequens non omnia sunt necessario futura: licet necessitate condicionata inquantum comparantur ad prouidentiam diuinam: non tamen in sui natura considerata necessario eueniunt necessitate absoluta sicut postea videbitur: vbi distingue duplicem necessitatem condicionatam ⁊ absolutam.

¶ Sed hoc inquis. Dic philosophia discutit motiuum Boetij vtrum futura incerta si-

cut sunt cōtingentia possint certe presciri. et prīo mouet dubitationē de hoc: ⁊ tāgit rōem dubitatōis. Scdo assignat cām erroris ibi. Cuius erroris cā est. dicit prīo. Sed tu inquis o. B. hoc ipm dubitatur an possit esse vlla prenotio. i. prescientia illaꝝ reꝝ que nō habent necessarios exitus. i. euentus. hoc. n. nullo modo videt possibile. Cū. n. videntur hec dissonare prescientia ⁊ continētia: tu. n. putas si preuideantur contingētia necessario ipsa cōsequi: ⁊ si necessitas desit minime ipa presciri ⁊ putas nil posse cōprehendi prescientia diuina nisi certum: ⁊ si ea que sunt incerti exitus. i. euētus sicut contingentia: si ꝓuidentur illa quasi certa: tu putas illō esse caliginem opiniōis nō varietatem scientie: ⁊ in hoc tu decipieris: cuius deceptionis cā est error tuus circa indicium cognitionis. Credis. n. diuersum esse ab integritate scientie aliter arbitrari rē ꝙ se habeat: et in hoc erras.

an earum rerū que necessarios exitus nō habēt vlla possit eē prenotio. dissonare ⁊ eiꝫ vidētur: putasqꝫ si prouideātur consequi necessitatē: si necessitas desit mime p̄sciri: nihilqꝫ scia cōprehendi posse nisi certū. Qd si que incerti sunt exitus ea quasi certa prouidentur: opinionis id eē calliginē nō scie veritatē. Aliter. n. sese res habeat arbitrari ab itegritate scie credis eē diuersum. Cui⁹ erroris causa est ꝙ oia que quisqꝫ nouit: ex ipsorum tantum vi atqꝫ natura cognosci estimat que sciūtur quod totum contra est. Omne eniꝫ quod cognoscitur non secundum sui vim sed secundum cognoscentium potius comprehenditur facultatem. Nam vt hoc breui liqueat exemplo eandem corporis ro-

¶ No. ꝙ qꝛ nos nō possumus futura contingentia certe prenoscere: putam⁹ similiter deū hoc non posse. res eim eodēmodo se hn̄s diuersimode a diuersis potest cognosci. Unde cognoscere rem aliter ꝙ se habꝫ ex parte rei cognite non est scientia. Sed cognoscere rem aliter ꝙ se habeat ex parte cognoscentis bene est scientia: ⁊ sic futura contingentia licet in se sint incerta: possunt tn̄ presciri a deo sine errore falsitat̄. ¶ Cui⁹ erroris causa ē. Hic assignat causam erroris. Ubi no. ꝙ cā erroris quare putamus futura icerta nō posse certe presciri: qꝛ putat ꝙ facultas cognitōis sit ꝑm facultatem rei cognite ⁊ nō ipius cognoscētis qd est falsum. Primo ergo premittit hmōi cām erroris. scdo iprobat ipam. ibi. Nam vt hoc breui. dicit prīo Cuius erroris cā est: qꝛ existimatur ꝙ oia que quisqꝫ nouit illa cognoscit tn̄ ex vi ⁊ natura ipsorum que sciunt ⁊ nō ex vi cognoscētis: qd totuꝫ est contra. i. per contrarium: qꝛ res magis cognoscuntur ꝑm naturam cognoscētis. Omne. n. qd cognoscitur nō cōprehenditur ꝑm sui vim. i. ꝑm modum sue nature: sed potius ꝑm facultatem cognoscētis. ¶ Notā. ꝙ si cognitio esset ꝑm facultatem rei cognite: tunc res ab omnib⁹ eodē modo cognosceretur: ⁊ sic aliquid comprehēderet eodem modo ab intellectu humano ⁊ dīno: qd falsum est: qꝛ que sunt incerta comprehensiōe humana: sunt certa comprehēsiōe diuina. cognitio ergo poti⁹ attenditur ꝑm facultatem potentie cognoscētis: ita ꝙ quāto potentia est efficacior ⁊ certior: tanto certius et limpidi⁹ rem cōprehendit. ¶ Nam vt hoc breui exemplo liqueat. Hic probat ꝙ facultas cognitionis est ꝑm facultatē potentie cognoscentis ⁊ nō rei cognite. Primo declarat hoc exēplis. Scdo probat hoc idem ꝑ rationē. ibi. Ipsum quoqꝫ. primo dicit ꝙ cognitio sit ꝑm facultatem cognoscētis liquet breui exemplo. nam visus aliter agnoscit eandem corporis rotunditatē et aliter tactus. Ille. n. visus manēs emin⁹. i. a longinquo intuetur totū corp⁹ simul iactis radijs visualib⁹. Hic v̄o sup. tactus coherēs ⁊ cōiunct⁹ orbi id est rotunditati: et motus circa ipsum ambitum id est circa corpus rotundum: comprehendit. s. eius rotunditatem: par

tibus id est per partes. ¶ Notandum ꝙ innuit duplicem differentiam inter modum cognoscendi visus ⁊ tactus. Prima est ꝙ visus a remotis existens cognoscit aliquod corpus rotundum. Tactus autem non cognoscit ipsum nisi coniunctus. Secunda differentia est ꝙ visus totum corpus simul comprehendit: tactus autem per partes. talis autem diuersitas in cognoscendo non esset: si res cognosceretur ex sui natura: cum eadem res maneat in vtraq; cognitione. ¶ Notandum ꝙ quidam dixerunt visionem fieri per emissionem radiorũ visualium ab oculis vsq; ad rem visam: sed hec opinio est cõtra Aristotelem. visio enim nõ fit extra mittendo: sed intus suscipiendo. patiente enim aliquo sensitiuo fit ipsum videre secundo de anima. Dic autẽ loquitur opinione antiquorũ cũ dicit ꝙ visus totũ corpus intuetur iactis radijs ¶ Ipsum quoq; hominem. Dic ponit secundum exemplum in virtutibus cognoscitiuis subordinatis. Secundo ostendit quomõ iste virtutes se habeant adinuicẽ ibi. In quo illud. Prio ergo ꝛclarat quomodo idem a diuersis potẽtijs diuersimode cõprehenditur dicẽs sensus exterior aliter cõtuetur ipsũ hominẽ: aliter imaginatio: aliter intelligentia diuina. Sensus enim exterior sicut visus iudicat figurã hominis in subiecta materia. i. in sensibili materia: sed imaginatio solũ figurã discernit sine materia. i. in abientia rei materialis. Ratio vero hanc imaginationem transcendit: ⁊ ipsam speciem id est naturam specificam hominis que singularibus inest perpendit id est discernit vniuersali consideratione. oculus vero id est consideratio intelligentie est celsior: quia intelligentia diuina supergressa ambitum vniuersitatis qui existit in singularibus illam simplicem formam scilicet ideam hominis que est in mente diuina: contuetur pura acie id est speculatione pure mentis.

tunditatem aliter visus aliter tactus agnoscit. Ille eminus manens totum simul iactis radijs intuetur. Hic vero coherens orbi atq; coniunctus circa ipsum motus ambitum rotunditatem partibus comprehendit. Ipsum quoq; hominem aliter sensus: aliter imaginatio: aliter ratio: aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subiecta materia constituta. Imaginatio vero solũ sine materia iudicat figurã. Ratio vero hanc quoq; transcendit speciemq; suã que singularibus inest vniuersali consideratione perpendit. Intelligentie vero celsior oculus existit. supergressa namq; vniuersitatis ambitu ipsam illam in simplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime cõsiderandum est. Nam superior vis cõprehendendi ãplectitur inferiorẽ: inferior vero ad superiorem nullomodo cõsurgit. neq; enim sensus aliquid extra materiam va

¶ Notandum ꝙ primum fuit de virtutibus cognoscitiuis non subordinatis sicut de visu ⁊ tactu: istud autem exemplum est de virtutibus subordinatis que sub quattuor: scilicet sensus exterior qui inest omnibus animalibus: imaginatio que tantum inest animalibus perfectis: ratio que tantum est in hominibus: ⁊ intelligentia per quam intelligit diuinam cognitionem. iste virtutes habent diuersimodum cognoscendi eandem rem scilicet hominem vt declaratur in littera: quod non esset nisi cognitio fieret secundum facultatem virtutum cognoscentium ⁊ non rei cognite. ¶ In quo illud maxime considerandum est. Dic ostendit philosophia quomodo predicte virtutes cognoscitiue se habent ad inuicem ostendens ꝙ quicquid potest virtus inferior: potest etiam ⁊ superior ⁊ amplius. Et primo hoc ostendit de intelligentia respectu aliarum virtutum. Secundo ostendit idem de ratione. Secunda ibi.

Prosa Quarta

Ratio quoq; Primo.d. In quo.i. in ordine istarum virtutum illud est maxime considerandũ q̃ vis cõprehendendi superior amplectitur in se inferiorez: q: virtus superior cognoscit oẽ illud qd̃ inferior. Inferior aũt nõ consurgit ad superiorez: ita vt apprehendat illud qd superior: qd manifestat in exemplo.d. Neq; enim sensus aliquid valet apprehendere extra materiã: ⁊ imaginatio contuet species vniuersales.i. minus particulares: sz ratio capit simplicẽ.i. vniuersalem formã. Intelligentia autẽ diuina quasi desup spectans: cuz sit in supremo gradu cognitionis ipa concepta forma ideali diiudicat et cũcta q̃ subsunt illi forme. vt cognoscẽdo ideaz hois cognoscit oia que sunt in hoie: sed codẽ mõ cõprehẽdi ipam formaz que nulli inferiori virtuti nota esse potest. Nam ipsa cognoscit vniuersum.i. vniuersalem formã ratõis ⁊ figurã imaginationis ⁊ materiale sensibile qd̃ spectat: ad sensuz exteriorem nõ vtens ratione nec imaginatione nec sensib': sed pro spicies cũcta vno ictu mentis.i. absq; decursu cognoscit qd̃ non facit ratio. ¶ No.q: q: virtus superior virtutem includit inferiorẽ sicut tetragonũ includit tragonuz vt patet scõo de aia: ideo quicq̃d põt vtus inferior: põt ⁊ superior ⁊ magis: q: modo magis vniuersali cõprehẽdit qd̃ inferior: modo magis particulari: sz nõ econuerso: ideo que potest intelligentia humana comprehẽdere: potest ⁊ diuina intelligentia licet non ecõuerso. ¶ Ratio quoq; cũ quid respicit. Hic ostendit idem de ratione: q: sicut intelligentia comprehẽdit alias tres virtutes inferiores: sic ratio etiam comprehẽdit sub se alias duas virtutes: scilicet imaginationem et sensum dicens: q: cum ratio respicit quid vniuersale non vtens imaginatione nec sensibus: ⁊ comprehendit imaginabilia et sensibilia vniuersali comprehensione Hec enim est ratio que ita diffinit vniuersale sue conceptionis. homo est animal bipes rationale: que diffinitio cum sit vniuersalis notio scilicet notificatio: cum nullus etiam ignorẽt esse imaginabilem et sensibilem: que hac diffinitione explicatur. Illa ratio considerat vniuersale non vtens imaginatione vel sensu: sed rationali conceptione. Tunc ostendit q: sicut ratio cõprehẽdit imaginationem et sensum: sic imaginatio sensuz comprehendit dicens. imaginatio quoq; tametsi pro quãtis sumpsit exordiuz ex sensibus visẽdi ⁊ formandi figuras: tamen absente sensu exteriori imaginatio collustrat id est cognoscit quecq; sensibilia non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi: et tunc concludit dicens. Videes ne igitur quo modo cuncta potius vtantur sua id est propria facultate in cognoscendo: q̃ facultatem eorum que cognoscũtur. ¶ No.q: licet ratio in comprehendendo suum vniuersale non vtatur imagina

let: vel vniuersales species imaginatio cõtuetur: vel ratio capit simplicem formaz: sed intelligentia quasi desuper spectãs cõcepta forma que subsunt cuncta diiudicat: sed eo modo quo formam ipsam que nulli alii nota esse poterat comprehẽdit. Nam et rationis vniuersum: et imaginationis figurã: et materiale sensibile cognoscit: nec rõe vtẽs: nec imaginatõe: nec sensibus: sed illo vno ictu mentis formaliter vt ita dicã cũcta prospiciẽs. Ratio q̃ cũ quid vniuersale respicit: nec imaginatõe: nec sensibus vtens: imaginabilia vel sensibilia cõprehẽdit. Hec est.n. qne cõceptõnis sue vniuersale ita diffinit. Homo est animal bipes rationale que cuz vniuersalis notio sit: tamen imaginabilem sensibilemq; esse rem nullus ignorat: quod illa non imaginatione vel sensu: sed in ratiõali cõceptõe cõsiderat. imaginatio quoq;

tione ⁊ sensu: tamen in actu suo presupponit imaginationem ⁊ sensum: quia nihil est in intellectu nisi fuerit in sensu. Similiter licet imaginatio in sua operatione non vtatur sensu: tamen presupponit sensus fuisse in actu: quia fantasia quam hic vocat imaginationem est motus factus a sensu secundum actum: et secundo de anima. ¶ Neqz id iniuria. Dic confirmat dictum suum per rationem dicens. Illud scz ꝓ res cognoscitur non secundum sui naturam sz secundum naturam cognoscentis: illud non cognouit iniuria. i. irrationabiliter. Nam cum omne iudicium cognitionis sit actus ⁊ opatio iudicantis. i. potentie cognoscitiue: necesse est vt q̃sq̃ cognoscens perficiat suam operam. i. suam opationem cognoscendi: non ex aliena parte sz rei cognite: sed ex ꝓpria parte i. ex virtute cognoscentis. ¶ Nota ꝓ ex littera format talis ro. Omnis actus ⁊ opatio sequitur conditionem illi⁹ potentie cui⁹ e actus ⁊ operatio: sed iudicare siue cognoscere est actus ⁊ opatio potentie cognoscentis ⁊ non rei cognite: ergo iudicare ⁊ cognoscere sequitur modum ⁊ conditionem potentie cognoscentis ⁊ non rei cognite.

¶ Metrum quartum libri quinti.

Vondam porticus attulit. Istud est quartum metrum huius quinti quod dicitur gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominante. In quo metro improbat opinionem stoicorum: ex qua videtur sequi contrarium dictis suis. Fuit enim opinio stoicorum ꝓ cognitio intellectiua solum perficeretur ex hoc ꝓ corpora exteriora suas similitudines imprimunt in mentes: ita vt mens solus se habeat in ratione patientis: ⁊ res extra in ratione agentis. Ex quo sequitur cum patiens trahatur ad naturam agentis ⁊ non econuerso: ꝓ cognitio sequetur naturam rei cognite ⁊ non naturam cognoscentis quod est contra dicta. Primo ergo ponit opinionem stoicorum. Secundo improbat eam ibi. Sz mens. primo dicit. Quondam porticus attulit senes supple stoicos: qui dicebantur senes propter maturitatem morum. senes inquam nimium obscuros supple in sententijs: qui stoici crediderunt sensus ⁊ imagines id est rerum sensibiliuz formas imprimi mentibus: et corporibus extrinsis id est exterioribus: ⁊ posuerunt corpora illa eo modo imprimere imagines mentibus: vt quondam mos fuit alicui scribenti sceleri stilo figere pressas litteras: equore i. in planitie pagine: q̃ pagina nullas prius notas habebat. ¶ Notandum ꝓ stoici dicuntur a stoa grece quod est porticus latine: quia athenis in manifestissima portico ⁊ alijs locis publicis stoici disputare solebant. illi

tametsi ex sensibus visendi formandiqz figuras sumpsit exordium: sensu tamen absente sensibilia queqz collustrat: non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. Vides ne igitur vt in cognoscendo cuncta sua potius facultate q̃ eorum que cognoscuntur vtatur. Neqz id iniuria. nam cum omne iudiciuz iudicantis actu existat: necesse est vt suam quisqz operam: non ex aliena sed ex propria voluntate perficiat.

Metrum quartum quinti libri.

Vondam porticus attulit
Obscurus nimium senes
Qui sensus ⁊ imagies ⁊ corpib⁹ extimis
Credunt mentibus imprimi
Vt quondam celeri stilo
Mos est equore pagine:
Que nullas habeat notas:
Pressas figere litteras.
Sed mens si proprijs vigens
Nihil motibus explicat
Sed tantum patiens iacet
Motis subdita corporum
Cassasqz in speculi vicem

posuerunt animam tantum habere se in ratione patientis respectu rerum exteriorum. ⁊ quia cognitio magis vdetur sequi virtutem actiuam q̄ passiuam: ideo secundum eos cognitio potius debet attendi secundum facultatem rei cognite que est actiua: q̄ anime cognoscentis que est passiua. ¶ Sed mens si proprij vigens. Hic improbat hanc opinionem. Secundo ponit suam veritatē. ibi. Hec est efficiens. Primo ergo deducit ad plura inconuenientia istaz opinionē dicens. Sed si mens vigens nihil explicat proprijs motibus id est si nullā actionez propriam habet: sed tantum iacet patiens subdita motis id est similitudinibus corporuz: ⁊ si ipsa reddit id est representat: cassas imagines rer̄ id est similitudines inuicē: speculi id est ad modū speculi: tūc q̄ritur vnde viget hec notio. i. hec cognitō animis q̄ anima est cernēs omnia nō tantū corpalia sed etiā incorporalia. ¶ Nota q̄ primum incōueniēs est si cognitio intellectiua fieret p̄ solā impressionē corpor̄ in aīa: tūc non estet virt⁹ per quā aīa cognosceret incorporalia nūc aūt manifestum est q̄ etiā incorpalia cognoscit. ali⁹ incōueniēs ponit di. si aīa tm̄ est passiua q̄ vis aīe singula ꝓspicit. i. iudicat: aut q̄ vis anime cognita diuidit: diuisa recolligit: aut q̄ vis aīe legēs. i. apprehēdēs alter̄ iter componēdi ⁊ diuidendi: nūc iserit caput summis. i. generalissimis ascēdēdo a spālissimis ad gn̄alissima colligēdo multitudinē: ⁊ nūc decidit vel decedit vel scd̄m aliaz litterā. i. cadit: in infima. i. i spālissima ꝓcedendo a gn̄alissimis ad specialissima diuidēdo. Cū. i. tandē: aīa referēs. i. cōparās sese sibi redarguit falsa veris. i. p̄ v̄a. ¶ Nota q̄ ex littera talis formatur rō. Illa aīa nō est tm̄ passiua sz actiua q̄ iudicat cōponit ⁊ diuidit ⁊ vera falsis redarguit: sz aīa itellectiua ē hmōi: ergo ⁊c. Maior nota est: qz iudicare: cōponere: diuidere: redarguere videtur esse opatōes actiue. minor apparet aīa iudicat iter ver̄ ⁊ falsuz: cōponit p̄dicatū cū subiecto: aliqn̄ diuidit p̄dicatū a subiecto: ⁊ falsas opiniones redarguit. ¶ Hec est efficiēs magis. Dic phīa pōit veritatē di. Hec mēs est magis cā efficiēs q̄ est cā lōge potētior q̄ illa q̄ mo materie. i. similitudie materie patitur notas impressas: ⁊ qz aliq̄s crederet q̄ in aīa nulla eēt passio: iō subdit. q̄daz passio p̄cedit opatōes anime in viuo corpe excitās ⁊ mouēs vires animi ad operandū: vt qn̄ lux ferit oculos: tūc patit̄ visus: vel cū vox istrepit. i. insonuit aurib⁹: tūc patit̄ audit⁹: ⁊ tandē vigor mētis excit⁹. i. excitat⁹ vocās spēs q̄s itus tenet ad similes mot⁹: applicat eas notis exteris. i. similitudinib⁹ exterioribꝰ: ⁊ miscet. i. applicat imagines exteriores corpor̄: formis. i. spēbus: introrsuz. i. in aīa recōditis. ¶ Notandū q̄ Boe. hic vtit̄ sn̄ia platonica q̄ pōit spēs rer̄ a p̄ricipio naturaliter inditas aīe: sz aīa sopita ē i cor

Rerum reddit ymagines
Unde hec si animis viget.
Cernens omnia notio
Que vis singula prospicit
Aut que cognita diuidit
Qui diuisa recolligit
Alterumqz legens iter
Nunc summis caput inserit:
Nunc decidit in infima
Eum sese referens sibi
Veris falsa redarguit
Hec est efficiens magis
Longe causa potentior.
Quam que materie modo
Impressas patitur notas
Precedit tamen excitans
Ac vires animi mouens
Viuo in corpore passio
Cum vel lux oculos ferit
Vel vox auribus instrepit.
Tum mentis vigor excitus

pore: ita ꝙ ñ ĩtelligit ꝑ eas nisi excitet ꝑ ĩmutationẽ sensuũ exterioꝝ. excitata aũt euocat spẽz silem illi quã sensus exterior impressit: ⁊ applicãdo eã rei exteriori: ⁊ sic intelligit ꝑ eã. ad hãc intentõem etiã loquitur linconiẽsis prĩo posterioꝝ. d. Ratio in nobis sopita nõ agit: nisi prꝰ ꝑ operatões sensuũ quibꝰ admiscet fuerit exprecta. ¶ No. ꝙ ex lr̃a vr̃ ꝙ intellectus passibilis intelligendo ẽt sit actiuus: cũ sit cã efficiens vt dr̃ in lr̃a. Aristoteles aũt. iij. de aĩa vult ꝙ intelligere sit pati: ⁊ ꝙ intellectꝰ nullã hz naturã nisi ꝙ est possibilis vocatꝰ. Ad hoc dicũt aliqui ꝙ qꝛ aĩa ꝯprehendit tã ĩtellectũ possibilẽ ꝙ agentẽ: aĩa est actiua: immo cã effectiua intellectõis rõe ĩtellectus agẽtis: sz est passiua rõe intellectꝰ possibilis. vel dicendũ ꝙ intellectus possibilis est potentia passiua saltẽ quo ad primum eiꝰ actũ: cũ intelligere sit pati. Sz oĩs potentia passiua de necessitate requit potentiã actiuã que reducat ipam ad actũ. Tale autem actiuũ nõ põt eẽ res corꝑalis extra: cum agens sit prestantiꝰ passo: ideo tale actiuũ ex ꝑte aĩe erit intellectus agens: cuiꝰ oꝑatio est facere potentia intellecta actu intellecta: ita ꝙ a rebus extra ṽtutem intellectꝰ agentis ĩprimitur aliquid intellectui possibili: ꝑ qđ in actũ ĩtelligendi reducitur. Nõ est ḡ intentio Boe. negare quin mens sit passiua rõe intellectus passibilis: ꝫ vult ꝙ mens siue aĩa magis hẽat efficiẽtiã in ĩtellectõe ꝙ sit passiua ab ipsis corꝑibus extra: ⁊ ꝑ ꝯñs efficiẽtia intellectꝰ nõ dz attribui rebꝰ ex̃: quod erat de intentione stoicoꝝ.

Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans
Motis applicat exteris
Introrsum reconditis
Formis miscet imagines.

Prosa quinta quinti libri.

Uod si ĩ corporibꝰ sentiẽdis q̃uis afficiant instr̃a sensuuz forinsecus obiecte qualitates aĩqz agentis vigorẽ passio corporis antecedat: que in se actũ mẽtis ꝓuocet: excitatqz interim quiescẽtes ĩtrinsecꝰ formas si ĩ sentiẽtis in q̃ corporibꝰ aĩmus nõ passione insignit: sed ex suavi subiectã corpori iudicat passiõez q̃to magis ea que cũctis corporũ affectõbꝰ absoluta sũt ĩ discernẽdo ñ obiecta extrinsecꝰ sequũt: sz actũ sue mẽtis expediũt.

¶ Prosa quinta libri quinti.

Uod si incorporibꝰ sentiendis. Hec est quinta prosa huiꝰ quinti libri: in qua ꝓbat spãliter diuinam cognitõem esse sm̃ modum cognoscẽtis et non rei cognite. Scdo ostendit insufficientiam eoꝝ qui ex vestro modo cognoscendi improbat prouidentiam diuinam ibi. Quid igitur ⁊c. Primo facit quod dictũ est. Secundo infert duas conclusiones ibi. Hac itaqꝫ. Primo dicit. Si in sentiendis id est in cognoscendis corporibꝰ animus noster nõ tantuz insignitur id est efficitur passione corporis: sed ex sua vi iudicat passionem subiectam corpori: ita ꝙ in cognoscẽdo sequitur proprium motũ: quãuis qualitates obiecte forinsecus afficiant id est mutent: instrumẽta id est organa sensuum: ⁊ passio corporis antecedat vigorem agentis animi: que passio prouocet actũ mentis in se: ⁊ excitet formas intrinsecus quiescentes. Si hoc est in aĩo nostro: multomagis ea que absoluta sunt cunctis affectionibus. i. qualitatibus corporum: sicut intelligentie separate: et precipue deus illa in discernendo non consequuntur obiecta extrinsecus: sed expediunt id est perficiunt actum sue mentis id est operationem intellectiuam secundum naturam propriam. ¶ Nontanduz ꝙ ex littera potest sic argui. Si id de quo minus videtur inesse inest: ⁊ de quo magis: sz minus videtur ꝙ aĩmus noster in cognoscendo sequatur motuz suum ⁊ nõ rei cognite: et tamen sequitur facultatẽ sue cognitõis: ergo multomagis intelligentia diuina sequitur in cognoscendo

proprium motum sue cognitionis q̄ ipsius rei cognite.

¶ Hac itaq; ratione. Dic infert duas conclusiones ex premissis dicens. Ex quo cognitio sequitur naturam cognoscentis ⁊ non rei cognite: ⁊ cum cognoscentia sint diuersa secundu; naturā: oportet diuersis cognoscentibus conuenire diuersas cognitiones. Unde dicit. Hac itaq; ratione: quia cognitio sequitur naturam cognoscentis: multiplices cognitōnes cessere id est cesserunt diuersis ac differentibus substantijs. sensus enim solus destitutus alijs cognitōnibus cessit amantibus immobilibus quales sunt cōche maris ⁊ q̄cumq; nutriūtur herentia saxis. imaginatio vero cessit mobilib⁹ beluis q̄ mouētur motu progressiuo: q̄bus videtur inesse affect⁹ id est appetitus fugiendi malū vl̄ appetēdi bonū. Ratō vero ꝑ quā cōprehendimus vniuersale tantū est humani generis: sicut intelligētia est diuini generis. Tūc ponit secūdam cōclusionē q̄ illa cōclusio est notior ⁊ nobilior q̄ nō solū apprehendit propriū obiectum: sz etiam obiecta aliarū noticiarū id est cognitionū. Unde dicit. Quo fit vt ea noticia id est cognitō: prestet id est nobilior sit ceteris: q̄ sua pte natura id est propria natura: nō mō id est nō tantūmodo ꝓprium obiectum cognoscit: sed etiaz cognoscit subiecta ceteraruz noticiarum. ¶ Nota circa primaz cōclusionē q̄ cum actus ⁊ opatōes diuersificentur scdm diuersitatez agentiū operantiū: seq̄tur si agentia ⁊ operantia sint diuersa q̄ habeāt diuersas opationes ⁊ cognitiones: propter quod sensus sine alijs cognitionibus cessit animalibus ignobilib⁹. ⁊ accipitur hic sensus stricte ꝓ apprehēsione sensitiua que solū immutatur ad presentiam sensibilis. Sic enim distinguitur contra imaginationē que non tantuz apprehendit rem presentem: sed etiam absentez. ¶ Notandum circa istam conclusionem q̄ quecūq; potentia plura agnoscit videtur esse prestantior ea que cognoscit pauciora. si ergo aliqua potentia cognoscit proprium obiectuz: ⁊ cum hoc obiecta aliarum potentiaruz inferiorum sicut est intelligentia diuina ⁊ non ecōuerso: sequitur q̄ potentia superior plura cognoscens sit nobilior inferiori. ¶ Quid igitur. Dic philosophia ostendit insufficientiam eorum que ex modo cognoscendi nostro improbant diuinam prouidentiam. Secundo hortatur nos ad cōsiderandum moduz diuine cognitōnis ibi. Quare in illi⁹. p̄mo manifestat insufficiētiam eoꝝ ꝑ simile. Scdo applicat sile illō ad ꝓpositū ibi.

Hac itaq; ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantijs. Sensus enim solus cunctis alijs cognitionibus destitutus immobilibus animātibus cessit: quales sunt conche maris queq; alia saxis herentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus beluis quibus tam in esse fugiendi appetendi ve aliquis videt effectus. Rō vero humani tātum generis est sicuti sola intelligentia diuini. Quo fit vt ea noticia ceteris prestet que suapte natura non modo proprium: sed ceterarum quoq; noticiaruz subiecta cognoscit. Quid igitur si ratiocinationi sensus imaginatioq; refragentur: nihil esse illud vniuersalem dicentes quod sese intueri ratio putet. Quod eniz sensibile vel imaginabile est: id vniuersum esse nō posse. aut igitur ratōnis verū esse iudicium nec quicquā sensibile: aut quoniā sibi notū sit plura sensibus et imaginatōni esse subiecta inanem cōceptionem esse rōnis que qd̄ sensibile sit ac singulare: quasi quoddam vniuersale consideret. Ad hec

Simile est. similitudo aūt quā intendit talis est. Sensus et imaginatio sunt cognitiones inferiores q̄ ratio. si ergo sensus ⁊ imaginatio vellent iudicare modum cognoscendi rōes ex modo cognoscendi proprio ⁊ dicere qd̄ vniuersale nihil esset qd̄ ratio apprehēdit: vel si verum esset iudiciū rōis: vel si esset particulare et sensibile: ratio vero diceret cōtrariū: manifestū est q̄ nos qui vigemus vtraq; cognitione potius assentirem⁹ rationi iudicando motiuum sensus ⁊ imaginatiōis esse insufficiens.

Dicit ergo. quid igit̄ si sensus ⁊ imaginatio refragetur. i. contradicāt rationi dicētes nihil eē vniuersale id qd̄ ratio putat se ītueri sic arguendo. Quod eīz est sensibile vel imaginabile. id non posse esse vniuersum. i. vniuersale s̄z iudiciū sensus ⁊ imaginatōis. āt igitur iudicium rōis necesse eē verū: ⁊ ꝑ consequens nec quicq̄ eē sensibile: qd̄ est absurdū. Aut qm̄ notum sit sibi scz sensui et imagiationi plura eē subiecta sensibus et imaginationi que necesse est esse sensibilia: crederes cōceptōem ne rationis esse inanem: que considerat illud quod ē sensibile ⁊ singulare quasi quoddā vniuersale. Ad hec si ratio respondeat cōspicere ī rōe vniuersali illud qd̄ ē sensibile ⁊ imaginabile. Illa vero scilicet sensum ⁊ imagiatōem nō posse aspirare. i. peruenire: ad cognitōem vniuersitatis. i. vniuersalis: q̄r nocio. i. cognitio eoꝝ nō excedit figuras corꝑales. et diceret rō poti⁹ esse credendū firmiori et ꝑfectiori iudicio rerū. In hmōi igitur lite. s. inter sensum ⁊ imaginatōem ex vna parte ⁊ rationez ex altera parte: nos quibus inest tam vis rōcinādi q̄ imaginandi ⁊ sentiēdi: nōne potius probarem⁹ cām rationis: ⁊ reputaremus motiua sensus et imaginatōes esse insufficētiam. q. d. immo. ¶ No. q̄ iudicio nobilioris potentie poti⁹ est astandum q̄ iudicio potentie ignobilioris. cū igit̄ ratio sit potentia nobilior q̄ sensus et imaginatio eo q̄ rō cōprehendit ꝓpriū obiectū ⁊ obiectum sensus ⁊ imaginationis ⁊ nō ecōuerso: ergo poti⁹ astandū est iudicio rōis q̄ potentiaꝝ inferioꝝ. ¶ Simile est. Hic applicat illud simile ad ꝓpositū ⁊ dicit. Illud qd̄ est dictū de sensu ⁊ imaginatōe respectu rōis: simile est ei qd̄ humana ratio nō putat diuinā intelligentiā intueri: nisi vt ipsa rō cognoscat: qd̄ apparz ex ipo modo arguēdi. Nā ita disseris. i. arguis: si qua videātur nō hr̄e certos ac ꝓ ⁊ necessarios euētus: talia nequeūt presciri ea certo euentura: igr̄ haꝝ reꝝ nulla est prescia: quā. s. presciam si credam⁹ eē in his: nihil erit qd̄ ꝓueniat ex necessitate. Si igr̄ vti ꝓ sicut sum⁹ ꝑticipes rōis: ita possem⁹ hr̄e iudiciū dīne mentis: sicut nunc iudicauim⁹ imaginatōez ⁊ sensuz oportere credere. i. locū dare rōi: sic cēserem⁹. i. iudicarem⁹ iustissimū hūanā

si rō contra respōdeat se quidē et qd̄ sensibile et qd̄ imaginabile sit vniuersitatis rōne conspicere. Illa vō ad vniuersitatis cognitōez aspirare nō posse: qm̄ eorū noticia corꝑales figuras n̄ possit excedere. De rerum cognitōe firmiori potius ꝑfectioriq; iudicio eē credendum. In huiusmōi igitur lite nos quibus tam rōcinādi q̄ imaginandi etiam sentiendiq; vis inest: nonne rationis potius causam probaremus. Simile est qd̄ humana ratio diuinam intelligentiaz futura: nisi vt ipa cognoscat non putat intueri. Naz ita disseris si qua certos ac necessarios habere non videantur euentus: ea certo euētura presciri nequeunt. Haruz igitur rerū nulla est prescientia: quā si etiam in his eē credamus: nihil erit quod non ex necessitate proueniat. si igitur vti ratiōis participes sumus: ita diuine iudicium mentis habere possemus: sicut imaginatōem sensum⁹

rationem sese submittere diuine menti. ¶ Notandum q̄ simile est de iudicio sensus ⁊ imagiationis respectu rationis: ⁊ rationis respectu intelligentie diuine. Nam sensui ⁊ imaginationi videtur q̄ rationaliter non possit cōprehendere rez: nisi sicut ipsa comprehendit: quod falsuz est. Sic similiter videtur rationi humane q̄ intelligentia diuina nō possit res incertas cognoscere aliter q̄ ipsa cognoscit: quod falsum est. nam que ratio humana incerte cognoscit: intelligentia diuina summe comprehēdit. ¶ Quare in illiꝰ summe intelligentie. Hic philosophia hortat vt erigamus nos ad cognitionez diuine intelligentie dicēs. Quare si possimus erigamur per diligentem cōsiderationez in cacumē illius summe intelligentie supple diuine. Illic eniz ratio videbit qd̄ in se nō potest intueri scz quomodo certa ⁊ diffinita p̄notio dei cognoscat illa que nō habēt certos exitus. ⁊ illud nō erit opinio: sz potius erit simplicitas summe scientie nullis terminis inclusa: qz simplicitas summe sapiētie est infinita. ¶ Notandū q̄ si cognitio seq̄retur facultatem rei cognite ⁊ nō virtutis cognoscentis: tūc sicut ratio humana cognoscit figura contingētia incerte: sic similiter intelligentia diuina ea incerte cognosceret. sed qz facultas cognitionū est secundum facultatem virtutū cognoscentiū: ⁊ intelligentia diuina in cognoscentia diuina in cognoscendo excedit rationē humanam: poterit ipa certe cognoscere que rō hūana incerte cognoscit.

qz rationi cedere oportere iudicauimus: sic diuine sese menti humanā summittere rationem iustissimū censeremus. Quare in illius summe intelligentie cacumē si possimus erigamur. Illic enim ratō videbit quod in se non potest intueri. Id autem est quonāmodo etiaz que certos exitus non habent: certa tamen videat ac diffinita prenotio. neqz id sit opinio: sz summe potius scientie nullis terminis inclusa simplicitas.

Metrum quintum libri quinti.

Uz varijs terras aīalia permeāt figuris. Nāqz alia extento sunt corpore puluerēqz verunt. Cōtinuumqz trahūt vi pectoris incitata sulcū Sunt quibus alaruz leuitas vaga verberantqz ventos. Et liq̄do lōgi spacia etheris enatāt volatu. Hec pressisse solo vestigia gressibꝰ gaudent. Uel vides campos trāsmittere vel subire siluas. Que varijs videas licet omnia discrepare formis Prona tñ facies ebetes ualet ingrauare

¶ Metrum quintū libri quinti.

Um varijs terras. Hic incipit quintū metr̄ huius quinti qd̄ dicitur archiloicuz ab inuētore: dactilicū a pede predomināte. In quo ostēdit hominē esse dispositū ad cōtemplationē celestiū ex figura corpis sui. Et primo describit figuram corpalez aliar̄ bestiarū. Secūdo figuraz hois. ibi. Unica gens. Primo dicit. Animalia pmeant terras q̄ varijs. i. valde varijs figuris: nāqz alia aīalia extēto corpe sicut sunt serpētes ⁊ reptilia: illa verūt. i. vertūt puluerē: ⁊ incitata. i. mota vi pectoris trahūt cōtinuū sulcū sup. in puluere. Sūt alia aīalia q̄bus inest vaga leuitas alar̄ q̄ verberāt vētos ⁊ enatāt i. trāseunt liq̄do volatu spacia lōgi etheris. i. aeris. Sūt alia q̄ gaudēt vestigia p̄cessisse solo i. terre gressibꝰ sup. suis: ⁊ trāsmittere. i. ptrāsire virides cāpos ⁊ gaudēt subire siluas: q̄ oīa aīalia lz videat eas discrepare varijs formis: tñ facies eor̄ prona. i. ad terrā inclinata valet ingrauare. i. ingrauatos ostēdere sensus ebetes. ¶ Notandū q̄ phia tāgit tria gn̄a aīaliū. s. reptilia volatilia ⁊ gressibilia q̄ lz differāt i formis: qz q̄daz formātur ad reptandū vt ꝑpētes:

quedam ad volandum vt aues: quedam ad gradiendum vt bestie: tamen in hoc omnia cõueniunt ꝙ hñt faciez inclinatã ad terram. ¶ Unica gens hoiz celsum leuat altiꝰ cacumen. Hic describit figuram hominis dicens. vnica gens hominum. i. solum genus humanuz: leuat celsum cacumen. i. caput suum altius: et leuis stat recto id est erecto corpore et despicit terras vultu eleuato ad celum: tu homo terrenus qui recto vultu petis celuz: ⁊ erexeris. i. erigis frõtem hec recta figura admonet te ꝙ tu male decipis: nisi etiã feras i extollas aim tuũ: in sublime. i. in celestia: ne mens grauata id ẽ grauedie depressa: pessum. i. sub pedibus vel subtus: ⁊ est pessum aduerbiũ loci: ne illa mens sidat i. resideat inferior leuato corpore celsius. ¶ No. cum homo habeat figuram corporis erectaz ad celũ si anima nõ erigeretur ad contẽplationem celestium: videret corpus esse nobilius aima. ¶ Nota secundũ Aristotelem in. xvi. de animalibꝰ. Homo inter oia aialia hz figurã rectilinearem: de qua figura etiã loquit Ouidius in li. methamor. dicens. Pronam cum spectant aialia cetera terrã. Os homini sublime dedit celũqz videre iussit: ⁊ erectos ad sydera tollere vultus.

sensus. Unica gẽs hoim celsuz leuat altius cacumẽ. Atqz leuis recto stat corpe despicitqz terras. Hec nisi terrenus male decipis admonet figura. Qui recto celũ vultu petis erexerisqz frontem. In sublime feras aim q̃ ne grauata pessum. Inferior sidat mens corpore celsius leuato.

Prosa sexta et vltima.

Uoniã igr̃ vti pauloante mõstratum ẽ: omne qd̃ scitur nõ ex sua: sz ex cõprehendẽtiũ natura cognoscitur intueantur: nunc q̃tum fas est quis sit diuine substantie status: vt quenã etiã scientia eius sit possimus agnoscere. Dum igitur eternum esse cunctorum ratione degentium commune iudicium est. Quid sit igitur eternitas consideremus. Hec enim nobis naturam pariter dinaz scientiamqz patefecit. Eternitas igr̃ est interminabilis vite tota simul ⁊ perfecta possessio. Quod excollatione temporalium clarius liquet. nam quicquid uiuit

Prosa sexta quinti libri.

Uoniã igitur vti pauloante. Hic incipit sexta prosa ⁊ vltia hꝰ libri quiti: in qua deteriat ṽitatem de cõpassibilitate prescie dine ⁊ liberi arbitrij. Et prio põit suã determiatõez. Scdo subiũgit vtilẽ exhortatõem circa finẽ libri ibi. Aduersam igr̃. Prio oñdit modũ dine cognitõis. Scdo soluit obiectões factas ꝯ dinam ꝓuidentiã. Tertio cõcludit cõpassibilitatẽ liberi arbitrij cũ ꝓuidentia diuina. scda ibi. Quid igr̃ postulas. tertia ibi. Que cũ ita sint. Prio deteriat de statu dei qui est eternitas. Scdo ex hoc declarat modum diuine prouidentie ibi. Quoniam igit omne iudiciũ. Prio p̃mittit ꝙ deteriandũ sit de eternitate. Scdo deteriat de ea. ibi. Eternitas igr̃ ẽ iteriata ⁊c. prio. d. Qm̃ mõstratũ est pauloañ ꝙ oẽ qd̃ scit cognoscit ñ ex sui natura. i. ex natura rei scite: ꝫ ex natura cõprehẽdẽtium. i. cognoscẽtiũ. itueamur nũc q̃tũ phas ẽ: q̃s sit status dine essentie vel substãtie: vt possim⁹ agnoscere q̃ sit ei⁹ scia. ⁊ subdit ꝙ cõe iudiciũ cũctorũ degẽtiũ. i. vtẽtiũ rõe est deũ eẽ eternũ: io cõsiderem⁹ q̃d sit eternitas. hec. n. nobis patefecit pit naturã ⁊ dinã sciam. ¶ No. ꝙ viri degẽtes rõe sunt viri p̃diti luce sapie: ⁊ oẽs isti cõcedũt deũ eẽ eternũ. Nã phia. viij. phi. Ex eternitate mot⁹ oñdit eternitatẽ motoris: ⁊ oẽs tã greci q̃ barbari putãtes dos eẽ estiant eos imortales. No. ꝙ qz eternitas dei ⁊ natura ⁊ scientia dei ñ differut ꝫm substantiã: io cognita eternitate cognoscit natura ⁊ scia dei. ¶ Eternitas igr̃ est. Hic ꝓsequit d̃ eternitate. ⁊ prio põit ei⁹ diffinitõem. Scdo declarat eã ibi. Qd̃ si ex collatõe. prio dicit eternitas ẽ possessio vite iteriabilis existẽs tota simul ⁊ ꝑfecta.

¶ Nota secundū Albertuz super libro de causis. Aliquid est eternuz ⁊ est in eternitate: ⁊ est ipsa eternitas sicut deus. Aliqua sunt eterna ⁊ sunt in eternitate: sed non sunt ipsa eternitas sicut substantie separate. Alia sunt eterna: nō in eternitate: nec sunt ipsa eternitas: vt motus: tempus ⁊ mundus. ¶ Nota cuz dicit eternitas est possessio: ibi vtitur nomine possessionis ad designanduz immutabilitatē ⁊ indeficientiā eternitatis: q: ipsa firmiter possidetur ⁊ quiete habetur. ⁊ dicit vite ad inuendū ꝙ nō viuentia non mensurantur eternitate. ⁊ dicit interminabilis ad differentiam illius vite que habet terminū a parte ante ⁊ a parte post sicut vita hominis. vel a ꝑte ante tantuz sicut vita angeloꝝ ⁊ dicit tota simul ad differētiā vite angelice. q̄uis eniz esse angeli scd̄m substantiaz sit totuz simul: non tamē secundū oꝑationē: cum habeat oꝑationes successiuas ⁊ intellectōnes. ⁊ dicit ꝑfecta ad designandū ꝙ eternitati nihil deest. perfectuz enim est cui nihil deest. primo celi ⁊ mundi. ¶ Quod ex collatōne. Hic declarat diffinitōnem. Secūdo redarguit quosdaz qui vocabulo eternitatis abutebantur ibi. Unde non recte. Prīo ergo declarat diffinitionē eternitatis in cōparatōe ad tempus dicens. Unde dictū est ꝙ eternitas est possessio tota simul interminabilis vite: quod liquet clarius ex collatōne. i. ex cōparatōne temporaliū. Nam quicquid viuit in tempore: illud presens ꝓcedit per successiuam mutabilitatem a preteritis in futura. ⁊ nihil est in tempore constitutuz quod pariter possit amplecti id est comprehendere vltimum spacium vite sue: sed crastinum nonduz apprehendit Hesternum vero tempus iam perdidit: ⁊ in hodierna vita non amplius viuitis id est nihil plꝰ est presens de hodierna vita: nisi quod in illo mobili ⁊ transitorio momento continetur de vita. ⁊ dicitur momentum illud indiuisibile instans quod futurum copulatur cum preterito. q̄cquid igitur patitur temporis conditionem id est successionem: licet nunq̄ ceperit esse nec desinat esse sicut Aristoteles censuit de mundo: licet vita id est duratio eius: tendatur id est extendatur cum infinitate temporis: nondum tamen tale est vt iure credatur esse eternuz: quia nō comprehendit neq̄ complectitur simul totum spacium vite id est sue durationis: licet infinite id est infinito tempore duret: sed futura nondum habet transacta id est pertransita ⁊ preterita non hz. Quod igitur non cōprehendit ⁊ possidet pariter totā plenitudinē interminabilis vite cui nihil absit futuri: nec aliq̄d fluxerit ꝑteriti illud iure ꝑhibetur eē eternū: q: illō eternū sui cōpos: eo qd̄ nihil sibi desit necesse ē sp sibi assistere pn̄s: ⁊ ē necesse pn̄tē hr̄e ifinitatē. i. infinitā duratōez: tempis mobilis. i. successiui. ¶ Notandū ꝙ q: ꝑ cognitōem tpis deuenimꝰ in cognitōez eternitatis: eo ꝙ oppōita iuxta se pōita magis elucescūt: iō ꝑ naturā ⁊ successiōz tē

in tempore: illud presens a preteritis in futura procedit. Nihil est in tempore constitutum quod vltimuz vite sue spacium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem nondum apprehendit. Hesternuz vero iam perdidit. In hodierna quoqz vita nō amplius viuitis q̄ in illo mobili trāsitorioqz momēto. Quicquid igitur tpis patit̄ conditionē: lz illud sicut de mūdo cēsuit Arist. nec ceperit vnq̄ eē: nec desinat: vitaqz eius cum tpis ifirmitate tēdat̄: nōdū tamē tale ē: vt eternū esse iure credat̄. Non enim totum simul infinite licet vite spaciuz comprehendit atqz complectitur: sed futura nōdum trāsacta iam nō habet Quod igitur interminabilis vite plenitudinē totā ꝑiter comprehendit ac possidet: cui nec futuri quicquid absit: nec preteriti fluxerit: hic eternum esse iure perhibetur. Idqz necesse ē ⁊ sui cōpos pn̄s sibi sp assistere: et ifinitatē mobilis tpis hr̄e p̄sentē.

poris declarat nobis naturam eternitatis. Sicut enim ratio temporis consistit in successione et apprehensione prioris ⁊ posterioris in motu: cuius vna pars preterit ⁊ alia futura est: sic ratio eternitatis per oppositū consistit in apprehēsione vniformitatis illius qd oino est extra motum cōprehendens simul preteritū ⁊ futurum tanq̄ presens. ¶ No. q̄ ipsius eterni nil trā sit in preteritum: ideo semper sibi presens assistit quia vero nunq̄ deficiet: sicut nec vnq̄ incepit cum habeat vitam interminabilem: necesse est q̄ assint quelibz differentie temporis: etiam si ponatur tempus infinitum. ⁊ q: eodem modo assistit differentijs tēporum per quem modū in se subsistit: motus aūt quo in se subsistit est presentarius: iō etiam assistit differentijs temporis p modum presentem: ideo dicit q̄ necesse est ⁊ eternū presentem habere infinitatem temporis mobilis.

¶ Unde quidam non recte. Hic phia reprobat quosdam qui abutebātur vocabulo eternitatis. Scōo docet propriū modum loquendi ibi. Ita si digna. Primo facit qd dictum est. Scōo manifestat quomodo temporalia deficiunt a simplicitate diuine nature quā nituntur imitari ibi. Hūc enim. primo dicit. Dictū est q̄ eternitatis non solum dicit interminabilitatem sed etiam simplicitatem. vnde nō recte quidam putāt qui cū audiunt visum esse Platoni mundū hunc non habuisse initium tēporis nec habiturum defectum id est finem: hoc modo putant mundū conditum fieri coeternū conditori. Causa autē quare non recte putant est: q: aliud est duci per interminabilem vitā cū quadā successione: quod Plato tribuit mundo: et aliud est simul esse complexam totam presentiā vite interminabilis qd est propriū diuine mentis. ⁊ q: aliquis diceret. Si mundus nunq̄ incepit videtur esse coeternus deo. Ad quod respōdet q̄ deus est prior mūdo non antiquitate temporis sed simplicitate nature. Unde dicit. Neq̄ enim deus debet videri antiquior rebus conditis q̄ritate temporis: sed potius proprietate simplicis nature. ¶ Notandum sicut patz ex libro thimei Plato voluit mundum incepisse sed finem non habere. et hoc idem Aristoteles sibi imponit in libro celi ⁊ mūdi dicens: q̄ solus Plato generat mundum. Quid est ergo q̄ dicit Boe. q̄ Plato nō posuit mundum incepisse. Ad hoc dicitur q̄ dum Plato dixit mundū habuisse initium intelligitur q̄ habuit initiū institutōis: non autem temporis sicut ponit exemplō de vestigio pedis: vt si pes ab eterno stetisset in puluere: pes esset causa vestigij naturaliter precedēs vestigiū licet nō tempore. ¶ Hunc enim vite imobilis. Hic manifestat quomodo tpalia deficiūt a simplicitate diuine nature quā nituntur imitari di. Ille infinitus motus rerum temporaliū imitatur q̄tum pōt hunc presentarium statum vite imobilis. i. eternalitatis: ⁊ cum eum non

Unde quidā nō recte qui cū audiunt visum Platoni mundū hunc nec habuisse initium tpis nec habiturū eē defectum hoc modo cōditori: conditū mundū fieri coeternum putāt. Aliud est enim p interminabilem duci vitā qd mūdo Plato tribuit Aliud interminabilis vite totam pariter cōplexam eē presentiaz: qd diuine mētis proprium eē manifestū est. Neqz deus cōditis rebus antiquior videre debet tpis quātitate: sed simplicis potius proprietate nature. Hūc n. vite imobilis presentarium statum infinitus ille tpalium rerū motus imitatur. Eūqz eū effingere atqz equare nō possit ex imobilitate deficit in motuz ex simplicitate presentie decrescit in infinitā futuri ac preteriti quantitatē. Et cum totam pariter vite sue plenitudinez nequeat possidere: hoc ipso q̄ aliquo modo nunq̄ esse desinit: illud qd implere

Prosa Sexta

potest effingere id est exprimere et equare: deficit ab eius immobilitate successiue acquirendo qd simul habere non potuit: et ex simplicitate prescientie decrescit in infinitam quantitatem preteriti et futuri. et cum nequeat possidere pariter totam plenitudinem vite sue: hoc ipso q̃ a liquo modo nunq̃ esse desinit: videtur aliquatenus emulari illud quod implere nō potest alligans se scz status temporalis ad qualemcūq̃ presentiam huius mométi. i. instantis exigui atq̃ exprimere nō potest aliquatenus videtur emulari: alligans se ad qualēcūq̃ presentiam huius exigui volucrisq̃ momenti. Que qm̄ manentis illius prescientie quādam gestat imaginē quibuscūq̃ cōtingerit id prestat vt esse videantur. Quoniā vero manere nō potuit infinitū tpis iter arripuit: eoq̃ modo factum est vt cōtinuaret vitā eūdo: cuius plenitudinem cōplecti nō valuit pmanēdo. • Ita q̃ si digna rebus noia velim⁹ imponere platonem sequentes: deum quidem eternum mundu vero dicam⁹ esse ppetuu. Qm̄ igitur omne iudicium scōm sui naturaq̃ que sibi subiecta sunt comprehendit: ē autem deo semper eternus ac presentarius status. Scientia quoq̃ eius omnes temporis supergressa motionem in sue manet simplicitate presentie: infinitaq̃ preteriti ac futuri spacia complectēs oia: id est diuisibilis: et volucris. i. erā stroq̃ que scz presentia instantis temporis gestat id est habet quādam imaginationem: manentis prescietie. i. eternitatis: et prestat quibuscūq̃ contingerit vt illa eē videantur. Nam illa dicimus eē que sunt in presenti momento: qz vero non potuit manere scz presentia instantis propter naturaq̃ rei mobilis: ideo arripuit infinitū iter temporis per successionem. et eodem modo factū est vt continuaret vitam eundo de vno esse in aliud: cuius plenitudinē non valuit id est potuit cōplecti pmanēdo. ¶ Nota q̃ infinitus mot⁹ rerum temporalium quantum pōt imitatur statum eternitatis: quia non potest eum totaliter exprimere: quia status temporalis est successiuus status eternitatis: non et status tpalis respicit preteritum et futurum: status eternitatis tantum presens. tamen in hoc imitatur statū eternitatis: q̃ sicut eternitas nunq̃ deficit: sic infinitus motus rerum temporalium nunq̃ esse desinit. et sicut in tempore est dare instans qd bz quandaz imaginem cum eternitate: ita q̃ sicut in eternitate aliquid dicitur est. et sicut illa dicim⁹ esse que sunt in presenti instanti: ideo status rerum temporalium licet non possint imitari statum eternitatis presentialiter permanendo: tamen ipsum imitatur suam duratōem successiue continuādo. ¶ Itaq̃ si digna. In ista parte phia docet quomodo propte loquendum sit de deo et de mundo dicens. Si nos sequētes Platonem velimus impōere nomina digna id est conuenientia rebus: dicam⁹ deum esse eternum: mundū vero dicamus ppetuu. et hoc consonat dicto auctoris Grecismi. eternū vere sine principio sine fine. perpetuū cui principiū sed fine carebit. ¶ Qm̄ igit omne iudicium. Hic phia ex dictis ostendit modū scientie diuine. Pmo ergo ostendit q̃lis sit scia diuina: et qualiter sit notanda. d. qm̄ omne iudicium cōprehendit ea que sunt sibi subiecta. i. sua obiecta fm suā naturā. i. fm naturā virtutis cognoscētis. Natura aūt dei talis est: q̃ sp ipsi deo est status eternus et presentan⁹: ex quo sequit q̃ scia dei supgressa oēm motōem tpis manet in simplicitate pēsentie: et cōplectēs infinita spacia pteriti et futuri tpis oia cōsiderat: q̃ si iam. i. pseutialiter gerant in sua simplici pdiciōe. Tūc ondit qūo scia dei est notanda. d. Itaq̃ si velis pensare pēsentiam que cūcta dinoscit: nō dices diuinā sciaz eē presentiā quasi futurū. si rectius estimabis

diuinam scientiam esse instantie.i.presentie nunq̄ deficientis:quod cōfirmat ꝑ ethymologiā huius nominis prouidētia dicens. vnde cognitio diuina nō dicitur preuidentia: qꝛ illa importat ordinem ad futuꝝ:sed dicitur ꝓuidentia quasi porro.i.procul ab rebus infimis constituta: q̄si ab excelso cacumine reꝝ cūcta prospiciat. ¶ Nota ꝙ cognitio sequitur modū rei cognoscētis:ideo cognitio ⁊ scientia dei sequitur statum ⁊ dispositōem dei.status autez dei est eternus ⁊ presentarius: cum esse diuinum mensuretur eternitate:ergo scientia dei erit eterna ⁊ presentaria: ita ꝙ omnia q̄ sunt preterita ⁊ futura cognoscit quasi sint p̄sentia. ¶ Notandum ꝙ aliquis diceret. Non ens nō potest alicui esse presens:sed preteritum ⁊ futurum est non ens: ergo nō potest esse p̄ñs cognitioni diuine. Dicendū ꝙ duplex est non ens. quoddaz ꝙ nullo modo est ens nec pōt esse ens: ⁊ tale non est realiter presens alicui cum nihil sit. Aliud est nō ens nō simpliciter. sed qꝛ actu non est ens. ⁊ licet huiusmodi ens nō possit realiter coexistere tēpori p̄ñti: pōt tamen coexistere eternitati:qꝛ eternitas cum sit infinita excedit tempus presens extendēdo se ad preteritum ⁊ futurum. Et sic preteritū ⁊ futurū sunt eternitati coexistentia presentialiter: qꝛ in eternitate non est successio. vnde non sequitur si aliq̄d coexistit eternitati ꝙ pro tanto simpliciter existat: qꝛ eternitas etiam extendit se ad nō existens sicut ad preteritū ⁊ futurū. ¶ Notanduz ꝙ deo omnia sunt presentia ⁊ sibi nihil est futurū:ideo scientia sua non est dicenda prescientia q̄ sonat aliquid futuꝝ.nec debet dici preuidentia propter eandem causam: sed debet dici prouidentia quasi procul constituta a rebus inferioribus omnia prospiciens.

quasi iam gerantur in simplici cognitiōe considerat. Itaqz si prescientiam pensare velis qua cuncta dignoscit:non esse prescientiam quasi futuri: sed scientiam nunq̄ deficientis instantie rectius estimabis. Unde nō preuidētia sed prouidentia potius dicitur ꝙ porro ab rebus infimis cōstituta:quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas vt necessaria fiant que diuino lumine lustrentur: cum nec homines quidem necessaria faciāt esse que videant. Num eīz que prescientia cernis aliquem eis necessitatē tuus addit intuitus. Boetius. Minime. Philoso. Atqui si est diuini humaniqz presentis digna collatio: vti vos vestro hoc temporario presenti quedā videtis:ita ille oīa suo cernit eterno. Quare hec diuina prenotio naturā rerum proprietatemqz mutat. Taliaqz apud se pre

¶ Quid igitur postulas. Hic soluit obiectōnes superius factas cōtra ꝓuidentiaz. Primo ergo ostendit qualiter huiusmodi obiectōnes soluantur. Secundo resumit primam obiectionez ipsam fortificando vt formalius soluatur. Secūda ibi.hic si dicas. Circa primū notandum ꝙ erant rationes quaꝝ prima ⁊ secūda fundātur sup̄ hoc scz ꝙ nihil pōt esse prescitum a deo nisi id sit necessariū. Tertia fundatur sup̄ h̄ ꝙ euētus icertus nō pōt certitudinaliter cognosci. facit ergo duo. Prīo oñdit ꝙ prescia nō impōit necessitatē rei p̄scite:ꝑ qd̄ soluit̄ prima ⁊ scd̄a rō. Scd̄o oñdit ꝙ sciētia dei nō mutat naturā rei:sz sil̄ stāt certitudo a ꝑte scie:⁊ incertitudo ia ꝑte euētus:ꝑ qd̄ etiā soluit̄ tertia rō. scd̄a ibi. Quare h̄ diuina. p̄mo dicit. Ex quo deꝰ cognoscit oīa tāq̄ p̄ñtia:q̄d igit̄ postulas vt illa fiāt necessaria q̄ lustrētur.i.q̄ cōprehendūtur:dīno lumīe.i.dīna cognitōe:cū nec hoīes faciāt ea necessaria q̄ p̄ñtialit̄ vidēt. vbi gr̄a. Qd̄ hō videt ī p̄ñti ñ facit ee necessariū. Nū ꝓ nūq̄d.n.intuitꝰ tuꝰ addit.i.dabit aliquā necessitatē eis q̄ tu cernis p̄ñtia.d.B. Minime. Et ꝓbīa.si digna collatō dīni ⁊ hūani intuitꝰ respectu p̄ñtis.vti ꝓ

sicut vos videtis: quedam hoc presenti temporario. i. in presenti tempore: ita deus suo eterno intuitu omnia cernit tanq̄ presentia. ¶ Notandumq̄ intuitus noster rei presentis nullam ponit necessitatem rei presenti: quia visio sortis currentis non imponit necessitatez sorti currenti: quia potest sortes currere vel non currere: sic etiam intuitus dīn⁹ qui oīa pñtialiter cognoscit nullam imponit rebus necessitatem: sed videt ea presentialiter: sicut futura sunt necessario futura: ⁊ contigentia videt contingenter futura. ¶ Quare hec diuina prenotio. Hic ostendit q̄ circa contingentia simul stant certa cognitio dei ⁊ incertus euentus rei. d. Quare hec dīna prenotio que de⁹ nouit futura illa nō mutat ꝓprietatem rer̄ quo ad necessitatem ⁊ contingētiam: q̄ nō imponit necessitatem rei que cōtingens ē: sed talia apd̄ se spectat presentia qualia olim p̄uenient futura: nec cōfundit rerū iudicia ⁊ contingēs faciat nō esse cōtingēs: sz vno intuitu mēt̄ dinoscit tam necessarie q̄ nō necessarie ventura. i. futura. qd̄ declarat in exēplo. d. sicuti vos homines qñ pariter. i. in eodē instāti videtis hoīem ambulare in terra: ⁊ solē oriri in celo: licz vtrūq̄ simul sit conspectū: tamen discernitis hoc esse voluntariuz: scz hoīnem ambulare in terra: ⁊ illud eē necessariū scz solē oriri. Ita similiter diuinus intuitus cuncta despiciens id est deorsum aspiciens minus perturbat rerum qualitatem scilicet contingentiam ⁊ necessitatem rerum. Dico apud se presentium ratione eternitatis: ꝑ futurarum ad conditionem temporis. Quo fit vt cognitio futurorum dei tanq̄ presentium non sit opinio: sed cognitio veritate nixa id est cōfirmata: cum cognoscit aliquid esse exiturum id est futurum quod idem non nesciat id est bene sciat carere potest necessitate existendi.

sentia spectat: qualia in tp̄e olim futura ꝓuenient. Nec reruz iudicia cōfundit vnoqz sue mentis intuitu tā necessarie q̄ non necessarie vētura dinoscit. Sicuti vos cū pariter ambulare in terra hoīem et oriri ī celo solem videtis: quāq̄ sit simul vtrūqz cōspectum: tamē discernitis: et hoc voluntarium illud eē necessariū iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuin⁹ intuitus qualitatē rerū mīme ꝑturbat: apud se quidam presentium ad cōditōem vero tp̄is futurarū. Quo fit vt hec nō sit opinio: sz veritate potius nixa cognitio: cū exituruz quid esse cognoscit: qd̄ quidem existendi necessitate carere n̄ nesciat. Hic si dicas q̄ euentum deus videt id non euenire nō posse: quod autem non potest nō euenire id ex necessitate contingere: meqz ad hoc nomen necessitatis astringas. Fateborrem quidem solidissime veritatis: sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo nāque idem futurum

¶ Notan. de hoc quod dicitur deū omnia presentialiter cognoscere scilicet preterita ⁊ futura: ponunt quidam exemplum de baculo fixo ī aqua qui successiue toti fluuio presens est cuz partibus eius: sic eternitas simul est cuz toto tempore ⁊ cum omnibus que fiunt in tempore: ita q̄ totuz tempus ⁊ quicquid est successiuū in tempore ē presens eternitati: vt si ponat̄ eternitas sicut centrum: ⁊ totum tempus sicut circunferentia: tunc lz circunferentia cōtinue moueatur et pars toti succedat: tamen incomparatōe ad centrum vniformiter se habet. Aliud exemplum ponitur de aliquo qui vadit per viam et non videt homines post se venientes: sed ille qui de alta turri respiceret videret totam viam et homines per eam transeuntes tam

precedentes ꝗ sequentes: sic deus de speculo sue eternitatis respicies omnia presentialiter vt det tam presentia ꝗ futura. ¶ Dic si dicas. Dic philosophia redit ad primam rationem superius positam ipsam fortificando: vt formalius soluatur ⁊ fortificat eaz. Secundo soluit. Tertio solutionem declarat. Secunda ibi. Respondebo. Tertia ibi. Due enim. si dicas hic obiciendo illud non posse non euenire ꝗ deus videt euenturū: quia tunc deus falleretur. quod autem potest nō euenire: id ex necessitate pōt contingere: ⁊ sic astringas me ad nomen necessitatis vt cōcedam contingēs aliquo modo esse necessarium. Ego fatebor: rez solidissime veritatis cui vir aliqs accesserit eam cōcedendo: nisi speculator: diuini id ē diuine nature. Tunc soluit obiectionem dicens. Si coartaueris me vt concedam aliquam necessitatem futurorum: respondebo idē ꝗ futurū est quo ad nos cum refertur ad diuinam notionē cui ipsum est presens. Dico necessarium esse scilicet necessitate conditionata scilicet ratione presentie. cum autem idem futurū perpenditur in sui natura ratōne cuius habet futuritionē ⁊ determinationē in sui causa: necesse est videri liberum. ¶ Notandum ꝗ sicut illud qō in se ē cōtingēs qn̄ ē nobis pñs rōe pñtie sortit quādā necessitatē: qua necesse ē ipm esse dū pñs sit: qz oia sunt deo pñtia. rōe istꝰ pñtie in ordie ad ipam diuinā cognitōez sortiūtur ꝗdaz necessitatē: lz in sui natura ꝓsus videat libera. ¶ Due. n. sunt necessitates: simplex vna. Dic phia declarat solutōez p quādā distictōz necessitatis ⁊ eā applicat ad ꝓpositū. Secō cōcludit ex p̄missis sist stare ꝗ aliq̄ sit fm se cōtingēcia ⁊ icerta q̄ tñ euēiūt certitudialr ic̄ p̄tū a do p̄uisa. Secda ibi. fiet igit pcl dubio cūcta. pmo. d. due sūt necessitates. Vna simplex q̄ ē necessitas nature sicut oēs boies necessario ē mortales. Alia ē necessitas cōditōnis: vt si ideo boiez ābulare illū ābulare necesse ē: q: qō q̄sq̄ nouit illud ñ pt aliter ē ꝗ notū ē. sz h̄ conditio. i. necessitas cōdicionata mime trahit secū simplicē necessitatē: qz necessitatē cōditōis ñ facit ꝓpria natura sz adiectio cōditōis. Nulla. n. necessitas cogit icedere. i. ābulare: volūtate largiēdē. i. ābulantē: ꝗuis necessariū sit eū ābulare tūc eū gradit. i. ābl'at. hāc distinctōez applicat ad ꝓpositū di. Eodē mō sicd ꝓuidētia dina pñs videt: illō ē necesse ē. s. ea cōditōne q̄ ꝓuisuz ē: ⁊ q̄ pōitur sibi pñs: ꝗuis nullā hēat necessitatē nature. Sz ea futura cōtuetur tāꝗ pñtia q̄ ex libertate arbitrij ꝓueniūt. igitur hec relata ad intuitū dinū fiūt p cognitōez notōis: p se vo. i. i sui natura ñ hīto respetu ad dinā cognitōez: ipa ñ ōsinūt. i. ōficiūt ab absoluta. i. a p fecta libertate sue nature.

cum ad diuinam notionez refertur necessarium. cum vero in sua natura perpenditur liberum prorsus atqz absolutum videri. Due sunt enim necessitates: simplex vna veluti ꝗ necesse est omnes homines esse mortales. Altera conditionis: vt si aliquem ambulare scias cum ambulare necesse est. Quod enim quisqz nouit id esse aliter q̄ notuz est nequit: sed hec conditio minime secum illam simplicē trahit. Hāc enim necessitatem non propria facit natura sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: ꝗuis eum tamen cum graditur incedere necessarium sit. eodem igitur modo siquid prouidentia presens videt: id esse necesse est: tametsi nullam habeat nature necessitatez. Atqui deus ea futura que ex arbitrij libertate proueniunt presentia contuetur. Hec igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt per conditionē diuine motionis: per se vero considerata ab absoluta nature sue libertate non desi

¶ No. secundū intentōem Boe. ista ratio. Quicquid est ꝓuisum a deo necessario euenit. soluitur dicendo ꝙ verum est ꝙ necessario euenit necessitate conditionata: sed non necessitate absoluta. alij aliter soluūt: ꝙ illa propositio est vera in sensu composito: sed falsa in sensu diuiso. vnde cū dicit. Quicquid prouisum est necessario euenit. verū est in sensu cōposito: qꝛ impossibile est prouisum a deo nō euenire. tñ in sensu diuiso falsa est: qꝛ euentus rei saltem contingentis in se non est necessariꝰ.

nunt. Fiunt igitur proculdubio cuncta que future deus esse prenoscit. Sed eorum quedam de libero proficiuntur arbitrio: que quāuis eueniāt existendo: tamē propriam naturam non amittunt: quia priusq̄ fierent: etiā nō euenire potuissent Quid igitur refert nō eē necessaria: cuꝫ ꝓpter dīne scīe conditionē modis oībus necessitatis instar eueniāt. Hoc scꝫ ꝙ ea que pauloañ ꝓposui sol oriēs et gradiēs hō que dū fiunt nō fieri nō possunt: eorū tñ vnū priꝰ q̄ꝫ q̄ fieret necesse erat existere: alterum vero mīme. Ita etiaꝫ que presentia deus habet proculdubio existūt: sꝫ eorū hoc quidē de rerū necessitate descendit: illud vero de ptāte faciētiū. Haud igitur iniuria diximus hec si ad diuinā noticiam referatur necessaria: si ꝑ se cōsiderentur necessitatis eē nexibus absoluta: si uti omne qd̄ sensibus patet. si ad rationē re-

¶ Fiūt igitur ꝓculdubio cuncta que. Hic phia cōcludit expredictꝰ ꝙ ista simul stant: ꝙ aliqua ſm se sunt cōtingentia ⁊ incerta que tñ certitudinaliter eueniūt inquātū preuisa a deo. Scdo obijcit cōtra hoc ibi. Quid igit refert non esse necessaria: cū prio. d. Proculdubio cuncta futura sunt que deus prenoscit esse: alioquin falleretur diuina prouidentia: sed quedā eorum proficiscūtur. i. procedūt de libero arbitrio: ita ꝙ quātū est d̄ se ipsoꝝ possunt nō euenire. vnd̄ subdit que quāuis eueniāt: tamē amittunt ꝓpriam naturaꝫ libertatis: qꝛ priusq̄ fierēt potuissent non euenire. ¶ Nota ꝙ tota intētio Boe. fundatur sup̄ hoc ꝙ aliquid libere futuruꝫ ex sui natura in comparatione ad presciam diuinam necessario euenit: et talis est necessitas coditionata: qꝛ inq̄tum ꝑuisum est sic necessario euenit sed non absolute circūscripta ꝑuisione. ¶ Quid igitur refert ñ esse necessaria. Hic obijcit cōtra solutionē: ⁊ soluit obiectōem. Secundo contra illam solutōem iterum obijcit ibi. Sꝫ si inquies in mea. Obiectio i hoc consistit. Ex quo futuꝝ contingens prescitum certitudinaliter euenit ⁊ necessario: nō videtur eē differentia inter contingens et necessariū. vnde d. Quid igt̄ refert contingentia ⁊ libere futura nō esse necessaria: cum ista eueniant instar. i. ad similitudinem necessitatis. Tunc soluit dicēs: ꝙ inter euentū necessarium et contingentem hoc refert: quod manifestum apparet ꝑ exempla que pauloante proposui. s. ꝙ oriens ⁊ homo gradiēs q̄ dū fiunt non fieri nō possunt: et ita vtrūq̄ est necessariū sub conditione presentie. presentia cīm necesse est eē dū sunt p̄sentia: tñ vnū eoꝝ. s. sol oriēs priusq̄ fieret necesse erat existere. Altꝝ v̄o s. hō gradiēs mīme hꝫ necessitatē fieri añq̄ fiat: ita ēt illa que deꝰ hꝫ in p̄ntia ꝓculdubio existūt ꝓpt̄ necessitatē cōditōis qua sunt preuisa euenire tanq̄ p̄ntia: ſ eoꝝ que nc sunt ꝑuisa h̄ de reꝝ necessitate descendit sicut solē oriri: aliud de ptāte faciētiū. s. hoīem abulare. ex quo cōcludit: iō nō iniuria diximꝰ hoc priꝰ ꝙ illa q̄ contigenter eueniūt si referātur ad dīnā noticiā sūt necessaria. s. ex ꝯditōe dīne scīe. Si v̄o ꝑ se cōsiderēt ipa sūt absoluta a nexibꝰ. i. a vinclis necessitatis: qd̄ manifestat ꝑ simile sicuti si id qd̄ pꝫ sensibꝰ: si referas ad rōem: tūc est vniuersale. si aūt referas ad sensuꝫ tūc est singulare. ¶ No. ꝙ si idem relatū ad diuersa pōt esse vni

uersale ⁊ singulare. videtur similiter ꝙ idē cōparatū a diuersa possit eē cōtingēs ⁊ necessarium. Nā ꝑticulare hꝫ rōem cōtingētis ⁊ vniuersale rōem necessarij. Sꝫ videm⁹ ꝙ hūana natura cōparata ad intellectū agentē abstrahentē a cōditōib⁹ idiuiduātib⁹: ⁊ compata ad intellectū possibilē hꝫ rōem vniuersalis: sꝫ cōparata natura hūana ad sensum q̄ ꝑticulariter cōprehēdit hꝫ rōem singularis. Nā vniuersale ē dū intelligitur ꝑticulare, dum vero sentitur sil̄r erit d̄ futuro, cōtingēti ꝙ ip̄m cōparatū ad diuinā prescietiā est necessariū cōditōaliter: in se aūt cōsideratū hꝫ se cōtingenter. ¶ Sꝫ si inq̄es in ea. Hic obijcit contra solutōem iā dictā: ⁊ soluit illā obiectionē. Scdo mouet dubitatōez ibi Quid igitur. Prīo dicit. Tu obijcies cōtra solutōez sic. Si in mea ptāte est mutare ꝓpositū meū scꝫ currēdo vl̄ nō currēdo ego euacuabo. i. frustrabo ꝓuidētiā diuinā cū ego mutauero illa q̄ prenoscit esse futura. ipse soluit dicēs. Ego respondebo te posse deflectere. i. mutare ꝓpositū tuū: sꝫ veritas ꝓuidētie illa intuetur illud te posse s. mutare ꝓpositū ⁊ an facias qd̄ ꝓpositū mutas: ⁊ intuet̄ quo conuertis ꝓpositū tuū: iō scias te nō posse vitare diuinā prescietiaz: sicuti q̄uis libera volūtate cōuertas in varias actōes: tu ñ potes effugere intuituz presentis oculi. ¶ Nota ꝙ lꝫ hō possit mutare propositū suū: ꝑ h̄ tñ nō effugit p̄sciētiā dinaz: qꝛ d̄s illā mutatōez prenoscit. Posito. n. ꝙ d̄s p̄uideret te cras iturꝫ ad foꝝ q̄uis possis non ire: ⁊ ꝓponas ñ ire ñ tñ nō ibis: qꝛ de⁹ ꝓuidet sil̄ ⁊ ꝓpositū ⁊ ptātez ñ eudi ⁊ mutatōez ꝓpositi ⁊ actōnē eūdi: ⁊ iō ñ potes aliquo mō effugere ei⁹ p̄ntiaz. ¶ Quid igit̄ inq̄es. Hic mouet dubitatōez di. Tu forte inq̄es q̄d igitur cōtingat ex ista solutōne mutabitur ne scia diuina ex mea dispositōe. i. ex mea variatōe. s. cū ego nūc veli h̄ nūc aliud: videat̄ ne prescia diuina ex h̄ alternare. i. mutare vices suas: noscēdi. i. cognoscēdi. ip̄e rñdet. minime cōtingit h̄ ꝙ diuina scia mutetur: qꝛ diuin⁹ intuit⁹ p̄currit oē futurū ⁊ reto: qt illd̄ ad prescietiā ꝓprie cognitōis cognoscēdo oīa sil̄ tanq̄ p̄ntia: nec alternat. i. mutat vices suas p̄noscēdi nūc h̄ nūc illud successiue sicut tu estimas: sꝫ manēs liber a mutatōe vno ictu p̄uēit ⁊ cōplectitur tuas mutatōes: quā p̄ntiā cōprehēdēdi visendi oīa tāq̄ p̄ntia de⁹ ñ ē sortit⁹ ex reb⁹ futuris: sꝫ ex ꝓpria simplicitate. ex quo resoluitur. i. declaratur illud qd̄ pauloāte posuisti. s. indignū eē si futura nr̄a dicātur p̄stare cām scie dei. v̄tus. n. sciētie diuine cūcta cōplectēs p̄ntialr̄ ip̄a impōit modū oīb⁹ reb⁹: qꝛ sciētia dei ē cā reꝝ. ip̄a v̄o nihil dꝫ ipsis reb⁹: qꝛ nihil ab eis accipit sicut nos accipim⁹ sciētiā a reb⁹. ¶ No. si de⁹ sil̄ ñ cognosceret ea q̄ successiue eueniāt in tpe: tūc sciētia dei eēt variabilis ꝓpter h̄ ꝙ ad cognitōez vni⁹ succederet cognitō alteri⁹: sꝫ qꝛ oīa sil̄ cognoscit tanq̄ p̄ntia: iō i sua sciētia ñ cadit variatō: vt pri⁹

feras vniuersale ē: si ad seipsa singulare respicias. Sed si inq̄es in ea ptāte situ est mutare ꝓpositū euacuabo prouidētiā: cū que illa prenoscit forte mutauero. Respōdeo propositū te quidē tuū posse deflectere: sed qm̄ et id te posse et an facias quoue cōuertas presens prouidentie veritas intuetur diuinam te prescientiam nō posse vitare: sicuti p̄sentis oculi effugere non possis intuitū: q̄uis te in varias actōes libera voluntate cōuertas. Quid igit̄ inquies. Ex mea ve dispositōne sciētia diuina mutabit̄: vt cuz ego nūc hoc nūc aliud veli: illa quoqz noscēdi vices alternare videat̄. Boe. Minime. Philoso. Omne nāqz futuruz diuinus precurrit intuitus: et ad prescientiam proprie cognitionis retorquet ac reuocat: nec alternat vt tu estimas: nunc hoc nunc illud prenoscendi vices: sed vno ictu mutationes tuas manēs preuēit atqz cōplectit̄: quā cōprehēdendi omnia visendiqz presentiam non ex futu

nesciat eē alicui⁹ ⁊ postea sciet: vel ꝙ pri⁹ sciat hoc nō esse: ⁊ postea esse īmo simul oīa cognoscit: ⁊ iō simul scit aliquid nō esse in vna dr̄ia tp̄is mēsurātis rem ⁊ esse in alia dr̄ia tp̄is. ¶ Que cū ita sint. Hic cōcludit ex premissis cōpassibilitatē liberi arbitrij cū prescia dīna dicēs. Que cū ita sint vt p̄dictū est ⁊ manet libertas arbitrij mortalibus ītemerata. i. incorrupta: nec leges proponūt hoīb⁹ pēas ⁊ p̄mia iniq̄. i. iniuste volūtatibus nr̄is: solutis. i. liberatis ab oī necessitate. manet ēt īmobiliter de⁹ prescius cunctoꝝ et p̄ns eternitas sue visionis cōcurrit cū futura qualitate. s. bōitate ⁊ malicia nr̄oꝝ actuuꝫ: dispēsans id ē distribuēs bōis p̄mia ⁊ malis supplicia: nec frustra sunt posite p̄ces ⁊ spes in deo que nō p̄nt esse inefficaces cū sint recte. ¶ Nota ex quo ꝓpt̄ liberꝝ arbitriū p̄nt res sic aliter euenire nō iniuste bonis p̄mia ⁊ malis supplicia ꝓponunt̄ nec spes ⁊ preces frustrant̄. frustrarentur aūt oīa hec si oīa vīculo necessitatis vterent̄ sicut pꝫ ex dictis. ¶ Aduersamini igr̄ vicia Hic. P. subiūgit exhortatōēꝫ vtilem. d. Ex quo sic ē ꝙ nō estis coacti necessitate ad faciendum aliquid: s̄ manet in vobis libera voluntas: ideo aduersamini id est spernite vicia ꝑ ea iuste incurrat̄ penas: colite. i. exercete v̄tutes ꝓpter quas merita consequamini: subleuate aīm vr̄ꝫ ad rectas spes que ī verā btitudinē tendūt: porrigite in excelsa. s. ad deū hūiles preces et hoc merito faciatis: qꝛ si ñ vultis dissimlare aduertēdo aīm vr̄m ab his: tunc magna vobis ē indita necessitas ꝓbitatis i. v̄tutis: qꝛ illud qd̄ agitis nō potest latere eū qui est iudex actuū vr̄oꝝ. vñ subdit. Cū agatis añ oculos. i. cū actōes vr̄e sint in ꝓspectu iudicis cūcta cernentis. s. dei. ¶ No. vicia sunt spernēda que reddūt hoīem s̄uilē. nā qui facit petm̄ s̄u⁹ est peccati. ⁊ Sene. d. Si scirē deos pctā ignoscituros ⁊ hoīes ignoraturos: adhuc ꝓpter vilitatē pctī peccare erubescerez. virtutes aūt sunt colende: qꝛ virtus est que hūtem ꝑficit ⁊ opus eius bonū reddit. Recta spes et recte p̄ces sunt deo porrigende: q̄a his deo ꝯiūgimur ⁊ ip̄m alloquimur. ⁊ sic nō dissimulam⁹ negligēdo p̄dicta: magna v̄tutes ꝓbitatē nobis īditā ⁊ ꝓmissaꝫ inde cōsequemur: qm̄ oīa que agim⁹ sunt in ꝓspectu dei cuncta cernentis. sic enim scribitur ad hebreos. iiij. Omnia nuda ⁊ aperta sunt oculis eius qui ē deus benedictus in secula seculorum. Amen.

rarū prouētu rerū: sꝫ ex propria deus simplicitate sortitus est. ex quo illud q̄ꝫ soluitur qd̄ pauloāte posuisti indignū eē: si sciētie dei cām futura nr̄a prestare dicātur. Hec. n. scie vis presentaria notōe cuncta cōplectēs reb⁹ oībus modū ip̄a cōstituit: nihil v̄o posterioribꝰ dꝫ. Que cū ita sint manet ītemerata mortalib⁹ arbitrii libertas: nec iniqꝫ leges solutis oī necessitate volūtatib⁹ p̄mia pēasqꝫ ꝓponūt. Manꝫ etiā spectator desup̄ cūctorū p̄scius de⁹ visionisqꝫ ei⁹ p̄sens sp̄ eternitas cū nr̄orum actuū futura qualitate cōcurrit: bonis p̄mia malis supplicia dispēsans: nec frustra sunt ī deo posite spes p̄cesqꝫ: que cū recte sint inefficaces eē non p̄nt. Aduersamini igitur vicia: colite virtutes: ad rectas spes animū subleuate: hūiles preces in excelsa porrigite. Magna vobis est si dissimulare nō vultis necessitas indita ꝓbitatis cū añ oc'los agatis iudicis cūcta cernētis.

Finit Boetius de consolatu philosophico cū cōmento sancti Thome. Impressus Lugduni ꝑ Johannem de prato. Anno dñi. M.cccc.lxxxix. die. viij. Aprilis.

Tabula super libris Boetij de consolatione philosophie fm ordinem alphabeti.

Accusatio tardi et viciosi arguuntur libro quarto me.vij.
Accusatio crudelis li.i.prosa.iij.
Accusatio Boetij erga regem habuit tria vicia li.i.prosa.iij.
Actus quilibet requirit ordinem temporis et loci li.i.me.vi.
In vere flores:autumno vuc colliguntur li.i.me.vt supra.
Actus sequitur conditionē potētie cui est actus li.v.prosa.iij.
Aduersa fortuna plus prodest q̄ prospera li.ij.prosa.viij.
Aduersa bonis prospera malis quare pringāt li.iij.prosa.vi.
Aduersitas veros amicos ostendit li.ij.prosa.viij.
Aduersitati fortune dolendum non est propter quinq̄ li.ij.prosa prima.
Aduersitate nō debet sapiens molestari:nec fortis multitudine hoiuz terreri li.iij.psa.vij.
Aduersitate ⁊ in prosperitate vt se homo equaliter habeat hortatur exemplis li.iij me.vij.
Affectiones quattuor gaudium:spes:timor:dolor:impediunt cognitionem veri li.i.me.vij.
Affectus quattuor sunt.require infra carbene.
Ager mentem hominis designat li.iij.me.i.
Aliena probitas et pulcbritudo hominem non decorant li.ij.prosa.v.
Amantibus quis dat legem li.iij.me.xij.
Amicitiam dissimilitudo dissoluit li.ij.prosa.iij.
Amicorum triplex genus li.ij.prosa.iij.
Amicus verus.require aduersitas supra.
Amicos fortuna infortuitum inimicos facit li.iij.prosa.v.
Ammirationis exemplum de septem stellis et eclypsi lune li.iiij.me.v:
Ammirantur homines de illo quod raro fit.ibidem.
Ammirari fecit senes philosophari.ibidem.
Amor diuinus tria facit in hominibus li.ij.me.viij.
Anaxagoras philosophus stulticiam hominū solē pro deo recolentiū reprehēdit li.i.psa.iij.
Anni sunt quattuor partes li.i.me.vij.
Anni partes quattuor.require regimen dei.
Animi transformatio peior est q̄ corporis li.iiij.me.iiij.
Antiquorum etas fuit sine cupiditate li.ij.me.v.
Appetunt omnia permanere.require bonum est.
Appetitus.require permanentia.
Appetitus est duplex li.ij.prosa.xi.
Appetitus.require desiderium.
Area fortune quare mundus dicitur li.ij.prosa.i.
Arma philosophie li.i.prosa.ij.
Artes liberales dicuntur lac.ibidem.
Asinus ad liram est homo sine attentione verba sacra audiens li.i.prosa.iiij.
Asinus dicitur piger seu tardus li.iij.prosa.ij.
Auari dicuntur canes li.i.prosa.iiij.et idem habetur li.ij.me.ij.
Auari insatiabiles li.iij.me.iij.
Aues tenebrarum.require tenebre.
Auriga.require currus.
Aurarus.require lupus.
Autumnus require tempus autumnale.
Auxilium diuinum in minimis debet inuocari li.iij.prosa.xi.

Auxilij diuini inuocatio a Boetio. libro tertio metro nono.
Arbitonsor. require in securitas.
b Eate tūc resplublice sunt si per sapientes ⁊ studiosos regantur. li. i. prosa quarta.
Eatitudo siue felicitas est duplex. libro secundo prosa quarta.
Beatitudo nō est in dignitatibus. libro secundo prosa sexta.
Beatitudo siue felicitas nō ꝯsistit in bonis fortuitis. li. ij. ꝓsa. iiij. ⁊ ꝓbatur trib⁹ rōib⁹ ibid.
Beatitudinis descriptio. libro tertio prosa secunda.
Beatitudinem ad veram omnes vocantur. libro tertio metro decimo.
Beatitudinem attingere. require ambulare.
Beatus omnis deus est. libro tertio prosa decima.
Beatitudo. require patria. Item omnes. Item in verdo voluptas.
Bellum iustum licet. libro quarto metro quarto.
Bestie non beatificantur. libro tertio prosa septima.
Bibliotheca vnde dicitur. libro primo prosa quarta.
Boetio multa nomina annectuntur. in prohemio.
Boetius ordinauit suos actus ad cōem vtilitatē: pz septem exemplis. li. i. prosa quarta.
Boetius quare infirmus iudicabatur. libro primo prosa sexta.
Bona corporis sunt vilia. libro tertio prosa octua.
Bona hominis sunt ratio ⁊ intellectus non temporalia. libro primo prosa sexta.
Bona temporalia somniantur esse felicitas. libro quarto prosa quarta.
Bona temporalia querens in varia incidit. libro tertio prosa octaua.
Bona temporalia nec sufficientiam nec potentiam prestant. libro tertio prosa nona.
Boni semper sunt potentes mali vero impotentes. libro quarto prosa secunda.
Bonum est duplex. libro secundo prosa sexta.
Bonorum premia require premia.
Boni premio hic priuantur. require iusti.
Boni viri imagines vbi inueniuntur. libro tertio prosa nona.
Bonum et vnum idem sunt. require vnum.
Bonum est quod omnia appetunt. libro tertio prosa nona.
Bonum summum cuilibet videtur id quod appetit. libro tertio prosa secunda.
Boreas ventus significat philosophiam. libro primo metro tertio.
Breuitas vite humane. libro quarto prosa quarta.
Brutum. require vlixes.
Alamitas vnde dicatur. libro secundo prosa prima.
c Anis dicitur rixosus ⁊ lupus auarus. libro quarto prosa tertia.
Aro nihil est nisi sanguis coagulatus. libro primo metro primo.
Casus non est euentus prouisus. libro quinto prosa prima.
Casus diffinitur ibidem.
Cathene rationis sunt quattuor affectus. libro primo metro secundo.
Causa mali. require nihil.
Celum quare dicitur stabile. libro primo metro secundo.
Celum mouetur duplici motore. ibidem.
Celuz quare dicitur stare eiusqz stelle. libro primo metro tertio.
Circulo comparatur vita hominis. libro tertio metro secundo.
Circe dea. require vlixes.
Claritas solis. require prouidentia dei.
Cognitio summi boni fit per creaturas gradatim transcendendo. libro quarto metro prīo
Cognitio sequitur naturam cognoscentis. libro quinto prosa quinta.
Cognitionis veritatis impedimenta. require turbationes.
Cognitio veri repellit cecitatem ignorantie. libro quarto prosa quarta.

Cognitiua virtus aliter in nobis intellectiua ⁊ aliter sensitiua. libro quarto prosa quarta.
Cognoscitur rotundum aliter visu ⁊ aliter tactu. libro quinto prosa quarta.
Cognoscit hoiez aliter sensus: aliter imaginatio: aliter ratio: ⁊ aliter itelligētia diuīa. ibidē
Color philosophie. libro primo prosa prima.
Comedere parentes in certis partibus laudabile est. libro secundo prosa septima.
Concordari non possunt mali cum bonis: nec etiam inter se. libro quarto prosa sexta.
Concordia elementorum require regimen dei.
Concupiscentia terrena superata homo fit diuinus. libro quarto metro septimo.
Confitere nō abscōdas si medicātis opus expectas oportet vt vulnꝰ detegas li. i. ꝓsa. iiij.
Conscientie libertas et conscientia libera. libro primo prosa quarta.
Concupiscentia praua punit malum intrinsece si exterius non punitur. libro. iiij. prosa. iiij.
Consolatio philosophie. libro primo prosa tertia.
Consules erecti ducti in pretorium ſm consuetudinem romanoꝝ. libro secundo prosa tertia.
Contemplatio supernoꝝ est nostrum cōtra stultos propugnaculum. libro primo ꝓsa tertia.
Contingens. require necessarium.
Conuictus. require damnari.
Crapula hominem debilitat. libro secundo prosa quinta.
Cupiditas multorum malorum causa est. libro secundo metro quinto.
Cupiditas veri boni naturaliter est inserta hominibus. libro tertio prosa secunda.
Currus per aurigam necessario non vehitur. libro quinto prosa quarta.
Damnari nullus debet nisi conuictus. libro primo prosa quarta.
D Amnatorum pena. require pena.
Desiderium siue appetitum eorum implere soli sapientes possunt. libro. iiij. ꝓsa. ij.
Desiderium et libidinis differentia. ibidem.
Deus intuetur omnia. libro quinto prosa sexta.
Deo sunt preces offerende. ibidem.
Deus presidet et conditor mundi. libro primo prosa sexta.
Deus commendatur de gubernatione celestium et terrestrium. libro primo metro quinto.
Deus siue summū bonū nō inuenitur in terrenis: sicut nec aurum in arboribꝰ li. iij. me. viij.
Deus regit omnia. libro tertio metro nono.
Deus a nullo cōpulsus ſ sua bonitate fecit omnia ⁊ cōmendatur ex ꝑte sapiētie sue. ibidē.
Deus omnia gubernat. libro tertio prosa duodecima.
Deo omnia recta sunt. libro quarto prosa prima
Deus rotat orbem dicit Permenides. libro tertio prosa duodecima.
Deus tonans. require tonitru.
Deus verissime est. require esse.
Deus fons oīs bonitatis per omnipotentiā iudex equitatis ꝑ iusticiā. libro. iiij. metro. vi.
Dei regimen. libro quarto metro sexto.
Deum eternum omnes sapientes dixerunt. libro quinto prosa sexta.
Deus omnia videt. libro quinto prosa sexta.
Dignitas siue potestas duplex. libro secundo prosa sexta.
Dignitas reddit malos peiores: vt patet de romanis libro secundo prosa sexta.
Dignitas reddit peiores. patet de nerone cuius ponit quattuor malicias. libro. ij. metro. vi.
Dignitas si esset bona non aduenirет pessimis. libro secundo metro sexto.
Dignitas collata improbis non efficit dignos: sed ostētat se indignos. libro. ij. prosa sexta.
Dignitas nō reddit hoiem honorabilē si nō ē v̄tuosus. li. iij. ꝓsa. iiij. ⁊ ꝓbat q̄druplici via
Dignitas prefecture. Dignitas senatoria. ibidem.
Displicere malis laudabile est. libro primo prosa tertia.
Diuitie in quinq; consistunt. libro secundo prosa quinta.
Diuitie disperse minuuntur: scientia vero dispersa augmentatur. libro secundo ꝓsa q̄nta.

Diuitie nõ sunt appẽtẽde tribus ratõibus ꝓbatur ibidẽ: ⁊ ꝓpter diuitias multi ꝑierũt ibidẽ.
Diuites soli reputantur honore digni. ibidem.
Diuitie non auferunt indigentiam. li. [illegible] prosa. iij.
Diuinatio quid sit. libro quinto prosa quarta.
Diuina prouidentia. require ingenium.
Diuino amore tria reguntur scilicet astra elementa ⁊ tempora. li. ij. me. viij.
Diuinus amor tria facit in hominibus. ibidem.
Dolendum non esse. require aduersitati.
Dolere faciunt tria Boetium. libro primo prosa quarta.
Dolor: ira: meror. libro primo prosa quinta.
Dolia duo vini in lumine Jouis. libro secundo prosa scõa.
Duo principia rerum bonum et malum. require pithagorici.
Durare malum. require miserior.
Betatur ⁊ inegressatur mens humana temporalibus. li. i. me. i.
Ebrius volens ire domum sic errans ad felicitatem. li. iij. prosa. ij.
Eclypsis lune. require admirationis.
Eget omnis eo quod desiderat. libro tertio prosa tertia.
Elementorum concordia. require regimen dei.
Eloquentia sine sapientia: ⁊ eloquentia cum sapientia. libro. ij. prosa. i.
Epicuristoici. libro primo prosa tertia.
Equaliter se habere require aduersitate.
Error sapientis est duplici de causa peior q̃ insipientis. li. i. prosa. i.
Esse malos simpliciter nõ conceditur: sed esse boies malos sicut cadauer esse hominem. libro quarto prosa secunda.
Esse verissime habet primum ens. quanto ergo aliquis magis per vicia recedit a primo esse: tanto magis desinit esse. libro quarto prosa secunda.
Etas philosophie. libro primo prosa prima.
Etates quattuor per poetas distinguuntur. libro secundo metro quinto.
Eternitas deo attribuitur perpetuitas mundo. li. v. prosa. vi.
Eternitatis diffinitio. libro quinto prosa sexta.
Eternitatis cognitio habetur ex cognitione temporis. ibidem.
Eternitatis vocabulo multi sunt abusi. ibidem.
Eternum triplex. libro quinto prosa sexta.
Euenire. require liberum arbitrium.
Euentus. require casus. Item fortuiti.
Exilium require miseria.
Eufratis ⁊ tigris duplex origo. libro v. metro primo.
Acies siue vultus philosophie. libro primo prosa tertia.
Alii non potest deus. require prouidentia diuina.
Alsa felicitas dicitur mendax. libro tertio prosa nona.
Fama popularis non prouenit ex recto iudicio rationis. li. iij. prosa. vi.
Familiaris inimicus efficacissima pestis. libro tertio prosa quinta.
Familiares regum require potens.
Fatalis ordo. libro quarto prosa sexta.
Fatum duplex notificatur. ibidem.
Fatum ad prouidentiam habet differentiam. ibidem.
Fatum dependet a diuina prouidentia. exemplum ibidem.
Fati diuerse opiniones. ibidem.
Fato omnia que subsunt etiam diuine prouidentie subsunt. ibidem.
Fatum se habet ad prouidentiam sicut ratiocinatio ad intellectum. ibidem.

Tabula

Fatum incipit vbi motus et quicquid supra motum factum est.ibidem.
Felicitas est duplex.scilicet politica ⁊ speculatiua.libro primo metro primo.
Felicitas temporalis in tribus consistit.libro secundo prosa quarta.
Felicitas nemini totaliter aduenit.ibidem.
Felicitas falsa.libro tertio metro primo.
Felicitatez a sumo bono errantes in quinq; posuerunt consistere.libro tertio psa secunda.
Felix quantũcũq; quis sit tamen alterꝰ status apparet felicior. libro secundo prosa sexta.
Fortuna non est in potestate hominis.ibidem.
Figura siue forma hominis et etiam brutorum.libro quinto metro quinto.
Finis cũ sit causa causarũ iõ nihil potest ꝓfecte sciri nisi fine cognito. libro ꝑmo ꝓsa sexta.
Finis et principium in vnum coincidunt. patet in circulo:ergo cognito principio cognoscitur finis omnium rerum scilicet deus.libro primo prosa sexta.
Fletus duplex verus ⁊ fictus siue adulatorius.libro primo metro primo.
Fortuna non est in potestate hominis. ibidem.
Fortuna depingitur cum rota.ibidem.
Fortuna non assuescit in oppositum nec natura.ibidem.
Fortuna quelibet dupliciter consideratur.libro quarto prosa sexta.
Fortunam esse bonam vel malam stat in voluntate hominis.libro quarto prosa septima.
Fortuna superba quia nulla veretur.libro secundo metro primo.
Fortuna inuehitur contra auariciam.libro secundo metro secundo.
Fortune bona non efficiunt quod promittunt.libro tertio prosa tertia.
Fortuna omnis aut iocunda aut aspera.libro quarto prosa septima.
Fortuiti euentus declarantur per flumina paradisi. scilicet tigrim et eufratẽ:quorũ duplex est origo.libro quinto metro primo.
Fons bonitatis.require deus.
Fortis.require aduersitate.
Fortitudo siue potentia vera.require refrenare.
Fortune bona transitoria ⁊ deceptoria nulli seruant fidem.libro primo metro primo.
Fortuna caduca propter duo duplicem habet faciem:ante albam ⁊ retro nigram.ibidem.
Fortuna ceca depingitur duplici fronte capillata ⁊ calua. libro secundo prosa prima.
Fuga passionum siue affectionum.libro quarto metro septimo.
Futura ex necessitate euenient.require spes.

Gloria mundana non dicitur beatitudo.libro tertio prosa sexta.
g Gloriandum non est in vestibus.libro secundo prosa quinta.
Gloriandum non est in multitudine seruorum.libro secundo prosa quinta.
Gloria siue fama non spectat ad virtuosos.libro secundo prosa secunda.
Gloria humana non est appetenda propter quattuor.libro secundo prosa septima.
Gloria vana ex nobilitate sanguinis.libro tertio prosa sexta.
Gubernatio celi et terre.require deus.
Gubernaculum quo deus regit mundum est bonitas dei.libro primo prosa sexta.
Gubernare omnia.require deus.

Erculis labores duodecim.libro quarto metro septimo.
h Omo diuinus.require concupiscentia.
Omnis bona sunt ratio ⁊ intellectus non temporalia.libro primo prosa sexta.
Homini proprium.require ratiocinatio.
Homines mali naturam amittunt humanam ⁊ in bruta conuertuntur. libro.iiij.ꝓsa.iij.
Hominis forma est sursum ad celos erecta:brutorum vero deorsum ad terram. li.v.me.v.
Homo non vilis sed nobilis pars mundi.libro primo metro quinto.
Homo vere scit qui seipsum scit ⁊ ignorat qui seipsum ignorat.libro primo prosa sexta.
Homo non est homo nisi rationalis.libro quarto prosa tertia.

humani actus regunt̃ur a deo libro primo metro quinto.
Ignorantia est duplex interna sive naturalis: ⁊ hec est iuuenum externa sive extra
I naturam: ⁊ hec est senum ⁊ negligentium. li. primo metro secundo.
Ignorantia suiipsius. require homo.
Ignorantia. require cognitio veri.
Imagines veri boni. require boni veri.
Infelicissimi. require miserimi.
Inclinatio capitis signum est profunde imaginationis. libro. iij. prosa secunda.
Ingenium humanũ nõ valet ordinẽ diuine prouidentie comprehendere. li. iiij. psa. v.
Impedimenta cognitionis veritatis. require turbationes
Impunita require pena.
Impuniti mali require veritas.
Insecuritas regie potestatis patet indiuiso. libro tertio prosa quinta.
Intellectus require sol.
Inuenire deum require deus.
Iudex equitatis. require deus
Inuictus comparatur veleno monti ardenti. libro primo metro quarto.
Ira quid sit. libro. i. prosa quinta.
Iudices mouentur ad misericordiam duplici de causa. li. primo prosa. iiij.
Iudicium vulgarium dicit ifortunatum miserũ: fortunatum felicem. li. i. prosa. iiij.
Iudicium naturale ⁊ rationale differunt. libro. v. prosa secunda.
Iusticia quid sit libro secundo prosa prima.
Iusti sive boni non solũ hic premijs priuantur sed a malis calcant̃. li. iiij. prosa. i.
Iuuentus viridis et felix differunt. libro primo metro primo.
Aborcs duodecim. require herculis.
L Ac. require artes liberales.
Aborintus domus multis circulis constructa. libro tertio prosa. xij.
Laudare presentem dupliciter contingit. libro secundo prosa prima.
Lecto sive thoro studium assimilatur. libro. i. prosa prima.
Lenia documenta precedere debent difficilia. libro. i. prosa secunda.
Letargia qualis infirmitas. libro primo prosa secunda.
Liberum arbitrium est in rationali creatura. libro. v. prosa secunda.
Liberum arbitrium aliter est in angelis aliter in hoibus bonis: aliter in prauis. ibidem.
Liberum arbitrium non necessitatur: sed deus omnia prospicit. ibidem.
Liberum arbitrium sequũtur premia ⁊ pene. libro quinto prosa tertia.
Liberi arbitrij ⁊ prouidentie diuine nõ est discordia sicut aliqualiter apparet. li. v. me. iij.
Libero arbitrio possunt res sic ⁊ aliter euenire. li. quinto prosa tertia.
Libidinis ⁊ desiderij differentia. libro quarto.
Ligatus catenis. require princeps malus.
Lumen. require tenebre.
Lupus dicitur auarus. libro quarto prosa tertia.
Luxuriosi comparantur rabiei maris. libro primo metro quarto.
Luxuriosus. require porcus.
Magistrum quare assumpsit Boetius. libro primo psa quarta.
M Ala sunt in mundo. libro quarto prosa prima.
Mali ⁊ stulti non sunt timendi. libro. i. prosa tertia.
Malos esse non simpliciter conceditur. require esse.
Malum posse sive velle. require posse.
Malitia eternaliter durat. libro quarto prosa quarta.
Malus nusq̃ est. libro quarto prosa sexta.

Tabula

Manus philosophie. libro primo prosa prima.
Malum nihil est. libro tertio prosa duodecima.
Medicus qualiter inuestigat morbum. li. primo prosa secunda.
Medica dicitur philosophia. libro primo prosa tertia.
Medicus nō solum p signa vrine querit morbū: sed etiam p interrogatōes. li. i. psa. vi.
Memorari. require recordari.
Mendacium est triplex. libro primo prosa quarta.
Mendat. require felicitas falsa.
Meror. require dolor.
Meretrici assimilantur muse poetice. libro primo prosa prima.
Metro ⁊ prosa vtitur Boe. propter duo. libro primo metro primo.
Miseria ⁊ erilium libro primo prosa quinta.
Misericordia. require iudices.
Miser est omnis malus. libro quarto prosa quarta.
Miserior tanto quis quanto supplicio dignior. ibidem.
Miseriores essent mali si non punirentur. ibidem.
Miserrimi sunt infelicissimi si malicia eternaliter duraret. li. quarto prosa quarta.
Mors. require periodi.
Mons etna semper ardet. li. secundo prosa quinta.
Mors. libro secundo metro sedtimo.
Mors felix ⁊ infelix scōm vulgares. libro primo metro primo.
Mundus. require area fortune.
Mundus comparatur mari. libro primo prosa tertia.
Mundus. require deus.
Mundum posuit Plato non habuisse initium temporis: nec habiturum esse deffectum. libro quinto prosa sexta.
Murem vel le muribus dominari ridiculosum est. libro secundo prosa sexta.
Mutabilitas rerum probatur tribus exemplis: scz sole: floribus ⁊ mari. li. iij. prosa. vi.
Mutabilia omnia preter deum. libro quarto prosa sexta.
Natura non assuescit in oppositum nec fortuna libro secundo prosa prima.
Natura est triplex. libro tertio metro secundo.
Natura humana paucis minimisq; contenta est libro secundo prosa quinta.
Natura si interdum violentatur tamen quandoq; ad id redit quod naturaliter sibi conuenit vt patet de leone. vegetabilib⁹ ⁊ volatilib⁹. libro tertio metro secundo.
Nature iudicium differt a rationali. libro quinto prosa secunda.
Necessitare require presentia. Item require signum.
Necessitates sunt due. libro quinto prosa sexta.
Necessarium idē potest esse ⁊ cōtingens ad diuersa relatum. li. v. prosa. vi.
Neronis quatuor malicie. require dignitas.
Neronis luxuria libro primo metro quarto.
Nescire. require bono vere.
Nihil est causa mali. libro quarto prosa sexta. Ex nihilo nihil fieri quomō intellīgitur. libro quarto prosa prima.
Nigromanticum presumpserunt Boe. propter duo. libro. i. prosa quarta.
Nobilis quinis preter illum qui est deditus vicijs. libro tertio metro sexto.
Nomen significat substantiam cū qualitate. li. quarto metro quarto.
Non ens est duplex. libro quinto prosa sexta.
Nouum antiquum. require pati.
Nox est duplex accidentalis et naturalis. li. primo metro septimo.

Tabula

Bediunt deo cuncta naturaliter existentia. libro quarto in metro sexto.

o Lium dicitur studium secōm vulgares. libro primo prosa quarta.

Euli philosophie ratio ⁊ intellectus: ⁊ triplici rōne dicuntur ardētes. li. i. prosa. i.

Odium non habet locum apud sapientes. libro quarto prosa quarta.

Omnes laborant licet diuerso calle ad vnum beatitudinis finem peruenire. li. iij. prosa. ij.

Omnes tendunt ad beatitudinem vt naturaliter cōpulsi: sed varie. libro tertio psa secūda.

Opinio vulgarium. require veritas.

Opus quod facere vis. require voluntas ⁊ potestas. libro tertio prosa quarta.

Oratio siue deprecatio quid sit. libro quinto prosa tertia.

Orationes siue preces sunt deo porrigende. libro quinto prosa sexta.

Oratores qui sunt. libro quarto prosa quarta.

Ordo debitus temporis ⁊ loci debet esse in quolibet ope siue actu. libro primo metro sexto.

Ordine debito saluatur res in suo esse. ibidem.

Ornamentis ornari est error. libro secundo prosa quinta.

Orpheus cytharista. libro tertio prosa duodecima.

Orphei fabule moralitas. ibidem.

Arentes. require comedere.

p Eripateici. libro primo prosa tertia.

Assio est quidam motus cellule appetitiue. libro primo prosa sexta:

Passiones animi impediunt rectum rationis iudicium. libro primo prosa sexta. Et ibidem metro septimo.

Pati sapientes non est nouum: sed antiquum. libro primo prosa tertia.

Patria est beatitudo via ad eam sunt virtutes: libro quinto prosa prima.

Paupertas duplex. libro secundo metro quarto.

Paulinus senator romanorum. libro secundo prosa secunda.

Pax siue tranquilitas mentis. libro primo prosa quinta.

Peccata. require vicia.

Pellende sunt affectiones. libro primo metro septimo.

Pena malorum bona: impunitas mala. libro quarto prosa quarta

Pene damnatorum siue purgandorum nō sunt edisserende. libro quarto prosa quarta.

Pene malorum quare fieri permittūtur bonis ⁊ malis iocunda q̄ debent bonis. li. iiij. psa. v.

Pene. require liberum arbitrium.

Pene mentis speculo rationis. libro quarto prosa prima.

Periclitari. libro tertio metro septimo.

Periodi mortis siue mete vite. libro quarto metro quarto.

Permanentia est appetitus naturalis non voluntarius. libro tertio prosa vndecima.

Piger. require asinus.

Pithagorici posuerunt duo principia rerum. bonum ⁊ malum. libro tertio prosa vndecima.

Philosophari. require admirari.

Philosophia dicitur mulier propter tria. libro primo prosa prima.

Philosophie statura. ibidem.

Philosophie partes tres: mathematica: naturalis: methaphisica. ibidem.

Philosophie vestes artes liberales. ibidem.

Philosophie vestes erant filis tenuissimis. ibidem.

Philosophia manibus suis texuerat vestes. ibidem.

Philosophie vestes obscurantur qz nō vsitata vt gladius si quiete rubiginosus erit. ibidē.

Philosophia diuiditur in practicam ⁊ speculatiuam. ibidem.

Philosophia practica habetur ethica: iconomica: et politica. ß speculatiua seu theorica triplex est. scilicet phisica: methaphisica: mathematica. et in talibus est ordo per modum scale ibidem.

Pabinius h. Gpr. Tract. 1° cap. Dom. post nativ. p. 225.

Tabula

Philosophie vestis scinditur vario modo. ibidem.
Philosophie ornamenta. ibidem.
Philosophie ira. ibidem.
Philosophia magistra omnium virtutum ⁊ a deo. libro primo prosa tertia.
Philosophia est via ad cognoscendum verum lumen. libro quarto prosa prima.
Philosophus fuisses si tacuisses. libro secundo prosa septima.
Plato. require scire. Item require mundus.
Poeta. require meretrici.
Poetica ars philosophia fugatur. libro primo prosa prima.
Popularis. require fama.
Porcus dicitur luxuriosus. libro quarto prosa tertia.
Posse malum peius est q̃ velle. libro quarto prosa quarta qualiter intelligitur.
Posse malum non est posse. libro quarto prosa secunda
Posse implere. require desiderium
Potentia nõ potest in libeꝫ arbitrium. li. ij. prosa sexta: vt patz de illo qui momordit linguã.
Potentia vera. require refrenare.
Potentia: sufficientia: reverentia claritudo: iocunditas sunt vnũ in re. li. iij. prosa nona.
Potentia ligata. require princeps malus.
Potentia plus. require actus.
Potentium familiaritate Senca ⁊ plures mortui sunt. libro tertio prosa prima.
Potentes huius mundi non sunt timendi libro primo metro quarto.
Potens econtra patitur potentiam exemplum de Biestride interfecto ab hercule.
Item de Regulo romano. libro secundo prosa quinta.
Potestas regia non est vera potestas. libro tertio prosa quinta.
Potestas gladio super caput pendenti comparatur. ibidem.
Potestatis insecuritas. require insecuritas.
Potestates conceduntur malis libro quarto prosa sexta.
Potestas plus. require dignitas.
Preces. require orationes.
Premia nunq̃ desunt bonis nec malis supplicia libro quarto prosa tertia.
Premia. require liberum arbitrium.
Premiuz extriusecum nõ curat bonus cum habeat in animo extrinsecum. libro. iiij. prosa. iiij.
Prescientia dei libro quinto prosa tertia.
Prescientia dei nullam necessitatem ponit futuris. libro quinto prosa quarta.
Prescientia dei non mutat proprietatem rei. libro quinto prosa sexta.
Presentialiter omnia sunt in deo. libro quinto prosa sexta.
Pretorio inducebantur consules romani. require consules.
Principia duo. require pitagorici.
Principium malorum potentia ligata est multis carbenis. libro quarto.
Prodigium quid sit. li. ij. prosa prima.
Premitrere require sapiens.
Propositionum veritas est super naturam rerum. li. iiij. prosa. ij.
Proprium bonum hominum require ratio recta.
Prosopopeya est fictio noue persone. li. i. prosa. i.
Prospera require aduersa.
Prouidentia dei solis claritatem excellit. li. v. prosa. ij.
Prouidentia diuina quo ad diuersos actus hois non fallitur. li. v. psa. vi.
Prosa ⁊ metro vtitur Boetius duabus de causis. li. i. me. i.
Prudens tria respicit tempora. li. ij. prosa. i.
Pulchritudo quadruplex. li. ij. prosa. v.

Pulchritudo corporis velociter rapitur. libro tertio prosa octaua.
Pulchrum videri non reddit natura: sed oculorum debilitas. ibidem exemplum Alchibiade.
Puniuntur alibi grauius mali hic impuniti. libro quarto prosa quarta.
Puniri intrinsece. require conscientia pura.
Puniri non. require miserior.
Vies mentis. require pax.
q Vinq; vnum in re. require potentia.
Vid nominis ⁊ quid rei differunt. libro quinto prosa quinta.
Atio recta est homini proprium bonum. libro primo prosa quinta.
r Ationalis. require homo.
Ecordari quid sit libro quarto prosa secunda.
Refrenare animum est potentia vera. libro tertio prosa quinta.
Regendum tria requiruntur. libro secundo prosa septima.
Regere. require deus.
Regimen dei in concordia elementorum apparet et in partibus animi. libro. iiij. metro. vi.
Reipublica. require beate.
Rixosus. require canis.
Rotare orbem. require deus rotat.
Ruge quare in senibus non in iuuenibus. libro primo metro primo.
Acrilegium. libro primo prosa tertia.
s Anitas corporis triduane febri soluitur. vt libro tertio prosa octaua.
Apiens habet se vniformiter ad vtramq; formam. libro secundo prosa prima.
Sapiens. require tetragonum.
Sapientis non est promittere que non potest implere. libro quarto prosa secunda.
Sapiens. require desiderium. Item require aduersitate. Item require odium.
Sapiens non odit stultum. libro quarto prosa quarta.
Sapientis est declarare difficilia. libro quarto prosa sexta.
Sapientem est simplicibus arridere cum sapientiam acquirant. ibidem.
Scientia dispersa augmentatur oppositum de diuitijs. require diuitie.
Scientia diuina qualis sit nominanda. libro quinto prosa sexta.
Scire. require finis.
Scire seipsum. require homo scit.
Scire secundum rem Platonem. libro quinto metro tertio.
Senes quare rugosi. libro primo metro primo.
Senium generatur tripliciter. libro primo metro primo.
Senium multa incommoda. ibidem.
Sensualitas contrariatur rationi. libro primo metro secundo.
Sermones accipiendi sunt secundum materiam subiectam. libro tertio metro duodecimo.
Serenitas vespertina. libro quinto prosa quarta.
Sex dolorosa. require dolore.
Signum ostendit signatum non necessitate. libro quinto prosa quarta.
Socrates philosophus in nomine vnius dei bibit venenum et nihil sibi nocuit. li. i. ꝓsa. iij.
Socrates docet semper pandere veritatem. libro primo prosa tertia.
Sol quandoq; significat intellectum. libro primo metro tertio.
Solis calor. libro primo metro secundo.
Solis claritas: require prouidentia dei.
Spes et deprecatio cessarent si futura de necessitate euenirent. libro quinto prosa tertia.
Status non placens. require felicitas.
Stelle septem: require admirationis.
Stoici vnde dicantur. libro quinto metro quarto. Item plus require epicurij.

Tabula

Studium dupler florens et aridū. li. i. metro. i. Itē plus. require lectio. Itē plus. req̃re ociū.
Stupor quid sit. libro primo prosa prima.
Stupor Boetij. ibidem.
Stupor ⁊ pudor differunt. libro primo prosa secunda.
Superbus comparatur fulmini. libro primo metro quarto.
Contra superbos vanam gloriam querentes. libro quinto metro septimo.
Supplicia. require premia.

Aciturnitas dupliciter prouenit. li. primo prosa. ij.
t Aciturnitas triplex. libro secundo prosa prima.
Actus. require cognoscitur.

Tardus. require asinus.
Temporalia ebetant ⁊ ingrossant mentem humanam. li. [illegible] metro. ij.
Tempus vernale conuenit vite humane. ibidem.
Tempus autumnale dat vuas. ibidem.
Tenebris affuetis non queunt lumen intuerivt sunt certe aues. li. iiij. prosa. quarta.
Terra habitabilis solum ad tres partes. libro secundo prosa septima.
Terrena bona excecant vulgares. libro quarto prosa quarta.
Testis conditiones. libro primo prosa quarta.
Tetragonum corpus comparatur sapienti. libro quarto prosa septima.
Tigris flumen require eufratis.
Tyresias vaticinauit require vaticinatio.
Tonitru dicitur deus tonare: vt sic diuina prouidentia recogitetur. li. quarto metro sexto.
Transformatio require animi.
Transformatus require vlixis.
Turbationes animi impediunt cognitionem veritatis. libro primo metro septimo.

Aticinatio Thiresie quid dicam hoc erit vel non erit. libro quinto prosa tertia.
v Vi nunc Fabricius vbi Carbo. libro secundo metro septimo.
Esse malum. require posse.

Venenum bibere. require Socrates.
Venti quatuor principales a quatuor partibus mundi quilibet duos habet collaterales ⁊ sunt duodecim. libro primo metro tertio.
Ventorum generatio. libro primo metro secundo.
Veritas. require Socrates.
Veritas qualiter latet in principio in nostro intellectu. libro tertio metro vndecimo.
Veritatem non omnes eodem modo capiunt. nam quidem demonstratiue: quidam auctoritatiue: quidam per modum fabule. libro tertio metro duodecimo.
Veritas propositionum. require propositio.
Veritas contrariatur opinioni vulgariū qui putant malos ipunitos felices. li. iiij. psa. iiij.
Vertex capitis tres habet partes: fantasia in anteriori: cogitatiua in medio: memoratiua in occipite. libro primo prosa prima.
Vespertina require serenitas.
Vestibus non est gloriandum. libro secundo prosa quinta.
Via ad beatitudinem. require patria.
Vicia sunt speruenda. libro quinto prosa sexta.
Vicia non sunt sine penis. libro quarto prosa prima.
Viciosus. require accidiosus.
Videre omnia. require deus.
Vini duo dolia in limine Jouis. libro secundo prosa secunda.
Virtutes sunt colende. libro quinto prosa sexta.
Virtus interpretatur. libro quarto prosa septima.

aa 6.

Tabula

Virtutes sunt via ad beatitudinem. require patria.
Vius. require cognoscitur.
Vita humana. require tempus vernale:
Vita virtuosa est status mediocris propter similitudinem edificij li.ij.me.iiij.
Vita hominis. require circulo.
Vita hominis. require periodi.
Viris socij per potum Circis in bruta sunt transformati li.iiij.me.iij.
Vires plus. require aduersitas.
Vnum ⁊ bonum idem sunt li.iij.prosa.xi.
Vnum manet interim q̃ est vnum. ibidem.
Volitum nihil nisi cognitum li.v.me.iij.
Voluntas. require opus.
Voluntas et potestas requiruntur ad omnem actum li.iiij.prosa.ij.
Voluntas duplex li.iij.prosa.vij. In voluntate non est beatitudo. ibidem.
Voluptas coniugalis habet anxietatem anneram. vide exemplum notabile li.iij. pla. vij.
Voluntas est sicut stimulus apum li.iij.me.vij.
Voluptatem quid mali sequitur. ibidem.
Vulnus detegere. require confiteri.
Vultus. require facies.
Vultus reuerendi dicitur philosophia: quia sicut vultus honestus facit hominem reuerendum: sic philosophia amatores suos li.i.prosa.i.

Explicit tabula Boetij.

031

0441
181

B. C. S.